วารสารวิชาการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

The Academic Journal

Faculty of Humanities and Social Sciences
Nakhon Sawan Rajabhat University

ISSN 2465-4426 ปีที่ 6 ฉบับ ที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2562

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2562 เล่มนี้ ประกอบด้วยบทความทั้งหมด 26 เรื่อง ซึ่งเป็นผลงานของผู้นิพนธ์จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ กว่า 10 สถาบัน ทั้งที่เป็นอาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา โดยมีขอบเขตเนื้อหาที่หลากหลายภายใต้กรอบของความเป็นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดังนี้

บทความด้านนิติศาสตร์ จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง **ปัญหาและความสำคัญในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นให้สอดคล้องกับผังเมืองรวม** ของ ดาริกา โพธิรุกข์ บทความเรื่อง **สิทธิเกษตรกรในการจัดการพันธุ์พืชอย่างยั่งยืน: ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี** ของ อรทัย อินต๊ะไชยวงค์ และกฤติน จันทร์สนธิมา บทความเรื่อง **กฎหมายนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรกับการจัดการทรัพย์สินอันเป็นสาธารณูปโภคส่วนกลาง** ของ ศิริวรรณ กมลสุขสถิต บทความเรื่อง **ความเหมาะสมของการนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการระงับข้อพิพาททางปกครองในศาลปกครอง** ของ อมรรัตน์ อำมาตเสนา และบรรเจิด สิงคะเนติ และบทความเรื่อง **ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนามาตรการทางกฎหมายการประกันภัยปศุสัตว์** ของ จำลอง ลักษณ์ อินทวัน

บทความด้านดนตรีและศิลปกรรม จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง **ดนตรีในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จีนจังหวัดนครสวรรค์** ของ ภิญโญ ภู่เทศ บทความเรื่อง **การสืบทอดดนตรีมังคละตามวิถีของปราชญ์ชาวบ้านในภาคเหนือตอนล่าง** ของ ศุภชัย ธีระกุล และคมกริช การินทร์ บทความเรื่อง **ทฤษฎีการสร้างสรรค์ศิลป์** ของ ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์ และบทความเรื่อง **การแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดนครสวรรค์** ของ นงลักษณ์ ปิยะ-มังคลา ญาณัญฎา ศิรภัทร์ธาดา และกฤษฎา สังขมณี

บทความด้านการจัดการเรียนการสอน จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง **A Corpus-Based Study: High Frequency Use of Temporal Connectors in Written Text between Native Speakers and Thai Learners** ของ Chaniporn Bhoomanee and Pornpan Pothisuwan บทความเรื่อง **แนวทางการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์** ของ ธนาภัสสร์ สนธิรักษ์ บทความเรื่อง **การสร้างแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์** ของ ทินกร ชอัมพงษ์ และคณะ และบทความเรื่อง **การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคการสอนแบบสัมพันธภาพรูปสามเหลี่ยมของนักศึกษาปริญญาตรีที่เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ: รายงานผลการทดลองกลุ่มนำร่อง** ของ รังสรรค์ หล้าคำจา และคมกฤช ตาชม

บทความด้านภาษาและวรรณกรรม จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง **การประกอบสร้างภาพแทนสตรีในวรรณกรรมอาเซียนกับบทบาททางการเมือง** ของ ธนพร หมูคำ บทความเรื่อง **การศึกษาดัชนีปริจเฉทภาษาจีนที่ปรากฏในหนังสือเรียนการพูดภาษาจีนกลาง ชุด "Short-term**

Spoken Chinese” ของ กัลยาณี กฤตโตปการกิต และบทความเรื่อง **หน้าที่ไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัย** ของ วิยะดา มีศรี และอัญชลี วงศ์วัฒนา

บทความด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง **การจัดการความขัดแย้งเชิงสร้างสรรค์** ของ ธนัสถา โรจนตระกูล บทความเรื่อง **ปัญหาและอุปสรรคในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** ของ กรกช อ่อนน่วม และฌาน เรืองธรรมสิงห์ บทความเรื่อง **รูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแนวใหม่ขององค์การคลังสินค้า (อคส.)** ของ ณัฐวุฒิ เจี่ยงเพ็ชร์ และนันทพล กาญจนวัฒน์ และบทความเรื่อง **ความยั่งยืนทางนิเวศกับระบอบกรรมสิทธิ์ในผืนป่าตะวันตก: บทวิพากษ์นิเวศวิทยาการเมืองและวัฒนธรรม** ของ วรวิทย์ นพแก้ว

บทความด้านนิเทศศาสตร์และการสื่อสาร จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง **กลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย** ของ จำเนียร ศิลปอาชา และปรีชา พันแน่ บทความเรื่อง **บทบาทประกาศกของนายสนธิ ลิ้มทองกุลและกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในการนำเสนอประเด็นสาระธรรมวิทยาแห่งพลเมืองทางรายการโทรทัศน์เพื่อต่อต้านรัฐบาล ทักษิณ ชินวัตร พ.ศ. 2548-2549** ของ ขจร ฝ้ายเทศ และบทความเรื่อง **การสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง** ของ ศราณี เวศยาสิรินทร์

บทความด้านปรัชญาและศาสนา ด้านพัฒนาชุมชน และด้านการจัดการสำนักงาน จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง **การแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการ** ของ วิมุตาพร บริบูรณ์ลาภผลิน และสุวิญ รักสัตย์ บทความเรื่อง **แนวทางการยกระดับการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์** ของ อุทัยวรรณ ภู่เทศ และบทความเรื่อง **การพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์** ของ สดใส เลิศเดช

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอเชิญคณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจ ส่งผลงานในรูปแบบบทความวิจัยและบทความวิชาการ มาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อร่วมเป็นก้าวต่อ ๆ ไปของพวกเรา

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความประจำฉบับ
วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562)

รองศาสตราจารย์ ดร. ประยูร วงศ์จันทรา	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร. ปิยพันธ์ แสนทวีสุข	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ แสงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
รองศาสตราจารย์สธน โรจนตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤติญา สุขเพิ่ม	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ขจรศักดิ์ รุ่นประพันธ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จรรยา เหลียวตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทนา คชประเสริฐ	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทัศนีย์ ปัทมสนธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พนารัตน์ มาศฉมาดล	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระวิวรรณ วรรณวิไชย	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ เวชกามา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุดสรวง ยุทธนา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรพล พรมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา คุณดิลกณัฐวสา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสรี แสงอุทัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนงนาฏ เพชรประเสริฐ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรทัย อินต๊ะไชยวงค์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุษา พัดเกตุ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จำลอง ลือชา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลชลิตา แตงนารา	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุสิต ภู่ตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนสิทธิ์ คณฑา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนาธิป เผ่าพันธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธรณัส หินอ่อน	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณอร วันทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภชัย ต๊ะวิชัย	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ พงษ์พานิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนัญญา วารีสอาด	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อานนท์ เมธีวรฉัตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
ดร. คุณากร กรสิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ดร. ชนัญญา พวงทอง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ดร. นพดล ปรางค์ทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ดร. วรรณวิรัตน์ ตุงคะเวทย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ดร. วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ดร. สุรีรัตน์ จีนพงษ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร. อาทิตย์ ดรุนัยธร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

สารบัญ

A Corpus-Based Study: High Frequency Use of Temporal Connectors in Written Text between Native Speakers and Thai Learners 1
Chaniporn Bhoomanee and Pornpan Pothisuwan

แนวทางการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ 15
ธนาภัสสร์ สนธิรักษ์

การสร้างแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ 28
ทินกร ชอัมพงษ์ สยาม ทองใบ ธนสิริ โชคทวีพาณิชย์ สุภกิจ วิริยะกิจ และวุฒิชัย ประภากิตติรัตน์

การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคการสอนแบบสัมพันธภาพ รูปสามเหลี่ยมของนักศึกษาปริญญาตรีที่เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ: รายงานผลการทดลองกลุ่มนำร่อง 39
รังสรรค์ หล้าคำจา และคมกฤช ตาชม

ปัญหาและความสำคัญในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นให้สอดคล้องกับผังเมืองรวม 61
ดาริกา โพธิรุกข์

การจัดการความขัดแย้งเชิงสร้างสรรค์ 69
ธนัสถา โรจนตระกูล

สิทธิเกษตรกรในการจัดการพันธุ์พืชอย่างยั่งยืน: ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี 84
อรทัย อินต๊ะไชยวงค์ และกฤติน จันทร์สนธิมา

แนวทางการยกระดับการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ 96
อุทัยวรรณ ภู่เทศ

ดนตรีในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จีนจังหวัดนครสวรรค์ 105
ภิญโญ ภู่เทศ

การประกอบสร้างภาพแทนสตรีในวรรณกรรมอาเซียนกับบทบาททางการเมือง 116
ธนพร หมูคำ

กลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย 129
จำเนียร ศิลปอาชา และปรีชา พันแน่

การศึกษาดัชนีปริจเฉทภาษาจีนที่ปรากฏในหนังสือเรียนการพูดภาษาจีนกลาง ชุด “Short-term Spoken Chinese” 139
กัลยาณี กฤตโตปการกิต

หน้าที่ไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัย 156
วิยะดา มีศรี และ อัญชลี วงศ์วัฒนา

บทบาทประกาศกของนายสนธิ ลิ้มทองกุลและกลุ่มพันธมิตรประชาชน เพื่อประชาธิปไตยในการนำเสนอประเด็นสาระธรรมวิทยาแห่งพลเมือง ทางรายการโทรทัศน์เพื่อต่อต้านรัฐบาล ทักษิณ ชินวัตร พ.ศ. 2548-2549 180
ขจร ฝ้ายเทศ

การสืบทอดดนตรีมังคละตามวิถีของปราชญ์ชาวบ้านในภาคเหนือตอนล่าง 191
ศุภชัย ธีระกุล และคมกริช การินทร์

การแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการ 210
วิมุตาพร บริบูรณ์ลาภผลิน และสุวิญ รักสัตย์

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 222
กรกช อ่อนน่วม และฌาน เรืองธรรมสิงห์

ทฤษฎีการสร้างสรรค์ศิลป์ 234
ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์

กฎหมายนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรกับการจัดการทรัพย์สินอันเป็นสาธารณูปโภคส่วนกลาง 249
ศิริวรรณ กมลสุขสถิต

รูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแนวใหม่ขององค์การคลังสินค้า (อคส.) 261
ณัฐวุฒิ เจี่ยงเพ็ชร์ และนันทพล กาญจนวัฒน์

การพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ 276
สดใส เลิศเดช

ความยั่งยืนทางนิเวศกับระบอบกรรมสิทธิ์ในผืนป่าตะวันตก: บทวิพากษ์นิเวศวิทยาการเมืองและวัฒนธรรม 288
วรวิทย์ นพแก้ว

ความเหมาะสมของการนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการระงับข้อพิพาททางปกครองในศาลปกครอง 305
อมรรัตน์ อำมาตเสนา และบรรเจิด สิงคะเนติ

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนามาตรการทางกฎหมายการประกันภัยปศุสัตว์ 320
จำลองลักษณ์ อินทวัน

การสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง 334
ศราณี เวศยาสิรินทร์

การแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดนครสวรรค์ 353
นงลักษณ์ ปิยะมังคลา ญาณัญฎา ศิรภัทร์ธาดา และกฤษฎา สังขมณี

A Corpus-Based Study: High Frequency Use of Temporal Connectors in Written Text between Native Speakers and Thai Learners

Chaniporn Bhoomanee[1] and Pornpan Pothisuwan[2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความถี่ของการใช้คำเชื่อมแสดงเวลา (temporal connectors) ของข้อความระหว่างนักศึกษาชาวไทยและเจ้าของภาษา โดยศึกษาความถี่ของการใช้คำเชื่อมแสดงเวลา (temporal connectors) และการใช้คำเชื่อมแสดงเวลาที่พบมากที่สุดในข้อความผ่านการศึกษาคลังข้อมูล การเก็บข้อมูลอาศัยคลังข้อมูลจากข้อความเขียนของนักศึกษาชาวไทยชั้นปีที่ 1 และข้อความจากบทความวิจัยของเจ้าของภาษาจากคลังข้อมูล British National ในปี ค.ศ. 1986 ผลการวิจัยพบว่า เจ้าของภาษาใช้คำเชื่อมแสดงเวลา (temporal connectors) ทั้งหมด 3,829 คำ และนักศึกษาไทยใช้คำเชื่อมแสดงเวลา (temporal connectors) จำนวน 382 คำ คำเชื่อมแสดงเวลา (temporal connectors) ที่นักศึกษาไทยใช้มากที่สุดได้แก่ *then, next* และ *finally* ในขณะที่เจ้าของภาษาใช้ then, next และ later มากที่สุด ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการใช้คำเชื่อมแสดงเวลาแล้ว พบว่า นักศึกษาชาวไทยอาจมีปัญหาในการใช้คำเชื่อมแสดงเวลาในข้อความเขียน ซึ่งอาจมาจากปัญหาของการเรียนการสอน ดังนั้น ผู้สอนควรเน้นย้ำในเรื่องการใช้คำเชื่อมแสดงเวลาในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อช่วยให้นักศึกษารู้จักคำเชื่อมแสดงเวลาที่หลากหลายมากขึ้นอย่างถูกต้องและเหมาะสม

คำสำคัญ: ความถี่, คำเชื่อมแสดงเวลา, ข้อความเขียน, นักศึกษาชาวไทย, เจ้าของภาษา

Abstract

The present study purposes to finding out the differences between Thai learners and the native speakers regarding the frequency use of temporal connectors in written texts. This paper is intended to investigate how often Thai learners and native speakers use the temporal connectors and the top frequency temporal connectors in their written text by corpus-based study. To collect data, the first year Thai learners' written text from Thai Learners Corpus and native speakers' written text from British National Corpus in 1986 were used in this research. From the results, native speakers used 3,829 temporal connectors, and Thai learners used 382 temporal connectors. Then, next, and finally were mostly used by Thai learners; conversely, then, next, and later were used mostly by native speakers. Compared to the native speakers, Thai learners seem to have a problem involving using less temporal connectors in the written text. Research findings can clarify the problems for Thai

[1] English Language Lecturer; Foreign Language Department, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: chaniporn.b@nsru.ac.th

[2] English Language Lecturer; Foreign Language Department, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: pornpan.p@nsru.ac.th

learners in their instruction and acquisition of use about temporal connector. Teacher should put more emphasis on temporal connectors in English instruction to help learners know a more variety of temporal connectors in a correct and appropriate manner.
Keywords: Frequency, temporal connector, written text, Thai learners, Native speakers

1. Introduction

Nowadays the significant of writing teaching is considered from a lot of teachers of English as a second or foreign language. From general evidence, students tend to misuse and overuse connectors, so these connectors are considered as one of the sources of difficulty for second language writing, including the use of temporal connectors in text writing.

This paper is focused on temporal connectors or temporal conjunctives that order sentences in a text sequentially, whether preceding, following, or occurring simultaneously with related elements (Hallyday and Hasan, 1976: 261). The temporal connector tells us about sequencing. When the events are related in terms of the timing of their happenings, the temporal conjunction relationship is established. Moreover, Tsareva (2010) showed that temporal conjunctive link is established by means of the simplest form of the temporal conjunction *then*. It serves to create a sequence in time showing that one event happens after another (Hung, Tsai, & Chen, 2010). Temporal expressions may have some additional components in their meanings to specify the relation of succession in time. For example, they may be used in the repetitive (*next time, on this occasion*) or durative (*meanwhile, all this time*) sense. Halliday and Hasan (1976) define two more subclasses of temporal conjunction, here and now (*up to now, at this point, here*) and summary (*to sum up, to resume, briefly*) relations.

According to computer text-processing capabilities, large samples of learner writing through corpus based research can be investigated. Such research has compared learner-created texts with those written by native speakers in as attempt to corroborate these intuitions (Shea, 2009). There are differences between native speakers and Thai learners connector use in writing because a number of studies have shown that use of connectors is problematic for language users, in particular for foreign language learners, so it can be assumed that Thai learners maybe confused and not confident in using temporal conjunctions. Additionally, these studies did not compare the use of temporal connectors in written text between NSs and Thai learners. This study is intended to

investigate high frequency use of temporal connectors in written text between NSs and Thai learners and how they use the temporal connectors differently from the way native speakers use them as recorded in the native speakers' corpora. In order to compare with NSs, this paper related to how often the temporal connectors in written text were used, and which the top of temporal connectors were used. So, corpus-based studies of temporal connectors in learner writing have been useful for comparing between NSs and Thai learners.

All in all, the main objective of the study is about an investigation in the use of temporal conjunctions in written text, and this study on high frequency use of temporal connector based on two corpora may be able to clarify about how a proper written text should really be with using temporal connector. Additionally, this study is prone to be a useful guideline for EFL instructors to develop an instruction from informing the different use of temporal connectors between native speakers and Thai learners.

2. Literature Review

This paper is focused on temporal connectors or temporal conjunctions that order sentences in a text sequentially. High frequency of temporal connectors in the written text is investigated mainly in this study those were produced by between native speakers and Thai English learners. Halliday and Hasan (1976) originated the term conjunction to describe the cohesion of writing, and one category of conjunctions or connectors is a temporal genre. Conjunction elements are cohesive not in themselves but indirectly, for reaching out into preceding (or following) text, but they express certain meanings which presuppose the presence of other components in the discourse (Halliday and Hasan, 1976). In the part of temporal conjunctions, they also mentioned that temporal expressions may have some additional components in their meanings to specify the relation of succession in time. Thus, temporal conjunctions also have the important role for sequence of written text.

The functions of temporal connectors are to show frequency, duration, and a particular time, to introduce a beginning and middle, and to signal an end (or beyond). Because of a variety of functions, this present study proposes to examine the use of temporal connectors in written text between native speakers and Thai learners in order to compare the difference of frequency use. To connect two discourse units with previous, simultaneous or subsequent textual segments, temporal connectors *at first, finally, next,* and *concurrently* maybe used (Halliday and Hasan, 1976). One of the challenges language instructors especially in a foreign language (EFL) context must rise to be bringing real world language use close to their learners for the reality of

communication like the interpretation of use and comprehending of functions according to the use of temporal connectors in written text. Although Halliday and Hasan (1976) showed clearly the meaning of temporal connectors, not all temporal connector appear in students' written product. Thus, corpus is the tool for finding out what temporal connectors appear and actually apply in the real writing.

According to Biber (1993), the use of corpus "provides a solid empirical foundation for general purpose language tools and descriptions, and enables analyses of a scope not otherwise possible" (p.243).Corpus linguistic techniques and computer technology can provide significant help in pointing out 'real life' language use in context with the help of language corpora, that is, stretches of texts representative of particular registers or varieties of language (Biber, Conrad, & Reppen, 1994). Moreover, the corpus has been established its significant position in language classroom for that it has provided new insights into the written or spoken discourse texts (Biber *et al.*, 1994). Concerning corpus-based study, investigating the finding out of the temporal connectors use will based on corpus because corpus is source which we can be verify and useful for comparing the difference of language use with native speakers. Scope of corpus can be identified according to a need of the researcher from wide data to specific data in both spoken and written texts. Hence, corpus is similar to the facility of data analysis since research can gain by the previous collected data including temporal connectors of this research.

According to previous study including using connector between L1 and L2, Prommas and Sinwongsuwat (2011) studied to investigate the use of discourse connectors (DCs) in argumentative compositions of Thai undergraduates and English-native speakers. According to her data collection, her findings revealed that both groups of students shared similar characteristics with regard to the types of DCs used in their essays, but with different degree of occurrence. Moreover, her research involved the temporal connectors, but her findings were not found the temporal connectors in the both groups of students' essays. Additionally, her findings suggest that Thai learners apparently had difficulties with such DCs, part of which can be contributed to the influence of the native language. As temporal conjunctions is like the signaling the order of main points that speakers or writers want to make and indicate a sequence of steps in a process, this study is intended to investigate high frequency use of temporal connectors in written text between native speakers and Thai learners based on corpus study.

To conclude, the present study aim to investigate Thai learners' frequency use of temporal conjunctions in written text to compare with native speakers, so a corpus-

based study is the main source will be used to examine. It is expected this study would contribute to point to the different use of temporal conjunctions in written text between Thai learners and native speakers and furnish useful suggestions for instructors in EFL instruction.

3. Methodology

The purpose of this study is to investigate the use of temporal connectors in the written texts between native speakers and Thai learners of English. In order to collect data, corpus-based study is the main variable in this study. Respectively, the methodology of this study is consisted of sample, criterion, data analysis which are discussed in the procedure of data collection.

3.1 Sample

There are two sample groups. To collect the data, the written texts of sample will be collected from Thai Learners Corpus by Wirote Aroonmanakun (2009) retrieves from (*http://www.arts.chula.ac.th/~ling/TLE/*). Thai learners are the first year in the intermediate level in different faculties, and the rational for choosing this sample is their equality, as they are Thai learners who have been learn English as a foreign language. Furthermore, another group is the sample of Native speakers from Corpus Concordance English (v. 6.5) by Chris Greaves (*http://www.lextutor.ca/conc/eng/*), and their written texts are chosen from British National Corpus in 1986 (BNC written).

3.2 Criterion

The purpose of this study is to investigate the frequency use of temporal connectors and the top use of temporal connectors in written texts. To do this study, temporal connectors will be used as a criterion for analysis based on the cohesion framework. Halliday and Hasan (1976) defined more subclasses of temporal conjunction, here and now *(up to now, at this point, here)* and summary *(to sum up, to resume, briefly)* relations. Additionally, this study will focus on the top of temporal connectors in written text between Thai learners and native speakers for analyzing the data. Hence, the study will primarily examine the frequency use of temporal connectors across two corpora by using the framework of Halliday and Hasan (1976).

3.3 Data Analysis

The data obtained were examined in the temporal connectors frequently used in Thai learners' and native speakers' written texts, and the similarity and difference in the use of temporal connectors. Two comparable data sets of written texts are analyzed by descriptive analysis. The result of frequency use and the top use of temporal connectors are presented by frequency data and percentage. Each corpus is examined

by following the framework of Halliday and Hasan (1976). The frequency use of temporal connectors is shown in frequency data from occurring in two corpora. The top use of temporal connectors in written text is also reported in percentage. In short, the frequency data and percentage are used for data analysis in this study.

3.4 Procedure

There are five steps of research procedures. First, two sample groups are selected from two corpora *(Thai Learners Corpus and Corpus Concordance English)*. Second, the frequency use of temporal connectors is examined from two corpora to see the total temporal words. Third, the top three temporal connectors of use between Thai leaners and native speakers are investigated from the data of total temporal words which occurred in written texts. Forth, the top three temporal connectors which were most frequently used by two groups are showed by using the percentage. Finally, the data obtained are described and discussed as to how the two groups used these temporal connectors in written text.

To summarize, this study collects the data from two corpora *(Thai Learners Corpus and Corpus Concordance English)* according to the use of temporal connectors in written text. In term of data analysis process, frequency data and percentage are used to show the data based on framework of Halliday and Hasan (1976), and the procedure covers all those five steps for this study.

4. Results

This study was purposed to investigate two main involves: (i) the frequency of temporal connectors used in written text between Thai learners and native speakers and (ii) the most frequently used temporal connectors in written text between Thai learners and native speakers. To investigate the use of temporal connectors, the study had used Halliday and Hasan (1976)'s framework as the criteria. In this part, it was consisted of two finding sections as follows:

(i) the frequency of temporal connectors which were occurred in written text between Thai learners and native speakers

(ii) the most frequency use of temporal connectors in written text between Thai learners and native speakers

Research question 1: How often Thai learners and native speakers use the temporal connectors in written text?

This section reports the use of temporal connectors which were found in written text between Thai learners and Native speakers.

Table 1: Descriptive Data Thai Learners' Corpora and Native Speakers' Corpora

Type of Corpus	Corpus size	Total temporal connectors
Thai Learners Corpus	880,000	382
Corpus Concordance English	1,000,000	3829

The first research question of this study involves the frequency of temporal connectors which occurred in written text by Thai learners compared with Native speakers. Table1 showed the result of frequency use of temporal connectors in written text; the both of corpora have the similarity of corpus size which Thai learner corpus has less than 120,000 words of native speaker corpus, but the total temporal connectors of both corpora are differently used. Native speakers used temporal connectors rather than Thai learners tenfold.

Chart 1: Comparison of Temporal Connectors Use between Thai Learners and Natives Speakers

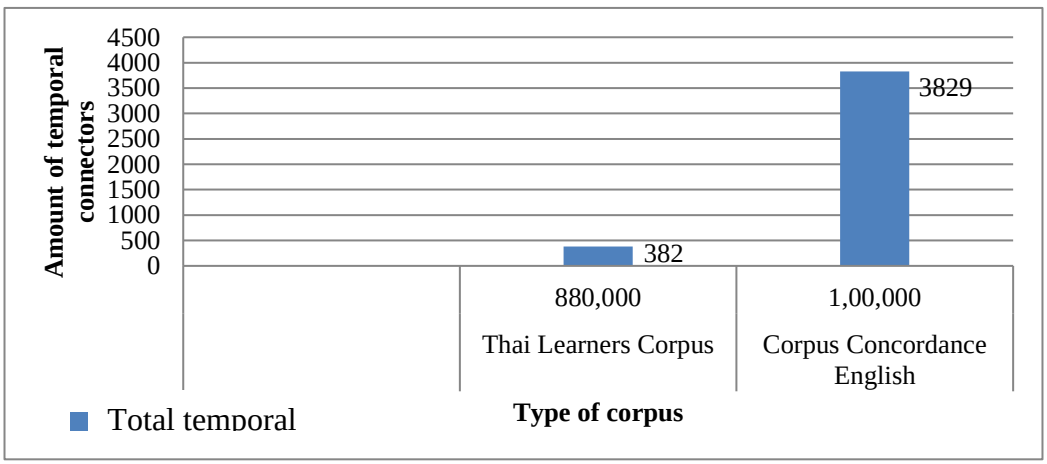

As shown in Chart 1, it brings out a result difference between Thai learners and Native speakers with regard to the frequency use of temporal connectors. According to Thai Learners Corpus, it composed of 880,000 words from Thai learners' essays, and the total temporal connectors of use were 382 connectors. In contrast, Native speakers had the amount of temporal connector use was 3829 connectors from 1 million of corpus size in BNC written. Thus, it was indicated that Native speakers used frequently temporal connector more than Thai learners.

Research question 2: Which are the top frequency temporal connectors used in written text between Thai learners and native speakers?

Table 2: Numbers of Segments Identified for the Most Frequency Use of Temporal Connectors in Group of Thai Learners

Thai Learners					
Rank	**Temporal connectors**	***f***	**1:1,000**	**Percentage (%)**	**Accumulative %**
1.	then	125	0.142	32.72	32.72
2.	next	63	0.071	16.50	49.22
3.	finally	41	0.046	10.73	59.95
4.	after that	40	0.045	10.47	70.42
5.	the last time	34	0.038	8.90	79.32
6.	this time	23	0.026	6.02	85.34
7.	next day	11	0.012	2.88	88.22
8.	later	9	0.010	2.36	90.58
Total		382	0.434	100%	100

As shown in Table 2: Thai learners favored to use *then, next, finally, after that, the last time, this time, next day, and later* mostly in the segment of frequency use in written text according to temporal connectors. For three ratings of temporal connectors are *then* (n=125, 32.72%), *next* (n=63, 16.50%), and *finally* (n=41, 10.73%). Hence, Thai learners had the most frequency use of temporal connectors which are *then, next, and finally* in written text.

Table 3: Numbers of Segments Identified for the Most Frequency Use of Temporal Connectors in Group of Native Speakers

Native Speakers					
Rank	**Temporal connectors**	***f***	**1: 1,000**	**Percentage (%)**	**Accumulative %**
1.	then	1557	1.557	40.66	40.66
2.	next	506	0.506	13.21	53.87
3.	later	436	0.436	11.39	65.26
4.	soon	256	0.256	6.69	71.95
5.	earlier	153	0.153	4.00	75.95
6.	finally	129	0.129	3.37	79.32
7.	this time	99	0.099	2.59	81.91
8.	eventually	83	0.083	2.17	84.08
9.	at the same time	72	0.072	1.88	85.96
10.	anyway	68	0.068	1.78	87.74
11.	on which	62	0.062	1.62	89.36
12.	meanwhile	59	0.059	1.54	90.90
Total		3829	3.829	100%	100

As shown in Table 3, it was presented twelve temporal connectors which used in written text by Native speakers are *then, next, later, soon, earlier, finally, this time, eventually, at the same time, anyway, on which,* and *meanwhile*. For the top three temporal connectors are *then* (n=1557, 40.66%), *next* (n=506, 13.21%), and *later* (n=436, 11.39%). Thus, Native speakers had the most frequency use of temporal connectors which are *then, next, and later* in written text.

To sum up, according to the frequency use of temporal connectors, they were occurred more frequently in the native Speakers corpora, as compared to the Thai Learners corpora. Additionally, in written text, Thai learners used mostly the frequency of temporal connectors which are *then, next, and finally*, but on the other hand *then, next, and later* were used mostly in the frequency of temporal connectors.

5. Discussion

This section will discuss the findings from two research questions according to temporal use of connectors. The frequency of temporal connectors which were occurred

and the most frequency use of temporal connectors in written text between Thai learners and native speakers will be illustrated; moreover, suggestion including this study will be respectively provided.

The temporal connectors were chosen to examine the difference of use in written text between Thai learners and native speakers. As Table 1, which presented Thai learners' corpus and native speakers' corpus, indicates that Thai learners use fewer temporal connectors than native speakers. Related to Halliday and Hasan, 1976, they mentioned that temporal connectors or temporal conjunctives which order sentences in a text sequentially, whether preceding, following, or occurring simultaneously with related elements. We can assume that Thai learners maybe confused and not confident in the use of temporal connectors because they do not know the exact functions and meanings of them. As Thai learners are the first year in the intermediate level in different faculties, it also predicts that they know few temporal connectors. Moreover, this study indicated that Thai learners prefer to use the pattern of sentence consisting of only subject, verb, and object in the sentences without using temporal connector to sequence next sentences or events. On the other hand, native speakers use a great number of temporal connectors in their written text. It indicated that native speakers use temporal connectors to sequence sentences in their written text proficiently. Furthermore, their written texts are in the academic field, so the temporal connectors are much used to be the important conjunctives for the sequence of sentences and events in their texts (Halliday and Hasan, 1976). Hence, we can presume that native speakers and Thai learner have the difference of grammatical system, so Thai instruction should be aware of grammar for writing and careful on meaning of connectors.

According to the most frequency used temporal connectors, Thai learners and native speakers use the temporal connectors similarly in written text. As shown in Table 2, it is found that Thai learners favored to use *then, next, finally, after that, the last time, this time, next day,* and *later* in their written texts. For the three mostly used, there are *then, next,* and *finally* which indicated that Thai learners meet them frequently in written text. Halliday and Hasan (1976), defined the temporal relation is expressed in its simplest form by *then*, and in this sequential sense not only have *then* but also *next* involving expressions. Furthermore, *finally* was used in frequently used which marks the end of some process or series of processes, and it is called the conclusive sense expressed by item. Thus, it could be inferred that Thai learners often use the simplest form in written text. Moreover, as in Table 3, it is found that native speakers used *then, next, later, soon, earlier, finally, this time, eventually, at the same time, anyway, on which,* and *meanwhile* in written text. For the three mostly used, they are *then, next,*

and *later*. Three of temporal connectors which native speakers used are the simplest form of temporal connectors, but *later* is made more specific by the presence of an additional component in the meaning, as well as that of succession in time (Halliday and Hasan, 1976). Hence, both of Thai learners and native speakers often use the simplest form of temporal connectors in the written text. For Thai learners, we can suppose that they know few temporal connectors and be confused to use the conjunctions similar to Prommas and Sinwongsuwat (2011) said that Thai learners apparently had difficulties with such discourse connectors.

This study showed that Thai learners used less temporal connectors in written text that means they have the problem of temporal connector use. Based on the framework of Halliday and Hasan (1976), he mentioned that temporal connectors carry on two senses which indicate time sequence and use in summary. Thai instructors should put more emphasis on temporal connector in English instruction to help learners know a more variety of temporal connectors in a correct and appropriate manner. Moreover, temporal connectors should be inserted in the part of exercise or activity in the instruction for learners' repetition. So, learners are able to use the temporal connectors correctly in their written text from their memories in classroom. To make more comprehension on the use of temporal connectors between Thai learners and native speakers, the further researches should investigate more on the misuse and problem in using temporal connectors in both spoken and writer text in order to see more point of different use. Moreover, the further studies should use a larger corpus size to help the researchers to discover the larger data of a variety use of temporal connectors. The comparison between the EFL learner in other countries and native speaker corpus on process would be able to indicate similarity and differences, and this can indicate the non-proficiency of EFL learners from comparison. Hence, the result of this study can illustrate the processes found in this paper and also be as a way of EFL instructors to develop the EFL instruction. Additionally, this study provide the suggestions: investigation more on the misuse and problem in using temporal connectors in both spoken and written text, use a larger corpus size, and compare with other EFL learners in other countries.

In conclusion, temporal connector is one of the most necessary syntactic English instructions. Thai learners still have some obstacles in learning, so instructors should put more emphasis on temporal connector in English instruction to help learners know a more variety of temporal connectors in a correct and appropriate manner.

References

Aroonmanakun, W. (2019). *Thai Learner English Corpus*. Retrieved from http://www.arts.chula.ac.th/~ling/TLE/

Biber, D. (1993). Representativeness in Corpus Design. *Literary And Linguistic Computing*, *8*(4), 243-257.

Biber, D., Conrad, S., & Reppen, R. (1994). Corpus-based Approaches to Issues in Applied Linguistics. *Applied Linguistics*, *15*(2), 169-189.

Greaves, C. (2019). *CORPUS CONC ENG*. Retrieved from http://www.lextutor.ca/conc/eng/

Halliday, M., & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.

Hung, H., Tsai, J., & Chen, P. (2010). Temporal Conjunctions in Medical Case Presentations: Examples from Case Presentations by Native and Taiwanese Physicians. *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences: Annual Review, 5*(2), 255-264.

Prommas, P., & Sinwongsuwat, K. (2011). *A comparative study of discourse connectors used in argumentative compositions produced by Thai EFL learners and English-native speakers.* Unpublished master's thesis, Graduate School, Prince of Songkla University,Thailand.

Shea, M. (2009). A Corpus-Based Study of Adverbial Connectors in Learner Text. *MSU Working Papers in SLS, 1*(1), 1-13.

Tsareva, A. (2010). *Grammatical cohesion in argumentative essays by Norwegian and Russian learners.* Unpublished master's thesis, Department of Literature, Area studies and European Languages, University of Oslo, Norway.

Appendix

Table1 *Thai Learners Corpus*

Thai Learners					
Rank	**Temporal connectors**	***f***	**1:1,000**	**Percentage (%)**	**Accumulative %**
1.	then	125	0.142	32.72	32.72
2.	next	63	0.071	16.50	49.22
3.	finally	41	0.046	10.73	59.95
4.	after that	40	0.045	10.47	70.42
5.	the last time	34	0.038	8.90	79.32
6.	this time	23	0.026	6.02	85.34
7.	next day	11	0.012	2.88	88.22
8.	later	9	0.010	2.36	90.58
9.	soon	7	0.007	1.83	92.41
10.	anyway	6	0.006	1.57	93.98
11.	at last	5	0.005	1.31	95.29
12.	next time	4	0.004	1.05	96.34
13.	eventually	3	0.003	0.79	97.13
14.	in conclusion	3	0.003	0.79	97.92
15.	in short	2	0.002	0.52	98.44
16.	to sum up	2	0.002	0.52	98.96
17.	meanwhile	1	0.001	0.26	99.22
18.	presently	1	0.001	0.26	99.48
19.	from now on	1	0.001	0.26	99.74
20.	after a time	1	0.001	0.26	100
	Total	382	0.434	100%	

Table 2 *Native Speakers Corpus (BNC written)*

Native Speakers					
Rank	**Temporal connectors**	***f***	**1: 1,000**	**Percentage (%)**	**Accumulative %**
1.	then	1557	1.557	40.66	40.66
2.	next	506	0.506	13.21	53.87
3.	later	436	0.436	11.39	65.26

4.	soon	256	0.256	6.69	71.95
5.	earlier	153	0.153	4.00	75.95
6.	finally	129	0.129	3.37	79.32
7.	this time	99	0.099	2.59	81.91
8.	eventually	83	0.083	2.17	84.08
9.	at the same time	72	0.072	1.88	85.96
10.	anyway	68	0.068	1.78	87.74
11.	on which	62	0.062	1.62	89.36
12.	meanwhile	59	0.059	1.54	90.90
13.	at last	49	0.049	1.28	92.18
14.	previously	44	0.044	1.15	93.33
15.	at once	38	0.038	0.99	94.32
16.	subsequently	35	0.035	0.91	95.23
17.	after that	33	0.033	0.86	96.09
18.	formerly	24	0.024	0.63	96.72
19.	in short	23	0.023	0.60	97.32
20.	next day	20	0.020	0.52	97.84
21.	secondly	17	0.017	0.44	98.28
22.	presently	13	0.013	0.34	98.62
23.	hitherto	12	0.012	0.31	98.93
24.	simultaneously	10	0.010	0.26	99.19
25.	next time	9	0.009	0.24	99.43
26.	until then	7	0.007	0.18	99.61
27.	in conclusion	5	0.005	0.13	99.74
28.	to resume	4	0.004	0.10	99.84
29.	thereupon	3	0.003	0.08	99.92
30.	after a time	2	0.002	0.05	99.97
31.	to sum up	1	0.001	0.03	100
	Total	3829	3.829	100%	

แนวทางการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

The Guidelines for Promoting English in OTOP Tourism Community of Nong Nom Wua Sub-District, Lat Yao District, Nakhon Sawan Province

ธนาภัสสร์ สนธิรักษ์[1]
Thanaphat Sonthirak

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 2) เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านภาษาอังกฤษแก่ชุมชนเพื่อใช้ในการสื่อสารภายในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว มีกลุ่มให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารในชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สภาวัฒนธรรม คนในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการอบรมเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธ์ ขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บ่งบอกเอกลักษณ์ชุมชน ด้านการท่องเที่ยวมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่เดิมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ใหม่ โดยใช้ภาษาอังกฤษในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารในชุมชน มีการตระหนักคุณค่า สร้างจิตสำนึกการจัดการทุนและทรัพยากรในชุมชน การสืบสานขนบธรรมเนียมและประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น การอบรมความรู้ด้านภาษาอังกฤษเพื่อนำไปใช้ในการสื่อสารในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ส่วนแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมได้มีการจัดตั้งคณะทำงาน การประสานความร่วมมือของทุกภาคส่วน การจัดระบบข้อมูลข่าวสาร การจัดระบบข้อมูลด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน แนวทางในการส่งเสริมภาษาอังกฤษจากการสัมภาษณ์คนในชุมชนคือต้องการความรู้และทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร จึงมีการอบรมให้ความรู้ทักษะทางดานการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อนำไปใช้กับชุมชนท่องเที่ยวเมื่อมีนักทักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาในชุมชนเป็นการเตรียมไว้ล่วงหน้า

คำสำคัญ: การใช้ภาษาอังกฤษ, ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาขาวิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล Phattadon43@hotmail.com
Assistant Professor at Foreign Language Division, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: Phattadon43@hotmail.com

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the guidelines for promoting English in OTOP Tourism Community of Nong Nom Wua Sub-District, Lat Yao District, Nakhon Sawan Province by participation of the community and 2)to develop language skills English for the community for use in communication within the community. Key Informants were executives, sub-district leaders, village headman, cultural council and people in OTOP Tourism Community of Nong Nom Wua Sub-District, Lat Yao District, Nakhon Sawan Province. In-depth interview, form Participatory observation, Group conversation, and workshop were used. The findings are as follows: Potential of cultural tourism management is ready for cultural tourism management. There is a source to learn history, Life style, Customs, traditions and local wisdom that indicate community identity. Tourism has developed the existing learning resources and developed new learning resources using English to promote tourism and use English to communicate in the community and realized the value create awareness of the management of capital and resources in the community. Heritage and traditions and local wisdom Training of knowledge in English for use in communication in the tourism community. Collaboration of all sectors Information system management, Organizing folk culture information systems, Guidelines for promoting English from interviews with people in the community are needed knowledge and skills in using English for communication. Therefore, there is a training to educate English communication skills to be used with tourism communities when foreign tourists come to visit the community in advance.

Keywords: Using English, OTOP Tourism Community

บทนำ

องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) คาดการณ์แนวโน้มของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโลกในปี พ.ศ.2556 และปี พ.ศ.2563 ว่าจะมีนักท่องเที่ยวถึง 1,006 ล้านคน และ 1,561 ล้านคน โดยมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.15 ต่อปี และคาดการณ์ต่อไปอีกว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่มายังภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกจะมีถึง 397 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2563 เพิ่มขึ้นคิดเป็น ร้อยละ 6.55 ต่อปี (พจนา บุญคุ้ม, 2556: 12) การท่องเที่ยวของไทยมีอัตราการขยายตัวสูงถึงร้อยละ 5.7 ต่อปีซึ่งสูงกว่าอัตราการขยายตัวของการท่องเที่ยวโลก (4.20%) จากการจัดลำดับประเทศที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติมากที่สุด 40 อันดับแรกของโลก ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเป็นอันดับที่ 21 ของโลก การพยากรณ์คาดว่าจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เข้ามาประเทศไทยจะเพิ่มขึ้นจาก 8.59 ล้านคนในปี พ.ศ. 2542 เป็น 9.43 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2543 ในปี พ.ศ. 2544 มีจำนวนนักท่องเที่ยว

ชาวต่างชาติที่เข้ามาเที่ยว 10.6 ล้านคน และมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 20.3 ล้านคน ในปีพ.ศ.2555 และในปี พ.ศ.2556 มี 23.1 ล้านคน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556: 24)

ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและขนบธรรมเนียม วิถีชีวิตไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวที่จะสามารถเพิ่มสมรรถนะและขีดของการแข่งขันของประเทศไทยต่อประเทศคู่แข่งได้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2556 ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวไว้ในหัวข้อยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวไว้ดังนี้คือเพื่อเป็นการเกื้อกูลหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน โดยรักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปกรรม โบราณคดี เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและใช้ผังเมืองเป็นกลไก ประสานการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองให้เกิดความน่าอยู่และยั่งยืน (ชาชิวัฒน์ ศรีแก้ว, 2554: 71) การท่องเที่ยวได้ถูกกล่าวถึงในฐานะของธุรกิจการค้าการบริการที่มีศักยภาพที่สามารถช่วยขยายการจ้างงาน การกระจายรายได้ และการหารายได้จากเงินตราต่างประเทศ และได้ถูกบรรจุให้เป็น “แนวทางเร่งด่วนในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม” ในประเทศไทยได้มีการจัดลำดับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวระดับจังหวัด การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปธรรมการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งซึ่งเน้นความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับมรดกประเพณีที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา และวัฒนธรรมที่ดึงดูดความสนใจ โดยสิ่งที่ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวนั้นมีหลายอย่างประกอบด้วยวิถีชีวิต พิพิธภัณฑ์ การแสดง แหล่งโบราณคดี ศิลปะ ละคร การแสดงดนตรีสากลและดนตรีพื้นบ้าน ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา หัตถกรรมงานฝีมือ และการกระทำอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม (จุฑามาศ คงสวัสดิ์, 2550: 1) ดังนั้นวัฒนธรรมที่นำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวจึงมีความหมายรวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ได้แก่ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โบราณ วัตถุโบราณสถาน ศิลปวัตถุ พิพิธภัณฑสถาน ลักษณะการประกอบอาชีพที่มีความโดดเด่น สถานที่แสดงทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่นพื้นเมือง งานหัตกรรม และสินค้าในท้องถิ่นต่าง ๆ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น

ความสำคัญของภาษาอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตของคนไทยและคนทั่วโลกไปแล้ว มนุษยชาติทุกวันนี้สื่อสารกันด้วยภาษาอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสารกันโดยตรง การใช้อินเตอร์เน็ต การดูทีวีและภาพยนตร์ การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือหนังสือคู่มือทางด้านวิชาการต่าง ๆ ฯลฯ บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาออกมาในปัจจุบัน ถ้ามีความรู้ภาษาอังกฤษทั้งพูดและเขียนเสริมเข้าไปด้วยอีก โอกาสที่จะหางานก็จะไม่จำกัดแค่ในประเทศไทยเท่านั้น ถ้าท่านเป็นคนหนึ่งที่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ ท่านคงจะไม่ปฏิเสธได้ถึงสิทธิพิเศษที่ท่านมีเหนือคนอื่นที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ ด้วยเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์และอินเตอร์เน็ต ทำให้โลกของเราแคบลงไปถนัดตา ทุกวันนี้ท่านสามารถรับรู้ข่าวสารหรือติดต่อกับเพื่อนต่างชาติได้ภายในเสี้ยววินาที ท่านจะไม่เข้าถึงสิทธิพิเศษเหล่านี้เลย ถ้าท่านไม่รู้ภาษาอังกฤษ ระบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนของไทยหลายท่านอาจจะบอกว่าประเทศไทยเราก็ให้ความสำคัญกับการเรียนภาษาอังกฤษมาตั้งนานแล้ว แต่ทำไมคนไทยถึงพูดภาษาอังกฤษสู้คนฟิลิปปินส์ไม่ได้เลย นั่นก็เพราะว่าหลักสูตรภาษาอังกฤษของกระทรวงศึกษาธิการของเรายังไม่ได้เน้นการพูดภาษาอังกฤษ จะเน้นแต่หลักไวยากรณ์ คำแปล และการ

อ่านเพื่อความเข้าใจและให้สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้เป็นส่วนใหญ่ สิ่งที่จะต้องปรับปรุงอย่างมากในระบบการเรียนภาษาอังกฤษของไทยเราคือการเน้นการพูดออกเสียง ไม่ว่าจะเป็นการออกเสียงพยัญชนะแต่ละตัว การเน้นเสียงหนักเบา ซึ่งจะต้องมีสื่อช่วยสอนที่เป็นมัลติมีเดีย คือ มีทั้งภาพ เสียง และตัวหนังสือ ให้ด้วย แทนระบบเก่าที่มีแต่ตัวหนังสือเท่านั้น ทำให้การออกเสียงตามคำอ่านที่เขียนในตำราหรือพจนานุกรมที่ผิด ๆ เช่นคำว่า cat ในพจนานุกรมอังกฤษไทยจะเขียนคำอ่านเป็น แค้ท ซึ่งแปลมาจากคำอ่านพจนานุกรมอังกฤษเป็นอังกฤษ ทำให้คนไทยเข้าใจว่าไม่ต้องออกเสียงตัว t ที่อยู่ตอนท้ายด้วย น่าจะเขียนคำอ่านเป็น แค่ท-ถึ (ออกเสียง ถึ เบา ๆ) แต่ถ้าเราจัดทำสื่อการเรียนการสอนแบบมัลติมีเดีย เด็กก็จะได้ยินทั้งเสียงที่ถูกต้อง ได้เห็นภาพ และตัวหนังสือด้วย ซึ่งทำได้ไม่ยากและต้นทุนก็ไม่มาก การเรียนของเด็กก็จะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (จิตพิสุทธิ์ จันตะคุต, 2561)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีจุดมุ่งหมายให้ความรู้ ความภาคภูมิใจเกี่ยวกับลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นโยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542: 5) วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยว อาทิ โบราณวัตถุ โบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ สถานที่สำคัญทางศาสนา งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ ดุริยางศิลป์ งานเทศกาลและประเพณี งานศิลปหัตถกรรม และสินค้าของที่ระลึก รวมถึงวิถีชีวิตและอัธยาศัยไมตรีของประชาชนในท้องถิ่น มีการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนเน้นให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมกำหนดทิศทางบนฐานคิดความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสีย โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม และพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน เน้นให้เกิดความยั่งยืน เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น และความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (สินธุ์ สโรบล, 2546: 12)

รัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคมที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับประเทศ คือ คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ.) เป็นผู้ขับเคลื่อน และมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหลักส่งเสริมการดำเนินงาน OTOP จนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 16 ปี โดยร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ สนับสนุนส่งเสริมยกระดับผลิตภัณฑ์และพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อให้ขายได้ มุ่งปรับตัวสู่การค้าแบบสากล ทำให้ผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถแข่งขันได้ ต้องออกไปขายสินค้าตามที่ต่าง ๆ ไม่มีความสุข รายได้ไปตกอยู่แก่ผู้ประกอบการคนเดียวหรือบางกลุ่มเล็ก ไม่กระจายถึงประชาชนกลุ่มใหญ่ในชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร กอปรกับรายได้จากการท่องเที่ยวที่เป็นกระแสหลักของประเทศ ส่วนใหญ่ตกไปอยู่ในกลุ่มทุนเอกชน เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ห้างร้านใหญ่ ๆ กรุ๊ปทัวร์ ไม่ลงไปถึงฐานรากเช่นเดียวกัน

ดังนั้นจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนผ่านยุคการผลักดันขายสินค้า OTOP ออกจากชุมชนเพียงด้านเดียวสู่การเพิ่มชองทางสร้างรายได้ตามความต้องการ (Demand Driven Local Economy) โดยการขายสินค้าอยู่ในชุมชนที่มาจากการท่องเที่ยว โดยใช้เสน่ห์ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิด

สร้างสรรค์แปลงเป็นรายได้ ทั้งนี้ครอบครัวและลูกหลานยังอยู่ร่วมกัน ไม่ต้องแข่งขันนำผลิตภัณฑ์ออกไปขายนอกชุมชน เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี ชวนกันคิด ชวนกันทำ ผลิตสินค้าและบริการ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชนที่มีเสน่ห์ดึงดูดและมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนและใช้จ่ายเงินในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งรายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชนทุกคนมีความสุข เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Strength with in) และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง (กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2561: 2-3)

ในส่วนของชุมชนวัฒนธรรมตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์นั้นประวัติของตำบลนี้คือ เดิมอำเภอลาดยาวเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอโกรกพระมีสภาพแวดล้อมทั่วไปเป็นป่าทึบอุดมสมบูรณ์ทั้งทางด้านกายภาพและชีวภาพ ปัจจุบันตำบลลาดยาวประกอบไปด้วย 15 หมู่บ้านคือ บ้านบึงหล่ม, บ้านคลองสาลี, บ้านทุ่งแม่น้ำน้อย, บ้านลาดยาว, บ้านดอนปอ, บ้านดงมะไฟ, บ้านวังชมพู, บ้านหนองกระทุ่ม, บ้านหนองขี้ใต้, บ้านวังยาง, บ้านหนองไทร, บ้านดอนธาตุ, บ้านริมบึง ในส่วนเดิมตำบลหนองนมวัวเป็นส่วนหนึ่งของตำบลหนองยาว อำเภอลาดยาว ต่อมาได้แยกออกมาเป็นตำบลหนองนมวัว ในปี พ.ศ. 2515 เพื่อความสะดวกในการปกครองดูแลได้ทั่วถึง โดยใช้ชื่อตำบลหนองนมวัวตามชื่อหมู่บ้านที่เป็นศูนย์กลาง โดยหนองนมวัวนั้นเดิมทีมีหนองน้ำขนาดใหญ่และมีต้นนมวัวขึ้นอยู่มาก และเมื่อมีการตั้งชุมชนในบริเวณนี้จึงเรียกว่า "หนองนมวัว" ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอลาดยาว ห่างจากที่ว่าการอำเภอลาดยาว ประมาณ 10 กิโลเมตร ห่างจากศาลากลางจังหวัดนครสวรรค์ ประมาณ 30 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ ประมาณ 350 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 43 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 26,875 ไร่ ภูมิประเทศในตำบลหนองนมวัวเป็นพื้นที่ค่อนข้างลาดเอียง โดยเทจากที่สูงทางตะวันตกมาทางตะวันออก จึงทำให้ตำบลหนองนมวัวประสบปัญหาเกี่ยวกับน้ำท่วมเป็นประจำ และบางส่วนเป็นพื้นที่ราบต่ำจึงใช้พื้นที่บริเวณนี้ทำนาทำไร่ ฯลฯ ประชากรอาศัยหนาแน่นเป็นหย่อม ๆ ชาวตำบลหนองนมวัวมีลักษณะแบบสังคมเกษตรวิถีชาวพุทธ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พึ่งพาอาศัยกันมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ ประชาชนในตำบลจึงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยังคงสืบสานประเพณีวัฒนธรรมสำคัญของตำบล ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับวัดและพิธีกรรมทางศาสนา ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ที่มีพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ตามส่วนราชการและในหมู่บ้าน ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ณ วัดในหมู่บ้าน ประเพณีตักบาตรเทโวโรหนะ และประเพณีลอยกระทง โดยเฉพาะที่วัดหนองนมวัว หมู่ที่ 1 และวัดโป่งยอ หมู่ที่ 8 (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว, ม.ป.ป.)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชน OTOP นวัตวิถี โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการชุมชนให้มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านภาษาอังกฤษแก่ชุมชนเพื่อใช้ในการสื่อสารภายในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว

ขอบเขตของโครงการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

แนวทางในการส่งเสริมในการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารในชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สภาวัฒนธรรม คนในชุมชน

ขอบเขตด้านตัวแปร

ด้านเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารในชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สภาวัฒนธรรม คนในชุมชน

ด้านเชิงคุณภาพ ได้แก่ แนวทางการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตด้านระยะเวลา กำหนดระยะเวลา 10 เดือน ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2561–กันยายน 2562

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บข้อมูลภาคสนาม ณ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีบ้านหนองนมวัว ต.หนองนมวัว อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการอบรมเชิงปฏิบัติการ
3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
4. สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
5. นำเสนอผลงานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ และบทความทางวิชาการ

สรุปผลการวิจัย

จากผลวิจัยสามารถสรุปผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษารูปแบบภาษาคือ ร้อยละ ผลจากการสำรวจพบว่า ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันร้อยละร้อย ที่เห็นว่าการสื่อสาร

ภาษาอังกฤษมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างมากในปัจจุบัน จึงมีการวางแผนรวมกันในการหาแนวทางในการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษ โดยมีการหาแนวทางในการส่งเสริมคือ การฝึกอบรมทางด้านภาษาอังกฤษกับผู้นำและคนภายในชุมชนเพื่อใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารของคนในสังคมเบื้องต้น

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านภาษาอังกฤษแก่ชุมชนเพื่อใช้ในการสื่อสารภายในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว ผู้วิจัยได้จัดอบรมภาษาอังกฤษให้แก่ผู้นำชุมชนหรือตัวแทนผู้นำชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ จำนวนทั้งสิ้น 30 คน

ผู้เข้าอบรมจะเข้ารับการทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษก่อนการอบรม ด้วยข้อสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ การทดลองใช้ และค่าสถิติที่เหมาะสมทั้งความยากง่าย ความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงแล้ว หลังจากนั้นจะเข้าอบรม จำนวน 30 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยจะใช้แนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching) และทดสอบความสามารถทางภาษาอังกฤษด้วยข้อสอบฉบับเดิม เพื่อประเมินความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ด้านภาษาอังกฤษ ทั้งนี้พบว่าคะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

แนวทางในการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

1. สภาพชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ในส่วนชุมชนวัฒนธรรมตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์นั้นประวัติของตำบลนี้คือ เดิมอำเภอลาดยาวเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอโกรกพระ มีสภาพแวดล้อมทั่วไปเป็นป่าทึบอุดมสมบูรณ์ทั้งทางด้านกายภาพและชีวภาพ ปัจจุบันตำบลลาดยาวประกอบไปด้วย 15 หมู่บ้านคือ บ้านบึงหล่ม, บ้านคลองสาลี, บ้านทุ่งแม่น้ำน้อย, บ้านลาดยาว, บ้านดอนปอ, บ้านดงมะไฟ, บ้านวังชมพู, บ้านหนองกระทุ่ม, บ้านหนองขี้ใต้, บ้านวังยาง, บ้านหนองไทร, บ้านดอนธาตุ, บ้านริมบึง ในส่วนเดิมตำบลหนองนมวัวเป็นส่วนหนึ่งของตำบลหนองยาว อำเภอลาดยาว ต่อมาได้แยกออกมาเป็นตำบลหนองนมวัว ในปี พ.ศ. 2515 เพื่อความสะดวกในการปกครองดูแลได้ทั่วถึง โดยใช้ชื่อตำบลหนองนมวัวตามชื่อหมู่บ้านที่เป็นศูนย์กลาง โดยหนองนมวัวนั้นเดิมทีมีหนองน้ำขนาดใหญ่และมีต้นนมวัวขึ้นอยู่มาก และเมื่อมีการตั้งชุมชนในบริเวณนี้จึงเรียกว่า "หนองนมวัว" ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอลาดยาว ห่างจากที่ว่าการ อำเภอลาดยาว ประมาณ 10 กิโลเมตร ห่างจากศาลากลางจังหวัดนครสวรรค์ ประมาณ 30 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ ประมาณ 350 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 43 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 26,875 ไร่ ภูมิประเทศในตำบลหนองนมวัวเป็นพื้นที่ค่อนข้างลาดเอียง โดยเทจากที่สูงทางตะวันตกมาทางตะวันออก จึงทำให้ ตำบลหนองนมวัว ประสบปัญหาเกี่ยวกับน้ำท่วมเป็นประจำ และบางส่วนเป็นพื้นที่ราบต่ำ จึงใช้พื้นที่ บริเวณนี้ ทำนา ทำไร่ ฯลฯ ประชากรอาศัยหนาแน่นเป็นหย่อม ๆ ชาวตำบลหนอง

นมวัวมีลักษณะแบบสังคมเกษตรวิถีชาวพุทธ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พึ่งพาอาศัยกัน มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในตำบล จึงอยู่ร่วมกันอย่าง สันติสุข และยังคงสืบสานประเพณีวัฒนธรรมสำคัญของตำบล ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับวัดและพิธีกรรมทางศาสนา ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ที่มีพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ตามส่วนราชการและในหมู่บ้าน ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ณ วัดในหมู่บ้าน ประเพณีตักบาตรเทโวโรหนะ และประเพณีลอยกระทง โดยเฉพาะที่วัดหนองนมวัว หมู่ที่ 1 และวัดโป่งยอ หมู่ที่ 8 ซึ่งสอดคล้องกับ ศศิธร เชิงหอม (2552) ที่ศึกษาความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของบ้านพันนาเพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ผลการวิจัยพบว่าบ้านพันนามีสถานที่และประเพณีสำคัญที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้จำนวน 10 แห่ง ซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมเก่าแก่เหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากที่สุด และเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางด้านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ แหล่งประวัติศาสตร์ สามารถจัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ สุรชัย ชนะบูรณ์ (2550) ที่กล่าวถึงศึกษาศักยภาพ และการจัดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเลือกท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์เพื่อศึกษาศักยภาพและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเลือกท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์เพื่อศึกษาวิถีชีวิต มรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2. ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถีในพื้นที่ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ มีศักยภาพด้านทุนทางสังคมที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วยความเป็นประวัติศาสตร์ โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ชุมชน วิถีวัฒนธรรมพื้นบ้านท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น การแสดงพื้นบ้าน พิธีกรรมความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรทางธรรมชาติ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ นอกจากนั้นมีกระบวนการจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรท้องถิ่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว สภาวัฒนธรรมอำเภอ โรงเรียน และกลุ่มองค์กรภายในชุมชน เป็นต้น ได้มีการส่งเสริมและพัฒนา ปรับปรุงสภาพแวดล้อม การบริหารจัดการ การส่งเสริมและพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึกและตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวิถีวัฒนธรรมของชุมชน มีการศึกษาดูงานจากชุมชนต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดอบรมให้ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการจัดกิจกรรมเปิดบ้านเยี่ยมชุมชนวัฒนธรรมเพื่อค้นหาศักยภาพร่วมกัน ทั้งนี้ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ชุมชน ความเป็นเอกลักษณ์กลุ่มชาติพันธ์ วิถีชีวิตของชุมชนกลุ่มชาติพันธ์ วัฒนธรรมประเพณี ในส่วนของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการรวมกลุ่มอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว เช่น กลุ่มแปรรูปอาหาร กลุ่มการแสดงพื้นบ้าน กลุ่มจักสาน เป็นต้น การละเล่นพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ให้ได้ชม เช่น กีฬาพื้นบ้าน ด้านการรับรองผู้มาเยือนของชุมชน มีการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มาเยือนโดยมีการรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมได้รับประทานอาหารและบรรยากาศท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ Sproule (1996) ได้เสนอองค์ประกอบความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย ศักยภาพของพื้นที่ ศักยภาพของชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์และเข้มแข็งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางบวกและทางลบ และการให้ชุมชนมีความรู้ในด้านการจัดการท่องเที่ยว มีการรวมกลุ่มกันทำงานอย่างเป็นระบบ เคารพกฎระเบียบและกติกาจะทำให้ทำงานได้ราบรื่น เกิดความรักใคร่สามัคคีของคนในชุมชน มีศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชน มีการ

เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งประสานงานความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนและคนในชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่า และเห็นความสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการแบ่งหน้าที่ในชุมชนให้ชัดเจน และประสานความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่น

3. แนวทางในการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วย 1) การจัดทำข้อมูลแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาคภาษาอังกฤษ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การประสานงานความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และคนในชุมชน 2) การกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาคภาษาอังกฤษ 3) การจัดตั้งหน่วยงานประสานความร่วมมือชุมชนวัฒนธรรมระหว่างเครือข่ายในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชนและคนในชุมชน 4) การจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการดำเนินงานชุมชนวัฒนธรรมในพื้นที่ 5) การสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลรักษา ส่งเสริม การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาคภาษาอังกฤษ โดยการจัดกิจกรรมด้านความรู้ การสร้างจิตสำนึกด้านวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมและการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 6) การให้คุณค่า การเพิ่มมูลค่าแก่ชุมชนโดยร่วมกันสืบค้นสิ่งที่ดีงามที่ควรค่าแก่การฟื้นฟูของชุมชนวัฒนธรรมและการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยวได้เข้าไปศึกษาและเยี่ยมชน และสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ และ 7) การประเมินและปรับปรุง พัฒนากิจกรรมการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านภาษาอังกฤษโดยชุมชนอย่างต่อเนื่องสร้างจุดเด่น พัฒนาจุดด้อยให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและผู้มาเยือน ซึ่งสอดคล้องกับวันสาด ศรีสุวรรณ (2553) ที่ได้ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลวิจัยพบว่าวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ กลุ่มชาติพันธ์ ภาษา วรรณกรรม การละเล่นพื้นบ้านศาสนา พิธีกรรมและความเชื่อ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสภาพภูมิประเทศทางธรรมชาติ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ประกอบด้วย 1) รณรงค์สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ความสะอาดของสถานที่ และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 2) สร้างคุณค่าให้แก่ชุมชน โดยร่วมกันศึกษาค้นคว้าหาสิ่งที่ดีและมีประโยชน์เพื่อนำมาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งความมีอัธยาศัยไมตรีของชุมชน 3) มีการวางแผนแบ่งความรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินงานและการแบ่งปันผลประโยชน์ และ 4) การจัดเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อ 1) ชุมชนเล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและความร่วมมือดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง 2) ชุมชนต้องรักและหวงแหนวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น 3) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับการยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ 4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยว และ 5) ผู้มีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาการท่องเที่ยวได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม

พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษด้านการท่องเที่ยวให้กับประชาชนในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

ในการฝึกอบรม นอกจากเอกสารการอบรมจะเน้นสำนวนภาษาที่ชาวต่างประเทศใช้จริงและเน้นสำนวน ภาษาที่ประชาชนต้องการศึกษาแล้ว เนื้อหาที่เรียนจะเน้นบริบทของชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้ผู้อบรมเข้าใจ สามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้อง เพราะมีบริบทที่เป็นชุมชนของผู้ใช้ภาษาอย่างแท้จริงแล้ว ผู้วิจัยยังได้ใช้แนวการ สอนแบบการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching) หรือ CLT ซึ่งเป็นแนว การสอนที่เชื่อว่าเน้นการฝึกภาษาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เพื่อการสื่อสารได้จริงและเป็นการสื่อสาร ทั้งการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน แต่เน้นที่สุดคือทักษะการฟัง และการพูด ซึ่งเป็นทักษะที่ประชาชน ในชุมชนนำไปใช้สื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมากที่สุด ซึ่งการสอนวิธีนี้สอดคล้องกับ Bailey (1999) ที่กล่าวไว้ว่า ภาษาคือสิ่งสำคัญที่ทำให้คน สื่อสารกันได้โดยอาศัยทักษะการสื่อสาร 4 ทักษะ คือทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ซึ่งทั้ง 4 ทักษะนี้จะช่วยกันทำให้การสื่อสารเป็นที่เข้าใจและบรรลุวัตถุประสงค์มากขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการฝึกทักษะภาษา ให้เป็นกิจกรรมเพื่อการสื่อสารและการ ปฏิบัติงาน (Tasks) โดยเน้นกิจกรรมหรือสร้างสถานการณจำลองที่ผู้เข้าอบรม พบเจอในชีวิตประจำวัน หรือเมื่อต้องสื่อสารกับนักท่องเที่ยว โดยกำหนดรูปแบบสำนวนภาษาและคำศัพท์ที่ควรรู้ให้ฝึกออกเสียง พูดซ้ำ ๆ ให้ ถูกต้องและคล่องแคล่ว แสดงอารมณ์ความรู้สึกเสมือนจริง เพื่อที่เมื่อทำกิจกรรมเพื่อการสื่อสาร เช่น กิจกรรมคู่ กิจกรรมกลุ่ม บทบาทสมมุติ หรือสถานการณ์จำลอง ผู้เข้าอบรมจะได้ทำกิจกรรมได้โดยไม่ สะดุด ซึ่งสอดคล้องกับ Richards (2006) Willis (1996) และ Ellis (2007) ที่กล่าวถึงวิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ที่ต้องเน้นให้ปฏิบัติจริง เน้นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารจริง ให้ โอกาสผู้เรียนได้พัฒนาทั้งความคล้อง (Fluency) และความถูกต้อง (Accuracy) ของภาษา และกิจกรรมที่ จะให้ผู้เรียนนั้นมีความเชื่อมโยงกับที่ใช้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สร้างจิตสำนึกในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้คุณค่าและความสำคัญของภาษาอังกฤษไปสอดแทรกในการสื่อสารในชุมชน และวางแผนการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย และการสร้างช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมชุมชนเป็นภาษาอังกฤษและหลากหลายภาษา

2. การจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชน โดยให้ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้และจัดทำหลักสูตรโดยทำเป็น 2 ภาษาทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดฝึกอบรม

วัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยนี้คือเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารด้านภาษาอังกฤษในด้านการท่องเที่ยว ให้แก่ผู้นำชุมชนหรือตัวแทนจากชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งจากกระบวนการทำวิจัยและผลการวิจัยได้นำมาซึ่ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการฝึกอบรมทักษะทางภาษา สำหรับประชาชนในชุมชน ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะภาษาอังกฤษเท่านั้น แต่สามารถนำไปใช้กับการอบรมกับทุกภาษาได้ 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ก่อนการจัดอบรม เพื่อประสิทธิภาพของการอบรม ผู้วิจัยหรือผู้จัดอบรม ควรดำเนินการก่อนการอบรมดังนี้

1.1 สำรวจความต้องการในการเรียนภาษาของคนในชุมชน เพื่อช่วยให้สามารถกำหนดขอบเขตเนื้อหา ออกแบบลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล การกำหนดช่วงเวลาและระยะเวลาในการจัดอบรมได้เหมาะสม

1.2 สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยหรือผู้จัดอบรมกับชุมชน โดยไปพบทำความรู้จัก แจ้งวัตถุประสงค์ของการจัดอบรมและประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ รับสมัครผู้เข้าร่วมอบรมหาช่องทางหรือ วิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันสม่ำเสมอ

1.3 ปฐมนิเทศ เพื่อรับทราบกระบวนการจัดอบรมและข้อตกลงในการเข้าร่วมอบรม

2. ระหว่างการจัดอบรม

ในช่วงระหว่างการจัดอบรม ผู้วิจัยต้องมีกลยุทธ์ในการรักษาจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ไม่ให้ออกจากการอบรมหรือขาดการอบรมบ่อย เพราะจะมีผลกระทบต่อการเก็บข้อมูลการวิจัยและผลการวิจัยที่คลาดเคลื่อน วิธีการหนึ่งที่จะลดปัญหาดังกล่าวคือการสร้างแรงจูงใจ เนื่องจากประชาชนในชุมชนที่เข้าอบรมเป็นผู้ที่ต้องประกอบอาชีพ การที่ต้องสละเวลาจากการประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงครอบครัวมาอบรมในระยะเวลาค่อนข้างนานนั้น ผู้ให้การอบรมต้องให้ผู้เข้าอบรมตระหนักถึงประโยชน์และความคุ้มค่า ดึงดูดใจให้เข้าอบรมตลอดระยะเวลาการอบรม แรงจูงใจดังกล่าวอาจเป็นบรรยากาศการเรียนที่สนุก ความเป็นกันเองระหว่างผู้เข้าอบรมด้วยกันเองและระหว่างผู้เข้าอบรมกับผู้ให้การอบรม การให้โอกาส การยอมรับในความสามารถที่แตกต่าง การให้รางวัลหรือการตอบแทนในรูปแบบอื่น ๆ เป็นต้น

3. หลังการอบรม เมื่อการอบรมสิ้นสุดลง ผู้ให้การอบรมควรดำเนินการดังนี้

3.1 ติดต่อสื่อสารกับผู้เข้าร่วมอบรมด้วยภาษาที่รับการอบรมไป ผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ อีเมล์ ไลน์ เฟสบุ๊ค หรือช่องทางอื่น เพื่อทบทวนภาษาที่เรื่องเรียนอย่างสม่ำเสมอ หรือเพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ ได้ทันทีที่ผู้เข้าอบรมมีปัญหาด้านภาษา การใช้ภาษาในการสื่อสาร ฯลฯ

3.2 กระตุ้นให้มีการขยายผลความรู้ที่ได้จากการอบรม ไปสู่คนอื่น ๆ ในชุมชน โดยผู้ให้การอบรมควรพร้อมที่จะให้คำแนะนำด้านเนื้อหา วิธีถ่ายทอด หรือสนับสนุนด้านสื่อและอุปกรณ์การสอนตามควร

3.3 สำรวจปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับผู้เข้าอบรม เมื่อใช้ภาษากับชาวต่างประเทศเป็นระยะ ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือหรือหาแนวทางในการจัดอบรมให้ในครั้งต่อไป

3.4 สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชน เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนางานร่วมกันทั้งงานวิจัย การฝึกอบรม และการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริงและต่อเนื่อง

3.5 เพื่อการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ช่วยเหลือตนเองได้ และใช้เอกสารฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นและทดลองใช้อย่างได้ผลแล้วให้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น สถานศึกษาควรจัดอบรมเทคนิควิธี

สอนภาษาอังกฤษให้แก่ผู้นำชุมชนหรือตัวแทน เพื่อจะได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดเนื้อหาและวิธีสอน

เนื้อหาการอบรม ที่ได้จากการสำรวจความต้องการของชุมชนมาก่อน และสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของชุมชนนั้น เมื่อนำมาจัดทำเป็นเอกสารในการอบรม ควรมีลักษณะดังนี้

1. เป็นภาษาที่ใช้จริง ใช้คำศัพท์และโครงสร้างสั้น ๆ กระชับ ไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย

2. จัดทำสื่อซีดีเสียง การออกเสียงคำศัพท์ หรือโครงสร้างสำนวนภาษาด้วยเสียงเจ้าของภาษา พร้อมการแปลความหมายเป็นภาษาไทย เพื่อให้สะดวกต่อการทบทวน การเรียนซ้ำ หรือศึกษาด้วยตนเอง ในขณะที่กำลังทำงานหรือกิจวัตรประจำวัน รวมถึงเผยแพร่ผ่านสื่อวิทยุชุมชน

3. เน้นกิจกรรมฝึกทักษะหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้สำนวนภาษาบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ แต่กิจกรรมต่างกัน เช่น กิจกรรมคู่ กลุ่ม หรือทั้งชั้น รวมถึงเกม หรือบทบาทสมมุติ เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายและสามารถใช้ภาษาได้อย่างอัตโนมัติ นอกจากนี้การกำหนดสถานการณ์จำลองเพื่อแก้ปัญหาเมื่อพบกับสถานการณ์นั้น ๆ ได้ด้วย

4. ควรบรรจุเนื้อหาด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือของที่ระลึกที่โดดเด่น พร้อมคำศัพท์และสำนวนภาษาที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด เพื่อความมั่นใจในการสื่อให้ผู้ซื้อเข้าใจและสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

สิ่งที่ค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้ นำมาซึ่งข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. สร้างงานวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในด้านการท่องเที่ยวให้กับประชาชนในชุมชน OTOP นวัตวิถี ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดนครสวรรค์

2. สร้างงานวิจัยด้านเทคนิค วิธีสอน ให้แก่ผู้นำชุมชนหรือตัวแทนชุมชนที่มีความรู้ความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ แต่ยังขาดประสบการณ์ด้านการสอน เพื่อประโยชน์การขยายผลความรู้ด้านภาษาให้กับคนในชุมชนได้กว้างขวาง และเพื่อโอกาสของประชาชนในชุมชนได้เข้าถึงความรู้ได้อย่างทั่วถึง

3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำยุทธศาสตร์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์โดยการนำภาษาอังกฤษมาใช้ในการประชาสัมพันธ์

บรรณานุกรม

กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2561). *คู่มือการดำเนินงานแนวทาง OTOP นวัตวิถี*. สืบค้น 5 มกราคม 2562, จาก http://plan.cdd.go.th..

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2556). *รายงานการประชุมประจำปี 2556*. กรุงเทพฯ: ประภาสการพิมพ์,

จิตพิสุทธ์ จันตะคุต. (2561). *ความสำคัญของภาษาอังกฤษ*. สืบค้น 8 มกราคม 2562, จาก https://sites.google.com/site/krujitpisut/khwam-sakhay-khxng-phasa-xangkvs.

จุฑามาศ คงสวัสดิ์. (2550). *การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม.* นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากรม,

ชาชิวัฒน์ ศรีแก้ว. (2554). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.* กรุงเทพฯ: สมานการพิมพ์,

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). *การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน.* เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

พจนา บุญคุ้ม. (2556). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.* กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ,

วันสาด ศรีสุวรรณ. (2553). *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศศิกานต์ เชิงหอม. (2552). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านพันนา ตำบลพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร* (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สินธุ์ สโรบล. (2546). *แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

สุรชัย ชนะบูรณ์. (2550). *ศักยภาพและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม.* มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว. (ม.ป.ป.). *ประวัติหมู่บ้านหนองนมวัว*. สืบค้น 25 ธันวาคม 2561, จาก https://www.nongnomwua.go.th/

Bailey, T. (1999). *Foreign Language Anxiety and Learning Style.* London: Longman.

Ellis, R. (2007). *Task-based Language Learning and Teaching*. Oxford: Oxford.

Richards, J. (2006). *Curriculum Development in Language Teaching.* Cambridge: Cambridge University Press.

Sproule, K.W. (1999). *The ecotourism equation: Measuring the impacts.* Bulletin series Yale School of Forestry and Environmental Studies. Newhaven: Yale University.

Willis, J. (1996). *A Framework for Task-Based Learning.* Essex: Longman.

การสร้างแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

A Construction of Motor Fitness Tests for Physical Education's Students, Nakhon Sawan Rajabhat University

ทินกร ชอัมพงษ์[1] สยาม ทองใบ[2] ธนสิริ โชคทวีพาณิชย์[3]
สุภกิจ วิริยะกิจ[4] และวุฒิชัย ประภากิตติรัตน์[5]
Thinnakorn Cha-umpong, Siam Thongbai, Thanasiri Chokthaweepanit,
Suprakit Wiriyakit and Wuttichai Praphakittirat

[1] อาจารย์สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล korn_penu@hotmail.com
Lecturer at Department of Physical Education, Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: korn_penu@hotmail.com
[2] อาจารย์สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล ku_dumnum@hotmail.com
Lecturer at Department of Physical Education, Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: ku_dumnum@hotmail.com
[3] อาจารย์สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล Nsru.pe@gmail.com
Lecturer at Department of Physical Education, Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: Nsru.pe@gmail.com
[4] อาจารย์สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล St_witiyakit@hotmail.com
Lecturer at Department of Physical Education, Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: St_witiyakit@hotmail.com
[5] อาจารย์สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล Wutthichai.j7prime@gmail.com
Lecturer at Department of Physical Education, Faculty of Education, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: Wutthichai.j7prime@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้ทำการเก็บข้อมูลจากนักศึกษาชายและหญิง สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ชั้นปีที่ 1-4 ในภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2561 รวมทั้งสิ้น 49 คน ซึ่งมาได้โดยแบ่งชั้นภูมิด้วยสัดส่วน 4 : 1 ใช้เครื่องมือในการทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 3 รายการ คือ วิ่งอ้อมหลัก ลุก-นั่ง 60 วินาที และดันพื้น 30 วินาที ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาความเป็นปรนัย (Objectivity) ของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากคะแนนทดสอบของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยอีก 2 คน พบว่า

1.1 คะแนนของผู้วิจัยกับผู้ช่วยคนที่ 1 มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.743)

1.2 คะแนนของผู้วิจัยกับผู้ช่วยคนที่ 2 มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.921)

1.3 คะแนนของผู้ช่วยคนที่ 1 กับผู้ช่วยคนที่ 2 มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.946)

2. ผลการศึกษาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้วิธีการทดสอบซ้ำ (Test-Retest) จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการทดสอบครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 ของการทดสอบแต่ละรายการและทุกรายการ พบว่า

2.1 การทดสอบวิ่งอ้อมหลัก คะแนนทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สอง มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.656)

2.2 การทดสอบการลุก-นั่ง 60 วินาที คะแนนในการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สอง มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.885)

2.3 การทดสอบการดันพื้น 30 วินาที คะแนนในการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สอง มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.914)

3. ผลการศึกษาความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาจากความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นรวมทุกรายการ พบว่ามีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.743)

4. ผลการศึกษาความซับซ้อนของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาความสัมพันธ์ภายใน (Inter-Correlation) ของคะแนนการทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแต่ละรายการจากการทดสอบครั้งที่ 1 พบว่า มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r มีค่าระหว่าง 0.227-0.769) ส่วนไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r มีค่าระหว่าง 0.053-0.178)

คำสำคัญ: การสร้าง, แบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไล

Abstract

The objective of this research was investigating the motor fitness of Physical Education's students, Nakhon Sawan Rajabhat University in order to create the motor fitness test for Physical Education's students, Nakhon Sawan Rajabhat University and specify the criteria of motor fitness test for Physical Education's students, Nakhon Sawan Rajabhat University. The data was collected from 49 students who was 1st to 4th year student, both male and female which studied in 1st academic year, Physical Education major, Nakhon Sawan Rajabhat University which obtained by stratification ratio as 4:1. The research instruments consisted of 3 programs; Zig-Zag Run, Sit-Ups 60 seconds, and Push-Ups 30 seconds. The research result presented that;

1. The study result of objectivity about the motor fitness tests which researcher created. From the test score of researcher and 2 research assistants, the result found that;

1.1 The score of research and 1st research assistant were related as positive linear with statistical significance at the level of .05 (r = 0.743).

1.2 The score of research and 2nd research assistant were related as positive linear with statistical significance at the level of .05 (r = 0.921).

1.3 The score of 1st and 2nd research assistant were related as positive linear with statistical significance at the level of .05 (r = 0.946).

2. The study result of reliability test about the motor fitness tests which researcher created by using Test-Retest method. From the study of relationship between 1st and 2nd test score of each and every program testing, the result found that;

2.1 The test of Zig-Zag Run, 1st and 2nd test score were related as positive linear with statistical significance at the level of .05 (r = 0.656).

2.2 The test of Sit-Ups 60 seconds, 1st and 2nd test score were related as positive linear with statistical significance at the level of .05 (r = 0.885).

2.3 The test of Push-Ups 30 seconds, 1st and 2nd test score were related as positive linear with statistical significance at the level of .05 (r = 0.914).

3. The study result of validity about the motor fitness tests which researcher created by studying from the relationship between 1st overall test score of motor fitness test which researcher created. The result found that test scores were related as positive linear with statistical significance at the level of .05 (r = 0. 743).

4. The study result of complexity about the motor fitness tests which researcher created by studying from the inter-correlation of motor fitness test score

of each motor fitness program which researcher created. From the 1st tests, result found that test scores were related as positive linear with statistical significance at the level of .05 (r value was between 0.227-0.769) and statistical insignificance at the level of .05 (r value was between 0.053-0.178).
Keywords: A Construction, Motor Fitness

บทนำ

ประเทศที่ได้รับการพัฒนาจนเจริญรุ่งเรืองมีรากฐานมาจากการที่ประชากรมีสุขภาพดี ซึ่งการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาสามารถเพิ่มพูนสมรรถภาพของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษาที่มีอายุระหว่าง 18-22 ปี ซึ่งเป็นวัยที่มีการพัฒนาการทางด้านการเคลื่อนไหวได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว การพัฒนาการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย วุฒิภาวะ และการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญอีกหลายอย่าง เช่น สุขภาพ กิจกรรม และลักษณะนิสัย การที่จะประสบผลสำเร็จได้จะต้องมีความสามารถสูงสุดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทั้งในด้านสมรรถภาพทางกาย เทคนิคการเล่น จำเป็นต้องมีการฝึกซ้อมเฉพาะอย่างจึงจะทำการแข่งขันได้อย่างเต็มความสามารถและการที่จะก้าวไปสู่การเป็นเลิศทางการกีฬานั้นจะต้องมีสมรรถภาพทางกลไกที่ดี มีทักษะดีและมีสภาวะจิตใจที่สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้อง ธเนศพล สุขสด (2552: 9) ได้กล่าวว่า เป็นความสามารถทางกลไกการเคลื่อนไหวเฉพาะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่แสดงออกมาโดยการทำงานที่ต้องใช้เวลาติดต่อกันนาน ๆ ซึ่งสมรรถภาพทางกลไกที่ดีต้องอาศัยการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตในแต่ละวัน และการทำกิจกรรมการออกกำลังกาย หรือการเล่นกีฬาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมรรถภาพทางกลไกเป็นสิ่งสำคัญของการดำรงชีวิตและสังคมเป็นพื้นฐานเบื้องต้น เพราะสมรรถภาพทางกลไกนั้นมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อต้องการที่จะพัฒนาด้านร่างกายให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งจะนำไปสู่การเตรียมความพร้อมในการเรียนการสอน การฝึกซ้อมกีฬา และแก้ไขจุดบกพร่องที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเป็นเลิศทางด้านกีฬา รวมถึงการดูแลเอาใจใส่นักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษาอย่างถูกต้อง จึงจะเกิดการพัฒนาที่ดีทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนานักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต จะทำให้นักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษาสามารถประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับสมเกียรติ เนตรประเสริฐ (2551: 2) กล่าวว่า สมรรถภาพทางกลไกถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตและสังคม เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่ทำให้มนุษย์สามารถประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีสมรรถภาพทางกลไกที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเล่นกีฬาและการออกกำลังกาย รวมทั้งการปฏิบัติภาระหน้าที่ประจำวันด้วย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักศึกษาและประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์ เป็นพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาประเทศชาติสู่ความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมนานาอารยประเทศสืบไป

การที่จะให้นักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษามีสมรรถภาพทางกลไกที่ดีนั้นต้องประกอบด้วยด้านจิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เพื่อให้มีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย และเล่นกีฬาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการควบคุมน้ำหนัก ดังนั้นพลศึกษาจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการศึกษาในปัจจุบัน เพราะพลศึกษาส่งเสริมให้มีความเจริญงอกงามก้าวหน้าให้ไปสู่จุดหมายปลายทางที่วางไว้ จะเห็นได้ว่าในการเรียนกิจกรรมพลศึกษาจะเป็นส่วนหนึ่งในการใช้ชีวิตของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา เช่น การออกกำลังกาย การเล่นกีฬา การทำกิจกรรมนันทนาการและวิชาในภาคปฏิบัติ เพราะจะทำให้นักศึกษามีสมรรถภาพทางกายที่เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต ฉะนั้นจึงควรจัดกิจกรรมให้มีการพัฒนาในทางที่ถูกต้องและได้ผลดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2560–2564) กล่าวว่า เพื่อต้องการให้การออกกำลังกายเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน และส่งเสริมให้สุขภาวะของคนไทยมีความแข็งแรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติน่าอยู่ และเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือองค์กรที่เกี่ยวกับสุขภาพช่วยกันพัฒนาระบบสุขภาพให้ครบวงจร มุ่งเน้นการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน ฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา เพื่อเสริมสร้างสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรง และให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการการศึกษาที่ช่วยการพัฒนาให้คนไทยทุกคนเป็นคนดี คนเก่ง เป็นคนมีความรู้ความสามารถ และมีความสุข โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับเพศ และวัย โดยการพัฒนาคนตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างเต็มศักยภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาพลศึกษา ได้จัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมถึงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนานักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษาให้มีความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนมีความเพียบพร้อมด้านคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้นการสร้างแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกจึงเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบ่งชี้ให้นักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษาทราบถึงการพัฒนาทางด้านร่างกายของตนเองว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด เพื่อที่จะนำผลการทดสอบมาทำการปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง นำมาส่งเสริมและพัฒนาความสามารถทางการกีฬา การออกกำลังกาย รวมทั้งทักษะในการดำเนินชีวิตประจำวันให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญจะทำให้ทราบถึงระดับความสามารถของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษาเพื่อที่จะได้จัดการเรียนการสอนให้ตรงกับเป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาพลศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับปกรณ์ ฉูตรสูงเนิน (2554: 2) กล่าวว่า การสร้างแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกสำหรับนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์การกีฬานั้น จะทำให้ทราบระดับสมรรถภาพทางกลไกของนักศึกษา เพื่อนำไปสู่การตอบสนองการจัดการเรียนการสอนตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องการสร้างแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อใช้ผลการศึกษาค้นคว้าเป็นข้อมูลสำหรับการบริหารจัดการเรื่องต่าง ๆ ในการหากิจกรรมมาช่วยส่งเสริมสมรรถภาพทางกลไกของนักศึกษา และใช้เป็นข้อมูลสำหรับอาจารย์ในสาขาวิชาพลศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเป็นการส่งเสริมสมรรถภาพทางกลไกของนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาชายและหญิง สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ชั้นปีที่ 1-4 ในภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2561 แบ่งเป็นนักศึกษาชาย จำนวน 151 คน นักศึกษาหญิง จำนวน 52 คน รวมทั้งสิ้น 203 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาชายและหญิง สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ชั้นปีที่ 1-4 ในภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2561 รวมทั้งสิ้น 49 คน ซึ่งมาได้โดยแบ่งชั้นภูมิด้วยสัดส่วน 4 : 1

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา ชั้นปีที่ 1-4 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยมีวิธีการสร้างดังนี้

1.1 ศึกษารายละเอียดสมรรถภาพทางกลไก จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และวิจัยในต่างประเทศ

1.2 วิเคราะห์องคประกอบของแต่ละด้านที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำที่ได้มาจากการทดสอบสมรรถภาพทางกลไก และนำมาสร้างแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เชน คือ วิ่งอ้อมหลัก ลุก-นั่ง 60 วินาที และดันพื้น 30 วินาที

1.3 นำแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ผู้วิจัยสรางขึ้นเสนอตอคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อตรวจ พิจารณาถึงความเหมาะสม และปรับปรุงแกไขขอบกพรอง

1.4 นำแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ผู้วิจัยสรางขึ้นไปหาความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ทาน

1.5 นำแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ได้รับการพิจารณาตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ทำการแกไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ นำไปหาคาความเชื่อถือได้ (Reliability) ด้วยวิธีการทดสอบซ้ำ (Test-Retest) โดยหาค่าความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมาน

1.6 นำแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปทดสอบหาคาความเปนปรนัย (Objectivity) โดยใช้ผู้ทดสอบ (Tester) 2 คน โดยหาค่าความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมาน

1.7 นำแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา ชั้นปีที่ 1-4

ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยการทดสอบซ้ำ (Test - Retest) เพื่อจะศึกษาการใช้แบบทดสอบ

1.8 นำแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยรายการทดสอบ 3 รายการ คือ วิ่งอ้อมหลัก ลุก-นั่ง 60 วินาที และดันพื้น 30 วินาที ไปใช้ในการดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อขอความร่วมมือจากหัวหน้าสาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อขอกลุ่มตัวอย่าง สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย

2. ขอความร่วมมือจากอาจารย์ในสาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อทำการเก็บข้อมูลจากนักศึกษา สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ชั้นปีที่ 1-4 ในภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2561

3. เตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ สถานที่ และวิธีการทดสอบ

4. อธิบายและสาธิตวิธีการทดสอบให้กับผู้ช่วยทดสอบ ผู้เข้ารับการทดสอบให้เข้าใจถึงวิธีการปฏิบัติ

5. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีผู้ช่วยทำการทดสอบสมรรถภาพทางกลไกตาม วัน เวลาที่กำหนด

6. บันทึกข้อมูล อายุ ส่วนสูง น้ำหนัก และข้อมูลจากการทดสอบของผู้เข้ารับการทดสอบเป็นรายบุคคล แล้วจึงนำข้อมูลมารวบรวมบันทึกอีกครั้ง โดยแยกออกเป็นระดับชั้นปีของนักศึกษาชายและหญิง เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบสมรรถภาพทางกลไกของแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทุกรายการมาวิเคราะห์ทางสถิติดังนี้

1. ศึกษาความเป็นปรนัย (Objectivity) ของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาความสัมพันธ์ของคะแนนการทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัยอีก 2 คน

2. ศึกษาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้วิธีการทดสอบซ้ำ (Test-Retest) จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการทดสอบครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 ของการทดสอบแต่ละรายการและทุกรายการ

3. ศึกษาความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาจากความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นรวมทุกรายการ

4. ศึกษาความซับซ้อนของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาความสัมพันธ์ภายใน (Inter-Correlation) ของคะแนนการทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแต่ละรายการจากการทดสอบครั้งที่ 1

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความเป็นปรนัย (Objectivity) ของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากคะแนนทดสอบของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยอีก 2 คน พบว่า

1.1 คะแนนของผู้วิจัยกับผู้ช่วยคนที่ 1 มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.743)

1.2 คะแนนของผู้วิจัยกับผู้ช่วยคนที่ 2 มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.921)

1.3 คะแนนของผู้ช่วยคนที่ 1 กับผู้ช่วยคนที่ 2 มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.946)

2. ผลการศึกษาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้วิธีการทดสอบซ้ำ (Test-Retest) จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการทดสอบครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 ของการทดสอบแต่ละรายการและทุกรายการ พบว่า

2.1 การทดสอบวิ่งอ้อมหลัก คะแนนทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สอง มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.656)

2.2 การทดสอบการลุก-นั่ง 60 วินาที คะแนนในการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สองมีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.885)

2.3 การทดสอบการดันพื้น 30 วินาที คะแนนในการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สองมีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.914)

2.4 การทดสอบคะแนนรวมทุกรายการ คะแนนในการทดสอบครั้งที่หนึ่งกับครั้งที่สอง มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.698)

3. ผลการศึกษาความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาจากความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นรวมทุกรายการ พบว่ามีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r = 0.743)

4. ผลการศึกษาความซับซ้อนของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาความสัมพันธ์ภายใน (Inter-Correlation) ของคะแนนการทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแต่ละรายการจากการทดสอบครั้งที่ 1 พบว่า มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r มีค่าระหว่าง 0.227-0.769) ส่วนไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r มีค่าระหว่าง 0.053-0.178)

อภิปรายผล

แบบทดสอบที่ดีต้องมีคุณสมบัติคือ ความเป็นปรนัย (Objectivity) ความเชื่อมั่น (Reliability) ความเที่ยงตรง (Validity) ดังนั้นในการสร้างแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น จึงได้ดำเนินการศึกษาคุณสมบัติของแบบทดสอบดังกล่าว ซึ่งได้มีวิธีการและผลการศึกษาดังนี้

1. ผลการศึกษาความเป็นปรนัย (Objectivity) ของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเป็นปรนัยอยู่ในระดับสูง (r = 0.946) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า การให้คะแนนในการทดสอบเหมือนกันหรือให้คะแนนไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2553: 139) กล่าวว่า หลักในการสร้างแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกไว้ว่า ความเป็นปรนัย (objectivity) หมายถึง ความเป็นปรนัยของเครื่องมือตรวจสอบได้โดยนำไปทดลองวัดกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มที่จะใช้เครื่องมือวัดจริง โดยเฉพาะวิธีการให้คะแนนมีความชัดเจน โดยให้คะแนนที่มีค่าเหมือนกันหรือไม่แตกต่างกัน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของคำถาม และอาจนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง

2. ผลการศึกษาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความเชื่อมั่นระหว่างคะแนนการทดสอบครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 อยู่ในระดับสูง (r = 0.698) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งหมายความว่านักเรียนที่สามารถทำคะแนนการทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นครั้งที่ 1 ได้สูง ก็จะทำคะแนนการทดสอบครั้งที่ 2 ได้สูงด้วย ซึ่งนักเรียนที่ทำคะแนนการทดสอบครั้งที่ได้ต่ำ ก็จะทำการทดสอบในครั้งที่ 2 ได้ต่ำด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ฮอฟกินส์ (Hopkins, 1972: 3760-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องคามสัมพันธ์ระหว่าง สมรรถภาพทางกลไกกับประสบการณ์ทางด้านพลศึกษา ใช้กลุ่มตัวอย่างของนิสิตหญิงปีที่ 1 คณะศิลปศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ใช้สมรรถภาพทางกลไกของนิสิต และนักศึกษาที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย และต้องการให้เล็งเห็นถึงความสามารถ ประสบการณ์ในการเล่น หรือการแข่งขันกีฬาประเภททีม และกีฬาประเภทบุคคล เช่น การเต้นลีลาศ การเต้นแอโรบิค และกรีฑาประเภทลู่ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสมรรถภาพทางกลไกหรือไม่ ผลการวิจัย พบว่า การแข่งขันกีฬาประเภททีม และกีฬาประเภทบุคคล เช่น การเต้นลีลาศ การเต้นแอโรบิค ไม่ได้ทำให้การปฏิบัติกิจกรรมทางกลไกดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีประสบการณ์มาก่อนและยังไม่มีประสบการณ์มาเลย ปรากฏว่าสมรถภาพทางกลไกของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และระดับสมรถภาพทางกลไกมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ในกีฬาประเภทต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นที่ .05 จากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์ทางการกีฬา สัมพันธ์กับความสามารถทางกลไกมีส่วนเกี่ยวของสัมพันธ์กับสมรรถภาพทางกาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ธเนศพล สุขสด (2550) ได้ทำวิจัยเรื่อง สมรรถภาพทางกลไกและดัชนีมวลกาย ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีวิชาเอกพลศึกษา สถาบันการพลศึกษา ประจำปการศึกษา 2551 การวิจัยครั้งนนี้มีจุดมุงหมายเพื่อศึกษาความสามารถทางกลไกและดัชนีมวลกายของนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกพลศึกษา สถาบันการพลศึกษา ปการศึกษา 2551 กลุมตัวอย่าง ที่ใชในการศึกษาครั้งนี้ เปนนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกพลศึกษา สถาบันการพลศึกษา ปการศึกษา 2551 จำนวน 400 คน เปนนักศึกษาชาย 200 คน และนักศึกษาหญิง 200 คน โดยวิธีการสุมแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใชในการวิจัยเปนแบบทดสอบสมรรถภาพกลไกของแบรโรว

เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้วจากนั้นดำเนินการวิเคราะหข้อมูล โดยการหาคาเฉลี่ย สวนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาเกณฑ ผลการวิจัยพบวา สมรรถภาพทางกลไกของนักศึกษาชาย ยืนกระโดดไกลมีคาเฉลี่ยเท่ากับ 234.12 เซนติเมตร สวนเบี่ยงเบนมาตรฐานเทากับ 18.59 ทุมลูกเมดิซินบอลมีคาเฉลี่ยเท่ากับ 1159.73 เซนติเมตร สวนเบี่ยงเบนมาตรฐานเทากับ 143.03 วิ่งซิกแซกมีคาเฉลี่ยเท่ากับ 22.08 วินาที สวนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.63 สมรรถภาพทางกลไกของนักศึกษาหญิง ยืนกระโดดไกลมีคาเฉลี่ยเท่ากับ 182.38 เซนติเมตร สวนเบี่ยงเบนมาตรฐานเทากับ 17.33 ทุมลูกเมดิซินบอลมีคาเฉลี่ยเท่ากับ 680.25 เซนติเมตร ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ79.87 วิ่งซิกแซกมีคาเฉลี่ยเท่ากับ 28.33 วินาที สวนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.91 และดัชนีมวลกายของนักศึกษาชาย มีคาเฉลี่ยเท่ากับ 23.13 สวนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.31 และดัชนีมวลกายของนักศกษาหญิง มีคาเฉลี่ยเทากับ 20.71 สวนเบี่ยงเบนมาตรฐานเทา 1.22 ทำใหน้ำหนักของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงอยูในเกณฑปกติ

3. ผลการศึกษาความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น คะแนนของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r =0.981) แสดงว่าแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกของผู้วิจัยสามารถใช้ทดสอบสมรรถภาพทางกลไกของนักศึกษาได้ เนื่องจากเป็นแบบทดสอบที่มีความเที่ยงตรง ซึ่งเป็นคุณภาพที่สำคัญที่สุดของแบบทดสอบ

4. การศึกษาความสัมพันธ์ภายใน (Inter-Correlation) ของแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกของนักศึกษาที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในมีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงเชิงนิมานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำจนถึงระดับสูง แบบทดสอบแต่ละรายการที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำแสดงว่าแบบทดสอบนั้นวัดในสิ่งที่แตกต่างกัน

แบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเป็นปรนัย มีความเชื่อมั่น และมีความเที่ยงตรงอยู่ในเกณฑ์สูง ดังนั้นแบบทดสอบสมรรถภาพทางกลไกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จึงสามารถนำไปใช้ทดสอบกับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการทดสอบสมรรถภาพทางกลไก สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพทางกลไก และการเรียนการสอนในวิชาพลศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรทำการทดสอบทุกรายการตามแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา

2. อาจารย์สาขาวิชาพลศึกษาสามารถนำผลจากการศึกษาไปประเมินสมรรถภาพทางกลไกของนักศึกษาในทุกภาคเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนมีสมรรถภาพทางกายที่ดีขึ้น

3. ในการวัดผลและประเมินผลกิจกรรมทางพลศึกษาผู้สอนควรพิจารณาถึงพัฒนาการทางด้านสมรรถภาพทางกลไกของนักศึกษาด้วย ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้เห็นความสำคัญ ดังนั้นผู้สอนควรมีการทดสอบสมรรถภาพทางกลไกปีละ 2 ครั้ง โดยจัดให้มีการทดสอบทุกต้นภาคเรียนและปลายภาคเรียนเพื่อทราบผลการพัฒนา

บรรณานุกรม

ธเนศพล สุขสด. (2552). *สมรรถภาพทางกลไกและดัชนีมวลกาย ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกพลศึกษา สถาบันการพลศึกษา ประจำปีการศึกษา 2551* (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปกรณ์ ฉูตรสูงเนิน. (2554). *สมรรถภาพทางกลไกของนักศึกษาวิทยาศาสตร์การกีฬาชายมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.* กรุงเทพฯ: สาขาวิชาวิทยาศาสตรการกีฬา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2553). *หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา.* กรุงเทพฯ: บริษัท เฮ้าส์ ออฟ เคอร์มิสท์.

สมเกียรติ เนตรประเสริฐ. (2551). *การศึกษาสมรรถภาพทางกลไกที่มีผลต่อการใช้ชีวิตและเกิดความสุข ในยุคโลกาภิวัตนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.* นครสวรรค์: สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *แผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560-2564).* กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

Hopkins, Mate J. (1972). Motor Ability Performance of Collage Freshman Woman in Relation to Pevious Experience in Physical Education at Selected Libera Arts Institution, *Dissertation Abstracts International*. 32 : 3260–A

การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคการสอนแบบสัมพันธภาพรูปสามเหลี่ยมของนักศึกษาปริญญาตรีที่เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ: รายงานผลการทดลองกลุ่มนำร่อง

The Development of English Speaking Skills Using the Triangulation Teaching Techniques for Thai EFL Students: Preliminary Results

รังสรรค์ หล้าคำจา[1] และคมกฤช ตาชม[2]
Rungsan Lakhamja and Khomkrit Tachom

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาความสำคัญของการสอนโดยใช้เทคนิคแบบสัมพันธภาพรูปสามเหลี่ยมในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศและการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาโดยการใช้เทคนิคการสอนแบบสัมพันธภาพรูปสามเหลี่ยมและการพัฒนารูปแบบการสอนทักษะการพูดภาษาอังกฤษ ผลของการศึกษานี้คาดว่าการใช้เทคนิคการสอนแบบสัมพันธภาพรูปสามเหลี่ยมจะเกิดประสิทธิผลกับนักศึกษากลุ่มตัวอย่างในบริบทของความสามารถในการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษและแรงจูงใจโดยผ่านห้องเรียนแบบคละความสามารถ กลุ่มทดลองนำร่องที่ใช้ในการศึกษาได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการสอนแบบสัมพันธภาพรูปสามเหลี่ยมจำนวน 6 คน ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง กลุ่มทดลองทั้งหมดเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีในหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 ที่เรียนในรายวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ 2 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2560 สังกัดคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ การศึกษานำร่องในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยกรณีศึกษา ข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน 2) การถอดเทปวิดีโอ 3) ผลของแบบสอบถามแรงจูงใจภาษาอังกฤษ และ 4) ผลสำรวจจากแบบสอบถามความพึงพอใจของการพูดภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคการสอนแบบสัมพันธภาพรูปสามเหลี่ยม ผลปรากฏว่าระดับความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคแบบสัมพันธภาพรูปสามเหลี่ยม นอกเหนือจากนั้น ผู้วิจัยได้พบว่า ปัจจัยหลักของการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างนำร่องการศึกษามีอยู่ 3 ประการ คือ 1) ปัญหาของทักษะการพูดแบบเป็นธรรมชาติ 2) บรรยากาศในชั้นเรียน และ 3) ระดับความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ซึ่งผลการวิจัยของกลุ่มตัวอย่างนำร่องนี้จะไม่นำผลดังกล่าวไปรวมกับผลของการวิจัยของกลุ่มตัวอย่างหลัก

[1] นิสิตปริญญาเอก ศศ.ด. (ภาษาอังกฤษ) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อีเมล rungsan.l@nsru.ac.th
Ph.D. (Candidate) in English, School of Liberal Arts, University of Phayao. Email: rungsan.l@nsru.ac.th
[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อีเมล ktachom@gmail.com
Assistant Professor, Department of English, School of Liberal Arts, University of Phayao. Email: ktachom@gmail.com

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบร่วมมือ, การสอนภาษาอังกฤษโดยเน้นชิ้นงาน, แรงจูงใจ, เทคนิคการสอนแบบสัมพันธภาพรูปสามเหลี่ยม

Abstract

This thesis investigates the effectiveness of Triangulation Teaching Techniques in improving Thai EFL students' English speaking skills and the students' opinion towards the use of Triangulation Teaching Techniques and develops for improving students' English-speaking skill. The findings of this preliminary result reveal that the effects of Triangulation Teaching Techniques on students' language proficiency in terms of oral communicative competence and motivation toward learning English as a foreign language in a heterogeneous class. The experimental group taught in Triangulation Teaching Techniques. The pilot study students for this study consisted of 6 undergraduate students, selected by means of purposive random sampling technique, from a class of Bachelor of Accountancy, the fourth-year students who enroll during Business English 2 in semester 1 of the academic year of 2017, Faculty of Management Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. This study employed a qualitative case study research design. The data collected through 4 sessions were 1) pre-test and post-test, 2) audiotape with transcribed, 3) results of the English motivation questionnaire and 4) A survey of students' satisfaction of English speaking skills using the Triangulation Teaching Techniques for Thai EFL students' questionnaire. The results show that the participants experienced a middle level of EFL speaking when doing the tasks. Furthermore, the researcher also found that the three main causes of EFL speaking for the pilot study group emerged from this study: 1) the problematic nature of speaking skills, 2) the classroom atmosphere, and 3) the lowest English proficiency of the students. The results obtained from the pilot test were not included in the findings of this study.

Keywords: Collaborative Learning, Task-Based Language Teaching, Motivation, Triangulation Teaching Techniques

Introduction

English is an international or global language which is used as a medium of communication. In Thailand, English plays an important role in the fields of education, science, technology and business. Regarding education, most of the published textbooks and online sources in any fields of study are written in English. For Thailand, Fry 2002, asserted that " By the early 1990s, the Thai economy was becoming increasingly internationalized" (p. 14). English plays an important role as an international language and is used as a means of communication by people around the world. In the business and tourism industry, most people with a high proficiency in English are needed and jobs are offered to those who can deal or correspond with foreign business counterparts. Because of such requirements of the world of education and business, the Thai Ministry of Education requires English as the first foreign language for Thai students to study from primary education level to tertiary education level (Ministry of Education, 2001). In other words, Thai students are required to take English courses from elementary to university level. The purpose of English has changed from learning the language to using the language for communication (Nonkukhetkhong, Baldauf, and Moni, 2006, cited in Bancha, 2010, p. 5).

This study brings together the fields of collaborative learning, task- based instruction, as well as students' motivation to create optimal English speaking skills experiences for undergraduate students. Integrating collaborative learning with the theories from the second language acquisition, i. e. the comprehensible input, the comprehensible output, the interaction and context, and the affective domain of motivation, the researcher hopes that this empirical study can provide a close link between collaborative learning and the communicative language teaching and, at the same time, propose guidelines for EFL teachers who wish to implement collaborative learning to enhance their students' proficiency in English speaking skills as well as motivation toward learning English.

This study featured the task- based and activity- oriented techniques of collaborative learning in an English program, hoping to transform the traditional knowledge- based English class to a more communicative and humanistic learning context. Furthermore, this study brings together the fields of collaborative learning, task based- instruction, and motivation to create English speaking skills experiences for the EFL undergraduate learners. The present research integrates collaborative learning with the theories from the second language acquisition, i. e. the comprehensible input (Krashen, 1985), the comprehensible output (Swain, 1985), and the interaction in context (Kagan, 1995), as well as the affective domain of motivation (Dörnyei, 1994; Gardner,

1985) during the process of implementation. It is hoped that this empirical study can provide a close link between collaborative learning and the communicative approach and, at the same time, propose guidelines for EFL teachers who wish to implement collaborative learning to enhance their students' language learning as well as development of motivation toward learning English as a foreign language. By carrying out this study, the researcher hopes that collaborative learning can receive more attention and enjoy more popularity among EFL teachers at all levels, so that English education in Thailand can actually equip our students with communicative competence. Educating nationals with adequate English communicative skills is important to our country, especially now, when Thailand is striving to develop the quality of communicative in English and to be one of ten ASEAN members.

The important of Collaborative Learning, Task-Based Language Teaching and Motivation in English Language Learning, I would like to mention the important of Collaborative Learning at first. There is strong research evidence supporting the effectiveness of cooperative learning as a learning strategy in raising the standards of educational learning and maximizing learning outcomes of all students. It proved to have positive educational values which make it significant to apply it in the EFL classroom. The present paper investigates the benefits of cooperative learning based on its theoretical relevance to the EFL classroom. Light will be shed on the significance of the cooperative learning elements in addition to focusing on cooperative learning methods which could make a difference in the learning process of non-native speakers of English. The paper concludes with suggestions regarding the how best to present cooperative learning in the EFL classroom and some considerations which EFL teachers need to keep in mind regarding group and size, students and teachers' roles, and the evaluation process. Cooperative learning has been proved to be an effective teaching strategy to both the teacher and learner. It encourages learning to take place and allow communication skills to foster among learners (Jacobs & McCafferty, 2006). Furthermore, it provides a non-threatening learning environment which encourages EFL learners to overcome their apprehension in communicating and expressing their points' of view in a foreign language (Slavin, 1995). Cooperative learning can be characterized as a social process in which knowledge is acquired through the successful interaction between the group members (Cohen, 1994). Slavin (1995, p. 2) defines it: Cooperative learning refers to a variety of teaching methods in which students work in small groups to help one another learn academic content. In cooperative classrooms, students are expected to help each other, to discuss and argue with each other, to assess each other's current knowledge and fill in gaps in each other understands.

In the present era of globalization, knowledge of the English language is becoming more essential for people in different parts of the world. Since speaking and listening are the fastest and most convenient ways of communication, use of these skills in English to communicate with others is an advantage in present day society. People who speak English fluently and correctly will have more opportunities to get jobs than those who cannot speak English very well, especially in the business English areas.

This thesis investigates the effectiveness of Triangulation Teaching Techniques in improving Thai EFL students' English speaking skill and the Thai EFL students' opinion towards the use of Triangulation Teaching Techniques and develops Triangulation Teaching Technique for improving Thai EFL students' English speaking skill. The findings of this research will be the effects of Triangulation Teaching Techniques on students' language proficiency in terms of oral communicative competence and motivation toward learning English as a foreign language in a heterogeneous class.

Objectives of the study

1) To investigate the effectiveness of Triangulation Teaching Techniques in improving Thai EFL students' English speaking skills.

2) To investigate Thai EFL students' opinion towards the use of Triangulation Teaching Techniques.

Methodology

The pilot study students for this study consisted of 6 undergraduate students, selected by means of purposive random sampling technique, from a class of Bachelor of Accounting, the fourth-year students who enroll during Business English 2 in semester 1 of academic year of 2017, Faculty of Management Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. This study employed a qualitative case study research design. The data collected through 4 sessions were 1) pre-test and post-test, 2) audiotape with transcribed, 3) results of the English motivation questionnaire and *4)* A survey of students' satisfaction of English speaking skills using the Triangulation Teaching Techniques for Thai EFL students' questionnaire.

Results from a preliminary study

This pilot study aimed at exploring the causes of using Triangulation Teaching Techniques for Thai EFL English speaking skills at Nakhon Sawan Rajabhat University. The pilot study involved six students who were selected based on the following criteria: 1) all were second year undergraduate students majoring in accountancy who enrolled in

Business English 2 class at Nakhon Sawan Rajabhat University would be involved in this study; 2) The students who had studied Business English related fields would be excluded. Comments or suggestions gathered from them were used to revise the questionnaire to ensure that all items were well constructed and the language unambiguous. The questionnaire was then commented upon and revised by this researcher' s supervisors for its content validity and clarity. This study employed a qualitative case study research design. The data were collected through 4 sessions were 1) pre- test and post- test, 2) audiotape with transcribed, 3) results of the English Motivation Questionnaire and *4)* A Survey of Students' Satisfaction of English Speaking Skill using the Triangulation Teaching Techniques for Thai EFL Students Questionnaire. The results show that the participants experienced a middle level of EFL speaking when doing the tasks. Furthermore, the researcher also found that three main causes of EFL speaking for pilot study group emerged from this study: 1) the problematic nature of speaking skills, 2) the classroom atmosphere, and 3) the low English proficiency of the students. The results obtained from the pilot test were not included in the findings of this study.

Section 1 Results of pre- and post-test from pilot study students

Paired Samples Statistics

		Mean	N	Std. Deviation
Pair 1	Pre-test	24.67	6	4.03
	Posttest	29.83	6	2.14

Paired Samples Test

		Paired Differences			t	df	Sig.(2-tailed)	Sig.(1-tailed)
		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean				
Pair 1	Posttest - Pretest	5.17	2.86	1.17	4.4286	5	0.0068	0.0034

According to Table 1, the mean scores of the pretest and posttest were different at 24.67 and 29.83 respectively. By these scores of the test, it showed that the pretest and posttest used by the pilot test was efficient in terms of increasing the mean scores of pretest and posttest. Once those mean scores increased, it meant there were many students could do the test, and that referred to their ability in English for Business Communication.

Section 2 Linguistic development of pilot study students

In this study, the researcher also used communicative function of language in English for Business Communication in the field of hotel personnel. Interactions between

three persons interact as the caller (hotel guest), receptionist, and operator as well as the students' own experiences of hotel reservation situations to construct the dialogue of typical stages in interactions with in group.

Content	Language Functions
Hotel Enquiry	1. Giving information about hotel types, facilities, room rates and suggesting accommodations to suit different guests
Hotel Reservation	2. Asking & giving personal information
Welcome to hotel	3. Greeting and welcoming
Telephone Operation	4. Answering telephone call
Complaint and Emergency	5. Responding to problems and suggesting solution in hotel
Hotel Departure	6. Describing payment

The above table shown the communicative functions of language will help learners to develop a greater breadth of linguistic competency, to consider cognitive and knowledge dimensions, to employ multimodality, to draw and build on students' contextual knowledge, and to support embodied cognition and sociocognitive awareness in communicative functions of language (Ellis, 2016).

To understand students' actual use of communication skills, it is necessary to look more closely at some specific examples of the discourse data from the role-play tasks. Following subsections examine each of the pre- and post- English speaking tasks communication skills in turn. The analysis concentrates on the hotel personnel section in the field of English of Business Communication section of the role plays.

Results of Triangulation Teaching Techniques on students' linguistic development

2.1 Hotel enquiry; giving information about hotel types, facilities and room rates

This skill is supposed to be used by the hotel personnel before they deliver hotel enquiry to their customers. The quantitative data indicated that the students increased the used of this skill in post-role play.

2.1.1 Pre-role play

This skill was not found at all in the pre-role play, though the language needed for giving information about hotel types, facilities, room rates and suggesting accommodations to suit different guests were likely to be known already. One possible

explanation is that it was the first time for the students to get involved in professional communication in English and they might not be aware of the necessity of this skill in their communication with the patient. In addition, the process of communication in business communication settings might be new to them as they have not taken any professional communication courses in Thai before they participated in the current study.

2.1.2 Post-role play

The data from the post-role play tasks showed 2 instances of giving information and suggesting about hotel inquiry. Selected examples are shown below.

Example 1 (Post-R/1, HR1 = hotel receptionist, C1 = customer)

8 HR1: I'm afraid. A double room is fully book on Friday but there is vacancy a double room on Saturday to Monday or Tuesday.

9 C1: So, I'll book a double room for Saturday to Monday and how much is it for one night?

Example 2 (Post-R/2, HR2 = hotel receptionist, C2 = customer)

9 HR2: I'm very sorry. On Friday night our room in the hotel are busy, but there are vacancies from Saturday to Monday or Tuesday.

10 C2: All right. I will stay on Saturday to Monday.

From the above examples, the students could give information and suggest about hotel inquiry to the customers politely. It seems that the students might be more aware and confident to give information as they have practiced this communication skill from their participation in MCT class. They have understood the importance of giving information and suggesting about hotel inquiry as a way of establishing rapport with the customers.

2.2 Hotel reservation; asking and giving personal information

Asking and giving personal information by their preferred name is another communication skill recommended in the hotel reservation to establish rapport.

2.2.1 Pre-role play

In the current study, thy data showed that the students used this skill only rarely in the pre-role play task (2 instances). However, the students tended to use polite address forms, 'May I …., please?', to ask the customers and give personal information to the hotel receptionist respectively, as seen in Example 3 and 4 below.

Example 3 (Pre-R/1)

13 HR1: 50$ per night included breakfast. May I have your name, please?

14 C1: Of course, my name is Lee. And can I pay by card?

Example 4 (Pre-R/2)

18 HR2: May I've your name, please?

19 C2: My name is Lee.

2.2.2 Post-role play

In the post-role play, they also preferred formal address terms continued to be used, as seen in the following examples.

Example 4 (Post-R/1)

13 HR1: The room costs 50$ per night included breakfast. May I have your name, please?

14 C1: Of course, my name is Lee. And can I pay by credit card?

Example 5 (Post-R/2)

18 HR2: Excuse me, may I have your name, please?

19 C2: My name is Lee.

In summary, the results from the post-role play task video recordings showed that there was a relatively small gain of using this skill in the post role play tasks. The students mainly used only generic address forms as appropriate according to local norms. It should be sustainably promoted to the students to make them more aware of the benefit of this skill.

2.3 Welcome to hotel; greeting and welcoming

This skill is normally used by the operator before they start the interactions to the customers.

2.3.1 Pre-role play

This skill was found in the pre-role plays, through the language for greeting and welcoming were likely to know already. The students also used polite expressions to involve in theirs' professional communication skill in English.

Example 6 (Pre-R/1), HO = hotel operator, C1 = customer)

1 HO1: Good morning, Sheraton Hotel. May I do anything for you?

2 C1: Good morning. I' m Lee from Singapore. I would like to book a room.

Example 7 (Pre-R/1)

6 HR1: Good morning. Can I help you?

7 C1: I would like to book a room for Friday to Monday next week.

Example 8 (Pre-R/2)

1 HO2: Sheraton Hotel. Good morning. May I help you?

2 C2: Good morning. I' d like to book a double room for Friday to Monday.

Example 9 (Pre-R/2)

7 HR2: Good morning. Receptionist of Sheraton Hotel. What can I do for you?

8 C2: I'd like to book a double room for Friday to Monday next week, please.

2.3.2 Post-role play

The results from the post-test play tasks showed that the students used different expressions for greeting and welcoming. In addition, the process of communication in hotel personnel settings might be contained for the meaning of language used.

Example 8 (Post-R/1)

1 HO1: Good morning. Sheraton Hotel. Can I help you?

2 C1: Yes, I'd like to make a reservation, please?

Example 9 (Post-R/1)

7 HR1: Good morning. Reception speaking. May I help you ?

8 C1: Good morning. This is Ms. Lee from Singapore. I'd like to book a room from Friday to Monday next week.

Example 10 (Post-R/2)

1 HO2: Good morning. Sheraton Hotel. What can I do for you?

2 C2: Good morning. Could I speak to somebody in receptionist, please?

Example 11 (Post-R/2)

7 HR2: Good morning. I'm a receptionist of Sheraton hotel. May I help you?

8 C2: Good morning. I'd like to check in a hotel on Friday to Monday next week.

From the above examples, it can be seen that the students were able to greet and welcome the customer politely. It seems that the students might be more aware and have confident to greet and welcome the customer as they have practiced this communication skill from their implementations in MCT class. Furthermore, they

have understood the importance of greeting and welcoming customers as a way of politeness in the professional for business situations.

2.4 Telephone operation; answering telephone call

Appropriate answering telephone call expressions to the customers is the skill that help put the customers at ease and make them feel more professional to correspond their lines to hotel staff.

2.4.1 Pre-role play

The students' answering telephone call to customers' line in the pre-role play tasks, as seen in the following examples.

Example 12 (Pre-R1)

1 HO1: Good morning. Sheraton Hotel. May I do anything for you?

2 C1: Good morning. I'm Lee from Singapore. I would like to book a room.

3 HO1: Just a moment, please, madam. I will transfer a line to the receptionist.

Example 13 (Pre-R2)

1 HO2: Sheraton Hotel. Good morning. How can I help you?

2 C2: Good morning. I would like to reserve a room for two nights.

3 HO2: Hold the line, please. I will connect you to the receptionist.

These examples show that in the pre-role plays, the students attempted to correspond the lines to the customers need and could use the expressions like 'just a moment, please' or 'hole the line, please' to show their professional expressions in the answering phone call.

2.4.2 Post-role play

It is interesting to declare that in the post-role play; the students more frequently answer the call to the customers. However, they still used polite expressions to respond to the customers' need as seen in the following examples.

Example 14 (Post-R1)

1 HO1: Sheraton Hotel. Good morning. May I help you?

2 C1: Good morning. I'd like to book a double room from Friday to Monday.

3 HO1: Hold the line, please. I'll put your though to the receptionist.

6 HR1: Good morning. Receptionist of Sheraton Hotel. What can I do for you?

7 C1: I' d like to book a double room for Friday to Monday next week, please.

8 HR1: Just a moment please. I'll check a room for you.

Example 15 (Post-R2)

1 HO2: Good morning. Sheraton Hotel. This is the operator. What can I do for you?

2 C2: Yes, could you put me through the receptionist? I'd like to book a room

3 HO2: Certainly sir, wait a moment, please. I'll put you through.

4 C2: All right. Thanks.

7 HR2: Good morning. Receptionist. May I help you?

8 C2: Yes, I'd like to book a room from Friday to Monday next week.

9 HR2: I'm afraid we're fully booked on Friday night but there're vacancies from Saturday to Monday or Tuesday. Would you like to make a reservation?

10 C2: Yes.

In both examples, HO1 and HO2 corresponded the call from the customer and then answered the phone professionally. The students known whether the customers' need to book a room.

2.5 Complaint and Emergency; responding to problems and suggesting solution in hotel

Complaining and responding to problems and suggesting solution to customers is an important skill that hotel personnel must use while performing each role-play task. When expressing a complaint, the customer may be quite angry. Hotel personnel should not make promises that exceed their authority. Honesty is the best policy when dealing with customer complaints. Furthermore, hotel personnel should be advised that some customers complain as part of their nature. The staff should ensure that the problem was resolved satisfactory.

2.5.1 Pre-role play

The students' responding problems and suggesting solution to customers' line in the pre-role play tasks, as seen in the following examples.

Example 16 (Pre-R1)

5 HR1: Good morning. Receptionist. May I help you?

6 C1: Yes, I'd like to book a room from Friday to Monday next week.

7 HR1: I'm afraid we're fully booked on Friday night but there're vacancies from Saturday to Monday or Tuesday. Would you like to make a reservation?

8 C1: Yes.

Example 17 (Pre-R2)

5 HR2: Good morning. May I help you?

6 C2: I'd like to book a room for Friday to Monday next week.

7 HR2: I'm sorry, madam. On Friday night all the room in the hotel are busy, but there are vacancies from Saturday to Monday or Tuesday.

8 C2: I'm okay. I'll stay on Friday to Monday.

The expressions used above are probably that in this role play, the students undertook the problems and they also explain the possibility for providing the vacancies of room to the customers. Thus, this situation required the students to solve the problem whether the customers' need to enquiry the room free.

2.5.2 Post-role play

There was professional conversation in the post-role play tasks. The students still used expressions in problem-solving and suggesting the customers' need connected to the situation given.

Example 18 (Post-R1)

9 HR1: Do you have a reservation, madam ?

10 C1: No, I don't.

11 HR1: I'm afraid, madam. There are vacancies from Saturday to Monday or Tuesday. What kind of room would like ?

12 C1: A double room, please. How much is the room rate ?

13 HR1: It is 50$ per night include breakfast.

Example 19 (Post-R2)

15 HR2: Do you have a reservation?

16 C2: No.

17 HR2: OK. Let me check that for you..... I'm sorry, sir. All the rooms are fully book on Friday night but they are vacancy from Saturday to Tuesday.

18 C2: Yes, I'd like to book that. How much will it cost?

19 HR2: I's about $ 50 per night, breakfast included.

As can be seen in Example 18 and 19, the students used appropriate responding to solve problem and suggest the vacancies for customers' enquiry. In addition, students try to use *'I'm sorry, sir/madam'* to reveal details about room vacancies.

2.6 Hotel departure; describing payment

This speaking skill is supposed to be used by the hotel personnel at the end of the stage in the language functions. The students indicated to describe the payment procedure and identify mode of payment for bill settlement.

2.6.1 Pre-role play

This skill was not found in the pre-role plays, but the students understood the payment method when the customers check-in at the reception desk. In addition, the process of communication in hotel personnel settings might be new to them as they have not taken any professional communication courses in Thai before they participated in the current study.

Example 20 (Pre-R1)

13 HR1: 50$ per night included breakfast. May I have your name, please?

14 C1: Of course, my name is Lee. And can I pay by card?

15 HR1: All right.

Example 21 (Pre-R2)

21 HR2: It's 045 888898 711. Could I pay by credit card?

22 C2: Certainly.

2.6.2 Post-role play

It a crucial role of the hotel personnel and their daily routine. In addition, the process of communication in hotel departure for describing payments settings might be challenged to them as they have taken professional communication in the field of business communication.

Example 22 (Post-R1)

27 C1: Could I pay by credit card.

28 HR1: Certainly, you can. So, could you give me your credit card number? I need it to guarantee the reservation.

29 C1: Yes, it's a MasterCard and the number is 4212 8613 4421 6564.

31 HR1: I'll just repeat that 4212 8613 4421 6564.

32 C1: That's correct.

33 HR1: Could you tell me the expiry date, please?

34 C1: It's on September 2019.

35 HR1: Thank you. Ms. Lee your reservation number is MH70XY. We look forward to seeing you that day. Good bye.

36 C1: Good bye.

As you can see the example above, the students were able to describe the payment procedures to the customer clearly and politely. It seems that the students might be more aware and have more confident as they have practiced this communication skill in MCT class.

To sum up, the findings from the role-play tasks so far showed that the amount of linguistic development and students' performance used by the pilot study students increased and became better when they performed on the post-role play task.

Section 3 Findings

The findings of this pilot study are divided into two parts: 1) Results of the English Motivation Questionnaire, and 2) A Survey of Students' Satisfaction of English Speaking Skill using the Triangulation Teaching Techniques for Thai EFL Students Questionnaire.

3.1 Results of the English Motivation Questionnaire

The questionnaire investigates the personal opinion of the pilot study (n= 6) about English Motivation consisted of 17 contents towards the questionnaire. In terms of those contents, the data which illustrated using mean ($\bar{X}$) and SD were interpreted. The results display in the table below.

Contents	($\bar{X}$)	SD	Mean of Personal Opinion
1. Learning English is important to me because I would like to travel internationally.	4.33	0.52	Agree
2. I always look forward to English classes.	4.33	0.52	Agree
3. I think learning English is important to learn more about the culture and art of its speakers.	4.33	0.52	Agree
4. Studying English is important to me because I am planning to study abroad.	4.17	0.41	Agree
5. Studying English is important to me because other people will respect me more if I have knowledge of English.	4.83	0.41	Strongly Agree
6. I like TV programs made in English- speaking countries.	4.50	0.55	Strongly Agree
7. Studying English is important to me in order to gain the approval of my family.	4.67	0.52	Strongly Agree

8. I like to travel to English-speaking countries.	4.50	0.55	Strongly Agree
9. I will study English harder when thinking of not becoming a successful user of English in the future.	4.50	0.55	Strongly Agree
10. I can imagine a situation where I am doing business with foreigners by speaking English.	4.83	0.41	Strongly Agree
11. Learning English is important to me because I plan to travel to English-speaking countries in the future.	4.17	0.41	Agree
12. I really enjoy learning English.	4.67	0.52	Strongly Agree
13. When the teacher tells me the instructions I understand better.	4.33	0.52	Agree
14. I am prepared to expend a lot of effort in learning English.	4.33	0.52	Agree
15. I would like to spend lots of time studying English.	4.50	0.55	Strongly Agree
16. I frequently think over what we have learned in my English class.	4.67	0.52	Strongly Agree
17. If my teacher wanted someone to do an extra English assignment, I would certainly volunteer.	4.67	0.52	Strongly Agree
Total	**4.85**	**0.53**	**Strongly Agree**

The table above reveals that the respondents possesses a strongly agree of English motivation questionnaire. This is shown clearly by the average mean score of 4.85 in the table.

The statement number 5 Studying English is important to me because other people will respect me more if I have knowledge of English.) and the statement number 10 (I can imagine a situation where I am doing business with foreigners by speaking English.) have the highest mean (4.83). The statement number 7 (Studying English is important to me in order to gain the approval of my family.), the statement number 12 (I really enjoy learning English.), the statement number 16 (I frequently think over what we have learned in my English class.) and the statement number 17 (If my teacher wanted someone to do an extra English assignment, I would certainly volunteer.) also have an average mean score of 4.67. Furthermore, the statement number 6 (I like TV programs made in English-speaking countries.), the statement number 8 (I like to travel to English-speaking countries.), the statement number 9 (I will study English harder when thinking of not becoming a successful user of English in the future.) and the statement number 15 (I would like to spend lots of time studying English.) have the average mean

score of 4.50. The statement number 1 (Learning English is important to me because I would like to travel internationally.), the statement number 2 (I always look forward to English classes.), the statement number 3 (I think learning English is important to learn more about the culture and art of its speakers.), the statement number 13 (When the teacher tells me the instructions I understand better.) and the statement number 14 (I am prepared to expend a lot of effort in learning English.) also have the average mean score of 4.33. The lowest mean of 4.17 are statement number 4 (Studying English is important to me because I am planning to study abroad.) and the statement number 11 (Learning English is important to me because I plan to travel to English-speaking countries in the future.).

However, the overall mean score of English Motivation Questionnaire demonstrates a strongly agree.

3.2 Result of a Survey of Students' Satisfaction of English Speaking Skill using the Triangulation Teaching Techniques for Thai EFL Students Questionnaire

The questionnaire investigates the survey of the pilot study (n=6) about the Satisfaction of English Speaking Skill using the Triangulation Teaching Techniques for Thai EFL Students consisted of 20 contents towards the questionnaire. In terms of those contents, the data which illustrated using mean ($\bar{X}$) and SD were interpreted. The results display in the table below.

Collaborative Learning Techniques			
Contents	($\bar{X}$)	**SD**	**Level**
1. A collaborative learning environment creates a better opportunity for learning English.	4.83	0.41	Highest
2. A collaborative learning improves students and increases students desire to speak English.	4.67	0.52	Highest
3. A collaborative learning environment always motivates students to use English in class.	4.83	4.33	Highest
4. A collaborative learning provides the opportunity to learn the importance of team work.	4.33	0.52	High
5. A collaborative learning helps students develop better communication skills.	4.33	0.52	High

6. A collaborative learning has helped students to learn how to work effectively in groups.	4.33	0.52	High
7. Overall, collaborative learning techniques enhance students to work on speaking tasks collaboratively and support students to maximize learning and task outcomes.	4.67	0.52	Highest
Task-Based Language Teaching Techniques			
8. A task-based language teaching creates learning and teaching as collaborative work.	4.33	0.52	High
9. A task-based language teaching promotes real language use in class.	4.83	0.41	Highest
10. Teacher engages students in a task-based language teaching when doing speaking tasks.	4.83	0.41	Highest
11. Teacher becomes a motivator to facilitate students to perform a task and provide language feedback.	4.50	0.55	Highest
12. A task-based language teaching provides students really face challenges the use of the target language.	4.33	0.52	High
13. A task-based language teaching enhances the opportunity to develop language while performing the task.	4.50	0.55	Highest
14. Overall, a task-based language teaching involves the development of English speaking skill while students working in groups collaboratively.	4.50	0.55	Highest
Motivation Techniques			
15. Teacher always speaks that “ doing speaking tasks with team is suitable for learning English speaking ability increasingly”.	4.17	0.41	High
16. Teacher promotes English speaking tasks in order to get a better job later on.	4.83	0.41	Highest
17. Teacher motivates the students to think about studying English speaking is important for self-improvement.	4.83	0.41	Highest
18. Teacher makes students willing to learn the language, develops students’ ability to speak English fluently, and helps students overcome the language barrier when students work in group collaboratively.	4.33	0.52	High

19. Teacher always uses positive reinforcement by using the expression of words i.e. well done, keep it up, good student, excellent, good, very good etc.	4.50	0.55	Highest
20. Teacher also motivates the students do to English speaking tasks using the process as students' share ideas, thoughts and feeling with each other and learn new things with each other.	5.00	0.00	Highest
Total	**4.69**	**0.52**	**Highest**

The table above shows the overall result of a Survey of Students' Satisfaction of English Speaking Skill using the Triangulation Teaching Techniques for Thai EFL Students Questionnaire of the respondents with the highest average mean score of 4.69. These areas of using the Triangulation Teaching Techniques addressing into 3 parts; Collaborative Learning, Task-Based Language Teaching and Motivation. The first part presents the results as the follows, the statement number 1 (A collaborative learning environment creates a better opportunity for learning English.) and the statement number 3 (A collaborative learning environment always motivates students to use English in class.) show the highest level of using the Triangulation Teaching Techniques. Furthermore, the statement number 2 (A collaborative learning improves students and increases students desire to speak English.) and the statement number 7 (Overall, collaborative learning techniques enhance students to work on speaking tasks collaboratively and support students to maximize learning and task outcomes.) also have the average mean score of 4.67. And the statement number 4 (A collaborative learning provides the opportunity to learn the importance of team work.), the stamen number 5 (A collaborative learning helps students develop better communication skills.) and the statement number 6 (A collaborative learning has helped students to learn how to work effectively in groups.) have the average mean score of 4.33. The second part presents the results as the follows, the highest score statement number are both the statement number 9 (A task-based language teaching promotes real language use in class.) and the statement number 10 (Teacher engages students in a task-based language teaching when doing speaking tasks.) with the mean score of 4.83. The statement number 11 (Teacher becomes a motivator to facilitate students to perform a task and provide language feedback.) and the statement number 13 (A task-based language teaching enhances the opportunity to develop language while performing the task.) and the statement number 14 (Overall, a task-based language teaching involves the development of English speaking skill while students working in groups collaboratively.)

have also the mean score of 4.50. And the statement number 8 (A task-based language teaching creates learning and teaching as collaborative work.) and the statement number 12 (A task-based language teaching provides students really face challenges the use of the target language.) both have the lowest mean score in this part which is 4.33. And the last part presents the results as the follows, the highest score statement number is 20 (Teacher also motivates the students do to English speaking tasks using the process as students' share ideas, thoughts and feeling with each other and learn new things with each other.) with the mean score of 5.00. Furthermore, the statement number 16 (Teacher promotes English speaking tasks in order to get a better job later on.) and the statement number 17 (Teacher motivates the students to think about studying English speaking is important for self-improvement.) both have the mean score of 4.83. The statement number 19 (Teacher always uses positive reinforcement by using the expression of words i.e. well done, keep it up, good student, excellent, good, very good etc.) has the mean score of 4.50. The statement number 18 (Teacher makes students willing to learn the language, develops students' ability to speak English fluently, and helps students overcome the language barrier when students work in group collaboratively.) also has the mean score of 4.33. The lowest mean score of 4.17 is statement number 15 (Teacher always speaks that "doing speaking tasks with team is suitable for learning English speaking ability increasingly".)

However, the overall mean score of a Survey of Students' Satisfaction of English Speaking Skill demonstrates the high level of all areas of using the Triangulation Teaching Techniques.

Discussion

This article is an introduction to investigate the effectiveness of Triangulation Teaching Techniques in improving Thai EFL students' English speaking skill and the Thai EFL students' opinion towards the use of Triangulation Teaching Techniques and develops Triangulation Teaching Technique for improving Thai EFL students' English speaking skill. As described in detail, there are three main aspects to consider: 1) to develop the Triangulation Teaching Techniques for improving Thai EFL students, 2) to evaluate the effectiveness of Triangulation Teaching Techniques in improving Thai EFL students' English speaking skill, and 3) to investigate Thai EFL students' opinion towards the use of Triangulation Teaching Techniques.

This report focused on using of Triangulation Teaching Techniques which encouraged learners to practice English for business communication more in groups with heterogeneous class. The target tasks also involved the real-life situations in business

communication, so the learners felt the role play task was very practical. The participants required more time to practice their English for business communication skills since they felt that 3 hours of practicing the role play task was not enough for them. The task-based approach in ESP teaching and learning worked effectively with teaching English for business communication according to the Triangulation Teaching Techniques evaluation. The achievement of the participants in pilot group study after the posttest speaking role play tasks and multiple choice tests were higher than before their entry to the participation. Also, the satisfaction and opinion of classroom activities was at a high level. The success of the development of this study was from the appropriate to develop the research tools to collect the data for the future steps.

The researcher also recommends that motivation in English language learning, especially in English speaking activities of the students can be a great approach for understanding the English language and students also implements relevant English speaking activities related to English for Business Communication to stimulate the various situations learning atmosphere. Students with motivation implementations will become efficient language learners with ultimate language proficiency.

References

Bancha, W. (2010). *Problems in Teaching and Learning English as the Faculty of International Studies, Prince of Songkla University, Phuket.* Retrieved November 14, 2016, from https://fis.psu.ac.th/jis_file/res_project/2010_woralak.pdf

Cohen E. (1994). *Designing Groupwork: Strategies for the Heterogeneous Classroom.* Teachers College Press, Columbia University; New York.

Dörnyei, Z. (1994). Motivation and motivating in the foreign language classroom. *Modern Language Journal, 78*(3), 273-284.

Ellis, B. and Brooksbank, A. (2016). *Bob Ellis. Collingwood: Schwartz Publishing Pty. Ltd.*

Gardner, R. C (1985). *Social psychology and second language learning: The role of attitudes and motivation.* London: Edward Arnold.

Jacobs GM, McCafferty SG. (2006). *Connections between cooperative learning and second language learning and teaching,* in: S. G.

McCafferty, G. M. Jacobs & A.C. DaSilvalddings (Eds). *Cooperative Learning and Second Language Teaching.* (Cambridge, Cambridge University Press), 18-29.

Kagan, S. (1995). *We can talk: Collaborative learning in the elementary ESL classroom.* Eric Clearinghouse on Language and Linguistics, ED382035.

Krashen, S. (1985). *The Input Hypothesis: Issues and Implications.* London: Longman.

Prachanban, P. (2009). *Advanced Statistics for Research and Evaluation.* Phitsanulok: Naresuan University.

Slavin, Robert E. (1995). *Cooperative Learning Theory, Research and Practice.* 2nd ed. Massachusetts : A Simon & Schuster.

Swain, M. (1985). *Communicative competence: Some roles of comprehensible input and comprehensible output in its development.* In Gass.

S. and Madden, C. (Eds.). *Input in Second Language Acquisition,* p. 235-256. New York: Newbury House.

ปัญหาและความสำคัญในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นให้สอดคล้องกับผังเมืองรวม[1]

Problems and Importance for the Implementation of Local Ordinance Consistent with the Context of City Planning

ดาริกา โพธิรุกข์[2]
Darika Phothiruk

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอเกี่ยวกับปัญหาการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นให้สอดคล้องกับการผังเมืองรวม ซึ่งเป็นอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่วนกลางได้มอบหมายให้สามารถดำเนินการจัดและวางผังเมืองภายในเขตท้องที่ที่ตนมีขอบอำนาจตามกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น อันเป็นการจัดการปกครองตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง ที่ส่วนกลางได้มอบอำนาจในการจัดทำบริการสาธารณะบางส่วนให้แก่หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ในจัดการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชน สำหรับผังเมืองรวมเป็นกฎหมายที่มุ่งเน้นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการวาง จัดทำและการบังคับใช้ผังเมือง ในลักษณะที่เป็นการควบคุม โดยเป็นเครื่องมือที่รัฐนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา และชี้นำเพื่อวัตถุประสงค์บางประการ การออกข้อบัญญัติท้องถิ่นจึงอาจนำมาสู่ความขัดแย้งของนโยบายจากส่วนกลางกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการขาดความรู้ความเข้าใจของบุคคลากร ความซับซ้อนของกฎหมาย การขาดแคลนงบประมาณ รวมถึงประเด็นทางการเมือง ได้สร้างปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้ข้อบัญญัติท้องถิ่นกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและไม่ส่งเสริมการบังคับใช้ผังเมืองรวม

คำสำคัญ: ผังเมืองรวม, ข้อบัญญัติท้องถิ่น, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, การกระจายอำนาจ

Abstract

This article aims to present the problem of providing the local ordinances in accordance with the comprehensive plan which is the authority of the local administrative organization ordered by the central government. The local administrative authority allows to plan and formulate the city planning within any responsible area based on the establishing regulation of any local administrative organization. This authority is the governance according to the decentralization principle that the central government transferred the administrative operation to the local administrative organization for providing some public services in order to operate self-government according to the will of the people in the locality. The

[1] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นให้สอดคล้องกับผังเมืองรวม ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนจากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีงบประมาณ 2561

[2] อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อีเมล naruchol.p@hotmail.co.th
Lecturer at Faculty of Law, Mahasarakham University. Email: naruchol.p@hotmail.co.th

comprehensive plan is the regulation that determines the operation involving with the controllable planning, formation, and city planning enforcement. This is the tool that the state government uses to be a development and guideline frameworks for some objectives. The enactment of local ordinances may give some conflicts between the policies from the central government and the requirements of the people in the locality. Moreover, the lack of knowledge of local officers and budget, the complexity of laws, as well as the politic issue can cause the necessary problems and obstacles. Therefore, the local ordinances will become an issue for the development and obstruct the execution of comprehensive plan use.

Keywords: comprehensive plan, local ordinance, local administrative organization, and decentralization

บทนำ

ผังเมืองรวมเป็นบทบัญญัติที่มีความสำคัญที่ถูกนำมาใช้บังคับเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ในที่ดินในบริเวณพื้นที่เมืองและพื้นที่เกี่ยวเนื่องกับเมือง และกำหนดทิศทางในการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยไม่ได้มีการนำผังเมืองรวมใช้บังคับในทุกพื้นที่ แต่บังคับใช้เพียงบางจังหวัดเท่านั้น โดยเน้นจังหวัดที่มีเขตชุมชนหรือบริเวณที่มีการใช้ประโยชน์ในที่ดินจำนวนมาก ซึ่งการที่ยังไม่มีกฎหมายผังเมืองรวมนี้ อาจทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาและการกำกับดูแล ทำให้การพัฒนาเป็นไปแบบไร้ทิศทางและการใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างไม่เหมาะสม รวมถึงปัญหาการควบคุมด้านสิ่งแวดล้อมด้วย อาทิ การสร้างโรงงานหรือนิคมอุตสาหกรรมในเขตชุมชน หรือริมแม่น้ำ เป็นต้น ซึ่งหากเปรียบเทียบกับต่างประเทศ อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วในยุโรป เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ประเทศเยอรมนี ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น พบว่า ประเทศที่พัฒนาแล้วเหล่านี้จะมีกฎหมายผังเมืองรวมที่ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ

ประเทศไทยมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการวางผังเมือง คือ กรมโยธาธิการและผังเมือง ซึ่งเป็นราชการส่วนกลาง โดยมีโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดเป็นหน่วยงานส่วนภูมิภาคทำหน้าที่สนองนโยบายที่มาจากราชการส่วนกลาง อย่างไรก็ตาม ตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมืองยังมอบอำนาจบางส่วนให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานตามหลักการแบ่งแยกอำนาจที่สามารถออกข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการวางผังเมืองเพื่อการบริหารจัดการภายในขอบอำนาจตามกฎหมายในท้องถิ่นของตน การมอบอำนาจบางส่วนนี้อาจทำให้ข้อบัญญัติท้องถิ่นถิ่นที่ออกโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนี้อาจขัดหรือแย้งกับแนวนโยบายส่วนกลางได้ จึงเป็นประเด็นในการศึกษาวิจัย ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงปัญหา ขั้นตอน ในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นและมาตรการทางกฎหมายในการ จัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำผังเมือง เพื่อนำผลที่ได้มาสังเคราะห์ วิเคราะห์ อันนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทางกฎหมายในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นให้สอดคล้องกับผังเมืองรวมอันเป็นกฎหมายที่มา

จากส่วนกลาง เพื่อให้การพัฒนาเมืองทางกายภาพเป็นไปอย่างมีระเบียบ สอดคล้องกัน และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของแผนหรือผังเมืองนั้น

พัฒนาการกฎหมายผังเมืองประเทศไทย

การผังเมืองได้เริ่มนำมาใช้ครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในช่วงศตวรรษ ที่ 19 โดยเริ่มมีการนำผังเมืองมาใช้ในเชิงนโยบาย โดยมีวัตถุประสงค์ในการวางผังหรือการพัฒนาเมืองให้มีความสวยงาม สะอาด มีสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมที่ดี แม้ประเทศไทยจะมีระบบการวางผังเมืองมาเป็นเวลายาวนานก็ตาม แต่กว่าจะมีการประกาศใช้กฎหมายผังเมืองได้ก็เมื่อ ปี พ.ศ. 2495 โดยการตราพระราชบัญญัติการผังเมืองและชนบท พ.ศ. 2495 แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้มีขอบเขตที่กว้างเกินไป จึงทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับขาดงบประมาณในการพัฒนา รวมถึงความไม่ชัดเจนของกฎหมายจึงทำให้กฎหมายฉบับนี้ไม่บรรลุผลสำเร็จ (สมจิต เชี่ยวชาญการค้า, 2550)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 ซึ่งมีเนื้อหาสาระในการจัดทำผังเมืองรวม (Comprehensive Plan) และผังเมืองเฉพาะ (Specific Plan) และการประกาศกฎกระทรวงเพื่อบังคับใช้ผังเมืองรวม ทำให้เกิดการบังคับใช้ผังเมืองเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยมีกรมโยธาธิการและผังเมืองเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ

ประเภทของผังเมือง

1) ผังประเทศ เป็นผังที่เสนอแนวทางและรูปแบบการพัฒนาทางกายภาพของประเทศ โดยเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการขนาดใหญ่

2) ผังภาค เป็นผังที่เสนอแนวทางในการพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพระดับภาค ประกอบด้วย แผนผังการใช้ที่ดิน แผนผังระบบชุมชน แผนผังโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง และแผนผังการพัฒนาสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ

3) ผังเมืองรวมจังหวัด เป็นผังเกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพระดับจังหวัดที่สอดคล้องกับผังภาค ประกอบด้วยผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน ผังชุมชน ผังโครงข่ายคมนาคมขนส่ง ผังการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ

4) ผังเมืองรวม/ชุมชน คือ แผนผัง นโยบายและโครงการ รวมทั้งมาตรการควบคุมโดยทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และการ ดำรงรักษาเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทในด้านการใช้ประโยชน์ ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณูปโภค บริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมือง

5) ผังเมืองเฉพาะ คือ แผนผังและโครงการดำเนินการ เพื่อพัฒนาหรือดำรงรักษาบริเวณเฉพาะแห่ง หรือกิจการที่เกี่ยวข้องในเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบท เพื่อประโยชน์แก่การผังเมือง

6) ผังองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผังระดับท้องถิ่นที่เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ระดับเล็ก (ตำบล, หมู่บ้าน, ชุมชน) ภายใต้กรอบของผังเมืองรวมจังหวัด

7) ผังเฉพาะกิจ เป็นผังระดับพื้นที่เฉพาะ ซึ่งเป็นผังเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะที่ เช่น ผังศูนย์ราชการ ผังสวนสาธารณะ เป็นต้น

ความสำคัญ/ความหมายของผังเมืองรวม

เมืองที่ยังไม่ได้รับการวางผังเมืองกับเมืองที่ได้รับการวางผังแล้วนั้นจะมีความแตกต่างกันอยู่อย่างมาก เมืองที่ได้รับการวางผังแล้วจะมีการจัดระเบียบของการใช้ประโยชน์ที่ดิน และมีการวางแผนในเรื่องของการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคม และการขนส่งการสาธารณูปโภค บริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อมอย่างชัดเจน การจัดวางผังเมืองรวมในเขตเมืองหรือเทศบาล จะทำให้เมืองหรือเทศบาลนั้น ๆ มีแผนและนโยบายที่แน่ชัดและมีกรอบในการพัฒนา ทำให้การพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบาย รวมถึงแผนพัฒนาระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ

การวางและจัดทำผังเมืองรวม เป็นการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต โดยแบ่งที่ดินออกเป็นประเภทต่าง ๆ รวมถึงการวางโครงข่ายคมนาคมให้มีความเชื่อมโยงกันทั้งในภายในและนอกผัง การสาธารณูปโภค สาธารณูปการ โดยมีกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวม ซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองใช้บังคับให้เป็นไปตามแผนผัง นโยบาย โครงการ รวมถึงมาตรการในการควบคุม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและการดำรงรักษาเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท การวางผังเมืองจึงเป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาในการจัดประเภทของการใช้ที่ดินในตัวเมืองให้เป็นระเบียบ มีความเป็นอยู่ที่ถูกสุขลักษณะ มีการใช้ที่ดินที่เหมาะสมไม่ปะปนและตั้งอยู่ในที่เหมาะสม ขจัดหรือลดปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะเกิดขึ้นในเมืองให้ลดน้อยลงหรือหมดไป

อำนาจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำผังเมือง

แนวคิดการกระจายอำนาจการปกครอง

กรมโยธาธิการและผังเมืองได้ถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการวางและจัดทำผังเมืองรวมของตนเองได้ โดยการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อบริหารจัดการภายในท้องถิ่นที่อยู่ในเขตปกครองของตน เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน และหลักการนี้ยังได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในมาตรา 249 บัญญัติว่า

“ภายใต้บังคับมาตรา 1 ให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่ง การปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามวิธีการและรูปแบบองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใดให้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และความสามารถในการปกครองตนเองในด้านรายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากรและพื้นที่ ที่ต้องรับผิดชอบ ประกอบกัน”

ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจึงยังคงหลักการปกครองแบบกระจายอำนาจ โดยที่ให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น โดยวิธีการจัดตั้งหรือรูปแบบการปกครองเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

การปกครองท้องถิ่นเป็นรูปแบบหนึ่งของการบริหารราชการแผ่นดิน ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินในการจัดโครงสร้างหน่วยงานราชการและองค์กรภาครัฐ รวมถึงการจัดสรรอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ เพื่อให้หน่วยงานดำเนินการตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของรัฐ แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ 1) การบริหารราชการส่วนกลาง 2) การบริหารราชการส่วนภูมิภาค 3) การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น รายละเอียด ดังนี้ (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์ และคณะ, ม.ป.ป.)

1. การบริหารราชการส่วนกลาง เป็นการบริหารราชการแผ่นดินตามหลักการรวมอำนาจ (Centralization) ที่รวมอำนาจการตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย การวางแผนการจัดสรรงบประมาณ การควบคุมตรวจสอบ และการบริหารราชการในกิจการสำคัญไว้ให้เป็นภาระรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ ที่สังกัดราชการบริหารส่วนกลาง จำแนกออกเป็น 4 ส่วน คือ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรม (มาตรา 4 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534)

2. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค (Provincial Administration) เป็นการบริหารราชการแผ่นดินตามหลักการแบ่งอำนาจ (Deconcentration) โดยส่วนกลางจะมอบอำนาจหน้าที่ในกิจการบางอย่างให้ส่วนภูมิภาค และมีอำนาจตัดสินใจในขอบเขตที่ส่วนกลางได้มอบให้ ได้บัญญัติให้การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

3. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง (Decentralization) รัฐบาลกลางได้กระจายอำนาจทางการปกครองและการบริหารให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ เพื่อดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย มี 5 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา

การบริหารราชการแผ่นดิน ทำให้เกิดการบริหารงานที่สอดคล้องกันจากการสั่งการส่วนกลางมาสู่ราชการส่วนภูมิภาคตามสายการบังคับบัญชา จากยุทธศาสตร์ชาติ สอดคล้องและสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดและยุทธศาสตร์ในแต่ละจังหวัดนั้น รวมถึงการกำกับหน่วยงานส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องกับแนวนโยบายหรือยุทธศาสตร์ดังกล่าว

ในการรับมอบโอนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นจะต้องพิจารณาบทบาทและการดำเนินงานในการวางแผนด้วยความเข้าใจ ทั้งนี้ ในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นจึงต้องสอดคล้องกับผังเมืองรวมจังหวัด ผังภาค และผังประเทศด้วย ซึ่งจะทำให้สามารถกำหนดทิศทางในการพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ และสามารถชี้นำการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากที่ดิน รวมถึงการจัดสรรหรือแบ่งเขตการใช้ที่ดินให้สอดคล้องกับชุมชนและการพัฒนาเมืองได้ ซึ่งในปัจจุบันมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำเนินการและจัดทำผังเมืองรวมเองสำเร็จเพียงไม่กี่แห่ง เช่น กรุงเทพมหานคร องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น ส่วนการวางผังเมืองในท้องถิ่นอื่นของประเทศไทยยังไม่

สามารถดำเนินการได้ครอบคลุมทั่วประเทศ เนื่องจากความไม่เข้าใจต่อหน้าที่และพันธะกิจตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 ที่มีความยุ่งยาก และการนำกฎหมายไปบังคับใช้จะต้องอาศัยการดำเนินงานของผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพราะมีขั้นตอนในการพิจารณาตรวจสอบค่อนข้างมากและละเอียดรัดกุม รวมถึงการขาดแคลนงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้การวางและจัดทำผังเมืองรวมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เกิดผลสำเร็จเท่าที่ควร

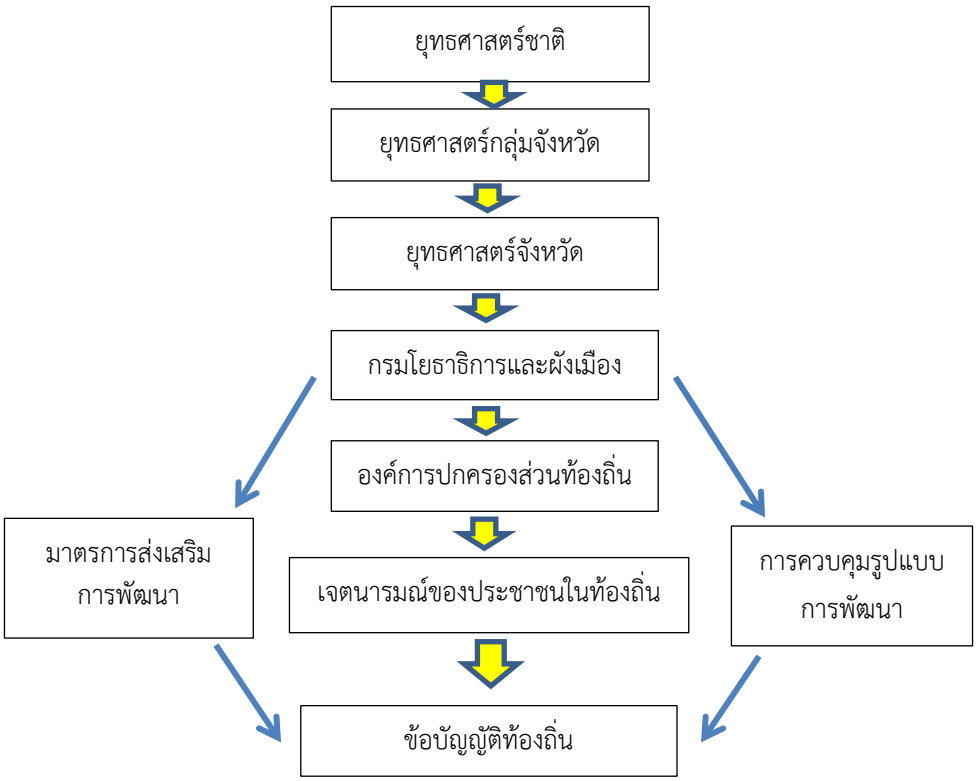

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างของการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อบังคับใช้ผังเมืองรวม

ดังนั้น มาตรการควบคุมที่จะออกใช้บังคับในพื้นที่โดยข้อบัญญัติท้องถิ่นจึงดำเนินการขึ้นก็เพื่อการควบคุมพื้นที่ชุมชน มิให้เกิดการพัฒนาที่ขัดต่อรูปแบบการพัฒนาตามผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะที่ได้จัดทำขึ้นและอยู่ในระหว่างการจัดทำ เป็นผังตามกฎหมาย ซึ่งข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ดำเนินการอย่างเข้มข้นจะสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาเมือง สร้างภาพลักษณ์รวมถึงสร้างความยั่งยืนให้กับมรดกของชุมชนด้วยมาตรการที่คล้ายกับเนื้อหาที่ผังเมืองเฉพาะต้องการควบคุม (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2553)

แนวทางการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นให้สอดคล้องกับผังเมืองรวม

เพื่อให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในการวางและจัดทำผังเมืองให้สอดคล้องกับผังเมืองรวม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีแนวทางในการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การสำรวจวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดวางผังเมืองนั้น เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

2. ผู้ที่ทำหน้าที่ร่างข้อบัญญัติควรบูรณาการข้อมูลจากกรมโยธาธิการและผังเมืองจังหวัด

3. เมื่อได้ร่างข้อบัญญัติแล้วควรนำเสนอร่างนั้นให้กรมโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดได้ตรวจสอบอีกครั้งว่าขัดหรือแย้งกับผังเมืองรวมหรือไม่

4. นำร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นไปรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เป้าหมายต่าง ๆ บรรลุวัตถุประสงค์และได้รับการยอมรับ

5. ประกาศใช้ข้อบัญญัติท้องถิ่น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

กฎหมายผังเมืองเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการจัดทำบริการสาธารณะ และสามารถส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งการเป็นเครื่องมือที่รัฐบาลใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายบางประการ ที่สามารถใช้ในการชี้นำ ใช้ในการแก้ปัญหา ใช้ในการส่งเสริมเพื่อจัดระเบียบของสังคม และใช้ในการชี้นำและพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายผังเมืองจะต้องเป็นการประสานระหว่างประโยชน์ของรัฐและประโยชน์ของเอกชนที่จะต้องดำเนินการในลักษณะที่สมดุลกัน

การขาดความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่รัฐที่จะต้องนำกฎหมายนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อบังคับใช้ผังเมืองรวม จะนำมาสู่ปัญหาและย่อมทำให้เป้าหมายในการพัฒนาประเทศไม่บรรลุผล และอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศได้ ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่จึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการบังคับใช้ผังเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นที่สอดคล้องกับผังเมืองรวม ก็จะทำให้นโยบาย และแนวทางในการพัฒนาทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นเป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน

บรรณานุกรม

กรมโยธาธิการและผังเมือง. (ม.ป.ป.). *ข้อบัญญัติท้องถิ่นตามแนวทางผังเมืองเฉพาะ*. สืบค้น 1 สิงหาคม 2561, จาก http://subsites.dpt.go.th/edocument/images/pdf/doc_urban/local_ordinance.pdf

กรมโยธาธิการและผังเมือง. (ม.ป.ป.). *คู่มือปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมจังหวัด*. สืบค้น 1 สิงหาคม 2561, จาก http://subsites.dpt.go.th/edocument/images/pdf/doc_urban/u020.pdf

บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ. (ม.ป.ป.). *การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน.* สืบค้น 20 กันยายน 2561, จาก http://wiki.kpi.ac.th

ปริญญา จิตรการนทีกิจ. (2537). *ปัญหากฎหมายในการปฏิบัติให้เป็นไปตามผังเมืองรวม* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นิพนธ์ เมธนาพิทักษ์. (2550). *ประวัติและประสบการณ์การวางผังเมืองในประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สิทธิพร ภิรมย์รื่น. (2543). *กฎหมายและการบริหารผังเมืองของท้องถิ่นในสหรัฐอเมริกา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.

สิทธิพร ภิรมย์รื่น. (2551). *คู่มือการศึกษาปฏิบัติการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม.* กรุงเทพฯ: ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง.

อรพิมพ์ พิมพ์เจริญ. (2551). *สื่อการเรียนการสอนวิชากฎหมายผังเมือง ระบบการผังเมืองประเทศสหราชอาณาจักร*, ม.ป.ท.,

Cowan, Robert. (2002). *Urban Design Guidance: Urban Design Framework, Development Briefs and Master Plan*. London: Thomas Telford,

Sachikonye, Mwazvita T. B., Dalu, Tatenda, Gunter, Ashley. Sustainable livelihood principles and urban greening in informal settlements in practice: A case of Zandspruit informal settlement, South Africa. *DEVELOPMENT SOUTHERN AFRICA, 33*(4), pp 518–531.

Tosun, C. (2000). Limits to community participation in the tourism development process in developing countries. *Tourism management, 21*(6), 613-633.

การจัดการความขัดแย้งเชิงสร้างสรรค์
Creative Conflict Management

ธนัสถา โรจนตระกูล[1]
Thanasta Rojanatrakul

บทคัดย่อ

ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งอย่างหนึ่ง ความขัดแย้งนำไปสู่การสร้างสรรค์ก็ได้ หากมีความเข้าใจและมีการจัดการที่ดี แต่ความขัดแย้งถ้าเกิดมากเกินไป ขาดความเข้าใจ และขาดการจัดการที่ดี ก็ประทุไปสู่ความรุนแรง และความเสียหายที่ตามมาจากปัญหาความขัดแย้ง ไม่ว่าทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ที่อาจจะเกิดขึ้นมากน้อยต่างกันในแต่ละบุคคล แต่ละองค์กร ความขัดแย้งมีทั้งเป็นประโยชน์และไม่มีประโยชน์ หากไม่ทำความเข้าใจและบริหารไม่ดี ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ต้องเข้าใจและคิดว่าเป็นเรื่องธรรมชาติเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ตราบใดที่ยังมีชีวิตและดำรงชีพร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม

ผลกระทบหลังจากความขัดแย้งเกิดขึ้น เมื่อบุคคลหรือกลุ่มไม่ได้รับในสิ่งที่ต้องการ จึงส่งผลให้เกิดพฤติกรรมในการพยายามขัดขวางไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งบรรลุเป้าหมายที่ต้องการไปด้วยความขัดแย้ง นำไปสู่การถกเถียง การต่อสู้ การทะเลาะวิวาท ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะไม่ทำตามกันและพยายามที่จะต้านเอาไว้อีกด้วย นอกจากนั้นยังขยายความรวมไปถึงการต่อสู้ การทำสงคราม ความพยายามที่จะเป็นเจ้าของ การเผชิญหน้าเพื่อมุ่งร้าย การกระทำที่ไปด้วยกันไม่ได้ การไม่ถูกกันจากความสนใจ ความคิดหรือการกระทำที่ไม่เหมือนกัน และจะพยายามที่จะป้องกันหรือบีบบังคับเพื่อผลบางอย่างเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ ทั้งที่เป็นคำพูดหรือไม่ได้เป็นคำพูด มีการแสดงออกโดยพยายามขัดขวาง บีบบังคับ ทำอันตรายและต่อต้านฝ่ายตรงข้าม และในการบริหารจัดการปัญหาความขัดแย้ง ในแต่ละสถานการณ์จะไม่เหมือนกัน ซึ่งผู้มีหน้าที่ในเรื่องนี้โดยตรงต้องมีการใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมในการดำเนินการเพื่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกับทุกฝ่าย จึงจะสามารถจัดการความขัดแย้งนั้นได้อย่างยั่งยืน และในการบริหารจัดการปัญหาความขัดแย้ง แต่ละสถานการณ์จะไม่เหมือนกัน ซึ่งผู้มีหน้าที่ในเรื่องนี้โดยตรงต้องมีการใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมในการดำเนินการเพื่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกับทุกฝ่าย จึงจะสามารถจัดการความขัดแย้งนั้นให้คลี่คลายลงได้

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง, การจัดการ, สร้างสรรค์

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม อีเมล tangkwa_tk@hotmail.com
Assistant Professor Dr. at College of Local Management and Development, Rajabhat Pibulsongkram University. Email: tangkwa_tk@hotmail.com

Abstract

A conflict is one of the natural elements in this world. Somehow a conflict might lead to creativity if there is a composition of good understanding and good management. However, if there are too many conflicts plus the lack of understanding, and the lack of good management, it might lead to violence and damages resulting from conflict problems such as problems concerning economics, society, cultures, as well as politics. There might be more or less conflicts depending on each individual, and each organization. As the matter of fact that conflicts can be both useful and useless, it is essential for us as human beings to have good understanding and good management. We need to understand that a conflict is a natural element that cannot be avoided as long as we are alive and stay together with others in one society.

Effects occurring after having some conflicts might be when individuals or groups do not obtain what they have desired for. Thus, this could result in having such behaviors in obstructing others to reach their expectations. One conflict might lead to having an argument, fighting, and brawling. As a result, both sides will not follow one another and try to do whatever against each other. Moreover, some conflicts can expand to be fighting, wars, taking possession, facing for violence, actions of not getting along, as well as having different interest leading to actions against each other. These different actions and thinking, and also the actions of trying to protect or force somethings in order to get something are considered to be obvious behaviors in either verbal or nonverbal form. There will be an outstanding action shown for obstructing and forcing in order to be harmful against the opposite side. Moreover, in case of conflict management, there will be different action taking depending on each situation. Anyone responsible with conflict management should apply appropriate strategies for the most benefits of both sides. If conflicts are managed appropriately for mutual benefits and problems are solved clearly, this kind of situation is considered to be a sustainable conflict management.

Keywords: Conflict, Management, Creative

บทนำ

ความขัดแย้งเป็นเรื่องของธรรมชาติในสิ่งมีชีวิตทุกชนิดที่อยู่บนโลกนี้ ทุกคนจะมีความเข้าใจไปในทางลบทันที แต่ในความเป็นจริงความขัดแย้งมีทั้งในแง่ลบและแง่บวก อยู่ที่จะเอามาใช้อะไร ความขัดแย้งอาจเป็นการปะทะกันของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ทั้งทางวาจาหรือด้วยอารมณ์ ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และต้องพบเห็นอยู่เสมอ แม้จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่สามารถลดทอนความรุนแรงหรือแก้ไขได้ แต่ต้องสามารถบริหารจัดการและควบคุมบังคับให้ได้ โดยทั่วไปความขัดแย้งจะมุ่งเน้นไปที่การรับรู้ของบุคคล เพราะถ้าไม่มีคู่กรณีความขัดแย้งจะไม่เกิดขึ้น

ในอีกทางหนึ่ง ความขัดแย้งสามารถเกิดได้จากการที่บุคคลต้องทำการตัดสินใจที่จะต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่การเลือกนั้นอาจจะเป็นด้วยการเต็มใจเลือกหรือจำใจต้องเลือก และยังมีความขัดแย้งระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่การกระทำของฝ่ายหนึ่งไปขัดขวางหรือสกัดกั้น การกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งที่จะไม่ให้บรรลุเป้าหมาย หรือการที่บุคคลมีความแตกต่างกันในค่านิยม ความในใจ แนวคิด หรือการดำเนินงาน เป้าหมาย การต้องมาติดต่อกัน ทำงานด้วยกันไปขัดขวางหรือสกัดกั้น การกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งที่จะไม่ให้บรรลุเป้าหมาย หรือการที่บุคคลมีความแตกต่างกันในค่านิยม ความสนใจ แนวคิด วิธีการดำเนินงาน เป้าหมาย การประสานงาน การร่วมงาน หรือต้องมาอยู่ร่วมกัน ท่ามกลางความแตกต่างเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกัน หรือไปด้วยกันไม่ได้ความขัดแย้งส่วนใหญ่มักเกิดจากความแตกแยกในความคิดเห็น ความแตกร้าวในทางอารมณ์ ความเครียดและความกดดันทางจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความขุ่นเคือง และความเคียดแค้นซึ่งกันและกัน

ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory)

ทฤษฎีในด้านความขัดแย้งจะมีรากฐานที่ว่าสังคม คือ ระบบที่มีลักษณะซับซ้อนของความไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคม Stenner (2005: 67) กล่าวว่า สังคมไม่ได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งแยกอันเกิดจากความไม่เท่าเทียมจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ชั้นทางสังคม เชื้อชาติ กลุ่มชน เพศ และอายุ การกระจายทรัพยากรที่มีคุณค่าในสังคม เช่น เงิน อำนาจ การศึกษา และเกียรติยศทางสังคม นอกจากนี้ ความขัดแย้งทางสังคมจะเกิดการแข่งขันกัน อันเนื่องมาจากกลุ่มคนต่าง ๆ ได้รับผลประโยชน์และผลตอบแทนที่ไม่เท่าเทียมกัน สิ่งตอบแทนที่คนในสังคมได้รับมีความแตกต่างกันออกไปตามตำแหน่งและหน้าที่ทางสังคมซึ่งเป็นสาเหตุทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงตามมา

Stern & Druckman (2000: 146) กล่าวว่า ความขัดแย้งมาจากสาเหตุสำคัญ ได้แก่ 1) ความขัดแย้งที่เกิดจากองค์การเกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่การแย่งชิงทรัพยากรที่มีจำกัด ความไม่ชัดเจนเรื่องงานรับผิดชอบและการตัดสินใจ และ 2) ความขัดแย้งที่มีมาจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มาขัดขวางผลประโยชน์การสื่อความหมายที่ผิดหรือไม่ชัดเจน ขาดความไว้วางใจต่อกัน โดยผู้ที่มีความสามารถควบคุมตนเองได้ดีจะมีความระมัดระวังในการปฏิบัติต่อผู้อื่นได้ดีและมักใช้วิธีแก้ปัญหาขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ เช่น ด้วยการประนีประนอมหรือให้ความร่วมมือกันเป็นต้น

Patterson el al (2012: 98-108) กล่าวว่า ปัญหาความขัดแย้ง เกิดจาก

1. ลักษณะงานที่ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน ปัจจัยแรกนั้น หมายถึง การที่หน่วยงานสองหน่วยหรือมากกว่านั้น ไม่สามารถเป็นอิสระแก่กันได้ จะต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องข้อมูล ความช่วยเหลือ หรือการประสานงาน

2. การแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะด้านมีมากขึ้น ที่มักเกิดปัญหามากมายหลายประการด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความขัดแย้ง ซึ่งจากผลการวิจัยของนักวิจัยหลายท่านได้ค้นพบว่าการแบ่งงานตามความชำนาญมากเท่าใด ยิ่งเกิดความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น เพราะจะทำให้บุคลากรแต่ละกลุ่มมีโครงสร้างในการทำงาน และพัฒนาการเรียนรู้ หรือแนวความคิดที่จำกัดอยู่ในเฉพาะแนวทางของตนเอง สภาพเช่นนี้ทำให้บุคลากรในแต่ละหน่วยงานมีแนวความคิดต่อการปฏิบัติ และการแก้ไขปัญหาของงานแตกต่างกันไปตามความถนัดของแต่ละบุคคล และเมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องประสานงานหรือทำงานร่วมกันแล้ว โอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้นได้

3. การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของงานไม่ชัดเจน เป็นความขัดแย้งมักเกิดจากความไม่ชัดเจนของการกำหนดหน้าที่รับผิดชอบในการทำงานทำให้เกิดความสับสน ก้าวก่ายในการทำงานหรือทำงานซ้ำซ้อนกัน ซึ่งเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้องค์การขาดความชัดเจนในการกำหนดหน้าที่รับผิดชอบให้ทันสมัยตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยสภาพเช่นนี้จะทำให้บุคลากร กลุ่ม หรือหน่วยงานแต่ละฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบในการทำงานนั้น ๆ ซึ่งบางครั้งอาจจะทำให้เกิดการแบ่งงานกันทำหรือปัดความรับผิดชอบให้กับฝ่ายอื่น และความขัดแย้งตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

4. อุปสรรคของการติดต่อสื่อสารหรือข้อความ อาจเกิดจากขาดความคล่องตัวของหน่วยงานที่เป็นอยู่ภายใน หรือระหว่างหน่วยงาน ไม่มีประสิทธิภาพ หรือจากอุปสรรคด้านภาษา เพราะบุคลากรแต่ละหน่วยงานมีพื้นฐานความรู้การศึกษา หรือการอบรมที่แตกต่างกัน เช่น วิศวกร นายแพทย์ และนักสังคมศาสตร์ เป็นต้น มีภาษาที่ใช้สื่อความหมายเฉพาะสาขาอาชีพเกิดการเข้าใจผิดกัน มีผลทำให้ไม่สามารถประสานงานและร่วมมือร่วมใจกันได้ เงื่อนไขเช่นนี้อาจนำไปสู่ความขัดแย้งตามมาในท้ายที่สุด

5. การแข่งขันเพื่อแย่งชิงทรัพยากรที่มีจำกัด บุคลากรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์การเผชิญปัญหาเกี่ยวกับการแก่งแย่งเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรขององค์การที่มีค่อนข้างจำกัดเช่น งบประมาณ วัสดุ หรือทรัพยากรมนุษย์เป็นต้น

6. ความแตกต่างของบุคคลที่โดยธรรมชาติมักจะประกอบไปด้วยบุคลากรที่มีความแตกต่างกันมากมายตั้งแต่เรื่องพื้นฐานของครอบครัว ค่านิยม แนวความคิด การศึกษา อายุ หรือบุคลิกภาพ ความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวนี้ล้วนแล้วแต่ที่จะนำมาสู่ความขัดแย้งเกิดขึ้นมาได้ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานก็ตาม และยิ่งมีความแตกต่างกันมากเท่าใด ความขัดแย้งก็จะมีมากตามมาเท่านั้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ คนที่มีบุคลิกภาพแบบเผด็จการ มักจะเป็นผู้ที่สร้างปัญหาและทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมามากกว่าคนที่มีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตย เพราะบุคลิกของคนที่มีความเป็นเผด็จการมักจะเป็นผู้ที่ไม่ยอมรับความคิดของบุคคลอื่น ต้องการให้ผู้อื่นเชื่อฟังตนเองฝ่ายเดียว ไม่มีความอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง ไม่มีความยืดหยุ่น มักแสวงหาประโยชน์จากผู้อื่น และค่อนข้างมีอคติกับคนอื่น เป็นต้น

Barsky (2000: 52-54) กล่าวโดยสรุปได้ว่าสาเหตุของความขัดแย้งในองค์การ มีดังต่อไปนี้

1. ความแตกต่างระหว่างเป้าหมายของหน่วยงาน
2. ลักษณะโครงสร้างของหน่วยงานที่เป็นความขัดแย้ง
3. ความไม่สอดคล้องกันระหว่างคำสั่งอย่างเป็นทางการกับคำสั่งไม่เป็นทางการ
4. ความขาดแคลนของทรัพยากร
5. ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ
6. ลักษณะของงานบุคคล

Chew (2001 : 95) กล่าวว่าลักษณะของความขัดแย้งว่ามี 5 ลักษณะ ได้แก่

1. มีความสัมพันธ์ระว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล 2 ฝ่าย
2. มีความแตกต่างกันในเรื่องวัตถุประสงค์ หรือความแตกต่างด้านความคิด
3. พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ต่อกันเป็นไปเพื่อชนะหรือแพ้
4. สองฝ่ายเผชิญหน้ากันด้วยการกระทำที่มีลักษณะตรงข้ามกัน
5. แต่ละฝ่ายพยายามจะมีอำนาจเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง

Cloke (2001) กล่าวว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง มี 7 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ความขัดแย้งเกิดจากผลของความเป็นเจ้าของการใช้และการกระจายของสินค้าและทรัพยากรต่าง ๆ
2. ความขัดแย้งเป็นผลจากเกียรติยศ ศักดิ์ศรี ตำแหน่ง ฐานะและการส่งเสริมบุคลิกภาพ
3. ความขัดแย้งเป็นผลมาจากค่านิยม
4. ความขัดแย้งเป็นผลจากการควบคุมเครื่องมือต่าง ๆ ของรัฐ
5. ความขัดแย้งเป็นผลมาจากผู้สนับสนุนอุดมการณ์ที่ต่างกันหรือตรงข้ามกัน
6. ความขัดแย้งเป็นผลมาจากบทบาท
7. ความขัดแย้งเป็นผลมาจากวัฒนธรรม

Eadie and Nelson (2001) กล่าวว่า สาเหตุของความขัดแย้งมีอยู่ 6 ด้าน ได้แก่

1. ความแตกต่างในเป้าหมายของกลุ่ม
2. ภารกิจที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน
3. ความแตกต่างของสิ่งแวดล้อมในการทำงาน
4. การแข่งขันเพื่อที่จะได้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด
5. ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นการส่วนตัว
6. ระบบแข่งขันเพื่อที่จะได้รับรางวัล

Ross (1993: 156-158) กล่าวโดยสรุปว่ากระบวนการสาเหตุความขัดแย้งในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์การ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การให้ข้อมูลข่าวสาร ที่น่าเชื่อถือ และครบถ้วนการแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ทั้งภายนอกและภายในองค์การให้พนักงานได้รับทราบ

2. ด้านผลประโยชน์ หมายถึง การให้การสนับสนุนส่งเสริม การเปิดโอกาสให้พนักงานได้รับการอบรม การเลื่อนตำแหน่ง

3. ด้านโครงสร้าง หมายถึง ลักษณะการจัดการด้านการบริหารต่าง ๆภายในองค์การ เช่น โครงสร้างแบบแนวราบ การบริหารงานแบบกระจายอำนาจ

4. ด้านความสัมพันธ์ หมายถึง การร่วมมือกันในองค์การในการทำงานหรือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของพนักงานและหน่วยงาน

5. ด้านค่านิยม หมายถึง ความนิยมชมชอบหรือความต้องการที่พนักงานพึงประสงค์ ที่เกิดขึ้นภายในองค์การ เช่น ยกย่องจากการปฏิบัติงาน เป็นต้น

สรุปได้ว่าสาเหตุของความขัดแย้งเกิดขึ้นจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและคุณลักษณะบุคลิกภาพเฉพาะตัวของบุคคล รวมทั้งองค์ประกอบด้านโครงสร้างขององค์การประกอบด้วย 5 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านข้อมูลข่าวสาร 2) ด้านผลประโยชน์ 3) ด้านโครงสร้าง 4) ด้านความสัมพันธ์ และ 5) ด้านค่านิยม แบ่งตามความแตกต่างระหว่างเป้าหมายและลักษณะโครงสร้างของหน่วยงานที่เป็นความขัดแย้ง ความไม่สอดคล้องกันระหว่างคำสั่งอย่างเป็นทางการกับคำสั่งไม่เป็นทางการ ความขาดแคลนของทรัพยากร ลักษณะของงานที่ปฏิบัติลักษณะของงานบุคคล และยังมีการแบ่งสาเหตุความขัดแย้งดังต่อไปนี้เป็นความขัดแย้งเกิดจากผลของความเป็นเจ้าของทรัพยากรต่าง ๆ ความขัดแย้งเป็นผลจากเกียรติยศ ศักดิ์ศรี ตำแหน่ง ฐานะและการส่งเสริมบุคลิกภาพเป็นผลมาจากค่านิยม จากการควบคุมเครื่องมือต่าง ๆ ของรัฐ จากผู้สนับสนุนอุดมการณ์ที่ต่างกันหรือตรงข้ามกัน จากบทบาท จากวัฒนธรรม และยังมีการจำแนกสาเหตุของความขัดแย้งเป็นการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรซึ่งมีอยู่จำกัด โครงสร้างองค์การ รวมถึงการบริหารความแตกต่างระหว่างบุคคลในเรื่องค่านิยม เป้าหมายและความคลุมเครือในบทบาท อำนาจหน้าที่ของบุคคลในตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์การ เป็นต้น

แนวความคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งตามศาสตร์สาขาต่าง ๆ

Robbins& Judge (2007) กล่าวว่า ความขัดแย้งในศาสตร์สาขาต่าง ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความขัดแย้งตามแนวคิดทางจิตวิทยา

ในทางจิตวิทยา ความขัดแย้งหมายถึง สถานการณ์ที่บุคคลถูกกระตุ้นให้เกี่ยวข้องในกิจกรรมสองอย่างหรือมากกว่าและอาจเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ ได้แก่

1.1 ระดับที่พฤติกรรมปรากฏชัด เช่น คนถูกกระตุ้นหรือถูกยั่วยุให้รับหรือให้หนีจากของต้องห้าม เช่น สินบน เป็นต้น

1.2 ระดับคำพูด เช่น คนต้องการที่จะพูดความจริงแต่กลัวที่จะทำให้คนอื่นขุ่นเคือง

1.3 ระดับสัญลักษณ์ เช่น คนอาจมีความคิดหลายอย่างต่อสิ่งเดียวกัน แต่ความคิดเหล่านั้นอาจไม่สอดคล้องกัน

1.4 ระดับอารมณ์ เช่น การตอบสนองภายในร่างกายเกี่ยวกับความกลัวกับการย่อยอาหาร เป็นสิ่งที่ไปด้วยกันไม่ได้

สรุปได้ว่าความขัดแย้งเกิดขึ้นเพราะการตอบสนองที่ต้องการจะบรรลุวัตถุประสงค์ไม่ว่าจะปรากฏเป็นพฤติกรรมที่ปรากฏชัดด้วยคำพูด สัญลักษณ์หรือทางอารมณ์ คนในสังคมมักถูกกดดันจากกลุ่มที่เป็นสมาชิกอยู่และยังต้องแสดงบทบาทต่าง ๆ อีกด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นต้นเหตุของความขัดแย้งของบุคคลทั่วไป ในทางจิตวิทยาถือว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและความรุนแรงทางอารมณ์มักเป็น

ผลมาจากความขัดแย้งของความคิดต่าง ๆ ที่ไปด้วยกันไม่ได้โดยมักส่งผลต่ออาการทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสมรส การศึกษา ความล้มเหลวในอาชีพ อาชญากรรม ยาเสพติด และโสเภณี เป็นต้น

2. ความขัดแย้งตามแนวคิดทางการเมือง

การเมืองเป็นกระบวนการสองอย่างที่คาบเกี่ยวกัน ได้แก่ ความขัดแย้งและความกลมเกลียว เช่น ความร่วมมือกัน การสนับสนุนส่งเสริมกันหรือการเห็นสอดคล้องกัน การเมืองมุ่งจะก่อให้เกิดความกลมเกลียวในสังคม มาตรการหรือเครื่องมือคือการบังคับหรือการอาสาสมัคร อาจด้วยความตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจก็ได้ ในสถานการณ์ขัดแย้ง ถ้าฝ่ายหนึ่งใช้กำลังและอีกฝ่ายหนึ่งยอมแพ้ การยอมแพ้ก็เป็นการตกลงให้เกิดความกลมเกลียวโดยการบีบบังคับ ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือที่ใช้สร้างความกลมเกลียวและสงบสุข แต่มักถูกสร้างจากผู้ปกครองที่มีอำนาจโดยมักมีเงื่อนไขสำคัญสองประการ ได้แก่ฝ่ายมีอำนาจจะดำรงอยู่ได้นานเท่าไร หรือสองฝ่ายไม่มีอำนาจจะอดทนต่อความไม่พอใจทั้งหลายได้นานเท่าไร ระยะเวลาที่ความสัมพันธ์ซึ่งมีความกลมเกลียว จะอยู่ได้นานเท่าไรขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ก่อนการตกลงกันว่าทั้งสองฝ่ายมีความพอใจมากน้อยเพียงใด

3. ความขัดแย้งตามแนวคิดทางสังคมวิทยา

ความขัดแย้งทางสังคมวิทยา หมายถึง การดิ้นรนเพื่อจะได้ของที่มีคุณค่าหรือเพื่อการอ้างสิทธิในฐานะ อำนาจ และทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยกลุ่มที่ขัดแย้งกันมิได้มีจุดมุ่งหมายเพียงจะได้สิ่งที่มีคุณค่าเท่านั้นแต่ยังต้องการให้ฝ่ายตรงข้ามถูกทำร้ายหรือถูกกำจัดให้หมดไป ความขัดแย้งเช่นว่าอาจเกิดขึ้นระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม หรือระหว่างบุคคลกับกลุ่ม ภายในกลุ่มและเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้ตลอดชีวิตของทุกคน ความขัดแย้งตามแนวคิดทางสังคมวิทยาตั้งอยู่บนพื้นฐานของโครงสร้างทางสังคมและความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันซึ่งมักนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคม ที่เกิดจากการกระจายหรือการแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าหรือมีอยู่อย่างจำกัด เช่น รายได้ ผลตอบแทน ฐานะ ตำแหน่ง อำนาจ สิทธิการครอบครอง เป็นต้น

4. ความขัดแย้งตามแนวคิดทางมานุษยวิทยา

ในทางมานุษยวิทยาเห็นว่าความขัดแย้งเป็นผลมาจากการแข่งขันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ อาจเป็นบุคคล ครอบครัว เชื้อชาติ ชุมชน หรือกลุ่มของแนวคิด องค์การทางการเมือง ชนเผ่า หรือศาสนา ความขัดแย้งอาจจะเกิดจากความต้องการหรือเป้าหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้ การมีความร่วมมือและการกระทำที่ประสานงานกันมักถูกใช้เป็นดัชนีความมั่นคงทางสังคม ความขัดแย้งจึงเป็นผลที่ตามมาของระบบสังคมความขัดแย้งและความก้าวร้าว พฤติกรรมการปรับตัวของมนุษย์เป็นผลของวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นในระยะยาว ทำให้วิถีชีวิตในปัจจุบันแตกต่างจากในอดีตมาก วิวัฒนาการของพฤติกรรมอาจอธิบายได้โดยกระบวนการของการเลือกทางวัฒนธรรมและทางชีววิทยา

ความขัดแย้งเป็นสถานการณ์ที่มาจากผลประโยชน์และค่านิยมที่ไปด้วยกันไม่ได้ เป็นกระบวนการทางสังคมในหลายมิติที่เกิดในสภาพแวดล้อมต่างกันและเกิดผลที่ตามมาแตกต่างกัน เกิดขึ้นในทุกสังคมมนุษย์ แต่จะต่างกันที่ระดับและรูปแบบของการแสดงออกเท่านั้น ในทางมานุษยวิทยาความขัดแย้งตรงกันข้ามกับความกลมเกลียว แต่เป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้ง่ายกว่า ความขัดแย้งกับการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการทางสังคม เนื่องจากความขัดแย้งมีหลายรูปแบบสังคมจึงถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยที่ตรงกันข้ามหรืออยู่คนละฝ่าย

ความสำคัญของความขัดแย้ง

เมื่อกล่าวถึงความขัดแย้ง คนส่วนใหญ่มักมองว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่ดี ในความเป็นจริงนั้น ความขัดแย้งสามารถสร้างทั้งผลกระทบในเชิงบวกและเชิงลบ มิ่งขวัญ พงษ์สถิตย์ (2560) กล่าวว่า ความขัดแย้งนั้นถือเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในสังคม เนื่องจากมนุษย์ยังคงต้องรวมตัวกันและพึ่งพาอาศัยกันและกันเพื่อความอยู่รอด การที่บุคคลจะมีความคิดเห็น ทัศนคติ ความเชื่อ หรือผลประโยชน์ที่ไม่ตรงกันย่อมเกิดมีขึ้นได้เป็นธรรมดา ในสังคมหนึ่ง ๆ อาจเกิดความขัดแย้งขึ้นได้ตั้งแต่ระดับจุลภาคไปจนถึงระดับมหภาค ทั้งนี้ ยิ่งสังคมมีขนาดใหญ่ขึ้นเพียงใด โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งย่อมมีเพิ่มมากขึ้นเพียงนั้น ความขัดแย้งมีทั้งด้านที่เป็นบวกและด้านที่เป็นลบอยู่ในตัว ความขัดแย้งในด้านบวกส่งผลให้องค์การมีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมอยู่เสมอ อีกทั้งยังทำให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มหรือองค์การ เกิดความร่วมมือในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้องค์การมีความก้าวหน้า ส่วนความขัดแย้งที่มากเกินไปก็อาจส่งผลด้านลบต่อองค์การได้เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการทำให้เกิดการแตกความสามัคคี องค์การไร้เสถียรภาพ เสียโอกาส ในการแข่งขันหรือสูญเสียบุคลากรที่มีคุณภาพไปจากองค์การ

ความขัดแย้งไม่ได้เลวร้ายเสมอไป ความขัดแย้งมีประโยชน์อย่างมากในบางสถานการณ์ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดความขัดแย้งสามารถเพิ่มความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและเป็นเหตุผลในการหาหนทางที่ดีกว่าเพื่อแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งมีค่ามากที่จะส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ให้กลายเป็นการเปลี่ยนแปลงเป็นบวก หรือสร้างวิธีการทำสิ่งที่ดีกว่า ก่อให้เกิดนวัตกรรมเติบโตขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ทีมงานตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพและเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้เข้าใจกันมากขึ้นกว่าเก่า

สำหรับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในองค์การ ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะความขัดแย้งในองค์การมีประโยชน์หลายประการ ซึ่งสามารถทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานและวัฒนธรรมองค์การได้ (Pascale, 1990 & Rahim, 2001) การพิจารณาถึงสาเหตุของความขัดแย้งในองค์การและข้อเสนอแนะการแก้ปัญหาเป็นสิ่งจำเป็น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในการทำงาน บุคลากรภายในองค์การมีพลังในการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้บุคลากรมีความก้าวหน้าไปสู่ความสำเร็จในตำแหน่งหน้าที่การงาน สิทธิประโยชน์ทางการเงินที่มากขึ้นหรือสวัสดิการที่ดีกว่าเดิม ความขัดแย้งภายในองค์การเมื่อได้รับการยอมรับในเวลาที่เหมาะสมจะช่วยให้เกิดช่องทางการสื่อสารใหม่และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ความขัดแย้งในองค์กร ทำให้บุคลากรสามารถระบายความรู้สึกและอารมณ์ของตนได้ ช่วยให้บุคลากรเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองและเพื่อนร่วมงานได้ดียิ่งขึ้น ผลพวงจากความขัดแย้งอาจส่งผลให้องค์การมีความเข้มแข็งขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถจัดระเบียบวัฒนธรรมภายในและแก้ไขข้อขัดแย้งได้ อีกทั้งสามารถให้ผู้บริหารสามารถทบทวนเป้าหมายและบทบาทของตนเองและเป้าหมายขององค์การสามารถสื่อสารกับบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพในขณะเดียวกัน ความขัดแย้งภายในองค์การ ยังช่วยในการปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยรวมขององค์การให้เกิดการพัฒนาและอุดช่องว่างในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้บุคลากรออกจากการคิดในกรอบเดิมสู่รูปแบบการคิดที่ดีขึ้นและหลากหลาย ดังนั้น หากความขัดแย้งได้รับการเปลี่ยนแปลงจะสามารถเป็นพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนาองค์การได้

องค์ประกอบของการเกิดความขัดแย้ง

Bear, Weingart & Todorova (2014: 213-231) กล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งมีด้วยกัน 5 ประการ ได้แก่

1. ความต้องการ (needs) ความต้องการเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับทุกคนที่ล้วนมีความต้องการด้วยกันทั้งสิ้น แต่จะมีความแตกต่างกัน การไม่ตระหนักถึงความต้องการของบุคคลอื่นจะเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความขัดแย้ง

2. การรับรู้ (perceptions) ที่จะมองเห็นในมุมมองที่แตกต่างกัน หรือมีการรับรู้ต่อสาเหตุของปัญหาและผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน โดยจะมาจากประสบการณ์ ภูมิหลัง บุคลิกภาพ ระดับการศึกษา พื้นฐานของครอบครัว

3. อำนาจ (power) ขอบเขตและการใช้อำนาจเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าความขัดแย้งจะถูกจัดการอย่างไร ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้เมื่อแต่ละฝ่ายพยายามที่จะทำให้อีกฝ่ายเปลี่ยนการกระทำหรือพฤติกรรมตามที่ตนเองต้องการ ซึ่งฝ่ายใดมีอำนาจมากกว่า จะได้รับประโยชน์สูงกว่าและสามารถควบคุมความขัดแย้งได้มากกว่า

4. ค่านิยม (values) ความเชื่อเป็นสิ่งสำคัญ ความขัดแย้งที่รุนแรงเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีค่านิยมที่แตกต่างกันหรือไม่เท่าเทียมกันหรือไม่ชัดเจนและสามารถเกิดขึ้นได้เมื่อทุกฝ่ายไม่ยอมรับค่านิยมหรือสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติของอีกฝ่ายหนึ่ง

5. ความรู้สึกและอารมณ์ (feelings and emotions) มีบุคคลจำนวนไม่น้อยปล่อยให้ความรู้สึกและอารมณ์มีอิทธิพลเหนือตนเอง สาเหตุของความขัดแย้งเกิดขึ้นเพราะบุคคลไม่ให้ความสนใจต่อความรู้สึกและอารมณ์ของผู้อื่น

ผลที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้ง

Ajzen (2005 : 125) กล่าวว่าผลที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้ง มีดังต่อไปนี้

1. ด้านทรัพย์สิน โดยความขัดแย้งจะก่อให้เกิดความหายนะต่อทรัพย์สินไม่ว่าจะระดับใดก็ตามหากปมปัญหาเกิดขึ้นและแก้ปัญหาไม่ได้ จนเกิดเป็นความขัดแย้งขนาดหนัก เช่น การชุมนุมนัดหยุดงานของโรงงานอุตสาหกรรม การประท้วงปิดถนนของเกษตรกร

2. เวลา ความขัดแย้งทำให้เวลาอันมีค่าเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ จากความไร้สาระในเรื่องนี้ในแง่ของบุคคลต้องเสียเวลาไปกับความกลัดกลุ้มใจ ทำให้สมองคิดอะไรไม่ออก จะลงมือทำอะไรก็ไม่มีอารมณ์ หากเป็นในระดับกลุ่มหรือองค์การ จะมีความเสียหายมากไปกว่านี้เป็นทวีคูณ

3. การตัดสินใจ ในความขุ่นมัวที่มีอยู่ในใจที่มีแต่ความฟุ้งซ่านจากปัญญานี้หากต้องมีการตัดสินใจอะไร อาจทำให้การตัดสินใจผิดพลาด และนำความเสียหายมาสู่ตนเองได้ง่ายหรือมีความเสี่ยงสูงหากอยู่ในรูปขององค์การ การมีปัญหาขัดแย้งกันย่อมมีแต่การนำผลเสียมาให้กับทุกฝ่าย

4. การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงที่ไม่เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง หากเกิดความขัดแย้งขึ้นในองค์การผลผลิตของงานย่อมไม่มีคุณภาพเกิดการติดขัดของงานในกระบวนการ และหากเป็นปัญหาความขัดแย้งข้ามหน่วยงานก็จะเกิดการกลั่นแกล้งกัน และจะเกิดความเสียหายเกิดขึ้นตามระดับและขนาดของความขัดแย้งนั้น

5. ทรัพยากรมนุษย์ ในการบริหารจัดการ ทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญที่สุด ต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องเพราะต้องแข่งขันกับองค์การอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา บุคลากรเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญ หากมีปัญหาเกิดความขัดแย้ง จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในงานที่รับผิดชอบ

6. การจูงใจให้ทำงานไม่เป็นผล การทำงานในปัจจุบันต้องเน้นการทำงานเป็นทีม ซึ่งผู้บริหารจะต้องหาวิธีการที่จะมาจูงใจให้บุคลากรทำงานมากขึ้น และมีส่วนในการลดการทุจริตลง วิธีในการจูงใจ เช่น การให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ การบริหารงานอย่างยุติธรรม การให้ผลประโยชน์ตอบแทนที่ดี เป็นต้น

การเจรจาต่อรอง (Negotiation)

การเจรจาต่อรอง เป็นวิธีในการจัดการความขัดแย้งรูปแบบหนึ่งที่คู่กรณีจะต้องเผชิญหน้ากันเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์อันไม่พึงประสงค์ ซึ่งการเจรจาต่อรองเป็นวิธีที่สำคัญที่ทำให้ผู้คนสามารถกำหนดความสัมพันธ์ที่ไม่พึงพอใจให้กับตนเองหรือสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่ไม่มีอยู่ก่อนที่จะเกิดความขัดแย้ง เนื่องจากการเจรจาเป็นขั้นตอนการแก้ปัญหาร่วมกัน จึงทำให้ทุกคนสนใจที่จะทำความเข้าใจกับปัญหาและสร้างความคุ้นเคยกับการเปลี่ยนแปลง เกิดการแสดงออกถึงทักษะการเจรจาต่อรอง ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการเจรจาต่อรอง (negotiation) ไว้หลายท่าน ดังนี้

Barsky (2000: 43) กล่าวว่า การเจรจาต่อรองเป็นกลไกสำคัญที่เกี่ยวข้องกับทุกคนในองค์การที่พบเห็นอยู่บ่อย ๆ ได้แก่ สหภาพแรงงานเจรจาต่อรองค่าจ้างหรือสวัสดิการกับฝ่ายบริหาร ผู้บริหารเจรจาผลประโยชน์กับพนักงาน หรือกับหัวหน้าของตน พนักงานขายเจรจาเสนอเงื่อนไขการขายสินค้าต่อลูกค้า ฝ่ายจัดซื้อเจรจาต่อรองกับผู้จัดหาวัตถุดิบการผลิต เป็นต้น เนื่องจากในปัจจุบันองค์การส่วนใหญ่จัดโครงสร้างบริหารแบบทีมงานมากขึ้น โดยสมาชิกของทีมงานต้องทำงานร่วมกับคนที่ไม่มีอำนาจบังคับบัญชาโดยตรงและไม่ได้มีหัวหน้าเป็นคนเดียวกันอีกด้วย ดังนั้นการมีทักษะในการเจรจาต่อรองจึงเพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้น Cloke (2001: 150) กล่าวว่า การเจรจาต่อรองหรือ negotiation หมายถึงกระบวนการที่คนสองคนหรือมากกว่าสองคนเจรจาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งอาจเป็นวัตถุสิ่งของหรืออะไรก็ได้ โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะพยายามหาข้อยุติที่ยอมรับร่วมกัน มีคำศัพท์ 2 คำที่พบว่าใช้แทนกันอยู่เสมอ คือ คำว่า negotiation (การเจรจาต่อรอง) และคำว่า bargaining (การต่อรอง) สำหรับกลยุทธ์ในการต่อรอง (bargaining strategies) จะเป็นกลไกที่สำคัญในการแก้ไขข้อขัดแย้งและให้ได้ข้อยุติซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการหลายกลุ่มได้ใช้เวลาหลายสิบปีศึกษาค้นคว้าเรื่องการเจรจาต่อรอง นักวิชาการผู้มีประสบการณ์ในการเจรจาต่อรอง Walton & McKersie (1965) ได้เสนอกลยุทธ์ในการเจรจาต่อรองที่สำคัญดังนี้

1. กลยุทธ์เฉพาะ ผู้เจรจาต่อรองจะใช้กลยุทธ์เพื่อลดระดับความต้องการของคู่เจรจาฝ่ายตรงข้ามลง ด้วยการย้ำข้อมูลเหตุผลให้เห็นว่าคู่เจรจามีโอกาสน้อยมากที่จะบรรลุเป้าหมายและขอให้พิจารณารับข้อเสนอจากฝ่ายตนเองซึ่งพยายามเอื้อประโยชน์ให้มากที่สุดแล้ว หรือชี้ให้เห็นว่าหากฝ่ายตรงกันข้ามไม่ยอมรับข้อเสนอแล้ว ฝ่ายตนเองก็จำเป็นต้องดึงพันธมิตรรายอื่นที่มีศักยภาพสูงพอเข้ามาแทน อย่างไรก็ตามกลยุทธ์เช่นนี้ ถ้าหากสร้างแรงกดดันต่อคู่เจรจามาก ก็อาจพบกับความล้มเหลวในการเจรจาและฝ่าย

คู่เจรจา ก็อาจหาพันธมิตรใหม่มาร่วมงานได้เช่นกัน แต่ในทางกลับกันถ้าคู่เจรจาเห็นว่าเงื่อนไขผลประโยชน์จากข้อเสนอสูงพอ การเจรจาต่อรองก็บรรลุผล

2. กลยุทธ์ในการต่อรอง ที่ผู้เจรจาต่อรองใช้วิธีพิจารณาบริบทและผลที่ต้องการจากการต่อรองอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้วนำมาจัดได้เป็น 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติมุ่งสัมพันธ์กับมุ่งงาน 2) มิติมุ่งใช้อารมณ์กับใช้สติ และ 3) มิติมุ่งความร่วมมือกับมุ่งชนะ ในการเจรจาต่อรองดังกล่าวให้ประโยชน์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะคู่ขัดแย้งที่เลือกใช้กรอบที่มุ่งงานหรือกรอบที่มุ่งความร่วมมือเป็นหลักในการเจรจา จะทำให้ได้ข้อยุติที่แต่ละฝ่ายได้ทั้งผลประโยชน์เฉพาะฝ่ายและผลประโยชน์ที่ร่วมกันสูงกว่าการใช้กรอบที่มุ่งเอาชนะ ในขณะเดียวกันคู่เจรจาทั้งสองที่เลือกใช้กรอบที่มุ่งใช้สติ และกรอบที่มุ่งสัมพันธ์จะเกิดความรู้สึกพึงพอใจต่อการเจรจามากกว่าการใช้กรอบมุ่งใช้อารมณ์

3. กลยุทธ์การเน้นข้อยุติแบบชนะ-ชนะ แทนแบบชนะ-แพ้ สำคัญมากที่สุดของการเจรจาที่ประสบความสำเร็จคือการได้ข้อยุติเป็นที่พอใจทั้งสองฝ่าย ผู้ที่ร่วมการเจรจามีข้อยุติที่เป็นทางเลือกสำคัญอยู่สองทาง คือ การเจรจาต่อรองจะต้องมีฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ชนะในขณะที่อีกฝ่ายต้องเป็นผู้แพ้และการเจรจาสามารถทำให้ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ชนะคือผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายมีความสำคัญเท่าเทียมกัน โดยพยายามให้ได้ผลประโยชน์ที่สูงสุดเท่าที่ทำได้ แต่ไม่ใช่ทุกสถานการณ์ที่สามารถทำได้เช่นนั้น แต่ถ้าทั้งสองฝ่ายเต็มใจที่จะหาทางเลือกต่าง ๆ อย่างรอบคอบ โดยการผสมผสานแนวคิดต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาเข้าด้วยกัน ก็สามารถพบทางเลือกใหม่ที่ดีเรียกว่าข้อยุติแบบบูรณาการ ซึ่งทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ชนะแทนการใช้วิธีประนีประนอม ซึ่งต่างต้องสูญเสียส่วนหนึ่งที่ต้องการได้ไป

4. กลยุทธ์ใช้บุคคลที่สาม ในการเจรจาแก้ไขความขัดแย้งหากสองฝ่ายใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ แล้วยังไม่สามารถหาข้อยุติร่วมที่พอใจได้ จะทำให้การเจรจาต่อรองพบทางตันต้องชะงักงัน ไม่อาจเจรจาต่อไปได้ สถานการณ์เช่นนี้จำเป็นต้องอาศัยบุคคลที่สามเข้าช่วยเหลือเพื่อหาข้อยุติใหม่ จะมีบทบาทใน 4 แบบ ได้แก่

4.1 ผู้ไกล่เกลี่ย ได้แก่ บุคคลที่มีความเป็นกลาง มาทำหน้าที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้การเจรจาได้ข้อยุติ โดยใช้เหตุผลโน้มน้าวใจและเสนอทางเลือกต่าง ๆ ผู้ไกล่เกลี่ยใช้มากในการบริหารความขัดแย้งทางด้านแรงงานและข้อพิพาทในศาลแขวงหรือศาลครอบครัว โดยมากจะประสบผลสำเร็จสามารถยุติปัญหาขัดแย้งได้มากกว่า 60 % และทุกฝ่ายมีความพอใจแต่ความสำเร็จมักขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญคือคู่เจรจาทั้งสองมีแรงจูงใจที่จะทำการเจรจาต่อรองเพื่อแก้ปัญหาขัดแย้งนั้นและความขัดแย้งต้องไม่สูงมาก ที่สำคัญคือผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นที่ยอมรับจากสองฝ่ายว่าเป็นกลาง

4.2 อนุญาโตตุลาการ ที่มีอำนาจในการกำกับให้เกิดข้อยุติ โดยอาจมาจากการร้องขอของทั้งสองฝ่ายหรือมาโดยการบังคับหรือระบุไว้ในกฎหมายหรือข้อสัญญาอนุญาโตตุลาการมีอำนาจมากน้อยแล้วแต่จะกำหนดและตกลงโดยคู่เจรจาทั้งสองฝ่าย การทำหน้าที่ตัดสินข้อขัดแย้งย่อมได้ข้อยุติออกมาแน่นอนกว่าการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย แต่ถ้าผลการตัดสินว่าฝ่ายหนึ่งเป็นผู้แพ้อย่างสิ้นเชิงฝ่ายนั้นจะไม่พอใจและไม่เต็มใจรับคำวินิจฉัยและจะส่งให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ใหม่ในเวลาต่อมา

4.3 ผู้ปรองดอง เป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจจากทั้งสองฝ่ายให้ทำหน้าที่เชื่อมต่อระหว่างคู่เจรจา ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ การปรองดองเป็นวิธีการเจรจาที่ใช้มากในการคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างประเทศ กลุ่มผู้ใช้แรงงาน ครอบครัวและชุมชน บทบาทการเป็นผู้ปรองดองใกล้เคียงหรือซ้ำกับบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยค่อนข้างมาก ในทางปฏิบัติจะใช้การติดต่อสื่อสารเป็นการลับเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งเป็นผู้ทำหน้าที่เสาะหาข้อเท็จจริงตีความข้อมูลข่าวสารและโน้มน้าวใจให้คู่ขัดแย้งได้ข้อยุติ

4.4 ที่ปรึกษา ที่มีทักษะและมีใจเที่ยงธรรมที่พยายามเอื้ออำนวยให้เกิดการแก้ปัญหาโดยการสื่อสารและช่วยวิเคราะห์ให้ความรู้แก่คู่กรณีให้สามารถแก้ข้อขัดแย้งได้ บทบาทจะไม่เน้นที่ความขัดแย้ง แต่จะมุ่งปรับปรุงความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายให้ดีขึ้นจนสามารถร่วมกันแก้ปัญหาได้เอง นอกจากไม่เข้าไปแก้ปัญหาโดยตรงแล้วยังพยายามช่วยให้ทั้งสองฝ่ายเรียนรู้การสร้างความเข้าใจและการทำงานร่วมกัน ดังนั้น การทำงานจึงเป็นการหวังผลระยะยาว ช่วยสร้างเจตคติและการรับรู้ใหม่ที่เป็นแง่บวกให้แก่คู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย

5. กระบวนการเจรจาต่อรอง (Negotiation process)

Isenhart, Warren and Spangle (2000 : 82) กล่าวว่ารูปแบบกระบวนการเจรจาต่อรองประกอบด้วย 5 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

5.1 ขั้นเตรียมการและวางแผน ก่อนเริ่มลงมือเจรจา เช่น ข้อขัดแย้งที่เจรจามีลักษณะอย่างไร มีความเป็นมาอย่างไรมีใครที่เกี่ยวข้องและการรับรู้ของแต่ละฝ่ายที่มีต่อข้อขัดแย้งนี้เป็นอย่างไร ต้องการได้อะไร เป้าหมายผลลัพธ์ที่คาดหวังจะได้มากที่สุดและระดับต่ำสุดที่รับได้

5.2 ขั้นกำหนดกฎกติกาและกำหนดกลยุทธ์รวมทั้งขั้นตอนในการเจรจาว่าจะดำเนินการอย่างไร ใครเป็นผู้เจรจาต่อรอง มีข้อจำกัดหรือไม่ ทำอย่างไร จะจำกัดประเด็นที่เจรจาหรือจะมีวิธีดำเนินการอย่างไรหากการเจรจาพบทางตัน ในขั้นตอนนี้ทั้งสองฝ่ายอาจแลกเปลี่ยนข้อเสนอหรือความต้องการในเรื่องที่จะเจรจาต่อไป

5.3 ขั้นทำความชัดเจนและหาเหตุผลสนับสนุน หลังจากที่ได้แลกเปลี่ยนข้อเสนอที่เป็นจุดยืนแล้ว แต่ละฝ่ายจะอธิบาย ขยายความ ทำความชัดเจน เสริมแต่งและหาเหตุผลเพื่อสนับสนุนความต้องการของตนเองและไม่จำเป็นต้องเป็นการเผชิญหน้ากัน แต่ละฝ่ายจะได้เรียนรู้ได้ให้การศึกษาหรือได้แจ้งให้ทราบซึ่งกันและกัน เกี่ยวกับประเด็นเจรจาว่ามีความสำคัญอย่างไรและจะบรรลุความต้องการของตนได้อย่างไร เป็นขั้นตอนที่สามารถมอบเอกสารที่สนับสนุนข้อเสนอขอให้ฝ่ายตรงข้ามพิจารณา

5.4 ขั้นต่อรองและแก้ปัญหา Mayer (2004 : 76) กล่าวว่า ความสำคัญของกระบวนการเจรจาต่อรองคือการให้และการรับเพื่อให้ได้ข้อยุติเกิดขึ้น ทั้งสองฝ่ายจำเป็นต้องโอนอ่อนผ่อนปรนซึ่งกันและกัน ทักษะการเจรจาต่อรองจึงมีความสำคัญมาก

5.5 ขั้นจบการเจรจาและนำสู่การปฏิบัติของกระบวนการเจรจาต่อรองคือ การได้ข้อตกลงอย่างเป็นทางการซึ่งจะต้องดำเนินการในรายละเอียดและจัดทำขั้นตอนสู่การปฏิบัติ เช่น ข้อตกลงระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ข้อตกลงการว่าจ้างผู้บริหารระดับสูงของบริษัท เป็นต้น

6. กลยุทธ์ในการเจรจาต่อรอง

เป้าหมายและผลประโยชน์ของทั้ง 2 ฝ่ายที่ต้องการและได้ทำการกำหนดกลยุทธ์ที่จะใช้ในการเจรจามีดังต่อไปนี้ (Robbins & Judge, 2007 : 283)

6.1 เริ่มต้นด้วยการเปิดฉากเชิงบวก ในการเจรจาต่อรองควรเริ่มต้นหยิบยื่นไมตรีด้วยการแสดงความผ่อนปรนก่อนมักได้ผลต่างตอบแทนกลับมาเช่นกัน ดังนั้นการเปิดฉากแง่ดียอมให้ส่วนหนึ่งก็จะได้รับอีกส่วนหนึ่งตอบแทนกลับมาเช่นกัน

6.2 ระบุที่ตัวปัญหา แต่มิใช่ตัวคนหรือบุคลิกภาพ โดยมุ่งประเด็นต่อรองเป็นหลักหลีกเลี่ยงการพูดเกี่ยวกับบุคลิกภาพของคู่กรณีโดยเฉพาะเมื่อการเจรจาเข้าขั้นตึงเครียดต้องไม่พาดพิงหรือ

โจมตีบุคคลเป็นการส่วนตัว เพราะจุดยืนหรือความคิดของผู้นั้นต่างหากที่ไม่เห็นด้วยแต่ไม่ใช่ตัวผู้นั้น ดังนั้น สิ่งที่พึงระวังคือ ต้องแยกคนออกจากปัญหาและต้องไม่เอ่ยถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

6.3 ให้ความสนใจต่อข้อเสนอครั้งแรกเพียงเล็กน้อย โดยมองข้อเสนอครั้งแรกเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการเจรจาและทุกฝ่ายต่างมักยื่นข้อเสนอมากเกินไป หรือค่อนข้างเป็นเชิงอุดมคติ จึงต้องเข้าใจและปฏิบัติได้ถูกต้องโดยไม่ต้องสนใจมากนัก

6.4 มุ่งให้ได้ข้อยุติแบบชนะ-ชนะ ในการเจรจาต่อรองที่ขาดประสบการณ์ส่วนใหญ่มุ่งผลที่ต้องเป็นฝ่ายชนะเสมอ โดยไม่สนใจว่าอีกฝ่ายจะได้รับความเสียหายอย่างไร ดังนั้นกลยุทธ์ในการเจรจาต่อรองแบบบูรณาการจะเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายที่สามารถนำไปสู่ข้อยุติที่ดีของการเจรจาได้ ดังนั้นถ้าโอกาสเอื้ออำนวย การหาข้อยุติแบบบูรณาการจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในการวิเคราะห์ความสนใจและมุมมองปัญหาของคู่ขัดแย้งแล้วจึงปรับเปลี่ยนให้ทั้งสองฝ่ายต่างได้ประโยชน์ คือเป็นผู้ชนะทั้งคู่

6.5 สร้างบรรยากาศการเจรจาที่เปิดเผยและไว้วางใจต่อกัน ทั้ง 2 ฝ่าย ควรพยายามสร้างบรรยากาศที่เปิดเผยเป็นกันเองและมีความไว้วางใจต่อกันเพื่อนำไปสู่การได้ข้อยุติแบบบูรณาการที่จะเกิดผลดีกับทุกฝ่ายมากที่สุด

สรุปได้ว่าการเจรจาต่อรองเป็นกิจกรรมต่อเนื่องที่เกิดอยู่ตลอดเวลาในการดำเนินงานของกลุ่มหรือองค์การ การต่อรองด้วยวิธีให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับผลประโยชน์เพียงเพื่อขจัดความขัดแย้งหรือการเผชิญหน้าให้หมดไปเป็นวิธีที่ได้ผลในระยะสั้นเท่านั้น การเจรจาต่อรองแบบบูรณาการมีแนวโน้มที่จะได้ข้อยุติซึ่งทุกฝ่ายพอใจและเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีได้อย่างอย่างยั่งยืนตลอดไป

บทสรุป

ความขัดแย้งที่ได้นำเสนอมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า ความหมายของความขัดแย้ง หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคนมีความคิดเห็น วิธีการดำเนินงาน เป้าหมายการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งไม่เหมือนกัน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ทั่วถึงในองค์การ ในที่นี้สามารถหมายถึงการแย่งชิงหรือการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไม่ทั่วถึง ความขัดแย้งส่งผลให้เกิดความคิดเชิงลบต่อบุคคลที่คิดหรือดำเนินการด้วยวิธีที่แตกต่างกัน ทำให้คู่กรณีมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงพอใจต่อการปฏิบัติของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งความขัดแย้งจะสามารถลดทอนความสัมพันธ์อันดีที่เคยมีในอดีตได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ความขัดแย้งอาจจะไม่ได้เกิดจากเหตุการณ์ ที่มีปัญหาต่อกันในปัจจุบัน แต่สามารถเกิดได้จากบุคลิกภาพที่แตกต่าง ความเชื่อ ค่านิยม ที่แตกต่างกันในอดีตและยังส่งผลถึงปัจจุบันด้วย ซึ่งเราสามารถจัดการความขัดแย้งเชิงสร้างสรรค์ได้ด้วยการเจรจาต่อรองได้ เป็นต้น

บรรณานุกรม

มิ่งขวัญ พงษ์สถิตย์. (2560). *การจัดการความขัดแย้งภายในองค์กร.* กรุงเทพฯ: สำนักการต่างประเทศศาลยุติธรรม.

ราชบัณฑิตยสภา, สำนักงาน. (2560)**.** *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2554***.** สืบค้น 12 กรกฎาคม พ.ศ.2560, จาก http://www.royin.go.th/dictionary/

Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality and behavior.* (2nd). Milton-Keynes, England: Open University Press / McGraw- Hill.

Barsky, A. E. (2000). *Conflict Resolution for the Helping Professions*. Belmont, CA: Brooks/Cole-Wadsworth.

Bear, J. B., Weingart, L. R., & Todorova, G. (2014). Gender and the emotional experience of relationship conflict: The differential effects of avoidant conflict management. *Negotiation and Conflict Management Research, 7* : 213-231.

Chew, P.K. (2001). *The Conflict & Culture Reader.* New York: New York University Press.

Cloke, Kenneth.(2001). *Mediating Dangerously: The Frontiers of Conflict Resolution.* San Francisco: Jossey-Bass.

Eadie, William F., and Paul E. Nelson. (2001). *The Language of Conflict Resolution.* Thousand Oaks: Sage.

Isenhart, Myra Warren, and Michael Spangle. (2000). *Collaborative Approaches to Resolving Conflict.* Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Krackhardt, D., Lave, J., Arnold, R., Yealy, D., Salas, E. (2012). Measuring teamwork and conflict among Emergency Medical Technician personnel**.** *Prehospital Emergency Care. 16* : 98-108.

Mayer, Bernie. (2004). *Beyond Neutrality: Confronting the Crisis in Conflict Resolution.* San Francisco: Jossey-Bass.

Miall,H., Ramsbothan, O.,& Woodhouse,T. (2011). **Contemporary Conflict Resolution.** Cambridge: Polity Press.

Pascale R. T. (1990). *Managing on the edge: How the smartest companies use conflict to stay ahead.* New York : Simon and Schuler.

Patterson, P.D., Weaver, M.D., Weaver, S., Rosen, M., Todorova, G., Weingart, L., Prietula, M. J., & Weingart, L. R. (2011). Negotiation offers and the search for agreement. *Negotiation and Conflict Management Research. 4* : 77-109.

Rahim M. A. (2001). *Managing conflict in organizations.* London: Quorum Books.

Robbins, S.P., & Judge, T.A. (2007). *Principles of organizational behavior.* (13th ed). New Jersey: Pearson Education.

Ross, M. H. (1993). *The management of conflict: Interpretations and interests in comparative perspective.* New Haven: Yale University Press.

Stenner, Karen. (2005). *Conflict Avoidance and Political Participation.* Cambridge: Cambridge University Press.

Stern, P.C., & Druckman, D. (eds.). (2000). *International Conflict Resolution After the Cold War.* Washington, DC : National Research Council.

Todorova, G., Bear, J., & Weingart, L. R. (2014). Can conflict be energizing? A study of task conflict, positive emotions, and job satisfaction. *Journal of Applied Psychology. 99* : 451-467.

Walton & McKersie. (1965). *A Behavioral Theory of Labor Negotiations: An Analysis of a SocialInteraction System.* New York: ILR Press.

Weingart, L. R., Behfar, K., Bendersky, C., Todorova, G., & Jehn, K. A. (2015). The directness and oppositional intensity of conflict expression. *Academy of Management Review. 40* : 235-262.

สิทธิเกษตรกรในการจัดการพันธุ์พืชอย่างยั่งยืน: ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี[1]

Farmers Rights the Management Variety Sustainable: A Case Study Participation of Community In Area Nakhon Sawan and Uthai Thani

อรทัย อินต๊ะไชยวงค์[2] และกฤติน จันทร์สนธิมา[3]
Orrathai Intachaiwong and Kittin Junsontima

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 3 กำหนดว่า พันธุ์พืชมีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่ พันธุ์พืชป่า พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น เกษตรกรมีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์และคุ้มครองพันธุ์พืชต่าง ๆ เหล่านี้ พันธุ์พืชได้กระจายอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่ทั้งประเทศต่างมีความผูกพันใกล้ชิดกับการใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการหารายได้และการดำรงชีพพันธุ์พืชจึงต้องได้รับการคุ้มครองโดยชุมชนเกษตรกรเป็นหลัก แม้มาตรา 47 ได้บัญญัติรับรองสิทธิเกษตรกรไว้ให้ชุมชนเป็นผู้ทรงสิทธิในการได้รับประโยชน์จากพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นที่จดทะเบียนแล้วก็ตาม แต่การใช้สิทธิดังกล่าวในทางปฏิบัติมีข้อจำกัดโดยเงื่อนไขของกฎหมาย นโยบายต่าง ๆ ดังนั้นเพื่อให้เกษตรกรและชุมชนได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างเต็มที่สอดคล้องตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 57(2) บัญญัติว่า รัฐต้องอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติจึงควรต้องขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการอนุรักษ์และคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองของเกษตรกร วัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ของเกษตรกรในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ในพันธุ์พืชของชุมชนภายในจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานีเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขกฎหมายและนโยบายการมีส่วนร่วมในการจัดการเพื่ออนุรักษ์และคุ้มครองพันธุ์พืชของชุมชนอย่างยั่งยืนผลการศึกษาวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองของเกษตรกรในชุมชนบ้านเขาใหญ่ ตำบลนาขอม และชุมชนบ้านเขาดิน ตำบลวังน้ำลัด

[1] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “สิทธิเกษตรกรในการจัดการพันธุ์พืชอย่างยั่งยืน : ศึกษากรณี การมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี” สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล orrathainsru@gmail.com
Assistant Professor Dr. at Law Program, Faculty of Humanities and Social, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: orrathainsru@gmail.com

[3] พนักงานสืบสวนและไต่สวน ชำนาญการ สำนักสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย 5 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และอาจารย์พิเศษ สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี อีเมล: Kittin366@gmail.com
Bureau of Investigation and Diagnosis 5, Office of the Election Commission of Thailand. Email: Kittin366@gmail.com

อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ชุมชนบ้านห้วยหนามตะเข้ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ และชุมชนบ้านห้วยร่วม ตำบลทองหลาง อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี มีลักษณะใกล้เคียงกัน บนพื้นฐานแนวคิดในการอนุรักษ์และคุ้มครองพันธุ์กรรมพืชพื้นเมืองภายในชุมชน และเพื่อถ่ายทอดให้เยาวชนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงความสำคัญของพันธุ์พืชพื้นเมืองในชุมชนและศึกษาหาความรู้เพื่อการอนุรักษ์สืบต่อไป ทั้งนี้โดยความร่วมมือกันระหว่างผู้นำ ปราชญ์ชุมชนและคนในชุมชนตามแนววิถีชีวิตของชุมชน เป็นหลัก โดยมีหน่วยงานภาครัฐและหรือองค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนในระดับที่มากน้อยแตกต่างกันไป และชุมชนทั้งสี่ นักวิชาการ และตัวแทนภาครัฐ มีความเห็นตรงกันว่า ทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองร่วมกับชุมชน และปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย นโยบายของรัฐ ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และคุ้มครองเพื่อความยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: สิทธิเกษตรกร, การจัดการพันธุ์พืชอย่างยั่งยืน, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพันธุ์พืช

Abstract

Plant Varieties Protection Act, B.E. 2542 (1999) Section 3 “wild plant variety”“general domestic plant variety”and “local domestic plant variety .These plant variety are distributed in various communities .The farmers is the occupation of most people throughout the country and involves management and utilization of plant resources for living and earning income. Farmers are important role in the conservation and protection of plant varieties and have a way of life that relationship with plant resources .Section 47 has provided farmers with the right to receive benefits from registered local plant variety. But such rights in practice is limited by law and policy. Therefore, in order to fully protect the rights of farmers and communities in accordance with the Constitution of the Kingdom of Thailand BE 2560 Section 57(2) The State shall: conserve, protect, maintain, restore, manage and use or arrange for utilisation of natural resources, environment and biodiversity in a balanced and sustainable manner, provided that the relevant local people and local community shall be allowed to participate in and obtain the benefit from such undertaking as provided by law. Should have to solve various problems for to conservation and protection of local domestic plant variety. The purposes of this research are to study the principles right of farmers' concept of participation of farmers in the management to protect the benefits of general domestic plant variety of communities in NakhonSawan and UthaiThani provinces. To analyze guidelines to solve the problem amendments to the law, Policy on participation in management for conservation and protection of general domestic plant variety in sustainable of communities. The study found that

Participation in conservation and protection of general domestic plant variety in Ban KhaoYai community, Na Khom Sub-district, Ban Khao Din community Wang Nam LatSub district, Phaisali District, NakhonSawan Province. Ban Huay Nam Takhae Community, Ban RaiSubdistrict, Ban Rai District and Ban HuaiRuam Sub-district, Thong Lang Sub-district, HuaiKhot District, UthaiThani Province are similar, By cooperation between leaders Community sages and people in the community according to the way of life of the community. Government agencies or private organizations are involved with the community in a different level four communities, Government agencies and Ngo have the same opinion, all sector should participate in the conservation and protection of general domestic plant variety together with the community, amend the law and government policy to be more appropriate.

Keywords: Farmers Rights, The Sustainable plant varieties management,
The participation of Community in plant Varieties management

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อยู่ในแถบภูมิภาคเขตร้อนชื้นและเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพมากมาย ทำให้มีพืชพันธุ์ป่า พันธุ์พืชพื้นเมืองกระจายอยู่ตามชุมชนต่าง ๆ จำนวนมากและมีภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสำหรับการประกอบเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำให้ประเทศไทยมีความโดดเด่นและมีชื่อเสียงทางการเกษตรรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองให้ชุมชนมีสิทธิอนุรักษ์และมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากที่มาของแนวความคิดตามหลักทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติที่ยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิติดตัวมาแต่กำเนิด สิทธิดังกล่าวถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกเพศ ฐานะ ชาติกำเนิด หรือเผ่าพันธุ์ที่ต้องมีโดยเท่าเทียมกันได้แก่ สิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ทรัพย์สิน ที่สมควรจะต้องได้รับความคุ้มครองจากรัฐอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพมีค่าต่อมนุษย์มากมาย แม้ทรัพยากรดังกล่าวจะถือว่าเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน แต่เนื่องจากชุมชนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับทรัพยากรเหล่านั้นโดยตรง หากเมื่อใดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายหรือเกิดความเสียหาย ชุมชนย่อมเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงและเป็นผู้ได้รับความเสียหายมากที่สุด นอกจากนี้ควรถือว่าทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เป็นทรัพยากรร่วมหรือทรัพย์สินร่วมกันของชุมชนที่ควรมอบหน้าที่บางส่วนให้กับชุมชนในการจัดการ ดูแล เข้าถึงและปกป้องผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรประเภทต่าง ๆ ภายในชุมชนด้วยตนเองเนื่องจากชุมชนย่อมมีวิธีการจัดการตนเองได้ดีที่สุด และชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่ในประเทศไทยเป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักจึงกล่าวได้ว่าสิทธิของชุมชนกับสิทธิของเกษตรกรเป็นสิทธิเดียวกัน หากกฎหมายให้การรับรองสิทธิชุมชนเป็นรูปธรรมมากเพียงใดย่อมเป็นการรองรับสิทธิเกษตรกรให้ปรากฏเป็นรูปธรรมมากขึ้นเช่นเดียวกัน

โดยความร่วมมือระหว่างประเทศ ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biodiversity: CBD) อนุสัญญาฯ ได้เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพภายรัฐภาคีสมาชิกเพื่อใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน และเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการให้การรับรองสิทธิอธิปไตยเหนือทรัพยากรชีวภาพของตน ซึ่งหมายความว่า การเก็บรวบรวม ศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรมพืชซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายทางชีวภาพจะกระทำได้ต้องได้รับความเห็นชอบจากเจ้าของทรัพยากรก่อนแต่เนื่องจากการที่กฎหมายสิทธิบัตรได้เปิดโอกาสให้สิทธิแก่บุคคลผู้ทำการปรับปรุงพันธุกรรมพืชใหม่สามารถจดทะเบียนสิทธิบัตรได้ ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ ผู้ทรงสิทธิบัตรในพันธุกรรมพืชที่ถูกปรับปรุงใหม่จะมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการขาย จำหน่าย นำเข้ามาหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร หรือนำไปขยายพันธุ์อันเป็นการแสวงหาประโยชน์จากพันธุกรรมพืชที่ถูกปรับปรุงนั้นได้อย่างเสรี ตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542มาตรา 33(4) สำหรับการใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมพืชที่ถูกปรับปรุงเกษตรกรจะมีสิทธิใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชได้เพียงภายใต้เงื่อนไขที่จำกัดเท่านั้น เช่น การเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์สำหรับพันธุ์พืชใหม่ที่ได้รับความคุ้มครองให้เกษตรกรสามารถนำไปเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์ได้ไม่เกินสามเท่าของปริมาณที่ได้มา เป็นต้น ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วพันธุกรรมพืชสายพันธ์ใหม่ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรมีรากฐานมาจากทรัพยากรพันธุ์พืชภายในชุมชนที่ถูกนำไปต่อยอดนั่นเอง ทำให้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมการเกษตรไทยดั้งเดิม ที่เกษตรกรควรมีสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างน้อยที่สุด 2 ประการ คือสิทธิของเกษตรกรในการเก็บรักษาสายพันธุ์พืชที่เอาไปปลูกต่อในไรนาของตนเอง และสิทธิที่จะแลกเปลี่ยน แจกจ่าย หรือซื้อขายพันธุพืชกันระหว่างเกษตรกรกับเกษตรกรหรือระหว่างชุมชนกับชุมชน (ชยานันท สังขสุวรรณ, 2551) ดังนั้นการถูกจำกัดสิทธิในการจัดการและใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชที่เคยมีอยู่ให้ลดน้อยลงมากกว่าสิทธิขั้นพื้นฐานที่ควรมี จึงไม่ต่างไปจากการถูกโจรกรรมทางชีวภาพหรือการพรากสิ่งล้ำค่าไปจากวิถีชีวิตและกระทบสิทธิในการดำรงชีพของเกษตรกรทั้งประเทศ

การแก้ไขปัญหาสังคมทุกด้านจึงควรอาศัยความร่วมมือกันของมนุษย์กลไกการแก้ไขปัญหาโดยภาครัฐจึงไม่อาจกระทำได้เพียงลำพังอีกต่อไป การแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดต้องเกิดจากความร่วมมือและส่วนร่วมของชุมชน ภาครัฐจึงทำการปรับปรุงการดำเนินงานแผนยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2559–2564 ประเด็นยุทธศาสตร์ ที่ 1 คือ การสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างบูรณาการที่ตอบสนองต่อการพัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการเสริมสร้างองค์ความรู้ จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน นโยบายและแผนดังกล่าวแสดงเห็นได้ว่า รัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความเสียเปรียบทางการเกษตรอันเป็นอาชีพพื้นฐานของประเทศไทย โดยพัฒนาให้ชุมชนได้มีความรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่มาจากภายนอกในเรื่องการแข่งขันทางการค้าและในการพัฒนาองค์ความรู้ทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา และการ

ปรับปรุงกฎหมายและกฎระเบียบให้ทันสมัยเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับกฎหมายต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความยุติธรรม คุ้มครองอาชีพ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเกษตรกรรมของไทยให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทุกมิติ

ดังนั้นจึงทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงการมีส่วนร่วมเกษตรกรในการจัดการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ในพันธุ์พืชของชุมชนภายในจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี มีรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนและปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านกฎหมายและนโยบายในการจัดการดูแล รักษา การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์พันธุกรรมพืชเนื่องจากจังหวัดนครสวรรค์ซึ่งมีพื้นที่ 9,597,677 ตารางกิโลเมตร มีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตร เป็นที่ราบประมาณ 3 ใน 4 ของพื้นที่จังหวัด ทางด้านทิศตะวันตกของจังหวัดมีภูเขาสลับซับซ้อนและเป็นป่าทึบ มีชนิดพันธุ์พืชที่หลากหลาย ส่วนใหญ่พบในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ วนอุทยานถ้ำเพชร-ถ้ำทอง และวนอุทยานเขาหลวง จึงเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายของพันธุกรรมพืชสูง สำหรับชุมชนที่จะทำการศึกษาเป็นชุมชนที่ลักษณะเด่นในการมีส่วนร่วมการจัดการพันธุ์พืช และพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี พื้นที่ทั้งหมด 6,730.246 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศพื้นที่ส่วนใหญ่หรือประมาณ 2 ใน 3 ของพื้นที่จังหวัดเป็นป่าและภูเขาสูงมีลักษณะลาดเทจากทิศตะวันตกลงมาทางทิศตะวันออก พื้นที่ราบในทางเกษตรมีประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งหมด มีป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 9 แห่ง มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 2,588.14 ตารางกิโลเมตร สภาพป่าส่วนมากยังสมบูรณ์เป็นป่าดิบชื้น มียอดเขาสูงและเป็นเนินป่าเต็งรังสลับกับทุ่งหญ้าหย่อมเล็ก ๆ ทิศตะวันตกมีพื้นที่ติดต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร จังหวัดกาญจนบุรีและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง จังหวัดตาก ส่วนทิศใต้จดอุทยานแห่งชาติศรีนครินทร์ (สำนักงานสถิติจังหวัดอุทัยธานี, 2556: 2) ดังนั้นพื้นที่ชุมชนศึกษาจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี ได้แก่ (1) ชุมชนบ้านเขาใหญ่ ตำบลนาขอม อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นชุมชนมีป่าชุมชนที่มีความหลากหลายพันธุ์พืชและมีการจัดการอนุรักษ์ รักษาพันธุ์พืชพื้นบ้าน เข้าร่วมโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2) ชุมชนบ้านเขาดิน อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นป่าชุมชนที่สำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์ ที่มีกระบวนการบริหารจัดการป่าโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลวังน้ำลัดและกลุ่มชาวบ้านเขาดินจนประสบความสำเร็จอย่างมาก (3) ชุมชนห้วยหนามตะเข้ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งมีป่าชุมชนที่มีความหลากหลายทรัพยากรธรรมชาติและพันธุ์พืช และมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม เน้นการพัฒนาระบบนิเวศและการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนและองค์กรภาคีท้องถิ่นต่าง ๆ (4) ชุมชนบ้านห้วยร่วม ตำบลทองหลางอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2559: 49) ซึ่งมีป่าของป่าชุมชนที่มีความหลากหลายทรัพยากรธรรมชาติและพันธุ์พืชพื้นบ้านเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ในพันธุ์พืชของชุมชนและเสนอมาตรการทางกฎหมายที่รับรองคุ้มครองสิทธิเกษตรในการจัดการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ในพันธุ์พืชของชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงหลักการ แนวคิด สิทธิเกษตรกรในการจัดการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ในพันธุ์พืชของชุมชน

2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงการมีส่วนร่วมเกษตรกรในการจัดการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ในพันธุ์พืชของชุมชนภายในจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี

3. เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางในการนำเสนอการมีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ในพันธุ์พืชของชุมชนอย่างยั่งยืน

4. เพื่อนำเสนอมาตรการทางกฎหมายที่รับรองคุ้มครองสิทธิเกษตรในการจัดการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ในพันธุ์พืชของชุมชนอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการ

วิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสังเกตจดบันทึกพูดคุยสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม กับเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน หน่วยภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัย แบ่งกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มประชากรดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 (นครสวรรค์) เจ้าหน้าที่องค์กรภาคเอกชน ได้แก่ สถาบันธรรมชาติพัฒนา เจ้าหน้าที่ในสำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตร

กลุ่มที่ 2 ผู้นำชุมชนในพื้นที่เกี่ยวข้องการจัดการการคุ้มครองพันธุ์พืช ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ที่เกี่ยวข้องดูแลรักษาพันธุ์พืช

กลุ่มที่ 3 ประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ (1) ชุมชนสวนป่าเขาดิน (2) ชุมชนบ้านเขาใหญ่ และประชาชนพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ได้แก่ (1) ชุมชนห้วยหนามตะเข้ (2) ชุมชนบ้านห้วยร่วม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการดำเนินการวิจัย ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Documentary Research) ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยตามลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการสำรวจสภาพพื้นที่จริง เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทั่วไปของพื้นที่ที่ทำการศึกษา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ในการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการ คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการประชุมกลุ่มระดมสมองเพื่อวิเคราะห์รูปแบบและแนวทางการมีส่วนร่วมสิทธิเกษตรกรในการจัดการพันธุ์พืชอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับบริบทสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริงรวมทั้งการสังเกตจากการเข้าร่วมประชุมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่และการประชุมปฏิบัติการ

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการวิจัยทางเอกสารที่ได้ถูกเก็บรวบรวมไว้แล้วโดยบุคคล กลุ่มบุคคลหรือสถาบันหน่วยงานต่าง ๆ โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาและวิเคราะห์สิทธิเกษตรกร

ในแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการและคุ้มครองพันธุ์พืชอย่างยั่งยืน ตามบทบัญญัติของกฎหมายโดยศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพันธุ์พืชเช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. 2543 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2548 ระเบียบคณะกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการได้รับ ศึกษาตำราเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเกษตรกรแนวความคิดการมีส่วนร่วมสิทธิชุมชนการพัฒนาที่ยั่งยืน และแนวความคิด ของ Elinor Ostrom ในการจัดการทรัพยากรร่วม เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางสิทธิเกษตรกรในการมีส่วนร่วมในการจัดการและคุ้มครองพันธุ์พืชอย่างยั่งยืน

สถานที่ทำการเก็บข้อมูล

1) ศึกษาพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ (1) ชุมชนบ้านเขาใหญ่ ตำบลนาขอม อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นชุมชนมีป่าชุมชนที่มีความหลากหลายพันธุ์พืชและมีการจัดการอนุรักษ์ รักษาพันธุ์พืชพื้นบ้าน (2) ชุมชนบ้านเขาดิน อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นป่าชุมชนที่สำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์ ที่มีกระบวนการบริหารจัดการป่าโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลวังน้ำลัดและกลุ่มชาวบ้านเขาดินจนประสบความสำเร็จอย่างมาก

2) ศึกษาพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ได้แก่ (1) ชุมชนบ้านห้วยหนามตะเข้ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งมีป่าชุมชนที่มีความหลากหลายทรัพยากรธรรมชาติและพันธุ์พืช และมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม เน้นการพัฒนาระบบนิเวศและการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนและองค์กรภาคีท้องถิ่นต่าง ๆ (2) ชุมชนบ้านห้วยร่วม ตำบลทองหลางอำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งมีป่าของป่าชุมชนที่มีความหลากหลายทรัพยากรธรรมชาติและพันธุ์พืชพื้นบ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

โดยใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบเจาะลึก และประเด็นในการสนทนากลุ่ม โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวิจัย โดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

ข้อ 1 ศึกษาถึงหลักการ แนวคิด สิทธิเกษตรกรในการจัดการคุ้มครองพันธุ์พืช โดยใช้วิธีการศึกษาจากข้อมูลเอกสาร

ข้อ 2 ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมเกษตรกรในการจัดการ คุ้มครอง พันธุ์พืชของชุมชนจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานีใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ข้อ 3 วิเคราะห์ถึงสิทธิเกษตรกรในการจัดการ คุ้มครอง พันธุ์พันพืชและการมีส่วนร่วมเกษตรกรในการจัดการ คุ้มครอง พันธุ์พืชของชุมชน ใช้การประชุมกลุ่ม (Focus Groups)

ข้อ 4 นำเสนอองค์ความรู้ใหม่และแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการ คุ้มครอง พันธุ์พืชอย่างยั่งยืน ใช้การจัดเวทีคืนข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนในกลุ่มเป้าหมาย จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดอุทัยธานี

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการนำข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจเอกสาร และนำมาประกอบข้อมูลจากภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและจากการสังเกตปฏิกิริยาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษาและรวบรวมมา

วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้รับไปจำแนกหมวดหมู่ตามหัวข้อที่วางไว้ เพื่อตอบคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ขั้นสุดท้าย เพราะในช่วงเก็บรวมรวมข้อมูลก็ได้มีการวิเคราะห์เป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนดไว้ในแผน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสิทธิเกษตรกรการมีส่วนร่วมในการจัดการพันธุ์พืชของชุมชนพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ได้แก่ (1) บ้านเขาใหญ่ ตำบลนาขอม อำเภอไพศาลี (2) บ้านเขาดิน อำเภอไพศาลี และพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ได้แก่ (1) บ้านห้วยหนามตะเข้ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ (2) บ้านห้วยร่วม ตำบลทองหลาง อำเภอห้วยคต ในการมีส่วนร่วมจัดการพันธุ์พืชทั้งสี่ชุมชน มีแนวคิดว่าชุมชนสามารถจัดการดูแลรักษาทรัพยากรของตนเองได้ แม้ในชุมชนจะไม่มีทรัพยากรพันธุ์พืชที่จะมีลักษณะเป็นพืชพื้นเมืองท้องถิ่นตามนิยามของกฎหมายก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติชุมชนมีความเห็นสองแนวทาง มีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยหากจะมอบให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืชตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 มาตรา 45 แทนชุมชน เพราะมีความเชื่อว่าชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมในเรื่องนี้ได้ไม่ต่างจากการดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและไม่เห็นด้วย หากจะต้องให้ขึ้นทะเบียนชุมชนก่อนจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ควรปล่อยให้เป็นหน้าที่ของชุมชนเป็นผู้จัดการเอง ในกรณีการมีส่วนร่วมในการจัดการพันธุ์พืชทั้งสี่ชุมชนมีแนวคิดว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการพันธุ์พืชของชุมชนควรต้องแบบบูรณาการ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยหน่วยงานภาครัฐควรมีหน้าที่ในการให้ความสนับสนุนความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับพันธุกรรมพันธุ์พืชงบประมาณ และเป็นฐานข้อมูลในการรวบรวมพันธุกรรมพันธุ์พืช ภาคประชาชนและชุมชนควรมีบทบาทสำคัญในการจัดการพันธุ์พืชเป็นหลัก เพื่อป้องกันปัญหาเรื่องนายทุนเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืชของชุมชน ส่วนภาคเอกชนหนุนเสริมความรู้ การวิจัยเกี่ยวกับพันธุ์พืช แต่อย่างไรก็ตามในการมีส่วนร่วมจัดการพันธุ์พืชทั้งสี่ชุมชน ยังพบปัญหา คือการจัดการพันธุ์พืชพื้นเมืองของชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการเก็บรักษารวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์พืชที่ถูกต้อง ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพันธุ์กรรมพืช ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการจัดการ

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาในการมีส่วนร่วมจัดการพันธุ์พืชทั้งสี่ชุมชนพบว่า พันธุกรรมพืชที่มีในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นพืชที่พบอยู่ในป่าชุมชนในพื้นที่ ส่วนใหญ่จะเป็นพืชสมุนไพร พืชอาหาร และพืชที่ใช้สอยประโยชน์ เป็นต้น พืชเหล่านั้นเป็นพืชที่อยู่ในความดูแลรักษาของประชาชนในชุมชน มีความสำคัญในฐานะที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีพ เช่น เห็ด ผักหวานป่า ฟัก บวบ มะเขือ เป็นอาหาร ส่วนหนึ่งขายเป็นรายได้ในครอบครัวหรือในทางเศรษฐกิจ วิถีชีวิตของชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่มักจะให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติภายในป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรพืชและสัตว์ในป่า ชุมชนมักจะมีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งเชื่อมโยงวิถีชีวิตของคนกับป่า เมื่อป่าอุดมสมบูรณ์ทรัพยากรในป่าย่อมมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น ชุมชนทั้งสี่จึงมีความหวงแหนและรักษาทรัพยากรพันธุ์พืชในป่าชุมชนเป็นอย่างดี จึงเกิดแนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสืบต่อไปจนถึง

รุ่นลูกรุ่นหลาน ก่อให้เกิดจารีตประเพณีของชุมชนที่แตกต่างกันออกไป บนฐานแนวความคิดเพื่อการอนุรักษ์เช่นเดียวกันเกษตรกรในชุมชนจึงมีส่วนร่วมในการจัดการพันธุ์กรรมพืชพื้นเมืองด้วยความเต็มใจ โดยมีระดับของการมีส่วนร่วมมากน้อยแตกต่างกันไป ชุมชนใดที่มีผู้นำหรือปราชญ์ชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการดูแล รักษา รวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นเมือง พัฒนาระบบการบริหารจัดการชุมชนที่ดี มีวิสัยทัศน์และพื้นฐานในการประสานงานให้หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมที่ดี เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้น รวมถึงการสร้างชุมชนให้เป็นต้นแบบที่ดีให้หน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาเข้ามาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง เช่น ชุมชนบ้านห้วยหนามตะเข้ ชุมชนบ้านเขาดิน ชุมชนนั้นก็จะมีความเข้มแข็งมากขึ้นเป็นพิเศษ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาให้ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนมีมากขึ้นและมั่นคง ยั่งยืน นอกจากนี้หากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานเกษตร กรมวิชาการเกษตร ควรเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณและส่งเสริมความรู้ให้กับชุมชนมากขึ้น จะทำให้การจัดการพันธุ์พืชพื้นเมืองของชุมชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทบาทของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งสี่ จะเห็นได้ว่าเป็นเพียงระดับพื้นฐาน กล่าวคือเป็นการลงมือปฏิบัติการในการดูแล รักษา เก็บรวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นเมืองของชุมชน ซึ่งเป็นเพียงในเรื่องของการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชในชีวิตประจำวัน โดยไม่ปรากฏข้อมูลว่าในชุมชนทั้งสี่ดังกล่าวมีชุมชนใดชุมชนหนึ่งที่ได้ศึกษา วิจัย หรือใช้ภูมิปัญญาหรือนวัตกรรมท้องถิ่น ในการพัฒนาหรือปรับปรุงต่อยอดพันธุ์พืชท้องถิ่นให้หลากหลายและเหมาะสมมากขึ้น หรือได้รับแบ่งปันผลประโยชน์จากการที่มีผู้ใดใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชในชุมชนทางการค้าแต่อย่างใด

จากการศึกษาวิจัยในพื้นที่ของชุมชนทั้งสี่ให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า ปัญหาเรื่องของการขาดแคลนความรู้ในทางเกษตรของคนในชุมชนมีผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาพันธุ์พืชที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตของเกษตรกร เกษตรกรจึงต้องการให้ภาครัฐเสริมสร้างความรู้ด้านนี้ให้กับชุมชน เมื่อไม่มีความรู้ว่าพันธุ์พืชชนิดใดจัดอยู่ในประเภทพันธุ์พืชป่า พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปหรือพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น หรือกฎหมาย/ข้อควรปฏิบัติหรือข้อห้ามเป็นอย่างไร รวมทั้งองค์ความรู้ในการพัฒนาต่อยอดปรับปรุงพันธุ์พืช จึงอยากทราบข้อมูลด้านนี้ให้มากขึ้น สอดคล้องกับผู้อำนวยการกลุ่มวิจัย สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช ปัญหาสำคัญของเกษตรกรในการจัดการพันธุ์พืชคือ การขาดแคลนความรู้ที่ถูกต้องในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในพันธุ์พืชที่ดี ทำให้เกษตรกรต้องสูญเสียประโยชน์ที่ควรจะได้รับ นอกจากนี้ สิทธิเกษตรกรที่มีตามกฎหมายต่อพันธุ์พื้นเมืองยังมีข้อจำกัดตามกฎหมาย รวมทั้งเกษตรกรมีอุปสรรคในการเข้าถึงเงินกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืชตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

จากการศึกษาวิจัยจะเห็นได้ว่า พันธุ์พืชของชุมชนทั้งสี่มีลักษณะเป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศซึ่งได้มีการใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลาย ตามนิยามของพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 มาตรา 3 ซึ่งไม่มีลักษณะเฉพาะในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง จึงเป็นการยากที่เกษตรกรจะใช้สิทธิแต่ผู้เดียวในฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิของชุมชนในการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ ตามมาตรา 47 ซึ่งยังไม่สอดคล้องและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43 ที่บัญญัติรับรองให้ ชุมชนมีสิทธิในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากนี้มีเพียงชุมชนเดียวในประเทศไทยที่เกษตรกรได้ยื่นคำขอจดทะเบียนพันธุ์พืช

พื้นเมืองเฉพาะถิ่นเมื่อ15 มิถุนายน 2561 และได้จดทะเบียนพันธุ์ส้มเขียวหวานพันธุ์เทพรสของชุมชนบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ เป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นสำเร็จเป็นครั้งแรก เนื่องจากส้มเขียวหวานพันธุ์เทพรส มีลักษณะเฉพาะชุมชนและไม่เป็นพันธุ์พืชใหม่ จะเห็นได้ว่าแม้ประเทศไทยจะมีความอุดมสมบูรณ์และมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย แต่พันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ มีการนำไปเพาะปลูกยังสถานที่ต่าง ๆ มีการโยกย้ายการเพาะปลูกทั่วไปทุกภูมิภาค ซึ่งปรากฏให้เห็นได้โดยทั่วไป ยากที่พิสูจน์ได้ว่ามีลักษณะเฉพาะจริงหรือไม่ จึงพิจารณาเห็นได้ว่าการเข้าถึงสิทธิเกษตรกรในขอรับความคุ้มครองของผู้ทรงสิทธิพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นจึงเกิดผลยากในทางปฏิบัติ ส่งผลให้เกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงสิทธิได้รับอุดหนุนจากกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืชเป็นค่าใช้จ่ายในการอนุรักษ์ วิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช ซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งที่เกษตรกรไม่สามารถพัฒนาหรือทำการปรับปรุงพันธุ์พืชชนิดใหม่เพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับชุมชนได้ ประกอบกับหากมีบุคคลหรือนิติบุคคลใดเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชป่าหรือพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปเพื่อประโยชน์ในทางการค้า มาตรา 52 กำหนดให้ ต้องขอขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่และทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์นำเงินเข้ากองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช ซึ่งในทางปฏิบัติเป็นการยากที่จะพิสูจน์ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว

เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชในส่วนที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรให้ได้รับความคุ้มครองอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มเติมแก้ไขกฎหมายโดยการกำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดให้ทุกภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน มีส่วนร่วมกันในการจัดการพันธุ์พืชในชุมชน อย่างเป็นระบบ พัฒนานโยบายของรัฐโดยให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเกษตรกรให้ได้ความคุ้มครองอย่างเต็มที่และเป็นรูปธรรมมากขึ้น อันจะส่งผลให้การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ด้านกฎหมาย

1) ควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 มาตรา 55 เรื่อง การเข้าถึงสิทธิในการใช้จ่ายเงินจากกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช ควบคู่ไปกับการลดเงื่อนไขในการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นให้สามารถทำได้ง่ายยิ่งขึ้นกว่าเดิม เช่น การยกเว้นค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนเป็นต้น

2) ควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 โดยการกำหนดบทบัญญัติเรื่องการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนมีส่วนร่วมกันในการจัดการพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและเฉพาะถิ่นให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น มีวิธีการกำหนดระดับของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน ในกรณีที่เป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น โดยมีคณะกรรมการซึ่งประกอบไปด้วยตัวแทนทุกภาคส่วนร่วมวางนโยบายการจัดการพันธุ์พืชภายในชุมชน โดยมีสัดส่วนของภาคประชาชนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของคณะกรรมการทั้งหมด ส่วนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ให้ภาครัฐและเอกชน มีหน้าที่ในการสนับสนุนเป็นนโยบายหรือกฎหมายลำดับรองกำหนดรายละเอียดในการมีส่วนร่วม

3) ควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 โดยการกำหนดหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเพียงหน่วยงานเดียว ที่มีลักษณะเป็นองค์กรอิสระหรือองค์การมหาชนมีความอิสระคล่องตัวและมีเอกภาพในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามผลและเผยแพร่ให้ความรู้และปกป้องสิทธิประโยชน์ของเกษตรกรเพื่อให้สามารถจัดการพันธุ์พืชพื้นเมืองได้อย่างถูกต้องเป็นธรรม

4) ควรกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ไว้ในข้อบังคับหรือกฎหมายลำดับรอง เช่น การยกเว้นหรือลดค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ให้กับเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกร เพื่อเอื้อให้เกษตรกรได้มีโอกาสในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาพันธุ์พืชใหม่ ทำให้เกิดทางเลือกใหม่ของเกษตรกรในการเลือกสายพันธุ์พืชที่ดีมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ด้านนโยบาย

1) ควรให้ภาครัฐหรือองค์กรเอกชนโดยได้รับอนุญาตจากหน่วยงานของรัฐ เผยแพร่ความรู้หรือจัดอบรมหรือโดยการจัดทำหลักสูตรระยะสั้นสำหรับการจัดการพันธุ์กรรมพืชพื้นเมืองให้กับประชาชนในแต่ละชุมชนทราบอย่างน้อยปีละสองครั้ง

2) ควรเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามาเป็นผู้สนับสนุนเพื่อจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรให้กับเกษตรกร เมื่อได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ

3) ภาครัฐควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร ให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการพันธุกรรมพืชพื้นเมือง การจดทะเบียนคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ และแนวทางปฏิบัติตามกฎหมายให้ทราบเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

4) ภาครัฐควรจัดการเวทีการสัมมนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและพันธุ์พืชของชุมชนในแต่ละชุมชนระดับประเทศอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

5) ภาครัฐควรจัดประกวดหรือให้รางวัลแก่ชุมชนที่มีผลงานดีเด่นด้านการจัดการพันธุกรรมพืชพื้นเมืองในระดับจังหวัดและระดับประเทศเป็นประจำทุกปีเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกและหวงแหนทรัพยากรพันธุ์พืชพื้นเมืองของชุมชน

บรรณานุกรม

ชยานันท์ สังขสุวรรณ์. (2551). *ปัญหาพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ที่มีต่อเกษตรกรและภาคการเกษตรกรรมไทย: ศึกษากรณีสิทธิเกษตรกร* (สารนิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. (2559). *รายงานการเก็บข้อมูลทรัพยากรทรัพยากินในป่าชุมชน กรณีศึกษาบ้านไร่พิจิตร บ้านคลองห้วยหวาย บ้านห้วยร่วม บ้านห้วยหนามตะเข้ และบ้านป่าขี.* นนทบุรี: มูลนิธิสืบนาคะเสถียร.

สำนักงานสถิติจังหวัดอุทัยธานี. (2556). *รายงานวิเคราะห์สถานการณ์จังหวัดอุทัยธานี.* อุทัยธานี: สำนักงานสถิติจังหวัดอุทัยธานี.

กฎหมาย
พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biodiversity Diversity: CBD) 1992.

แนวทางการยกระดับการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์

Guidelines for Enhancing the Potential of Cultural Tourism Management, Wat Nong Pho, Nakhon Sawan Province

อุทัยวรรณ ภู่เทศ[1]
Utaiwan Phuthed

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการยกระดับการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ โดยข้อมูลเชิงปริมาณได้จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณวัดหนองโพ จำนวน 152 คน และข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน จำนวน 16 คน การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับแนวทางการยกระดับการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ ควรมีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีความสมดุลในมิติทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่การจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาศักยภาพ, การจัดการการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This research aims 1) to study the potential of cultural tourism management, Wat Nong Pho, Nakhon Sawan Province and 2) to propose guidelines for enhancing the potential of cultural tourism management, Wat Nong Pho, Nakhon Sawan Province. This research is a quantitative research and qualitative research. The quantitative data can be obtain from 152 tourists visiting Wat Nong Pho that used for collecting data were the questionnaires and qualitative data can be obtained from workshops with stakeholders, including the state sectors, private sectors, people sectors, 16 people. The analysis was separated into two parts; 1) quantitative data analysis from the

[1] รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล์ joacd@windowslive.com
Associate Professor Dr. at Sociology Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: joacd@windowslive.com

questionnaire by descriptive statistics such as frequency, percentage and average and 2) qualitative data analysis from interviews by analyzing content.

Research has found that: Potential of cultural tourism management, Wat Nong Pho, Nakhon Sawan in the overall was high level. The guidelines for enhancing to develop potential of cultural tourism management, Wat Nong Pho, Nakhon Sawan Province. Should be a tourism management model in order to promote tourism to balance in cultural, social and economic dimensions that will lead to sustainable cultural tourism develop management. are as follow: 1) community participation example tourism service training for involving people and 2) arrange the various kinds of tourism program which promote the cultural tourism program.

Keywords: Potential development, Tourism management, Cultural tourism

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในระดับโลกอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุด (World Tourism Organization, 2010) ในระดับประเทศไทยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวเป็นการใช้ต้นทุนทางทรัพยากรทั้งธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวในสถานที่นั้น ๆ ทั้งนี้การพัฒนาท่องเที่ยวที่เหมาะสมจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อเป็นความภูมิใจของคนในท้องถิ่น อย่างไรก็ดีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างไม่เหมาะสมอาจจะนำไปสู่ผลกระทบต่อชุมชน อันได้แก่ การเพิ่มขึ้นของมลพิษ การเสื่อมถอยของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เคยมีอยู่ อัตราการเกิดอาชญากรรมที่สูงขึ้น ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย อีกทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นยังมีความพิเศษตรงที่นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา เรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้ ตัวอย่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น เทศกาลประเพณีตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ ประเพณีลากพระ จังหวัดพังงา ประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดบุรีรัมย์ จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน

วัดหนองโพ ตั้งอยู่ในหมู่บ้านหนองโพ ตำบลหนองโพ อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ วัดแห่งนี้คือวัดของเกจิอาจารย์มีที่ชื่อเสียงดังไปทั่ว คือ หลวงพ่อเดิมหรือพระครูนิวาสธรรมขันธ์ อดีตเจ้าอาวาส

วัดหนองโพ เป็นพระเกจิที่ชาวบ้านหนองโพและชาวบ้านชุมชนใกล้เคียงให้ความเคารพศรัทธาองค์หลวงพ่อเดิมอยู่อย่างมาก กล่าวคือ ช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา ประชาชนต่างพากันมากราบหลวงพ่อเดิม ขอให้ท่านรดน้ำมนต์ เป่าหัว ของเครื่องรางของขลัง ฯลฯ ยังพากันนำผ้าขาวผ้าแดงผืนหนึ่งกว้างยาวราว 12 นิ้ว เอาน้ำหมึกไปทาฝ่าเท้าหลวงพ่อ แล้วยกขาของท่านเอาฝ่าเท้ากดลงไปให้รอยเท้าติดบนแผ่นผ้า เอาผ้าผืนนั้นไปเป็นผ้าประเจียดสำหรับคุ้มครองป้องกันตัว อีกทั้งท่านเป็นพระที่มีอาคมจิตตานุภาพมาก ไม่ว่าจะเป็นมีดหมอ เหรียญหลวงพ่อเดิม ตะกรุด ผ้าปะเจียด ผ้ารอบฝ่าเท้าหลวงพ่อ ทั้งทหาร ตำรวจ หรือพลเรือนต่างก็เข้ามากราบไหว้ฝากตัวเป็นลูกศิษย์มากมาย ด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อเดิม นอกจากนี้ หลวงพ่อเดิมยังเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในวงการพระเครื่องและวัตถุมงคล ในอีกด้านหนึ่งของหลวงพ่อเดิมยังเป็นพระภิกษุนักพัฒนาที่มีเมตตาจิตสูงต่อศิษยานุศิษย์ ตลอดไปจนถึงชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียง ในช่วงที่หลวงพ่อเดิมมีชีวิตอยู่ ท่านเดินทางไปยังวัดต่าง ๆ เพื่อที่จะช่วยในการสร้างวัดและปฏิสังขรณ์วัดอื่น ๆ ในจังหวัด ได้แก่ อุโบสถ วิหาร และศาลา ด้วยความรู้ในด้านช่างของหลวงพ่อเดิม ท่านจึงลงมือทำสิ่งต่าง ๆ หลายอย่างด้วยตัวเองและสอนวิชาช่างให้กับลูกศิษย์ด้วย เป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ความโด่งดังของหลวงพ่อเดิมไม่ได้มีแต่ด้านคาถาอาคมอย่างเดียว

ปัจจุบันวัดหนองโพนั้น เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความนิยมเดินทางมาเยี่ยมชมความเลื่อมใส ศรัทธาในหลวงพ่อเดิม และกราบไหว้ขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์หลวงพ่อเดิมที่นอกจากจะเก็บเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับหลวงพ่อเดิมแล้ว ยังจะมีสิ่งของที่เรียกว่าเป็นโบราณวัตถุที่อยู่คู่กันมากับบริเวณบ้านหนองโพตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งเชื่อว่าหมู่บ้านนี้เคยมีคนอาศัยอยู่มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จึงมีทั้งโครงกระดูกมนุษย์โบราณและสิ่งของต่าง ๆ ทั้งเครื่องประดับที่ฝังมาพร้อมกับโครงกระดูกมนุษย์ และขุดพบในพื้นที่บริเวณบ้านหนองโพ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้แบ่งออกเป็น 5 ห้อง ห้องที่ 1 ธาราวดีศรีหนองโพ ได้รวบรวมวัตถุโบราณต่าง ๆ ที่พบในหมู่บ้านหนองโพที่ซ้อนทับกันมาแล้วกว่า 4,000 ปี ห้องที่ 2 มาตุภูมิบ้านหนองโพ ได้รวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ ของชาวบ้านหนองโพซึ่งมียาวนานกว่า 200 ปี ห้องที่ 3 พุทธสโรหลวงพ่อเดิม ได้รวบรวมประวัติของหลวงพ่อเดิมไว้ท่านเป็นพระพัฒนา ห้องที่ 4 เพิ่มพูนศรัทธา ได้รวบรวมวัตถุมงคลของหลวงพ่อเดิมไว้ตั้งแต่รุ่นแรก ๆ หรือวัตถุมงคลที่หายาก และห้องที่ 5 กถาคัมภีร์ ได้รวบรวมตำราต่าง ๆ ที่หาได้ยากที่ไม่สามารถหาที่ไหนได้

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพได้มีการดำเนินการ ประกอบไปด้วย การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การบริหารจัดแหล่งท่องเที่ยวอย่างครบวงจร การให้ความสำคัญแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ และการสร้างจิตสำนึกการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ดังนั้นสิ่งที่ตามมาจากการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ ผลกระทบด้านต่าง ๆ ทั้งทางบวกและทางลบในเวลาเดียวกัน ซึ่งผลกระทบเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นแล้ว สิ้นเปลืองเวลาและงบประมาณในการฟื้นฟูรักษา แต่หากมีการวางแผนที่ดีและมีมาตรการป้องกันเสียแต่เบื้องต้นก็จะช่วยลดความเสี่ยงจากผลกระทบต่าง ๆ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์

2. เพื่อเสนอแนวทางการยกระดับการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

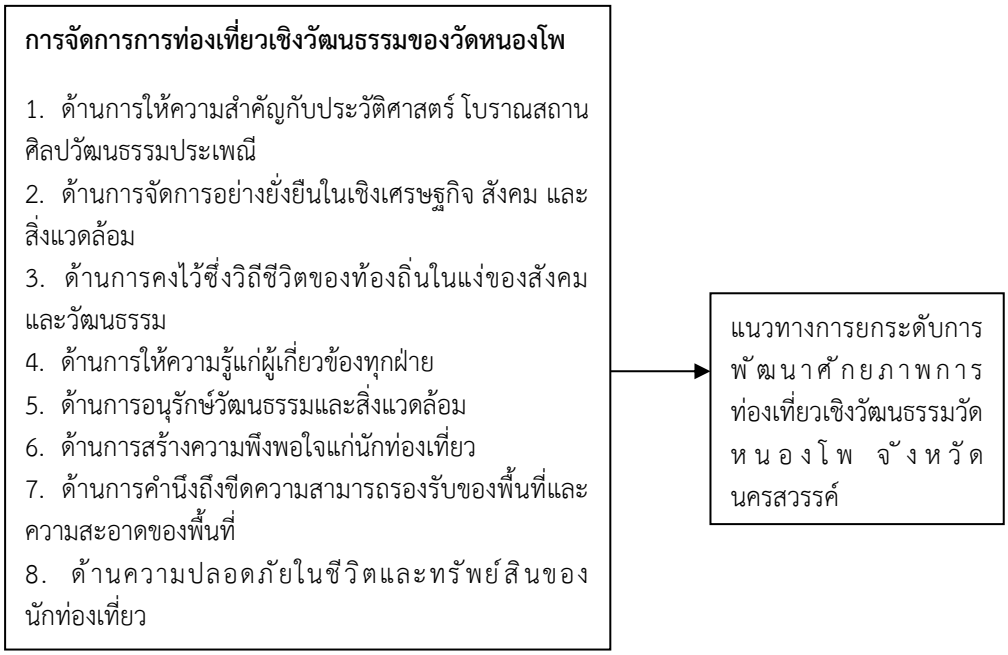

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 เป็นการสำรวจศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในบริเวณวัดหนองโพ ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ.2561 จำนวนทั้งหมด 245 คน โดยใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973, pp.725 – 727) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จำนวนตัวอย่างทั้งหมด 152 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มแบบบังเอิญ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเป็นคำถามลักษณะเลือกตอบ (Cheek List) และคำถามแบบปลายปิด (Close–Ended Question)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยนำแบบสอบถาม จำนวน 152 ชุด ไปเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวด้วยตัวของผู้วิจัยเอง โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในช่วงวันธรรมดาและในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้เลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและตอบวัตถุประสงค์ ดังนี้ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ค่าความถี่และร้อยละ ข้อมูลศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

เกณฑ์การแปลผล การแปลผลค่าเฉลี่ยศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ มีวิธีการกำหนดเกณฑ์ การแปลผลค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
4.21 - 5.00	การจัดการการท่องเที่ยวของวัดหนองโพอยู่ในระดับมากที่สุด
3.41 - 4.20	การจัดการการท่องเที่ยวของวัดหนองโพอยู่ในระดับมาก
2.61 - 3.40	การจัดการการท่องเที่ยวของวัดหนองโพอยู่ในระดับปานกลาง
1.81 - 2.60	การจัดการการท่องเที่ยวของวัดหนองโพอยู่ในระดับน้อย
1.00 - 1.80	การจัดการการท่องเที่ยวของวัดหนองโพอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ระยะที่ 2 เป็นแนวทางการยกระดับการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 3 คน เอกชน 3 คน พระสงฆ์ 5 รูป และประชาชนในชุมชน จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ประเด็นการสนทนากลุ่ม ใน 5 ประเด็น คือ 1) การจัดการด้านบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว 2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก 4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว และ 5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการประชุมสนทนากลุ่ม เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เจาะจง โดยมีการดำเนินการสนทนากายกระดับการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปประเด็นเพื่อนำไปเป็นแนวทางการยกระดับการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยระยะที่ 1 ผลการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีช่วงอายุระหว่าง 20-40 ปี มากที่สุด มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. มีอาชีพพนักงานบริษัท มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาท มีประสบการณ์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นแบบนาน ๆ ครั้ง (ปีละ 1-2 ครั้ง) และมีจุดเริ่มต้นของการเดินทางจากในจังหวัดนครสวรรค์

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยของภาพรวมความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดหนองโพ

รายการ	$\overline{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี	3.66	0.82	มาก
2. ด้านการจัดการทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	3.12	0.74	ปานกลาง
3. ด้านการคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่ของสังคมและวัฒนธรรม	3.35	0.73	ปานกลาง
4. ด้านการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย	2.91	0.76	ปานกลาง
5. ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม	3.52	0.81	มาก
6. ด้านการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว	3.40	1.03	ปานกลาง
7. ด้านการคำนึงถึงขีดความสามารถรองรับพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่	4.02	0.63	มาก
8. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	3.39	0.93	ปานกลาง
รวม	**3.43**	**0.80**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 3.43) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการคำนึงถึงขีดความสามารถรองรับพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่ ($\overline{x}$ = 4.02) รองลงมาคือด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ($\overline{x}$ = 3.39) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ($\overline{x}$ = 2.81)

ผลการวิจัยระยะที่ 2 แนวทางการยกระดับการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ สรุปได้ดังนี้

1. ควรมีป้ายบอกทาง ป้ายเชิญชวน ป้ายประชาสัมพันธ์หลายๆจุด และแผนที่เส้นทางที่จะไปเชื่อมต่อกับสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง

2. ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัด เช่น การแสดงดนตรีไทย การรำไทย ชมรมพระเครื่อง นวดแผนประคบสมุนไพร ปล่อยนก ปล่อยปลา

3. ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานด้านหลักคิด หลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อต่อยอดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน เรียนรู้ประวัติศาสตร์ อารยธรรมศาสนา และวิถีชีวิตชุมชน เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่นอาสา ของที่ระลึก วัฒนธรรมชุมชน

4. ควรจะมีใบความรู้ หรือคู่มือการชมโบราณวัตถุต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑาภรณ์ ทองเพ็ง (2554) ที่ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดโสธรวราราม วรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณวัดโสธรวราราม วรวิหาร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวราราม วรวิหาร ภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในโลกสมัยใหม่มีความเปลี่ยนแปลงทำให้คนสับสนวุ่นวายใจ ผู้คนต้องการหาที่พึ่งทางใจ มีความหลากหลายทางความคิด หลากหลายปัญหา วัดหนองโพเป็นวัดที่ชื่อเสียงมานาน ผู้มาเที่ยวจะมาชมศาสนสถานเพื่อระลึกถึงหลวงพ่อเดิมและครูบาอาจารย์ และการประกอบศาสนกิจและศาสนพิธี เปิดโอกาสให้คนมาท่องเที่ยวในเชิงศาสนาและวัฒนธรรม วัดและศาสนาต้องปรับบทบาทเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม เช่น เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นที่พึ่งทางใจของผู้คน เมื่อเข้ามาแล้วร่มเย็น และสอดคล้องกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ทั้งนี้เนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ของทางวัดมีความตั้งใจและมีความกระตือรือร้นในการให้ความสำคัญในเรื่องประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับทางวัดให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ วัดหนองโพมีการดูแลเอาใจใส่ในการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดให้คงความสวยงามอยู่ในสภาพดี และให้ความสำคัญกับทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมภายในวัด อาทิ วัตถุโบราณ วัตถุมงคลของหลวงพ่อเดิม เป็นต้น

ระยะที่ 2 แนวทางการยกระดับการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์

แนวทางการยกระดับการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ 1) ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเป็นคณะกรรมการการท่องเที่ยวของวัด 2) ควรพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการ

ท่องเที่ยว เช่น การฝึกอบรมการให้บริการนักท่องเที่ยว 3) ควรจัดให้มีกิจกรรมการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความหลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น เช่น กิจกรรมปล่อยนกปล่อยปลา 4) ควรมีการปรับปรุงป้ายข้อมูลภายในวัด ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกเส้นทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของเยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ์ (2558: 165) ได้ศึกษาเรื่อง เที่ยววัด: แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า นอกจากวัดจะเป็นศาสนสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมีสิ่งที่น่าสนใจสามารถปรับปรุงพัฒนาให้มีคุณค่าทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งแนวทางการพัฒนาศักยภาพวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรมีการอนุรักษ์ปรับปรุงงานศิลปกรรมวัด ปรับปรุงภูมิทัศน์ระบบนิเวศ มีการปรับห้องน้ำ อาคารที่ใช้ประโยชน์ ป้ายข้อมูลภายในวัด ที่จอดรถ บุคคลที่ให้ข้อมูล ด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยวภายนอก ได้แก่ ร้านอาหาร ถนน ป้ายบอกทาง แหล่งธรรมชาติ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่เข้ามาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุเนตร ทวีถาวรสวัสดิ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านโนนข่า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ที่พบว่าสิ่งที่ดึงดูดใจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านโนนข่านั้น มีแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นทั้งแบบวิถีชนบทและประเพณีวัฒนธรรมที่ควรจะส่งเสริมการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และควรพัฒนาเรื่องการคมนาคมเข้าถึงหมู่บ้านได้อย่างสะดวก ควรจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านที่ช่วยจัดการเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ด้านการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี ควรให้ความสำคัญด้านการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และเข้าใจถึงการคงไว้ซึ่งประเพณีที่ดีงามต่อไป

2. ด้านการจัดการทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ควรให้ความสำคัญกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในบริเวณวัดหนองโพ โดยเพิ่มจำนวนถังขยะตามจุดต่าง ๆ ในบริเวณวัดหนองโพให้เหมาะสม เพื่อลดปัญหาขยะที่นักท่องเที่ยวทิ้งลงบนพื้น

3. ด้านการคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่ของสังคมและวัฒนธรรม ควรให้ความสำคัญด้านการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดีงามของชาวพุทธ เพื่อเป็นการเผยแผ่วัฒนธรรมที่ดีงามให้แก่นักท่องเที่ยว

4. ด้านการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ควรให้ความรู้อย่างทั่วถึง ไม่เฉพาะนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเท่านั้น แต่รวมทั้งผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น

5. ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ควรให้ความสำคัญ โดยการขอร่วมมือจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนในท้องที่ และนักท่องเที่ยวให้ร่วมมือกันดูแลรักษาความสะอาดบริเวณวัดหนองโพเพื่อเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

6. ด้านการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี เพื่อสร้างความประทับใจและพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว

7. ด้านการคำนึงถึงขีดความสามารถรองรับ และความสะอาดของพื้นที่ ควรให้ความสำคัญกับการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์หลวงพ่อเดิมในแต่ละรอบให้เหมาะสมกับการรองรับของพื้นที่บริเวณพิพิธภัณฑ์หลวงพ่อเดิม

8. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยควรมีการจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำจุดต่าง ๆ ภายในบริเวณวัดหนองโพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวของวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ ในเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้รับทราบผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวที่แท้จริงในทุกด้าน

2. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวของวัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำผลการศึกษาไปปรับใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวต่อไป

บรรณานุกรม

จุฑาภรณ์ ทองเพ็ง. (2554). *ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวราราม วรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา.* ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

เยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ์. (2558). เที่ยววัด: แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งโขง จังหวัดหนองคาย. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, *12*(57), 165–176.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.

สุเนตร ทวีถาวรสวัสดิ์. (2560). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา: บ้านโนนข่า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น. *วารสารทีทัศน์วัฒนธรรม สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 16*(1), 51–66.

World Tourism Organization. (2010). *Arrivals of non resident tourists/visitors, departures and tourism.* Retrieved july 08, 2018

ดนตรีในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จีนจังหวัดนครสวรรค์
Music in the Way of Life of Chinese Ethnic Groups in Nakhon Sawan Province

ภิญโญ ภู่เทศ[1]
Pinyo Puthed

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพวงดนตรีจีนในจังหวัดนครสวรรค์ และ 2) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมดนตรีจีนในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จีนในจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพในแนวทางด้านมานุษยดนตรีวิทยา โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารและเก็บข้อมูลจากภาคสนามเป็นหลัก ด้วยการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ นักดนตรีจีน และกลุ่มผู้รับการถ่ายทอดดนตรีจีน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ดนตรีจีนในจังหวัดนครสวรรค์ ปรากฏตามสมาคม มูลนิธิ และสถานศึกษา เครื่องดนตรีที่ใช้จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เครื่องดนตรีประเภททำนอง และเครื่องดนตรีประเภทประกอบจังหวะ ลักษณะโน้ตที่ใช้มี 2 ชนิด คือ โน้ตตัวเลขจีน และโน้ตตัวเลขสากล ซึ่งการถ่ายทอดองค์ความรู้ดนตรีจีนในจังหวัดนครสวรรค์ มี 2 รูปแบบ คือ การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยการฝึกฟัง จดจำ และเลียนแบบ และการถ่ายทอดความรู้โดยมีการจัดหาครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถทางด้านดนตรีจีนโดยตรงมาเป็นผู้ถ่ายทอด สำหรับดนตรีจีนในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จีนในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วยดนตรีจีนที่ใช้ประกอบการแสดง และดนตรีจีนที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม

คำสำคัญ: ดนตรีจีน, ดนตรีจีนประกอบพิธีกรรม, ดนตรีจีนประกอบการแสดง

Abstract

This research aims 1) to study the condition of the Chinese band in Nakhon Sawan province and 2) to study Chinese music culture in the way of life of Chinese ethnic groups in Nakhon Sawan Province. The Qualitative research based on ethnomusicology in the main research methodology. By using data from documents and collecting data from the fieldwork primarily. The survey was conducted by observing and interviewing informants, Chinese musicians and Chinese music as in the group of inherited Chinese music. Research instruments were survey form, observation form and interview form. The results of the research presented in descriptive analysis method.

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล์ yoanone@hotmail.com
Assistant Professor Dr. at Music Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: yoanone@hotmail.com

The findings were as follows: Chinese music in Nakhon Sawan at present are to be seen at the associations, foundations and educational institutions. The musical instruments used is divided into 2 types: melody instrument and rhythmic instrument. 2 types of notation are Chinese numerical notation and western number notation. The 2 transferring methods: transferring knowledge by self-learning through practicing on listening, memorizing, and imitating. And transferring knowledge by providing teachers with knowledge and skills in Chinese music directly as a relay. Chinese music culture in the way of life of Chinese ethnic groups in Nakhon Sawan Province consisting of Chinese music used in the performance and Chinese music used in rituals.

Keywords: Chinese music, Chinese music for rituals, Chinese music for performances

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ดนตรีถือเป็นวัฒนธรรมประจำชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ในสังคมที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านความคิด ความรู้สึก ตลอดจนศิลปะของแต่ละชนชาติที่มีสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน จึงกำหนดให้วัฒนธรรมของชนในแต่ละชาติมีความแตกต่างกันหลายประการ ทั้งความเป็นอยู่ ศิลปะ ภาษา วรรณคดี และดนตรี ดนตรีมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะด้านความเชื่อ มนุษย์ใช้ดนตรีเข้ามาประกอบเป็นความเชื่อของลัทธิต่าง ๆ มีการบวงสรวงต่อธรรมชาติหรือเทพเจ้าที่มนุษย์มีความเกรงกลัว การใช้ดนตรีประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจึงต้องมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของกลุ่มชนแต่ละกลุ่มชน ดนตรีเป็นศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยการเลียนเสียงที่ได้ยินจากธรรมชาติรอบตัว ซึ่งลักษณะของดนตรีและบทเพลงจะแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นที่อยู่ ตามวัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ มนุษย์จะใช้ดนตรีถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการเกิด การนอน การดำรงชีวิตประจำวัน แม้กระทั่งการตาย จะนำดนตรีมาสัมพันธ์กับชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย แม้จะเป็นด้านพิธีกรรมและด้านศาสนา มักจะนำดนตรีมาประกอบพิธีกรรมและศาสนพิธี (มหาวิทยาลัยบูรพาและสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยบูรพา, 2545: 11) อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมและประเพณีทั้งหลายเหล่านั้นเป็นพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของสังคมนั้น ๆ วิวัฒนาการของดนตรีมาพร้อมกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละยุค ซึ่งมีความแตกต่างกันตามลักษณะของเผ่าพันธุ์หรือกลุ่มชนทางสังคมของชาตินั้น ๆ (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529: 1) ซึ่งถือว่าวัฒนธรรมนั้นดำรงความเป็นชาติ มนุษย์มีหน้าที่อนุรักษ์สืบทอด ส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรม

กลุ่มชนชาติที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากที่สุด คือ คนจีน โดยการอพยพเข้ามาประเทศไทยทางเรือผ่านมหาสมุทรแปซิฟิกอ้อมเข้าอ่าวไทย และทางบกผ่านบริเวณตอนใต้ของจีนมณฑลยูนนาน มณฑลกวางสี ผ่านลาว และผ่านบางส่วนของประเทศพม่าและประเทศมาเลเซีย (บัณฑร อ่อนดำ, 2517: 8) การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนกระจายไปยังทั่วทุกภาคของประเทศไทย ทำให้มีชาวจีนกระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ทั้งภาคตะวันออก ภาคเหนือ และภาคใต้ สำหรับชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพอยู่ในดินแดนไทย ได้แก่ ชาวจีนกวางตุ้ง ชาวจีนแคะ

(ฮากกา) ชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวจีนฮกเกี้ยน และชาวจีนไหหลำ รวม 5 กลุ่มภาษาใหญ่ หลักฐานที่ชี้ให้เห็นถึงการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีน 5 กลุ่มภาษาดังกล่าวในประเทศไทย เห็นได้จากศาลเจ้า สมาคมตระกูลแซ่ สมาคมกลุ่มภาษา สมาคมถิ่นกำเนิด สมาคมอาชีพ และโรงเรียนจีน อันเป็นหลักฐานที่แน่ชัด ดังนั้นการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจีนเข้ามาสู่สังคมไทย จึงเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องยาวนาน นับตั้งแต่ราชวงศ์หยวนจนถึงราชวงศ์ชิง และตั้งแต่ก่อนอาณาจักรสุโขทัยมาจนถึงรัตนโกสินทร์ (สุภางค์ จันทวานิช, 2542: 2)

จังหวัดนครสวรรค์ ตั้งอยู่ในดินแดนที่มีความสำคัญมากทางประวัติศาสตร์ สืบค้นย้อนกลับไปได้ยาวนาน พบหลักฐานบ่งชี้สถานะ "รัฐกึ่งกลาง" ตั้งแต่สมัยทวารดี สุโขทัย และอยุธยา ด้วยปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยหลายประการ ทำให้นครสวรรค์พัฒนาสืบเนื่องจนมีชาวจีนหลั่งไหลมาขายแรงงานและค้าขายในช่วงรัตนโกสินทร์ ซึ่งคนจีนถือเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในนครสวรรค์ (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนครสวรรค์, 2542) ทั้งในแง่กิจการรายย่อยและการค้าขนาดใหญ่ มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อาทิ โรงสี ป่าไม้ โรงเลื่อย โรงน้ำแข็ง เป็นต้น ในบรรดาคนจีนทั้งหมดที่อพยพเข้ามาอยู่ในนครสวรรค์นั้น มีทั้งอพยพจากต่างประเทศโดยตรงและอพยพภายในประเทศ โดยคนจีนไหหลำได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่อำเภอเก้าเลี้ยว และตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ ก่อน ต่อมาคนจีนแต้จิ๋ว จีนแคะ และจีนกวางตุ้งเริ่มอพยพตามกันมา เมื่อชาวจีนเดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ในนครสวรรค์มากขึ้นจนกลายเป็นชุมชนชาวจีน จึงทำให้มีการเผยแพร่วัฒนธรรมและประเพณีของจีนอย่างแพร่หลาย และมีการถ่ายทอดขนบธรรมเนียม ประเพณี ต่อกันมาตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน อันแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จีน ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้มีทั้งกระบวนการสืบทอดและกระบวนการสร้างขึ้นใหม่ แม้ว่าลูกหลานของชาวจีนอพยพในประเทศไทยได้ผสมผสานกลมกลืนในสังคมวัฒนธรรมไทย จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยหรือกลายเป็นคนไทยในสุด แต่มิได้หมายความว่าคนไทยเชื้อสายจีนจะขาดการสืบทอดขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมดั้งเดิม ดังจะเห็นได้จากประเพณีจีนที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องและสืบทอดต่อกันมาหลายช่วงอายุคน โดยถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญของชีวิตและแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ เช่น ประเพณีตรุษจีน ประเพณีการจัดฉลองแซยิด การไหว้บรรพบุรุษ ประเพณีการทำศพ โดยประเพณีความเชื่อดังกล่าวมีทั้งการปฏิบัติที่บ้าน ศาลเจ้า วัด โรงเจ และสุสานบรรพบุรุษ ซึ่งใช้ดนตรีเป็นองค์ประกอบในการถ่ายทอดชีวิตความเป็นอยู่

จากที่กล่าวมาข้างต้น การรวมกลุ่มทางสังคมเป็นสมาคมหรือมูลนิธิของคนจีนในนครสวรรค์สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีแบบจีนที่ชาวจีนนำติดตัวมาด้วยหรือยึดถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียมสืบต่อมานั้น ถือว่ามีส่วนสำคัญในการหลอมรวมความเป็นสังคมจีนขึ้นในนครสวรรค์ จึงทำให้เป็นประเด็นในการศึกษาถึงดนตรีในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จีนจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีความสำคัญต่อคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดนครสวรรค์และมีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในแง่ระบบเศรษฐกิจ ความเชื่อ อัตลักษณ์ประจำท้องถิ่น และกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพวงดนตรีจีนในจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมดนตรีจีนในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จีนในจังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ดนตรีในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จีนจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภายใต้กระบวนการศึกษาทางมานุษยดนตรีวิทยา (Ethnomusicology) มีการรวบรวมข้อมูล 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดทางมานุษยดนตรีวิทยา ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ทฤษฎีเชิงระบบ ฯลฯ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านของดนตรีจีนและวัฒนธรรมดนตรี และ 2) การเก็บข้อมูลดนตรี เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้การเข้าสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการแสดงและพิธีกรรมต่าง ๆ และการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้ที่เกี่ยวข้องในส่วนต่าง ๆ ของคณะ ทั้งนักดนตรี หัวหน้าคณะ ฯลฯ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ทั้งด้านบริบทและด้านข้อมูลทางดนตรี โดยนำข้อมูลต่าง ๆ มาถอดเทปบันทึกโน้ตเพื่อนำไปวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. สภาพวงดนตรีจีนในจังหวัดนครสวรรค์

1.1สภาพวงดนตรีจีนในปัจจุบัน

จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่มีคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้ได้รับเอาวัฒนธรรมของชาวจีนที่สั่งสมมาเป็นเวลานานตามระยะเวลาที่คนจีนได้เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดนครสวรรค์ เมื่อชาวจีนได้มาใช้ชีวิตและดำรงชีวิตอยู่ในจังหวัดนครสวรรค์ ทำให้มีการเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีของจีน ตลอดจนพิธีกรรมของชาวจีนในจังหวัดนครสวรรค์อย่างแพร่หลาย ซึ่งผู้ที่ได้นำดนตรีมาเผยแพร่ในจังหวัดนครสวรรค์นั้น จากการสำรวจไม่มีที่มาอย่างแน่ชัด แต่ได้มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ดนตรีจีนในจังหวัดนครสวรรค์ได้มีการสืบทอดทั้งในการสอนของโรงเรียนและสมาคมโดยเฉพาะ วงดนตรีจีนในจังหวัดนครสวรรค์ส่วนใหญ่ได้รับความนิยมคือ ใช้สำหรับประกอบการแสดง เช่น การแห่เจ้า การเชิดมังกร สิงโต ในเทศกาลตรุษจีน ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดนครสวรรค์เป็นอย่างมาก ในปัจจุบันได้มีหน่วยงานและสถานศึกษาหลายแห่งในจังหวัดเห็นความสำคัญของดนตรีจีน จึงได้จัดให้มีการเรียนการสอนดนตรีจีนขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ไทย-จีน จึงทำให้ดนตรีจีนในปัจจุบันยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อจีนในจังหวัดนครสวรรค์ แต่เนื่องจากในปัจจุบันนักดนตรีบางคนมีอายุมากและลูกหลานไม่ได้ทำการสืบทอด เนื่องจากอิทธิพลและวัฒนธรรมของซีกโลกตะวันตกเข้ามาในประเทศไทย ทำให้คนรุ่นใหม่หันไปสนใจที่จะลืมสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่มีมาแต่บรรพบุรุษ จึงทำให้วงดนตรีจีนตามสมาคมต่าง ๆ ขาดนักดนตรีที่มีฝีมือ จึงต้องมีการเชิญนักดนตรีจากสมาคมอื่นหรือจังหวัดอื่นมาร่วมบรรเลงเวลามีงาน จากการสำรวจดนตรีจีนที่คงเหลืออยู่ตามสมาคมในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 5 คณะ จาก 4 สมาคม นอกจากนั้น ตามมูลนิธิและศาลเจ้าที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนยังมีการฝึกหัดดนตรีไว้ประจำศาลเจ้านั้น ๆ ด้วย เพื่อปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา โดยได้รับความรู้เกี่ยวกับบทเพลงและดนตรีจีนจากผู้ที่เคยบรรเลงดนตรีจีนรุ่นเก่า อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจและสังเกตการณ์ในพิธีกรรมของคนจีนในเทศกาลและงานประเพณีต่าง ๆ

พบว่ายังคงมีการยึดมั่นในประเพณีและพิธีกรรมและมีการสืบทอดทางวัฒนธรรมเพื่อให้ดำรงอยู่และใช้ในชีวิตประจำวันของคนไทยเชื้อสายจีนต่อไป

1.2 ลักษณะงานดนตรี

คณะวงดนตรีและนักดนตรีจะเป็นคนในสมาคมที่มีหน้าที่ปฏิบัติภารกิจ ตามที่ได้รับมอบหมายจากนายกสมาคม เช่น ปฏิบัติหน้าที่เจ้าหน้าที่พิธีการ เจ้าหน้าที่บัญชี เป็นต้น ลักษณะของงานที่ต้องใช้ดนตรีแสดงส่วนมาก คือ งานที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและพิธีกรรมเป็นหลัก เช่น ประเพณีตรุษจีน พิธีกงเต็ก ล้างป่าช้า เป็นต้น

1.3 รูปแบบของวงดนตรี

วงดนตรีในสมาคมทั้ง 4 แห่ง ในจังหวัดนครสวรรค์ ปรากฏว่ามี 5 คณะวงดนตรีของสมาคม ซึ่งได้แก่ คณะเสือไหหลำ ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ คณะรำถ้วย ดนตรีจีนไหหนำ คณะเอ็งกอ เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ คณะมังกรทอง จ้าวพ่อจ้าวแม่ปากน้ำโพ และคณะสิงโตฮกเกี้ยน เต้ออี้ถัง เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ ที่ยังคงมีจำนวนนักดนตรีที่มีฝีมือรวมตัวกันและสามารถปฏิบัติภารกิจของสมาคมได้ ส่วนรูปแบบวงดนตรีขึ้นอยู่กับจำนวนนักดนตรีที่มีอยู่ ซึ่งทั้ง 5 คณะจะจัดอยู่ในวงดนตรีประเภทเครื่องสายจีน และมีเครื่องประกอบจังหวะที่เรียกว่า โล่วโก้ว

1.4 การถ่ายทอดดนตรี

รูปแบบการถ่ายทอดดนตรีจีน มีทั้งรูปแบบการถ่ายทอดแบบดั้งเดิมผสมผสานกับรูปแบบที่ทันสมัย คือ เป็นแบบมุขปาฐะ โดยจะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ โดยให้ลูกศิษย์ฟังและใช้โน้ตตัวเลขจีน การสอนจะเริ่มต้นจากการรู้จักกับเครื่องดนตรี และรู้จักกับระดับเสียงของเครื่องดนตรี ตลอดจนให้ผู้เรียนฝึกฟังเพลงและหัดตามโดยไม่มีการต่อเพลง ผู้เรียนจะต้องมีความสนใจและขวนขวายเรียนรู้ด้วยตนเองหลังจากรู้จักกับเครื่องดนตรีและสามารถไล่ระดับเสียงเองเป็นแล้ว นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนบางคนจะให้ผู้เรียนสามารถเลือกเครื่องดนตรีที่เรียนได้ตามความสมัครใจ และฝึกให้รู้จักที่มาของการเกิดเสียงและการฝึกไล่ระดับเสียงของเครื่องดนตรีชิ้นนั้น ๆ จนผู้เรียนสามารถมีทักษะจากการฟังเสียงที่ถูกต้อง แล้วจึงสอนการอ่านโน้ตตัวเลขของจีน โดยอาจารย์จะเป็นผู้สาธิตและคอยเป็นพี่เลี้ยงให้กับผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา ส่วนบทเพลงที่ใช้สอนจะเป็นบทเพลงทั่วไป มีลักษณะเป็นบทเพลงสั้น ๆ ง่าย ๆ และรูปแบบทำนองง่ายต่อการจดจำ เพื่อให้ผู้เรียนมีความอยากที่จะเล่นเครื่องดนตรีนั้นให้ได้ โดยใช้สถานที่ฝึกสมาคมส่งเสริมดนตรี เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ สมาคมฮากกา นครสวรรค์ สมาคมไหหนำ นครสวรรค์ โดยมีการจัดการเรียนการสอนให้กับบุคคลทั่วไปที่มีใจรักและสนใจในดนตรีจีน ทุกวันระหว่างเวลา 16.00-19.00 น. โดยจะเรียนดนตรีประเภทเครื่องสาย และเครื่องดนตรีประกอบจังหวะประเภทโล่วโก้ว

1.5 การบันทึกโน้ต

การบันทึกโน้ตเพลงสำหรับเครื่องดนตรีจีนที่ใช้ในงานต่าง ๆ มีรูปแบบการเขียนโน้ต 2 แบบ คือ รูปแบบโน้ตตัวเลข (เจี๋ยนกู่) และรูปแบบโน้ตสากล ซึ่งการบันทึกโน้ตเพลงแบบตัวเลขจะนิยมใช้บันทึกบทเพลงลักษณะดั้งเดิมของจีน

2. วัฒนธรรมดนตรีจีนในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จีนในจังหวัดนครสวรรค์

2.1 ดนตรีจีนในการประกอบการแสดง

บทบาทของดนตรีจีนในการประกอบการแสดง ในจังหวัดนครสวรรค์ จะมีบทบาทและนิยมมาก โดยจะมีให้เห็นในช่วงเทศกาลตรุษจีนหรือกินเจ โดยเป็นการละเล่นที่จำเป็นต้องใช้เพียงเครื่องดนตรีประเภทประกอบจังหวะเป็นหลัก เช่น การแสดงเอ็งกอ การแห่มังกร ล่อโก้ว สิงโต การแสดงรำถ้วย ในเทศกาลตรุษจีน

ประเพณีการแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่

ประเพณีการแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่เทศกาลตรุษจีนได้สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดนครสวรรค์เป็นอย่างมาก ชาวตลาดปากน้ำโพทั้งชาวไทย ชาวจีนแต้จิ๋ว จีนกวางตุ้ง และจีนแคะ ร่วมกับจีนไหหลำจัดการละเล่นของแต่ละกลุ่มภาษาจึงได้ร่วมกันอัญเชิญเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่อยู่ในศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ มาแห่รอบตลาดเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและครอบครัวของชาวตลาดปากน้ำโพเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 1 ของจีน และได้อัญเชิญองค์เจ้าพ่อเจ้าแม่ทุกองค์แห่ทางน้ำ แล้วขึ้นบกแห่รอบตลาดปากน้ำโพ จนในปัจจุบันเปลี่ยนมาแห่บนบกเพียงอย่างเดียว ซึ่งรูปแบบการจัดงานได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย โดยได้คัดเลือกชาวตลาดปากน้ำโพเข้ามาเป็นคณะกรรมการจัดงาน หรือที่เรียกว่าคณะกรรมการกลาง (เถ่านั้ง) โดยในงานจะจัดให้มีอุปรากรจีนทั้งไหหนำและแต้จิ๋ว และในพิธีจะมีขบวนแห่มากมาย อาทิ สิงโต เอ็งกอ พะบู๊ ล่อโก้ว มังกรทอง ขบวนองค์สมมุติเจ้าแม่กวนอิม ศิลปะการรำถ้วยของสมาคมไหหนำ เป็นต้น

ขบวนแห่งมังกร เป็นการแสดงให้ถึงการนับถือมังกรในแง่มุมของการเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์เจ้าแห่งพิธีกรรมรับใช้เทพเจ้า ทั้งการอัญเชิญเจ้าและพิธีเบิกเนตร และเป็นการนับถือมังกรในฐานะของสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่จะอำนวยความอุดมสมบูรณ์มาให้ ซึ่งเครื่องดนตรีประกอบการแห่มังกร คือ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ได้แก่ กลอง ระฆัง ล้อ แฉ เป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทต่อการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวจีนในจังหวัดนครสวรรค์ ในแง่ของการใช้ในการเชื่อมต่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์เจ้าแม่ทับทิม

ภาพที่ 1 ขบวนแห่มังกร

ขบวนเอ็งกอ เป็นผู้นักรบผู้กล้าแห่งเขาเหลียงซานโป่ จำนวน 108 คน ต่างมีวิชาความสามารถกันคนละอย่างสองอย่าง ทั้งการต่อสู้ด้วยมือเปล่า ไม้พลอง มีด การดำน้ำ การเดินป่าทางไกล การรักษาโรค ฯลฯ แต่งหน้าอำพรางตนเป็นนักแสดงขี่ม้าเข้าเมือง เพื่อไปช่วยช้องกั๋งหัวหน้าของพวกตน การเขียนหน้าเพื่อปกปิดหน้าตาและทำให้ดูน่าเกรงขาม เอ็งกอมีการเขียนลวดลายเฉพาะคนเหมือนการ

สวมหน้ากากทั้ง 108 คน ลักษณะคล้ายกับการสวมหัวโขนของคนไทยในการแสดง ซึ่งเครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงเอ็งกอ แต่ละตอนจะมีเครื่องดนตรีบรรเลงรับเฉพาะตอน มักเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ (โล่วโก้ว) เป็นหลัก แต่จะมีปี่หรือโซนาเป็นเครื่องดำเนินทำนองที่สามารถดังได้ยินชัดเจน ซึ่งสามารถผ่านความดังของเสียงโล่วโก้ว ตลอดจนไม้ที่ผู้แสดงทั้ง 108 คน จะต้องถือเพื่อตีประกอบจังหวะอีกคนละ 1 คู่

ภาพที่ 2 ขบวนเอ็งกอ

ขบวนล่อโก้ว เป็นขบวนการบรรเลงดนตรีในขบวนแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ ขบวนล่อโก้วประกอบด้วยเครื่องดนตรีจีน มี "ล่อ" มี "โก้ว" (กลอง) ฉิ่ง, ฉาบ, คุ่ย, คิม, ซอ, อื่น ๆ ขบวนนี้จะหยุดเป็นระยะ ๆ เพื่อแสดงและบรรเลง

ภาพที่ 3 ขบวนล่อโก้ว

2.2 ดนตรีจีนในการประกอบพิธีกรรม

บทบาทของดนตรีจีนในการประกอบพิธีกรรม ในจังหวัดนครสวรรค์นั้นมีน้อยมาก เช่น งานกงเต็ก งานล้างป่าช้า เนื่องจากไม่มีผู้ประกอบพิธีนี้เลยประกอบกับในการประกอบพิธีกรรมนั้นจะต้องมีพระจีนหรือนักสวดที่เป็นฆราวาสมาทำการสวดมนต์ ดังนั้นจึงต้องไปจ้างพระจีนหรือนักสวดจากต่างจังหวัด ดนตรีที่ใช้จึงเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบการสวดมนต์ของพระหรือฆราวาส

พิธีกงเต็ก เป็นพิธีกรรมที่แสดงถึงความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษของชาวจีน ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานิกายมหายาน โดยผนวกเอาคำสอนของลัทธิเต๋าและขงจื้อ

เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมด้วย มีลักษณะเนื้อหาที่สะท้อนถึงคุณธรรมกตัญญู ทั้งในส่วนของเครื่องแต่งกายลูกหลานที่เข้าร่วมพิธีหรือขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีกรรม ตามทัศนคติของชาวจีนถือว่าหากศพไม่ได้รับการประกอบพิธีกงเต็กก็จะถูกสาปให้ตกนรก เพราะไม่มีผู้นำวิญญาณไปสู่สวรรค์ ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการทำพิธีกงเต็ก เพื่อเป็นการช่วยเหลือนำวิญญาณให้พ้นจากความทรมานโดยเร็ว โดยการทำขวัญดวงวิญญาณ ในพิธีกรรมได้มีการสาธยายถึงวงจรชีวิตมนุษย์ตั้งแต่การตั้งครรภ์ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย การเดินทางของวิญญาณไปสู่ปรโลก ซึ่งเป็นการเรียนรู้วงจรชีวิตแบบทางคติความเชื่อและแสดงเป็นรูปธรรมให้เห็นว่าความตายเป็นเรื่องปกติ การแสดงการเดินทางของวิญญาณออกมาเป็นรูปธรรมโดยการจำลองเหตุการณ์หลังความตายกับโลกของคนเป็นให้ลูกหลานได้รู้เห็นเหตุการณ์ที่ผู้ตายเผชิญในสิ่งดี ๆ และเพื่อแสดงความมั่นใจของลูกหลานว่าผู้เสียชีวิตได้เดินทางไปสู่โลกของวิญญาณด้วยความปลอดภัย ก่อให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นการชดเชยอารมณ์การพลัดพราก สูญเสีย ลักษณะทำนองการสวดมนต์จะแบ่งเป็นสวดทำนองปากเปล่าและสวดทำนองประกอบการบรรเลงดนตรี นอกจากนี้ยังแบ่งออกเป็นทำนองของสงฆ์จีนนิกายและทำนองที่ฆราวาสใช้ ซึ่งการออกเสียงในบทสวดต่าง ๆ ของจีนจะยึดเอาตามแบบของพระสงฆ์นิกายในไทย เช่น วัดมังกรกมลาวาส วัดโพธิ์เย็น และวัดอื่น ๆ ที่เป็นวัดจีนเป็นแบบอย่าง ภาษามนต์จีนจะมีวิธีการออกเสียง 5 สำเนียง ซึ่งจีนเรียกว่าโหงวอิม จะออกเสียงตามแบบของภาษาถิ่นของจีน 5 สำเนียง ได้แก่ แต้จิ๋ว กวางตุ้ง แคะ ไหหลำ และฮกเกี้ยน เพื่อให้ออกเสียงง่ายและใกล้เคียงกับภาษาสันสกฤตมากที่สุด แต่สำหรับการออกเสียงตามภาษาแต้จิ๋วหรือภาษาถิ่นของจีนสำเนียงใดนั้นสุดแต่ความถนัดของแต่ละบุคคล ซึ่งเก็งจูจะเป็นผู้เลือกบทสวดมนต์ตามความเหมาะสมของงาน ในขณะที่ผู้บรรเลงดนตรีเล่นตามทำนองร้องของผู้สวด สำหรับมนต์สวดทุกทำนองจะแตกต่างกันที่ทำนองเท่านั้น ส่วนเนื้อหาและคำแปลล้วนแต่เหมือนกันทั้งสิ้น

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกงเต็ก มี 3 ประเภท คือ เครื่องดนตรีประเภทบรรเลงทำนอง เครื่องดนตรีประเภทประกอบจังหวะ และเครื่องดนตรีสำหรับนักสวด

1. เครื่องดนตรีประเภทบรรเลงทำนอง ได้แก่
    - 1.1 ปี่ตี่ต๊า
    - 1.2 ซอหยี่ฮู้
    - 1.3 ซอพ้าฮี้
    - 1.4 เอี่ยวคิ้ม
    - 1.5 ห่วยเต็ก

2. เครื่องดนตรีประเภทประกอบจังหวะ ได้แก่
    - 2.1 ล้อ
    - 2.8 ตั่วโก่ว
    - 2.9 ตงโก่วและโซ๊วโก่ว
3. เครื่องดนตรีสำหรับนักสวด ได้แก่
    - 3.1 บักฮื้อ
    - 3.2 อิมเค่ง

3.3 เค่ง
3.4 กิเลง
3.5 อิมเจง

เครื่องดนตรีทั้ง 3 ประเภท มีการบรรเลงที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำนองดนตรีแบ่งตามลักษณะการใช้ คือ ใช้ประกอบบทสวดมนต์และใช้บรรเลงระหว่างพิธี ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองกระสวนจังหวะ และรูปแบบของเพลง เมื่อมีการเปรียบเทียบกับความเชื่อและพฤติกรรมการแสดงออกในพิธีกรรมแล้ว มีความเกี่ยวเนื่องกันเปรียบเสมือนความพยายามแสดงความกตัญญูอันมีความยากลำบาก เพื่อให้บุคคลที่ล่วงลับได้พบความสุข ลักษณะการบันทึกโน้ตและการอ่านโน้ตในปัจจุบันเปลี่ยนไป องค์ความรู้ในการอ่านโน้ตแบบจีนเริ่มหายไป มีการอ่านโน้ตแบบไทยหรือตามความถนัดของแต่ละคน

ปัจจุบันพิธีกงเต็กจีนในจังหวัดนครสวรรค์มีแนวโน้มลดบทบาทลง เพราะลูกหลานชาวจีนส่วนใหญ่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นไทย โดยเฉพาะสังคมในเมืองซึ่งเป็นลักษณะสากลมากขึ้น ลักษณะการเปลี่ยนแปลงพิธีกงเต็กของชาวจีนได้มีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบพิธีอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นแบบไทย คือ การใช้โลงไทย (โลงสี่เหลี่ยม) และมีการลดหย่อนขั้นตอนการปฏิบัติพิธีเพื่อให้เกิดความสะดวกและเหมาะสมกับสภาวะปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมยังคงสะท้อนให้ลูกหลานเกิดความซาบซึ้งหรือเข้าใจคุณค่าและความหมายของการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและครอบครัววงศ์ตระกูล

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องดนตรีในวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์จีนจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากวงดนตรีจีนในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่าวงดนตรีจีนในปัจจุบันปรากฏตามสมาคม มูลนิธิ และสถานศึกษา ประกอบด้วยวงดนตรีจีนที่ใช้ประกอบการแสดงและวงดนตรีจีนที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งคนจีนยังคงมีการรักษาประเพณีและวัฒนธรรมที่ยึดถือและปฏิบัติ สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่มีอิทธิผลต่อวิธีคิดและความเชื่อศรัทธา ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติเป็นประเพณีแบบแผนจากรุ่นสู่รุ่น มีคุณค่าและความหมายซ่อนอยู่โดยผ่านพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ เทศกาลและการประกอบพิธีกรรมสำคัญ การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของพิธีกรรม ดนตรีจะช่วยสร้างบรรยากาศศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมให้เป็นรูปธรรมชัดเจน เพื่อสร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อพิธีกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของสุกัญญา สุจฉายา (2543: 10-11) ที่กล่าวว่า หน้าที่ของดนตรีมิได้เกิดขึ้นเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ แต่เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมทางพิธีกรรม การทำงาน และประเพณีในสังคมชาวบ้านแบบดั้งเดิมด้วย

บทบาทของดนตรีในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จีนในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การบรรเลงดนตรีในทุกพิธีกรรมและการแสดงสะท้อนให้เห็นเรื่องของการสร้างแบบแผนและสื่อความหมายในลักษณะของการแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อีกทั้งเสียงของวงดนตรีมีส่วนในการสร้างแบบแผนและทำให้เกิดความหมายที่สามารถสื่อสารให้แก่ผู้อื่นให้สามารถเข้าใจได้ จึงมีผลต่อการสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น นอกจากนี้การเข้าร่วมพิธีต่าง ๆ ของสมาชิกมีส่วนสำคัญในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมทางตรง กล่าวคือ ถือเป็นการซึมซับการเรียนรู้วัฒนธรรม

ภายในของสมาชิกคณะ เช่น การงดรับประทานเนื้อสัตว์ของต้องห้ามต่าง ๆ ของคณะ การให้ความเคารพนับถือกันของสมาชิกที่มีความหลากหลายทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิ และการขัดเกลาทางสังคมทางอ้อม โดยการซึมซับจากบุคคลรอบข้างทำให้บุคคลนั้นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเหมาะสมกับสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น เช่น การประนมมือไหว้เจ้าในขณะที่ขบวนแห่อัญเชิญเทพเจ้าไปยังศาลเจ้าหรือการประนมมือไหว้เจ้าในขณะที่กำลังทรงจ้ำ เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความสำรวมต่อองค์เทพเจ้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเชาวลิต เขียวทาสี (2560: 79 -81) ที่ศึกษาเรื่อง ลักษณะเฉพาะทางดนตรีในประเพณีการแห่มังกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าบทบาทความสำคัญของประเพณีการแห่งมังกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ ปากน้ำโพ ได้แก่ บทบาทด้านเศรษฐกิจ บทบาทด้านความเชื่อ บทบาทด้านอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่น และบทบาทด้านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่าคนจีนกลุ่มภาษาต่าง ๆ ที่มาอยู่นครสวรรค์มีวิถีการดำเนินชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่บนพื้นฐานความเป็นจีนดั้งเดิมที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ประเทศจีน ได้แก่ การนับถือเทพเจ้าและวิญญาณบรรพบุรุษ การยึดมั่นในความกตัญญูรู้คุณบุพการี การยึดมั่นในคำสอนตามหลักปรัชญาในลัทธิขงจื้อและเต๋า รวมทั้งศาสนาพุทธนิกายมหายาน หรืออาจมีลักษณะเฉพาะหรือความแตกต่างกันบางประการของแต่ละกลุ่มภาษา เช่น การมีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและการนับถือองค์เทพเจ้าหรือเซียนเพื่อเป็นกำลังใจในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต ได้แก่ คนจีนไหหลำเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์เจ้าแม่ทับทิม ในขณะที่ชาวจีนฮากกา (แคะ) เลื่อมใสในองค์เทพเจ้ากวนอู ส่วนคนจีนแต้จิ๋วเลื่อมใสศรัทธาต่อเจ้าพ่อปุงเถ่ากง (ปึงเถ่ากง) เป็นต้น ทั้งนี้การคงอยู่ของวัฒนธรรมดนตรีในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จีนในจังหวัดนครสวรรค์จะเชื่อมโยงกับปัจจัยหลายด้านประกอบกัน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยี ด้านวัฒนธรรม โดยการปรับเปลี่ยนอาจมีได้หลายลักษณะ เช่น ปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดง ปรับเนื้อหาบทเพลง ปรับเนื้อหาการแสดง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงนี้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอด แต่อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงนั้นมีระบบแบบแผน มนุษย์ควรได้เรียนรู้ทฤษฎีทางวัฒนธรรม ลักษณะของวัฒนธรรม รวมทั้งอิทธิผลของวัฒนธรรมที่มีต่อสังคมและต่อตนเองด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวัฒนธรรมดนตรีในชนชาติพันธุ์จีนอื่น ๆ ในด้านการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดนตรีและสังคม

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมดนตรีในกลุ่มชาติพันธุ์จีนอื่น ๆ เพื่อให้เห็นถึงองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมดนตรีจีน

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. (2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนครสวรรค์*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

เชาวลิต เขียวทาสี. (2560). *ลักษณะเฉพาะทางดนตรีในประเพณีการแห่มังกรของคณะมังกรทองจ้าวพ่อ-จ้าวแม่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

บัณฑร อ่อนดำ. (2517). ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทย. *วารสารธรรมศาสตร์. 4*(1), 89.

พูนพิศ อมาตยกุล. (2529). *ดนตรีวิจักษณ์.* กรุงเทพฯ: สยามสมัย.

มหาวิทยาลัยบูรพา และสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยบูรพา. (2545). *คอนเสิร์ตการกุศล เพลง 9 รัชกาล "ย้อนร้อยดนตรีแผ่นดินจักรีจอมไทย".* กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์ (2541) จำกัด.

สุกัญญา สุจฉายา. (2543). *ดนตรีชาวสยาม.* กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

สุภางค์ จันทวานิช. (2542). *คนไทยเชื้อสายจีนไหหลำในประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: สมาคมไหหลำแห่งประเทศไทย.

การประกอบสร้างภาพแทนสตรีในวรรณกรรมอาเซียนกับบทบาททางการเมือง[1]
The Construction of Representation of Women in ASEAN Literatures on Political Roles

ธนพร หมูคำ[2]
Thanaporn Mookham

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง ภาพตัวแทนของประชาคมอาเซียนในวรรณกรรมอาเซียน วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างภาพแทนสตรีในวรรณกรรมอาเซียนกับบทบาททางการเมือง ประชากร คือวรรณกรรมอาเซียน จำนวน 21 เรื่อง ใช้แนวคิดการวิเคราะห์ภาพแทน แนวคิดวิเคราะห์วาทกรรม แนวคิดสัญญะวิทยา และแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาเป็นแนวทางการวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า วรรณกรรมอาเซียนที่นำเสนอภาพแทนสตรีกับบทบาททางการเมือง มี 2 เรื่อง คือ รอยย่างก้าว วรรณกรรมอินโดนีเซีย และ ไฟดับไม่สิ้นแสง วรรณกรรมสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ผู้แต่งประกอบสร้างตัวละครเอกหญิงเป็นภาพแทนสตรีเพื่อปลดแอกและภาพแทนสตรีเพื่อสังคมนิยม สตรีในฐานะภรรยาที่มีบุคลิกภาพสง่างาม นุ่มนวล มุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว และมีบทบาทสำคัญทางการเมือง คือ เป็นผู้ร่วมวางแผน ต่อสู้ต่อรอง เพื่อสิทธิสตรีและประชาธิปไตยกับผู้มีอำนาจทางการเมือง สัญญะที่พบคือใช้ความเป็นสตรีกับการต่อรองทางสังคมและการเมือง วาทกรรมที่พบคือความเท่าเทียมของมนุษยชาติ อุดมการณ์ที่พบคือเสรีนิยมในสตรีมุสลิมกับแม่หญิงลาวกับการต่อสู้ทางสังคมและการเมือง นอกจากนี้ในกระบวนการสร้างภาพแทนสตรีในบทบาทภรรยา พบว่าความเป็นสตรีในฐานะภรรยา สตรีเห็นความสำคัญของชาติมากกว่าเรื่องส่วนตน รวมทั้งสนับสนุนสามีให้มีบทบาทสำคัญทางการเมือง ยกย่องเกียรติของสามี และปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ จารีตในฐานะภรรยา

คำสำคัญ: วรรณกรรมอาเซียน, สตรีกับบทบาททางการเมือง, ภาพแทนสตรีในวรรณกรรม

Abstract

This article was a part of qualitative research entitled the representation of ASEAN community in ASEAN Literatures. The objective was to analyze the construction of representation of women in ASEAN community with political roles. Population was 21 copies of ASEAN literatures by using concept of representation, discourse, semiology and cultural studies as analyzing procedure.

[1] งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 2559

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง อีเมล thanapornnai@gmail.com
Lecturer in Doctoral of Philosophy in Thai program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, E-mail: thanapornnai@gmail.com

The result found that ASEAN literature presented the representation of women and politics in 2 titles that were *Roi Yang Kao* (Indonesia) and *Fai Dap Mai Sin Saeng* (The Lao People's Democratic Republic). The author composed the main female characters to represent women for liberating rules of Muslim community and for being Lao women in socialism who were good personality, tender, resolutely and having the important roles in politics.Those roles were planner, negotiator for women right and democracy in order to lay the political foundation. Sign was the use of femininity to negotiate society and politics. The discourse was the equality of humankind. The ideology was the liberalism in Muslim women and Lao women for saving the nations. In a process of construction of women representation in a role of wife found that women valued the importance of nation prior to personal and she supported her husband to drive the political issues, honored him including followed the rules, regulation, and customs as a position of wife.

Keywords: ASEAN literature, women and political role, women representation in literature

บทนำ

สังคมในกลุ่มประเทศอาเซียน กล่าวได้ว่าให้ความสำคัญกับบทบาทความเป็นชายมากกว่าความเป็นหญิง จนกล่าวได้ว่าเป็นสังคมชายเป็นใหญ่หรือระบบปิตาธิปไตย วรรณกรรมนับเป็นงานแต่งที่นำเสนอความจริงของสังคมผสานจินตนาการ แนวคิดหรืออุดมการณ์ของผู้แต่งในการนำเสนอ สื่อถึงภาพแทนสังคมนั้น ๆ และเป็นมุมมองของสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย เพราะวรรณกรรมคือ อวัจนกรรม (speech act) หรือปรากฏการณ์ของตัวบทซึ่งกระตุ้นความสนใจเฉพาะเจาะจงต่างจากวัจนกรรมแบบอื่น ๆ เช่น การให้ข้อมูล ถามคำถาม วรรณกรรมเป็นตัวบทที่สื่อได้ว่าเป็นภาพแทนสังคมในมิติสังคมวัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ รวมถึงการแฝงฝังเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นมายาคติของสิ่งที่เป็นธรรมชาติในวัฒนธรรมนั้น ๆ (สุนันทา วรรณสินธิ์ เบล, 2561: 57, 83)

บทบาทสตรีกลุ่มประเทศอาเซียนในวรรณกรรมส่วนใหญ่ มักจัดวางสตรีให้มีบทบาทเป็นคนดีอยู่ในกรอบจารีต ปฏิบัติตามกฎสังคมและเป็นตัวแทนแม่ที่ดี ภรรยาที่ดี เช่น ในวรรณกรรมอินโดนีเซีย พบว่า สตรียังมีบทบาทในขบวนการต่อสู้เรียกร้องสิทธิสตรี รวมถึงความเชื่อมั่นในศักยภาพและความเข้มแข็งในช่วงทศวรรษที่ 70 (บัญชา สำเร็จกิจ, 2556: 13) อินโดนีเซียนับว่าประชาชนมุสลิมเคร่งครัดศาสนามากที่สุด ผู้หญิงจึงเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายอิสลามมากกว่าผู้ชาย (อรอนงค์ ทิพย์พิมล, 2560: 118-121) วรรณกรรมร่วมสมัยของอินโดนีเซีย จึงมีความน่าสนใจในการนำเสนอภาพแทนสตรีที่ต้องการปลดปล่อย จากความเข้มงวดและสังคมชายเป็นใหญ่ เช่น เรื่อง Tarian Bumi ที่ถ่ายทอดเรื่องราวของผู้หญิงบาหลีโหยหาอิสรภาพ และอยากหลุดพ้นจากขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเล่าเรื่องผ่านตัวละครเอกนางรำ (นงค์ลักษณ์ เหล่าวอ บัทเลอร์, 2560: 84) ส่วนสตรีในวรรณกรรมลาวที่เป็นสังคมนิยม วรรณกรรมของลาวมักนำเสนอสภาพสังคมยุคภายใต้

ปกครองของเจ้าอาณานิคมซึ่งกดขี่ขูดรีดชาวพื้นเมือง จนเกิดการต่อต้านอำนาจเพื่อปลดปล่อยประเทศให้เป็นอิสระ วรรณกรรมมักนำเสนอความหวังและจินตนาการถึงความเป็นชาติหลังได้รับเอกราชภายใต้ระบอบสังคมนิยม (ลภัสรินทร์ ฉัตรวังคีรี, 2560: 171) คำว่า “แม่หญิงลาว” จึงเป็นภาพแทนสตรีลาว กล่าวได้ว่าเป็นภาพแทนความเป็นสตรีที่สื่อถึงผู้หญิงแกร่งร่วมต่อสู้กู้ชาติในยุคการต่อต้านฝรั่งเศสของชาวลาว เป็นผลมาจากที่ฝรั่งเศสทำการฟื้นฟูลาวเพื่อกระตุ้นให้ลาวภูมิใจในชาติของตน (สุนทรีพร ตาดทอง, 2561: 110) ทั้งนี้กล่าวได้ว่าภาพแทนลักษณะบุคลิกภาพทั่วไปของสตรีที่นำเสนอในวรรณกรรมส่วนใหญ่สื่อ คือ สตรีมักมีหน้าตาสวยงาม รูปร่างบอบบางน่าทะนุถนอม มีเสน่ห์ต่อเพศตรงข้าม ทั้งสตรีในฐานะมารดา ลูก และภรรยา (พรจันทร์ เสียงสอน, 2557: 19)

มีผู้สนใจศึกษาวรรณกรรมอาเซียน ที่นำเสนอประเด็นอุดมการณ์สิทธิสตรีในสังคมตะวันออก เช่น บทความเรื่อง “ความเป็นชาติ/ความเป็นหญิง : เสียงสะท้อนยุคหลังอาณานิคมของฟิลิปปินส์ จากนวนิยาย เรื่อง State at war ของ Ninotchka Rosca” (คารินา โชติรวี, 2556 : 14-41) บทความเรื่อง “แนวคิดกุลสตรีและบทความเรื่องมิตรภาพแห่งสตรี: ตัวตน บทบาทและการต่อรองของสตรีชนบทในนวนิยาย เรื่อง The wave of Life ของ Khadijah Hashim (นารีมา แสงวิมาน, 2556: 229-254) จึงกล่าวได้ว่าวรรณกรรมอาเซียนอยู่ในยุคร่วมสมัย โดยมีลักษณะร่วมสมัยเชิงสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมแบบทุนนิยม บริโภคนิยม สื่อสมัยใหม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนในอาเซียน (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2556 : 2)

การวิเคราะห์วรรณกรรมอาเซียนในงานวิจัย เรื่อง ภาพตัวแทนประชาคมอาเซียนในวรรณกรรมอาเซียน ผู้วิจัยวิเคราะห์วรรณกรรมอาเซียนที่เป็นนวนิยายและเรื่องสั้นของกลุ่มประเทศอาเซียนที่แปลเป็นภาษาไทย โดยสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย สำนักพิมพ์ในเครือนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ และสำนักพิมพ์คบไฟ พบว่ามีวรรณกรรม 2 เรื่อง คือ *รอยย่างก้าว* ของ ปราโมทยา อนันตา ตูร์ วรรณกรรมประเทศอินโดนีเซีย ผู้แปลคือ ภัควดี วีระภาสพงษ์ สำนักพิมพ์คบไฟ และ *ไฟดับไม่สิ้นแสง* ของ ส.สีนนทอง ผู้แปลคือ จินตรัย นวนิยายรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนของประเทศลาว ประจำปี 2552 สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ ได้ถ่ายทอดอุดมการณ์สิทธิสตรีและความเท่าเทียมของมนุษยชนของชาติไว้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะบทบาทสตรีที่เป็นตัวละครเอกของเรื่องที่มีบทบาททางการเมืองและมีส่วนสำคัญในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย รวมถึงต่อรองกับอำนาจการปกครองของผู้นำทางการเมือง

ตัวบทและความน่าสนใจของวรรณกรรมอินโดนีเซีย ด้วยอินโดนีเซียเป็นสังคมมุสลิม บทบาทสตรีในสังคมมุสลิมที่ต้องอยู่ในจารีตประเพณีที่เคร่งครัด ความเป็นสตรีในฐานะภรรยาต้องปฏิบัติหน้าที่ตามครรลองประเพณี ไม่มีส่วนในบทบาททางสังคมและการเมือง จะเห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายอิสลามในอาเจะห์เป็นการเลือกปฏิบัติ กลุ่มคนยากจนถูกลงโทษตามกฎหมายมากกว่าคนมีฐานะและผู้หญิงกลายเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายอิสลามมากกว่าชาย (อรอนงค์ ทิพย์พิมล, 2560: 121) ส่วนแม่หญิงลาว เป็นวาทกรรมที่สะท้อนให้เห็นความโดดเด่นและภาพแทนของสตรีในสังคมลาวที่มีความเป็นผู้สร้าง ผู้นำ ผู้ตาม และจรรโลงสังคมให้สงบสุข วรรณกรรมลาวหลังการปฏิวัติที่ทางการได้ควบคุมวรรณกรรม สื่อสิ่งพิมพ์ รวมไปถึงแบบเรียนประวัติศาสตร์เฉพาะขบวนการลาวรักชาติหรือลาวฝ่ายซ้าย (สุนทรีพร ตาดทอง, 2561: 120) จึงมีวรรณกรรมลาวในยุคสังคมนิยมที่มักนำเสนอเนื้อหาสนับสนุนความสำคัญของประชาชน การพัฒนาประเทศ และรับใช้ประเทศ (อุมมีสาลาม

อุมาล, 2558: 16) จึงกล่าวได้ว่าวรรณกรรม เรื่อง *รอยย่างก้าว* กับ *ไฟดับไม่สิ้นแสง* ประกอบสร้างภาพแทนสตรีในสถานการณ์การต่อสู้ทางการเมือง โดยบทบาทของสตรีที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งสองเรื่องมีลักษณะโดดเด่นในลักษณะกระบวนการคิดและการดำเนินชีวิต มุ่งให้เกิดพลังและจุดเปลี่ยนของสังคมที่ต่อต้านการกดทับสตรีและการครอบงำทางการเมืองโดยรัฐ

บทความฉบับนี้ มุ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ภาพแทนของสตรีกับบทบาทการเมืองในวรรณกรรมอาเซียน เรื่อง *รอยย่างก้าว* กับ *ไฟดับไม่สิ้นแสง* เพื่อนำเสนอกระบวนการสร้างภาพแทนสตรีของอินโดนีเซีย ทั้งที่อยู่ในบทบาทสตรีภายใต้ครรลองจารีตมุสลิมกับสตรีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ในบทบาทสังคมนิยม เพื่อนำเสนอให้เห็นมิติวาทกรรมที่สตรีใช้ต่อสู้ รวมทั้งสัญญะที่ปรากฏและอุดมการณ์ของผู้เขียนที่ประกอบสร้างความเป็นสตรี โดยนำเสนอประเด็นการประกอบสร้างความเป็นสตรีด้วยอุดมการณ์ สิทธิสตรีกับการต่อรอง วาทกรรมความเสมอภาคของมนุษยชาติ สัญญะสตรีกับการต่อรองอำนาจทางการเมือง และอุดมการณ์เสรีภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างภาพแทนสตรีในวรรณกรรมอาเซียนว่ามีบทบาทอย่างไรทางการเมือง กระบวนการสร้างภาพแทนสตรี มีสัญญะ อุดมการณ์ วาทกรรมใดสนับสนุน และความเป็นสตรีในฐานะภรรยามีส่วนสำคัญต่อการสนับสนุนสามีในทางการเมืองอย่างไร

แนวคิดและทฤษฎีในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด / ทฤษฎี ต่อไปนี้เพื่อนำมาเป็นกรอบคิดในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. แนวคิดการสร้างภาพตัวแทน (Representation) ของ ฌาคส์ แดร์ริดา (Jacques Derrida) ใช้อธิบายความจริงแท้และภาพตัวแทนสังคมของประชาคมอาเซียนที่ปรากฏในตัวบทวรรณกรรมที่ศึกษา เพื่อนำมาวิเคราะห์ตัวบทที่นำเสนอ การสร้างภาพแทนสังคม วัฒนธรรม การเมืองของประเทศสมาชิกอาเซียน

2. แนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) ของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เพื่อใช้อธิบายความหมายตัวบทที่นำมาวิเคราะห์ว่าแฝงความรู้ ความจริง อำนาจ ของแนวคิดใครและสถาบันใด

3. แนวคิดสัญญะวิทยา (Semiology) ของ โรล็องด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) เพื่อใช้อธิบายความหมายของสัญญะ (Signified) และอธิบายสัญญะ (Sign) ที่ผู้เขียนสื่อให้เห็นในตัวบทวรรณกรรมอาเซียนที่ศึกษาครั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์ตัวบท ที่สื่อสัญญะทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจที่ปรากฏในวรรณกรรม

4. แนวคิดวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Study) ของสจ๊วต ฮอลล์ (Stuart Hall) เพื่ออธิบายปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหรือการไหลบ่าของวัฒนธรรมร่วมของสังคมประชาคมอาเซียน

บทความนี้ เน้นการนำเสนอผลการวิเคราะห์การประกอบสร้างภาพแทนของตัวละครเอกหญิงในวรรณกรรมอาเซียน ที่อยู่ในฐานะภรรยาของตัวละครเอกชาย และบทบาททางการเมืองของตัวละครเอกหญิง เพื่อให้เห็นภาพแทนของสตรีในอาเซียนที่มีต่อบทบาททางการเมืองตามที่วรรณกรรมนำเสนอ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

งานวิจัยครั้งนี้ ประชากร คือ นวนิยายและเรื่องสั้นทั้งหมด 21 เรื่อง ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างวรรณกรรมแต่ละประเทศในการวิจัยให้เท่า ๆ กัน มีเกณฑ์ดังนี้

1. ตัวแทนนวนิยาย คัดเลือกตัวแทนประเทศละ 1 เรื่อง ได้ตัวแทนนวนิยาย จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ นวนิยายของประเทศลาว ที่แปลเป็นภาษาไทยโดยกระทรวงการต่างประเทศ นวนิยายประเทศเวียดนาม ที่แปลเป็นภาษาไทย โดยสำนักพิมพ์ในเครือนานมีบุ๊คส์ และนวนิยายของประเทศอินโดนีเซียที่แปลเป็นภาษาไทย โดยโครงการจัดพิมพ์คบไฟ ส่วนประเทศอื่นๆไม่พบการแปลนวนิยายในช่วงที่ศึกษาวิจัย

2. ตัวแทนเรื่องสั้น เลือกเรื่องสั้นจากหนังสือชุด 18 เรื่องสั้นอาเซียนคัดสรรของสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย

ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา

ขอบเขตด้านเวลาของกลุ่มตัวอย่าง คือ วรรณกรรมจากประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียนที่แปลเป็นภาษาไทยโดยสำนักพิมพ์หรือสมาคม จัดจำหน่ายตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2551 ถึง 2558 เท่านั้น เนื่องจากเป็นปีที่ผู้วิจัยกำหนดกรอบในการศึกษาและยื่นขอทุนวิจัย วรรณกรรมที่จำหน่ายหลังจาก ปี พ.ศ. 2558 ไม่นับรวมเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การวิเคราะห์

วิเคราะห์วรรณกรรมอาเซียน เรื่อง *รอยย่างก้าว* และ *ไฟดับไม่สิ้นแสง* เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยว่า วรรณกรรมได้นำเสนอภาพแทนสตรีเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองอย่างไร มีอุดมการณ์สัญญะ และวาทกรรมใดแฝงอยู่ในตัวบท และมุ่งนำเสนอในลักษณะใด

สรุปผลการวิจัย

ภาพแทนสตรี : ในฐานะภรรยา นุ่มนวล มุ่งมั่น เด็ดขาด

ใน *รอยย่างก้าว* นักเขียนได้ประกอบสร้างบทบาทของสตรี มีลักษณะนุ่มนวล มุ่งมั่น เด็ดขาด อยู่ในฐานะภรรยาของ*มิงเก*ตัวละครเอกชาย ตัวละครเอกหญิงที่นักเขียนสื่อให้เห็น คือ *ซานเม่ย* และ *เจ้าหญิง* ภรรยาของมิงเก

ซานเม่ย หญิงสาวชาวจีนที่อพยพมาจากแผ่นดินใหญ่ เข้ามาในชวาช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองของจีน *ซานเม่ย* สตรีที่มีบุคลิกภายนอกดูบอบบาง น่าทะนุถนอม แต่เธอมีความคล่องตัวสูงในการเคลื่อนไหว เธอจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเซี่ยงไฮ้ หลบเข้าเมืองมาอยู่ในเกาะเบตาวี ประเทศอินโดนีเซีย เธอมุ่งมั่นในการร่วมต่อสู้กู้ชาติแบบเงียบๆ กับกลุ่มชาวจีนพลัดถิ่น ช่วงแรกที่เธอมาอยู่ในเบตาวีเธอรับจ้างสอนภาษาจีน ต่อมาเธอทำงานเป็นคนครัวให้กับครอบครัวชาวจีน *ซานเม่ย* แต่งงานกับ*มิงเก* เป็นภรรยาคนที่ 2 หลังจากภรรยาคนที่ 1 ของมิงเกเสียชีวิต เธอแสดงความมุ่งมั่นในการร่วมต่อสู้กับอำนาจชนชั้นปกครอง เธอได้พลัดพรากจากกลุ่มพลัดถิ่นที่มีอุดมการณ์เดียวกับเธอ ดังบทบรรยาย ว่า

...เมื่อเดินทางออกจากบ้านเกิดเมืองนอนมาที่หมู่เกาะอินดีสกับคู่หมั้น เธอกลายเป็นนักเผยแพร่อุดมการณ์ นักกิจกรรมระดับรากหญ้า และคงทำงานล้มเหลวด้วย เธอตกอับอยู่ในดินแดนแปลกถิ่น ตัดขาดจากเพื่อนพ้องที่มีทั้งตาย หรืออยู่ห่างไกล ถูกทอดทิ้งและหมดปัญญาช่วยตัวเองประดุจนกปีกหัก...

(รอยย่างก้าว, 2547: 117)

ซานเม่ย คือภาพแทนสตรีที่ร่วมต่อสู้กับอุดมการณ์สิทธิสตรีของตะวันออก นักเขียนประกอบสร้างให้เธอมีความรู้ สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเซี่ยงไฮ้ ออกเดินทางไกลเพื่อร่วมต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีของประเทศจีน ซึ่งขณะนั้นสังคมจีนถูกครอบงำโดยระบอบชายเป็นใหญ่ เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม นวนิยายจึงนำเสนอการต่อสู้ของสตรีเพื่อปกป้องสิทธิสตรี โดยการเป็นส่วนหนึ่งของการปกป้องสิทธิสตรี และความชัดเจนในการจะร่วมปกป้องเกียรติของสตรี ดังบทสนทนาของ*ซานเม่ย*กับหญิงสาวใน*เจปารา*ที่อยากฝากแนวคิดของพวกเธอให้*มิงเก* นำไปตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์หรือบทความท้องถิ่นที่มิงเกจัดทำ ดังข้อความว่า

“...คุณคงมีความสุขนะกะมิส ที่ยังสาวและมีอิสระ”
“เพื่อนเอ๋ย เสรีภาพนี้เป็นผลลัพธ์จากความมานะยากนั้นของตัวฉันเองและเป็นผลลัพธ์จากการต่อสู้ทางจิตวิญญาณที่ยากเย็นแสนเข็ญทีเดียว...”

(รอยย่างก้าว, 2547: 123-124)

บทสนทนาระหว่าง*ซานเม่ย* กับหญิงสาวชาว*เจปารา* ที่ถูกกักอิสรภาพตามระบบการปกครอง แสดงให้เห็นว่า*ซานเม่ย* หญิงสาวชาวจีนที่เดินตามอุดมการณ์การต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิสตรีที่คนในสังคมพึงกระทำต่อสตรีเพศ *ซานเมย* มุ่งมั่นในอุดมการณ์ เพื่อขับเคลื่อนแนวคิดความเสมอภาคของสตรีกับสังคม *ซานเม่ย* นับเป็นภาพแทนสตรีที่มีความมุ่งมั่นในอุดมการณ์ เป็นตัวแทนของสตรีที่ฝ่าฟันอุปสรรค ถึงแม้จะมาจากภูมิภาคอื่นแต่เมื่อเธอมาอยู่ในชวาเธอจึงมีความมุ่งมั่นในการต่อสู้ตามอุดมการณ์ที่เธอตั้งไว้แต่เดิมโดยไม่หวาดหวั่น สื่อนัยว่าการต่อต้านขัดขืนกับอำนาจรัฐนั้น ชาวจีนพลัดถิ่นได้ริเริ่มและรวมกันเป็นองค์กรก่อน และเมื่อเธอเป็นภรรยาของมิงเกเธอจึงร่วมต่อสู้เพื่อสตรีและความเสมอภาคของประชาชนในการต่อรองกับชนชั้นปกครอง

ตัวละครสตรีที่สำคัญอีกตัว ใน *รอยย่างก้าว* คือ *เจ้าหญิงแห่งกาซีรูตา* เธอเป็นธิดากษัตริย์แคว้นพื้นเมืองที่ต้องตกอยู่ในฐานะเมืองขึ้นของประเทศในอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ เจ้าหญิงถูกกักกันบริเวณไม่ให้ออกนอกเกาะชวา หลังจากที่*ซานเม่ย*เสียชีวิต เจ้าหญิงตัดสินใจแต่งงาน เป็นภรรยาคนที่ 3 ของมิงเก การแต่งงานกับชายหนุ่มที่มีความเหมาะสมและนับถือมุสลิม เพื่อปกป้องไม่ให้ใครมารังแกขณะที่อาศัยอยู่เกาะชวา

เจ้าหญิง นับเป็นสตรีที่มีความสามารถหลายด้าน เป็นนักแม่นปืน ขี่ม้าเก่ง มีบุคลิกภาพสง่างาม พร้อมที่จะต่อสู้กับอำนาจของชนชั้นปกครองที่ครอบงำประชาชน เจ้าหญิงทำหน้าที่บรรณาธิการวารสารสตรี นำเสนอเรื่องราวของชาวพื้นเมืองเพื่อให้สังคมได้รับรู้ และให้ชาวพื้นเมืองได้มีเสียงทางสังคม และส่งเสริมบทบาทสตรีมุสลิมให้มีความเท่าเทียมหรือเสมอภาคกับบุรุษ *เจ้าหญิง*

ทำหน้าที่ภรรยาที่ดีของ *มิงเก* พร้อมกับทำงานบทบาทบรรณาธิการและนักเขียนในวารสารสตรีอย่างต่อเนื่อง เจ้าหญิงนำเสนอให้เห็นถึงบทบาทและพื้นที่ของสตรีที่สังคมควรเคารพสิทธิ เจ้าหญิงซึ่งเป็นธิดาของกษัตริย์พื้นเมืองได้รับผลกระทบจากชนชั้นปกครองจากการกักกันบริเวณ รวมทั้งกำจัดสิทธิทางการเมือง และความเหลื่อมล้ำในชนชั้นของสังคมชวา เจ้าหญิงเป็นสตรีราชนิกูลที่ถูกฝึกบุคลิกภาพให้สง่างาม มีความสามารถทั้งการต่อสู้ และมีการศึกษา ภาพแทนสตรีในบทบาทของเจ้าหญิงพื้นเมืองจึงสื่อนัยว่าการเป็นสตรีชนชั้นล่างหรือกล่าวได้ว่าชาวพื้นเมืองหากต้องต่อสู้กับชนชั้นปกครองหรือต่อรองกับอำนาจของชนชั้นปกครอง จำเป็นต้องมีความรู้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ต่อรอง เจ้าหญิงจึงเป็นภาพแทนสตรีที่ต่อสู้ ต่อรองกับอำนาจชนชั้นปกครอง เพื่อความเท่าเทียมในสังคม โดยการใช้ความรู้เป็นเครื่องมือเรียกร้องสิทธิของสตรี

ใน *ไฟดับไม่สิ้นแสง* นักเขียนได้ประกอบสร้าง *คำกอง* ตัวละครเอกหญิง ภรรยาของสมจิต ตัวละครเอกชาย *คำกอง* มีบุคลิกนุ่มนวล มุ่งมั่น และอดทน มุ่งต่อสู้เพื่อความเสมอภาคทางสังคม

ใน *ไฟดับไม่สิ้นแสง* นักเขียนนำเสนอ *คำกอง* สตรีชาวบ้านที่มีสามี และลูก แต่ถูกอำนาจของชนชั้นปกครองบีบบังคับ *คำกอง*เป็นหญิงสาวหน้าตาดี ลูกชายของอาชญาตาแสงหรือกำนันให้ความสนใจเธอ แต่*คำกอง* เลือกแต่งงานกับ *สมจิต* เพื่ออุดมการณ์ทางการเมืองและการดำเนินชีวิต แต่อาชญาตาแสงใช้อำนาจของชนชั้นปกครองจับกุม*สมจิต*สามีของเธอ กล่าวหาว่าสมจิตเป็นผู้สนับสนุนลาวฝ่ายซ้ายในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองของลาว *คำกอง* จึงต้องเลี้ยงดูลูกสองคนตามลำพัง แต่ลูกชายของอาชญาตาแสงยังคอยกลั่นแกล้งเพราะต้องการ*คำกอง*เป็นภรรยา *คำกอง*ยืนหยัดต่อสู้เพื่อความถูกต้องและต้องการรอคอยสามีกลับมา อาชญาตาแสงจับลูกชายเธอส่งให้ทางการไปฝึกเป็นกองกำลัง ทำให้เธอตัดสินใจพาลูกสาวคนเล็กหนีเข้าป่าไปใช้ชีวิตกับกลุ่มลาวอิสละเพื่อร่วมขบวนการต่อสู้กับอำนาจทางการเมือง ดังข้อความที่ว่า *“...นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ทั้งแม่และลูกจึงหายสาบสูญไปอย่างเงียบ ๆ ทำให้ผู้คนทั้งหลายเล่าลือกันไปต่าง ๆ นานา...”* (ไฟดับไม่สิ้นแสง, 2553: 22)

การปะทะสังสรรค์กันระหว่างความเป็นพลเมืองดีกับการถูกกล่าวหาจากทางการที่หนักหน่วงเพราะการไม่ยอมจำนนกับสิ่งที่ชนชั้นปกครองกำหนด ชะตาชีวิตของคำกองจึงต้องเดินหน้าต่อสู้ตั้งแต่สามีถูกกล่าวหาเป็นลาวฝ่ายซ้าย และลูกชายถูกจับไปอีกไปรับใช้กองทัพ *คำกอง* เมื่อหนีเข้าป่าไปกับลูกสาว และเข้าร่วมกับกองกำลังลาวกู้ชาติ เป็นพนักงานประชาสัมพันธ์ องค์กรลาวอิสระจึงดูแลเธอและส่งลูกสาวของเธอไปเรียนแพทย์ที่เวียดนาม เมื่อมีการต่อสู้ทางการเมืองเกิดขึ้นในช่วงการปฏิวัติระบอบการปกครองกับฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. 2496 *คำกอง* จึงทำงานกับลาวปฏิวัติ และกองทัพปลดปล่อยประชาชนลาว ท้ายที่สุดเธอได้พบ*พอนสะหวัน* ลูกสาวของเธอที่สำเร็จวิชาแพทย์กลับมาทำงานในหน่วยแพทย์อาสาดูแลทหารของศูนย์กลางลาวอิสระ ในที่สุด*คำกอง* พบกับ*สมจิต* และทราบว่าสมจิตได้หลบหนีไปการกักขังเข้าร่วมกองกำลังลาวอิสระตามอุดมการณ์ จนรับตำแหน่งผู้กองในกองกำลังลาวอิสระ จากการต่อสู้เพื่อสิทธิและหน้าที่ครั้งนี้ *คำกอง* ได้รับเกียรติให้เข้าร่วมงานวันประกาศอิสรภาพของชาติลาว นับเป็นการประกอบสร้างภาพแทนแม่หญิงลาวที่มุ่งมั่น เด็ดเดี่ยว และอดทนเพื่อต่อสู้ ต่อรองกับชนชั้นปกครอง

อุดมการณ์ : เสรีภาพเพื่อประชาธิปไตย

การประกอบสร้างสตรีอย่าง*คำกอง* ที่มุ่งมั่นในอุดมการณ์ เรียกร้องความเท่าเทียมกันของความเป็นมนุษย์ระหว่างบุรุษและสตรี โดยต่อสู้ชีวิตเพื่อให้สังคมลาวเกิดความเสมอภาคในสังคม จะเห็นว่ากระบวนการประกอบสร้างตัวละครเอกหญิงอย่าง*คำกอง* ที่ต้องฟันฝ่าอุปสรรคในชีวิตที่หนักหน่วง ตั้งแต่สามีโดนจับยัดเยียดข้อกล่าวหาว่าเป็นลาวฝ่ายซ้าย ลูกชายถูกจับตัวไป จนเธอต้องพาลูกสาวหนีเข้าร่วมกับกองกำลังลาวแนวอิสระ ร่วมต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ในการร่วมกับลาวอิสระ ทำให้เธอเกิดความรู้ มีกลยุทธ์ และวิธีต่อรองกับอำนาจชนชั้นปกครอง ท้ายเรื่องผู้เขียนยังนำเสนอให้ *คำกอง*ได้พบกับลูกสาว พบสามี ที่ต่างมุ่งหน้าต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ จะเห็นว่าตัวละครเอกหญิงที่แม้เป็นหญิงชาวบ้านธรรมดาที่มุ่งต่อสู้กับอำนาจของชนชั้นปกครอง ด้วยความมีอุดมการณ์ที่ต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมลาวไปในทิศทางที่ดีหรือปลดปล่อยให้มีอิสระทางความคิด และความเป็นอิสรภาพของมนุษย์ จึงเป็นภาพแทนการต่อสู้ ที่ผู้เขียนนำเสนอผ่านบทบาทของตัวละครเอกหญิง บทสนทนา ฉาก เหตุการณ์สถานที่จริง นับเป็นการประกอบสร้างให้มีสถานการณ์เสมือนจริงและตัวละครเสมือนคนในสังคมจริงที่เจอสถานการณ์กดทับเกี่ยวกับอำนาจชนชั้นทางการเมืองและการหาทางออกเพื่ออิสรภาพ

การประกอบสร้างตัวละครเอกหญิง ที่ปรากฏในวรรณกรรมอาเซียน ทั้ง 3 คน คือ *ซานแม่ย* กับ *เจ้าหญิง* ใน *รอยย่างก้าว* และ *คำกอง* ใน*ไฟดับไม่สิ้นแสง* เป็นการนำเสนอภาพแทนสังคมอาเซียนที่สตรีมีบทบาทในการสร้างอำนาจต่อรองกับชนชั้นปกครอง สตรีเป็นผู้ลุกขึ้นมาต่อสู้กับความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยเฉพาะกฎหมาย สิทธิ และความเสมอภาค นับเป็นความน่าสนใจอย่างมากที่วรรณกรรมอาเซียนได้สื่อกระบวนการต่อสู้กับชนชั้นปกครอง เพื่อต่อรองกับสิทธิและความเสมอภาค และเพื่อให้สังคมในกลุ่มอาเซียนได้ตระหนักถึงบทบาทสตรีที่เป็นฟันเฟืองหนึ่งที่มีความจำเป็นในสังคมเฉกเช่นเดียวกับบุรุษ เพราะสตรีมีบทบาทขับเคลื่อนสังคมให้มีความสมดุลและพัฒนา ดังวาทกรรมความเสมอภาคในสังคม คือ บุรุษหรือสตรีย่อมมีความเท่าเทียมกันและมีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งสังคมจะต้องให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ในความเท่าเทียมกันไม่ใช่การกำหนดจากเพศสภาพ

สตรีทั้ง 3 คน ยังมีบทบาทสนับสนุนสามีให้มีบทบาทสำคัญทางการเมือง ยกย่องเกียรติของสามี และปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ จารีตในฐานะภรรยา และสัญญะที่นักเขียนอธิบายในประเด็นสิทธิสตรีกับความเสมอภาคในสังคม คือ

รูปสัญญะ สตรีมีบทบาทสำคัญในการร่วมต่อสู้กู้ชาติ
ความหมายสัญญะ สตรีสามารถทำงานได้ไม่แพ้บุรุษ
สัญญะที่สื่อ สิทธิสตรีกับบทบาทในการพัฒนาสังคม

วาทกรรม : ความเสมอภาคของมวลมนุษยชาติ

ประเด็นสิทธิสตรีกับการต่อรองกับอำนาจชนชั้นปกครอง จะเห็นว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาประเด็นการต่อรองกับอำนาจของชนชั้นปกครอง เช่น บทความของนารีมา แสงวิมาน (2556: 232-233) ที่ศึกษางานเขียนของคาดีญะฮ์ ฮาชิมมี ในนวนิยาย เรื่อง Storm of Yesterday เป็นวรรณกรรมที่นำเสนอภาพแทนความเป็นสตรีของมาเลย์เซีย คาดีญะฮ์ ได้ถ่ายทอดความเป็นสตรีของชนบทและเมืองที่แตกต่างกัน ภาพสตรีในชนบทจะสัมพันธ์กับประเด็นชนชั้น ชาติพันธุ์ และเพศสภาพ นอกจากนี้ผู้เขียนยังนำเสนอประเด็นสิทธิและความเท่าเทียมกันของประชาชนในประเทศผ่านแนวคิดเรื่องการศึกษาด้วย

นับว่าในวรรณกรรมอาเซียนที่แต่งขึ้นในยุคอาณานิคมและยุคหลังอาณานิคมมักเน้นความสำคัญเกี่ยวกับบทบาทสตรีทั้งสตรีชนบทและสตรีในเมือง โดยเฉพาะจะสนับสนุนวาทกรรมความเท่าเทียมกันของมนุษยชาติ

สิทธิสตรี: สัญญะนุ่มนวล มีความรู้ และเด็ดขาด

การสื่อสัญญะทางการเมืองเกี่ยวกับตัวละครสตรี ใน *รอยย่างก้าว* และ *ไฟดับไม่สิ้นแสง* นักเขียนได้สร้างบุคลิกภาพภายนอกของตัวละครเอกหญิง ทั้ง 3 คน มีรูปร่างบอบบาง อ่อนโยน และมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาทางการเมือง รวมทั้งมีส่วนร่วมในการร่วมต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ดังสรุปประเด็นให้เห็น ดังนี้

ตาราง 1 แสดงบุคลิกลักษณะของตัวละครสตรี ใน ***รอยย่างก้าว*** และ ***ไฟดับไม่สิ้นแสง***

ตัวละครสตรี	ลักษณะบุคลิกตัวละคร
ซานเม่ย	บอบบาง ตัวเล็ก ๆ ผิวขาวซีด คล่องตัวสูง ฉับไว อดทน บุคลิกสง่างาม มีการศึกษา ฉลาด
เจ้าหญิง*แคว้นกาซีรูตา*	รูปร่าง ผิวพรรณดี คล่องแคล่ว เป็นนักแม่นปืน ขี่ม้าคล่อง มีการศึกษา ฉลาด
คำกอง	มีอุดมการณ์ มุ่งมั่น เคารพตนเอง ให้เกียรติผู้อื่น ใฝ่รู้ ฉลาด ทันคน

จะเห็นว่า การสร้างภาพแทนสตรีที่มุ่งต่อสู้ทางการเมืองในวรรณกรรม เรื่อง *รอยย่างก้าว* และ*ไฟดับไม่สิ้นแสง* มีลักษณะเหมือนกัน คือสตรีมีความอ่อนโยน สง่างาม ฉลาด มีการศึกษา มุ่งมั่น อดทน และเห็นความสำคัญต่อบทบาทการเมืองเป็นเรื่องของทุกคน โดยเฉพาะสตรีกับการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีในการต่อรองกับชนชั้นปกครอง ได้นำความรู้เป็นเครื่องมือต่อสู้ตามระบอบประชาธิปไตย และร่วมต่อสู้กู้ชาติกับผู้ชาย และยังเป็นภรรยาที่ดีของสามีในการสนับสนุนอุดมการณ์ทางการเมือง และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมเรียกร้องสิทธิสตรีและสิทธิมนุษยชน ดังแผนภูมิวิเคราะห์ให้เห็นความสัมพันธ์ของสตรีอินโดนีเซีย กับสตรีใน สปป.ลาว ได้ดังนี้

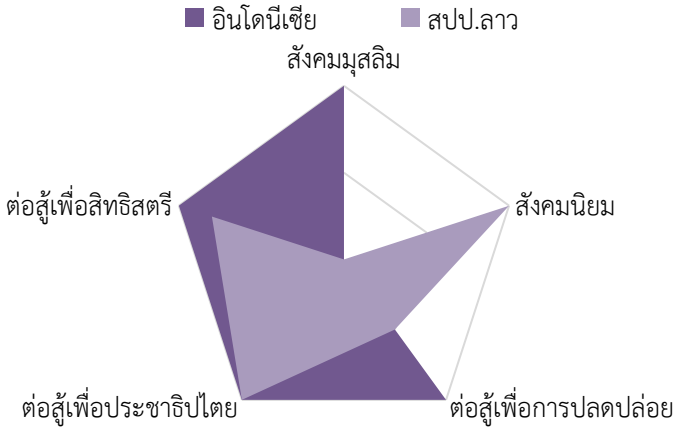

แผนภูมิ 1 แสดงสตรีอินโดนีเซียกับลาวในวรรณกรรมอาเซียนกับบทบาททางการเมือง ในวรรณกรรม เรื่อง *รอยย่างก้าว* และ*ไฟดับไม่สิ้นแสง*

จากแผนภูมิ จะเห็นว่าความเป็นสตรีสังคมมุสลิม ใน *รอยย่างก้าว* กับความเป็นแม่หญิงลาวในประเทศสังคมนิยม ใน *ไฟดับไม่สิ้นแสง* บทบาทของสตรีทั้งประเทศอินโดนีเซีย กับ สปป.ลาว ที่ปรากฏในวรรณกรรมอาเซียน มีบทบาทสำคัญในการต่อสู้เพื่อต่อรองสิทธิสตรีที่ต้องการปลดปล่อยจากการกดทับทางสังคม และการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย สตรีในสังคมมุสลิมเป็นสตรีที่ต้องอยู่ภายใต้จารีตประเพณี เห็นได้จากบทบาทตัวละครเจ้าหญิงแห่งกาชีรูตา ที่ต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิสตรีจากการกดทับและการปกครองกลุ่มชนพื้นเมืองในอินโดนีเซียของประเทศในเครืออาณานิคม

อภิปรายผลการวิจัย

ภาพแทนสตรีที่ปรากฏในวรรณกรรมอาเซียน *รอยย่างก้าว* และ *ไฟดับไม่สิ้นแสง* วรรณกรรมอินโดนีเซีย และ สปป.ลาว นักเขียนนำเสนอสังคมระดับล่างที่ต่อสู้กับอำนาจชนชั้นปกครอง ประกอบสร้างผ่านบทบาทสตรี *ชานเม่ย เจ้าหญิงแคว้นกาชีรูตา* และ *คำกอง* ความโดดเด่นของบุคลิก วิธีคิด และการใช้ความรู้ที่นักเขียนสร้างให้สตรีทั้งสามเป็นภาพแทนต่อสู้ทางการเมือง คือ ต้องมีความรู้ และร่วมต่อสู้กับบุรุษที่มีอุดมการณ์ทางการเมือง ใน *รอยย่างก้าว* มี *มิงเก* นักศึกษาแพทย์มาจากชาวพื้นเมืองที่สอบได้อันดับหนึ่งของประเทศ แต่กลับถูกดูถูกจากกลุ่มชนชั้นในอินโดนีเซียที่มีระบบชนชั้นทางสังคมที่เหลือมล้ำ ชายเม่ย กับ เจ้าหญิง จึงสนับสนุนมิงเกในการต่อสู้ต่อสู้เพื่อความเสมอภาคทางสังคม โดยเฉพาะบทบาททางการเมืองในอินโดนีเซีย ใน *ไฟดับไม่สิ้นแสง* ตัวละคร *คำกอง* เมื่อพลัดพรากจาก *สมจิต* สามีที่ถูกข้อกล่าวหาทางการเมือง *คำกอง* หนีเข้าป่าเพื่อฝึกฝนกระบวนการกับกลุ่มลาวอิสระสร้างชาติ เพื่อร่วมต่อต้านอำนาจรัฐ และการต่อสู้กับกระบวนการกลุ่มลาวอิสระเพื่อมุ่งให้ชนชั้นล่างเกิดความเสมอภาคทางสังคมและมีบทบาททางการเมืองในการขับเคลื่อนสังคม

อภิปรายได้ว่า วรรณกรรมลาวให้ความสำคัญกับการนำเสนอปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน โดยเฉพาะการต่อสู้ดิ้นรนของชนชั้นล่างในสังคม (บัวริน วังคีรี, 2556: 76) ตัวบทวรรณกรรมส่วนใหญ่สื่อให้เห็นความโหดร้ายและความไร้มนุษยธรรมของเจ้าอาณานิคมที่เข้ามาปกครองในลาว งานเขียนสื่อออกมาในเชิงต่อต้านเจ้าอาณานิคมซึ่งเป็นความทรงจำของคนลาวที่มีต่อฝรั่งเศสในยุคอาณานิคม (สุพัชรี เมนะทัต,2556: 226) ทั้งนี้วรรณกรรมที่นำเสนอความรักชาติจากการต่อสู้อยู่ภายใต้ประเทศอาณานิคมของฝรั่งเศส ยังมีเรื่องราวที่สะท้อนสังคมที่มีอำนาจกับประชาชนลาวและการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยประเทศชาติจากการครอบครองของมหาอำนาจ (อุมมีสาลาม อุมาร, 2558: 2) วรรณกรรมลาวที่นำเสนอภาพแทนสตรียุคสังคมนิยม หลังการปฏิวัติ ปี ค.ศ.1975 ยังคงนำเสนอการต่อต้านการครอบงำความคิดของรัฐ เพราะเป็นช่วงพัฒนาประเทศ (อุมารินทร์ ตุลารักษ์, 2555: 132) ส่วนบทบาทสตรีที่ปรากฏในวรรณกรรมอินโดนีเซียที่ศึกษาเกี่ยวกับสตรีที่สัมพันธ์กับการเมือง จากการศึกษาตัวละครหญิงเรื่อง *แผ่นดินอื่น* นักเขียนสร้างภาพแทนสตรีมุสลิมให้เห็นความสำคัญของการศึกษา มีระบบคิดเป็นของตนเอง คิดกว้างไกล และมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น (บัญชา สำเร็จกิจ, 2556: 16) และการอธิบายหรือตีความวรรณกรรมเชิงการเมืองหรืออุดมการณ์ดังกล่าว จะเห็นว่าตัวบทวรรณกรรมเป็นการสื่อความหมายที่มีอยู่ในสังคมและแสดงออกในรูปของทัศนคติและความเชื่อต่อสถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันการเมือง ความสัมพันธ์ทางสังคม คุณค่า ตลอดจนอำนาจ (พิเชฐ แสงทอง, 2561: 29) ภาพแทนสตรีอินโดนีเซียในวรรณกรรมอาเซียน ยังพบ ใน *จะฝันถึงเธอทุกคืนที่มีแสงดาว* ที่ตัวละคร*วิชยา* ต้องยึดถือปฏิบัติตนตามจารีต มีความเด็ดเดี่ยว สนับสนุนการต่อสู้กู้ชาติ และสันติภาพทางการเมือง (ธนพร หมูคำ, 2559: 52-55) ดังนั้นภาพแทนสตรีในวรรณกรรมอาเซียนที่ปรากฏ ใน *รอยย่างก้าว* และ*ไฟดับไม่สิ้นแสง* จึงไม่ได้สะท้อนภาพสตรีในภูมิอาเซียนเท่านั้น ยังสื่อถึงการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีมุสลิม และการนำเสนอความเข้มแข็งของแม่หญิงลาวกับการต่อสู้ทางสังคมและการเมืองอย่างมีนัยสำคัญกับบทบาททางการเมืองของสตรีในอาเซียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย สามารถศึกษาวรรณกรรมอาเซียนในมิติพื้นที่ที่นำเสนอในวรรณกรรม มิติเวลาที่นักเขียนนำมาสื่อในวรรณกรรม เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

คารินา โชติรวี. (2556). ความเป็นชาติ ความเป็นหญิง : เสียงสะท้อนยุคหลังอาณานิคม ของ ฟิลิปปินส์จากนวนิยาย เรื่อง State of War ของ Ninotchka Rosca. ใน ตรีศิลป์ บุญขจร (บ.ก.), *อาเซียนจากมิติวรรณกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์*. (น.14-42). กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ตรีศิลป์ บุญขจร. (2556). *อาเซียนจากมิติวรรณกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์.* กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนพร หมูคำ. (2559). *วาทกรรมสามเสาหลักแห่งอาเซียน ในชุดวรรณกรรมเพื่ออาเซียน ของประภัสสร เสวิกุล* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

นงค์ลักษณ์ เหล่าวอ บัทเลอร์. (2560). ภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรมร่วมสมัยของอินโนนีเซีย. *วารสารรูสมิแล, 38*(2), 79-86.

นารีมา แสงวิมาน. (2556). มิตรภาพแห่งสตรี: ตัวตน บทบาทและการต่อรองของสตรีชนบทใน นวนิยายเรื่อง The Wave of Life ของ Khadijah Hashim. ใน ตรีศิลป์ บุญขจร (บ.ก.), *อาเซียนจากมิติวรรณกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์*. (น.14-42). กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บัญชา สำเร็จกิจ. (2556). มองวรรณกรรมอาเซียนผ่านวรรณกรรมอินโดนีเซีย เรื่อง แผ่นดินของชีวิต. *วารสารรูสมิแล,* 34(2), 8-26.

บัวริน วังคีรี. (2555). ปัญหาสังคมยุคทุนนิยมบริโภคนิยมและโลกาภิวัตน์และการปรับตัวของประเทศลาว กัมภูชา พม่าและเวียดนามในบริบทอดีตประเทศอาณานิคม: ศึกษาจากวรรณกรรมร่วมสมัย. ใน ตรีศิลป์ บุญขจร. (บ.ก.), *วรรณสารอาเซียน: สายสัมพันธ์และสตรีวิถี รวมบทความศึกษาวรรณกรรม รวมบทศึกษาวรรณกรรมอาเซียน 10 ชาติ.* กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรจันทร์ เสียงสอน. (2557). การนำเสนอผู้หญิงและความรุนแรงในภาพยนตร์ไทย. *วารสารนิด้าภาและการสื่อสาร, 19*(23), 12-43.

พิเชฐ แสงทอง. (2561). *วรรณกรรมวิจารณ์ แนวคิดและปฏิบัติการ.* กรุงเทพฯ: คมบาง.

โรล็องด์ บาร์ตส์. (2555). *มายาคติ.* (วรรณพิมล อังคศิริสรรพ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: คบไฟ.

ลภัสรินทร์ ฉัตรวังคีรี. (2560). การต่อสู้กู้ชาติและผลกระทบของสงครามในศตวรรษที่ 20 ที่ปรากฏในวรรณกรรมลาว เวียดนาม กัมพูชา และพม่า. *วารสารมนุษยศาสตร์สาร, 18*(1).

สุนทรีพร ตาดทอง. (2561). ภาพสะท้อนทางการเมืองของประเทศลาวในช่วง ปี ค.ศ.1954-1975 ผ่านบทพิสูจน์ของ ไกสอน พมวิหาน. *วารสารโพธิวิจัย, 2*(1), 101-121.

สุนันทา วรรณสินธิ์ เบล. (แปล). (2561). *ทฤษฎีวรรณคดี.* กรุงเทพฯ: bookscape.

สุพัชรี เมนะทัต. (2556). ภาพแทนของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสในงานเขียนเรื่อง ‘บันทึกความทรงจำของนักเรียนเก่าแห่งเมืองปากเซล’ ของท้าวกระต่าย โดนสะโสริท. ใน ตรีศิลป์ บุญขจร. (บ.ก.), *วรรณสารอาเซียน:สายสัมพันธ์และสตรีวิถีรวมบทความศึกษาวรรณกรรมอาเซียน 10 ชาติ.* (น.207-228). กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2559). *ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตก ในคริสต์ศตวรรษที่ 20.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา พงศาพิชญ์. (2547). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม: กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรอนงค์ ทิพย์พิมล. (2560). กฎหมายชารีอะห์กับผู้หญิงอาเจะห์: ชายขอบของชายขอบ. *วารสารประวัติศาสตร์ธรรมศาสตร์, 4*(1), 116-158.

อุมารินทร์ ตุลารักษ์. (2555). ผู้หญิงกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในวรรณกรรมลาวร่วมสมัย. ใน ใน ตรีศิลป์ บุญขจร. (บ.ก.), *วรรณสารอาเซียน:สายสัมพันธ์และสตรีวิถีรวม บทความศึกษาวรรณกรรมอาเซียน 10 ชาติ.* (น.132-149). กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุมมีสาลาม อุมาร. (2558). พัฒนาการเรื่องสั้นลาว. *วารสารรูสมิแล,* 36(2), 6-17.
Andrew Edger and Peter Sedgwick. (2008). *CULTURAL THEORY.* New York: Routledge.
Said, Edward W. (1978). *Culture and Imperialism.* New York: Random House.
Sara Mills. (2002). *DISCOURSE (The New critical idiom).* New York: Taylor & Francis Group.

กลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย
Blood Donation Campaign Strategy for National Blood Centre, Thai Red Cross Society

จำเนียร ศิลปอาชา[1] และปรีชา พันแน่[2]
Chamnean Silpa-archa and Preecha Phannan

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์กลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิต ระหว่างปี พ.ศ 2561-2562 2) สำรวจความคิดเห็นของผู้บริจาคโลหิตเกี่ยวกับการรณรงค์บริจาคโลหิต และ 3) เสนอแนะกลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย ที่เหมาะสม ในการดำเนินการวิจัยนั้นเป็นทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการที่มีประสบการเกี่ยวกับการรณรงค์ไม่ต่ำกว่า 20 ปี ประเภทละ 2 คน รวม 4 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจง ส่วนประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้ที่เคยบริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ จำนวน 400 ตัวอย่าง จากการสุ่มแบบตามสะดวก ใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายระดับความเห็นที่มีต่อการรณรงค์บริจาคโลหิต จากนั้นนำผลไปวิเคราะห์ร่วมกัน

ผลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการเสนอผลวิจัยเชิงคุณภาพและแนวทางกลยุทธ์การรณรงค์เท่านั้น สรุปได้ว่า 1) สถานการณ์ของการดำเนินกลยุทธ์การรณรงค์ปัจจุบันมีหลายรูปแบบและใช้สื่อทุกชนิด แต่ผลการรณรงค์บริจาคโลหิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ 2) นโยบายการรณรงค์บริจาคโลหิตกว้าง ไม่เจาะจงกลุ่มเป้าหมาย แนวทางคือต้องสำรวจกลุ่มเป้าหมายและใช้นโยบายเจาะจงแต่ละกลุ่ม 3) กลุ่มเป้าหมายหลักและรอง ไม่มีการแบ่งที่ชัดเจน ควรเจาะจง มีแนวปฏิบัติที่แยกกัน 4) เครือข่ายสนับสนุนมีจำนวนมาก แต่ถือว่ายังน้อยถ้าเปรียบเทียบกับความหนาแน่นขององค์กรในกรุงเทพมหานคร จึงต้องเสริมพลังเครือข่ายให้เข้มแข็งมากขึ้น และ 5) โครงการและกิจกรรมหลัก โครงการกิจกรรมตามวาระเหมาะสม โครงการกิจกรรมรายเดือนต้องมีการสอดประสานกัน และกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการกระตุ้นให้บริจาคโลหิตชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งแสวงหาช่องทางใหม่ด้านการรณรงค์ยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การรณรงค์การบริจาคโลหิต. ศูนย์บริการโลหิต

[1] นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์นวัตกรรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก อีเมล maewsil@yahoo.com
Doctoral Student in Philosophy Program in Innovative Communication, Faculty of Liberal Arts, Krirk University. Email: maewsil@yahoo.com
[2] รองศาสตราจารย์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์นวัตกรรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก อีเมล preecha.phannan9@gmail.com
Associate Professor in Philosophy Program in Innovative Communication, Faculty of Liberal Arts, Krirk University. Email: preecha.phannan9@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were (a) to analyze blood donation campaign strategies between 2018 and 2019; (b) to conduct a survey of donors response to the blood donation campaign; and (c) to make recommendations to the National Blood Center and the Thai Red Cross Society for a more effective and proper blood donation campaign strategy.This analysis comprised both Qualitative and Quantitative Research. The sample group which responded to the Qualitative Research specific interview methods, included the three Executives involved in the blood donation campaign for the National Blood Center, as well as Specialists and Scholars with at least twenty years of experience in the field. The sample group which responded to the Quantitative Research, within the context of a more random interview method, featured the 400 donors who had donated blood to the National Blood Center. At the end, the results from both sample groups were compiled and analyzed together.

This research presents the results of the Qualitative Research and strategies for the blood donation campaign only. Some findings are that: (a) currently, there are many different blood donation strategies and dissimilar media campaigns being used; (b) however, blood donation remains inadequate; (c) blood donation policies are too broad and need to be more specific to the targeted groups; (d) first and secondary targets are not clearly identified and that two different sets of rules for the different target groups should be developed. Further, the findings illustrate that although there are many supporting national networks, compared to the organizations in Bangkok itself; this network of supporting organizations is still not enough. Therefore, the main projects and activities must accord with and clearly specify the groups being targeted to increase blood donation. Additionally, it is important to note that any new campaign strategy must consider and be influenced by this digital age.

Keywords: Strategy, Blood Donation Campaign, National Blood Centre

บทนำ

การบริจาคโลหิตเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการช่วยชีวิตผู้คน ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ เป็นหน่วยงานสังกัดสภากาชาดไทย มีภารกิจหลักคือจัดหาโลหิตและส่วนประกอบโลหิต เพื่อจ่ายให้โรงพยาบาลภาครัฐและเอกชนทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด จัดทำอุปกรณ์ เจาะเก็บโลหิต เช่น ถุงบรรจุโลหิต ผลิตน้ำยาตรวจหมู่โลหิต เพื่อให้ใช้ในหน่วยงานต่าง ๆ ทั่วประเทศ อย่างไรก็ตามการจัดหาโลหิตซึ่งเป็นภารกิจหลักของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาตินั้นยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ป่วย (ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ, 2559) ตามความเจริญและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและวิวัฒนาการต่าง ๆ

ส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อความต้องการโลหิตโดยที่องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดนโยบายการจัดหาโลหิตแต่ละประเทศให้ได้ 100 เปอร์เซ็นต์ ในปี ค.ศ. 2020 (พ.ศ.2563) โดยประชากรผู้บริจาคโลหิตของประเทศนั้น ๆ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 3 ของประชากรที่มีอายุเกณฑ์ที่สามารถบริจาคโลหิตได้

สำหรับการบริจาคโลหิตของประเทศไทยจากข้อมูลของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย มีผู้บริจาคโลหิตที่ศูนย์โลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย ปีงบประมาณ 2559 ปริมาณโลหิตที่มีผู้มาบริจาค 702,333 หน่วย ปริมาณโลหิตที่มีจำหน่ายให้โรงพยาบาลต่าง ๆ 672,791 หน่วย แต่ปริมาณโลหิตที่โรงพยาบาลต่าง ๆ ขอมา 1,091,734 หน่วย (รายงานการรับจ่ายโลหิตศูนย์โลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย 2559) สำหรับในปีงบประมาณ 2560 ปริมาณโลหิตที่หาได้จำนวน ทั้งสิ้น 661,187 หน่วย ปริมาณโลหิตที่จำหน่ายให้โรงพยาบาล 563,769 หน่วย ปริมาณโลหิตที่โรงพยาบาลต่าง ๆ ขอมา 1,154,290 หน่วย (รายงานการรับบริจาคโลหิตศูนย์โลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย) จากสถิติการรับจ่ายโลหิตในปีงบประมาณ 2561 ปริมาณโลหิตที่หาได้จำนวน 712,202 หน่วย จำนวนโลหิตที่จำหน่ายให้โรงพยาบาลต่าง ๆ 674,160 หน่วยปริมาณโลหิตที่โรงพยาบาลต่าง ๆ ขอมา 1,291,468 หน่วย (รายงานการปฏิบัติงานและผลงานประจำปี 2561) จะเห็นได้ว่าการขาดแคลนโลหิตมีอย่างต่อเนื่อง ทางศูนย์บริการโลหิตออกสื่อเพื่อขอโลหิตเป็นประจำทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ การศึกษางานวิจัยของนฤมล บุญสนองและยุพา เอื้อวิจิตรอรุณ (2552) เกี่ยวกับการเพิ่มจำนวนผู้บริจาคโลหิต ได้รับความคิดเห็นอันดับแรกคือ การประชาสัมพันธ์

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า การนำกลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตที่เหมาะสมตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายน่าจะโน้มน้าวใจให้มีผู้มาบริจาคโลหิตมากขึ้น มีโลหิตเพียงพอและไม่ขาดแคลน ซึ่งเป็นเป้าหมายของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย งานศึกษาเรื่องกลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาเป็นแนวทางกำหนดกลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยที่เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อให้ได้มาซึ่งการเพิ่มปริมาณโลหิตให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ของผู้รับบริจาคโลหิตทั่วประเทศทั้งในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์กลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2561-2562
2. สำรวจความคิดเห็นของผู้บริจาคโลหิตเกี่ยวกับการรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย
3. เสนอแนะกลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยที่เหมาะสม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์เป็นการวางแผน หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อที่จะกำหนดเป็นทิศทางหรือเป็นแนวทางในการดำเนินงานในอนาคต ซึ่งการกำหนดกลยุทธ์เป็นการพัฒนาแผนระยะยาวบนรากฐานของโอกาสและอุปสรรคสำหรับขั้นตอนการทำกลยุทธ์ของศูนย์โลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทย เป็นการ

วิเคราะห์สถานะการการรณรงค์บริจาคโลหิตทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีผลกระทบต่อการรณรงค์บริจาคโลหิตและการกำหนดกลยุทธ์จากการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ และการสำรวจความคิดเห็น พร้อมนำไปสู่แนวทางในการปฏิบัติกำหนดเป็นแผนปฏิบัติงาน

แนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์คือการสื่อสารโน้มน้าวจูงใจให้เปลี่ยนความเชื่อ ทัศนคติ หรือพฤติกรรม และมีกิจกรรมการโน้มน้าวใจ มีจุดมุ่งหมายที่เฉพาะเจาะจง มีโครงสร้างการทำงานแบบองค์กร เพื่อให้เกิดพฤติกรรมอันพึงประสงค์ภายใต้ระยะเวลาที่กำหนดขึ้นโดยผู้รับสารมักเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคม การรณรงค์เป็นการมุ่งประโยชน์ระดับสังคม และระดับปัจเจกบุคคลโดยมีสื่อเป็นเครื่องมือหรือช่องทางในการสื่อสารช่วยนำข้อมูลไปยังผู้รับสาร

ทฤษฎีการโน้มน้าวใจ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการโน้นน้าวใจบุคคลใดบุคคลหนึ่งเหมือนเป็นการกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองในสิ่งที่ต้องการ การโน้มน้าวใจบุคคลหรือการสื่อสารสิ่งใดให้ประสบผลสำเร็จต้องศึกษาถึงองค์ประกอบของบุคคลนั้น เช่น ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ระดับการศึกษา ความผูกพันของครอบครัว การโน้มน้าวใจมีลักษณะ ได้แก่ 1) ผู้โน้มน้าวใจมีความตั้งใจมีอิทธิพลบางประการเหนือผู้ถูกโน้มน้าว 2) ผู้โน้มน้าวจะพยายามชักจูงให้ยอมรับทางเลือกที่ตนเสนอ และ 3) ผู้โน้มน้าวต้องการคือการเปลี่ยนแปลงหรือดำรงไว้ซึ่งความคิดเห็น ทันคติ ค่านิยม และความเชื่อ ผู้ถูกโน้มน้าวจะส่งผลต่อ อารมณ์ พฤติกรรม

กรอบแนวคิดงานวิจัย

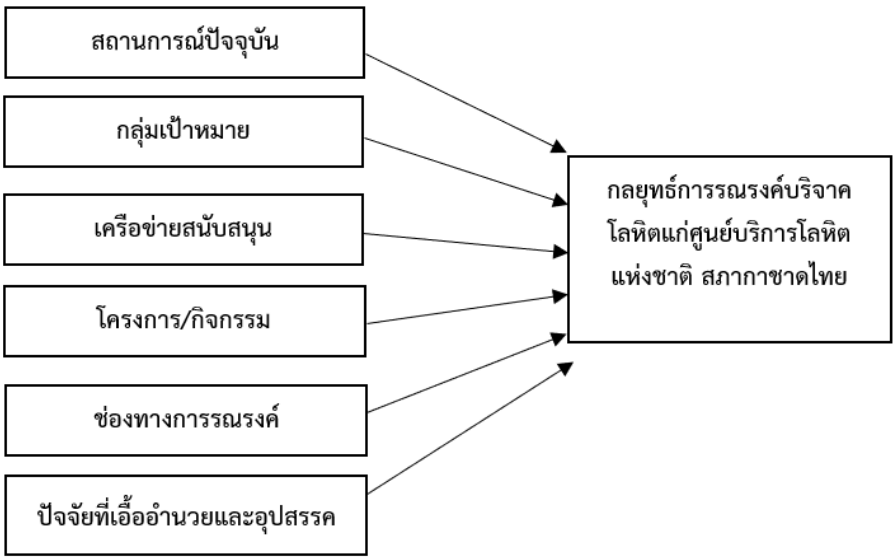

ระเบียบวิธีวิจัย

ประเภทงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการดำเนินการวิจัยแบบผสานวิธี (Mix method) ประกอบด้วยงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเชิงคุณภาพ คือผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์บริจาคโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยจำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการที่มีประสบการเกี่ยวกับการรณรงค์ไม่ต่ำกว่า 20 ปี ประเภทละ 2 คน รวม 4 คนโดยวิธีการเลือกสัมภาษณ์แบบเจาะจง (purposive sampling)

ประชากรกลุ่มเป้าหมายเชิงปริมาณคือผู้ที่เคยบริจาคโลหิตให้แก่ศูนย์โลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยสำหรับตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริจาคโลหิตในเรื่องการรณรงค์บริจาคโลหิตแก่ศูนย์โลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย จำนวนทั้งสิ้น 782,615 คน (พ.ศ 2560-พ.ศ 2561) สำหรับกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการหาขนาดตัวอย่าง (Sample size) โดยตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) กลุ่มตัวอย่างคือ 400 ตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบตามสะดวก (Convenient sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) จากแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง ที่เน้นประเด็นด้านสถานการณ์ปัจจุบัน เป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย ช่องทางการรณรงค์ และปัจจัยที่เอื้ออำนวยและเป็นอุปสรรคในการณรงค์บริจาคโลหิต ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการโลหิต 3 คน ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการที่มีประสบการเกี่ยวกับการรณรงค์ไม่ต่ำกว่า 20 ปี ประเภทละ 2 คน รวม 4 คน จากนั้นนำผลจากการสัมภาษณ์มาสกัดประเด็นต่าง ๆ ไปประมวลผลกับข้อมูลเชิงปริมาณ

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative approach) สำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่เคยบริจาคโลหิตกับศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทยจำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือประกอบด้วยมาตรวัดตัวแปร ตัวแปรหลักที่อยู่ในกรอบสำหรับการตอบคำถามเกี่ยวกับการณรงค์บริจาคโลหิตให้แก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทย เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำไปวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) ในการตรวจสอบเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน สำหรับความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ข้อที่มีค่า IOC น้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนั้นทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.97

การเก็บข้อมูล

การวิจัยเชิงคุภาพเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างตามหัวข้อกำหนดไว้เพื่อสรุปประเด็น สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามมีขั้นตอน

1. กำหนดรหัสหมายเลขแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบการเก็บแบบสอบถาม
2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ชุด

3. ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนและสมบูรณ์ก่อนที่จะนำมาประมวลผล หากมีฉบับใดไม่ครอบถ้วนคัดออกและทำการเก็บเพิ่ม

4. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล เดือนกุมภาพันธ์ 2562

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์บันทึกเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ถอดบทสัมภาษณ์แต่ละประเด็นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแจงประเด็นเพื่อวิเคราะห์ ดำเนินการนำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลไปดำเนินการต่อโดยจัดระเบียบ จัดระเบียบ–แจงข้อมูลตามสัมภาษณ์ กำหนดรหัสข้อมูล-จัดหมวดหมู่ประเด็น สร้างข้อสรุป–สกัดประเด็นเชื่อมโยง สร้างบทสรุป–บทสรุปการรณรงค์ ปัญหาอุปสรรค

ตารางสรุปบทสัมภาษณ์นักวิชาการ

วันพุธที่ 10 เมษายน 2562 สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (แจ้งวัฒนะ)

หัวข้อสัมภาษณ์	ผู้ให้สัมภาษณ์	ผู้ให้สัมภาษณ์
1. หลักการกำหนดกลยุทธ์การรณรงค์ที่ประสบความสำเร็จและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง	การรณรงค์เพื่อให้ประสบความสำเร็จสำคัญที่สุด คือ กลุ่มเป้าหมายให้ชัด รู้ว่าเราจะศึกษากับใคร เพื่อที่การออกแบบสารและเลือกช่องทางการสื่อสารจะได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และก็ถูกกลุ่มเป้าหมายโดนใจกลุ่มเป้าหมายที่สุด ทั้งในเรื่องของการทำกิจกรรมและการออกแบบสารก็จะต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันและชัดเจนที่สุด เพราะฉะนั้นคิดว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มที่สำคัญที่สุด นอกจากนั้นนโยบายขององค์กรก็เป็นสิ่งสำคัญว่าองค์กรต้องการจะสื่อสารอย่างไรเป็นไปในทิศทางไหน จะเป็นแนวรุกหรือแนวรับ ก็นักศึกษาจะได้เป็นคนที่ออกแบบกลยุทธ์ในการสื่อสารในช่วงนั้น ๆ	ถ้าถามถึงเรื่องของแคมเปญในการรณรงค์เพื่อการพัฒนาหรือการรณรงค์เพื่อประชาสัมพันธ์ ผมมองว่าสิ่งสำคัญคือต้องเข้าใจผู้รับสารแล้วเรามองไปที่ผู้บริโภคว่าผู้ที่เราจะสื่อสารเป็นผู้บริโภคในกลุ่มไหน
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรณรงค์ขององค์กรไม่แสวงหากำไร เช่น ศูนย์บริการโลหิต	น่าจะเป็นในเรื่องของความชัดเจนของสาร ว่าองค์กรทำอะไรและองค์กรต้องการอะไรของกลุ่มเป้าหมายหรือว่าเราให้อะไรกับสังคมบ้าง คือ ยุคนี้มองความสำคัญ	ก็ต้องดูว่าเป็นสื่อบุคคลแบบไหนต้องรู้ว่าเค้าชอบอะไรแล้วแต่อาจจะมีข้อระวังเพราะเหมือนดาบสองคม เพราะสภากาชาดไม่ได้แสวงหาผล

หัวข้อสัมภาษณ์	ผู้ให้สัมภาษณ์	ผู้ให้สัมภาษณ์
แห่งชาติสภากาชาดไทย	เรื่องของเนื้อหาจะสำคัญที่สุด ต้องชัดเจน ต้องมีอัตลักษณ์ขององค์กรอย่างชัดเจน ว่าเราจะสื่อสารออกไปว่าเราคือใคร เรากำลังทำอะไร สังคมจะให้อะไรกับการกระทำของเรา	กำไร กลัวว่าคนที่บริจาคอยู่แล้ว สภากาชาดจะเอาเงินไปทำอะไร

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของแบบสอบถามที่แล้วนำมาลงรหัส (code) แล้วนำแบบสอบถามที่ลงรหัสมาบันทึกโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อประมวลผลข้อมูล และคำนวณหาค่าทางสถิติโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เพศ อายุ สถานะ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ นำเสนอในรูปแบบร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เพื่ออธิบายระดับความเห็นที่มีต่อการรณรงค์บริจาคโลหิต แล้วนำผลมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัยโดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียงจากนั้นนำผลการการศึกษาที่วิเคราะห์มาสังเคราะห์ร่วมกับผลที่ได้จากวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน เป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย เครือข่ายสนับสนุน โครงการ/กิจกรรม ช่องทางการรณรงค์ และปัจจัยเอื้ออำนวย และอุปสรรคการรณรงค์บริจาคโลหิตตามแนวเชิงคุณภาพ

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในครั้งนี้ผู้วิจัยขอนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพมาสรุปตามประเด็น ดังนี้

1. สถานการณ์รณรงค์ ใช้การรณรงค์หลายรูปแบบและผ่านช่องทางสื่อทุกชนิด แต่ผลของการรณรงค์บริจาคโลหิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ

2. นโยบายการรณรงค์ นโยบายการรณรงค์บริจาคโลหิตกว้าง ไม่เจาะจงกลุ่มเป้าหมาย

3. กลุ่มเป้าหมายการรณรงค์ ยังไม่สอดคล้องกับกลยุทธ์ เพราะกลยุทธ์ที่นำมาใช้จะรวมทุกกลุ่มเป้าหมาย

4. กลุ่มเป้าหมายหลักและกลุ่มเป้าหมายรอง ขาดความชัดเจน ส่งผลให้การใช้เผยแพร่ข่าวสารส่วนใหญ่เป็นวงกว้าง มากกว่าเจาะจงกลุ่ม

5. เครือข่ายสนับสนุน แม้จะมีจำนวนมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบกับความหนาแน่นขององค์กรในกรุงเทพมหานคร จึงต้องเสริมพลังเครือข่ายให้เข้มแข็งมากขึ้น

6. โครงการและกิจกรรมหลัก โครงการกิจกรรมตามวาระเหมาะสม โครงการกิจกรรมรายเดือนต้องมีการสอดประสานกัน และกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการกระตุ้นให้บริจาคโลหิตชัดเจนยิ่งขึ้น

7. ช่องทางการรณรงค์ผ่านสื่อต่าง ๆ เนื้อหาบางสื่อยังไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายสื่อบุคคลที่เป็น Presenter ต้องทำการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายนั้น ๆ รวมทั้งแสวงหาช่องทางใหม่ด้านการรณรงค์ยุคดิจิทัล

อภิปรายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การรณรงค์การบริจาคโลหิตแก่ศูนย์โลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทยปัจจุบันทางศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทยได้มีการรณรงค์หลายรูปแบบ ใช้สื่อทุกประเภท แต่ปริมาณโลหิตยังขาดแคลนและไม่เพียงพอต่อความต้องการ จากงานวิจัยของ Avril(2016) การใช้รูปแบบการสื่อสารเพื่อการบริจาคโลหิต พบว่าการใช้รูปแบบการสื่อสารเป็นสื่อระบุว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสารมีศักยภาพในการกระตุ้นและอำนวยความสะดวกในการบริจาคโลหิต การพูดคุยเกี่ยวกับการบริจาคโลหิตเป็นหัวใจสำคัญในการตัดสินใจบริจาคโลหิตจะทำให้ปริมาณโลหิตเพิ่มมากเพียงพอกับความต้องการ

การรณรงค์ของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยยังไม่ทั่วถึงไม่ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน เพียงพอที่จะทำให้เกิดความรู้ ความคิด ค่านิยม ความเข้าใจ หรือเกิดความตะหนัก เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรม Bryant & Thompson (2002) และในสื่อกลางแจ้งความควรมีเนื้อหาว่าโลหิตสามารถช่วยชีวิตใครได้บ้าง เพราะคนไทยชอบทำบุญด้วยเงินเป็นอันดับหนึ่งรองลงมาเป็นการทำบุญด้วยการบริจาคโลหิต

สำหรับเป้าหมายการรณรงค์ต้องชัดเจนและเจาะจง องค์ประกอบการรณรงค์ของ Bryant & Thompson (2002) Barnaro & Parder (2012) สำหรับรูปแบบการรณรงค์ที่ทางศูนย์บริการโลหิตใช้นั้นจะเป็นรูปแบบที่เหมือนกันทุกครั้งทำให้คนที่รับสารคิดว่าเป็นเรื่องเก่า เช่นสื่อหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสาร และสื่ออื่น ๆ จึงให้ความสนใจน้อย อรวรรณ ปิลันธ์โอวาท (2554) กล่าวว่าลักษณะของการรณรงค์จะต้องแตกต่างจากสื่อสารโน้มน้าวใจแบบอื่น โดยต้องมีการสร้างจุดยืนสำหรับสิ่งที่ต้องการรณรงค์ มีการออกแบบอย่างตั้งใจ และมีลักษณะของการเพิ่มสีสัน สำหรับนโยบายการบริจาคโลหิตนั้นเป็นนโยบายที่กว้างไม่ได้ระบุชัดเจนว่าในปีนี้ต้องการเพิ่มปริมาณโลหิตจากกลุ่มเป้าหมายไหน เช่น กลุ่มเป้าหมายเยาวชน กลุ่มเป้าหมายคนทำงาน ทำให้การกำหนดกลยุทธ์การรณรงค์นั้นกว้างและกำหนดเนื้อหา และช่องทางการใช้สื่อรณรงค์ไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย Fonbrum กล่าวว่าความหมายของการกำหนดเชิงกลยุทธ์เป็นการพัฒนาแผน ของโอกาสและอุปสรรคที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก จุดแข็ง จุดอ่อน และสภาพแวดล้อมภายใน โดยจะต้องเลือกกลยุทธ์ที่ดีที่สุดเหมาะสมที่สุดกับองค์กร

สำหรับกลุ่มเป้าหมายหลักและรองไม่ได้แบ่งแยกกลุ่มเป้าหมายไว้ชัดเจน ทั้งในการแบ่งเป็นโครงการและกิจกรรมหลักและโครงการและกิจกรรมรองหรือกิจกรรมเสริม ควรมีการวางแผนหลัก (master plan) โดยเชิญเครือข่ายสนับสนุนมาร่วมกันวางแผน จัดทำโครงการและกิจกรรมกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ให้ชัดเจน เช่น นักศึกษา และโรงงาน ทหาร บริษัทห้างร้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำความคิด ประธานชมรมสโมสรต่าง ๆ สำหรับองค์กรที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นยังน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณความหนาแน่นของหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ โดยจะต้องกลับมารับโลหิตทุกสามเดือนต่อครั้งในองค์กรนั้น ๆ เมื่อได้รับโลหิตจากการรณรงค์แล้ว ควรทำข่าวออกสื่อเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ทั้งศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติและเครือข่ายสนับสนุนองค์กรด้วย พร้อมทั้งเป็นการสร้างกระแสให้องค์อรอื่น ๆ ทำตามเป็นแรงจูงใจ (Lovell, 1980: 109)

กลยุทธ์การรณรงค์ที่เหมาะสม ควรมีแผนกลยุทธ์การรณรงค์ระยะยาวที่ระบุว่าแต่ละแผนงานมีโครงการและกิจกรรมที่ตรงตามตามแนวคิด 5W+1H และเน้นกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน Atkin (2002) เช่นในปี 2562 เน้นกลุ่มเป้าหมายเยาวชนสามารถทำเป็นโครงการหลักเนื้อหาต้องเหมาะสมกับ

กลุ่มเป้าหมาย โครงการและกิจกรรมตามวาระโอกาสสำคัญต้องคงไว้อย่างยิ่งเช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษาของราชวงศ์ทุกพระองค์ สำหรับสื่อที่ใช้ในการรณรงค์ต้องแตกต่างกัน ส่วนการรณรงค์ผ่านสื่อบุคคลนั้นสำคัญต้องทำการสำรวจกลุ่มเป้าหมายที่นิยมชมชอบบุคคลนั้น ๆ เช่น Presenter ที่เป็นดารานักร้องต้องสำรวจความต้องการของกลุ่มนั้น ๆ ว่านิยมชื่นชมใครมากที่สุด ณ ขณะนั้น บุคคลที่เป็นผู้นำความคิด ผู้นำ เพื่อโน้มน้าวบุคคลอื่น Scott& Ailen H. Center (1964) ชุมชน ผู้นำองค์กร จะเป็นบุคคลที่องค์กรนั้น ๆ ให้ความศรัทธานักถือจึงคล้อยตามได้ง่าย

Cultips M. กล่าวว่า การรณรงค์รงค์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์เหมาะสมกับศูนย์โลหิตสภากาชาดไทยเพราะเป็นการรณรงค์ที่รวดเร็ว เข้าถึงทุกที่ สื่อสารโต้ตอบได้ เสียงบประมาณน้อย แต่เนื้อหาต้องตรงกับกลุ่มเป้าหมายเพราะที่ผ่านมาจะเป็นการรณรงค์ที่รวมกลุ่มเป้าหมาย และควรเพิ่มความถี่ สำหรับสื่อมวลชนนั้นเหมาะสมเพราะจะสื่อทั่ว ๆ ไป เป็นการสื่อสารถึงคนจำนวนมากแต่ต้องปรับปรุงวิธีการสื่อสาร เนื้อหา เวลา และเขียนข่าวให้แตกต่างกันทุกครั้ง ไม่ให้เป็นแบบฟอร์ม สำหรับสื่อกลางแจ้งยังพบเห็นน้อยมาก ควรขอความร่วมมือจากหน่วยงานองค์กรใหญ่ ๆ ช่วยทำสื่อรณรงค์ติดตั้งตามหน่วยงานต่าง ๆ สื่อกิจกรรมคงไว้เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้คนมามีส่วนร่วม เกิดภาพลักษณ์ที่ดี ที่กลุ่มเป้าหมายรู้สึกใกล้ชิด สนุกสนาน เนื้อหาของกิจกรรมต้องไม่หนักเกินไป เน้นสนุก แต่สอดแทรกด้วยเนื้อหาเรื่องการรณรงค์การบริจาคโลหิต

ในส่วนของการรณรงค์ผ่านสื่ออื่น ๆ ของศูนย์โลหิตนั้นบางสื่อดูจะสื่อถึงเด็กเล็กเกินไปเช่นสื่อที่ใช้ Mascot ส่วนสื่อถุงผ้า เสื้อ พวงกุญแจ ควรคงไว้เป็นการสร้างแรงจูงใจ Lovell (1980: 109) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการรณรงค์คือ วิถีชีวิตของสังคมเมือง และปัญหาการจราจร ทำให้เร่งรีบไม่มีเวลาสนใจสื่อรณรงค์ต่าง ๆ การวางกลยุทธ์ให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนต้องมีจุดประสงค์ มีผลลัพธ์ที่เฉพาะเจาะจง มีเป้าหมายที่ชัดเจน มีช่วงเวลาตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ มีการออกแบบสารและเผยแพร่ผ่านช่องทานการสื่อสาร มีกลุ่มเป้าหายที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลงานวิจัยไปใช้

1. ผลวิจัยนี้ใช้เป็นแนวทางพัฒนากลยุทธ์การรณรงค์บริจาคโลหิตของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทยเพื่อเป็นแนวทางในการรณรงค์ให้ผู้มาบริจาคโลหิตแก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติสภากาชาดไทย และสาขาบริการโลหิตทั่วประเทศ เป็นการเพิ่มปริมาณโลหิตให้เพียงพอต่อความต้องการ

2. ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคการจัดหาโลหิตทั่วประเทศ ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ นำข้อมูลไปหารือกับเครือข่ายสนับสนุน เพื่อช่วยกำหนดโครงการและกิจกรรมร่วมกัน การประสานพลังความร่วมมือจะส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดี และประชาสัมพันธ์ให้กับหน่วยงานทั้งสองฝ่าย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารศูนย์บริการโลหิต สภากาชาด เพิ่มเติมพบว่ามีกลุ่มผู้มาบริจาคโลหิตเพียงครั้งเดียวและไม่กลับมาบริจาคซ้ำเป็นจำนวน 60 % ซึ่งสามารถวิจัยรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มนี้ และหาแนวทางติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดการบริจาคซ้ำ จะเป็นประโยชน์แก่ศูนย์บริการโลหิตสภากาชาดอย่างยิ่ง

บรรณานุกรม

จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2555). *การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: วี.พริ้นท์.

นฤมล บุญสนอง และยุพา เอื้อวิจิตรอรุณ. (2552). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริจาคโลหิตของบุคลากรในโรงพยาบาลพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อเพิ่มจำนวนผู้บริจาคโลหิต. *วารสารโลหิตวิทยาและเวชศาสตร์บริการโลหิต, 19* (3), 161-170.

สภากาชาดไทย. (2559). *รายงานการรับจ่ายโลหิต ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย.* กรุงเทพฯ: สภากาชาดไทย.

สภากาชาดไทย. (2560). *รายงานการรับบริจาคโลหิต ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย.* กรุงเทพฯ: สภากาชาดไทย.

สภากาชาดไทย. (2561). *รายงานการปฏิบัติงานและผลงานประจำปี ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย*. กรุงเทพฯ: สภากาชาดไทย.

อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท. (2554). *การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Abril, E. (2016). *Explaining Voluntary Blood Donation from a Communication Perspective. Cuadernos*. Info. No.38 pp. 17-33

Atkin, C.K. (2001). *Public Communication Campaigns*. 3rd . Thousand Oaks: Sage Publication.

Barnaro, A. & Parker, C. (2012). *Campaign It!: Achieving Success through Communication*. United Kingdom: Kogan Page Limited.

Bryant, J. & Thompson, S. (2002). *Fundamentals of Media Effects.* Toronto: McGraw Hill.

Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), pp. 607-610

Lovell, R. B. (1980). *Adult Learning*. New York: Halsted Press Wiley & Son.

Scott M. C. & *Allen H. C*. (1964). *Effective Public Relations.* 4 " ed. N.J: Prentice-Hall.

การศึกษาดัชนีปริจเฉทภาษาจีนที่ปรากฏในหนังสือเรียนการพูดภาษาจีนกลาง ชุด “Short-term Spoken Chinese”[1]

A Study of Chinese Discourse Markers in Chinese Speaking Textbook “Short-term Spoken Chinese”

กัลยาณี กฤตโตปการกิต[2]
Kullayanee Kittopakarnkit

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในหนังสือเรียนการพูดภาษาจีนกลางในการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ เพื่อเสนอแนวทางการสอนดัชนีปริจเฉทภาษาจีนแก่ผู้ศึกษาภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ จากการศึกษาหนังสือเรียนการพูดภาษาจีนกลางชุด “Short-term Spoken Chinese Text Book” พบว่า ตำแหน่งการปรากฏรูปดัชนีปริจเฉทในหนังสือแบบเรียนสามารถแบ่งจากตำแหน่งได้เป็น ต้นผลัด รับผลัด แย่งผลัด ดำเนินผลัด และจบผลัด และหน้าที่ของดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนแบ่งตามตำแหน่งผลัดที่ปรากฏได้เป็น ตำแหน่งต้นผลัดมีหน้าที่เริ่มต้นสนทนา, เสนอความคิดเห็น/ข้อมูล เพิ่มเติมข้อมูล; ตำแหน่งรับผลัดมีหน้าที่แสดงความเห็นด้วย, แสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดและแสดงความไม่เห็นด้วย; ตำแหน่งแย่งผลัดมีหน้าที่แสดงความขัดแย้ง; ตำแหน่งดำเนินผลัดมีหน้าที่เปลี่ยนหัวข้อการสนทนา, ดำเนินหัวข้อการสนทนาให้ต่อเนื่อง; ตำแหน่งจบผลัดมีหน้าที่สรุปผล, ถามความเห็นและจบผลัดของผู้พูด
คำสำคัญ: ดัชนีปริจเฉท, หนังสือเรียนภาษาจีนกลาง, การพูดภาษาจีนกลาง

Abstract

The purpose of this study was to explore the discourse markers used in Chinese Conversations Study as a Foreign Language Lecture Book in order to explore techniques for teaching Chinese Language discourse markers to those who studied Chinese as a foreign language. The findings from an analysis of Chinese conversation Text books indicated that positions of discourse markers index could be divided into: primary turn, responding turn, interrupting turn, continuing turn and ending turn. And functions of discourse markers in primary turn is open the new topic in conversation and additional comment or information; functions of discourse markers in responding turn could be divided into: agreement, emotional and disagree; functions of discourse

[1]บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต เรื่องการเปรียบเทียบดัชนีปริจเฉทจีนไทย มหาวิทยาลัยเจ้อเจียง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

[2] อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาตะวันออก ภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีเมล kullayane@kku.ac.th
Lecturer at Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khonkaen University. Email: kullayane@kku.ac.th

markers in interrupting turn is confliction; functions of discourse markers in continuing turn could be divided into: Topic Shift, Continue Conversation; functions of discourse markers in ending turn could be divided into: Asking for Opinions and to end the conversation.

Keywords: Discourse Markers, Chinese's Textbook, Spoken Chinese Text book

บทนำ

การใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันมักพบรูปภาษาชนิดหนึ่ง โดยรูปภาษาชนิดนี้สามารถละหรือตัดออกไปได้ โดยไม่มีผลกระทบต่อโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ และต่อความเข้าใจในการสื่อความหมายของรูปประโยคนั้น แต่รูปภาษาชนิดนี้กลับมีผลกระทบต่อการเชื่อมโยงถ้อยคำ ผลสัมฤทธิ์ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ หากละรูปภาษาดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อการสื่อสาร กล่าวคือ ไม่สามารถแสดงถึงเจตนาที่ผู้พูดต้องการสื่อสารได้อย่างชัดเจน รูปภาษาที่กล่าวมานี้ เรียกว่า ดัชนีปริจเฉท (Discourse Markers) (กัลยาณี กฤตโตปการกิต, 2561: 66)

การศึกษาดัชนีปริจเฉทเริ่มมีการศึกษาจากนักภาษาศาสตร์ชาวอังกฤษชื่อ Randolph Quirk เขาได้กล่าวถึง การใช้รูปภาษา “you know”, “well”, “you see” โดยรูปภาษาเหล่านี้ไม่ได้ใช้สื่อเนื้อความหลักในการสนทนาแต่อย่างใด แต่กลับปรากฏการใช้รูปภาษานี้อย่างแพร่หลายในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน และยังมีผู้ศึกษาวิจัยรูปภาษาในลักษณะเดียวกันอย่างมากมาย เช่น Halliday& Hasan ศึกษาดัชนีปริจเฉทในมุมมองของการเชื่อมโยงและความสอดคล้อง โดยเรียกรูปภาษานั้นว่า “sentence connectives” ต่อมามีการศึกษาดัชนีปริจเฉทอย่างเป็นระบบมากขึ้นจากผลงานปริญญาดุษฎีบัณฑิตของชริฟฟรีนในหัวข้อเรื่อง “Discourse Markers” ซึ่งทำให้คำว่า“Discourse Markers” มีการใช้กันอย่างแพร่หลายและมีการศึกษากันมากยิ่งขึ้น (Huang Dawang, 2001: 5)

ชริฟฟรีนได้ให้คำจำกัดความของดัชนีปริจเฉท (Discourse Markers) ว่า “ดัชนีปริจเฉท” คือ รูปภาษาที่ใช้ในระดับภาษาที่สูงกว่าระดับประโยค หรือเรียกว่า ระดับปริจเฉท ลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของดัชนีปริจเฉท คือ มักปรากฏในภาษาพูด หรือในการสนทนาทั่วไป และจากลักษณะการปรากฏของดัชนีปริจเฉทที่มักปรากฏในภาษาพูดนี้ การศึกษาดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนกลางจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เป็นการพัฒนาและใช้ดัชนีปริจเฉทเป็นแนวทางการศึกษาด้านการเรียนการสอนการพูดภาษาจีนในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์การปรากฏและหน้าที่ของดัชนีปริจเฉทในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนกลาง เพื่อใช้เป็นแนวทางการศึกษาด้านการเรียนการสอนการพูดภาษาจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาตำแหน่งและหน้าที่ของดัชนีปริจเฉท ที่ปรากฏในหนังสือเรียนการพูดภาษาจีนกลางชุด “Short-Term Spoken Chinese”

ขอบเขตการศึกษา

หนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนกลางที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศชุด Short-Term Spoken Chinese แบ่งเป็นระดับต้น ระดับกลาง《中级篇》และ ระดับสูง《高级篇》 โดยการพูดภาษาจีนระดับต้น แบ่งแยกย่อยได้ 4 ระดับ คือ ระดับต้นหนึ่ง《入门篇（上）》ระดับต้นสอง《入门篇（下）》ระดับพื้นฐาน《基础篇》และระดับเพิ่มพูนความสามารถ《提高篇》

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยค้นหาและวิเคราะห์ดัชนีปริจเฉทในหนังสือแบบเรียนชุด “Short-Term Spoken Chinese” จากนิยามและลักษณะเฉพาะของดัชนีปริจเฉท ดังนี้

ด้านวากยสัมพันธ์ ดัชนีปริจเฉทเป็นหน่วยอิสระ สามารถละได้โดยไม่มีผลกระทบต่อความหมายหลักของประโยค วลี หรือ ปริจเฉท โดยดัชนีปริจเฉทมักปรากฏอยู่ในตำแหน่งหน้าอนุพากย์ (Schiffrin, 1987); ด้านสัทศาสตร์ หน่วยด้านหน้าหรือด้านหลังดัชนีปริจเฉทมักมีการหยุดเสียง ซึ่งในแบบเรียนสังเกตได้จากสัญลักษณ์การคั่นวลี เช่น “,” หรือการเริ่มต้นถ้อยคำใหม่ในผลัดถัดไป และ การออกเสียงดัชนีปริจเฉทมักมีการเปลี่ยนแปลงจากเสียงเดิม อาจเป็นการลากเสียงยาวหรือเสียงสั้น; ด้านอรรถศาสตร์ ดัชนีปริจเฉทไม่เป็นส่วนหนึ่งของความหมายหลักในการสื่อสาร (Hölker,1991; Brinton, 1996); ด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์ ดัชนีปริจเฉทสามารถทำหน้าที่ได้หลายหน้าที่ (Brinton,1996) ทั้งนี้ ดัชนีปริจเฉทมีจำนวนครั้งของการปรากฏสูง (Brinton, 1996) และมักปรากฏในภาษาพูดและในบริบทที่ไม่เป็นทางการ (Brinton, 1996) ตัวอย่างการวิเคราะห์ดัชนีปริจเฉทจากนิยามขั้นต้น

（1）我计划先用一个月的时间写出提纲，然后用四个月的时间写完初稿，最后用一个月的时间修改。

แผนตารางเวลาของฉันคืออย่างแรกใช้เวลาหนึ่งเดือนในการเขียนโครงร่างออกมาก่อน แล้วใช้เวลาอีกสี่เดือนในการเขียนต้นฉบับ แล้วสุดท้ายก็ใช้เวลาอีกหนึ่งเดือนในการแก้ต้นฉบับ

《提高篇》: “我的第一本书”

(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับต้น ชื่อเรื่อง“หนังสือเล่มแรกของฉัน”)

ตัวอย่างที่ 1 “然后”(แล้ว) ทำหน้าที่เป็นคำสันธาน ใช้คู่กับคำกริยาวิเศษณ์บอกเวลา “先”(อย่างแรก) และ “最后”(แล้วสุดท้าย) เพื่อบอกลำดับเวลาและการกระทำอย่างเป็นขั้นตอน ประโยคดังกล่าวไม่สามารถละคำว่า “然后”(แล้ว) ได้ เพราะจะทำให้ความหมายหลักในประโยคไม่ชัดเจน ตัวอย่างที่ 1 นี้ “然后”(แล้ว) ไม่ใช่ดัชนีปริจเฉท

（2）老师：他们是不是觉得在国外生活没有在国内方便？
พวกเขารู้สึกว่าการใช้ชีวิตที่ต่างประเทศไม่สะดวกเท่าที่ประเทศตัวเองใช่ไหม
英男：是啊，有些方面确实没有国内方便，但是我对在这儿工作很感兴趣。
ใช่น่ะสิ มีบางอย่างไม่สะดวกสบาย (เหมือนอยู่ประเทศตัวเอง) จริง ๆ แต่ว่าฉันสนใจอยากจะทำงานที่นี่
老师：***依我看***，你还是跟家里人再好好儿商量商量吧。
ความเห็นฉันนะ ฉันว่าเธอควรไปปรึกษากับครอบครัวให้ดีเสียก่อน
《入门篇》（下）
(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับต้นสอง)

ตัวอย่างที่ 2 “依我看”(ความเห็นฉันนะ) วางไว้ตำแหน่งต้นประโยคใช้แสดงความคิดเห็นของผู้พูด เป็นหน่วยอิสระ สามารถละได้โดยไม่มีผลกระทบต่อความหมายหลักของประโยค แต่มีผลต่อความเข้าใจและการสื่อสารในทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ ในตัวอย่างที่ 2 นี้ “依我看”(ความเห็นฉันนะ) ทำหน้าที่เป็นดัชนีปริจเฉท

ตัวอย่างขั้นต้นเป็นตัวอย่างการวิเคราะห์ดัชนีปริจเฉทจากนิยามและลักษณะเฉพาะ เพื่อวิเคราะห์แยกรูปภาษาที่ปรากฏว่ารูปภาษาใดที่จัดอยู่ในดัชนีปริจเฉท จากนั้นนำดัชนีปริจเฉทมาแบ่งกลุ่มจากตำแหน่งที่ปรากฏ และวิเคราะห์หน้าที่ของดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในแบบเรียนทั้งสามระดับ

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียน“Short-Term Spoken Chinese” มีผลการศึกษาดังนี้

1. การวิเคราะห์ตำแหน่งและหน้าที่ของดัชนีปริจเฉท

จากการวิเคราะห์ดัชนีปริจเฉทจากคำนิยามและลักษณะเด่นในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนกลางชุด “Short-Term Spoken Chinese” ฉบับปรับปรุงใหม่ 2 และ 3 ในระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง พบว่า ปรากฏรูปดัชนีปริจเฉทในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนกลางทั้งในระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง โดยรูปแบบการสนทนาในหนังสือแบบเรียนมีทั้งรูปแบบของบทสนทนาและการบรรยาย รูปแบบของบทสนทนาเป็นรูปแบบที่พบมากที่สุด ในหนึ่งบทสนทนาจะประกอบด้วยผู้พูดมากกว่า 1 คนขึ้นไป การที่ผู้พูดได้เริ่มพูดสนทนาจนถึงจบสนทนา ผู้พูดจะใช้คำ วลี หรือประโยคในการเรียงร้อยถ้อยคำอย่างน้อย 1 คำขึ้นไป เรียกว่า ผลัด (turn) (Sacks และคณะ,1974) ผู้วิจัยได้กำหนดตำแหน่งของดัชนีปริจเฉทโดยอ้างอิงตำแหน่งการปรากฏของดัชนีปริจเฉทจากงานวิจัยของ Yu Haifei (2006) แบ่งได้ดังนี้

1.1 ดัชนีปริจเฉทในตำแหน่งต้นผลัด

ต้นผลัด คือ ตำแหน่งผลัดแรกที่ผู้เริ่มสนทนาใช้เริ่มหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง หรือ เสนอความคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ดัชนีปริจเฉทในตำแหน่งต้นผลัดมักจะปรากฏในรูปแบบของการทักทาย การดึงดูดความสนใจ ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในตำแหน่งต้นผลัดมักมีหน้าที่ดังนี้

หน้าที่เริ่มต้นการสนทนา พบรูปดัชนีปริจเฉท เช่น “对不起”（ขอโทษ,“不好意思”（ขอโทษ เป็นต้น ตัวอย่างประโยคการใช้ดัชนีปริจเฉทในการเริ่มต้นสนทนา เช่น ตัวอย่างที่ 3

（3） 直美：***对不起***，打扰你们一下儿。
ขอโทษนะคะ ขอรบกวนพวกคุณสักครู่
莉莉：别客气，你说吧。
ไม่ต้องเกรงใจ เชิญคุณพูดเลยค่ะ
《入门篇》：“她出去了”
(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับต้น ชื่อเรื่อง “หล่อนออกไปแล้ว”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 3 ผู้พูด “直美” (ชื่อคน“จื๋อเหม่ย”) ใช้ “对不起” (ขอโทษ) ในตำแหน่งต้นผลัด เพื่อแสดงการเริ่มการสนทนา กล่าวทักทาย และเข้าสู่เนื้อหาที่ต้องการกล่าวต่อไป

หน้าที่เสนอความคิดเห็น/ข้อมูล เพิ่มเติมข้อมูล พบรูปดัชนีปริจเฉทเช่น “对了”（ใช่แล้ว）、“你看”（คุณลองคิดดูนะว่า）、“我看”（在我看来）（ฉันคิดว่า）、“依我看”（ตามที่ฉันคิด）、“你说（吧）”（คุณว่าไหมว่า）、“我说”（ฉันว่า）、“我想”（ฉันคิดว่า）、“你想（想）” （คุณลองคิดดูสิว่า）、“我呀”（ฉันน่ะหรือ）、“你知道吗”（คุณทราบไหมว่า）、“你知道”（คุณก็ทราบดีอยู่แล้วว่า）、“我知道”（ฉันทราบว่า）、“你不知道”（คุณไม่ทราบหรอกว่า）、“说实话”（พูดจริงๆนะ）、“实话对你说” （พูดจริงๆกับคุณนะ）、“说实在的”（พูดจริงๆนะ）、“说老实说”（พูดจริงๆนะ）、 “说句实话”（พูดจริงๆนะ）、“说句心里话”（พูดมาจากใจนะว่า）、“要我说呀” （ถ้าจะให้ฉันพูดนะ）、“我先说两句” （ฉันขอพูดสักหน่อยนะ）、“据我了解”（ตามที่ฉันเข้าใจ）、“一般来说”（ปกติแล้ว）、“就目前的情况而言”（จากสถานการณ์ตอนนี้กล่าวได้ว่า）、“我觉得”（ฉันรู้สึกว่า）、“我还有一点要补充”（ฉันอย่างเพิ่มเติมเล็กน้อยว่า）、“让我有些吃惊的是…”（สิ่งที่ทำให้ฉันประหลาดใจคือ）、“您的意思是…”（ความหมายของคุณคือ） เป็นต้น ตัวอย่างประโยคการใช้ดัชนีปริจเฉทในการเสนอความคิดเห็น เช่น ตัวอย่างที่ 4

（4） 陈新：***你说***，这帮孩子为什么这么喜欢外国的东西？吃麦当劳、比萨饼，听外国 流行音乐，看美国电影，我不明白，是什么吸引了他们？
คุณว่าไหม ทำไมเด็กเหล่านี้ถึงได้ชอบของของพวกฝรั่งกันนัก กินแมคโดนัลล์ กินพิซซ่า ฟังเพลงคลาสสิคของต่างประเทศ ดูภาพยนตร์อเมริกัน ฉันไม่เข้าใจเลยว่าอะไรที่ดึงดูดพวกเขากันนะ
马阅：我觉得这是很自然的事情，年轻人总是对新奇的事物感兴趣。
ฉันรู้สึกว่านี่เป็นเรื่องธรรมชาติที่วัยรุ่นมักจะสนใจในเรื่องราวที่แปลกใหม่อยู่เสมอ
《提高篇》：“吃麦当劳长大的孩子”
(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับต้น ชื่อเรื่อง “เด็กที่เติบโตจากการกินแมคโดนัลด์”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 4 ผู้พูด “陈新” (ชื่อคน“เฉินซิน”) ใช้ “你说” (คุณว่าไหม) ในตำแหน่งต้นผลัดเพื่อเสนอความคิดเห็นของตนเอง โดยทิ้งคำถามท้ายผลัดไว้ว่า “是什么吸引了他们” (อะไรที่ดึงดูดพวกเขากันนะ) ผู้พูดคนที่สอง “马阅” (ชื่อคน“หม่าเยว่”) ใช้คำว่า “我觉得” (ฉันรู้สึกว่า) ในการเสนอความคิดเห็นของตนเองในหัวข้อดังกล่าว

1.2 ดัชนีปริจเฉทในตำแหน่งรับผลัด

รับผลัด คือ ตำแหน่งที่ผู้พูดก่อนหน้าได้เลือกผู้ที่จะรับผลัดเอาไว้แล้ว และผู้พูดคนถัดไปได้รับผลัดในการพูด ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในตำแหน่งรับผลัดมักมีหน้าที่ดังนี้

ดัชนีปริจเฉทที่มีหน้าที่แสดงความเห็นด้วย พบรูปดัชนีปริจเฉท เช่น “噢”（คำอุทาน มีความหมายว่า เข้าใจ）、“嗯”（อืม）、“好”（ตกลง）、“行”（ตกลง, ได้）、“对”（ใช่）、“是啊”（ใช่）、“好啊”（ตกลง）、“就是”（แสดงความเห็นด้วย）、“那倒是”（แสดงความเห็นด้วย, ใช่）、“我也这么想” （ฉันก็คิดเช่นนั้นเหมือนกัน）、“我也有同感” （ฉันก็รู้สึกเช่นนั้นเหมือนกัน）、“我很赞同某某人的说法” （ฉันเห็นด้วยกับความคิดของ...）、“您说的有道理” （คุณพูดมีเหตุผล）เป็นต้น ตัวอย่างประโยคการใช้ดัชนีปริจเฉทในการแสดงความคิดเห็น “เห็นด้วย” เช่น ตัวอย่างที่ 5

（5） 老师：我看，出去旅行你最好找个伴儿，可以互相帮助。
ฉันว่า การออกไปท่องเที่ยว คุณควรหาเพื่อนร่วมเดินทาง จะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้
英明：***我也这么想***，我准备跟保罗一起去。
ฉันก็คิดเช่นนั้นเหมือนกัน ฉันวางแผนเดินทางไปกับเป่าหลัว
《入门篇》（下）：“西安比北京还热”
(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับต้น ชื่อเรื่อง“ซีอานร้อนกว่าปักกิ่ง”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 5 ผู้พูด “英明” (ชื่อคน“อิงหมิง”) ใช้ “我也这么想” (ฉันก็คิดเช่นนั้นเหมือนกัน) ในการรับผลัดและแสดงความเห็นด้วยกับผู้พูดก่อนหน้า

ดัชนีปริจเฉทที่มีหน้าที่แสดงอารมณ์ พบรูปดัชนีปริจเฉท เช่น “哇”（ว้าว）、“啊”（อ๋า）、“嗬”（โอ้）、“什么”（อะไรนะ）、“真的啊”（จริงๆหรือ）、“哎呀”（ไอ๊หยา）เป็นต้น ตัวอย่างประโยคการใช้ดัชนีปริจเฉทในการแสดงอารมณ์ความรู้สึก เช่นตัวอย่างที่ 6

（6）丈夫：菜来了，今天准让你大饱口福！
อาหารมาแล้ว วันนี้อนุญาตให้คุณกินได้เต็มที่เลย
妻子：***哇***，真看不出，你还有两下子！（尝了尝）哎呀，太咸了，你放了多少盐？
ว้าว ดูไม่ออกเลยว่า คุณจะทำอาหารเก่งเช่นนี้ (ลองชิมดูแล้ว) หูย เค็มไปหน่อยนะ คุณใส่เกลือไปเท่าไหร่กันเนี่ย
《提高篇》：“好东西人人爱吃”
(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับต้น ชื่อเรื่อง “ของอร่อยใครใครก็ชอบกิน”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 6 ผู้พูด “妻子” (ภรรยา) ใช้ “哇” (ว้าว) ในการรับผลัดและแสดงอารมณ์คาดไม่ถึงกับสถานการณ์ตรงหน้า

ดัชนีปริจเฉทที่มีหน้าที่แสดงความไม่เห็นด้วย พบรูปดัชนีปริจเฉท เช่น “是吗”（ใช่เช่นนั้นหรือ）、“不对”（ไม่ถูกต้อง ไม่ใช่）、“话是这么说”（ถึงแม้จะพูดเช่นนี้）เป็นต้น ตัวอย่างประโยคการใช้ดัชนีปริจเฉทในการแสดงความคิดเห็น “ไม่เห็นด้วย” เช่น ตัวอย่างที่ 7

（7）儿子：哎，那出租车司机可真不错，主动把手机还给人家，够难得的。我要是王先生，我也会给他些钱意思意思。

คนขับรถคนนั้นเป็นคนดีจริง ๆ กระตือรือร้นที่จะนำโทรศัพท์ไปคืนให้กับเจ้าของโทรศัพท์ คนแบบนี้หาได้ยากจริง ๆ ถ้าหากว่าผมเป็นคุณหวัง ผมก็จะมอบเงินเพื่อตอบแทนน้ำใจให้กับเขาเช่นกัน

父亲：***不对，不对***。什么叫“拾金不昧？就是捡到钱、物自己不要，这是一种高尚的行为。如果你给他回报，那不是小看人家了吗？好像恩家是为了你的回报才把东西还给你的。

(ลูกคิดเช่นนั้น)ไม่ถูกต้อง คำกล่าวที่ว่า การไม่นำของที่เก็บได้จากผู้อื่นมาเก็บซ่อนไว้เป็นของตน นั่นก็คือ การที่เราเก็บเงิน หรือสิ่งของได้แล้วไม่ควรนำมาเป็นของเรา นี่เป็นการกระทำอันสูงส่ง ถ้าหากว่าลูกตอบแทนเขา นั่นอาจเป็นการดูถูกเขาได้ เสมือนว่า ผู้มีพระคุณท่านนั้นได้นำของที่เก็บได้มาคืน เพียงเพราะเพื่อที่จะได้รับสิ่งตอบแทนจากลูก

《中级篇》：“一家三口的看法”

(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับกลาง ชื่อเรื่อง “ความคิดเห็นของสมาชิก3คนในครอบครัว”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 7 ผู้พูด “父亲” (คุณพ่อ) ใช้ “不对” (ไม่ถูกต้อง) ในการรับผลัดและแสดงความไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นของผู้พูดก่อนหน้าของ “儿子” (ลูกชาย) ตามด้วยคำกล่าวแสดงเหตุผลที่ไม่เห็นด้วย

1.3 ดัชนีปริจเฉทในตำแหน่งแย่งผลัด

แย่งผลัด คือ ตำแหน่งที่ผู้พูดก่อนหน้าเลือกผู้พูดอีกผู้หนึ่งเป็นผู้รับผลัดแต่ถูกผู้พูดอีกผู้หนึ่งแย่งผลัด หรือ ผู้พูดก่อนหน้ายังดำเนินผลัดไม่จบ แต่ถูกผู้พูดคนถัดไปพูดสวนขึ้นมาเพื่อแย่งผลัด โดยการแย่งผลัดมักเกิดการพูดทับซ้อนกัน (overlap)

（8） 李先生：…. 如果只在广告上做文章而不抓质量，那厂家的利益也只能是暂时的。

ถ้าหากมีแต่โฆษณาสรรพคุณ แต่ไม่ได้รักษาคุณภาพของสินค้าจริง ๆ เช่นนั้นแล้ว ผลกำไรที่จะได้รับของผู้ผลิตรายนั้นก็จะเป็นสิ่งที่ไม่ยืนยาวนัก

路先生：***但***对一个不太出名的产品来说，如果不做广告，别人又怎么知道它呢？又怎么促进它的发展呢？这好比一个小孩，开始他不是班长，也有缺点，后来当了班长，被宣传同时也接受同学的监督

，那他就会进步。产品被宣传了，它就会改进，不但能给厂家带来利润，而且促进生产力向前发展。

แต่สำหรับสินค้าที่ไม่ค่อยมีชื่อเสียงเท่าใดนัก หากไม่ทำการโฆษณา แล้วผู้คนจะรู้จักสินค้านี้ได้อย่างไร แล้วจะส่งเสริมพัฒนาสินค้าได้อย่างไร เช่นเดียวกันกับเด็กคนหนึ่งแรกเริ่มเดิมทีเขาไม่ได้เป็นหัวหน้าห้อง และเขาก็มีข้อบกพร่องอยู่บ้าง แต่ต่อมาเมื่อเขาได้เป็นหัวหน้าห้อง ถูกทำให้เป็นที่รู้จักและมีการจับตามองของเพื่อนในห้อง จึงทำให้เขามีการพัฒนา สินค้า (ก็เช่นกัน) หากถูกนำมาโฆษณา ก็จะมีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ไม่เพียงแต่จะทำให้ผู้ผลิตได้รับผลกำไร และยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาการผลิตอีกด้วย

《中级篇》：“广告专家谈”

(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับกลาง ชื่อเรื่อง “การอภิปรายการโฆษณาโดยผู้เชี่ยวชาญ”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 8 ผู้พูดคนที่หนึ่ง “李先生”(คุณหลี่) ไม่ได้เลือกผู้พูดคนถัดไปอย่างชัดเจน ผู้พูดคนที่สอง “路先生” (คุณลู่) ต้องการเสนอความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับผู้พูดคนแรก จึงใช้รูปภาษา “但” (แต่) ในการแย้งความจากผู้พูดคนที่หนึ่ง

1.4 ดัชนีปริจเฉทในตำแหน่งดำเนินผลัด

ดำเนินผลัด คือ การที่ผู้พูดคนเดียวกันดำเนินการพูดอย่างต่อเนื่อง ดัชนีปริจเฉทที่มักปรากฏในการดำเนินผลัด มีดังต่อไปนี้

ดัชนีปริจเฉทที่มีหน้าที่ดำเนินหัวข้อการสนทนาให้ต่อเนื่อง พบรูปดัชนีปริจเฉท เช่น “然后”（แล้ว）、“那”（เช่นนั้นแล้ว） เป็นต้น ตัวอย่างประโยคการใช้ดัชนีปริจเฉทในการดำเนินหัวข้อการสนทนา เช่น ตัวอย่างที่ 9

（9）当我与人通话的时候，母亲很多时候都呆呆地立在一旁，好奇地看。***然后***，眼里便有了失落的神色。

ขณะที่ฉันคุยโทรศัพท์กับคนอื่น ๆ แม่ก็มักจะมายืนอยู่ใกล้ ๆ มองอย่างแปลกใจ ***แล้ว***ในดวงตาของแม่ก็สะท้อนดวงตาแห่งความสิ้นหวัง

《高级篇》：“母亲的电话”

(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับสูง ชื่อเรื่อง “โทรศัพท์จากคุณแม่”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 9 ผู้พูดได้ใช้ “然后” (แล้ว) ในการดำเนินการพูดเพื่อความต่อเนื่องของสถานการณ์ที่กำลังบรรยายถึงผู้เป็นแม่

ดัชนีปริจเฉทที่มีหน้าที่เปลี่ยนหัวข้อการสนทนา พบรูปดัชนีปริจเฉท เช่น “不过”（แต่ว่า） เป็นต้น ตัวอย่างประโยคการใช้ดัชนีปริจเฉทในการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนา เช่น ตัวอย่างที่ 10

（10）保罗：要想找人聊天还不容易？旁边旅客多的是。一个人出游更容易结识新朋友。

หากต้องการหาเพื่อนคุยด้วยไม่ใช่เรื่องยากเลย ใกล้ๆกันนี้ก็มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก การออกมาเที่ยวเพียงลำพังทำให้ได้รู้จักกับเพื่อนใหม่ๆได้ง่ายขึ้น

安娜：那倒是。***不过***我问你，万一你生病了，或者钱包丢了，怎么办？
ก็ใช่นะ ***แต่ว่า***ฉันขอถามคุณหน่อยว่า ถ้าหากว่าคุณป่วยล่ะ หรือ กระเป๋าสตางค์คุณหายล่ะ จะทำอย่างไร
《提高篇》：“八月是新疆的黄金季节”
(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับต้น ชื่อเรื่อง “เดือนสิงหาคมเป็นช่วงฤดูแห่งการท่องเที่ยวซินเจียง”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 10 ผู้พูด “安娜”(ชื่อคน“อันน่า”) ได้ใช้ “不过”(แต่ว่า) ในการดำเนินการพูดเพื่อความต่อเนื่องในผลัดการสนทนา และแสดงถึงการเปลี่ยนหัวข้อด้วยการสมมุติสถานการณ์จำลอง

1.5 ดัชนีปริจเฉทในตำแหน่งจบผลัด

จบผลัด คือ การที่ผู้พูดดำเนินการจบการสนทนา ดัชนีปริจเฉทที่มักปรากฏในการจบผลัดมีดังนี้

ดัชนีปริจเฉทที่มีหน้าที่สรุปผล พบรูปดัชนีปริจเฉท เช่น “简单地说”（พูดง่ายๆก็คือ）、“话又说回来”（ในทางกลับกันกล่าวได้ว่า）、“综上所述”（สรุปได้ว่า）เป็นต้น ตัวอย่างประโยคการใช้ดัชนีปริจเฉทในการสรุปผล เช่น ตัวอย่างที่ 11

（11）A：我认为王海不是消费者。他的行为是利用《消费者权益保护法》来进行获利的一种职业化行为。***简单地说***，他是个商人。
ฉันคิดว่าหวังไห่ไม่ใช่ผู้บริโภคที่แท้จริง การกระทำของเขาเป็นการใช้ประโยชน์จากกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคอย่างมืออาชีพ หรือ ***กล่าวได้ว่า*** เขาเป็นนักธุรกิจ
(ที่หาประโยชน์จากกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค)
《中级篇》：“谁来保护消费者”
(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับกลาง ชื่อเรื่อง “ใครทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 11 ผู้พูดได้ใช้ “简单地说”(กล่าวได้ว่า) ในการจบผลัดและสรุปเนื้อหาที่กล่าว

ดัชนีปริจเฉทที่มีหน้าที่จบการสนทนา พบรูปดัชนีปริจเฉท เช่น “好了”（โอเค） เป็นต้น ตัวอย่างประโยคการใช้ดัชนีปริจเฉทในการจบการสนทนา เช่น ตัวอย่างที่ 12

（12）我先领你们参观一下公司，和各部门负责人见一下面，然后你们就可以到各部门报到上班了。***好了***，我们这就算认识了，有什么问题或要求，尽管对我说，我一定尽力帮助大家。
ก่อนอื่นฉันจะพาพวกคุณเยี่ยมชมบริษัท พบปะกับผู้รับผิดชอบในแต่ละแผนก จากนั้นพวกคุณก็สามารถแยกย้ายไปแต่ละแผนกเพื่อรายงานตัวทำงานได้ ***โอเค*** พวกเราก็นับว่ารู้จักกันแล้วนะ หากมีความต้องการหรือมีปัญหาอะไร สามารถพูดกับฉันได้เลย ฉันจะช่วยพวกคุณอย่างเต็มกำลังแน่นอน
《提高篇》：“让我们认识一下，好吗”
(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับต้น ชื่อเรื่อง “พวกเรามาทำความรู้จักกันหน่อย ดีไหม”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 12 ผู้พูดได้ใช้ “好了” (โอเค) ในการสื่อสารเพื่อแสดงว่าผู้พูดดำเนินการสนทนาจบแล้ว

ดัชนีปริจเฉทที่มีหน้าที่ถามความเห็นและจบผลัดของผู้พูด พบรูปดัชนีปริจเฉท เช่น “是吗”（ใช่ไหม） เป็นต้น ตัวอย่างประโยคการใช้ดัชนีปริจเฉทในการถามความเห็นและจบผลัด เช่น ตัวอย่างที่ 13

（13）小叶：这么多，你都准备寄回过去，***是吗***?
เยอะขนาดนี้เชียว คุณเตรียมจะส่งกลับทั้งหมดนี้ ***ใช่หรือไม่***
《入门篇》：“我想去旅行”
(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับต้น ชื่อเรื่อง “ฉันอยากไปท่องเที่ยว”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 13 ผู้พูดได้ใช้ “是吗” (ใช่หรือไม่)ในการจบผลัดของผู้พูดและถามความเห็นจากคู่สนทนา

จากนิยามความหมายตำแหน่งและหน้าที่ของดัชนีปริจเฉทขั้นต้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ดัชนีปริจเฉทในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนกลางในแต่ละระดับแบ่งตามความยากง่าย เพื่อเสนอแนวทางการเรียนการสอนการพูดภาษาจีนกลางโดยการแทรกเนื้อหาดัชนีปริจเฉท

2. ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนกลางแบ่งตามระดับความยากง่าย

สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนสาขาวิชาภาษาจีนในประเทศไทยตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการเรื่องการสนับสนุนการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในทุกปี ในปี พ.ศ. 2516 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยแรกที่เปิดสอนวิชาภาษาจีนในรูปแบบของวิชาเลือก และในปี พ.ศ. 2521 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีได้ก่อตั้งสาขาวิชาภาษาจีนขึ้น ทั้งนี้โดยทั่วไปแล้วทุกสถาบันจะมีการเปิดสอนในรายวิชา การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาจีนเป็นวิชาพื้นฐาน และเปิดรายวิชาภาษาจีนอื่น ๆ ตามความมุ่งเน้นของสถาบัน ปัจจุบันมีคนไทยที่เรียนภาษาจีนมากกว่า 8 แสนคน โดยมีอาจารย์ผู้สอนทั้งชาวไทยและชาวจีน หนังสือแบบเรียนภาษาจีนที่ใช้ในประเทศไทย ในแต่ละสถาบันจะคัดเลือกแบบเรียนตามความเหมาะสมของแต่ละรายวิชา ทั้งนี้แบบเรียนภาษาจีนที่ใช้ในปัจจุบันจะมีทั้งการแต่งขึ้นเองของผู้สอนในรายวิชานั้นและแบบเรียนสำเร็จรูปจากประเทศจีน โดยแบบเรียนที่ใช้ในการสอนรายวิชาการพูดภาษาจีนในประเทศไทย นอกจากแบบเรียนที่ผู้สอนแต่งขึ้นเองแล้ว ยังมีแบบเรียนดังต่อไปนี้ 《汉语口语教程》、《发展汉语口语》、《成功之路》、《长城汉语》、《体验汉语口语教程》、《汉语会话301句》เป็นต้น โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเรียนวิชาการพูดภาษาจีน《汉语口语速成》(Short-Term Spoken Chinese) เพราะมีความสมบูรณ์ของเนื้อหามากที่สุด กล่าวคือ มีแบบเรียนครบทุกระดับ หนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนชุด “Short-Term Spoken Chinese” เป็นหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนที่แต่งขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญชาวจีน สามารถแบ่งได้เป็นระดับต้น ระดับกลาง《中级篇》 และ ระดับสูง《高级篇》 โดยการพูดภาษาจีนระดับต้น แบ่งแยกย่อยได้ 4 ระดับ คือ

ระดับต้นหนึ่ง《入门篇（上）》ระดับต้นสอง《入门篇（下）》ระดับพื้นฐาน《基础篇》และระดับเพิ่มพูนความสามารถ《提高篇》ใช้สำหรับผู้เรียนที่เป็นชาวต่างชาติที่เรียนภาษาจีน

ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนกลางชุด “Short-Term Spoken Chinese”ปรากฏดัชนีปริจเฉทแบ่งตามระดับความยากง่ายเป็น การพูดภาษาจีนระดับต้น การพูดภาษาจีนระดับกลาง และการพูดภาษาจีนระดับสูง ดังนี้

ตารางที่ 1 ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาจีน “Short-Term Spoken Chinese”

ระดับภาษาจีน	“Short-Term Spoken Chinese”
ภาษาจีนขั้นต้น	入门篇（上）入门篇（下）：那、你看、我看、依我看、对了、你说（吧）、哎呀、好、嗬、是吗、行吗、是啊、我呀、你知道吗、对不起、我也这么想
	基础篇：那、我看、对了、你说、哎呀、好、嗬、噢（哦）、行、对、啊、然后、你知道吗、真的啊、就是
	提高篇：那、你看、我看、对了、你说、哎呀、好（啊）、噢、哇、是吗、是啊、好了、什么、然后、你知道吗、你不知道、你知道、对不起、说实话、那倒是、你说的有道理、真的（啊）
ภาษาจีนขั้นกลาง	那、你看、你说、然后、嗬、对、噢、嗯、好、是啊、但、不过（但）、实话对你说、说实在的、简单地说、一般来说、话又说回来、我先说两句、你说的有道理、话是这么说、要我说呀、对不起、据我了解、就是、我还有一点要补充、我也有同感、在我看来、我很赞同某某说法、我觉得、就目前的情况而言
ภาษาจีนขั้นสูง	那、你看、我看、依我看、然后、你说、我说、我想、你想、嗯、对、哦、好、啊、是呀、是吗、说实话、你知道、我知道、对不起、但、可是、不过（但）、话说回来、让我有些X（吃惊）的是、老实说（说老实话）、说句实话、一般来说、您的意思是…、说心里话、综上所述（总的来说）

2.1 ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนระดับต้น

หนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนระดับต้น “Short-Term Spoken Chinese” ปรากฏรูปดัชนีปริจเฉทที่มีหน้าที่เริ่มต้นการสนทนา “对不起”（ขอโทษ）; เสนอความคิดเห็น/ข้อมูลและเพิ่มเติมข้อมูล “对了”（ใช่แล้ว）、“你看”（คุณลองคิดดูนะว่า）、“我看”（在我看来）（ฉันคิดว่า）、“依我看”（ตามที่ฉันคิด）、“你说（吧）” （คุณว่าไหมว่า）、“我呀”（ฉันน่ะหรือ）、“你知道吗”（คุณทราบไหมว่า）、“你知道”（คุณก็ทราบดีอยู่แล้วว่า）、“你不知道”（คุณไม่ทราบหรอกว่า）、“说实话”（พูดจริง ๆ นะ）、“实话对你说” （พูดจริง ๆ กับคุณนะ）; หน้าที่รับผลัดและแสดงความเห็นด้วย “噢”（คำอุทาน มีความหมายว่า เข้าใจ）、“好”（ตกลง）、“行”（ตกลง,ได้）、“对”（ใช่）、“是啊”（ใช่）、“好啊”（ตกลง）、“就是”（แสดงความเห็นด้วย）、“那倒是”（แสดงความเห็นด้วย,ใช่）、“我也这么想” （ฉันก็คิดเช่นนั้นเหมือนกัน）、“您说的有道理”（คุณพูดมีเหตุผล）; หน้าที่รับผลัดและแสดงอารมณ์ “哇”（ว้าว）、“啊”（อ๋า）、“嗬”

（โอ้）、“什么”（อะไรนะ）、“真的啊”（จริงๆหรือ）、“哎呀”（ไอ๊หยา）；หน้าที่รับผลัดและแสดงความไม่เห็นด้วย“是吗”（ใช่เช่นนั้นหรือ）；หน้าที่ดำเนินหัวข้อการสนทนาให้ต่อเนื่อง“然后”（แล้ว）、“那”（เช่นนั้นแล้ว）；หน้าที่จบการสนทนา“好了”(โอเค)；และหน้าที่ถามความเห็นและจบผลัดของผู้พูด “是吗”（ใช่ไหม）

ในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนระดับต้น ปรากฏสมาชิกดัชนีปริจเฉทในตำแหน่งต้นผลัดที่มีหน้าที่เสนอความคิดเห็น/ข้อมูล เพิ่มเติมข้อมูล (ตัวอย่างประโยคที่ 14) และดัชนีปริจเฉทที่มีหน้าที่รับผลัดและแสดงความเห็นด้วยเป็นจำนวนมากที่สุด (ตัวอย่างประโยคที่ 15)

（14）苏：***说实话***，我也不喜欢只是为了钱而拼命工作，人总得适当地休息、放松。但是我觉得人应该趁年轻努力工作，打下基础，等退休了再享受也不迟。

พูดจริง ๆ นะ ฉันก็ไม่ชอบการทำงานหนักๆเพื่อเงินหรอก คนเราควรมีการพักผ่อน ผ่อนคลายบ้าง แต่ว่าฉันก็รู้สึกว่าคนเรา เมื่อยังหนุ่มสาวก็ควรที่จะขยันทำงานให้เต็มที่ วางพื้นฐานให้ดี พอแก่ตัวไปค่อยพักผ่อนก็ไม่สายเกินไป

周：那不是太晚了吗？

ถึงตอนนั้นแล้วมันจะไม่สายเกินไปหรือ

《提高篇》：“轻轻松松挣大钱”

(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับต้น ชื่อเรื่อง“หาเงินก้อนใหญ่ได้โดยง่าย”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 14 ผู้พูด “苏” (ชื่อคน“ซู”) ได้ใช้ “说实话” (พูดจริง ๆนะ) ในการเสนอความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับการทำงาน

（15）小叶：咱们一起照张相吧。

พวกเรามาถ่ายรูปด้วยกันเถอะ

莉莉：***好***，照片洗好以后，请给我寄一张。

โอเค หลังจากคุณล้างรูปแล้ว ส่งให้ฉันด้วยนะ

《入门篇》：“祝你一路平安”

(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับต้น ชื่อเรื่อง“ขอให้คุณเดินทางโดยสวัสดิภาพ”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 15 ผู้พูด“莉莉” (ชื่อคน“โม่ลี่”) ได้ใช้ “好” (โอเค) ในการรับผลัดและแสดงความเห็นด้วยกับผู้พูดก่อนหน้า“小叶” (ชื่อคน“เสี่ยวเย่”)

2.2 ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนระดับกลาง

รูปดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนระดับกลาง ปรากฏรูปดัชนีปริจเฉทที่มีหน้าที่เริ่มต้นสนทนา“对不起”（ขอโทษ）；เสนอความคิดเห็น/ข้อมูล เพิ่มเติมข้อมูล“你看”（คุณลองคิดดูนะว่า）、“我看”（在我看来）（ฉันคิดว่า）、“你说（吧）”（คุณว่าไหมว่า）、“我说”（ฉันว่า）、“你知道”（คุณก็ทราบดีอยู่แล้วว่า）、“实话对你说”（พูดจริงๆกับคุณนะ）、“说实在的”（พูดจริงๆนะ）、“要我说呀”（ถ้าจะให้ฉันพูดนะ）、“我先说两句

”（ฉันขอพูดสักหน่อยนะ）、“据我了解”（ตามที่ฉันเข้าใจ）、“一般来说”（ปกติแล้ว）、“就目前的情况而言”（จากสถานการณ์ตอนนี้กล่าวได้ว่า）、“我觉得”（ฉันรู้สึกว่า）、“我还有一点要补充”（ฉันอย่างเพิ่มเติมเล็กน้อยว่า）；หน้าที่รับผลัดและแสดงความเห็นด้วย（“噢”（คำอุทาน มีความหมายว่า เข้าใจ）、“嗯”（อืม）、“好”（ตกลง）、“对”（ใช่）、“是啊”（ใช่）、“就是”（แสดงความเห็นด้วย）、“我也有同感”（ฉันก็รู้สึกเช่นนั้นเหมือนกัน）、“我很赞同某某人的说法”（ฉันเห็นด้วยกับความคิดของ...）、“您说的有道理”（คุณพูดมีเหตุผล）；หน้าที่รับผลัดและแสดงอารมณ์“嗬”（โอ้）；หน้าที่รับผลัดและแสดงความไม่เห็นด้วย“话是这么说”（ถึงแม้จะพูดเช่นนี้）；หน้าที่แย่งผลัดและแสดงความขัดแย้ง“但”(แต่)；หน้าที่เปลี่ยนหัวข้อการสนทนา“不过”（แต่ว่า）；หน้าที่ดำเนินหัวข้อการสนทนาให้ต่อเนื่อง“然后”（แล้ว）、“那”（เช่นนั้นแล้ว）；และหน้าที่สรุปผล“简单地说”（พูดง่ายๆก็คือ）、“话又说回来”（ในทางกลับกันกล่าวได้ว่า）

ในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนระดับกลาง ปรากฏสมาชิกดัชนีปริจเฉทในตำแหน่งต้นผลัดที่มีหน้าที่เสนอความคิดเห็น/ข้อมูล เพิ่มเติมข้อมูล（ตัวอย่างประโยคที่ 16）และดัชนีปริจเฉทที่มีหน้าที่แสดงความเห็นด้วยเป็นจำนวนมากที่สุด（ตัวอย่างประโยคที่ 17）เช่นเดียวกันกับหนังสือเรียนการพูดภาษาจีนระดับต้น นอกจากนี้ยังปรากฏดัชนีปริจเฉทในตำแหน่งแย่งผลัดมีหน้าที่แสดงความขัดแย้ง（ตัวอย่างประโยคที่ 18）

（16）母亲：***要我说呀***，不要回报是高尚的，要回报也是名正言顺的。
ความคิดเห็นของฉันนะ การไม่ให้สิ่งตอบแทนก็เป็นเรื่องที่ดี เป็นคุณธรรมอันสูงส่ง แต่หากจะให้สิ่งตอบแทนก็ถูกหลักธรรมนองคลองธรรมเช่นกัน
《中级篇》：“一家三口的看法”
(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับกลาง ชื่อเรื่อง “ความคิดเห็นของสมาชิก3คนในครอบครัว”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 16 ผู้พูด“母亲”(แม่) ใช้“要我说呀”(ความคิดเห็นของฉันนะ) ในการเสนอความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับการให้สิ่งตอบแทนกับผู้ที่นำของมาคืนเจ้าของ

（17）冯师傅：所以男的就有了小金库了。
ดังนั้นผู้ชายก็เลยแอบมีเงินเก็บซ่อน
小马：***就是***。一个月开5000元，交4500，留500…
นั่นแหละ เดือนนึง(เขา) เงินเดือนออกห้าพันหยวน ให้เราสี่พันห้าร้อยหยวน แอบเก็บไว้เองห้าร้อยหยวน
《中级篇》：“夫妻之间”
(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับกลาง ชื่อเรื่อง “เรื่องระหว่างสามีภรรยา”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 17 ผู้พูด“小马”(ชื่อคน“เสี่ยวหม่า”) ใช้ “就是”(นั่นแหละ) ในการรับผลัดและแสดงความเห็นด้วยกับผู้พูดก่อนหน้า

（18）雇者（一）：首先要尊重家庭服务员的人格。我们之间是雇佣关系，但是是平等的。

ก่อนอื่นต้องให้เกียรติผู้เป็นลูกจ้างในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างเรา คือนายจ้างกับลูกจ้าง ทั้งนี้ควรมีความเท่าเทียมกัน

雇者（二）：***但是***这种平等也应该有个前提，就是被雇的人自己尊重自己，有良心。…

แต่ว่า ความเท่าเทียมที่ว่านั้นควรมีเงื่อนไขกำหนด นั่นก็คือตัวลูกจ้างเอง ควรเคารพในตัวเอง และ เป็นคนมีคุณธรรม

《中级篇》：“家庭服务员”

(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับกลาง ชื่อเรื่อง “ผู้ให้บริการในบ้านของเรา”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 18 ผู้พูดคนที่หนึ่ง“雇者”(ลูกจ้างคนที่หนึ่ง) ไม่ได้เลือกผู้พูดคนถัดไปอย่างชัดเจน ผู้พูดคนที่สอง“雇者” (ลูกจ้างคนที่สอง) ต้องการเสนอความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับผู้พูดคนแรก จึงใช้รูปภาษา “但是” (แต่ว่า) ในการแย้งความของผู้พูดคนที่หนึ่ง

2.3 ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนระดับสูง

หนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนกลางในระดับสูง ปรากฏเนื้อหาในรูปแบบการเล่าเรื่องคนเดียวมากกว่ารูปแบบคู่สนทนา ดังนั้นการปรากฏรูปปริจเฉทจึงมีข้อจำกัด ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏมีหน้าที่ดังนี้ คือ ปรากฏรูปดัชนีปริจเฉทที่มีหน้าที่เริ่มต้นการสนทนา“对不起”（ขอโทษ）；เสนอความคิดเห็น/ข้อมูล เพิ่มเติมข้อมูล“你看”（คุณลองคิดดูนะว่า）、“我看”（在我看来）（ฉันคิดว่า）、“依我看”（ตามที่ฉันคิด）、“你说（吧）” （คุณว่าไหมว่า）、“我说”（ฉันว่า）、“我想”（ฉันคิดว่า）、“你想（想）” （คุณลองคิดดูสิว่า）、“你知道”（คุณก็ทราบดีอยู่แล้วว่า）、“我知道”（ฉันทราบว่า）、“说实话”（พูดจริงๆนะ）、“老实说”（พูดจริงๆนะ）、“说句实话”（พูดจริงๆนะ）、“说句心里话”（พูดมาจากใจนะว่า）、“一般来说”（ปกติแล้ว）、“让我有些吃惊的是…”（สิ่งที่ทำให้ฉันประหลาดใจคือ）；หน้าที่รับผลัดและแสดงความเห็นด้วย “嗯”（อืม）、“好”（ตกลง）、“对”（ใช่）、“是啊”（ใช่）；หน้าที่รับผลัดและแสดงอารมณ์ “啊”（อ๋า）；หน้าที่รับผลัดและแสดงความไม่เห็นด้วย“是吗”（ใช่เช่นนั้นหรือ）；หน้าที่แย่งผลัดและแสดงความขัดแย้ง“但”、 “可是”(แต่)；หน้าที่เปลี่ยนหัวข้อการสนทนา“不过”（แต่ว่า）；หน้าที่ดำเนินหัวข้อการสนทนาให้ต่อเนื่อง“然后”（แล้ว）、“那”（เช่นนั้นแล้ว）；หน้าที่สรุปผล “话又说回来” （ในทางกลับกันกล่าวได้ว่า）、“综上所述”（สรุปได้ว่า）；หน้าที่ถามความเห็นและจบผลัดของผู้พูด“是吗”（ใช่ไหม）

ในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนระดับสูงมีการปรากฏสมาชิกดัชนีปริจเฉทคล้ายคลึงกันกับแบบเรียนการพูดภาษาจีนระดับต้นและระดับกลาง แต่ในแบบเรียนการพูดภาษาจีนระดับสูง จะปรากฏเนื้อหาในรูปแบบการเล่าเรื่องคนเดียว และบทสัมภาษณ์มากกว่ารูปแบบการสนทนาทั่วไป เช่น ตัวอย่างที่ 19

（19）北京鲍家街43号是中国音乐最高学府---中央音乐学院所在地。出音乐学院东门向北，有一篇破败杂乱的居民区，住在那里的有很多外地人—爸爸陪女儿来考试的，妈妈伴儿子读书的……这儿叫“陪读村”。

ปักกิ่ง ถนนเป้าเจีย เลขที่ 43 เป็นสำนักเรียนดนตรีที่มีชื่อเสียงในประเทศจีน เป็นที่ตั้งของวิทยาลัยดนตรีกลางนั่นเอง หากเดินออกจากประตูวิทยาลัยดนตรีฝั่งตะวันออกมุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ จะมีแหล่งที่พักอาศัยที่ทรุดโทรมอยู่ ผู้คนที่พักอาศัยอยู่ที่นั่นโดยมากเป็นคนต่างมณฑล บ้างก็เป็นคุณพ่อที่พาลูกสาวมาสอบเข้าเรียน บ้างก็เป็นคุณแม่ที่มาพักอาศัยเป็นเพื่อนลูกระหว่างช่วงเข้าศึกษา ที่นี่เรียกว่า หมู่บ้านเผ่ยตู๋ (มีความหมายว่า มาพักอาศัยเป็นเพื่อนระหว่างลูกเข้าเรียน)

“***总的来说***是‘值’的。我们都是普通工人。我的未来是既定的，而女儿是无线的。”

สรุปว่า (การกระทำเช่นนี้) “คุ้มค่า” เพราะพวกเราต่างก็เป็นแรงงาน อนาคตถูกกำหนดเอาไว้แล้ว แต่อนาคตของลูกสาวพวกเรานั้นยังอีกยาวไกล

《高级篇》：“陪孩子学音乐的父母”

(ตัวอย่างจาก หนังสือการพูดระดับสูง ชื่อเรื่อง “พ่อแม่ไปเรียนดนตรีเป็นเพื่อนลูก”)

จากตัวอย่างประโยคที่ 19 ผู้เล่าเรื่องได้ใช้ “总的来说” (สรุปว่า) ในการสรุปเนื้อหาที่ได้กล่าวถึงก่อนหน้าเกี่ยวกับหมู่บ้านดังกล่าวว่าการไปเรียนเป็นเพื่อนลูก ๆ นั้น เป็นการกระทำที่คุ้มค่า

จากการปรากฏรูปแบบและหน้าที่ของดัชนีปริจเฉทในหนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีนกลางในระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง พบว่า หนังสือแบบเรียน “Short-Term Spoken Chinese” ในระดับต้นมีการใช้รูปดัชนีปริจเฉทเกือบครบทุกด้าน โดยปรากฏในตำแหน่งต้นผลัด รับผลัด ดำเนินผลัด และจบผลัด ในระดับกลางและระดับสูงปรากฏในตำแหน่งต้นผลัด รับผลัด แย่งผลัด ดำเนินผลัด และจบผลัด โดยดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในระดับกลางและระดับสูงมีการปรากฏในรูปของวลีการเสนอความมากกว่าในระดับต้น ซึ่งหน้าที่ของดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏมีลักษณะใกล้เคียงกัน ที่แตกต่างกัน คือ ในระดับสูง เนื้อหาและบทสนทนาจะมีความยาวมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในแบบเรียนการพูดระดับสูง มักพบเนื้อหาที่เป็นการพูดเล่าเรื่องคนเดียวมากกว่าการพูดสนทนาทั่วไป

สรุปและอภิปรายผล

หนังสือแบบเรียนการพูดภาษาจีน“Short-Term Spoken Chinese” เป็นหนังสือที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ โดยหนังสือ“ Short-Term Spoken Chinese” ปรากฏดัชนีปริจเฉททั้งในตำแหน่งต้นผลัด รับผลัด แย่งผลัด ดำเนินผลัดและจบผลัด โดยดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในตำแหน่งต้นผลัดมีหน้าที่เริ่มต้นสนทนา ใช้เสนอความคิดเห็น/ข้อมูล เพิ่มเติมข้อมูล; ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในตำแหน่งรับผลัดมีหน้าที่ใช้เพื่อรับผลัดและแสดงความเห็นด้วย รับผลัดและแสดงอารมณ์ รับผลัดและแสดงความไม่เห็นด้วย; ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในตำแหน่งแย่งผลัดมีหน้าที่ใช้แย้งความ; ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในตำแหน่งดำเนินผลัดมีหน้าที่ใช้เพื่อดำเนินหัวข้อการสนทนาให้ต่อเนื่องและเปลี่ยนหัวข้อการสนทนา; ดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในตำแหน่งจบผลัดมีหน้าที่ใช้เพื่อสรุปผล จบการสนทนา ถามความเห็นและจบผลัดของผู้พูด ทั้งนี้ดัชนีปริจเฉทเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนการ

สอนรายวิชาการพูดภาษาจีน เป็นรูปภาษาที่ช่วยให้ผู้พูดและผู้ฟังสามารถสื่อสารกันได้เข้าใจยิ่งขึ้น และมีหน้าที่สำคัญในการเชื่อมโยงข้อความหรือถ้อยคำในบริบทนั้น การเรียนการสอนดัชนีปริจเฉทภาษาจีนในรายวิชาการพูดภาษาจีน ผู้สอนสามารถสอดแทรกดัชนีปริจเฉทขณะพูดสอนในชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนซึมซับและนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง การสอนดัชนีปริจเฉทเป็นการสอนภาษาในเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ การเรียนการสอนจะมุ่งเน้นการทบทวนเนื้อหา การเสนอเนื้อหาใหม่ การฝึกปฏิบัติโดยมีผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารภาษาจีนให้ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษามากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนวิชาการพูดภาษาจีน

การเรียนการสอนดัชนีปริจเฉทนั้นมีผลต่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพของผู้เรียน สามารถทำให้ผู้เรียนพูดภาษาจีนได้คล่องแคล่วขึ้น อีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา ความสามารถในการใช้ดัชนีปริจเฉทเป็นความสามารถในเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ (Wang Lingyi, 2014: 52) โดยการสอนภาษาจีนเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์สามารถสอนได้ โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท (Explicit Teaching Model) (Liu Runqing & Liu Si,2005: 222-223) ซึ่งเป็นกระบวนการสอนที่มุ่งเน้นพฤติกรรมระหว่างผู้เรียนกับครู วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ การทบทวนเนื้อหาและตรวจการบ้าน การสอนหรือนำเสนอเนื้อหาใหม่ ทักษะใหม่ การฝึกปฏิบัติโดยครูคอยแนะนำ การให้ข้อมูลย้อนกลับและวิธีแก้ไข การฝึกปฏิบัติโดยอิสระตามลำพัง และการทบทวนเป็นรายสัปดาห์และรายเดือน (วัชรา เล่าเรียนดี, 2547: 51-54) จากวิธีการสอนขั้นต้น ผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนทักษะการพูดภาษาจีนในประเทศไทยโดยวิเคราะห์จากการปรากฏตำแหน่งและหน้าที่ของดัชนีปริจเฉทในแบบเรียนชุด “Short-Term Spoken Chinese”

ลักษณะการปรากฏของดัชนีปริจเฉทในหนังสือแบบเรียน “Short-Term Spoken Chinese” ในระดับต้น ระดับกลางและระดับสูง ปรากฏดัชนีปริจเฉทที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยบริบทการปรากฏของดัชนีปริจเฉทมีความแตกต่างตามความยากง่ายของบทเรียน โดยดัชนีปริจเฉทที่ปรากฏในระดับกลางและระดับสูงมีการปรากฏในรูปของวลีการเสนอความมากกว่าในระดับต้น ทั้งนี้ในการเรียนการสอนดัชนีปริจเฉทภาษาจีนในรายวิชาการพูดจะไม่เหมือนกับการเรียนการสอนไวยากรณ์จีนทั่วไป แต่เป็นการเน้นหน้าที่ของดัชนีปริจเฉทที่ใช้ในการสื่อความหมายในการสื่อสาร ผู้สอนและผู้เรียนควรทำความเข้าใจร่วมกันในลักษณะธรรมชาติของภาษาและการใช้ภาษา เช่น การเรียนการสอนดัชนีปริจเฉทภาษาจีนในระดับต้นที่คลังศัพท์ภาษาจีนของผู้เรียนยังมีจำกัด ผู้สอนสามารถใช้การยกตัวอย่างดัชนีปริจเฉทที่ใกล้เคียงกับบทเรียน ใช้การเน้นย้ำด้วยวิธีการใช้ดัชนีปริจเฉทนั้นซ้ำ ๆ ในชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลตัวอย่างที่เพียงพอต่อความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ได้จริง จากนั้นให้ผู้เรียนได้ฝึกการใช้ดัชนีปริจเฉทในชั้นเรียนจากบริบทที่ครูผู้สอนกำหนดให้ จัดกิจกรรมให้มีการฝึกอิสระ โดยครูผู้สอนมีหน้าที่ชี้แนะ และควรมีการฝึกทบทวนอย่างสม่ำเสมอ ส่วนการสอนรายวิชาการพูดภาษาจีนระดับกลางและระดับสูง ในระดับกลางและระดับสูงผู้เรียนจะมีคลังคำศัพท์ภาษาจีนที่สามารถสื่อสารภาษาจีนได้ในระดับหนึ่งแล้ว ผู้สอนสามารถสอดแทรกดัชนีปริจเฉทในรูปแบบต่าง ๆ ในการพูดในชั้นเรียน กระตุ้นการใช้ดัชนีปริจเฉทของผู้เรียน และควรมีการจัดกิจกรรมการสนทนาอิสระระหว่างผู้เรียนกับเจ้าของภาษานอกชั้นเรียน สังเกตพฤติกรรมการใช้ดัชนีปริจเฉท หากมีข้อผิดพลาด ผู้สอนสามารถแก้ไขตามความเหมาะสม ไม่ชี้แจงความผิดของผู้เรียนมากจนเกินไป เพราะอาจทำให้ผู้เรียน

ไม่กล้าแสดงออกในการพูดภาษาจีน (Kullayanee Kittopakarnkit, 2017) ทั้งนี้ เนื่องจากการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยเป็นการสอนที่ผู้เรียนไม่ได้อยู่ในสภาวะแวดล้อมทางภาษา ผู้สอนสามารถมุ่งเน้นส่งเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนให้กับผู้เรียน โดยสอดแทรกความรู้ด้านวัฒนธรรมทั้งของไทยและจีน โดยยกตัวอย่างเชิงประจักษ์เพิ่มเติมจากตัวอย่างในบทเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันทั้งในการเรียนการสอนการพูดภาษาจีนในระดับต้น กลางและสูง

บรรณานุกรม

วัชรา เล่าเรียนดี. (2543). *เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้สำหรับครูมืออาชีพ.* นครปฐม: โครงการส่งเสริมการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร,

Brinton,L.J. (1996). *Pragmatic Markers in English*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Deborah Schiffrin. (1987). *Discourse markers.* New York: Cambridge University Press.

HUANG Dawang. (2001). 话语标记研究综述. *福建外语*, *1*, 5-12.

Hölker,K.F. (1991). *Lesikon der Romanistischen Linguistik.* Tübingen: Niemeyer.

Kullayanee Kittopakarnkit. (2017). Acquisition of Chinese Discourse Markers by Thai Speakers. *The 2nd International Chinese Language Teaching Conference and The 7th Cross-Strait Chinese Teachers Forum*. China: Huaqiao University

Kullayanee Kittopakarnkit. (2561). A Comparative Study of Discourse Markers between Chinese and Thai Languages. *Chinese Studies, 11*(2), 66-101.

LIU Runqing& LIU Si. (2005). Cognitive features and influential factors of pragmatic Acquisition. *Foreign Language Teaching and Research, 37*(3), 218-225.

Sacks,H.,Schegloff, E.A.& Jefferson,G.. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for Conversation. *Language, 50*, 696-735.

WANG Lingyi. 2014. *The Study on Discourse Markers in Intermediate Spoken Text Books.* (Master thesis of Linguistic and Applied Linguistics). China: Beijing Foreign Studies University,

YU Haifei. (2006). *话轮转换中的话语标记研究*. (Doctoral Dissertation of Linguistic and Applied Linguistics). Shandong University.

หน้าที่ไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัย [1]

Grammatical Functions and Semantic Aspects of “ʔan” In Sukhothai Period

วิยะดา มีศรี[2] และ อัญชลี วงศ์วัฒนา[3]

Wiyada Meesri and Unchalee Wongwattana

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “หน้าที่ไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หน้าที่ไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “อัน” ที่ปรากฏใช้ในสมัยสุโขทัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากจารึกที่ปรากฏในสมัยสุโขทัยและไตรภูมิพระร่วงฉบับพญาลิไท ผลการศึกษาพบว่า คำว่า “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัยปรากฏหน้าที่ไวยากรณ์ทั้งสิ้น 7 ลักษณะ คือ คำนาม คำบ่งกลุ่มนาม คำลักษณนาม คำสรรพนาม คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ คำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ และคำแสดงหัวเรื่อง โดยพบว่า คำว่า “อัน” นั้น เมื่อเป็นคำนามจะแสดงความหมายหมายถึง “สิ่ง” แต่เมื่อปรากฏในหน้าที่อื่น ๆ นั้นไม่สามารถระบุความหมายให้ชัดเจนลงไปได้ และพบว่าในช่วงสมัยสุโขทัย คำว่า “อัน” ปรากฏในหน้าที่คำนามอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังพบร่องรอยการเดินทางของคำว่า “อัน” ในหน้าที่คำนามไปสู่คำลักษณนาม และคำว่า “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัยปรากฏเป็นคำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์มากที่สุดถึงร้อยละ 59.94 ปรากฏเป็นคำลักษณนามในลำดับถัดมาร้อยละ 16.58 และปรากฏเป็นคำบ่งกลุ่มนามน้อยที่สุดร้อยละ 0.08

คำสำคัญ: “อัน”, หน้าที่ไวยากรณ์, สมัยสุโขทัย

Abstract

This paper focuses on studying and analyzing the grammatical functions and semantic aspects of the word "ʔan” appeared in the Sukhothai period through data collection from inscriptions dated in Sukhothai period and from the Trai Phum Phra Ruang (or Traibhūmikathā) of Phya Lithai. The study found the grammatical functions of the word “ʔan” used during the period in 7 roles as nouns, class terms, classifier, pronoun, relative clause marker, subordinate adverbial clause marker and topic marker.

[1] ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกเรื่อง “การศึกษาเชิงประวัติหน้าที่ไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “อัน”

[2] นิสิตปริญญาเอกสาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร อีเมล wida2222@hotmail.com
PhD student at Linguistics Department, Faculty of Humanities, Naresuan University. Email: wida2222@hotmail.com

[3] ศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร อีเมล unchalees@nu.ac.th
Professor Dr. at Linguistics Department, Faculty of Humanities, Naresuan University. Email: unchalees@nu.ac.th

The word “ʔan” referred to “thing” while it was used as noun, but it could not clearly indicate its definition when it was used as other functions. It is obviously that the word “ʔan”, during the period, appeared as noun. Moreover, it shows a trace of the word “ʔan” was developed from noun to classifier and, in the Sukhothai period, the word “ʔan” mostly appeared as relative clause marker at 59.94 percent, as classifier at 16.58 percent, and scarcely as class terms at 0.08 percent, respectively.

Keywords: ʔan**,** Grammatical Functions**,** Sukhothai Period

บทนำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1395) ได้เขียนอธิบายและให้ความหมายของคำว่า “อัน” เอาไว้ว่า “อัน” เป็นคำที่มีหลายหน้าที่และหลายความหมาย ซึ่งเป็นได้ทั้งคำนามโดยหมายถึง สิ่ง ชิ้น ทะลาย เช่น อันหมาก อันมะพร้าว หรือหมายถึงตอนหนึ่งๆ ของนาซึ่งมีคันกั้น หรือกระทงนาเช่น อันนา นอกจากนี้ยังมี “อัน” ที่เป็นคำลักษณนาม ซึ่งหมายถึงเป็นคำบอกลักษณะสิ่งของที่โดยปรกติมีลักษณะแบนยาว เป็นชิ้น เป็นแผ่น เป็นต้น เช่น ไม้อันหนึ่ง ไม้ 2 อัน อีกทั้ง “อัน” ที่ทำหน้าที่เป็นสรรพนาม ซึ่งหมายถึงใช้แทนนามหรือข้อความที่อยู่ข้างหน้า เช่น ความจริงอันปรากฏขึ้นมา “อัน” ที่ทำหน้าที่เป็นวิเศษณ์ เช่น เป็นอันมาก เป็นอันดี และ “อัน” ที่นำหน้านามที่เป็นประธานหรือใช้ขึ้นต้นข้อความต่าง ๆ เช่น อันอายุความนั้นถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นท่านให้มีกำหนดสิบปี

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “อัน” ในภาษาไทย งานวิจัยเกี่ยวกับคำว่า “อัน” มักปรากฏการศึกษาคำนี้ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของหมวดคำใน 2 ลักษณะ คือหมวดคำลักษณนามและหมวดคำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ (ที่ ซึ่ง อัน) ในส่วนของ “อัน” ในหน้าที่คำลักษณนาม วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2519) ชวนพิศ อิฐรัตน์ (2522) บัวหลวง วงษ์ภักดี (2528) และสุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2531) พบว่า “อัน” มีการปรากฏการใช้อย่างกว้างขวางมาตั้งแต่สมัยอดีต โดยในอดีตสามารถปรากฏได้ทั้งกับคำนามที่เป็นสิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต และคำนามที่เป็นนามธรรม แต่ในปัจจุบันจะใช้กับคำนามที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิตเท่านั้น และ “อัน” มักถูกนำมาใช้เมื่อผู้พูดนึกถึงคำลักษณนามอื่น ๆ ไม่ออก หรือเมื่อสิ่งนั้นเป็นสิ่งใหม่ที่ยังไม่มีอะไรเทียบ วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2519) สันนิษฐานเกี่ยวกับความเป็นมาของคำลักษณนาม “อัน” ว่า แต่เดิมคำนี้น่าจะทำหน้าที่แทนคำนามเช่น “มีพิหารอันใหญ่ มีพิหารอันราม” (จารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ 1) และคำนี้น่าจะเรียกว่าคำช่วยนับมากกว่าคำลักษณนามเนื่องจากไม่ได้บ่งลักษณะอะไรของคำนามเลยเป็นแต่เพียงหน่วยคำที่ใช้ประกอบการนับจำนวนเท่านั้น และจากตัวอย่าง “มีพิหารอันใหญ่ มีพิหารอันราม” ข้างต้นนี้ ได้ถูกนำมาใช้ในการศึกษาและพิจารณาว่าเป็นคำลักษณนามเช่นในงานวิจัยของ ชวนพิศ อิฐรัตน์ (2518) ที่อธิบายการปรากฏของคำลักษณนามที่มีลักษณะการปรากฏหน้าคำกริยาอกรรมย่อยโดยเป็นส่วนหนึ่งของนามวลี

ส่วนคำว่า “อัน” ในฐานะคำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ เพียรศิริ เอกนิยม (Ekniyom, 1971) ภาสิณี ศรหิรัญ (Sornhiran, 1978) และพรทิพย์ กิจสมบัติ (2524) ได้กล่าวว่า “อัน” มักเกิดนำหน้า

อนุประโยคสัมพัทธ์ประเภทที่ไม่แสดงการเจาะจงคำนามหลักที่นำมาข้างหน้า เป็นเพียงการให้ข้อมูลใหม่เพิ่มเติมแก่ผู้รับสารเพื่อเป็นการขยายความหมายให้กับคำนามหลักตัวนั้นหรือเพื่อเป็นการเสริมความเข้าไปเท่านั้น และจากตัวอย่าง “มีพิหารอันใหญ่ มีพิหารอันราม” ข้างต้น ตัวอย่างดังกล่าว ถูกนำมาใช้ในการศึกษาและพิจารณาว่าเป็นคำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์เช่นกัน เช่น พรทิพย์ กิจสมบัติ (2524) นำมาใช้เป็นตัวอย่างของคำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ที่มีหน้าที่เป็นคำเชื่อมแทนนามเกิดนำหน้าประโยคเพื่อบอกความหมายเพิ่มเติม จากตัวอย่างดังกล่าวถูกนำมาใช้ในการพิจารณาว่า เป็นการปรากฏของ “อัน” ในทั้งสองหมวดคำซึ่งมีความสัมพันธ์กับนามที่นำมาข้างหน้าเหมือนกัน

นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรมเมื่อพิจารณาหน้าที่และความหมายของคำว่า ”อัน” ในหน้าที่อื่น ๆ พบว่ายังไม่ได้มีการศึกษาให้ชัดเจนลงไปมากนัก มีเพียง พรทิพย์ กิจสมบัติ (2524) และยิ่งยศ กันจินะ (2550) ที่ศึกษาหน้าที่ของคำว่า “อัน” ควบคู่ไปกับคำว่า “ที่” และ “ซึ่ง” ในลักษณะของคำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ และพบว่า “อัน” ยังมีหน้าที่ในการทำให้เป็นหัวเรื่อง เช่น “อันความลึกลับและความน่ากลัวในความรู้สึกของคนมีชีวิตอยู่นั้น จะมีที่ไหนน่ากลัวและลึกลับไปกว่าเมืองผีเล่า” (สกุลไทย ฉ.1356, 2523, น. 29) เป็นต้น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “อัน” ส่วนใหญ่มักแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันปรากฏการใช้คำว่า “อัน”ลดลง จากประเด็นดังกล่าวนี้เองจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาหน้าที่ทางไวยากรณ์ และลักษณะการใช้ คำว่า “อัน” จากข้อมูลการใช้ “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัย ซึ่งถือเป็นช่วงสมัยแรกที่ปรากฏหลักฐานการจดจารจารึกข้อมูลด้วยอักษรไทย ภาษาไทย การศึกษานี้จะมีส่วนช่วยให้เข้าใจลักษณะการปรากฏใช้คำว่า “อัน” ในหน้าที่ต่าง ๆ และอาจช่วยให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาในอีกแง่มุมหนึ่ง ก่อให้เกิดความเข้าใจในภาษาไทยเพิ่มมากขึ้น และสามารถใช้เป็นแนวทางสู่การศึกษาภาษาไทยในแง่มุมอื่นได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์หน้าที่ไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “อัน” ที่ปรากฏใช้ในสมัยสุโขทัย

วิธีดำเนินงานวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาคำว่า “อัน” เฉพาะเอกสารที่เขียนเป็นร้อยแก้วเท่านั้น เนื่องจากงานเขียนประเภทร้อยกรองเป็นงานเขียนที่มีหลักเกณฑ์ในการแต่งตามฉันทลักษณ์ ดังนั้นลักษณะภาษาที่ใช้บางครั้งอาจจำเป็นต้องมีการดัดแปลงให้เหมาะสมตามฉันทลักษณ์ที่บังคับ โดยอาจใช้ลักษณะภาษาที่ไม่ปรากฏใช้จริงในการสื่อสารก็ได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่นำงานเขียนประเภทร้อยกรองมาใช้ในการศึกษาในครั้งนี้

แหล่งข้อมูล

เอกสารในสมัยสุโขทัย เริ่มตั้งแต่รัชกาลของพ่อขุนรามคำแหงจนถึงรัชกาลของพระมหาธรรมราชาลิไท ประมาณปี พุทธศักราช 1800 - 1920 ช่วงสมัยนี้ลักษณะเอกสารที่พบส่วนใหญ่จะเป็นเอกสารประเภทศิลาจารึกและพระราชนิพนธ์ ดังนี้

1. ข้อมูลจารึกที่ปรากฏในประชุมจารึกภาคที่ 8 จารึกสุโขทัย ของกรมศิลปากร และสำนักหอสมุดแห่งชาติ และฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย จัดทำโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การ

มหาชน) (www.sac.or.th/inscriptions) จำนวน 122 หลัก ทั้งสิ้น 165 หน้า โดยเลือกเฉพาะจารึกที่เป็นภาษาไทยเท่านั้น

2. ไตรภูมิพระร่วง ฉบับ พญาลิไทย ทั้งสิ้น 327 หน้า

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลคำว่า “อัน” ในสมัยสุโขทัย โดยการบันทึกด้วยแบบบันทึกในรูปแบบตาราง ซึ่งแต่ละข้อมูลจะบันทึกแหล่งที่มาของข้อมูล ชื่อเอกสาร ปีที่พบ หน้าที่ทางไวยากรณ์ โครงสร้างการปรากฏ และความหมาย เนื่องจากการศึกษาด้านวากยสัมพันธ์อาจจำเป็นต้องมีการพิจารณาไปถึงปริบทเพื่อให้เกิดความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลหากเกิดข้อสงสัยได้

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาภาษาในแนวไวยากรณ์หน้าที่แบบลักษณ์ภาษา

ไวยากรณ์ตามทฤษฎีหน้าที่ถือเป็นไวยากรณ์ทฤษฎีหนึ่งที่มีมุมมองในการศึกษาภาษาคือ มุ่งที่จะศึกษาภาษาเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับไวยากรณ์ที่ผู้พูดใช้ หรือสื่อสารออกมาจริง ๆ โดยเน้นในเรื่องความหมายไปพร้อม ๆ กันกับการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางไวยากรณ์และหน้าที่ของภาษาที่ต้องมีควบคู่กันไป Givón (2001) กล่าวถึงขอบเขตทางหน้าที่ที่สำคัญในภาษาของมนุษย์ว่าต้องประกอบไปด้วยขอบเขต 3 ประการ คือ ความหมายของคำ (meaning) เนื้อความที่ใช้ในการสื่อความ (information) และหน้าที่ทางสัมพันธสาร (discourse) ซึ่งในแต่ละขอบเขตจะต้องประกอบเข้าด้วยกัน สามารถอธิบายได้ดังนี้คือ ความหมายของคำจะแสดงเนื้อความก็ต่อเมื่อคำถูกนำมาเรียงเข้าไว้ในประโยค เนื้อความจะมีหน้าที่ทางสัมพันธสารก็ต่อเมื่อเนื้อความถูกเรียงเข้าไว้ในปริเฉทโดยการเชื่อมโยงความ

มุมมองในเรื่องของคำ

การจำแนกหมวดคำของ Givón (2001) จำแนกหมวดคำในภาษาต่าง ๆ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ หมวดคำหลัก (major lexical word classes) ประกอบด้วยคำ 4 ชนิด คือ คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ และคำวิเศษณ์ และหมวดคำรอง (minor word classes) ประกอบด้วยคำ 7 ชนิด คือ คำบุพบท คำกำกับนาม คำสรรพนาม คำบอกจำนวน คำช่วยหน้ากริยา คำเชื่อมความ และคำอุทาน

มุมมองในเรื่องของประโยค

ตามที่ได้กล่าวไปแล้วเบื้องต้นว่าไวยากรณ์หน้าที่ศึกษาและวิเคราะห์ภาษาครอบคลุมรายละเอียดเรื่องความหมายของคำ (meaning) ซึ่งความหมายของคำจะแสดงเนื้อความ (information) ก็ต่อเมื่อคำถูกนำมาเรียงเข้าไว้ในประโยค ในการวิเคราะห์ไวยากรณ์ประโยคตามทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่นั้น Givón ได้อธิบายว่าสิ่งสำคัญที่ใช้ในการวิเคราะห์ไวยากรณ์ประโยคนั้นคือ การพิจารณาโครงสร้างของหน่วยนามร่วม (argument structure) ในเรื่องของบทบาทเชิงอรรถศาสตร์ (semantic roles) และบทบาทเชิงไวยากรณ์ (grammatical roles) จากการพิจารณาหน่วยกริยาหรือภาคแสดง (predications) ที่เกิดร่วมด้วย กล่าวคือ หน่วยกริยาหรือภาคแสดงจะเป็นแก่นของความหมายประเภทต่าง ๆ ของประโยค หน่วยกริยาจะมีความหมายในการบ่งบทบาทเชิงอรรถศาสตร์ของผู้ร่วมเหตุการณ์ (participants) หรือหน่วยนามร่วม (argument) ซึ่งบทบาทเชิงอรรถศาสตร์จะเป็นตัวบ่งชี้บทบาททางไวยากรณ์ในประโยคอีกลำดับหนึ่ง เช่น

She killed him with a knife.
She killed him with kindness.

จากตัวอย่างคำกริยาในประโยคจะบอกการกของหน่วยนามร่วมที่เกิดกับคำกริยานั้นในกรณีของกริยา “killed” แสดงการกเครื่องมือ (instrument) และการกบอกลักษณะ (manner) เป็นการกของนามที่เกิดกับกริยานี้ได้ คำนามที่จะมาแสดงความสัมพันธ์การกแต่ละการกก็จะมีอรรถลักษณ์ประจำคำที่แตกต่างกันและทำให้ประโยคมีความหมายแตกต่างกันด้วย เช่น “a knife” มีอรรถลักษณ์ของสิ่งของที่ผู้กระทำใช้กระทำการ เมื่อพิจารณาคู่กับกริยา “killed” จึงมีส่วนทำให้ผู้พูดภาษาใช้ในการตีความว่า “a knife” นั้นเองเป็นเครื่องมือของกริยา เช่นเดียวกันกับ “kindness” เป็นคำนามแสดงลักษณะที่ผู้กระทำกระทำการ ซึ่งผู้พูดภาษาใช้ในการตีความว่าเป็นลักษณะของกริยาที่ผู้กระทำกระทำการและไม่ได้เป็นเครื่องมือ ดังนั้นคำนามทั้ง 2 คำนี้จะไม่ถูกตีความว่าเป็นผู้กระทำ หรือสลับการกกัน

จากเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าในการวิเคราะห์ประโยคนั้น หน่วยกริยาจะทำหน้าที่เป็นแก่นของประโยค โดยการจะวิเคราะห์ว่าหน่วยนามร่วมนั้นมีบทบาทเชิงอรรถศาสตร์อย่างไรจึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ที่คำนั้นมีกับหน่วยกริยาหรือภาคแสดงที่เกิดร่วมกัน เช่นในประโยคแรก “a knife” เมื่อเกิดกับคำกริยา “killed” ทำให้มีบทบาทเชิงอรรถศาสตร์เป็นเครื่องมือ (instrument) และมีบทบาทเชิงไวยากรณ์เป็นกรรมอ้อม เป็นต้น

การพิจารณาไวยากรณ์ประโยคตามแนวทางของ Givón ทฤษฎีนี้มองว่าประโยคนั้นควรพิจารณาแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ ประโยคมูลฐานและประโยคซับซ้อน ซึ่งประโยคมูลฐานคือประโยคที่มีสถานภาพเป็นประโยคหลักที่ประกอบไปด้วยกริยาหนึ่งหน่วย และอาจมีหน่วยนามร่วม (argument) อีกหนึ่งหน่วยหรือมากกว่า และใช้เป็นประโยคต้นหรือจุดอ้างอิงไวยากรณ์ในการวิเคราะห์ประโยค ในขณะที่ประโยคซับซ้อนจะเป็นประโยคที่แปรไปจากประโยคมูลฐานอีกทีหนึ่ง

บทบาทเชิงอรรถศาสตร์และบทบาทเชิงไวยากรณ์

1) บทบาทเชิงอรรถศาสตร์ ในทางอรรถศาสตร์หน่วยประโยคดังที่ได้กล่าวไปแล้วเบื้องต้นว่าเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยกริยาและหน่วยนามร่วม ซึ่งหน่วยกริยาจะแสดงสภาพการณ์ (state) เหตุการณ์ (event) หรือ การกระทำ (action) โดย Givón (2001) ได้แบ่งลักษณะทางอรรถศาสตร์ของหน่วยกริยา ดังนี้

สภาวการณ์ชั่วคราว (temporary state) เช่น She was angry.
สภาวการณ์ถาวร (permanent state) เช่น She was tall.
เหตุการณ์ที่จำกัดขอบเขต (bounded event) เช่น The ball dropped.
เหตุการณ์ที่ไม่จำกัดขอบเขต (unbounded event) เช่น The ball rolled downhill.
การกระทำที่จำกัดขอบเขต (bounded action) เช่น She dropped the ball.
การกระทำที่ไม่จำกัดขอบเขต (unbounded action) เช่น She rolled the ball downhill.

ส่วนหน่วยนามร่วมนั้นจะแสดงบทบาทเชิงอรรถศาสตร์เป็นผู้ร่วมในสภาวการณ์ เหตุการณ์ หรือการกระทำนั้น ๆ โดยสามารถแบ่งเป็นบทบาทเชิงอรรถศาสตร์ได้ดังนี้

ผู้กระทำ (agent) หมายถึง ผู้ร่วมที่มักจะเป็นสิ่งมีชีวิตที่เป็นผู้กระทำอย่างจงใจที่จะริเริ่มก่อเหตุการณ์และรับผิดชอบต่อเหตุการณ์นั้น เช่น

ผู้กระทำ (ประธาน): Mary kicked John.

ผู้ทรงสภาพ (patient) หมายถึง ผู้ร่วมทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตที่อาจแบ่งย่อยได้เป็น ผู้แสดงสภาพ (patient of state) ในสภาพการณ์หนึ่ง ๆ และผู้เปลี่ยนสภาพ (patient of change) ที่เปลี่ยนไปอันเป็นผลจากเหตุการณ์หนึ่ง ๆ เช่น

ผู้แสดงสภาพ (ประธาน): Mary is tall.

ผู้แสดงสภาพ (กรรม): Mary saw John.

ผู้เปลี่ยนสภาพ (ประธาน): John' s arm broke.

ผู้เปลี่ยนสภาพ (กรรม): Mary broke John's arm.

ผู้รับ (dative) หมายถึง ผู้ร่วมที่มักจะเป็นสิ่งมีชีวิต เป็นผู้รับในเหตุการณ์ อาจแบ่งย่อยได้เป็น ผู้รับรู้ (dative-experiencer) ซึ่งมีสติรับรู้ได้จากทางตา หู จมูก ลิ้น ผิวกาย ปัญญา และจิตใจ ในเหตุการณ์หนึ่งๆ แต่ไม่ได้เป็นผู้ริเริ่มก่อเหตุการณ์อย่างจงใจ และผู้รับประโยชน์ (dative-benefective) ซึ่งมักเป็นสิ่งมีชีวิตที่ได้เป็นผู้รับสิ่งที่ผู้กระทำกระทำในเหตุการณ์หนึ่งๆ เช่น

ผู้รับรู้ (ประธาน): John knew Mary.

ผู้รับรู้ (กรรม): John scared Mary.

ผู้รับรู้ (กรรมอ้อม): John talked Mary.

ผู้รับประโยชน์ (กรรมอ้อม): John gave a book to Mary.

เครื่องมือ (instrument) หมายถึง ผู้ร่วม ซึ่งมักเป็นสิ่งของที่ผู้กระทำใช้กระทำการ เช่น

เครื่องมือ: She chopped firewood with an axe.

ผู้ได้ประโยชน์ (benefective) หมายถึง ผู้ร่วม ซึ่งมักเป็นสิ่งมีชีวิตที่ได้รับประโยชน์จากการกระทำ เช่น

ผู้ได้รับประโยชน์: He fixed the roof for his mother.

สถานที่ (location) หมายถึง สถานที่ ที่เป็นแหล่ง (locative state) ของสภาพการณ์ เหตุการณ์ หรือการกระทำ หรือที่เป็นทิศทาง (locative motion) การเคลื่อนไหวของผู้ร่วมมาสู่หรือไปจากตำแหน่งหนึ่ง ๆ เช่น

แหล่ง: She live in Philadelphia.

ทิศทางมาสู่: He went to the store.

ผู้ร่วมกระทำ (associative) หมายถึง ผู้ที่มีส่วนร่วมกับผู้กระทำ ผู้ทรงสภาพ หรือผู้รับ ของเหตุการณ์หนึ่งๆ แต่มีบทบาทสำคัญน้อยกว่า เช่น

ผู้ร่วมกระทำ: She worked with her father.

ลักษณะ (manner) หมายถึง ลักษณะของเหตุการณ์เกิดหรือผู้กระทำกระทำการ เช่น

ลักษณะ: He left in a hurry.

2) บทบาทเชิงไวยากรณ์

ผู้ร่วมในสภาวการณ์ หรือเหตุการณ์ทั้งหลายไม่ว่าจะมีบทบาทเชิงอรรถศาสตร์ใดก็ตามจะมีบทบาทเชิงไวยากรณ์ด้วย โดยทั่วไปมักจะได้แก่บทบาทดังต่อไปนี้คือ

ประธาน (subject)
กรรมตรง (direct object)
กรรมอ้อม (indirect object)
ภาคแสดง (predicate) ปรากฏทั้งที่เป็นกริยาและนามวลี
วิเศษณ์ (adverbial)

ตัวอย่างเช่น

The woman gave a book to the child.
ประธาน กรรมตรง กรรมอ้อม

Mary is a teacher.
ภาคแสดง

She stopped working at five.
วิเศษณ์

ในทางวากยสัมพันธ์นั้น ต้นแบบของประโยคสกรรมหรือประโยคที่มีกริยาสกรรมจะต้องมีกรรมตรง หากไม่มีกรรมตรงก็จะเป็นอกรรมกริยา คุณสมบัติทางอรรถศาสตร์และวากยสัมพันธ์ดังกล่าวเข้าคู่กันได้ดังนี้ “ถ้าประโยคมูลฐานนั้นเป็นเหตุการณ์แบบสกรรม ผู้กระทำเหตุการณ์จะปรากฏเป็นประธานของประโยค และผู้ทรงสภาพของเหตุการณ์จะปรากฏเป็นกรรรมตรง” ดังนั้นประโยคที่สอดคล้องกับการเข้าคู่กันดังกล่าวจัดเป็นประโยคมูลฐาน ในขณะที่ประโยคที่แย้งกับคำจำกัดความของการเข้าคู่กันนั้นเป็นประโยคซับซ้อน

ผลการวิจัย

ในการศึกษาข้อมูลคำว่า “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัยพบว่าคำว่า “อัน” มีหน้าที่ไวยากรณ์และความหมายดังนี้ คือ

1) คำนาม
2) คำบ่งกลุ่มนาม
3) คำลักษณนาม
4) คำสรรพนาม
5) คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์
6) คำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์
7) คำแสดงหัวเรื่อง

โดยมีรายละเอียดข้อมูลในการพิจารณาการปรากฏหน้าที่ไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “อัน”ข้างต้นนี้ดังนี้

1. คำนาม

ในการศึกษาคำว่า “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัย พบว่าคำว่า “อัน” นั้นมีคุณสมบัติของการเป็นคำนามและโดยทั่วไปจะมีความหมายหมายถึง “สิ่ง” ดังหลักฐานที่พบในคำซ้อนความหมายดังในตัวอย่างที่ (1)

(1) แลเปรตจำพวก ๑ มีตัวดังมหาพรหมแลงามดังทอง แลปากนั้นดังหมู แลอดอยากหนักหนาหาอันจะกินบ่มิได้สัก*สิ่งอัน*

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 50)

คำนามนี้สามารถปรากฏเป็นประธาน กรรมตรง กรรมอ้อม และนามภาคแสดงได้ดังนี้

1.1 ประธาน

“อัน” สามารถปรากฏได้ในตำแหน่งประธานของประโยคดังนี้

(2) ติรัจฉานลางจำพวกเป็นนอกเนื้อลางจำพวกเป็นในเนื้อติรัจฉานเองโสดลางจำพวกเป็นที่ร้ายแลมันหากเลี้ยงตนเอง ผิเมื่อ*อันร้าย*สิ้นเขาหาจะกินบ่มิได้เขาก็ตายในที่ร้ายนั้นฯ

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 45)

(3) อันว่าปัญจสกลบมิไปด้วยเลย *อัน*ไปด้วยนั้นเท่าเว้นไว้แต่บุญแลบาปนั้นหากไปบังเกิดวิบากแล

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 201)

จากตัวอย่างที่ (2) คำว่า “อัน” มีความหมายหมายถึง “สิ่ง” ทำหน้าที่เป็นประธานผู้ทรงสภาพของประโยค โดยมี “ร้าย” เป็นนามวิเศษณ์มี “สิ้น” เป็นกริยาและตัวอย่างที่ (3) “อัน” ทำหน้าที่เป็นประธาน ผู้ทรงสภาพ โดยมี “ไปด้วย” เป็นภาคแสดงกริยาวลี

1.2 กรรมตรง

นอกจากคำว่า “อัน” จะสามารถปรากฏในตำแหน่งประธานของประโยคได้แล้ว ยังสามารถปรากฏในตำแหน่งกรรมตรงของประโยคได้ดังตัวอย่าง

(4) เมื่อออกจากท้องแม่ก็ดีในกาลทั้ง ๓ นั้น ย่อมหลงบมิได้คำนึงรู้*อันใด*สักสิ่ง

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 76)

(5) เปรตลางจำพวกไปอยู่แฝงต้นไม้ใหญ่ เปรตลางจำพวกอยู่แทบที่ราบ แลย่อมกิน*อันร้าย*เป็นอาหารเลี้ยงตนเขา

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 48)

(6) พระยายมราชและเทพยดานั้น ก็บังคับแก่ฝูงยมบาลให้เอามันไปโดยบาปกรรมมันอันหนาและเบานั้นแลฯ บังคับ*อันควร*ในนรกอันหนักแลเบานั้นแล

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 19)

ใน ตัวอย่างที่ (4) “อัน” ปรากฏเป็นกรรมตรงผู้ทรงสภาพของกริยา “รู้” มีส่วนขยายคือ “ใด” ตัวอย่างที่ (5) “อัน” ปรากฏเป็นกรรมตรงผู้เปลี่ยนสภาพของกริยา “กิน” มีส่วนขยายคือ “ร้าย” และตัวอย่างที่ (6) “อัน” ปรากฏเป็นกรรมตรงผู้รับของกริยา “บังคับ” มีส่วนขยายคือ“ควร”

1.3. กรรมอ้อม

นอกจากคำว่า “อัน” จะสามารถปรากฏในตำแหน่งประธานและกรรมตรงได้เช่นคำนามทั่วไปแล้ว ยังสามารถปรากฏในตำแหน่งกรรมอ้อมของประโยคได้หลายบทบาทเชิงอรรถศาสตร์ดังตัวอย่างที่ (7) - (8) ดังนี้

(7) ได้ฝูงใส่..นในปลา ยาในข้าวให้กิน และจักให้เถิงที่ล้มที่ตายดังอั้นก็ดี บ่ห่อนฆ่าห่อนตีสักคาบ ย่อมโปรดฝูงโทระแก่ตนดังอั้น หลายท่าแก่กม ซือจักนับก็แลมิถ้วน เหียมอดเนื้ออดใจแก่*อันเพิงเครียด*แลบ่อาจเคียดดังอั้น

(จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย ด้านที่ 1, บรรทัดที่ 30-31)

(8) จิตรอันเอาปฏิสนธินั้นคนบอกจึงจะเห็นและรู้ด้วยปรีชา จึงเอาปฏิสนธิด้วย*อันจักวาย*

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 6)

จากตัวอย่างที่ (7) - (8) จะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” นั้นเกิดในตำแหน่งกรรมอ้อม โดยเกิดตามหลังบุพบทวลีโดยในตัวอย่างที่ (7) จากปริบท “แก่อันเพิงเครียดแลบ่อาจเคียด” “อัน” เกิดตามหลังบุพบทวลี “แก่” ซึ่งเป็นบุพบทที่ใช้นำหน้ากรรมอ้อมผู้ได้รับ(dative benefative) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 151) ส่วนในตัวอย่างที่ (8) จากปริบท “ด้วยอันจักวาย” คำว่า “อัน” เกิดตามหลังบุพบทวลี “ด้วย” ซึ่งเป็นบุพบทที่เป็น คำนำหน้านามเพื่อให้รู้ว่านามนั้นเป็นเครื่องมือ (instrument) หรือเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องกระทำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 423)

1.4.นามภาคแสดง

คำว่า “อัน” จะสามารถปรากฏในตำแหน่งนามภาคแสดงซึ่งเป็นผู้ทรงสภาพ โดยปรากฏหลังสัมพันธกริยา “เป็น” ได้เช่นเดียวกับคำนามทั่วไป ดังนี้

(9) อันว่าผ้านั้นมีพรรณ*เป็นอันงาม*ประดุจเกิดมาแต่ต้นกัลปพฤกษ

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 158)

(10) เอาทองเป็นสายแลมีแสง*เป็นอันแดงงาม*ดังแสงไฟนั้นไปตีป่าวแก่ฝูงราษฎรทั้งหลาย

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 103)

(11) แต่ติรัจฉานคือราชหงส์อันอยู่ในเขาคิชฌกูฏแลอยู่ในคูหาคำก็ดี อันอยู่ในปราสาททั้งหลายด้วยฝูงนกก็ดี อยู่ด้วยหมู่สัตว์ในป่าพระหิมพานต์นั้นก็ดี ก็มีอยู่*เป็นอันมาก*นักหนาแล

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 45)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นนามภาคแสดงผู้ทรงสภาพ โดยมี “งาม” “แดงงาม” และ “มาก” เป็นนามวิเศษณ์ขยาย “อัน” ตามลำดับ และแสดงความสัมพันธ์กับนามวลีที่นำมาข้างคือ “ผ้านั้นมีพรรณ” “ทองเป็นสายแลมีแสง” และ “หมู่สัตว์ในป่าพระหิมพานต์” ตามลำดับ และมี “เป็น” เป็นสัมพันธกริยาทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหน้ากับ หน่วยหลัง

2. คำบ่งกลุ่มนาม

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2558) ได้อธิบายถึงคำบ่งกลุ่มนามว่า คำบ่งกลุ่มนามพบได้ทั่วไปในภาษาตระกูลไตเป็นกลุ่มคำนามที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงไปสู่ลักษณนาม จึงมีลักษณะร่วมของทั้งคำนามซึ่งเป็นคำศัพท์และคำลักษณนามซึ่งเป็นคำหน้าที่ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของคำบ่งกลุ่มนามจะปรากฏในโครงสร้างคำนามประสม โดยปรากฏเป็นส่วนหลักในคำนามประสม ประเภท คำนาม-คำนาม ดังนี้

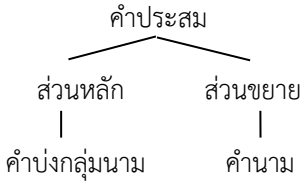

คำว่า “อัน” ที่ทำหน้าที่คำบ่งกลุ่มนามมีลักษณะของการบ่งกลุ่มนามที่แสดงสรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งคน สัตว์ และสิ่งของซึ่งพบในช่วงสมัยสุโขทัยเฉพาะในศิลาจารึกวัดป่ามะม่วงหลักที่ 1 ด้านที่ 3 ซึ่งพบเพียง 2 ครั้งเท่านั้นดังนี้

(12) ฉลองสดับธรรมทุกวัน ถ้วนร้อยวันแล้วกระยาทานคาบนั้น ทองหมื่นหนึ่ง เงินหมื่นหนึ่ง เบี้ยสิบล้าน หมากสิบล้าน ผ้าจีวรสี่ร้อย บาตรสี่ร้อย พูก...เครื่องกระยาบูชาทั้งหลายจักนับก็แลมิถ้วน แต่*อันฝูง*ลูกบ้าน ลูก...มาช่อย จักนับแลมิได้ แต่*อันเครื่อง*กระทำบูชามหาสังฆราช จักนับก็แลมิถ้วน

(จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย ด้านที่ 3, บรรทัดที่ 19-20)

จากตัวอย่างดังกล่าวเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” ปรากฏเป็นคำบ่งกลุ่มนามนำหน้าในคำประสม “อันฝูง” และ “อันเครื่อง”เพื่อบ่งกลุ่มคำว่า “ฝูง” และ “เครื่อง” ตามลำดับ

3. คำลักษณนาม

คำว่า “อัน” ในหน้าที่ลักษณนามนั้นพบว่าปรากฏกับนามวลีได้อย่างหลากหลาย โดยครอบคลุมสรรพสิ่งทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งไม่สามารถระบุความหมายให้ชัดเจนลงไปได้ และจะปรากฏเป็นส่วนประกอบในวลีแสดงปริมาณ โดยปรากฏในโครงสร้างไวยากรณ์ 4 ลักษณะตามที่

Singnoi (2008) ได้นำเสนอไว้คือ คำนาม + จำนวน + *อัน* คำนาม + *อัน*+หนึ่ง/เดียว คำนาม + ส่วนกำหนด+ *อัน* และคำนาม + *อัน*+นามวิเศษณ์ระบุเฉพาะ ดังนี้

3.1 คำนาม + จำนวน + *อัน*

คำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นลักษณนามโดยปรากฏในวลีแสดงปริมาณในตำแหน่งหลังคำบอกจำนวน ทำหน้าที่เป็นเสมือนคำช่วยนับโดยไม่ได้แสดงรูปร่างลักษณะของคำนามในวลีแสดงปริมาณนั้น ๆ แต่อย่างใด เช่น

(13) พระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามุนีเกิดในนครสรลวงสองแคว ปู่ชื่อพระยาศรีนาวนำถุมเป็นขุน เป็นพ่อ...เสวยราชใน*นครสองอัน*
(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 1, บรรทัดที่ 8-9)

(14) แต่ชั้นนี้ลงมาเรียกว่ากามภูมิ แลว่าน้ำก็เร่งแห้งลงเนือง ๆ *ลม ๔ อัน*เร่งพัดกว่าก่อนข้นเป็นแผ่นดินทองเกิดเป็นปราสาทแก้วทั่วทุกแห่ง
(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 302)

(15) อนึ่งชื่อรูปมวปฏิสนธิฯแต่*ฝูงพรหม ๖ อัน*นี้ย่อมเอา*ปฏิสนธิ ๖อัน*นี้แลฯ
(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 3)

(16) อันว่า*นิมิต ๕ อัน*นั้นฉันนี้ อนึ่งคือว่าเห็นดอกไม้อันมีในวิมานตนนั้นเหี่ยวแลบมิหอม
(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 234)

จากตัวอย่าง คำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นคำลักษณนามแสดงจำนวนนับของคำนามได้แก่ “นคร” (รูปธรรม) “ลม” (นามธรรม) “ฝูงพรหม” (รูปธรรม) “ปฏิสนธิ” (รูปธรรม) และ “นิมิต” (นามธรรม)

3.2. คำนาม + *อัน*+หนึ่ง/เดียว

คำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นลักษณนามโดยปรากฏในวลีแสดงปริมาณในตำแหน่งนำหน้าคำว่า “หนึ่ง” หรือ “เดียว” เพื่อแสดงจำนวนของคำนามนั้น ๆ ว่ามีเพียง “หนึ่ง” เท่านั้น เช่น

(17) ในปากประตูมี*กระดิ่งอันฝึ่ง*แขวนไว้หั้น
(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ 1, บรรทัดที่ 31-32)

(18) ชีวิตอันเกิดในกายรูป*ชีวิตอันหนึ่ง*เกิดในหทัยรูปมีรูป ๓ อัน
(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 72)

(19) สัททิฏฐกรูปมี ๘ อัน ชีวิตรูป ๑อากาศรูป ๑ วิการรูป ๒สชนรูป ๔ ผสมได้ ๑๗ เกิดเป็น*ชีวิตอันเดียว*ไส้
(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 246)

(20) แลฝูงเทพยดาอันเกิดในอากาศก็ดี แลอาศัยในแผ่นดินนี้ขึ้นไปแลย่อมเอา*ปฏิสนธิอุปปาติกโยนิอันเดียว*ไส้
(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 202)

จากตัวอย่าง คำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นคำลักษณนามแสดงจำนวนนับ “หนึ่ง” ของคำนาม ได้แก่ กระดิ่ง (รูปธรรม) ชีวิต (นามธรรม) และปฏิสนธิอุปปาติกโยนิ (นามธรรม)

3.3. คำนาม + ส่วนกำหนด+*อัน*

คำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นลักษณนามโดยปรากฏในวลีแสดงปริมาณในตำแหน่งหลัง ส่วนกำหนด เช่น

(21) พระมหาธาตุเป็นเจ้าจึงเสด็จปาฏิหาริย์หนักหนาดังน้ำมหาสมทุรระลอกดังฝนตกห่าใหญ่*รัสมีลางอัน*ดังพรรษาจรวดสวายสูภาลูกาบุษบธารา *รัสมีลางอัน* เลื่อมดังดวงดาวคำเลื่อมดังน้ำทองไหลจรัสไปทุกแห่ง

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 2, บรรทัดที่ 49-52)

(22) อันท่าน จ.ป.เตียนว่าร้ายในชั่วนี้ ในชั่วหน้าไซร้ จักได้ไปใน*นรกนั้นสักอัน*

(จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย หลักที่ 2, ด้านที่ 4, บรรทัดที่ 1-6)

จากตัวอย่าง “อัน” ปรากฏในวลีแสดงปริมาณ หลังส่วนกำหนด “ลาง” และ “สัก” ตามลำดับ

3.4. คำนาม + *อัน*+นามวิเศษณ์ระบุเฉพาะ

คำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นลักษณนามระบุเฉพาะโดยปรากฏร่วมกับนามวิเศษณ์ระบุเฉพาะ เช่น นี้ นั้น ฯลฯเพื่อแสดงการเจาะจงนามวลีหลักนั้น ๆ เช่น

(23) ผีเทพดาใน*เขาอันนั้น*เป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้

(จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย ด้านที่ 1, บรรทัดที่ 30-31)

(24) จึงขึ้นมานบพระบาทลักษณอันตนหากประดิษฐานแต่ก่อนเหนือจอมเขาสุมนกูฏนี้ จึงจาร*จารึกอันนี้*ไว้อีกโสด

(จารึกเขาสุมนกูฏ ด้านที่ 4, บรรทัดที่ 14-21)

จากตัวอย่าง “อัน” ปรากฏทำหน้าที่เป็นลักษณนามระบุเฉพาะ หน้าคำนามวิเศษณ์ระบุเฉพาะ “นั้น” และ “นี้” ตามลำดับ

4. คำสรรพนาม

คำว่า “อัน” ในหน้าที่คำสรรพนาม ในช่วงสมัยนี้จะปรากฏใช้แทนคำนาม โดยปรากฏตามหลังนามวลีหลักที่ได้มีการกล่าวถึงมาแล้วก่อนหน้านี้ เช่น

(25) อันว่าภูมิทั้ง ๔ นี้ *อัน*หนึ่งชื่อว่านรกภูมิ *อัน*หนึ่งชื่อว่าติรัจฉานภูมิ *อัน*หนึ่งชื่อว่าเปรตภูมิ *อัน*หนึ่งชื่อว่าอสุรกายภูมิ แลผสมภูมิทั้ง ๔ อันเข้าด้วยกันเรียกชื่อว่าจตุราบายภูมิก็ว่า

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 69)

(26) จารึกอันหนึ่งมีในเมือง...*อัน*หนึ่งมีในเมืองฝาง *อัน*หนึ่งมีในเมืองสระหลวง
(จารึกนครชุม ด้านที่ 2, บรรทัดที่ 49-50)

(27) อนึ่งเจ้าพระยาบ่จงรักปู่ด้วยใจจริงไซร้ โทษอันสาบานนี้อย่าให้ได้แก่ปู่สัก*อัน*
(จารึกคำปู่สบถ ด้านที่ 1, บรรทัดที่ 7-8)

(28) มักจำศีลภาวนาอยู่กลางป่ากลางดงหลงอดฉันใบพง...นลูกหมากรากไม้ มีวัตรปริบัติดูเยื่องสิงหลทุก*อัน*
(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 1, บรรทัดที่ 45-46)

จากตัวอย่าง อัน ทำหน้าที่เป็นสรรพนามอ้างตามคำนามที่นำข้างหน้า ได้แก่ “ภูมิ” ใน (25) “จารึก” ใน (26) “โทษ” ใน (27) และ “วัตรปริบัติเยื่องสิงหล” ใน (28)

5. คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์

อนุประโยคสัมพัทธ์มีบทบาททางไวยากรณ์ในการอ้างถึงนามวลีหลักที่มันขยายโดยปรากฏตามหลังนามวลีดังกล่าวซึ่งจะมีโครงสร้างที่ขาดหน่วยนามร่วมหนึ่งไปและส่วนที่ขาดไปเป็นส่วนที่อ้างถึงร่วมกันกับคำนามหลักนั่นเองหน่วยนามร่วมที่ขาดไปในอนุประโยคสัมพัทธ์จึงสามารถค้นคืนได้จา ก คำนามหลักที่ถูกขยาย แต่บทบาทการกของหน่วยนามร่วมที่ขาดไปด้วยกันนั้นไม่สามารถค้นคืนได้เพราะคำนามหลักนั้นถือบทบาทการกในประโยคหลักอยู่ ซึ่งอาจไม่เหมือนกับบทบาทการกในอนุประโยคประโยคสัมพัทธ์ซึ่งเป็นบทบาทใดก็ได้ เช่นประธาน ดังในตัวอย่าง “เด็กที่ใส่เสื้อแดง” (อนุประโยคสัมพันธ์ : เด็กใส่เสื้อสีแดง) กรรม ดังในตัวอย่าง “เด็กที่ฉันเห็นเมื่อวาน” (อนุประโยคสัมพันธ์: ฉันเห็นเด็กคนนั้นเมื่อวาน) ซึ่งมี “ที่” เป็นคำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์

คำว่า “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัยนี้มีลักษณะของการเป็นคำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ด้วยเช่นกัน โดยปรากฏในลักษณะของสรรพนามสัมพัทธ์ (relative pronoun) เป็นการใช้สรรพนามบ่งการกที่สืบค้นได้ใน อนุประโยคสัมพัทธ์ โดยสรรพนามสัมพัทธ์จะปรากฏเป็นเสมือนตัวเชื่อมระหว่างคำนามหลักและอนุประโยคสัมพัทธ์เพื่อบ่งขอบการเริ่มของอนุประโยคสัมพัทธ์ ในสมัยสุโขทัยนั้น “อัน” ทำหน้าที่สรรพนามสัมพัทธ์บ่งการกดังนี้คือประธานกรรมตรง และกรรมอ้อมโดยสามารถแสดงตัวอย่างในการปรากฏได้ดังนี้

5.1 ประธาน

คำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นสรรพนามสัมพัทธ์เพื่อบ่งประธาน ในช่วงสมัยนี้พบว่าสามารถบ่งการกประธานผู้กระทำ เช่น

(29) แต่นั้นเมื่อหน้าได้พันปีโสด ฝูงภิกษุสงฆ์*อันจำศีลคงสิกขาบทสี่*อันยังมีสิกขาบทอันหนักหนาหามิได้เลย
(จารึกนครชุม ด้านที่ 2, บรรทัดที่ 40)

(30) ขโมย*อันลักวัวควายช้างมาสัตว์*...อันใด ไปจอดไปกรายตนก็ดี ให้นาย เจ้าบ้านเจ้าเรือน...พิจารณา ครั้นรู้ว่าขโมยจริงเอาจุ่งได้
(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้านที่ 1, บรรทัดที่ 41)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” แสดงการกประธานผู้กระทำของภาคแสดงกริยาวลีคือ “จำศีลคงสิกขาบทสี่” และ “ลักวัวควายช้างมาสัตว์” ตามลำดับ

นอกจากนี้คำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นสรรพนามสัมพัทธ์ยังสามารถบ่งประธานผู้ทรงสภาพในสภาพการณ์หนึ่งๆ เช่น

(31) แต่พรรณดอกไม้ทิพย์*อันหอมดี*มีในเมืองไตรตรึงษ์นั้น

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 225)

(32) ลูกหลานเหลน*อันเป็นพงศา*ได้เป็นท้าวเป็นพระยาภายลุนปุนหลัง

(จารึกวัดเขากบ ด้านที่ 1, บรรทัดที่ 16-17)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” แสดงการกประธานผู้ทรงสภาพของกริยาวลี คือ “หอมดี” และ “เป็นพงศา”ตามลำดับ

5.2 กรรมตรง

คำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นสรรพนามสัมพัทธ์เพื่อบ่งกรรมตรงในช่วงสมัยนี้พบการบ่งการกกรรมตรงผู้ทรงสภาพ กล่าวคือเป็นผู้แสดงสภาพในสภาพการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งคำว่า “อัน” ที่ทำหน้าที่เป็นสรรพนามสัมพัทธ์เพื่อบ่งการกกรรมตรงผู้ทรงสภาพ เช่น

(33) มันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบ่ไร้ ไปลั่นกระดิ่ง*อันท่านแขวนไว้*

(จารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ 1, บรรทัดที่ 35)

(34) แลรำเพิงถึงศีล*อันธรักษาอยู่*นั้น

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 95)

(35) สรรพของถวาย*อันเขาทั้งหลายเอามาถวาย*

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 150)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” แสดงการกกรรมตรงผู้ทรงสภาพในอนุประโยคสัมพัทธ์ คือ “ท่านแขวนไว้” “อันธรักษาอยู่” และ “เขาทั้งหลายเอามาถวาย” ตามลำดับ

5.3 กรรมอ้อม

คำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นสรรพนามสัมพัทธ์เพื่อบ่งกรรมอ้อม ในช่วงสมัยนี้พบว่าสามารถบ่งการกกรรมอ้อมได้ดังนี้

5.3.1 สถานที่

หมายถึง สถานที่ที่เป็นแหล่งของสภาพการณ์ เหตุการณ์ หรือการกระทำคำว่า “อัน” ที่ทำหน้าที่เป็นสรรพนามสัมพัทธ์เพื่อบ่งการกกรรมอ้อมสถานที่ เช่น

(36) ฝูงนรกใหญ่ ๘ อันนี้ อยู่ใต้แผ่นดิน*อันเราอยู่นี้*

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 14)

(37) เอาทั้งพืชพระศรีมหาโพธิ*อันพระพุทธเจ้าเราเสด็จอยู่ใต้ต้น*

(จารึกนครชุม ด้านที่ 1, บรรทัดที่ 10)

จากตัวอย่างที่ (36) - (37) คำว่า “อัน” แสดงการกกรรมอ้อมสถานที่ของนามวลีที่นำมาข้างหน้าโดยนามวลีที่นำมาข้างหน้าจะแสดงการกกรรมอ้อมสถานที่เมื่อปรากฏเป็นหน่วยนามร่วมในอนุประโยคสัมพัทธ์ “เราอยู่” และ “พระพุทธเจ้าเราเสด็จอยู่ใต้ต้น”

5.3.2 เครื่องมือ

หมายถึง ผู้ร่วมเหตุการณ์ที่ผู้กระทำใช้ในการกระทำการ คำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นสรรพนามสัมพัทธ์เพื่อบ่งการกกรรมอ้อมเครื่องมือ เช่น

(38) อายธูป*อันที่เขาอบผ้าทรงแลผ้าโพกพระญา*นั้น

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 178)

(39) กระแจะแลจวงจันทน์*อันเทพยดาทาตัว*นั้น

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 225)

จากตัวอย่างที่ (38) - (39) จะเห็นได้ว่า คำว่า “อัน” แสดงการกกรรมอ้อมเครื่องมือโดยนามวลีที่นำมาข้างหน้าจะแสดงการกกรรมอ้อมเครื่องมือเมื่อปรากฏเป็นหน่วยนามร่วมในอนุประโยคสัมพัทธ์คือ “เขาอบผ้าทรงแลผ้าโพกพระญา (ด้วยอายธูป)” และ “เทพยดาทาตัว (ด้วยกระแจะแลจวงจันทน์)”

5.4 อนุประโยคสัมพัทธ์เทียม

การศึกษาคำว่า “อัน” ในหน้าที่คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ในครั้งนี้ ยังพบว่ามีการใช้ในลักษณะที่ อัญชลี สิงห์น้อย (2558) เรียกว่า “อนุประโยคสัมพัทธ์เทียม” (suedo relative clause) ซึ่งมีการปรากฏเป็นส่วนเหตุการณ์ในหน้าที่ที่คล้ายกับอนุประโยคสัมพัทธ์ แต่มีความแตกต่างจากอนุประโยคสัมพัทธ์ในกรณีที่คำนามหลักไม่เป็นหน่วยนามร่วมใดในอนุประโยค จึงไม่มีส่วนที่ขาดหายไปในอนุประโยคสัมพัทธ์ เช่น

(40) บาปกรรม*อันเขาได้ให้ยาแก่ผู้หญิงอันมีครรภ์นั้นกิน* แลให้ลูกเขาตกจากครรภ์แล้ว

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 51)

(41) อานิสงส์*อันกูได้บวชในศาสนาพระเจ้าก็ดี* อันกูได้สร้างไว้ในศาสนาพระเจ้าดังนี้ก็ดี กูกัลปนาบุญส่งไปแก่ครูอุปัชฌาย์ พ่อแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่ญาติ

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 225)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” ปรากฏในลักษณะเดียวกันกับคำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์ แต่อนุประโยคที่ตามมาข้างหลังคำนามหลักไม่ได้ปรากฏเป็นหน่วยนามร่วมใดในอนุประโยคสัมพัทธ์เลย

6. คำว่า “อัน” ในหน้าที่คำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์

อนุประโยคแฝงวิเศษณ์ (subordinate adverbial clauses) ทำหน้าที่เหมือนวิเศษณ์และมีหน้าที่เชิงอรรถศาสตร์ซึ่งเป็นหน้าที่เฉพาะที่ไม่ใช่หน้าที่ในปริบทสัมพันธสารหน้าที่ของอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ ได้แก่ การแสดงเวลา การแย้ง การแทนที่ เงื่อนไข สาเหตุและเหตุผล การเพิ่ม และเจตจำนง โดยแต่ละประเภทอาจมีลักษณะที่เหลื่อมซ้อนกันได้

ในการศึกษาคำว่า “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัยในหน้าที่คำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์มีหน้าที่ของอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ดังนี้ คือ อนุประโยคแฝงวิเศษณ์เวลาอนุประโยคแฝงวิเศษณ์แย้งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์เหตุผลและอนุประโยคแฝงวิเศษณ์เงื่อนไข ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

6.1 อนุประโยคแฝงวิเศษณ์เวลา

แสดงความสัมพันธ์เชิงเวลาในลักษณะต่าง ๆ ที่อนุประโยคมีต่อประโยคหลัก เช่น

(42) ผู้หนึ่งชวนตนไปลักท่านก็ดี ไปลักด้วยกันแล้วก็ดี แลรู้ว่าผู้หนึ่งลักเลียมสิ่งสินท่าน*<u>อันนานพ้นในประมาณสิบปี</u>*

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้านที่ 2, บรรทัดที่ 29)

จากตัวอย่างเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” บ่งนำอนุประโยคแฝงเพื่อขยายกริยาวลี “ลักเลียมสิ่งสินท่าน” โดยให้ความหมายว่า “เมื่อเวลานานพ้นในประมาณสิบปี”

6.2 อนุประโยคแฝงวิเศษณ์แย้ง

เป็นเรื่องของความต่างหรือไม่เป็นไปตามการคิดซึ่งแสดงในประโยคหลักเช่น

(43) สูกินบัง*<u>อันท่านบ่มิห้ามสู</u>*ทั้งเห็นพระปรญบติเพื่อโบยผู้ทำเปลี่ยนปลอม

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้านที่ 2, บรรทัดที่ 43)

จากตัวอย่าง “สูกินบัง” เป็นประโยคหลัก มีอนุประโยคแฝงคือ “อันท่านบ่มิห้ามสู”ซึ่งแสดงความที่ขัดแย้ง หมายถึง “สูกินบัง (สิ่งที่ปกปิด) แต่ท่านบ่มิห้ามสู”

(44) ผู้ใดกล่าวร้ายแก่ท่านผู้มีศีล*<u>อันท่านบมิได้ให้ความผิดแก่ตนแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งเลย</u>* แลมากล่าวร้ายแก่ท่านดุจดังเอาหอกมาแทงหัวใจท่านให้ได้ความเจ็บอาย

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 23)

จากตัวอย่าง “ผู้ใดกล่าวร้ายแก่ท่านผู้มีศีล” เป็นประโยคหลัก มีอนุประโยคแฝงคือ “อันท่านบมิได้ให้ความผิดแก่ตนแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งเลย” ซึ่งแสดงความที่ขัดแย้ง หมายถึง “ผู้กล่าวร้ายแก่ท่านผู้มีศีล แต่ท่านไม่เคยได้กล่าวร้ายแก่ผู้นั้นเลย”

6.3 อนุประโยคแฝงวิเศษณ์เหตุผล

แสดงความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผล โดยสาเหตุเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้กระทำก่อเหตุการณ์หรือมีสภาพการณ์นั้น ๆ ในขณะที่ผลเป็นการกระทำ การพูด การคิด หรือสภาพการณ์ที่สืบ

เนื่องมาจากสาเหตุ โดยคำว่า “อัน” ในช่วงสมัยนี้ปรากฏร่วมกับ “ว่า” เป็น “อันว่า” และอนุประโยคแฝงวิเศษณ์จะแสดงผลของเหตุการณ์นั้น ๆ เช่น

(45) ราหูอ้าปากออกเอาพระอาทิตย์แลพระจันทร์วับเข้าไปไว้ในปาก ลางคาบเอานิ้วมือบังไว้ ลางคาบเอาไว้ใต้คาง ลางคาบเอาไว้ใต้รักแร้ แลกระทำดังเมื่อกระทำดังนั้นไส้*อันว่ารัสมีพระอาทิตย์ก็ดีพระจันทร์ก็ดีเศร้าหมองบมิงามได้เลย*

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 65)

จากตัวอย่าง “แลกระทำดังเมื่อกระทำดังนั้นไส้” เป็นประโยคหลักที่อ้างถึงความก่อนหน้านี้ คือ “ราหูอ้าปากออกเอาพระอาทิตย์แลพระจันทร์วับเข้าไปไว้ในปาก ลางคาบเอานิ้วมือบังไว้ ลางคาบเอาไว้ใต้คาง ลางคาบเอาไว้ใต้รักแร้” มีอนุประโยคแฝงคือ “อันว่ารัสมีพระอาทิตย์ก็ดีพระจันทร์ก็ดีเศร้าหมองบมิงามได้เลย” ซึ่งแสดงความที่เป็นผลจากการกระทำในประโยคหลัก

(46) ถ้าแลว่าเทพยดาทั้งหลายสองตนนั้นต่างตนต่างยอมตั้งความโกรธต่อกัน แลมิได้อดกันต่อด่าต่อเถียงกันดังนั้น *อันว่านางฟ้าทั้งหลายที่เป็นบริวารทั้งสองฝ่ายนั้น เขาเทียรย่อมสยายผมเขาลงแล้วก็ร้องไห้ทุก ๆ ตน*แล

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 234)

จากตัวอย่าง “แลว่าเทพยดาทั้งหลายสองตนนั้นต่างตนต่างยอมตั้งความโกรธต่อกัน แลมิได้อดกันต่อด่าต่อเถียงกัน” เป็นประโยคหลัก มีอนุประโยคแฝงคือ “อันว่านางฟ้าทั้งหลายที่เป็นบริวารทั้งสองฝ่ายนั้น เขาเทียรย่อมสยายผมเขาลงแล้วก็ร้องไห้ทุก ๆ ตน” ซึ่งแสดงความที่เป็นผลจากการกระทำในประโยคหลัก

6.4 อนุประโยคแฝงวิเศษณ์เงื่อนไข

แสดงความสัมพันธ์ในเชิงเงื่อนไข โดยประโยคหลักเป็นเหตุการณ์ที่เป็นเงื่อนหรือไขก็ได้ และอนุประโยควิเศษณ์แฝงเป็นเหตุการณ์ที่เป็นการไขถ้าประโยคหลักเป็นเงื่อน และแสดงเงื่อนถ้าประโยคหลักเป็นการไข เช่น

6.4.1 อนุประโยคแฝงวิเศษณ์แสดงการไข

ในกรณีที่ประโยคหลักเป็นเงื่อน อนุประโยคแฝงวิเศษณ์จะแสดงการไขดังตัวอย่าง

(47) ผิแลว่าข้าบ่มิได้วางจันทรเทวบุตรนั้นเสียไส้*อันว่าศรีษะแห่งข้าเพียงจะแตกออกไปเป็น 7 ภาคแล*

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 67)

(48) ตราบใดพระญาจักรพรรดิราชยังอยู่ไส้*อันว่ากงจักรแก้วนั้นก็ยังอยู่ด้วยตราบนั้นบมิได้เคลื่อนคลาเลย*

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 67)

จากตัวอย่างประโยคหลักคือ “ผิแลว่าข้าบ่มิได้วางจันทรเทวบุตรนั้นเสียไส้” เป็นเงื่อน มีอนุประโยควิเศษณ์แฝงคือ “อันว่าศรีษะแห่งข้าเพียงจะแตกออกไปเป็น 7 ภาคแล” แสดงการไขเงื่อนและประโยคหลักคือ “ตราบใดพระญาจักรพรรดิราชยังอยู่” เป็นเงื่อนมีอนุประโยควิเศษณ์แฝงคือ “อันว่ากงจักรแก้วนั้นก็ยังอยู่ด้วยตราบนั้นบมิได้เคลื่อนคลาเลย” แสดงการไขเงื่อนตามลำดับ

6.4.2 อนุประโยคแฝงวิเศษณ์แสดงเงื่อน

ในกรณีที่ประโยคหลักเป็นการไข อนุประโยคแฝงวิเศษณ์จะแสดงเงื่อนดังตัวอย่าง

(49) *<u>อันว่าข้าห้ามพระองค์เจ้าไส้</u>*ข้ากลัวเหยียวพระองค์จะมีอันเป็น

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 176)

จากตัวอย่าง “อันว่าข้าห้ามพระองค์เจ้าไส้”เป็นอนุประโยควิเศษณ์แฝงแสดงเงื่อน ในขณะที่ประโยคหลักคือ “ข้ากลัวเหยียวพระองค์จะมีอันเป็น” แสดงการไขเงื่อน

7. คำแสดงหัวเรื่อง

คำว่า “อัน” ในหน้าที่คำแสดงหัวเรื่องในช่วงสมัยสุโขทัยนี้ พบว่ามีหน้าที่ในการแสดงหัวเรื่อง ใน 3 ลักษณะคือนำเสนอหัวเรื่องเป็นครั้งแรก นำเสนอหัวเรื่องเข้าไปอีกครั้ง และขมวดเรื่อง โดยสามารถอธิบายและแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

7.1 นำเสนอหัวเรื่องเป็นครั้งแรก

คำว่า “อัน” ในรูปของ “อันว่า” ปรากฏเป็นส่วนนำของหัวเรื่องเด่น เพื่อนำเสนอหัวเรื่องเป็น ครั้งแรกในตอนต้นของเนื้อหา เช่น

(50) *<u>อันว่าสายไส้ดือแห่งกุมารนั้น</u>กลวงดังสายก้านบัวอันมีชื่อว่าอุบล จะงอยไส้ดือนั้นกลวงขึ้นไปเบื้องบนติดหลังท้องแม่ แลข้าวน้ำอาหารอันใดแม่กินไส้ แลโอชารสนั้นก็เป็นน้ำซุ่มเข้าไปในไส้ดือนั้นแลเข้าไปในท้องกุมารนั้น*

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 74)

(51) *<u>อันว่าท้าวพระญาทั้งหลายอันอยู่ในแผ่นดินบุพพวิเทหะนั้น</u>ต่างองค์ต่างแต่งเครื่องบรรณาการทั้งหลายมีอาทิคือเทียรแลธูปวาตสุคนธชาติอันดีอันตระการอุดมและประณีตแล้ว ก็ชวนกันมาไหว้นบคำรพยำเยงแต่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชเจ้านั้นแล้วก็มาเฝ้ามาถวายบังคม แล้วก็ถวายตัวเป็นข้าพระญามหาจักรพรรดิราชนั้นทุกคนแลฯ*

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 108)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า คำว่า “อัน” ในรูปของ “อันว่า” ทำหน้าที่เป็นคำแสดงหัวเรื่องคือ “สายไส้ดือแห่งกุมารนั้น” เพื่อชี้ให้เห็นว่าเนื้อความต่อไปที่จะกล่าวคือ “สายไส้ดือแห่งกุมาร” และ “ท้าวพระญาทั้งหลายอันอยู่ในแผ่นดินบุพพวิเทหะ” เพื่อชี้ให้เห็นว่าเนื้อความต่อไปที่จะกล่าวคือ “ท้าว

พระญาทั้งหลายอันอยู่ในแผ่นดินบุพพวิเทหะ” และมีตัวบ่ง “นั้น” ประกอบเป็นหัวเรื่องเด่น โดยปรากฏเป็นประโยคแรกของสัมพันธสารเพื่อเป็นการนำเสนอหัวเรื่องเป็นครั้งแรก

7.2 นำเสนอหัวเรื่องเข้าไปอีกครั้ง

คำว่า “อัน” ในรูปของ “อันว่า” ปรากฏเป็นส่วนนำของหัวเรื่องเด่น เพื่อนำเสนอหัวเรื่องเข้ามาอีกครั้งในเนื้อหา เพื่อคงหัวเรื่องในสัมพันธสารหลังจากที่ได้นำเสนอไปแล้วระยะหนึ่ง เช่น

(52) *ยังมีนกสิ่ง ๑ เทียรย่อมบินเที่ยวไปทั่วแผ่นดินอุตรกุรุทวีปนั้น นกนั้นครั้นว่าแลเห็นซากศพไส้ นกนั้นก็คาบเอาซากศพนั้นไปเป็นกำนันบ้านนกนั้น เพราะว่าบมิให้เป็นอุกกรุกในแผ่นดินเขานั้นได้ ลางคาบๆไปเสียในแผ่นดินอันอื่นก็ว่าลางคาบ ๆ ไปเสียในฝั่งทะเลว่าชมพูทวีปอันเราอยู่นี้ก็ว่า เหตุให้พ้นอันตรายในแผ่นดินอุตรกุรุทวีปนั้นแลฯ <u>อันว่านกนั้น</u>ไส้ลางอาจารย์ว่านกหัสดีลึงค์ ลางอาจารย์ว่านกอินทรี ลางอาจารย์ว่านกกดอับมาคาบเอาศพไปนั้นเสีย*

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 90)

(53) *ยังมีเปรตจำพวก ๑ เมื่อกลางวันไส้ เขายิงเขาตีเขาด่าเขาฆ่าเขาแทงตน แลมีหมาใหญ่เท่าช้างสารมันไล่ขบไล่กัดกินเนื้อเขา ๆ ลำบากทนทุกขเวทนานักหนาอยู่ฉันนี้ทุกเมื่อ ๆ กลางคืนไส้เขาได้เป็นเทพยดา แลมีนางฟ้าเฝ้าจำเริญแลได้เสวยสมบัติอันเป็นทิพย์ดังเทพยดาแล เขาเป็นดังนี้ทุกวารทุกเดือนตราบเท่าสิ้นบาปกรรมเขานั้น<u>อันว่าเปรตฝูงนี้</u>ไส้เมื่อก่อนเป็นพราน เมื่อกลางวันเขาเข้าป่าล่าเนื้อ เมื่อกลางคืนไส้เขาจำศีล ด้วยบาปกรรมเขาอันได้ฆ่าเนื้อเมื่อกลางวันนั้นแลจึงท่านได้ฆ่าได้ตีได้พุ่งได้แทง แลจึงมีหมาเท่าช้างสารไล่ขบกินเนื้อเขาดังนี้ เพราะว่าเปรตฝูงนี้ทำบาปกลางวันไส้จึงทนทุกข์กลางวันดังนั้นแลฯ*

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 39)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า คำว่า “อัน” ในรูปของ “อันว่า” ทำหน้าที่เป็นคำแสดงหัวเรื่องปรากฏนำหน้าหัวเรื่อง “นกนั้น” และ “เปรตฝูงนี้” ซึ่งเป็นการนำเสนอหัวเรื่องเข้าไปอีกครั้งในเนื้อหาเพื่อคงเรื่องเอาไว้

7.3 ขมวดเรื่อง

คำว่า “อัน” ในรูปของ “อันว่า” ปรากฏเป็นส่วนนำของหัวเรื่องเด่น แสดงหัวเรื่องในตอนท้ายของเนื้อหาเพื่อเป็นการขมวดเรื่องราวทั้งหมดที่กล่าวนำมา เช่น

(54) *ผิปดสัจจาคำชื่อไศพาคม พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งหลายอันพ้นไป จงอย่าให้รู้จักชื่อฝูงพระพุทธอันจักมาปางหน้า ก็อย่าให้รู้จักศาสนาทั้งไศพาคม ก็อย่าให้รู้จักศาสตร์ชื่อเถรมหาเถรอันจำนงจงรู้นี้เสมอดังกูตัดคอแล อนึ่ง เจ้าพระยาบ่จงรักปู่ด้วยใจจริงไซร้ โทษอันสาบานนี้อย่าให้ได้แก่ปู่สักอัน แค่นี้คำปู่สบถแล <u>อันว่ากูผู้ชื่อพระยาภูไทยกระทำใจรักภักดิ์ไมตรีด้วยปู่พระยาเป็นเจ้าต่อเข้าได้กับโมกขนิพพานสารสัตย์ดังนี้</u>*

(จารึกคำปู่สบถ ด้านที่ 1, บรรทัดที่ 4-10)

(55) *ไกรสรสิงหะนั้นเมื่อยืนอยู่ในที่เล่นนั้นและเดินเบื้องซ้ายเบื้องขวาไกลได้และชั่ววัวมอ เมื่อขึ้นมาเบื้องบนลางคาบสูงได้และชั่ววัวมอ ลางคาบเดินสูงขึ้นได้ ๗ ชั่ววัวมอ เมื่อเดินเบื้องหน้าเหนือที่เพียงไกลได้ ๑๖ ชั่ววัวมอ ลางคาบไกลได้ ๒๐ ชั่ววัวมอไส้ ผิอยู่เหนือหลังก็ดีเหนือเขาก็ดีและเดินหนต่ำ ลางคาบไกลได้ ๑๖ โยชน์ ลางคาบได้ ๘๐ โยชน์ ผิเมื่อเดินไปในกลางหาวและมันเห็นต้นไม้ใหญ่ออกมันหลีกผิดเบื้องซ้ายเบื้องขวาก็ดี ยังได้แลชั่ววัวมอเลย และเมื่อหยุดแห่งเมื่อร้องด้วยเสียงแรง ๓ คาบดังนั้น ครั้นว่าหายร้องไส้มันจึงเต้นแล่นไปหน้าได้แล ๓ โยชน์ เมื่อมันเดินไปนั้นเร็วนักแลฯ สวนลมบันริเรียนอยู่ฟังมันได้ยินเสียงภายหลังเล่า เพราะมันเร็วนักฯ <u>อันว่าไกรสรสิงหะนั้น</u>มีกำลังนักหนาดังกล่าวมานี้แลฯ*

(ไตรภูมิพระร่วง, 2543: 39)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า “อัน” ในรูปของ “อันว่า” เกิดนำหน้าหัวเรื่อง “กูผู้ชื่อพระยาฦไทยกระทำใจรักภักดิ์ไมตรีด้วยปู่พระยาเป็นเจ้าต่อเข้าได้กับโมกขนิพพานสารสัตย์ดังนี้” และ “ไกรสรสิงหะนั้นมีกำลังนักหนาดังกล่าวมานี้แล” เพื่อเป็นการสรุปขมวดเรื่องราวที่นำมาข้างหน้าทั้งหมด

8. ความถี่การปรากฏของคำว่า “อัน” ในหน้าที่ต่าง ๆ

หน้าที่ไวยากรณ์	ความถี่การปรากฏ(ครั้ง)	คิดเป็นร้อยละ
1.คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์	1572	59.94
2.คำลักษณนาม	435	16.58
3.คำแสดงหัวเรื่อง	280	10.68
4.คำสรรพนาม	221	8.42
5.คำนาม	98	3.73
6.คำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์	15	0.57
7.คำบ่งกลุ่มนาม	2	0.08
รวม	2623	100

ตารางที่ 1 ตารางแสดงความถี่การปรากฏของคำว่า “อัน” ตามหน้าที่ไวยากรณ์ในช่วงสมัยสุโขทัย

จากตารางจะเห็นได้ว่าในช่วงสมัยสุโขทัยนั้นคำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นคำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์มากที่สุด และรองลงมาคือ หน้าที่คำลักษณนาม โดยในช่วงสมัยนี้จะเห็นได้ว่ามีการปรากฏการใช้คำว่า “อัน” ในหน้าที่ของคำนามอย่างชัดเจน กล่าวคือจากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าคำว่า “อัน” สามารถ

ปรากฏในทุกบทบาททางไวยากรณ์ที่คำนามสามารถปรากฏได้ และยังปรากฏว่ามีการเดินทางของคำว่า “อัน” จากคำนามไปสู่การเป็นลักษณนามนั่นก็คือ มีการปรากฏคำว่า “อัน” ในหน้าที่คำบ่งกลุ่มนามอย่างชัดเจน

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาหน้าที่ไวยากรณ์และความหมายของคำว่า “อัน” ในช่วงสมัยสุโขทัยข้างต้น คำว่า “อัน” แสดงหน้าที่ไวยากรณ์ในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ในช่วงสมัยสุโขทัย คำว่า “อัน” ปรากฏการเป็นคำนามชัดเจนมากที่สุดนั่นคือ สามารถปรากฏในบทบาทเชิงไวยากรณ์ในทุกบทบาทที่คำนามปรากฏได้ทั้งในตำแหน่งประธาน กรรมตรง กรรมอ้อม และนามภาคแสดง และมีความหมายหมายถึง “สิ่ง” โดยจะปรากฏเป็นส่วนหลักที่สามารถมีส่วนขยายเป็นได้ทั้งวิเศษณ์ หรืออนุประโยคสัมพัทธ์ จากผลการศึกษานี้เองทำให้เข้าใจบทบาทการเป็นคำนามของคำว่า “อัน” ตามที่มีการระบุไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ชัดเจนมากขึ้น

นอกจากนี้จากการศึกษาครั้งนี้ยังทำให้ได้เห็นภาพการเดินทางของคำว่า “อัน” จากคำนามไปสู่การเป็นคำลักษณนามอย่างชัดเจน นั่นคือมีการปรากฏใช้คำว่า “อัน” ในหน้าที่คำบ่งกลุ่มนาม ซึ่งเป็นกลุ่มคำนามที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงไปสู่ลักษณนามจึงมีลักษณะร่วมของทั้งคำนามซึ่งเป็นคำศัพท์และคำลักษณนามซึ่งเป็นคำหน้าที่ โดยลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของคำบ่งกลุ่มนามจะปรากฏเป็นส่วนหลักในโครงสร้างคำนามประสม ลักษณะดังกล่าวนี้ เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา (2555) ซึ่งได้ศึกษาคำว่า “ตัว” ในช่วงสมัยสุโขทัย พบว่าคำว่า “ตัว” นั้นทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบหน้าของคำประสม กล่าวคือมีการใช้คำว่า “ตัว” นำหน้าชื่อสัตว์เช่น ตัวเนื้อ ตัวปลา ตัวหมา ซึ่งเมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา ได้กล่าวว่าคำว่า “ตัว” ที่เกิดหน้าชื่อสัตว์นี้ได้กลายเป็นคำลักษณนามในที่สุด เมื่อเทียบลักษณะการปรากฏตามที่ เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา ได้เสนอไว้กับคำว่า “ตัว” การเกิดของคำว่า “อัน” ในหน้าที่คำบ่งกลุ่มนามก็น่าจะมีลักษณะเช่นเดียวกัน นอกจากนี้การใช้คำว่า “อัน” นำหน้าเพื่อบ่งกลุ่มนามในคำว่า “ฝูงลูกบ้าน” และ “เครื่องกระทำบูชามหาสังฆราช” ทำให้เห็นว่าคำว่า “อัน” ในหน้าที่นี้บ่งความหมายในการบ่งกลุ่มนามที่แสดงสรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งคน สัตว์ และสิ่งของ โดยไม่สามารถระบุความหมายให้ชัดเจนลงไปได้ สัมพันธ์กับการใช้คำว่า “อัน” ในหน้าที่คำลักษณนามที่สามารถปรากฏกับคำนามได้อย่างหลากหลายโดยไม่สามารถระบุความหมายให้ชัดเจนลงไปได้ ดังที่ วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2519) ได้สันนิษฐานเกี่ยวกับความเป็นมาของคำลักษณนาม “อัน” ว่าคำนี้น่าจะเรียกว่าคำช่วยนับมากกว่าคำลักษณนามเนื่องจากไม่ได้บ่งลักษณะอะไรของคำนามเลยเป็นแต่เพียงหน่วยคำที่ใช้ประกอบการนับจำนวนเท่านั้น และ “อัน” มักถูกนำมาใช้เมื่อผู้พูดนึกถึงคำลักษณนามอื่น ๆ ไม่ออกหรือเมื่อสิ่งนั้นเป็นสิ่งใหม่ที่ยังไม่มีอะไรเทียบ

การที่คำว่า “อัน” สามารถปรากฏเป็นลักษณนามของคำนามได้อย่างหลากหลายนี้เอง เมื่อปรากฏได้อย่างไม่จำกัดจึงทำให้คำนี้ถูกนำมาใช้เป็นคำสรรพนามแทนนามมากขึ้น และถูกนำมาใช้ในหน้าที่คำบ่งอนุประโยคสัมพัทธ์โดยมีลักษณะเป็นสรรพนามสัมพัทธ์เพื่อบ่งการกที่สืบค้นได้ในอนุประโยคสัมพัทธ์เป็นเสมือนตัวเชื่อมระหว่างคำนามหลักและอนุประโยคสัมพัทธ์ กล่าวคือทำหน้าที่เหมือนเป็นสรรพนามแทนคำนามที่นำมาข้างหน้านั่นเอง ตามที่ วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2519) ได้สันนิษฐานว่าคำว่า “อัน” แต่เดิมน่าจะทำหน้าที่แทนคำนาม การศึกษาครั้งนี้สนับสนุนคำกล่าวข้างต้นอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ในช่วงสมัยสุโขทัยยังพบการใช้คำว่า “อัน” ในหน้าที่คำบ่งอนุประโยคแฝงวิเศษณ์ในการเชื่อมโยงเนื้อความทำหน้าที่เป็นเหมือนวิเศษณ์ขยายความประโยคหลักที่นำมาข้างหน้าหรือตามมาข้างหลัง และพบคำว่า “อัน” ในหน้าที่คำแสดงหัวเรื่องเพื่อแสดงหัวเรื่องเด่นของเนื้อความนั้น ๆ ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวก็ยังคงพบเห็นได้ในปัจจุบัน

ในส่วนของความหมาย เมื่อคำว่า “อัน” ทำหน้าที่เป็นคำนาม คำนี้แสดงความหมายหมายถึง “สิ่ง” อย่างชัดเจน โดยคำว่า “สิ่ง” เป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้าง ดังในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556) ได้ระบุความหมายของคำนี้เอาไว้ว่าหมายถึง “ของต่าง ๆ โดยไม่จำกัดว่ามีชีวิตหรือไม่มีชีวิต, อย่าง, อัน” ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของคำว่า “อัน” ที่ปรากฏเป็นคำนามในช่วงสมัยสุโขทัย การที่คำนี้เป็นคำที่มีความหมายกว้างจึงทำให้เมื่อได้รับหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นจึงเกิดการถ่ายโอนความหมายจากคำหลักที่มีความเป็นรูปธรรมมาเป็นคำไวยากรณ์ที่แสดงความหมายบอกความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ กล่าวคือมีความหมายแทนนามวลีที่นำมาข้างหน้านั่นอง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. อัญชลี วงศ์วัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่กรุณาชี้แนะให้ความรู้ พร้อมทั้งตรวจทานแก้ไข ให้คำแนะนำ ในการทำวิจัยในครั้งนี้ คณาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรทุกท่าน ที่กรุณาให้คำชี้แนะและเป็นกำลังใจในการดำเนินงานวิจัย รวมถึงเพื่อน พี่ น้อง สาขาภาษาศาสตร์ทุกท่านที่คอยให้คำปรึกษาและกำลังใจกับผู้วิจัยมาโดยตลอด

บรรณานุกรม

กมลรัตน์ จิตรแก้ว. (2538). *การศึกษาคำลักษณนามในวรรณคดีพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงสมัยปัจจุบัน* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ. (2548). *ประชุมจารึกภาคที่ 8 จารึกสุโขทัย.* กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

ชวนพิศ อิฐรัตน์. (2518). *การใช้คำและสำนวนในสมัยสุโขทัย* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2522). คำลักษณนามครอบจักรวาล. ใน *เปิดกรุ.* (หน้า 34-35). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เทพี จรัสจรุงเกียรติ. (2543). *หน่วยเชื่อมโยงปริจเฉทภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน.* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นววรรณ พันธุเมธา. (2549). *ไวยากรณ์ไทย.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นัทธ์ชนัน เยาวพัฒน์. (2551). *พัฒนาการของพหุหน้าที่ของคำว่า ซึ่ง ในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิตยา กาญจนวรรณ. (2528). *พูดจาภาษาไทย.* เชียงใหม่: สุริวงศ์บุ๊คเซนเตอร์.

บัวหลวง วงษ์ภักดี. (2528). *การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำลักษณนามในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยากับสมัยปัจจุบัน* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประภารัตน์ พรหมปภากร. (2539). *การแปรและการเปลี่ยนแปลงของอนุประโยคสัมพัทธ์ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราณี กุลละวณิชย์. (2549). อนุประโยคขยายนาม: อนุประโยคสัมพัทธ์และอนุประเติมเต็มนาม. ใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (บรรณาธิการ). *หน่วยสร้างที่มีข้อขัดแย้งในไวยากรณ์ไทย.* (หน้า 7-63). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรทิพย์ กิจสมบัติ. (2524). *การใช้คำ ที่ ซึ่ง อัน* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท). (2543). *ไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์ในพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท).* พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: บรรณาคาร.

เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์. (2525). *การใช้ภาษาไทย.* กรุงเทพฯ: ห.จ.ก.สัมพันธ์พานิช.

ไพทยา มีสัตย์. (2540). *การศึกษาคำช่วยหน้ากริยาที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาสินี ศรหิรัญ. (2524). “ที่ ซึ่ง อัน ในคุณานุประโยค”. *วารสารอักษรศาสตร์, 11*(1), 50-59.

เมธาวี ยุทธพงศ์ธาดา. (2544). *การศึกษาอนุประโยคสัมพัทธ์ในวรรณกรรมประเภทสารคดีในสมัยรัตนโกสินทร์* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เมธาวี ยุทธพงศ์ธาดา. (2550). *การขยายหน้าที่ และความหมายของคำว่า "ตัว" ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึง พ.ศ. 2551.* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ยิ่งยศ กันจินะ. (2550). *การศึกษาประโยคความซ้อนที่ใช้ "ที่ ซึ่ง อัน" ตามแนวภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์ในเรียงความชนะเลิศรางวัลทุนภูมิพล พ.ศ. 2522-2547* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

วิจินต์ ภาณุพงศ์. (2520). *โครงสร้างของภาษาไทย.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์.(2519). *ภาษาแลภาษาศาสตร์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2519) “คำสันนิษฐานว่าด้วยความเป็นมาของ “คำลักษณนามอัน.” ใน *ภาษาสังสรรค์.* กรุงเทพฯ: ไทยเขษม.

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2531). *หลักภาษาไทย.* พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุรีเนตร จรัสจรุงเกียรติ. (2555). *พัฒนาการของคำว่า“เป็น”ในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญชลี สิงห์น้อย. (2548). *คำนามประสม: ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างคำไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2551). คำนาม คำบ่งกลุ่มนาม และคำลักษณนาม: หมวดหมู่ที่แตกต่าง ทับซ้อนและไล่เหลื่อม. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์, 26*(2), 21-38.

_____. (2551). คำกริยาประสมไทย: หมวดหมู่ที่ปรับเปลี่ยน ทับซ้อน และสับสน. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 7* (2), 23-40.

_____. (2552). *การวิเคราะห์หน่วยสร้างกริยาประสมภาษาไทยในแนวไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณ์ภาษา* (รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2557). *คำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์พฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2558). *วจีวิภาคและวากยสัมพันธ์:ภาษาศาสตร์ในแนวหน้าที่นิยมแบบลักษณ์ภาษา* (เอกสารคำสอน). พิษณุโลก: ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Comrie, Bernard. (1998). Rethinking the typology of relative clauses. *Language Design 1998*(1), 59-86.

Cholticha Bamroongraks. (1987). *Sukhothai Thai as adiscourse-oriented language evidence from zero noun phrases*. Ph.D. University of Wisconsin Madison.

Delencey, Scott. (1986).Toward a history of Tai classifier system.In Craig,C(ed). *Noun classes and categorization*. (pp.437-451). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.

Ekniyom, P. (1971). Relative clauses in Thai. Thesis M.A.University of Washington.

Fries, C.C. (1952)**.** *The Structure of English.* New York: Harcourt, Brace & Co**.**

Givón,Talmy. (2001). *Syntax: vol.1.* Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.

Givón,Talmy. (2001). *Syntax: vol.2.* Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.

Keenan, Edward L. and Comrie, Bernard. (1977). Noun phrase accessibility and universal grammar*. Linguistic Inquiry, 8*(1), 63-99.

Kullavanijaya, P. (2008). A Historical Studyof /thii/ in Thai. In Anthony V.N.Diller (ed). *The Tai-Kadai Languages.* (pp.445-451). London: Routledge.

Lyons,John. (1969)**.** *Introduction to Theoretical Linguistics.* Cambridge: Cambridge University Press**.**

Natchanan Yaowapat and Amara Prasithrathsint. (2009). A Typology of relative clauses in Mainland Southeast Asian Languages. *Mon Khmer Studies* (38), 1-23.

Singnoi, Unchalee. (2008). Noun classifier construction in Thai: A case study in Construction Grammar. *Manusaya: Journal of Humanities, 11*(1), 76-90.

Sornhiran Pasinee. (1978). *A Transformational Study of Relative Clauses in Thai.* Ph.D. University of Texas, Austin.

บทบาทประกาศกของนายสนธิ ลิ้มทองกุลและกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในการนำเสนอประเด็นสาระธรรมวิทยาแห่งพลเมืองทางรายการโทรทัศน์เพื่อต่อต้านรัฐบาล ทักษิณ ชินวัตร พ.ศ. 2548-2549[1]

The Prophet Role of Sondhi Limthongkul and the People's Alliance for Democracy in Presenting Civil Religion Issues on Their Television Programs Against Thaksin Shinawatra Government: 2005-2006

ขจร ฝ้ายเทศ[2]
Kajohn Fyeted

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท "สื่อมวลชน" ของ นายสนธิ ลิ้มทองกุล และกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ผู้กลายมาเป็น"ประกาศก" ที่ใช้ธรรมวิทยาแห่งพลเมืองต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร และเพื่อศึกษาลักษณะการนำเสนอประเด็นสาระธรรมวิทยาแห่งพลเมืองผ่านรายการโทรทัศน์ ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากรายการโทรทัศน์ที่จัดโดยนายสนธิ ลิ้มทองกุล และกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จำนวน 67 รายการ ตั้งแต่ 6 กันยายน 2548 ถึง 19 กันยายน 2549 โดยพิจารณาความถี่และค่าร้อยละของข้อความในประเด็นสาระที่ปรากฏ ร่วมกับการตีความเนื้อหาในเงื่อนไขของบริบทสังคมและการเมือง ตลอดจนองค์ประกอบต่าง ๆ ของการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อเข้าใจความหมายของประเด็นสาระธรรมวิทยาแห่งพลเมือง

ผลการศึกษาพบว่าเนื่องจากรัฐบาลมีความชอบธรรมจากการเลือกตั้ง การต่อต้านรัฐบาลจึงมีการนำธรรมวิทยาแห่งพลเมืองมาเป็นประเด็นสาระปลุกเร้าให้เกิดแนวร่วมต่อต้านรัฐบาล โดยเป็นครั้งแรกที่นำรายการโทรทัศน์ผสานเข้ากับการชุมนุมต่อต้านในที่สาธารณะซึ่งสามารถแสดงภาพหลักฐานเพื่อการโน้มน้าวใจได้เป็นอย่างดี การถ่ายทอดรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมเป็นช่องทางการสื่อสารหลักในการสร้างบทบาทการเป็นประกาศกของ นายสนธิ ลิ้มทองกุลและกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย โดยในส่วนของนายสนธิ ลิ้มทองกุลเองก็มีโอกาสแสดงภูมิความรู้ในฐานะผู้ดำเนินรายการทั้งในการวิเคราะห์และวิจารณ์ข่าวสาร โดยอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและธรรมวิทยาแห่งพลเมืองได้อย่างน่าเชื่อถือตั้งแต่ก่อนจะตั้งตัวเป็นผู้นำต่อต้านรัฐบาล ประเด็นสาระธรรมวิทยาแห่งพลเมืองที่นำเสนอในรายการโทรทัศน์มีทั้งหมด 29 ประเด็น จัดเป็นกลุ่มประเด็นสาระได้ 4 กลุ่ม เรียงลำดับตามค่าร้อยละของข้อความที่ปรากฏจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1) การเมืองในระบอบประชาธิปไตย 2) คุณธรรมจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 3) สถาบันพระมหากษัตริย์ 4) ศาสนาและความเชื่อ ทั้งนี้ รายการโทรทัศน์มีการจัดวาระข่าวสารโดยให้

[1] ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

[2] อาจารย์ ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน อีเมล fhumkjf@ku.ac.th, kajohnfyeted@gmail.com
Lecturer at Department of Communication arts and Information sciences, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkhen campus. Email: fhumkjf@ku.ac.th, kajohnfyeted@gmail.com

น้ำหนักความสำคัญของประเด็นสาระอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์และเป้าหมายการชุมนุม โดยใช้ “รหัสอุดมการณ์จารีตนิยม” ประกอบสร้างความหมายผ่านสัญญะต่าง ๆ ที่เป็นคำพูด หรือกิจกรรมแสดงความเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และยึดมั่นในธรรมวิทยาแห่งพลเมือง ร่วมกับการใช้ “รหัสอุดมการณ์เสรีนิยม” มาควบคุม “รหัสการนำเสนอความเป็นจริง” และ “รหัสเทคนิคทางโทรทัศน์” อีกชั้นหนึ่งเพื่อสร้างความหมายว่าฝ่ายตนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน

คำสำคัญ: สื่อมวลชน, การเมือง, รายการโทรทัศน์, ธรรมวิทยาแห่งพลเมือง

Abstract

This research aimed to study the role of “mass media”, Sondhi Limthongkul and the People’s Alliance for Democracy (PAD.), who became a “prophet” through using civil religion against the Thaksin Shinawatra government and to seek how the issues of civil religion were presented on their television programs. The research methodology was a content analysis both quantitative and qualitative. In order to achieve research results, the 67 television programs from 6 September 2005 to 19 September 2006 were examined, and then, the frequency and the percentage of statements appearing in the issues of the programs were analyzed. In addition, the influence of social and political context along with elements of television program production were considered while interpreting the program contents.

The study found that due to the government being legitimate from the elections, to attack the government, mass media utilized civil religion as strategic issues to stimulate the coalition against the government. It was the first phenomenon that Thai television programs were merged with the public protest that portrayed the persuasive evidence. For this political fighting, broadcasting television programs via satellite were the main communication channel contributing to prophet role of Sondhi Limthongkul and PAD. Especially, the television programs could empower the role of Sondhi Limthongkul, the program moderator, as the respectable prophet who had the opportunity to show his competence in news analysis and criticism based on Dharma principles in Buddhism and civil religion before he became a leader against the government. There were a total of 29 issues of civil religion presented on television programs, divided into 4 groups of issues: 1) democratic politics 2) morality and ethics of persons holding political positions 3) monarchy 4) religion and belief, ordering from the most to the least percentage of appearing statements. The television programs set news agendas by emphasizing the issues in accordance with the situation and the goal of protest. The “conservative ideology code” was applied to construct the meaning through signs that were words or activities showing respect

for the monarchy and adhering to civil religion. Moreover, the “liberal ideology code” was used to dominate the “ reality representation code” and “ television technical code” of the programs to promote the importance of participation and the right to information among the people.

Keywords: mass media, politic, television program, civil religion

บทนำ

การวิจัยนี้เป็นการทำความเข้าใจและหาคำอธิบายถึงจุดเริ่มต้นของวิกฤตการณ์ทางการเมืองไทยที่ยืดเยื้อมานับตั้งแต่ปี 2548 จนถึงปัจจุบัน โดยยังก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่พลเมือง ยิ่งกว่าวิกฤตการณ์ทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 6 ตุลาคม 2519 และ 17-18 พฤษภาคม 2535 ที่องค์พระประมุขทรงเป็นผู้ชี้นำหลักธรรม เรียกคืนสติคนไทยและประสานความร้าวฉานให้พลเมืองไทยอยู่ร่วมกันต่อไป เนื่องด้วยวิกฤตการณ์การเมืองครั้งนี้นำไปสู่ความแตกแยกทางความเห็นต่อหลักที่เคยยึดโยงคนไทยในชาติไว้เป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งทำให้เกิดวาทกรรมสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ว่า ผู้ที่มีความเห็นต่างจากหลักนั้น จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ขาดคุณสมบัติการเป็นพลเมืองไทย

ธรรมวิทยาแห่งพลเมือง (Civil religion) เป็นหลักธรรมที่ค้ำจุนการดำรงอยู่ร่วมกันของพลเมืองในรัฐที่มีความแตกต่างหลากหลายทางความเชื่อและศาสนา ให้มีบรรทัดฐานทางศีลธรรม มีความเห็นในทางที่สอดคล้องต้องกัน ผู้เผยแพร่ธรรมวิทยาแห่งพลเมืองหรือประกาศก (Prophet) นั้นต้องไม่แสดงความฝักใฝ่ในความเชื่อทางศาสนาอย่างเฉพาะเจาะจง แต่จะอ้างอิงหลักการโดยกว้างของศาสนาต่าง ๆ ที่พลเมืองในรัฐนั้นนับถือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการใช้ชีวิตของพลเมืองที่เน้นประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ ธรรมวิทยาแห่งพลเมืองเป็นแนวคิดสำคัญของปรัชญาทางการเมืองสมัยใหม่ ซึ่งใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ศาสนา และพลเมือง มาคิอาวิลลี (Niccolò Machiavelli) ได้กล่าวถึงศาสนาของชาวโรมันในลักษณะที่เป็น “ศาสนาสำหรับพลเมือง” ซึ่งเอื้อต่อการดำรงรักษารัฐมากกว่าคริสต์ศาสนาที่ทำให้พลเมืองและรัฐอ่อนแอ (สมบัติ จันทรวงศ์, 2547: 45) และยังมีรุสโซ (Jean Jacques Rousseau) ซึ่งเป็นคนแรกที่สร้างแนวคิดเรื่องศาสนาของพลเมือง (Civil religion) รุสโซแบ่งศาสนาออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ศาสนาของมนุษย์ ศาสนาของพลเมือง และศาสนาของพระ ทั้งยังเสนอให้รัฏฐาธิปัตย์ต้องส่งเสริมคำสอนของศาสนาในส่วนที่จะช่วยสร้างความเป็นเอกภาพของรัฐด้วยอำนาจของพระเจ้า โดยที่ไม่เข้าไปก้าวก่ายในเรื่องของความศรัทธาทางจิตวิญญาณ (วิภาดา กิติโกวิท, 2550: 222) เบลลาห์ (Robert Bellah, 1967: 1-21) ได้ศึกษาธรรมวิทยาแห่งพลเมืองของอเมริกัน โดยให้ความสนใจวิเคราะห์บทบาทของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในฐานะประกาศกหรือผู้ประกาศธรรมวิทยาแก่พลเมือง เบลลาห์อธิบายเชื่อมโยงอำนาจของพระเจ้าเข้ากับสังคมการเมืองในช่วงสร้างประเทศใหม่ เพื่อสร้างความศรัทธาและเอกภาพให้เกิดขึ้นในหมู่ผู้อพยพมาจากยุโรปหลายประเทศที่มีความเชื่อและนับถือศาสนาอันหลากหลาย ประธานาธิบดีเจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) ได้เปรียบเทียบชาวอเมริกันว่าเป็นเสมือนกับชาวอิสราเอลที่อพยพมาจากอียิปต์ โดยสหรัฐอเมริกาก็คือดินแดนแห่งพันธสัญญาของพระเจ้า ซึ่งพระเจ้าได้นำทางหมู่ชนไปสู่ “ระเบียบทางสังคมใหม่” อันจะเป็น “แสงสว่าง

ของประชาชาติ” สิ่งนั้นก็คือ ธรรมวิทยาแห่งพลเมืองนั่นเอง ในสังคมไทยก็มีคำอธิบายในลักษณะคล้ายคลึงกันว่า แผ่นดินไทยเป็นแผ่นดินอันศักดิ์สิทธิ์ มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือพระสยามเทวาธิราชปกปักรักษา

ถึงแม้ว่าธรรมวิทยาแห่งพลเมืองจะเชื่อมโยงกับสิ่งสูงสุดอย่างพระเจ้าเพื่อเป็นรากฐานของระเบียบทางสังคมและการเมือง แต่ธรรมวิทยาแห่งพลเมืองก็ยังถูกทดสอบตั้งคำถาม เช่น การตั้งคำถามเรื่อง “ความเป็นทาสและการกดขี่” จากวิกฤติทางการเมืองครั้งใหญ่สมัยประธานาธิบดีลิงคอล์น (Abraham Lincoln) ซึ่งนำไปสู่สงครามกลางเมือง ค.ศ. 1861 และการลอบสังหารประธานาธิบดีผู้เป็นประกาศก แพทเทอร์สัน (James M. Patterson, 2007: 1) ได้อธิบายว่าธรรมวิทยาแห่งพลเมืองเป็นผลของความสัมพันธ์ระหว่างประกาศกกับผู้รับสาร (Audience) การอาศัยเพียงเรื่องของศาสนาและความเชื่อนั้นยังไม่เพียงพอ แต่ประกาศกจะต้องแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมโดยการสร้าง “สิ่งมหัศจรรย์” ให้เกิดขึ้น ดังนั้นประกาศกอาจจะเป็นผู้นำทางการเมือง หรือบุคคลที่สร้างสิ่งมหัศจรรย์ได้ เช่น ประธานาธิบดีลิงคอล์นสามารถปลดปล่อยทาสให้เป็นอิสระได้สำเร็จ หรือพระมหากษัตริย์ไทยหลายพระองค์ทรงรักษาเอกราชของพระราชอาณาจักรไว้ได้

โดยทั่วไปแล้ว ประกาศกผู้เผยแพร่ธรรมวิทยาแห่งพลเมืองอันดับแรกสุดก็คือประมุขของประเทศ สำหรับประเทศไทยก็คือพระมหากษัตริย์ รูปแบบที่เด่นชัดก็คือพระราชดำรัสที่รัชกาลที่ 9 พระราชทานแก่พสกนิกรในโอกาสต่าง ๆ แม้ว่าพระราชดำรัสนั้นจะมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน แต่ประชาชนก็น้อมนำมาปฏิบัติได้โดยไม่ขัดแย้งกับหลักศาสนาใด ถัดไปจากประมุขของประเทศ ก็อาจมีประกาศกในระดับรองลงมา นับเนื่องมาจากการเป็นที่ยอมรับนับถือในหมู่ประชาชน เช่น รัฐบุรุษ ผู้นำทางการเมือง ราษฎรอาวุโส นักวิชาการ นักเขียน หรือสื่อมวลชนที่มีชื่อเสียง เป็นต้น ประกาศกระดับรองเหล่านี้ มักจะอ้างถึงธรรมวิทยาแห่งพลเมืองที่ประกาศโดยองค์พระประมุขและหลักธรรมในศาสนาอีกชั้นหนึ่งด้วย ในยามที่สังคมเป็นปกติธรรมวิทยาแห่งพลเมืองจะไม่แสดงตัวออกมา แต่จะแทรกซึมอยู่ในแบบแผนทางความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมของพลเมืองที่พึงกระทำต่อสถาบันหลักของสังคม เช่น พลเมืองไทยต้องจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เมื่อใดเกิดวิกฤติเศรษฐกิจหรือการเมือง ก็จะยกธรรมวิทยาแห่งพลเมืองขึ้นมาชี้นำเป็นหลักทางความคิด และการกระทำเพื่อเป็นทางออกให้กับพลเมือง เช่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 เป็นต้น

วิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 นี้ยังได้เผยให้เห็นบทบาทของประกาศกในระดับรองได้ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในเวลานั้นที่เป็นประกาศกของยุคโลกาภิวัตน์แตกต่างไปจากธรรมวิทยาแห่งพลเมืองเดิมและกล่าวอ้างได้ว่าเป็นผู้สร้างสิ่งมหัศจรรย์ได้สำเร็จ เช่น การปลดหนี้ IMF การออกนโยบายประชานิยม จนได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งถึง 19 ล้านเสียง แม้ว่านายกรัฐมนตรีผู้นี้จะถูกกล่าวหาในเรื่องทุจริตคอร์รัปชั่นมาตั้งแต่ก่อนดำรงตำแหน่ง แต่ทว่าได้รับคะแนนเลือกตั้งสูงเสียจนไม่มีผู้นำพรรคการเมืองอื่นใดที่โดดเด่นพอจะแข่งขันด้วยได้ ผู้ที่เริ่มต้นท้าทายอำนาจของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร กลับเป็นนักธุรกิจสื่อมวลชนอย่างนายสนธิ ลิ้มทองกุล ที่แม้จะไม่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจนัก แต่ทว่าสามารถสร้างสิ่งมหัศจรรย์ด้วยการปลุกระดมมวลชนให้ลุกขึ้นมาต่อต้านรัฐบาลที่มีความชอบธรรมจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยได้ โดยเริ่มจากเป็นผู้ดำเนินรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมจนกลายมาเป็นหนึ่งในแกนนำกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย นายสนธิกล่าวหานายกรัฐมนตรีว่ามีแนวความคิดและการกระทำที่ละเมิดต่อธรรมวิทยา

แห่งพลเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการละเมิดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ที่เริ่มต้นจากกรณีโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญทางราชการ การกระทำผิดต่อสถาบันศาสนาจากกรณีแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช และการทำให้ประเทศชาติเสียผลประโยชน์ให้กับต่างชาติจากกรณีขายหุ้นชินคอร์ป เป็นต้น

ข้อกล่าวหาเหล่านี้นำไปสู่การตั้งคำถามเกี่ยวกับความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ของนายกรัฐมนตรี เมื่อผสานหลักธรรมวิทยาแห่งพลเมืองเข้ากับพลังของสื่อโทรทัศน์จึงทำให้กระแสความคิดของผู้คนในสังคมไทยเกิดการปะทะกันในระดับที่ลึกซึ้งและกว้างขวางอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ดังจะเห็นได้ว่ามีการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านรัฐบาล และกลุ่มสนับสนุนรัฐบาลเกิดขึ้นไม่เพียงแต่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น แต่ยังได้ขยายตัวลุกลามไปทั่วประเทศ และไปจนถึงชุมชนคนไทยในต่างประเทศซึ่งได้รับชมรายการโทรทัศน์นี้ผ่านดาวเทียม บทบาทประกาศกของนายสนธิได้เผยแพร่ผ่านทางเนื้อหารายการโทรทัศน์ซึ่งประกอบไปด้วยรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร รวมทั้งรายการบันทึกเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองในที่สาธารณะ คือหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงถึงพลังการชี้นำของธรรมวิทยาแห่งพลเมืองและสื่อมวลชนไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จนกระทั่งมีมวลชนออกมาประท้วงขับไล่รัฐบาล และกลายเป็นเงื่อนไขของการทำรัฐประหารโดยกองทัพในที่สุด ต่อมาการใช้รายการโทรทัศน์เป็นเครื่องมือต่อสู้ทางการเมืองก็ได้กลายเป็นรูปแบบที่แพร่หลายทั้งในกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งฝ่ายสนับสนุนและต่อต้านนายทักษิณ ชินวัตร ยิ่งไปกว่านั้น เนื้อหารายการโทรทัศน์ที่นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับธรรมวิทยาแห่งพลเมืองยังกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดอย่างลึกซึ้งต่อ “ความเป็นไทย” และ “ความเป็นอื่น” ของคนที่อยู่ร่วมประเทศเดียวกันสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทประกาศกของนายสนธิ ลิ้มทองกุลและกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่เปลี่ยนแปลงบทบาทจาก “สื่อมวลชน” ไปสู่บทบาท “ประกาศก” ผู้เผยแพร่ธรรมวิทยาแห่งพลเมือง โดยมีบริบททางสังคม และสถานการณ์การเมืองเป็นเงื่อนไขในการใช้ธรรมวิทยาแห่งพลเมืองเพื่อการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ในช่วงปี 2548-2549
2. เพื่อศึกษาลักษณะการนำเสนอประเด็นสาระธรรมวิทยาแห่งพลเมืองผ่านรายการโทรทัศน์เพื่อการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้จัดว่าเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ซึ่งศึกษาปรากฏการณ์การสื่อสารทางการเมืองผ่านรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศผ่านดาวเทียมทางช่อง ASTV และบันทึกไว้ในรูปแบบวีซีดี สื่อโทรทัศน์นั้นมีความแตกต่างไปจากเอกสารลายลักษณ์อักษร ในแง่ที่ใช้ภาษาในการสื่อสารโดยมิได้จำกัดอยู่แค่ “วัจนภาษา” ที่นายสนธิและกลุ่มพันธมิตรฯ ผู้ร่วมรายการได้นำเสนอข้อเท็จจริงต่าง ๆ อธิบายตีความ แสดงความคิดเห็นในลักษณะของคำพูด หรือข้อความ (Statement) เท่านั้น แต่ยังประกอบไปด้วย “อวัจนภาษา” ในหลายรูปแบบที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเพื่อสร้างความหมายให้กับปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร โดยวิเคราะห์การเชื่อมโยงรหัสของโทรทัศน์ของ ฟิสเก้ (John Fiske, 1990: 4-6) ทั้งในส่วนของ “รหัสการนำเสนอความเป็น

จริง” ซึ่งมีการประกอบสร้างขึ้นในพื้นที่ของการชุมนุม ได้แก่ เวลา สถานที่ บุคคลผู้ร่วมรายการ ฉาก และในส่วนของ “รหัสเทคนิคทางโทรทัศน์” ที่ใช้ในการถ่ายทอดทางรายการโทรทัศน์ ได้แก่ รูปแบบรายการ การตัดต่อลำดับภาพ การจัดกรอบภาพ การเคลื่อนที่กล้อง มุมกล้อง การทำเทคนิคพิเศษ โดยรหัสทั้งสองมี “รหัสอุดมการณ์” ซึ่งมีที่มาจากธรรมวิทยาแห่งพลเมืองเข้าควบคุมการสร้างความหมายของอวัจนภาษาอีกชั้นหนึ่ง การเข้าใจความหมายที่ประกอบสร้างขึ้นในรายการโทรทัศน์เพื่อนำเสนอธรรมวิทยาแห่งพลเมืองจึงจำเป็นจะต้องใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพประกอบกัน โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อสำรวจประเด็นสาระธรรมวิทยาแห่งพลเมือง รวมทั้งประเด็นสาระอื่น ๆ ที่มีปรากฏอยู่ในรายการโทรทัศน์ด้วยการแจงนับข้อความที่แสดงประเด็นความคิดทั้งหมดที่ปรากฏขึ้นในรายการโทรทัศน์ ในลักษณะของการประกาศการปราศรัย บทสนทนา บทกวี บทเพลง แล้วจึงแจกแจงเข้ารหัสตามสาระ ที่ปรากฏอยู่จริง (Vivo code) เพื่อค้นหาประเภทของ “ประเด็นสาระ” โดยถือเอา “ข้อความ” (Statement) เป็นหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of analysis) ที่สามารถสื่อความหมายได้อย่างสมบูรณ์ในตัวเอง การมีประเด็นสาระเรื่องหนึ่ง ๆ ปรากฏขึ้นในแต่ละครั้งจะเป็นตัวชี้วัดการให้ความสำคัญต่อประเด็นสาระนั้น ๆ โดยความถี่และค่าร้อยละของข้อความที่ปรากฏจะแสดงให้เห็นถึงระดับความสำคัญของประเด็นสาระ ในขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพนั้น มุ่งทำความเข้าใจความหมายของประเด็นสาระ รหัสการนำเสนอความเป็นจริง รหัสเทคนิคทางโทรทัศน์ และรหัสอุดมการณ์ซึ่งประกอบเข้าด้วยกันเป็นตัวบท (Text) ที่มีการนำเสนอผ่านรายการโทรทัศน์อยู่ภายในบริบท (Context) อันเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อความหมายของประเด็นสาระที่สื่อสารในช่วงเวลาและสถานการณ์หนึ่ง ๆ ด้วย บริบทที่การวิจัยนี้นำมาศึกษาร่วมกับนำเสนอธรรมวิทยาแห่งพลเมือง ได้แก่ สถานการณ์ทางการเมือง ภูมิหลังของประกาศก ประเด็นข่าวเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล

กลุ่มตัวอย่างและขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้ ได้แก่ บันทึกรายการโทรทัศน์ที่รวบรวมเป็นชุดวีซีดี “อวสานหน้าเหลี่ยม วีซีดีชุดประวัติศาสตร์” จำนวน 138 แผ่นรายการที่ศึกษามีหลายรูปแบบ โดยมีรายการหลัก ได้แก่ รายการเมืองไทยรายสัปดาห์ รายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร รายการเมืองไทยรายสัปดาห์-คอนเสิร์ตการเมือง รายการรู้ทันทักษิณ และรายการประกอบอื่น ๆ เช่น การสัมมนาทางวิชาการ งิ้วธรรมศาสตร์ ลำตัดธรรมศาสตร์ ศาลจำลอง มิวสิกวิดีโอ โฆษณาล้อการเมือง เป็นต้น ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 67 รายการ เริ่มต้นจากรายการ “สนทนาสาธารณะพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์” ห้องจี๊ดเศรษฐบุตร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 6 กันยายน 2548 ไปสิ้นสุดที่รายการสารคดีเชิงข่าว “ทักษิณตาดูดาวเท้าติดดินแทบสิ้นชาติ: ลำดับเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดรัฐประหาร 19 กันยายน 2549”

ผลการวิจัย

บริบททางสังคมและการเมืองที่เป็นเงื่อนไขในการใช้ธรรมวิทยาแห่งพลเมืองเพื่อการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ในช่วงปี 2548-2549 นั้น มีลักษณะสืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2540 ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในชีวิตของนักธุรกิจสองคนคือ นายทักษิณ ชินวัตร

และนายสนธิ ลิ้มทองกุล โดยแรกเริ่ม นายทักษิณเป็นผู้ที่สามารถใช้ประโยชน์จากการกระแสโลกาภิวัตน์เปลี่ยนเส้นทางจากธุรกิจสื่อสารโทรคมนาคมมาสู่เวทีการเมืองจนประสบความสำเร็จได้ครองอำนาจทางการเมืองเป็นนายกรัฐมนตรี ในขณะที่นายสนธิซึ่งทำธุรกิจสื่อมวลชนล้มเหลวจนต้องหาทางออกอีกทางนั่นคือ การมุ่งเข้าหาพระพุทธศาสนา (คำนูณ สิทธิสมาน, 2549: 220) ก่อนจะฟื้นฟู “อำนาจทางวัฒนธรรม” ให้กับตนเองโดยอาศัยด้วยการเปลี่ยนภาพลักษณ์ไปเป็นประกาศกผู้เผยแพร่ธรรมวิทยาแห่งพลเมืองโดยมีรายการโทรทัศน์ “เมืองไทยรายสัปดาห์” ทางช่อง 9 อสมท. เป็นเวทีในการแสดงภูมิความรู้ทั้งในทางโลกและทางธรรมจนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง (สนธิ ลิ้มทองกุล, 2548: 69) รายการนี้ยังเป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างนายสนธิกับนายทักษิณ โดยนายสนธิเป็นสื่อมวลชนที่แสดงความคิดเห็นในเชิงสนับสนุนนายทักษิณมาโดยตลอด แต่ต่อมาเกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารโจมตีนายกรัฐมนตรีที่มีส่วนพาดพิงไปถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ และผลประโยชน์เกี่ยวกับการดำเนินกิจการสถานีโทรทัศน์ช่อง 11/1 ของนายสนธิ ซึ่งต่อมาสถานีโทรทัศน์แห่งนี้ก็คือ ASTV และสถานีนี้ก็ได้กลายเป็นช่องทางที่นายสนธิ รวมทั้งกลุ่มพันธมิตรใช้ในการต่อต้านรัฐบาล (สุวิชชา เพียราษฎร์, 2550: 26) ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมิใช่เป็นเพียงเรื่องผลประโยชน์ส่วนบุคคลเท่านั้น หากแต่มีความขัดแย้งกันในระดับอุดมการณ์อีกด้วย กล่าวคือ ในขณะที่นายสนธิเป็นประกาศกซึ่งอิงกรอบของคุณธรรมจริยธรรมในศาสนา จารีตประเพณี ชาตินิยม และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ในขณะที่นายกรัฐมนตรีทักษิณเป็นประกาศกแห่งเศรษฐกิจทุนนิยมเสรีโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีเป้าหมายในการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมไทยเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์อย่างเต็มตัวที่เรียกว่า “ทักษิโนมิกส์” โดยการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจที่ไม่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา (พระศรีปริยัติโมลี, 2548: 111) นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อโครงสร้างอำนาจเดิมของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นระบบทุน รัฐวิสาหกิจ ระบบการเมือง ระบบราชการ ความมั่นคงของชาติ และในที่สุดจะกระทบมาถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นจุดบั่นทอนความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร และทำให้ผู้ที่เคยสนับสนุนรัฐบาลอย่างนายสนธิ และแกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ กลายเป็นฝ่ายต่อต้าน ด้วยเห็นว่านายกรัฐมนตรีเป็นผู้ละเมิดธรรมวิทยาแห่งพลเมือง

ส่วนลักษณะการนำเสนอประเด็นสาระธรรมวิทยาแห่งพลเมืองของรายการโทรทัศน์ การวิจัยนี้ได้แจกแจงความถี่และค่าร้อยละของ “ข้อความ” ที่จัดอยู่ในประเด็นสาระแต่ละเรื่อง เพื่อแสดงถึงสัดส่วนของการประกอบสร้างความหมายในการต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร อันมีที่มาจากการทำข่าวสืบสวนสอบสวนเชิงลึกเกี่ยวกับการทุจริตคอรัปชั่น และการตีความสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าออกมาว่าเป็นรัฐบาลที่ไม่มีคุณธรรมจริยธรรม ไม่เป็นประชาธิปไตย ไม่จงรักภักดี จากการวิเคราะห์เนื้อหาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพบข้อความโจมตีรัฐบาลจำนวน 1,372 ข้อความ รวมเป็นประเด็นสาระย่อย ๆ ได้ทั้งหมด 29 ประเด็น และสามารถรวมรวมเป็นกลุ่มประเด็นสาระได้ 4 กลุ่ม โดยเรียงลำดับกลุ่มประเด็นสาระที่กล่าวถึงในรายการจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

1) กลุ่มประเด็นสาระที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พบว่ามีอยู่ร้อยละ 39.71 ของข้อความทั้งหมด

2) กลุ่มประเด็นสาระที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พบว่ามีอยู่ร้อยละ 34.03 ของข้อความทั้งหมด

3) กลุ่มประเด็นสาระที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ พบว่ามีอยู่ร้อยละ 21.94 ของข้อความทั้งหมด

4) กลุ่มประเด็นสาระที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ พบว่ามีอยู่ร้อยละ 4.37 ของข้อความทั้งหมด

เมื่อแยกพิจารณารายการโทรทัศน์ออกเป็นช่วงเวลาต่าง ๆ ที่เป็นจุดเปลี่ยนของสถานการณ์ทางการเมือง และส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการ แบ่งได้เป็น 4 ช่วง คือ

1) ช่วงก่อนเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร (6 กันยายน 2548-16 กันยายน 2548)

2) ช่วงรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร (23 กันยายน 2548-26 มกราคม 2549)

3) ช่วงรายการถ่ายทอดการชุมนุมใหญ่ (4 กุมภาพันธ์ 2548-7 เมษายน 2549)

4) ช่วงรายการเมืองไทยรายสัปดาห์คอนเสิร์ตการเมือง (20 พฤษภาคม 2549-19 กันยายน 2549)

พบว่ามีการจัดวาระข่าวสาร (Agenda setting) โดยปรับลำดับความสำคัญของประเด็นสาระที่จะนำเสนอในรายการโทรทัศน์เพื่อเป็นยุทธวิธีในการชี้นำการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และเป้าหมายของการชุมนุมในแต่ละช่วงเวลา โดยประเด็นสาระที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างมีนัยสำคัญมากที่สุดคือ กลุ่มประเด็นสาระที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยในช่วงเริ่มต้นมีการให้น้ำหนักกับเรื่องที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ค่อนข้างมาก เพราะเป็นประเด็นที่ทำให้สาธารณชนเกิดความตื่นตัวได้อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามการพูดถึงประเด็นนี้เป็นเรื่องอ่อนไหวส่งผลกระทบกับทุกฝ่ายโดยเฉพาะตัวผู้นำเสนอหลักคือนายสนธิก็ถูกดำเนินคดีด้วย ดังนั้นเมื่อมีองค์กรต่าง ๆ มาเป็นแนวร่วมมากขึ้นประเด็นสาระเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์จึงมีสัดส่วนลดลงตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังจากที่มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเรื่องพระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ และนายกรัฐมนตรีพระราชทาน ประเด็นพระราชอำนาจที่พูดถึงกันมาตั้งแต่เริ่มต้นการเคลื่อนไหวก็ต้องหยุดไป แต่ในช่วงสุดท้ายก่อนจะมีการรัฐประหารได้มีการนำเสนอเรื่องปฏิญญาฟินแลนด์ ซึ่งเป็นเกี่ยวพันถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ และมีการยกถ้อยคำของนายกรัฐมนตรีทักษิณ มาเป็นหลักฐานของความไม่จงรักภักดี เช่น การพูดว่ามี “ผู้มีบารมีนอกรัฐธรรมนูญ” ต้องการจะล้มรัฐบาล เป็นต้น ประเด็นสาระเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ก็กลับมามีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น โดยอาจจะมุ่งหวังให้เกิดผลกับผู้นำเหล่าทัพซึ่งมีพลังอำนาจมากพอที่โค่นล้มรัฐบาล

การต่อต้านรัฐบาลโดยนายสนธิ และกลุ่มพันธมิตรฯ นับว่าเป็นครั้งแรกที่ฝ่ายต่อต้านรัฐบาลสามารถใช้สื่อโทรทัศน์ในการเข้าถึงผู้ชมจำนวนมากในเวลาเดียวกัน และความน่าเชื่อถือในความเป็นวัตถุวิสัย (Objective) จากการนำเสนอสารที่เห็นได้ด้วยตา ทั้ง ๆ ที่ตามสภาพความเป็นจริงแล้ว เป็นไปไม่ได้ที่สื่อโทรทัศน์จะสามารถถ่ายทอดข้อเท็จจริงได้ทั้งหมด ภาพที่ปรากฏจึงเป็นข้อเท็จจริงที่ผ่านการเลือกสรร และประกอบสร้างความหมาย ดังนั้นการนำเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์ในรายการโทรทัศน์ไปพร้อม ๆ กับการตีความในเชิงชี้นำโดยผู้ดำเนินรายการจึงมีลักษณะที่เป็นอัตวิสัย (Subjective) นอกจากนี้การผสานสื่อโทรทัศน์กับการสื่อสารสาธารณะในสถานที่ชุมนุมทำให้ผู้มีส่วนร่วมในการสื่อสารทั้งหมดคือผู้ชมทางบ้านและผู้ร่วมการชุมนุมเกิดความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่วนผู้ส่งสารก็สามารถรับรู้ถึงความต้องการของผู้ชมจากปฏิกิริยาตอบสนองในสถานที่ชุมนุมซึ่งทำให้สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการสื่อสารให้ดียิ่งขึ้นได้

รายการโทรทัศน์มีการสร้างความหมายด้วยการเข้ารหัสสามระดับ คือ การเข้ารหัสทางสังคม ซึ่งครอบคลุมถึงการเข้ารหัสการนำเสนอความเป็นจริง รหัสเทคนิคทางโทรทัศน์ และรหัสอุดมการณ์ ในระดับแรกเป็นการเข้ารหัสทางสังคมเพื่อให้ผู้รับสารสามารถรับรู้และเข้าใจ “ความเป็นจริง”เกี่ยวกับธรรมวิทยาแห่งพลเมืองโดยสร้างความหมายให้แก่องค์ประกอบของรายการ ได้แก่ “เวลาและสถานที่” มีการเชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้ของประชาชน ในส่วนของ “บุคคล” ไม่ว่าจะเป็นผู้ดำเนินรายการ ผู้ร่วมรายการ หรือผู้ร่วมการชุมนุม ล้วนแต่มีบทบาทในการสร้างความหมายให้กับรายการโทรทัศน์ว่าได้นำเสนอเนื้อหาจากผู้ที่ “รู้ลึก รู้จริง” อย่างสื่อมวลชนมืออาชีพที่เข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารเชิงลึก และยังได้เสนอประจักษ์พยานของความสำเร็จในการสื่อสาร โดยวัดจากจำนวนและปฏิกิริยาตอบสนองของผู้ร่วมการชุมนุม รวมทั้งมี “ฉาก” ที่สามารถใช้ถ่ายทอดแนวคิดหลักของรายการออกมาได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น ฉากรายการสีน้ำเงินแทนความมืดของบ้านเมือง มีรูปเทียน และตั้งเทียนจำลองขนาดใหญ่อยู่ด้านหลังนายสนธิ ซึ่งหมายถึง การนำเสนอความจริงแก่สาธารณชน เป็นต้น

ในระดับที่สองเป็นการเข้ารหัสเทคนิคการนำเสนอทางโทรทัศน์เพื่อถ่ายทอด “ตัวแทนความเป็นจริง” โดยใช้เทคนิคการนำเสนอรูปแบบของรายการ และเทคนิคทางภาพ กล่าวคือ เทคนิคการนำเสนอรูปแบบของรายการโทรทัศน์ จำแนกได้เป็น 6 รูปแบบ ได้แก่ รายการวิเคราะห์ข่าว รายการสนทนา รายการถ่ายทอดสดการปราศรัยในที่ชุมนุม รายการสารคดีเชิงข่าว รายการแบบผสม และรายการบันเทิง โดยรายการในแต่ละรูปแบบก็จะเหมาะกับการนำเสนอประเด็นสาระที่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่เป็นรายการถ่ายทอดสด หรือ Reality ที่เน้นการเสนอภาพความเป็นจริงในสถานที่ชุมนุม ส่วนเทคนิคทางภาพเป็นการใช้กล้องโทรทัศน์และการลำดับภาพเพื่อนำเสนอสถานการณ์การชุมนุมให้ผู้ชมทางบ้านได้รับรู้ความเป็นจริงใกล้เคียงกับการร่วมชมในสถานที่จริง และยังช่วยการถ่ายทอดรหัสอุดมการณ์ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การเสนอภาพที่ให้ความสำคัญกับปฏิกิริยาของประชาชนผู้ร่วมชุมนุมอย่างสม่ำเสมอก็สามารถสื่อได้ถึงอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับเสียงของประชาชน

การสร้างความหมายด้วยรหัสทางอุดมการณ์ ในรายการโทรทัศน์ พบว่า การสร้างความหมายของประเด็นสาระอยู่ในความควบคุมของรหัสอุดมการณ์จารีตนิยม โดยการแสดงสัญญะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคำพูด หรือกิจกรรมที่เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และธรรมวิทยาแห่งพลเมือง อันเป็นรหัสอุดมการณ์หลักที่ใช้ในการสร้างประเด็นสาระในการต่อต้านรัฐบาล อุดมการณ์จารีตนิยมยังได้รับการประกอบสร้างร่วมรหัสอุดมการณ์เสรีนิยม ซึ่งสะท้อนออกมาในการใช้รหัสการนำเสนอความเป็นจริงและรหัสเทคนิคทางโทรทัศน์ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม และสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ของผู้รับสารในสังคมประชาธิปไตยที่เชื่อมั่นในพลังสติปัญญาในการเข้าถึงความจริงของมนุษย์ ด้วยการนำเสนอเป็นรูปเปลวเทียนที่เรียกว่า “เทียนแห่งธรรม” ซึ่งเป็นการรวมเอาความหมายในทางศาสนาและจารีตประเพณีเข้าไว้กับอุดมการณ์พื้นฐานของประชาธิปไตย

อภิปรายผล

ข้อค้นพบที่สามารถอภิปรายได้โดยอาศัยแนวคิดของ แพทเทอสัน (James M. Patterson, 2007: 1) คือ บทบาทประกาศกของนายสนธิ ลิ้มทองกุลและกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในการสื่อสารหลักคือ ประกาศก ประเด็นสาระที่อ้างอิง

ธรรมวิทยาแห่งพลเมือง และผู้รับสาร โดยมีรายการโทรทัศน์และการชุมนุมเป็นเวทีเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งสาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทประกาศกของนายสนธิ มิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้ในทันทีที่เป็นผู้นำมวลชนต่อต้านรัฐบาล แต่เกิดจากการวางบทบาทในฐานะสื่อมวลชน ซึ่งทำหน้าที่ให้ความรู้กับประชาชนและนำธรรมวิทยาแห่งพลเมืองเกี่ยวกับชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ตลอดระยะเวลา 2 ปี ดังนั้น การนำประเด็นธรรมวิทยาแห่งพลเมืองมาเป็นหลักในการต่อสู้ทางการเมืองจึงเป็นเรื่องที่ผู้ชมรายการยอมรับได้ นอกจากนี้ด้วยบทบาทของการเป็นสื่อมวลชนเองก็มีหน้าที่ไม่แตกต่างจากการเป็นประกาศกตามกรอบแนวคิด บทบาทของสื่อมวลชน หรือทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) ของลาสเวลล์ (Lasswell, 1971: 217) ได้แก่ บทบาทในการสอดส่องดูแลสภาพแวดล้อมในสังคมโดยจับตาดูความเคลื่อนไหวที่ส่อถึงการประพฤติมิชอบของรัฐบาลและรายงานให้ผู้ชมรับรู้ นอกจากนั้น ยังมีบทบาทในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม และบทบาทในการถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งที่นายสนธิและกลุ่มพันธมิตรฯ ได้อ้างความชอบธรรมในการทำหน้าที่รักษาธรรมวิทยาแห่งพลเมืองและสถาบันสูงสุดของชาติซึ่งเป็นพลังที่ยึดเหนี่ยวพลเมืองไทย รวมทั้งเป็นภูมิคุ้มกันกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนไทย การต่อสู้ทางการเมืองกับรัฐบาลที่เริ่มในพื้นที่สื่อโทรทัศน์ก่อนจะขยายไปสู่การเคลื่อนไหวมวลชนขนาดใหญ่นั้น เป็น “สิ่งมหัศจรรย์” ที่ผู้ดำเนินรายการโทรทัศน์คนหนึ่งและพันธมิตรผู้ร่วมรายการสามารถปลุกระดมให้มวลชนออกมาชุมนุมต่อต้านรัฐบาลที่มีทั้งอำนาจและคะแนนนิยมได้ ความมหัศจรรย์นี้เกิดมาจากรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ASTV ที่ผู้รับสารเชื่อถือ เพราะ ASTV เป็นเพียงสถานีเดียวในเวลานั้นที่เป็นอิสระจากรัฐบาล และกล้านำเสนอการกระทำผิดของรัฐบาลอย่างจริงจังและต่อเนื่อง คุณสมบัติความสมจริงของสื่อโทรทัศน์ยังช่วยทำให้ขอบเขตประสบการณ์ (Frame of experience) ของประกาศกกับผู้รับสารเกี่ยวเนื่องกัน หรือทำให้มีประสบการณ์ร่วมกันในเรื่องที่จะสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว จึงสามารถถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารจำนวนมากจากประกาศกไปยังผู้รับสารให้ได้เข้าใจภูมิหลังและความเป็นไปของเหตุการณ์ที่หยิบยกมาสื่อสาร ช่องว่างทางความรู้ระหว่างประกาศกกับผู้รับสารก็ลดลงได้เนื่องจากภาพแต่ละภาพนั้นช่วยให้เข้าใจคำพูดได้อย่างชัดเจน การนำเสนอรายการโทรทัศน์ร่วมกับการสื่อสารในสถานที่ชุมนุมจึงมีประสิทธิภาพยิ่งกว่าการถ่ายทอดด้วยการพูดปราศรัยเพียงอย่างเดียว ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องลัทธิทางสายตา (Visualism) ของ ทีตจิ และ เครซาป (Louis Tietje and Steven Cresap, 2005: 1) ซึ่งอธิบายอิทธิพลของสื่อที่มองเห็นอย่างสอดคล้องกับวิธีการแสวงหาความรู้เชิงประจักษ์ กล่าวคือ ผู้รับสารจะเชื่อในสิ่งที่เห็นและมีความคิดในเชิงวิพากษ์ ลดลง ฮิลลาร์ด (Robert L.Hiliard, 2004: 8) ยังอธิบายอีกว่าสื่อโทรทัศน์สามารถกำกับการมองเห็นของผู้ชมด้วยเทคนิคของกล้องโทรทัศน์และการลำดับภาพจนสามารถหลอมรวมความสัมพันธ์ระหว่างประกาศกกับผู้รับสาร ทั้งในเชิงวัตถุวิสัย (Objective) และเชิงอัตวิสัย (Subjective) จนแยกไม่ออก เมื่อนายสนธิและกลุ่มพันธมิตรฯ ให้ความหมายกับภาพโทรทัศน์ด้วยการตีความ ก็จะมีผลกระทบต่อการเห็นของผู้รับสารอย่างเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าผู้รับสารจะเห็นด้วยกับการตีความของประกาศกหรือไม่

ข้อเสนอแนะ

1) จากผลการวิจัยจะเห็นถึงการครอบงำทางความคิดของประกาศกโดยใช้กลยุทธ์สื่อสารแบบที่หล่อหลอมกรอบการตีความให้กับผู้รับสาร ซึ่งอาจกระทบทักษะการยอมรับความคิดเห็นหรือ

ค่านิยมของผู้อื่นที่มีกรอบการตีความที่แตกต่างไปจากตนเอง จึงควรให้มีการรณรงค์ให้กลุ่มผู้นำความคิดเห็น และเยาวชนเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายแต่สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันได้ โดยสร้างกิจกรรมที่ฝึกให้เป็นผู้ที่มีความยืดหยุ่นในการตีความด้วยกรอบแนวคิดที่หลากหลาย โดยอาจใช้สื่อมวลชนให้เป็นเวทีที่เปิดกว้างทางความคิดที่หลากหลายในสังคมมากขึ้น

2) เนื่องจากในปัจจุบันมีสื่อทางเลือกจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ดาวเทียมหรือสื่อออนไลน์ สื่อเหล่านี้แบ่งตลาดผู้ชมในลักษณะการสร้าง“สาวก”ด้วยการผลิตซ้ำเนื้อหาที่สอดคล้องกับทัศนคติและความต้องการของผู้ชมเฉพาะกลุ่ม การมีสื่อทางเลือกที่หลากหลายกลับนำไปสู่การผูกขาดทางความคิด จึงควรมีการเฝ้าระวังการดำเนินกิจกรรมของสื่อทางเลือกเหล่านี้ และรณรงค์ทำให้ประชาชนได้รู้เท่าทันกลยุทธ์ของสื่อและตระหนักถึงผลกระทบจากสื่อในรูปแบบนี้

บรรณานุกรม

คำนูณ สิทธิสมาน. (2549). *ปรากฏการณ์สนธิ จากเสื้อเหลืองถึงผ้าพันคอสีฟ้า.* กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.

ฌอง ฌากส์ รุสโซ. (2550). *สัญญาประชาคม หลักแห่งสิทธิทางการเมือง* (วิภาดา กิตติโกวิท, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ทับหนังสือ.

พระศรีปริยัติโมลี. (2548). อยู่กับทักษิณ-ไทยรักไทย ปัญหาศีลธรรมคือวิกฤติหลักของสังคมไทย. *อยู่กับทักษิณ.* กรุงเทพฯ: ขอคิดด้วยคน,

มาคิอาวิลลี, นิโคโล. (2547). *เจ้าผู้ปกครอง* [The Prince] (สมบัติ จันทรวงศ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: คบไฟ

สนธิ ลิ้มทองกุล. (2548). *เมืองไทยรายสัปดาห์ 2.* กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.

สุวิชชา เพียราษฎร์. (2551). *ASTV ขบถสื่อโทรทัศน์ไทย.* กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์,

Bellah, Robert N. (1967). Civil Religion in America. *Journal of the American Academy of Arts and Sciences.,* 96: pp. 1-21.

Fiske, John. *Television Culture ,* New York: Routledge, 1990.

Hilliard, Robert L., *Writing Television Radio and New Media (8th),* Australia: Thomson/ wadsworth, 2004.

Lasswell, H., (1971). The Structure and Function of Communication in Society. in Schramm, W. and Roberts (eds.) *The Processes and Effects of Mass Communication (2nd ed.),* University of Illinois Press,

Patterson, James M. (2007). *Prophets and the American Civil Religion.* Retrieved April 6, 2009, from http://www.virginia.edu/politics/grad_program/print/ JamesPatterson.pdf.

Tietje, Louis and Cresap, Steven. (2005). *Hegemonic Visualism*. Retrieved April 6, 2009, form http://radicalpedagogy.icaap.org/content/ issue7_1/tietje-cresap.html

การสืบทอดดนตรีมังคละตามวิถีของปราชญ์ชาวบ้านในภาคเหนือตอนล่าง
The Transmission of Mangkala by The Way of Scholar in Lower Northern Thailand

ศุภชัย ธีระกุล[1] และคมกริช การินทร์[2]
Supachai teelakun and Khomkrich Karin

บทคัดย่อ

บทความเรื่องการสืบทอดดนตรีมังคละตามวิถีของปราชญ์ในภาคเหนือตอนล่างเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการสืบทอดมังคละในสถาบันอุดมศึกษาตามวิถีปราชญ์ชาวบ้านในภาคเหนือตอนล่าง วัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องการสืบทอดดนตรีมังคละตามภูมิปัญญาของปราชญ์ในภาคเหนือตอนล่าง งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้ระเบียบวิจัยทางมานุษยวิทยาการดนตรีจากปราชญ์มังคละใน 3 จังหวัด ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงซึ่งเป็นวงดนตรีมังคละที่มีการสืบทอดมานานเกิน 40 ปี จังหวัดละ 1 วง จึงเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และลงพื้นที่ภาคสนาม

ผลการวิจัยพบว่าการสืบทอดดนตรีมังคละเพื่อให้มีความเคารพต่อครูผู้สอนหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนที่จะเข้าไปสู่ขั้นการเรียนรู้ดนตรีมังคละ ซึ่งประกอบไปด้วย กระบวนการสืบทอดพบว่าทั้ง 3 วง มีกระบวนการสืบทอด 4 รูปแบบ 1. การสืบทอดมังคละในบ้าน 2. การสืบทอดมังคละนอกบ้าน 3. การสืบทอดจากประสบการณ์ในการการทำงาน 4. การสืบทอดจากการแสดงจากสถานการณ์จริง ประวัติการสืบทอดพบว่าทั้ง 3 วง ไม่ทราบถึงที่มาที่แน่นอนหรือมาจากที่ใด มีเพียงแค่การจดบันทึกว่าพบในจังหวัดต่าง ๆ และสามารถสืบค้นได้เพียงการสืบทอดเป็นตัวบุคคลที่เคยอยู่ในวงมังคละเพียง 3-4 รุ่น การสืบทอดพิธีกรรมทั้ง 3 วง พบว่า การสืบทอดพิธีกรรมของดนตรีมังคละ มี 3 พิธีกรรม 1 .พิธีกรรมการไหว้ครูประจำปี 2. พิธีกรรมไหว้ครูก่อนการแสดง 3. พิธีกรรมการรับศิษย์

คำสำคัญ: การสืบทอด, ดนตรีมังคละ, วิถีปราชญ์ชาวบ้าน, ภาคเหนือตอนล่าง

Abstract

Article titled The transmission of Mangkala by the way of scholar in Lower Northern Thailand is one part of the research titled The transmission of Mangkala in higher education by the way of scholar in Lower Northen Thailand. Objectives of this study aims at presenting the inheritance of Mangkala Musical Instrument by the Way of Village Scholars in the Lower Part of Northern Region of Thailand. This study is Qualitative Research by using Research Methodology in Humanities Sciences. Village Scholars of Mangkala Musical Instrument Bands in 3 provinces were selected by

[1] นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อีเมล Moddang.001@hotmail.com
Ph.d. candidate of philosophy program in music, College of music, Mahasarakham University. Email: Moddang.001@hotmail.com
[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อีเมล Khamsitkarin@gmail.com
Assistant Professor Dr. at College of music, Mahasarakham University. Email: Khamsitkarin@gmail.com

purposive sampling. Each Mangkala Musical Instrument Band in each province which has inherited more than 40 years was selected to gather information by interview and field survey.

Research results show that the Inheritance of Mangkala Musical Instrument is for respecting the teachers or the sacred items before they enter into steps of learning Mangkala Musical Instrument. There are 4 forms of processes of the Inheritance of Mangkala Musical Instrument in 3 Mangkala Musical Instrument Bands as follows: 1) In-house Mangkala Musical Instrument Inheritance 2) Outside home Mangkala Musical Instrument Inheritance 3) Inheritance from work experience 4) Inheritance from performance at real situation. It was found that history of Inheritance of 3 Mangkala Musical Instrument Bands, there was no source exactly or where did they derive. There are some notes to show that these musical instruments were found in various provinces and it can be traced back to only persons who had ever been members of those musical instrument bands for 3-4 generations. Inheritance Ritual for 3 Mangkala Musical Instrument Bands disclosed that there are 3 Mangkala Musical Instrument Inheritance Rituals as follows: 1) Annual paying respect teacher 2) Paying respect teacher before doing performance 3) Students Acceptance Ritual.

Keywords: Transmission, Mangkala Musical Instrument, Lower North

บทนำ

ดนตรีมังคละเป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่แพร่กระจายอยู่ในภาคเหนือตอนล่างแถบลุ่มแม่น้ำยมและแม่น้ำน่าน ซึ่งปัจจุบันพบใน 3 จังหวัด คือ พิษณุโลก สุโขทัย และอุตรดิตถ์ วงดนตรีมังคละเป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรี คือ ปี่มังคละ กลองมังคละ กลองยืน กลองหลอน ฆ้อง 3 เสียง หรือฆ้องหาม

ดนตรีมังคละเป็นดนตรีที่มีความสำคัญในอดีตของผู้คนในภาคเหนือตอนล่าง เพื่อใช้ในงานแห่ในงานมงคลและพิธีกรรมต่าง ๆ และในบางพื้นที่ก็ใช้ในงานอวมงคลด้วย ซึ่งไม่ได้มีการพัฒนาเหมือนดนตรีพื้นบ้านอื่น ๆ ไม่ค่อยมีการจัดการแข่งขันหรือการผสมผสานแบบโบราณกับดนตรีสากลหรือดนตรีประยุกต์ ซึ่งในส่วนการสืบทอดนั้นมีความเหมือนกันกับวิธีการทางด้านดนตรีในสังคมต่าง ๆ ที่แฝงไปด้วยระบบการสอนให้มีความเคารพครูผู้สอนสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว บุคคลที่ล่วงลับ ผี เทพเทวดาต่าง ๆ

มังคละเป็นวงดนตรีที่อยู่ในข่ายรอวันเลือนหายไปในปัจจุบัน แต่ยังมีการเล่นอยู่บ้างใน 3 จังหวัดดังกล่าวด้วยปัจจัยทางสังคม เช่น การใช้ทำในลักษณะอาชีพ ความนิยมของสังคม ความเข้าใจถึงความเชื่อในการนำวงดนตรีมังคละมาแสดงเหมือนในอดีต ซึ่งดนตรีมังคละจะสามารถอยู่ในสังคมท่ามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนไปหรือเลื่อนหายไปเหมือนกับดนตรีพื้นบ้านทั่วไป

จากงานวิจัยของสันติ ศิริคชพันธ์ (2540) สธน โรจนตระกูล (2553) คมกริช การินทร์ (2555) และแก้วกร เมืองแก้ว (2543) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับมังคละ ทั้งเรื่องวงมังคละในจังหวัด

พิษณุโลก การสังเคราะห์ทำนองเพลงมังคละ: กรณีศึกษาวงดนตรีพื้นบ้านของนายพรต คชนิล ดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ จากงานวิจัยทั้งหมดนั้นพบว่า มีการศึกษาในเรื่องประวัติความเป็นมาดนตรีมังคละ การคงอยู่ดนตรีมังคละ การสร้างเครื่องดนตรีมังคละ การสังเคราะห์ดนตรีมังคละ บทเพลงมังคละ ดังนั้นยังขาดประเด็นของเรื่องการสืบทอด ผู้วิจัยจึงนำประเด็นนี้มาศึกษาเพื่อให้ได้เห็นการสืบทอดดนตรีมังคละตามภูมิปัญญาของปราชญ์ดนตรีมังคละ

จากความสำคัญและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการนำเสนอการศึกษาการสืบทอดดนตรีมังคละของปราชญ์ โดยในการสืบทอดประกอบด้วย กระบวนการสืบทอด ประวัติการสืบทอด การสืบทอดพิธีกรรม เพื่อให้เข้าใจในรูปแบบการสืบทอดของดนตรีมังคละในแต่ละพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นการช่วยส่งเสริมการสืบทอดดนตรีมังคละในระบบของปราชญ์ ทำให้ดนตรีมังคละจะสามารถคงอยู่ในสังคมเพื่อสามารถทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมชาติและท้องถิ่นที่ยังสืบทอดดนตรีมังคละ ทั้งยังสามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาการสืบทอดดนตรีมังคละนำไปเผยแพร่ต่อ รวมทั้งนำไปใช้ในการศึกษาสำหรับผู้ที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการสืบทอดดนตรีมังคละของปราชญ์มังคละ ในกระบวนการสืบทอด ประวัติการสืบทอด การสืบทอดพิธีกรรมในวงดนตรีมังคละในภาคเหนือตอนล่าง

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตของผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ความรู้ ปราชญ์มังคละใน 3 จังหวัด ได้แก่ พิษณุโลก วงมังคละ ลุงเต้า อุตรดิตถ์ วงมังคละ กองโค และสุโขทัย วงมังคละ ศ. ราชพฤกษ์

2. ขอบเขตทางด้านพื้นที่

ศึกษาภูมิภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยประกอบไปด้วยพิษณุโลก ตาก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ อุทัยธานี กำแพงเพชร พิจิตร พบว่ายังมีการแสดงดนตรีมังคละมีเฉพาะในเขต 3 จังหวัด ได้แก่ พิษณุโลก อุตรดิตถ์ และสุโขทัย และไม่พบเจอในเขตจังหวัดอื่น

3. ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

ศึกษาวิธีการสืบทอดมังคละตามวิถีของปราชญ์ชาวบ้านในภาคเหนือตอนล่าง

4. ขอบเขตด้านเวลา

ใช้ระยะเวลา 1 ปี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

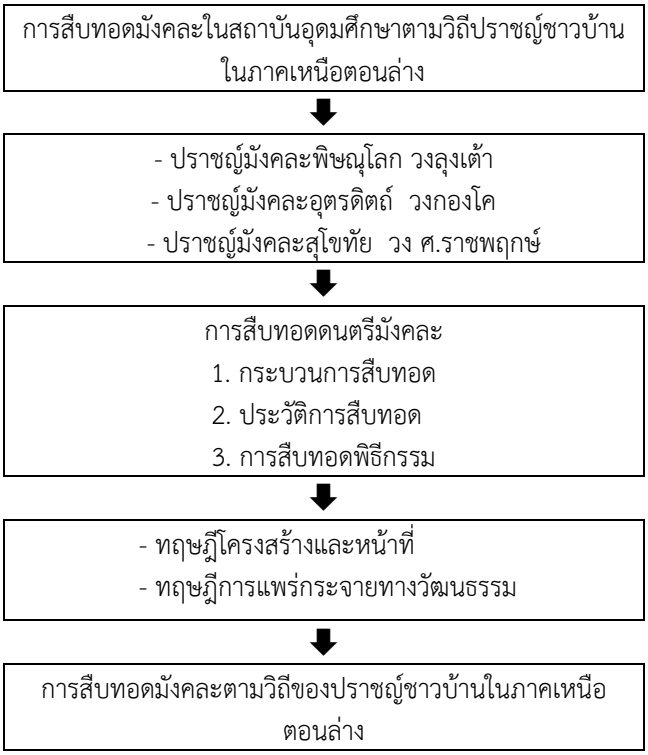

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการสืบทอดมังคละตามวิถีของปราชญ์ชาวบ้านในภาคเหนือตอนล่าง
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาการดนตรี โดยเน้นข้อมูลจากภาคสนาม แล้วนำมาวิเคราะห์ เสนอผลในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นงานที่ศึกษาเกี่ยวกับวงมังคละพิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์

2. ทำการศึกษาวงดนตรีมังคละในแต่ละจังหวัด เพื่อนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อการศึกษาการสอนดนตรีมังคละ โดยเลือกจากวงดนตรีมังคละที่เป็นศูนย์ภูมิปัญญาในของแต่ละจังหวัด มีผลงานทางการสอนดนตรีมังคละในแต่ละจังหวัด มีการยอมรับจากนักดนตรีมังคละในแต่ละจังหวัด มีผลงานการแข่งขันประกวดดนตรีมังคละ เป็นวงต้นแบบดนตรีมังคละในจังหวัดและเป็นวงดนตรีมังคละที่มีการสืบทอดมานานเกิน 40 ปี จังหวัดละ 1 วง

3. เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัย ทำการเก็บข้อมูล ในเรื่องการสอนดนตรีมังคละ จากวงมังคละทั้ง 3 วงเพื่อนำมาศึกษา ในเรื่องการสอนดนตรีมังคละ ดังนี้

3.1 กระบวนการสืบทอด ประกอบด้วย ขั้นเตรียมผู้เรียน ขั้นเตรียมความพร้อมของผู้เรียน การเตรียมสื่อการสอน การเตรียมสถานที่

3.2 ประวัติการสืบทอด ประกอบด้วย การสืบทอดหัวหน้าวงดนตรีมังคละ รายชื่อนักดนตรีมังคละที่ได้รับการสืบทอดในอดีตถึงปัจจุบัน

3.3 การสืบทอดพิธีกรรม ประกอบด้วย พิธีกรรมการไหว้ครูประจำปี พิธีกรรมไหว้ครูก่อนการแสดง พิธีกรรมการรับศิษย์

4. เมื่อทำการศึกษาการสืบทอดดนตรีมังคละ เสร็จแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าว วิเคราะห์วิธีการสืบทอดมังคละในแต่ละจังหวัดตามหัวข้อดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เพื่อให้ได้เห็นวิธีการสืบทอดดนตรีมังคละในแต่ละจังหวัด

5. นำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. การสืบทอดดนตรีมังคละ (วงลุงเต้า) ประกอบด้วย กระบวนการสืบทอด ประวัติการสืบทอด การสืบทอดพิธีกรรม

ภาพที่ 2 นายเต้า มีนาค วงมังคละลุงเต้า
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

จังหวัดพิษณุโลกผู้วิจัยได้ศึกษาการสืบทอดมังคละของนายเต้า มีนาค วงมังคละลุงเต้า ผลการวิจัยในการลงสนามและการสัมภาษณ์เป็นเวลา 1 ปี พบว่ามีการสืบทอดดนตรีมังคละ ดังนี้

1.1 กระบวนการสืบทอด (วงลุงเต้า)

ประกอบด้วย การสืบทอดมังคละในบ้าน การสืบทอดมังคละนอกบ้าน การสืบทอดจากประสบการณ์ในการการทำงาน การสืบทอดจากการแสดงจากสถานการณ์จริง

การสืบทอดมังคละในบ้าน ที่บ้านส่วนใหญ่เป็น ลูก หลาน ญาติใกล้ชิด ซึ่งหากเป็นบุคคลอื่นก็สามารถเรียนมังคละได้แต่ต้องเป็นผู้ที่สนใจจึงจะสามารถเรียนดนตรีมังคละได้ และถ้าเป็นเด็กก็ต้อง

ได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองเพราะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ดนตรีมังคละผู้เรียนต้องมีความตั้งใจ ซึ่งปัจจุบันที่บ้านนายเต้า มีนาค ไม่มีผู้มาเรียนรู้ในการเล่นมังคละมานานหลายสิบปี

การสืบทอดมังคละนอกบ้าน ส่วนใหญ่นายเต้า มีนาค เป็นการไปให้ความรู้ดนตรีมังคละกับผู้สนใจในหน่วยงานและนักเรียนโรงเรียนที่มีความสนใจ

การสืบทอดจากประสบการณ์ในการการทำงาน การสืบทอดจากประสบการณ์ในการทำงานโดยนายเต้า มีนาค จะนำผู้ที่เรียนดนตรีมังคละไปด้วยในตอนที่ผู้สอนไปแสดงดนตรีมังคละเพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ และสถานการณ์จริงในการแสดงนอกจากการฝึกซ้อม ทำให้เข้าใจและจดจำการบรรเลงของเครื่องดนตรีมังคละอื่น ๆ ที่ตนเองยังไม่ได้ฝึกได้มากขึ้นก่อนที่ตนเองจะฝึกต่อไป

การสืบทอดจากการแสดงจากสถานการณ์จริง โดยนายเต้า มีนาค จะให้ผู้เรียนที่มีความพร้อมในการแสดงให้ออกไปบรรเลงดนตรีมังคละในเครื่องที่ผู้เรียนฝึกให้ไปแสดงจริงกับวงเพื่อฝึกความชำนาญจากประสบการณ์จริงของการแสดง และในระหว่างแสดงก็จะให้ความรู้ในการแสดง

1.2 ประวัติการสืบทอด (วงลุงเต้า)

วงดนตรีมังคละลุงเต้าในปัจจุบัน มีการสืบทอดมาจาก นายเชื่อม สิงโตซึ่งเป็นหัวหน้าคณะคนแรก เป็นคนจอมทองโดยกำเนิด ในสมัยเริ่มที่จัดตั้งวงมังคละมีชื่อวงมังคละลุงเชื่อม ซึ่งใช้ในการแสดงมังคละในงานต่าง ๆ ใน ต.จอมทอง จากการสัมภาษณ์และการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่มีใครทราบชื่อครูมังคละที่นายเชื่อมได้รับการถ่ายทอดมาและได้เผยแพร่ดนตรีมังคละใน ต.จอมทอง และหมู่บ้านใกล้เคียงจึงมีลูกศิษย์มากมาย จนกระทั่งนายเชื่อมได้เสียชีวิตลง นายยา สิงโต ได้รับการสืบทอด ต่อจากนายเชื่อม ด้วยนายยา สิงโตและนายเชื่อม มีความเป็นญาติใกล้ชิดจึงได้เป็นผู้ที่รับการสืบทอด และได้ใช้ชื่อวงมังคละลุงยา ในการแสดงต่าง ๆ จนกระทั่งนายยาเสียชีวิต จึงสืบทอดให้กับนายยง สิงโตและได้ใช้ชื่อวงมังคละลุงยง ซึ่งมีฐานะเป็นลูกชาย ลุงยา สิงโต แต่ด้วยสภาพร่างกายนายยง สิงโต ไม่ค่อยจะดีนักจึงทำหน้าที่ได้ไม่นานพักจากการเป็นหัวหน้าวง และสืบทอดวงมังคละให้กับนายเต้า มีนาค ด้วยนายเต้า มีนาค มีฐานะเป็นลูกเขยนายยา สิงโต และได้ทำหน้าที่เผยแพร่ดนตรีมังคละจนถึงปัจจุบัน

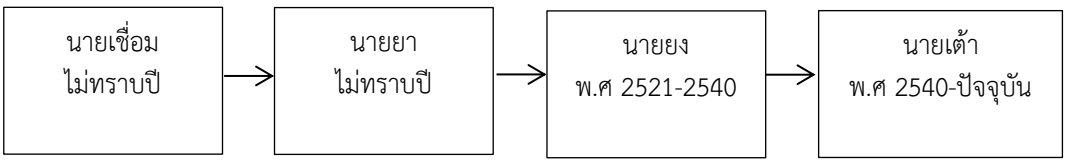

ภาพที่ 3 การสืบทอดหัวหน้าวงดนตรีมังคละลุงเต้า
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

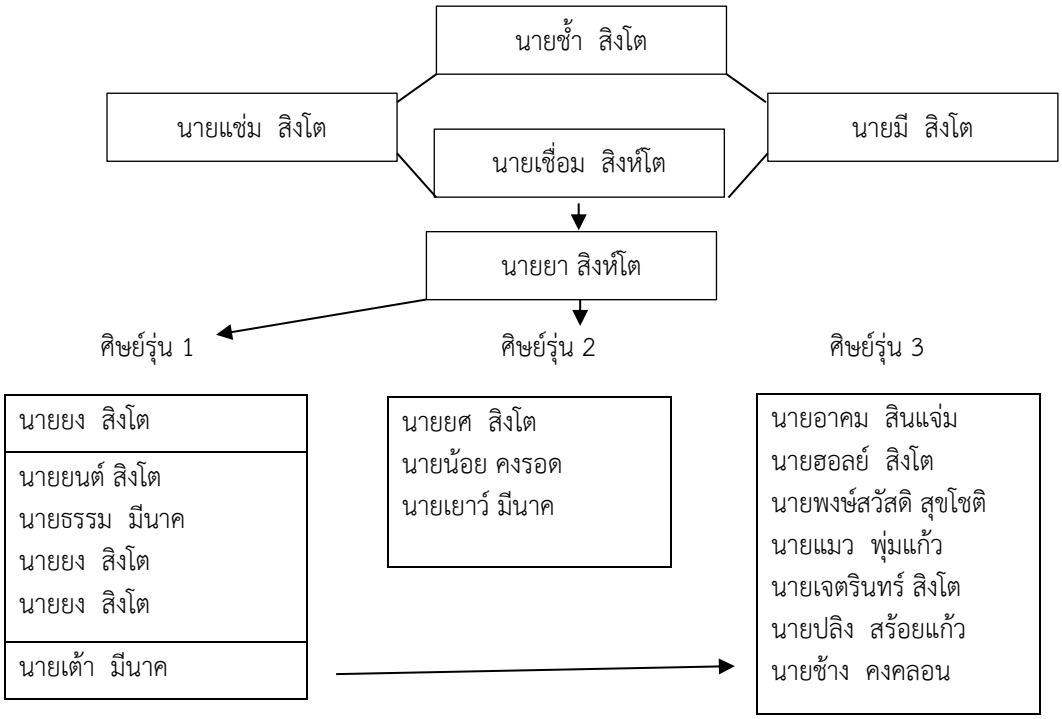

ภาพที่ 4 รายชื่อนักดนตรีมังคละที่ได้รับการสืบทอดในอดีตถึงปัจจุบัน
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

1.3 การสืบทอดพิธีกรรม (วงลุงเต้า)

พิธีกรรมที่มีในวงดนตรีมังคละของวงลุงเต้า แบ่งเป็น 3 พิธีกรรม คือ 1. พิธีไหว้ครูประจำปี 2. พิธีไหว้ครูก่อนการแสดง 3. พิธีการรับศิษย์ ซึ่งนักดนตรีมังคละถือเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์และสำคัญยิ่ง ดังนั้นจึงต้องมีไหว้ครูเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ ส่งเสริมให้เกิดกำลังใจ ตลอดจนเป็นการคารวะบูชาเครื่องดนตรีที่เปรียบเสมือนครู เช่นเดียวกับที่เชื่อว่าเมื่อไหว้ครูแล้วจะส่งผลให้บรรเลงได้ดี ถูกใจคนฟัง เกิดความเชื่อมั่นในการบรรเลงและสามารถบรรเลงได้อย่างราบรื่นไม่ติดขัด

1.3.1 พิธีไหว้ครูประจำปี

ภาพที่ 5 เครื่องสังเวยวงมังคละลุงเต้า
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

เครื่องสังเวย ประกอบด้วยหัวหมู 1 หัว ขาหมู 4 ขา เนื้อหมูช่วง 1 ชิ้น ไก่ 1 ตัว ปลา 1 ตัว ไข่ 9 ฟอง เหล้า 1 ขวด บุหรี่ 1 ซอง ผลไม้ 5-9 อย่าง ของหวาน 5 อย่าง ดอกไม้ 3-5 สี พวงมาลัย1 พวง ใบศรี 1 คู่

ลำดับบทคาถาที่ใช้ในพิธีการไหว้ครูประจำปี วงลุงเต้า (พิษณุโลก)
1. ทำน้ำมนต์
2. ถวายครู
3. พรมน้ำมนต์
4. ถวายครู
5. ไหว้ครู
6. ลาครู
7. ถวายครู
8. ชุมนุมเทวดา
9. บูชาครู
10. ไหว้ครู

ภาพที่ 6 ลำดับบทคาถาที่ใช้ในพิธีการไหว้ครูประจำปี วงลุงเต้า (พิษณุโลก)
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

1.3.2 พิธีไหว้ครูก่อนการแสดง

พิธีกรรมก่อนการแสดง จะใช้การทำพิธีก่อนที่จะบรรเลงในงานต่าง ๆ โดยจะเริ่มจากจุดธูป เปิดเหล้า จุดบุหรี่ จากนั้นทำน้ำมนต์ในขันน้ำโดยการจุดเทียนแล้วหยดลงในขันน้ำพร้อมกับบอกพระภูมิ เจ้าที่เจ้าทาง ครูบาอาจารย์ ผู้ล่วงลับ ให้การแสดงไม่มีอุปสรรคในการแสดง จากนั้นรอจนธูปกับบุหรี่ดับ จากนั้น ให้สวดบทคำลาเครื่องสังเวย พระภูมิ เจ้าที่ *เสสัง มังคะลัง ยาจามิ* เป็นอันเสร็จพิธี

ของใช้สำหรับพิธีไหว้ครูก่อนการแสดง ได้แก่ เหล้า 1 ขวด บุหรี่ 1 ซอง ดอกไม้ 3 สี หมากพลู 3 หรือ 5 คำ เงิน 12 บาท ธูป 5 ดอก เทียน 1 เล่ม

1.3.3 พิธีการรับศิษย์

พิธีกรรมในการรับศิษย์ จะใช้การทำพิธีในวันเดียวกับการไหว้ครู วันพฤหัสบดีข้างขึ้นเดือน 6 ของทุกปีผู้ที่เป็นหัวหน้าวงและผู้ที่มีความอาวุโสในวงมังคละเป็นผู้ทำพิธี โดยผู้ที่ทำพิธีการรับศิษย์จะจับมือผู้ที่จะเป็นศิษย์ตีกลองยืน ในบทเพลงไม้สี่ 3 รอบ จากนั้นจึงสวดคาถาให้พรผู้ที่มอบตัวเป็นศิษย์ ดังนี้ *พุทธัง ประสิทธ* ธัมมัง ประสิทธิ สังฆัง ประสิทธิเป็นอันเสร็จพิธี

ของใช้สำหรับพิธีการรับศิษย์ ได้แก่ เหล้าขาว 1 กลม ธูป 5 ดอกดอกไม้ 5 ดอก เงิน 12 บาท บุหรี่ 1 ซอง

2. การสืบทอดดนตรีมังคละ (ศ.ราชพฤกษ์) ประกอบด้วย กระบวนการสืบทอด ประวัติการสืบทอด การสืบทอดพิธีกรรม

ภาพที่ 7 นายดำรงค์ ศรีม่วง วงมังคละ ศ.ราชพฤกษ์
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

จังหวัดสุโขทัยผู้วิจัยได้ศึกษาการสืบทอดมังคละของนายดำรงค์ ศรีม่วง วงมังคละ ศ.ราชพฤกษ์ ผลการวิจัยในการลงสนามและการสัมภาษณ์เป็นเวลา 1 ปี พบว่ามีการสืบทอดดนตรีมังคละดังนี้

2.1 กระบวนการสืบทอด (ศ.ราชพฤกษ์)

ประกอบด้วย การสืบทอดมังคละในบ้าน การสืบทอดมังคละนอกบ้าน การสืบทอดจากประสบการณ์ในการการทำงาน การสืบทอดจากการแสดงจากสถานการณ์จริง

การสืบทอดมังคละในบ้าน ที่บ้านส่วนใหญ่เป็น ลูก หลาน ญาติใกล้ชิด ซึ่งหากเป็นบุคคลอื่นก็สามารถเรียนมังคละได้แต่ต้องเป็นผู้ที่สนใจจึงจะสามารถเรียนดนตรีมังคละได้ และถ้าเป็นเด็กที่สนใจก็ต้องได้รับการยินยอมจากผู้ปกครอง เพราะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ดนตรีมังคละ ผู้เรียนต้องมีความตั้งใจ ซึ่งบ้านนายดำรง ศรีม่วง ไม่ได้ใช้เป็นที่เรียนรู้ดนตรีมังคละในปัจจุบัน

การสืบทอดมังคละนอกบ้าน ส่วนใหญ่นายดำรง ศรีม่วง ให้ความรู้กับผู้เรียนที่วัฒนธรรมบ้านหลุมและไปให้ความรู้ดนตรีมังคละกับผู้สนใจในหน่วยงาน นักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ และวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย

การสืบทอดจากประสบการณ์ในการการทำงาน โดยนายดำรง ศรีม่วงจะนำผู้ที่เรียนดนตรีมังคละไปด้วยในตอนที่ผู้สอนไปแสดงดนตรีมังคละเพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ และสถานการณ์จริงในการแสดงนอกจากการฝึกซ้อม ทำให้เข้าใจและจดจำการบรรเลงของเครื่องดนตรีมังคละอื่น ๆ ที่ตนเองยังไม่ได้ฝึกได้มากขึ้นก่อนที่ตนเองจะฝึกต่อไป

การสืบทอดจากการแสดงจากสถานการณ์จริง โดยนายดำรง ศรีม่วง จะให้ผู้เรียนที่มีความชำนาญจากเครื่องดนตรีมังคละในเครื่องที่ฝึกซ้อมที่ผู้สอนสังเกตว่าพร้อมในการแสดงให้ออกไป บรรเลงดนตรีมังคละจากประสบการณ์จริงของการแสดงในงานที่ได้รับมา และในระหว่างแสดงก็จะให้ความรู้ในการแสดงและบอกถึงเครื่องดนตรีชิ้นต่อไปว่าจะต้องฝึกเครื่องดนตรีชิ้นไหนต่อไปให้สนใจและจดจำวิธีการบรรเลงเพื่อพัฒนาต่อไป

2.2 ประวัติการสืบทอด (ศ.ราชพฤกษ์)

วงดนตรีมังคละคณะศ.ราชพฤกษ์ โดยมีนายคัด ไกรบุตร ซึ่งเกิดประมาณปี พ.ศ. 2440 เป็นหัวหน้าคณะ เริ่มตั้งคณะเมื่อปี พ.ศ. 2465 ในสมัยเริ่มที่จัดตั้งวงดนตรีมังคละมีชื่อคณะว่า คณะศ.ศิษย์ปู่ดัด เดิมนายดัด ไกรบุตร ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูมังคละจากบ้านดอน ปัจจุบันเรียกว่าป่าแฝก ซึ่งตั้งอยู่บ้านกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย จากการสัมภาษณ์และการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่มีใครทราบชื่อครูมังคละที่นายดัดได้รับการถ่ายทอด ครูมังคละของนายดัด ไกรบุตร เกิดประมาณปี พ.ศ. 2404 นายดัด ไกรบุตร ได้เผยแพร่ดนตรีมังคละในบ้านหลุมจึงมีลูกศิษย์มากมาย จนกระทั่งนายดัด ไกรบุตรได้เสียชีวิตลงประมาณปี พ.ศ. 2515 ดนตรีมังคละในบ้านหลุมก็เงียบเหงาจนเกือบจะสูญหาย จนได้มีพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระครูศิริธรรมโสภิตมรณภาพลงก็ขาดผู้ดูแลวงดนตรีมังคละเป็นเวลานาน ต่อมาพระครูสุภัตรธีรกุล เจ้าอาวาสวัดราชพฤกษ์ ได้อุปถัมภ์วงดนตรีมังคละจากนั้นจึงได้เปลี่ยนชื่อคณะเป็นคณะศ. ราชพฤกษ์ โดยให้นายดำรง ศรีม่วง เป็นหัวหน้าวง จนต่อมา นายดำรง ศรีม่วง มีอายุมากขึ้นในปี 2551 จึงมอบวงดนตรีมังคละให้นายทศพล แซ่เตีย ดูแลและทำหน้าที่เผยแพร่และถ่ายทอดต่อไป

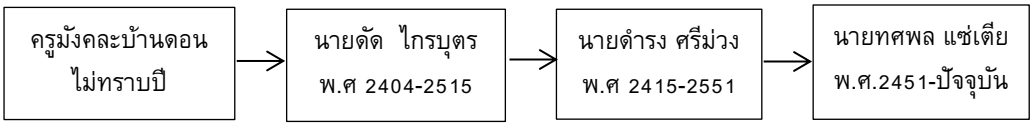

ภาพที่ 8 การสืบทอดหัวหน้าวงดนตรีมังคละ ศ.ราชพฤกษ์
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

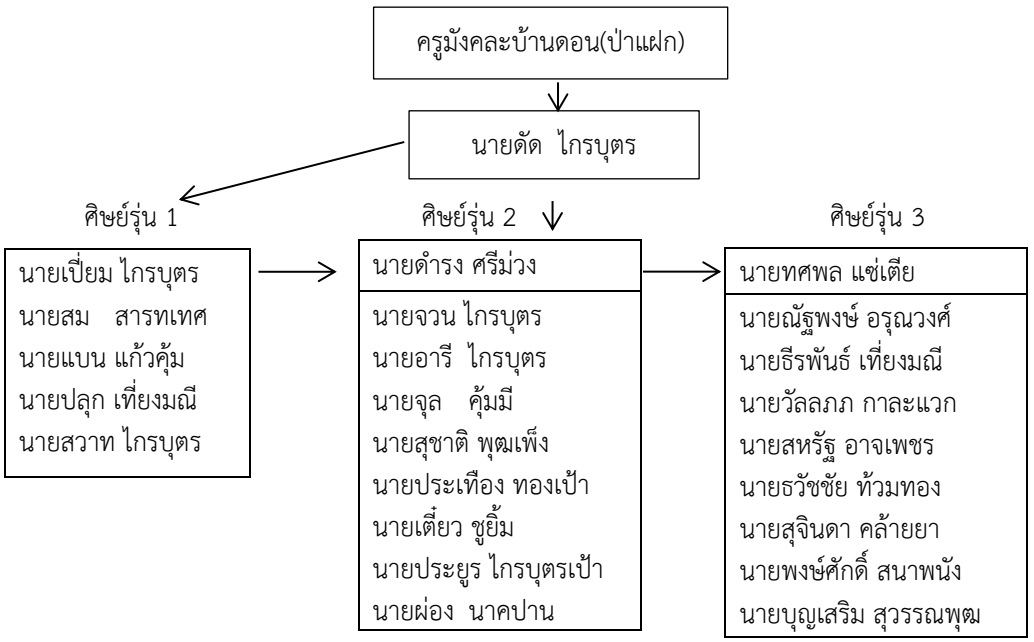

ภาพที่ 9 รายชื่อนักดนตรีมังคละวง ศ. ราชพฤกษ์ ที่ได้รับการสืบทอดในอดีตถึงปัจจุบัน
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

2.3 การสืบทอดพิธีกรรม (ศ.ราชพฤกษ์)

พิธีที่มีในวงดนตรีมังคละของคณะศ.ราชพฤกษ์ แบ่งเป็น 3 พิธีกรรม คือ 1. พิธีไหว้ครูประจำปี 2. พิธีไหว้ครูก่อนการแสดง 3. พิธีการรับศิษย์ ซึ่งนักดนตรีมังคละถือเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์และสำคัญยิ่งดังนั้น จึงต้องมีไหว้ครูเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ ส่งเสริมให้เกิดกำลังใจ ตลอดจนเป็นการคาราวะบูชาเครื่องดนตรีที่เปรียบเสมือนครู เช่นเดียวกับที่เชื่อว่าเมื่อไหว้ครูแล้วจะส่งผลให้บรรเลงได้ดี ถูกใจคนฟังเกิดความเชื่อมั่นในการบรรเลงและสามารถบรรเลงได้อย่างราบรื่นไม่ติดขัดแต่ประการใด

2.3.1 พิธีไหว้ครูประจำปี (ศ.ราชพฤกษ์) คณะศ.ราชพฤกษ์จะกำหนดให้เป็นวันพฤหัสบดีข้างขึ้น เดือน 6 ของทุกปี

ภาพที่ 10 เครื่องสังเวยวงมังคละ ศ.ราชพฤกษ์
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

เครื่องสังเวย ประกอบด้วย บายศรีปากชาม 4 คู่ หัวหมูสุก 3 คู่ ดิบ 1 คู่ มะพร้าวอ่อน 4 คู่ เป็ดสุก 3 คู่ ดิบ 1 คู่ กล้วยน้ำว้า 4 คู่ ไก่สุก 3 คู่ ดิบ 1 คู่ ผลไม้ 7 อย่าง 4 คู่ กุ้งสุก 3 คู่ ดิบ 1 คู่ อ้อยทั้งเปลือก 4 คู่ ปลาสุก 3 คู่ ดิบ 1 คู่ เผือก มัน ถั่ว งา นม เนย 4 คู่ ปูสุก 3 คู่ ดิบ 1 คู่ เหล้า 4 คู่ หัวใจ ตับ หมูดิบ 1 คู่ เครื่องกะยาบวช 4 คู่ ไข่ไก่ดิบ 1 คู่ ขนมต้มแดงขาว 4 คู่ หมูหนาม 4 คู่ เครื่องจิ้ม 4 คู่ น้ำเย็น 4 คู่ ข้าวเหนียวหน้าเนื้อหรือมะตะบะ 1 คู่ หมากพลู บุหรี่ ไม้ขีดไฟ 4 คู่ บุหรี่กับชา 4 คู่

ลำดับบทคาถาที่ใช้ในพิธีการไหว้ครูประจำปี ศ.ราชพฤกษ์ (สุโขทัย)
1.บทบูชาพระรัตนตรัย
2.คาถาทำน้ำมนต์ธรณีสาร
3.บทชุมนุมเทวดา
4.บทบูชาพระพิฆเนศวร
5.บทเชิญพระอิศวร
6.บทเชิญบทบูชาพระพรหม
7.บทเชิญพระนารายณ์
8.บทเชิญพระพิฆเนศวร

9.บทเชิญพระปรคนธรรม
10.บทอันเชิญพระภรตฤาษี (พ่อแก่)
11.บทเชิญพระพิราพ
12.บทเชิญครู
13.บทเชิญพระแม่ย่า
14.บทเชิญพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
15.บทถวายเครื่องเส้นสังเวย
16.บทเคารพครู
17.บทขอพร
18.คำกล่าวขอขมาครู
19.ผูกมัดอาคม
20.ลาเครื่องสังเวย
21.ส่งเทพ ส่งครู

ภาพที่ 11 ลำดับบทคาถาที่ใช้ในพิธีการไหว้ครูประจำปี ศ.ราชพฤกษ์ (สุโขทัย)
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

2.3.2 พิธีไหว้ครูก่อนการแสดง

คณะศ.ราชพฤกษ์ ต้องทำทุกครั้งก่อนการแสดงไม่ว่าจะเป็นงานมงคลหรืองานอวมงคล เครื่องกำนลที่จัดทำพิธีไหว้ครู เมื่อจัดเตรียมเครื่องไหว้ครู (เครื่องกำนล) วางลงในพานเรียบร้อยแล้ว ผู้ทำพิธีจะนำเครื่องดนตรีทุกชิ้นมาวางรวมกันแล้วนำเครื่องไหว้ครู (เครื่องกำนล) ที่ใส่พานไว้มาไหว้ โดยการยกพานขึ้นเหนือศีรษะ จากนั้นนักดนตรีทุกคนจะนั่งล้อมวงหันหน้าเข้าหาผู้ทำพิธีและเครื่องดนตรีที่วางรวมกันไว้พร้อมกับประนมมือ ผู้ทำพิธีจะรินเหล้าใส่แก้วประมาณครึ่งแก้ว จุดธูปเทียนและบุหรี่ และกล่าวบทสวดดังนี้ บูชาพระรัตนตรัย (3 จบ) บทชุมนุมเทวดา บทเชิญพระประคนธรรพ บทบูชาครู ลาครู กล่าวดังนี้ เสสัง มังคลา ยาจามะ ถือเป็นอันเสร็จพิธี ของใช้สำหรับพิธีไหว้ครูก่อนการแสดง เหล้า 1 ขวดธูป 3 ดอกเทียน 1 เล่มดอกไม้ 3 สี บุหรี่ 1 ซองหมากพลู 3 คำ เงินกำนล 12 บาท ขันน้ำมนต์

2.3.3 พิธีการรับศิษย์

พิธีกรรมในการรับศิษย์หรือเรียกว่าการครอบครูจะใช้การทำพิธีในวันเดียวกับการไหว้ครู วันพฤหัสบดี ข้างขึ้น เดือน 6 ของทุกปี โดยผู้ที่เป็นหัวหน้าวงและผู้ที่มีความอาวุโสในวงมังคละเป็นผู้ทำพิธี เมื่อทำพิธีไหว้ครูเสร็จแล้วจึงจะเข้าพิธีรับศิษย์ โดยจะให้ผู้ที่จะมอบตัวเป็นศิษย์นั้นให้ผู้ประกอบพิธีจับมือตีกลองยืนใบบทเพลงไม้สี่สามรอบผู้จับมือก็จะให้พรที่เป็นมงคล ของใช้สำหรับพิธีการรับศิษย์ ได้แก่ ธูป 5 ดอก ดอกไม้ 5 ดอก เงิน 12 บาท

3. การสืบทอดดนตรีมังคละ (กองโค) ประกอบด้วย กระบวนการสืบทอด ประวัติการสืบทอด การสืบทอดพิธีกรรม

ภาพที่ 12 นายเสมียน เนื้อนุ้ย วงมังคละกองโค
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

จังหวัดอุตรดิตถ์ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการเรียนการสอนของนายเสมียน เนื้อนุ้ย วงมังคละบ้านกองโค ผลการวิจัยในการลงสนามและการสัมภาษณ์เป็นเวลา 1 ปี พบว่ามีรูปแบบการเรียนการสอนดังนี้

3.1 กระบวนการสืบทอด (วงกองโค)

การสืบทอดมังคละในบ้าน ที่บ้านส่วนใหญ่เป็น ลูก หลาน ญาติใกล้ชิด ซึ่งหากเป็นบุคคลอื่นก็สามารถเรียนมังคละได้แต่ต้องเป็นผู้ที่สนใจจึงจะสามารถเรียนดนตรีมังคละได้ และถ้าเป็นเด็กที่สนใจก็ต้องได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองเพราะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ดนตรีมังคละ ผู้เรียนต้องมีความตั้งใจ ซึ่งบ้าน นายเสมียน เนื้อนุ้ย ได้ใช้เป็นที่เรียนรู้ดนตรีมังคละในบางครั้งสำหรับคนใกล้ชิดหรือญาติพี่น้อง

การสืบทอดมังคละนอกบ้าน ส่วนใหญ่นายเสมียน เนื้อนุ้ย ให้ความรู้กับผู้เรียนที่โรงเรียนพิชัย และให้ความรู้ดนตรีมังคละกับผู้สนใจในหน่วยงานผู้สูงอายุพิชัย

การสืบทอดจากประสบการณ์ในการการทำงาน นายเสมียน เนื้อนุ้ย จะนำผู้ที่เรียนดนตรีมังคละไปด้วยในตอนที่ผู้สอนไปแสดงดนตรีมังคละเพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ และสถานการณ์จริงในการแสดงนอกจากการฝึกซ้อม ทำให้เข้าใจและจดจำการบรรเลงของเครื่องดนตรีมังคละอื่น ๆ ที่ตนเองยังไม่ได้ฝึกได้มากขึ้นก่อนที่ตนเองจะฝึกต่อไป

การสืบทอดจากการแสดงจากสถานการณ์จริง นายเสมียน เนื้อนุ้ยจะให้ผู้เรียนที่มีความชำนาญจากเครื่องดนตรีมังคละในเครื่องที่ฝึกซ้อมที่ผู้สอนสังเกตว่าพร้อมในการแสดงให้ออกไปบรรเลงดนตรีมังคละจากประสบการณ์จริงของการแสดงในงานที่ได้รับมา และในระหว่างแสดงก็จะให้ความรู้ในการแสดงและบอกถึงเครื่องดนตรีชิ้นต่อไปว่าจะต้องฝึกเครื่องดนตรีชิ้นไหนต่อไปให้สนใจและจดจำวิธีการบรรเลงเพื่อพัฒนาต่อไป

3.2 ประวัติการสืบทอด (วงกองโค)

ดนตรีมังคละ มีมาตั้งแต่ชุมชนบ้านกองโคอพยพมาตั้งหลักแหล่งที่หมู่บ้านกองโค ได้นำวัฒนธรรมทางดนตรีพื้นบ้านมังคละโดยไม่มีใครทราบว่ามีมาตั้งแต่ในสมัยใด

จากข้อมูลที่ได้รับจากการลงพื้นที่ศึกษา วงดนตรีมังคละวงแรกในกองโค วงของคุณตาเพชร แสงอรุณ และนายยา ริดจูงพืช ได้ตั้งวงดนตรีมังคละขึ้น และเรียกชื่อวงมังคละตาเพชรได้แสดงดนตรีมังคละและเผยแพร่ดนตรีมังคละ เมื่อตาเพชรได้เสียชีวิต ไม่มีผู้ใดนำวงมังคละมาสืบสานต่อจึงได้หายไปจากหมู่บ้านกองโคมาระยะเวลาประมาณ 30 กว่าปี

จนเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2521 อาจารย์ประทีป ทิมให้ผล มีความคิดริเริ่ม รื้อฟื้นดนตรีมังคละซึ่งเป็นดนตรีพื้นบ้านหมู่บ้านกองโคขึ้น โดยมีนายบุญลือ ขำทอง ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านกองโคซึ่งมีวิสัยทัศและมีความรู้การเล่นดนตรีมังคละ ได้รวบรวมบทเพลงและเครื่องดนตรีมังคละจากผู้อาวุโสฝึกในหมู่บ้านกองโค เพื่อนำมาสอนเยาวชนในหมู่บ้านกองโค กับอาจารย์ประทีป ทิมให้ผล ซึ่งท่านเป็นผู้ควบคุมวงจนประสบผลสำเร็จ สามารถนำวงออกแสดงในงานพิธีมงคลต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ในจังหวัดและต่างจังหวัด ต่อมานายบุญลือ ขำทอง ได้เสียชีวิต วงมังคละจึงขาดผู้ที่จะสอนมังคละต่อ และอาจารย์ประทีปได้ย้ายไปอยู่ที่ศูนย์วัฒนธรรม จึงทำให้วงดนตรีมังคละในหมู่บ้านกองโคหยุดไประยะหนึ่ง ต่อมาทางสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลคอรุม ได้มองเห็นความสำคัญจึงได้จัดซื้อเครื่องดนตรีมังคละมาประจำไว้ที่ อบต. คอรุม ขณะนั้น โดยมีนายผจญ พูลด้วง นายก อบต. เป็นผู้อนุรักษ์เมื่อ พ.ศ. 2547

นายกผจญ พูลด้วง ได้ติดต่อนายกระทรวง สินหลักร้อย ซึ่งเคยร่วมฝึกเล่นในสมัยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนายบุญลือ ขำทอง โดยให้นายกระทรวงเป็นผู้นำและรวบรวมฝึกสอนดนตรีวงมังคละรวบรวมวงผู้เล่น จนสามารถนำวงมังคละออกแสดงในงานมงคลต่าง ๆ เป็นที่รู้จักสืบทอดเป็นผลสำเร็จ

ปัจจุบันดนตรีมังคละหมู่บ้านกองโค ได้รับการสืบทอดจากนายกระทรวง สินหลักร้อย ให้นายเสมียน เนื้อนุ้ย เพื่อใช้ในการแสดงใน อ. พิชัย และหมู่บ้านกองโค

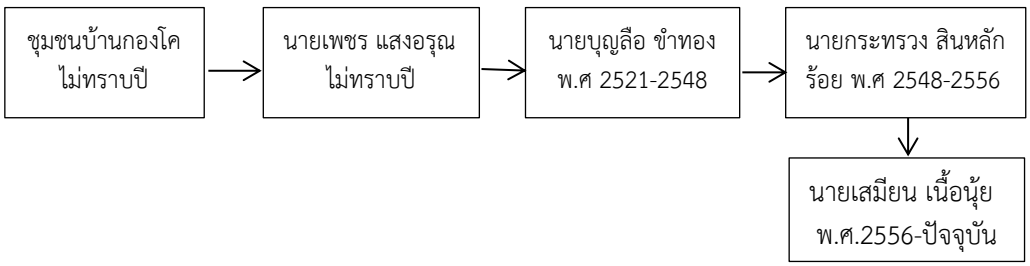

ภาพที่ 13 การสืบทอดหัวหน้าวงดนตรีมังคละ
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

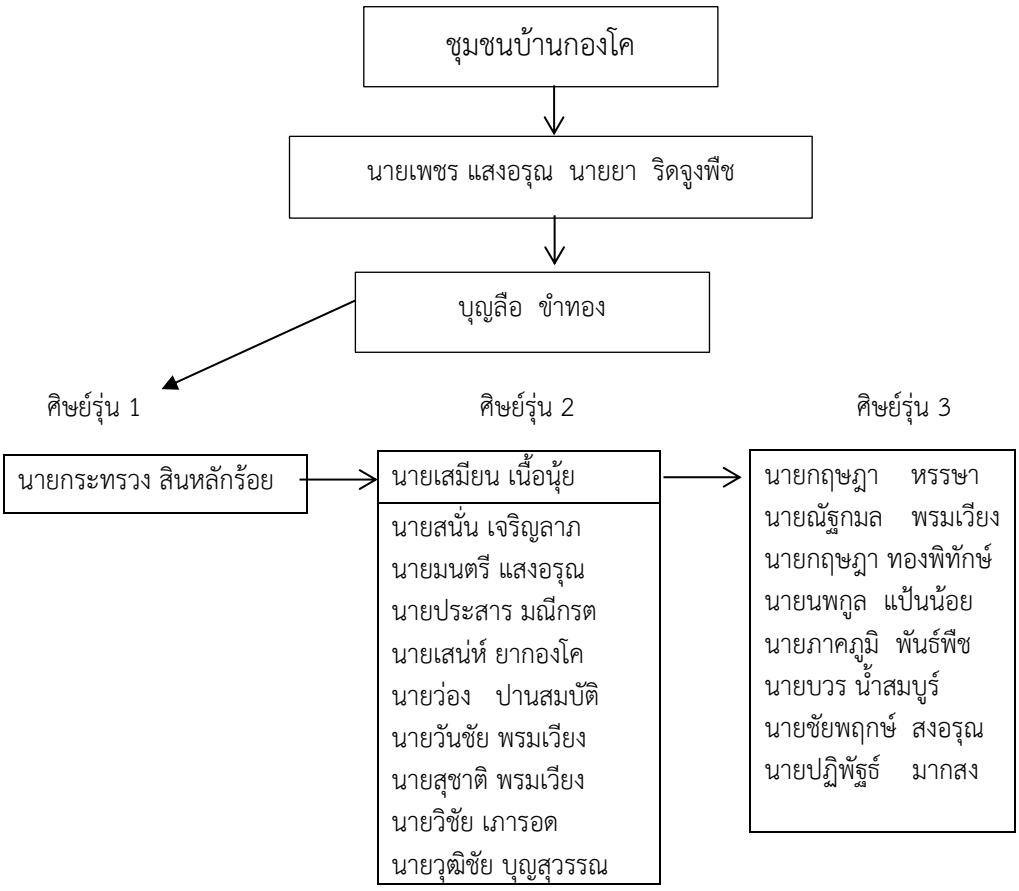

ภาพที่ 14 รายชื่อนักดนตรีมังคละกองโคที่ได้รับการสืบทอดในอดีตถึงปัจจุบัน
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

3.3 การสืบทอดพิธีกรรม (วงกองโค)

พิธีที่มีในวงดนตรีมังคละของวงกองโค แบ่งเป็น 3 พิธีกรรม คือ 1. พิธีไหว้ครูประจำปี 2. พิธีไหว้ครูก่อนการแสดง 3. พิธีการรับศิษย์ ซึ่งนักดนตรีมังคละถือเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์และสำคัญยิ่ง ดังนั้นจึงต้องมีไหว้ครูเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ส่งเสริมให้เกิดกำลังใจ ตลอดจนเป็นการคาราวะบูชาเครื่องดนตรีที่เปรียบเสมือนครู เช่นเดียวกันกับที่เชื่อว่าเมื่อไหว้ครูแล้วจะส่งผลให้บรรเลงได้ดี ถูกใจคนฟังเกิดความเชื่อมั่นในการบรรเลงและสามารถบรรเลงได้อย่างราบรื่นไม่ติดขัดแต่ประการใด

3.3.1 พิธีไหว้ครูประจำปี คณะบ้านกองโคจะกำหนดให้เป็นวันพฤหัสบดี ข้างขึ้น เดือน 6 ของทุกปี

ภาพที่ 15 เครื่องสังเวยวงกองโค
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

เครื่องสังเวย ประกอบด้วย หัวหมู 1 หัว ขาหมู 4 ขา เนื้อหมูช่วง 1 ชิ้น ไก่ 1 ตัว ปลา 1 ตัว ไข่ 9 ฟอง เหล้า 1 ขวด บุหรี่ 1 ซอง ผลไม้ 5-9 อย่าง ของหวาน 5 อย่าง ดอกไม้ 3-5 สี พวงมาลัย 9 พวง ใบศรี 1 คู่

ลำดับบทคาถาที่ใช้ในพิธีการไหว้ครูประจำปี วงกองโค (อุตรดิตถ์)
1.พระคาถาอาราธนาครูอาจารย์ทำน้ำมนต์
2.มนต์ธรณีสารน้อย
3.มนต์ธรณีสารใหญ่
4.พระคาถาสรรเสริญคุณ

ภาพที่ 16 ลำดับบทคาถาที่ใช้ในพิธีการไหว้ครูประจำปี วงกองโค (อุตรดิตถ์)
(ที่มา ศุภชัย ธีระกุล)

อภิปรายผลการวิจัย

ขั้นตอนของการสืบทอดดนตรีมังคละตามวิถีของปราชญ์ชาวบ้านในภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยแบ่งการศึกออกเป็น 3 หัวข้อได้แก่ กระบวนการสืบทอด ประวัติการสืบทอด การสืบทอดพิธีกรรม โดยแบ่งการศึกษาตามผู้ให้ข้อมูลดังนี้

กระบวนการสืบทอด ดนตรีมังคละมีการสืบทอด โดยการสืบทอดจากลูกหลาน ญาติใกล้ชิด จะเป็นการใช้บ้านของผู้สอนเป็นหลักส่วนถ้าเป็นบุคคลภายนอกจะให้ได้รับอนุญาตก่อนที่จะเรียนได้ ซึ่งในปัจจุบันการเรียนส่วนใหญ่จะเป็น ส่วนราชการและโรงเรียนที่สนใจเป็นส่วนใหญ่เมื่อเรียนจนพอมีความเข้าใจจึงให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน และเมื่อชำนาญจึงให้เรียนรู้จากแสดงจากสถานการณ์จริง สอดคล้องกับ ปฐม นิคมานนท์. (2535 : 279–281) อาชีพและความชำนาญหลายอย่างที่เกิดขึ้นด้วยการคิดค้น ดัดแปลงและพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง และถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน หรือผู้สนใจ

การเรียนด้วยตนเองนี้เกิดขึ้นจากการชอบสิ่งนั้นมาตั้งแต่เด็ก เห็นตัวอย่างคนอื่นทำแล้วสนใจ พยายามเลียนแบบและฝึกฝนจนชำนาญ มีผู้ชี้แนะในเบื้องต้น แล้วมาฝึกฝน และคิดค้นด้วยตนเองจนมีความชำนาญ

ประวัติการสืบทอด ประวัติดนตรีมังคละในปัจจุบันไม่สามารถบ่งบอกว่ามีความเป็นมาที่มาพบเพียงหลักฐานการจดบันทึกหรือตามหลักศิลาจารึกต่าง ๆ ซึ่งนำมาเกี่ยวโยงกับวัฒนธรรมดนตรี ซึ่งก็เป็นเพียงการพบเห็นซึ่งไม่อาจที่จะบ่งบอกถึงความเป็นมาที่แน่นอนได้ แต่ยังสามารถสืบค้นการสืบทอดความเป็นมาจากบุคคลจากการบอกเล่าต่อกันมา จึงพบแค่การสืบทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น สอดคล้องกับ ประทีป นักปี่. (2548: 11) นิทานพื้นบ้านที่เล่าสืบต่อกันมานมนานนั้นไม่รู้ว่าผู้เล่าเริ่มแรกเป็นใคร อ้างแต่ว่าเป็นของเก่าที่เล่าสืบทอด กันมาเรื่อย ๆ แม้นิทานปรากฏชื่อผู้เขียน เช่นนิทานของกริมม์ ผู้เขียนคือกริมม์เองก็อ้างว่าเล่าตามเค้านิทานที่มีแต่เดิมไม่ใช่ตนแต่งขึ้น หรือเรื่องศรีธนญชัย มีคนเอามาเขียนเป็นหนังสือหลายสำนวน แต่ต้นเดิมสุดไม่รู้ว่าใครเล่นขึ้นก่อน ศรีธนญชัยจึงเป็นนิทานพื้นบ้าน

การสืบทอดพิธีกรรม พิธีกรรรมดนตรีมังคละ มี 3 พิธีกรรม ประกอบด้วย พิธีกรรมการไหว้ครู พิธีกรรมก่อนการแสดง พิธีกรรมการรับศิษย์ พิธีกรรมจะทำด้วยความเรียบง่ายจากบทสวดที่ใช้ในพิธีกรรมมีเพียงการบอกกล่าวครูบาอาจารย์ บูชาเทพ ภูตผี และขอขมาตามความเชื่อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wong, Deborah Anne (1992: 2320) ได้ศึกษาประเพณีการไหว้ครู : พิธีกรรมการบรรเลงและศาสตร์แห่งความรู้ในกรุงเทพฯ ในยุคปัจจุบัน สรุปผลวิจัยได้ว่า พิธีกรรมการเชิดชูเกียรติครูเรียกว่าพิธีไหว้ครูดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นพิธีกรรมในการถ่ายทอดพลังทางจิตวิญญาณจากครูมาสู่ผู้บรรเลงหรือผู้แสดง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเมธ เมขาวิทยากุล (2531: 1-3) ได้ศึกษาเรื่องความเชื่อของชาวบ้านพลวง ตำบลกังแอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ผลวิจัยพบว่า พิธีกรรมในแต่ละพิธีกรรมเกิดจากบรรพบุรุษได้เริ่มขึ้นแล้วปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจากอดีตถึงปัจจุบัน มีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นเครื่องหมายของกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง ๆ โดยมีสัญลักษณ์ร่วมกันซึ่งเน้นในเรื่องของจิตใจอันเป็นจุดมุ่งหมายใหญ่ เพื่อให้เกิดความสบายใจ เพิ่มกำลังใจ สาเหตุที่ทำเพราะเกิดความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติในการประกอบพิธีกรรมมีความหวังว่าสิ่งเหล่านั้นจะทำให้สมหวังและช่วยให้ปลอดภัยจากความกลัวอำนาจลึกลับเหล่านั้นได้

การสืบทอดดนตรีมังคละตามวิถีของปราชญ์ในภาคเหนือตอนล่าง สรุปได้ว่า คณะลุงเต้า คณะศ.ราชพฤกษ์ และคณะกองโคเป็นขั้นตอนในการนำไปสู่การบรรเลงดนตรีมังคละ และการสอนเพื่อให้มีความเคารพต่อครูผู้สอนหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนที่จะเข้าไปสู่ขั้นการเรียนรู้ดนตรีมังคละ ซึ่งมีกระบวนการสืบทอดในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งผู้รับการสืบทอดจะมาจากบุคคลในบ้าน ซึ่งเป็นลูก หลาน ที่มีความสนใจในปัจจุบันน้อยลง เป็นหน่วยงานหรือสถานศึกษาซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่มีความสนใจมากกว่า ทำให้การสืบทอดในผู้เรียนนั้นผู้เรียนรู้นอกบ้านจะได้รับการสืบทอดจากประสบการณ์การทำงานและจากแสดงจากสถานการณ์จริง ซึ่งทำให้การสืบทอดยังไม่ลึกซึ้งเหมือนผู้ที่สืบทอดจากในบ้านที่ได้รับการสืบทอดจากกลุ่มคนผู้เป็นต้นแบบหลักซึ่งมีความรู้แท้จริง ในเรื่องประวัติมังคละในแต่ละวงนั้นไม่ทราบความเป็นมา มีเพียงเป็นการบอกเล่าต่อกันมาในช่วงหนึ่งเท่านั้น ซึ่งมีข้อมูลการสืบทอดกัน 3-4 รุ่นเท่านั้น การสืบทอดพิธีกรรมมีความแตกต่างกับสมัยก่อนซึ่งเป็นเพียงการทำพิธีแบบง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากซึ่งทำพิธีไหว้แค่เพียงครู อาจารย์ที่ล่วงลับไปแล้ว ผีบ้าน ผีเรือนและสิ่งที่

เคารพในบ้านหรือสถานที่ที่ไปแสดง ซึ่งในปัจจุบันได้รับอิทธิพลที่มีลักษณะคล้ายกับการทำพิธีกรรมแบบดนตรีไทยในปัจจุบันเพื่อให้มีความยิ่งใหญ่และความหน้าเชื่อถือมากขึ้นตามความคิดของบุคคลในแต่ละยุคสมัยที่อยู่ในวงมังคละ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. บุคคลและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานศิลปวัฒนธรรม ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมดนตรีมังคละ เพื่อส่งเสริมการคงอยู่ของดนตรีมังคละ และสนับสนุนงานที่เกี่ยวกับดนตรีมังคละให้อยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน

2. หน่วยงานทางการศึกษา ควรนำดนตรีมังคละเข้าบรรจุในการเรียนการสอนในระบบการสอนหรือเป็นวิชาสอนเสริม เพื่อส่งเสริมดนตรีมังคละให้กับนักเรียนนักศึกษาให้มีความเข้าใจในวัฒนธรรมพื้นบ้านในพื้นที่ของตนเอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงปัจจัยทางด้านที่มีผลต่อการสืบทอดดนตรีมังคละ เป็นปัจจัยที่มีการส่งเสริมดนตรีมังคละให้คงอยู่ เพื่อนำผลที่ได้มาเพื่ออนุรักษ์ดนตรีมังคละให้อยู่กับสังคมต่อไป

2. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงปัจจัยทางด้านการสร้างเครื่องดนตรีมังคละ เป็นปัจจัยที่มีการส่งเสริมผู้ที่มีความรู้ในงานช่างให้มีความสนใจในเครื่องดนตรีมังคละ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาเพื่ออนุรักษ์วิชาช่างเครื่องดนตรีมังคละให้เป็นอาชีพต่อไป

บรรณานุกรม

แก้วกร เมืองแก้ว. (2544). *มังคละ: กรณีศึกษาวงดนตรีพื้นบ้านของนายพรต คชนิล* (ปริญญานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คมกริช การินทร์. (2555). มังคละ: ดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือตอนล่าง**.** ใน *นเรศวรวิจัย ครั้งที่ 8* (น.1085). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปฐม นิคมานนท์. (2535). *การค้นหาความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนบทไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ประทีป นักปี่. (2535). *เอกสารประกอบคำสอนดนตรีพื้นบ้านไทย.* พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร,

สธน โรจนตระกูล. (2553). *การสังเคราะห์ทำนองเพลงจากวงดนตรีมังคละเป็นทำนองหลัก* (รายงานการวิจัย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

สธน โรจนตระกูล. (2555). *ดนตรีร่วมสมัย: การพัฒนาทำนองเพลงจากวงมังคละเป็นวงดุริยางค์* (รายงานการวิจัย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

สันติ ศิริคชพันธ์. (2540). *วงมังคละในจังหวัดพิษณุโลก* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุเมธ เมขาวิทยากุล. (2531). *ความเชื่อของชาวบ้านพลวง ตำบลกังแอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์.* มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

Wong, Deborah Anne. (1992). The Empowered Teacher : Ritual, Performance, and Epistemology in Contemporary Bangkok. *Dissertation Abstracts international. 52*(7) : 2320-A.

การแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการ[1]

Bias Elimination In Thai Society With Buddhist Integrated Approach

วิมุตาพร บริบูรณ์ลาภผลิน[2] และ สุวิญ รักสัตย์[3]
Vimutapon Boriboonlarppalin and Suvin Ruksat

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาอคติและการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่แก้ไขปัญหาอคติ 3)เพื่อบูรณาการการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา 4)เพื่อนำเสนอแนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการ” โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า อคติคือทัศนคติที่เป็นผลมาจากความรู้ ความเชื่อ ความรู้สึก ความคิดเห็นที่นำไปสู่การกระทำในเชิงการยอมรับ หรือไม่ยอมรับ จนเกิดการปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ด้วยลักษณะของอคติความลำเอียงที่มีอิทธิพลต่อจิตโดยรวมที่เกี่ยวข้องกับความชอบและไม่ชอบ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาจัดอคติไว้เป็น 4 ประการคือ 1) ความลำเอียงเพราะรัก 2) ความลำเอียงเพราะไม่ชอบ 3) ลำเอียงเพราะความหลง 4) ลำเอียงเพราะความกลัว เมื่ออคติเกิดขึ้นในจิตมนุษย์แล้ว การปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดย่อมมีความไม่เป็นธรรม

การแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทย ได้แก่ 1.กฎหมาย 2.ขัดเกลาทางสังคม หลักพุทธธรรมที่นำมาเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาอคติ คือ พรหมวิหาร 4, ขันติธรรม, อภัยทาน, โยนิโสมนสิการ

การบูรณาการการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา สามารถกระทำได้ร่วมกับหลักทางจิตวิทยา โดยต้องเริ่มต้นที่ตนเองก่อน เพื่อไม่ให้จิตเกิดความลำเอียงที่ทำให้ปฏิบัติผิดไปจากหลักการ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์เนื้อหาจึงอยู่บนหลักที่ว่า “รักอย่างเข้าใจ สร้างมิตรไมตรี มีความรู้จริง ไม่ทิ้งเหตุและผล” โดยสรุปเป็นรูปแบบองค์ความรู้เรียกว่า “GLHDF MODEL” ซึ่งเกิดจากความเข้าใจที่ต้องปฏิบัติต่อแรงโน้มเอียงนั้นให้ถูกต้องเพื่อไม่ให้เกิดเป็นปัญหาสังคมต่อไป

คำสำคัญ: อคติ, ปัญหาสังคมไทย, บูรณาการการแก้ปัญหา, หลักพุทธธรรม

[1] ดุษฎีนิพนธ์ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2562

[2] นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อีเมล iammintka@hotmail.com
Student in Doctor Philosophy Program of Buddhist Studies, Mahamakut Buddhist University. Email: iammintka@hotmail.com

[3] อาจารย์, อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อีเมล puzinnian@hotmail.com
Lecturer, Mahamakut Buddhist University. Email: puzinnian@hotmail.com

Abstract

The objectives of this qualitative research were 1) To study Bias and Elimination of Bias in Thai Society 2) To study Buddhist principles for Eliminating Bias in Thai society 3) To integrate the Elimination of Bias in Thai Society with principles in Buddhism, and 4) To propose guidelines in building new knowledge regarding the model of elimination of Bias in Thai society with Buddhist integrated approach. The research is the documentary qualitative by analyzing Buddhist principles in the primary sources, Tipitaka and the in-depth interview of 10 key informants.

The results indicated as follows:

Bias is an attitude that results from knowledge, beliefs, feelings, opinions that are accepted or rejected and then lead to action. The nature of bias approaches the scope of psychology owing to the bias tendency influencing the mental condition. Psychological overall, it's about the likes and dislikes. In Buddhism, there are 4 Biases namely 1) biased for love 2) biased for anger 3) biased for delusion and 4) biased for fear. Whenever Biases occur in the performance of duties or treats other people, there will be bias, unfairness and wrong doing.

The solution to bias in Thai society is still used according to international system, based on law and socialization The Buddhist principles that can solve the problem of Bias are Brahmavihara 4, Khanti, Yonisomanasikara and Kalamasutta

Integration of solution to bias in Thai society with the Buddhist principles can be done with both psychological condition and socialization. Firstly, it should be started in oneself. In order not to cause mental bias that makes the practice go wrong in principle.The body of knowledge gained from content synthesis is based on the principle that “Love with understanding, Being friendly, Knowing the truth, and Not leaving the reason”. It can be concluded as the concreate knowledge called “GLHDF MODEL” by understanding to treat the tendency correctly. By having done this so, the social problem is not continued so far.

Keywords: Bias, Elimination In Thai Society, Buddhist principles, Integrated Approach

บทนำ

อคติถือได้ว่าเป็นรากฐานของความขัดแย้ง และเป็นปัญหาของสังคมไทย ด้วยเหตุที่สังคมเป็นจุดรวมของประชากรที่มีพื้นฐานทางครอบครัวที่แตกต่างกันทั้งฐานะทางสังคม การศึกษา ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมมาอยู่รวมกันย่อมจะเกิดอคติขึ้นได้ ในฐานะที่ทุกคนถือว่าเป็นสมาชิกของสังคม นับตั้งแต่เป็นสมาชิกครอบครัว สมาชิกหมู่บ้าน ชุมชน การศึกษา สมาชิกในองค์กรการทำงาน สมาชิกของวัด จนกระทั่งเป็นสมาชิกของประเทศ ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเป็นผู้ปกครอง หรือผู้ถูกปกครองในสังคมก็ตาม ย่อมต้องพบกับคนหมู่มากที่มีความคิดเห็นที่ต่างกัน และมุมมองที่ต่างกันไป ซึ่งแนวคิดหรือความคิดที่ต่างกันของแต่ละบุคคลนั้นมาจากทัศนคติ ความคิด ประสบการณ์ หรือการเรียนรู้ของปัญหาที่แตกต่างกันไป จึงทำให้เกิดความเห็นต่าง ส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติได้ โดยระดับของผลกระทบที่เกิดขึ้นมีแนวโน้มความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

สำหรับประเทศไทยในห้วงเวลาที่ผ่านมานั้น จะเห็นได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากอคติของคนในชาติอย่างรุนแรงที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จากข้อมูลการเผยแพร่ของสื่อจะเห็นได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อคนในสังคม เช่น ความขัดแย้งด้านความคิด ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างสีเสื้อ การแบ่งพรรคแบ่งพวก อำนาจ-ผลประโยชน์ ความไม่เป็นธรรม ฯลฯ ดังที่ปรากฏทางสื่อทุกสำนักพิมพ์อยู่จนถึงทุกวันนี้ ซึ่งสื่อเองก็มีผลในการชี้นำความเปลี่ยนแปลงหรือคงไว้ซึ่งทัศนคติของประชาชนในการรับรู้ข้อมูล ซึ่งการนำเสนอของข่าวยุคปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่ขาดการไตร่ตรองมากกว่าความรับผิดชอบต่อผลกระทบจากการนำเสนอที่อาจผิดพลาดได้ ดังเช่น สื่อมักจะใส่ความคิดเห็นลงไปในข่าว มีความเอนเอียงไปทางด้านใดด้านหนึ่ง หรือมีอคติต่อข่าวที่นำเสนอเป็นฐานอยู่แล้ว มักจะนำเสนอข่าวโดยแทรกความคิดเห็นเชิงชี้นำไปยังผู้รับสารโดยไม่เสนอเฉพาะข้อเท็จจริง

ผลที่เกิดจากอคตินั้นได้ส่งผลต่อสังคมไทยในปัจจุบัน และกระทบต่อประเทศชาติ เพราะอคติมีผลต่อความขัดแย้ง การจะลดอคติได้นั้นจะต้องเกิดขึ้นจากสภาวะทางจิตใจที่ยอมลด ละ ความคิดความถือดีต่อกัน ดังจะเห็นได้จากสถานการณ์ของประเทศไทยที่ผ่านมา คนไทยเกิดความไม่ลงรอยกันของคนในสังคมทั้งด้านความคิด ความเห็นที่แตกต่างกัน ความรู้สึก ความเชื่อ ทัศนคติที่ต่างกันไป จนสู่ความขัดแย้ง ความไม่เป็นธรรม การแบ่งพรรคแบ่งพวก จนกระทั่งขาดความสามัคคี ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อตนเอง และสังคม จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ และไปต่อได้ยาก

ในการสร้างรูปแบบการลดอคติให้เกิดขึ้นได้นั้น จำเป็นต้องใช้ระยะเวลา และการดำเนินการที่มีหลักการ มีเป้าหมาย มีระเบียบแบบแผน และมีกลไกในการขับเคลื่อนที่ตกผลึกแล้ว เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เข้าถึงสาเหตุของปัญหา การร่วมกันหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งการป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำ ทั้งนี้ยังต้องอาศัยรูปแบบการแก้ปัญหาอคติด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเข้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกที่มีอคติต่อกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการ ลด ละ ความเป็นอคติในจิตใจของตน เพื่อการอยู่ร่วมกันภายในสังคมอย่างเข้าใจกันและกันบนแตกต่างได้อย่างสันติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอคติและการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่แก้ไขปัญหาอคติ
3. เพื่อบูรณาการการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

4. เพื่อนำเสนอแนวทางและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการ”

กรอบแนวคิดของการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาเชิงอคติ (George Eaton Simpson and J.Milton Yinger.1965) อคตินั้นคือทัศนคติที่เป็นไปด้วยอคติที่เป็นอารมณ์ และเป็นทัศนคติที่ก้าวร้าว อคตินั้นก็คือ predisposition หรือความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นบางอย่างโดยวิธีการบางอย่าง ทัศนคติลักษณะนี้จะมีต่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งด้านทัศนคติ , แนวคิดอคติเชิงพุทธใน พระวินัยปิฎก คัมภีร์ปริวาร ด้วยเรื่องการถึงอคติ (ความลำเอียง) มี 4 อย่าง คือ 1) ลำเอียงเพราะชอบ 2) ลำเอียงเพราะชัง 3) ลำเอียงเพราะหลง 4) ลำเอียงเพราะกลัวและการไม่ถึงอคติ (ความไม่ลำเอียง) มี 4 คือ 1)ไม่ลำเอียงเพราะชอบ 2)ไม่ลำเอียงเพราะชัง 3)ไม่ลำเอียงเพราะหลง 4) ไม่ลำเอียงเพราะกลัว (วิ.ป. 8/324/460) , การแก้ปัญหาสังคมไทย 1.กฎหมาย 2.การขัดเกลาสังคม(Broom and Selznick Sociology.1958)

2. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการนำมาแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทย โดยการนำหลักพรหมวิหาร 4 (ที.ปา.11/305/275), ขันติธรรม (ที.ม. 10/90/43-44), อภัยทาน (อภิ.กถา.37/287-290) โยนิโสมนสิการ (วินย 7/613/377) และกาลามสูตร (องฺ.ติก.20/66/257)

3. นำแนวคิดทฤษฎี, หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำมาบูรณาการร่วมกับบทสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำมาบูรณาการการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร เป็นการวิเคราะห์ และสังเคราะห์จากเอกสารเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก พร้อมทั้งข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ คือ อรรถกถา ฎีกา หนังสือ บทความ วารสาร ข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต ทฤษฎี งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากการแบ่งกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ดังนี้ 1) ด้านพระสงฆ์ 4 รูป 2) ด้านนักวิชาการ 4 ท่าน 3) ด้านนักกฎหมาย 2 ท่าน รวม 10 รูป/คน โดยพิจารณาจากผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชน มีการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งด้านการปริยัติ และปฏิบัติ มีผลงานทางพระพุทธ ศาสนา เช่น การสอน การบรรยายธรรม เขียนหนังสือ ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการด้านการแก้ไขปัญหาสังคม และผู้ทรงคุณวุฒิมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านพุทธศาสนา เป็นต้น

3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสรุปผลของการค้นคว้าเอกสาร และการสัมภาษณ์ เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาบูรณาการพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการ

4. สรุปผลจากวิจัยเพื่อหาข้อสรุป และนำเสนอรูปแบบการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากการวิจัย บทสัมภาษณ์ เอกสาร พร้อมด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎกทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อาศัยข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงในแต่ละประเด็น แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อนำเสนอแนวทางและสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการ เพื่อให้คำตอบตามโจทย์วิจัย ผลการวิจัยพบว่า

1. อคติ และการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทย

อคติถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญต่อสมาชิกในสังคมไทย เพราะอคติคือรากฐานของความขัดแย้งต่าง ๆ เมื่อคนในสังคมมีการรวมตัวกันมากกว่า 2 คนขึ้นไป อคติถือเป็นนามธรรมที่เกิดขึ้นในจิตของมนุษย์ ทำให้เกิดความโน้มเอียงไปในทิศทางที่ไม่ถูกต้อง ในทางทฤษฎีต่างประเทศจึงนำอคติเข้าไปผนวกประกอบกับทัศนคติ โดยทัศนคตินั้นมีหลักเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกที่มีผลต่อการยอมรับ และไม่ยอมรับต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ด้วยการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ทำให้เกิดการแบ่งพรรคพวก มีอคติต่อกัน ไม่มีความสามัคคี ดังที่ปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน

ปัญหาอคติในสังคมไทยมีหลากหลายปัญหา แต่หนึ่งในปัญหานั้นคือ 1) อคติกับการไม่ยอมรับความคิดเห็นต่าง, 2) อคติกับความขัดแย้งต่อการรับรู้/อำนาจ-ผลประโยชน์, 3) อคติกับความไม่เป็นธรรม

ปัญหาอคติกับการไม่ยอมรับด้านความคิดเห็นต่าง และพฤติกรรมต่างกัน ปัญหาดังกล่าวเกิดจากระดับข้อมูลการรับรู้ที่ต่างกัน มีไม่เท่ากัน การรับฟังปัญหา ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นในพื้นฐานระดับจิตใจที่ต่างกัน เพราะมุมมองแต่ละคนย่อมมีมุมมองที่แตกต่างกันไปทั้งด้านความคิด และพฤติกรรมที่สะสมมาจากการเรียนรู้ รับรู้ ความเชื่อ ประสบการณ์พื้นฐาน จนกระทั่งแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบการยอมรับ หรือไม่ยอมรับ นำไปสู่ความโน้มเอียงไปในทางที่ชอบ และไม่ชอบ ทั้งนี้การไม่ยอมรับที่เกิดจากอคติที่มีอยู่ในจิตของมนุษย์ เพราะความไม่รู้ การหลงผิด ขาดการพิจารณาไตร่ตรองไม่เปิดใจรับข้อมูลใด ๆ จึงทำให้ส่งผลให้เกิดปัญหาแตกแยกในสังคมไทยด้วยความที่ว่าต่างฝ่ายต่างคิดว่าไม่ใช่พวกตนเอง

ปัญหาอคติกับความขัดแย้งที่ประกอบด้วยความขัดแย้งที่เกิดจากการรับรู้ข้อมูล อิทธิพลผลประโยชน์ สิ่งเหล่านี้เป็นรากเหง้าของปัญหาที่ทำให้คนในสังคมไทยเกิดอคติ 4 จากผลที่ได้ในการรับรู้ข้อมูลที่บิดเบือนจากความเป็นจริงทำให้เกิดอคติในการที่ไม่รู้จริงที่ขาดการพิจารณา หรือการสร้างความเกลียดชังกับอีกฝ่ายที่จะทำการแฝงไปกับข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับรู้มาในลักษณะการโพสต์ต่อจนกลายเป็น hate speech อย่างเต็มตัวแสดงให้เห็นถึง ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ที่เกิดจากการรับรู้ต่าง ๆ ของข้อมูลที่บิดเบือนจากความเป็นจริง ทำให้คนในสังคมขาดการพิจารณาถึงสาเหตุการรับรู้ แหล่งเชื่อถือได้

จากที่ไหน เพราะเมื่อไม่มีการตรวจสอบจึงทำให้เกิดความขัดแย้งต่อการรับรู้ในข้อมูลที่บิดเบือนจากข้อเท็จจริง

ส่วนปัญหาผู้มีอำนาจอิทธิพลในการเอื้อผลประโยชน์ให้กับตนเอง และพวกพ้องก่อเกิดโมหาคติและภยาคติ ให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยความกลัว จึงต้องทำตามภายใต้คำสั่งของผู้มีอำนาจ เกิดการถูกเอารัดเอาเปรียบทำให้ไม่ได้รับความเป็นธรรม ด้วยความกลัวผู้มีอำนาจอิทธิพล จึงทำให้เกิดความเสียหายกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะกระทบถึงบุคคลใกล้ชิด เครือญาติ บุคคลที่เรารัก หรือกระทบถึงหน้าที่การงานที่ทำ ดังนั้น ปัญหาความขัดแย้งด้านข้อมูล และการเกรงกลัวต่ออำนาจอิทธิพลและผลประโยชน์ จึงถือได้ว่าเป็นภัยต่อสังคมและเป็นปัญหาที่ยากจะแก้ให้หมดไปจากสังคมไทย เพราะจะมีผู้ที่ฉกฉวยโอกาสเข้ามาด้วยอำนาจ ผลประ โยชน์เสมอ

ปัญหาความไม่เป็นธรรม/อยุติธรรมเกิดขึ้นเมื่อได้รับการปฏิบัติต่างกัน ด้วยความไม่เป็นธรรม ไม่เที่ยงตรง ไม่เป็นกลาง ซึ่งระบบของ “ความอยุติธรรม” ที่เกิดจากการแข่งขัน แก่งแย่ง ช่วงชิงความได้เปรียบตามกำลัง และศักยภาพของแต่ละบุคคลในสังคม และต้องยอมรับว่าสังคมไทยยังมีระบบในเชิงอุปถัมภ์ หรือโครงสร้างทางสังคมในลักษณะการแบ่งพรรคแบ่งพวกทำให้เกิดการไม่เป็นธรรม มีอคติต่อฝ่ายตรงข้ามที่ไม่ใช่พวกตนเอง ไม่ยอมรับความคิดเห็นต่างกันจนทำให้เกิดความขัดแย้ง สู่ความแตกแยกแบ่งพรรคแบ่งพวก จึงทำให้สังคมไม่ได้รับความเป็นธรรม ขาดความสามัคคี

แนวทางในการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยประกอบด้วย 1) *กฎหมาย* ผู้นำ และผู้มีอำนาจในการตัดสินใจต้องดำรงความเที่ยงธรรมมีใจเป็นกลางไม่เอนเอียง ไม่เลือกปฏิบัติเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ประชาชนทุกคนต้องได้รับการตัดสินความจากผู้มีอำนาจตัดสินโดยเฉพาะนักกฎหมาย ผู้พิพากษาต้องดำรงความเป็นธรรมไม่มีอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือมีแนวโน้มการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าแล้ว มีความยุติธรรมในการตัดสินความที่ปราศจากอคติ 4, 2) *การขัดเกลาสังคม* เป็นบรรทัดฐานเพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการอบรมสั่งสอนให้รู้รักษาระเบียบวินัยตั้งแต่สังคมในครอบครัว, โรงเรียน, สายงานอาชีพ, ศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยขัดเกลาจิตใจมนุษย์ให้ลด ละ อคติได้ ไม่ว่าการร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมทางศาสนา หรือการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งหล่อหลอมให้คนในสังคมรู้จักประณีประนอม รู้จักการเปิดโอกาสที่จะรับฟังผู้อื่นที่มีความคิดทัศนคติต่างกัน

2. หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่แก้ไขปัญหาอคติ

สังคมส่วนใหญ่มีความเชื่อในหลักธรรมคำสอนที่จะสามารถขัดเกลาจิตใจมนุษย์ได้ระดับหนึ่ง ผู้วิจัยจึงนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่แก้ไขปัญหาอคติ คือ 1) พรหมวิหาร 4 , 2) ขันติ , 3) อภัยทาน, 4) โยนิโสมนสิการ และกาลามสูตร ที่มีลักษณะสัมพันธ์กับอคติ ดังนี้

1) พรหมวิหาร 4 ถือได้ว่าเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานทางจิตใจของมนุษย์ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้จะช่วยขัดเขลาจิตใจของคนในสังคมทุกระดับชั้นของสังคม เริ่มจากสมาชิกสังคมในสถาบันครอบครัว จนถึงผู้นำ ผู้ปกครอง ผู้บริหาร หรือผู้มีอำนาจต่อการตัดสินสิ่งหนึ่งสิ่งใด หลักพรหมวิหารเป็นหลักธรรมที่ต้องคอยช่วยเตือนตัวเองถึงความเหมาะสมในด้านพฤติกรรมที่จะคอยกำกับไม่ให้เข้าถึงอคติ 4 เช่น เมื่อมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดเข้ามากระทบทางจิตให้เกิดความรู้สึกที่เอนเอียงทำให้เกิดความไม่พอใจ ไม่เป็นที่ยอมรับเพราะต่างทัศนคติกับตน ด้วยฐานของอารมณ์โกรธความไม่ชอบต่อบุคคลใดก็ต้องระงับจิตใจตนเองด้วยการใช้เมตตาต่อบุคคลนั้น เพื่อไม่ให้ตนลุแก่อำนาจ

โทสะ หรือแม้กระทั่งบ้างครั้งคนใกล้ชิดอยากจะขอความช่วยเหลือให้ช่วยญาติพี่น้องตนให้พ้นจากการกระทำผิด ตนเองจะต้องใช้อุเบกขาธรรมในการเข้ามาตัดสิน เป็นไปตามหลักฐานทางกระบวนการเพื่อไม่ให้เสียในหลักการและไม่เข้าถึงในอคติ 4

2) หลักขันติธรรม ความอดทนอดกลั้นจะเป็นคุณธรรมที่เตือนสติของบุคคลในสังคม ให้รู้จักที่จะอดทนอดกลั้นถึงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากความแตกต่างของบุคคลในสังคม เพื่อประคับประครองตนมิให้เกิดความเอนเอียงในอคติ 4 อันจะเกิดขึ้น ที่มีความจำเป็นอย่างมากต่อการอดทนต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อไม่ให้กระทำไปในทางที่ผิด เช่น อดทนอดกลั้นที่จะไม่ช่วยเหลือคนสนิทด้วยใจที่รักมากเกิน ความอดทนนี้จะเป็นการยับยั้งไม่ให้สู่ฉันทาคติ โมหาคติ ภยาคติ ตนเองต้องมีขันติไม่ใช้อำนาจไปในทางที่ผิดตัดสินบุคคลนั้นความไม่ชอบส่วนตัว นำมาเป็นเครื่องชี้วัดว่าผิดถูกจนทำให้เสียหลักการ ฉะนั้นเพื่อไม่ให้ตัวอคติเข้ามาทำลายให้เสียหลักความเป็นธรรมต่อตนเองและผู้อื่น ต้องวางใจเป็นกลางด้วยขันติ

3) หลักอภัยทาน เป็นทานที่สูงมาก เป็นผลสืบเนื่องมาจากจิตใจที่มีเมตาตาเป็นที่ตั้ง ถือเป็นทานที่ทำได้ยากกว่าทานชนิดอื่น เพราะผู้ให้จะต้องมีคุณธรรมของพรหมวิหารเป็นหลักยึดมั่นในจิตใจจึงจะเกิดอภัยทานได้ เมื่อต้องอยู่ในสังคมโดยเฉพาะสังคมปัจจุบัน เป็นสังคมที่ยังมีความเป็นอคติปรากฏให้เห็นอยู่ ย่อมส่งผลกระทบขึ้นทางด้านจิตใจของคนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้จะใช้หลักธรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คือหลักพรหมวิหาร 4 และขันติธรรม เป็นหลักที่ยึดมั่นในจิตใจแล้วก็ตาม หากขาดอภัยทาน ความไม่ถือโกรธ ไม่อาฆาตพยาบาท การยอมยกโทษให้ซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นการระงับจิตไม่ให้ตกสู่ในอคติ 4 การให้อภัยผู้อื่นถือได้ว่าเป็นการยกระดับจิตใจขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง

4) หลักโยนิโสมนสิการและกาลามสูตร จะเป็นคุณธรรมที่คอยกลั่นกรองสิ่งที่มากระทบทางจิตในการรับรู้ของบุคคลในสังคมได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันการรับรู้ข่าวสารในสังคมมีความรวดเร็วมาก หากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไม่มีการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ เหตุและผลอย่างมีสติ ย่อมนำไปสู่ความลำเอียง ความมีอคติต่อเรื่องนั้น ๆ ได้ เพื่อไม่ให้เกิดความลำเอียง จากการรับรู้ข้อมูลที่บิดเบือนจากความจริง จักต้องมีการพิจารณาอย่างถ้วนถี่ ด้วยการคิดวิเคราะห์ถึงหลักเหตุและผลที่ปรากฏ พร้อมด้วยการพิจารณาอีกขั้น เพื่อให้เกิดปัญญาในการวิเคราะห์ถึงเรื่องหนึ่งเรื่องใด ด้วยการนำกาลามสูตรพิจารณาอีกขั้น เพื่อไม่ให้ตนตัดสินที่ผิดพลาดที่เกิดจากความไม่รู้ เมื่อรู้แล้วก่อให้เกิดประโยชน์ก็ปฏิบัติเสีย หากเมื่อรู้แล้วไม่เป็นประโยชน์ก็ควรละเสียไม่นำมาปฏิบัติ ฉะนั้นหลักโยนิโสมนสิการและกาลามสูตรถือได้ว่าเป็นหลักคิดวิเคราะห์พิจารณาอย่างถี่ถ้วน เพื่อความยุติธรรม และไม่ถูกอคติ 4 เข้าครอบงำกระทำในทางที่ผิด

3. บูรณาการการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

การบูรณาการการแก้ปัญหาอคติในสังคมไทยนั้น สิ่งแรกสมาชิกในสังคมต้องมีจิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองและส่วนรวม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่เลือกปฏิบัติกับผู้ใดที่รู้สึกได้ถึงความไม่เป็นธรรม สมาชิกในสังคมทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่เท่าเทียมกัน ปฏิบัติเหมือนกัน ไม่มีใครมีอำนาจเหนือกว่าใคร ฉะนั้น หลักธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการนำมาพัฒนาจิตใจของสมาชิกในสังคมให้ได้เข้าถึงหลักธรรมในพุทธศาสนามากขึ้น โดยมีความเชื่อตามแนวพุทธที่ว่า “ใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน” เมื่อจิตใจได้ถูกขัดเกลาด้วยหลักธรรมในพุทธศาสนาแล้วย่อมจะทำให้ความคิด

และการกระทำของคนในสังคม ลดละอคติได้บ้าง ซึ่งหลักธรรมในพรหมวิหาร 4, ขันติธรรม, อภัยทาน, โยนิโสมนสิการและกาลามสูตร ซึ่งเป็นหลักที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความเข้าใจในกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้เรียนรู้ฝึกฝนอบรมได้มีการปฏิบัติ จนเกิดความเข้าใจในหลักธรรม และน้อมนำหลักธรรมเหล่านี้ไปปฏิบัติต่อตนเองและบุคคลในสังคมให้เกิดความสงบสุข มีความเอื้ออาทรต่อกัน

บูรณาการด้วยการเริ่มต้นเข้าถึงสมาชิกในสังคมตั้งแต่ระดับสถาบันครอบครัว ระดับการศึกษา องค์กร ศาสนา และสื่อมวลชน ให้มีส่วนร่วมในการอบรม การให้ความรู้ สร้างความเข้าใจในหลักธรรม และน้อมนำหลักธรรมดังกล่าวนำไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ภายใต้ของ “การเข้าใจทางการกระทำที่ถูกต้อง” ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทย เช่น การจัดกิจกรรมตั้งแต่ระดับโรงเรียน สถานที่อบรมต่าง ๆ กิจกรรมทางศาสนาทุกศาสนา โดยเฉพาะช่องทางการรับรู้ข่าวสารทางสื่อให้ทุกคนได้ตระหนักถึงจิตสำนึกการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจการกระทำนั้น ๆ ด้วยความถูกต้อง ภายใต้กฎหมายที่เท่าเทียมกัน มีการสร้างจิตอาสาเพื่อขยายโครงการในการเข้าใจทางการกระทำที่ถูกต้อง นำหลักธรรมเข้ามาสอดแทรกการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้หลักธรรมควบคู่กับการทำกิจกรรมต่าง ๆ โครงการต่าง ๆ ให้เป็นกิจกรรมร่วมกันเพื่อเป็นการละลายพฤติกรรม ช่วยขัดเกลาจิตใจคนในสังคมให้อยู่ภายใต้การกระทำที่ถูกต้องลดละอคติต่อกัน โดยการยอมรับซึ่งกันและกันบนทัศนคติที่ต่างกัน

4. องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการ”

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งหมดจึงพบว่า การแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการนั้น จำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อช่วยขัดเกลาจิตใจมนุษย์ที่ยังมีความรู้สึกลำเอียงภายในจิตใจ หลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการลด ละ เข้าถึงอคติ 4 คือ พรหมวิหาร 4, หลักขันติ, หลักอภัยทาน, หลักโยนิโสมนสิการและกาลามสูตร เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถขจัดปัญหาอคติให้ลด ละ ลงได้ด้วยใจตนเอง และเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

การสร้างกระบวนการให้สังคมลด ละ ปัญหาอคติได้นั้น คือ การมีความเป็นธรรม/ยุติธรรมกับคนในสังคมอย่างเท่าเทียมที่ไม่มีการเลือกปฏิบัติ, เปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น อีกทั้งการขัดเกลาทางจิตใจที่ต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็กรู้จักระเบียบวินัย เคารพกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไม่ละเมิดสิทธิใช้อำนาจที่ไม่ถูกต้อง ศาสนาจะมีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะช่วยขัดเกลาจิตใจคนในสังคมให้หล่อหลอมให้มีความมีเมตตา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเข้าใจเรียนรู้ที่จะอยู่กับความแตกต่าง โดยไม่ทำร้ายทำลายกัน หากสังคมทำได้เช่นนี้ก็จะค่อย ๆ ละลายพฤติกรรมการลด ละ อคติต่อกัน ถึงแม้จะแก้ได้ยากแต่ก็จะทำให้เบาบางลงได้บ้างด้วยใจตนเอง เมื่ออคติได้สลายลดลงบ้างแล้วจะเกิดความเป็นกลาง ไม่สู่ความเอนเอียงได้ง่าย เพื่อรักษาความเป็นธรรมไม่ให้เข้าถึงอคติ 4

1) รูปแบบขององค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ปรากฏในการแก้ไขอคติเพื่อการลด ละ อคติที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์ พบว่า การอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจ เรียนรู้ที่จะเข้าใจบุคคลในสังคมหรือคนรอบตัวเรา แม้บางครั้งอาจจะเกิดความไม่พอใจ ไม่ยอมรับ ทัศนคติไม่ตรงกันแต่สามารถร่วมงานได้ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ด้วยการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในชีวิตประจำวัน ร่วมด้วยความอดทนอดกลั้นต่อคำพูด ต่อการกระทำของผู้อื่นที่อาจทำให้ตนเกิดไม่พอใจ ไม่ยอมรับ, พร้อมให้อภัยต่อตนเองและผู้อื่น เพื่อสร้างมิตรไมตรีต่อ

กัน อีกทั้งการรับรู้ที่เรารับจากการสื่อสารเรื่องต่าง ๆ ต้องคิดวิเคราะห์แยกแยะเหตุปัจจัยเพื่อมีความรู้จริงในเรื่องนั้น ๆ สิ่งใดที่รู้แล้วเป็นเรื่องดีก็ปฏิบัติตาม หากสิ่งใดรู้แล้วไม่ดีก็ละจากเรื่องเหล่านั้น ฉะนั้น หลักธรรมที่ใช้ในการลดละอคติ คือ พรหมวิหาร 4, ขันติธรรม, อภัยทาน, โยนิโสมนสิการและกาลามสูตร

รูปแบบขององค์ความรู้ใหม่สำหรับวิทยานิพนธ์นี้จึงอยู่บนหลักการที่ว่า “รักอย่างเข้าใจ สร้างมิตรไมตรี มีความรู้จริง ไม่ทิ้งเหตุและผล” สมาชิกในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความเข้าใจในกันและกัน เรียนรู้ที่จะเข้าใจในความแตกต่างไม่ว่าจะทัศนคติความคิด พฤติกรรมมีความต่างกันก็สามารถเข้าใจได้ทางการกระทำนั้น ๆ จึงได้รูปแบบ “**GLHDF MODEL**” ซึ่งเกิดจากความเข้าใจที่จะปฏิบัติต่อแรงโน้มเอียงนั้นให้ถูกต้องเพื่อไม่ให้เกิดเป็นปัญหาสังคมต่อไปดังนี้

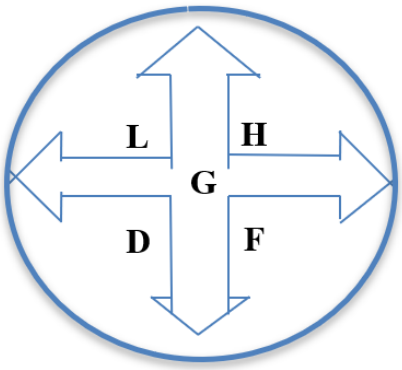

ภาพที่ 1 GLHDF Model

GLHDF Model ประกอบด้วย

G = Go หมายถึง การไปที่ถูกต้อง, เข้าใจในทางการกระทำที่ถูกต้อง

Go + L = Lust หมายถึง ไปในทางที่ถูกต้องทางการกระทำต่อความรัก

Go + H = Hatred หมายถึง ไปในทางที่ถูกต้องทางการกระทำต่อความไม่ชอบ

Go + D = Delusion หมายถึง ไปในทางที่ถูกต้องทางการกระทำต่อความไม่รู้

Go + F = Fear หมายถึง ไปในทางที่ถูกต้องทางการกระทำต่อความกลัว

แนวทางขั้นตอนการนำองค์ความรู้ใหม่ **GLHDF Model** นี้ไปปรับใช้เพื่อการแก้ไขอคติในสังคมไทยสามารถปฏิบัติได้ดังนี้

1. กระบวนการเข้าใจทางการกระทำ

G คือการเข้าใจทางการกระทำต้องอาศัยเกณฑ์ในการตรวจสอบความเที่ยงธรรมเชิงอคติในตนเอง ด้วยการเข้าใจการกระทำที่มีผลต่อกระบวนการในการตัดสิน หรือพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เนื่องจากถ้าไม่เข้าใจและไม่ตรวจสอบแนวโน้มในจิตของตนเองจะทำให้เกิดความลำเอียงได้ง่ายไม่ประการใดก็ประการหนึ่ง โมเดลนี้มิใช่โมเดลในการขจัดอคติ 4 ให้หมดสิ้นไปจากจิตใจเนื่องจากโดยฐานของปุถุชนแล้ว กิเลสซึ่งเป็นรากเหง้าแห่งอกุศลนี้ย่อมมีทุกคน หากกิเลสที่เป็นรากเหง้าของอกุศลนี้สามารถปรับสมดุลที่เรียกว่า “ไปในทางที่ถูกต้อง” คือ (L) การรักอย่างเข้าใจ (H) การเข้าใจ

ในความโกรธความไม่ชอบ (D)การเข้าในความหลง ความไม่รู้ (F) การเข้าใจในการกระทำต่อความกลัว เมื่อเกิดความเข้าใจแล้ว จึงสามารถปฏิบัติกิจกรรมเชิงพฤติกรรมนั้นได้ในเชิงของความเที่ยงตรง ความเป็นกลางในการทำให้การกระทำในสิ่งที่ตนรักตนชอบ ไม่ให้เกิดความลำเอียงนั้น ต้องอาศัยหลักทางพระพุทธศาสนาอันได้แก่ หลักอุเบกขาธรรม และขันติธรรม ความอดทน อดกลั้น ไม่ให้เกิดความลำเอียงแม้บุคคลที่ตนรักกระทำไปในทางที่ผิดก็ต้องยอมในผลการกระทำ ไม่ล่วงละเมิด ไม่ขัดแย้งหรือขัดขวางความยุติธรรมเหล่านั้น ในขณะเดียวกันภาคของอุเบกขาธรรมในการปฏิบัติต่อบุคคลที่รักและสิ่งที่ชอบนั้น คือความสามารถอดทนต่อผลอันจะเกิดขึ้นภายภาคหน้าด้วยการวางใจให้เป็นกลางด้วยรักอย่างเข้าใจ

โมเดลด้านโทสาคติ ในการปรับใช้คือการเมตตา และอภัยต่อการกระทำล่วงเกินที่ผู้นั้นเคยกระทำกับตนและอดทนที่จะไม่โต้ตอบในเชิงของการทำร้ายทำลายผู้อื่น แม้กระทั่งมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งยั่วยุให้ตนเกิดอารมณ์คล้อยตามจักต้องอดทนอดกลั้น มีเมตตา ให้อภัยต่อผู้อื่น และการให้อภัยตนเองหากเคยล่วงเกินบุคคลอื่นบุคคลใดด้วยการกระทำทางกาย วาจา ออกไป เช่น หากไม่ชอบบุคคลหนึ่งบุคคลใดในครอบครัวของตน จะต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจในการกระทำของบุคคลนั้นเสีย ให้ความเมตตากับบุคคลนั้น อดทนให้อภัยที่จะไม่โต้ตอบกับการกระทำนั้น ๆ เรียนรู้ที่จะอยู่กับบุคคลนั้นด้วยความเข้าใจ

โมเดลทางด้านโมหาคติ คือการพิจารณาเห็นความเป็นจริงด้วยปัญญา ตรวจสอบ วิเคราะห์แยกแยะเหตุปัจจัยของข้อมูลก่อน ไม่เชื่อหรือยอมรับในสิ่งที่ตนไม่รู้ ไม่เข้าใจ และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นถือเป็นเรื่องที่ผิด และขาดความยุติธรรมได้ง่าย จะต้องพิจารณาความจริง เมื่อรู้ข้อมูลที่ชัดเจนแล้วสามารถให้ความช่วยเหลือผู้อื่น โดยการบอกต่อในความจริง เมื่อบุคคลนั้นรู้แล้วก็ชื่นชมยินดีกับบุคคลนั้น ๆ ส่วนบุคคลที่ไม่รู้และผิดพลาดไปจักต้องช่วยเหลือ เพื่อให้บุคคลนั้นหลุดพ้นจากความไม่รู้ที่เกิดจากความหลง หลงเชื่อคิดว่าข้อมูลการรับรู้มาเป็นเรื่องน่าเชื่อถือ ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่เรื่องจริง จะต้องให้บุคคลนั้นเข้าใจ ชี้แจงแนะแนวทางให้ความรู้ถึงข้อเท็จจริง เพื่อช่วยเหลือในการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ดังนั้นการปฏิบัติจะต้องมีความรอบครอบที่ผ่านการตรวจสอบพิจารณาถึงต้นตอนั้น ๆ เพื่อไม่สู่โมหาคติ คือ มีความรู้จริง

อีกส่วนหนึ่งการประยุกต์ใช้โมเดลที่เรียกว่าภยาคติต้องอาศัยปัญญารอบรู้ในอิทธิพลที่มีผลกับจิต เพื่อไม่ให้อิทธิพลนั้นสร้างความเสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางพฤติกรรม หรือทางปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อพิจารณาอย่างรอบครอบแล้วต้องยึดหลักความเที่ยงตรง ยุติธรรมเป็นหลัก กระบวนการใช้โมเดลนี้ต้องใช้ทั้งระบบที่เรียกว่า ระบบตรวจสอบในเชิงพฤติกรรม หรือการตรวจสอบทางการกระทำว่าตกอยู่ในอคติ 4 ในข้อใดข้อหนึ่งหรือไม่ แต่ถ้าไม่ตกอยู่ในอำนาจของอคติ 4 จึงสามารถปฏิบัติสิ่งนั้น ๆ ได้ นับตั้งแต่การดูแลบุคคลในครอบครัว การตัดสินใจบุคคลในครอบครัว จนกระทั่งรูปแบบการของการพิจารณาความในกระบวนการทางความยุติธรรมทางสังคมที่ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ด้วยการไม่เลือกปฏิบัติเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เพื่อเข้าใจต่อการปฏิบัติที่ไม่ทิ้งเหตุและผล

2. ขั้นตอนปลูกคุณธรรมข่มอคติ

ในกระบวนการใช้โมเดลนี้ จะต้องปลูกคุณธรรมทั้งหมดที่เข้ามาแก้ไขอคติเหล่านี้ให้เกิดขึ้นในใจได้แก่ พรหมวิหาร , ขันติธรรม,อภัยทาน,โยนิโสมนสิการและกาลามสูตร เป็นกระบวนการปลูกคุณธรรมเหล่านี้ขึ้นในจิตของตนเอง ต้องอาศัยการพินิจพิเคราะห์ความเข้าใจองค์รวมทั้งตนเองและสังคม กระบวนการปลูกคุณธรรมนี้โดยง่ายคือ การใช้ตนเองเป็นเครื่องมือตรวจสอบอยู่เสมอ ฝึกให้

ตนเองมีคุณธรรมเหล่านั้นเสมอ เช่น การปลูกพรหมวิหารได้แก่การฝึกยิ้ม มีเมตตา เห็นใจผู้อื่น ชื่นชมผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่น ให้กำลังใจผู้อื่น เป็นคนที่อดทนต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งการทำงาน และถ้อยคำที่อาจจะกระทบกระทั่งตนเอง รู้จักให้อภัยผู้อื่นและตนเอง รวมถึงการฝึกพินิจพิเคราะห์ข้อมูลที่ปรากฏไม่หลงเข้าไปเชื่อในสิ่งที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้าจากการได้ยินได้ฟัง หรือการอ่าน การตรึก การเชื่อถือบุคคลผู้กล่าวก็มิได้ หากแต่จะเชื่อได้ก็ต่อเมื่อได้พิจารณาโดยแยบคายด้วยปัญญาและการพิสูจน์ด้วยตนเองแล้ว

กระบวนการใช้โมเดลนี้ต้องอาศัยความร่วมมือทางสังคมอย่างมาก จึงจะทำให้ปัญหาอคตินั้นลดละลง หรือบรรเทาลงได้ หากสังคมยังไม่มีโมเดลนี้ต่อการเรียนรู้ รับรู้ และนำไปปฏิบัติก็ยากต่อการประสบความสำเร็จได้ เพราะการกระทำของบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่มีความเที่ยงตรงและให้ความเป็นธรรมถูกต้องนั้น อาจไม่เป็นที่พึงพอใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ แต่ผู้ที่ปราศจากอคติ 4 จักต้องกระทำเพื่อไม่ให้เสียหลักการ แม้อาจทำให้ใครไม่พอใจในการกระทำก็ตาม ซึ่งสังคมโดยส่วนรวมยึดความถูกต้องเป็นหลัก หากการกระทำของบุคคลที่ปฏิบัติโดยอคติจะทำให้ไม่ได้รับการยอมรับทางสังคม ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้โมเดลนี้มีประสิทธิ์ภาพในการลดละอคติในสังคมไทยได้

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการได้มีข้อเสนอแนะ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข มี 2 แนวทาง ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การที่จะให้ผู้ที่อยู่ร่วมกันภายในสังคมลด ละ อคติความไม่ชอบในกันและกันได้นั้น จะต้องเริ่มต้นตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันสื่อมวลชน ดังนี้

1) *สถาบันครอบครัว* เป็นสถาบันอันดับแรกในการสร้างความรู้ การรับรู้ต่อบุตรและบุคคลในครอบครัวถือได้ว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการเรียนรู้ของบุคคลในครอบครัว ฉะนั้นบุคคลในครอบครัวต้องเป็นตัวอย่างที่ดีที่ไม่มีอคติ ความลำเอียงด้วยความรักใครมากกว่าใคร หรือความไม่ชอบทะเลาะขัดแย้งในกันและกัน การปลูกฝังต้องกระทำเมื่อเด็กยังเล็กเพื่อการเรียนรู้และรับรู้ถึงการกระทำตามในสิ่งที่เป็นเหตุและผล เมื่อบุคคลในครอบครัวเป็นตัวอย่างที่ดี เด็กก็จะเกิดพฤติกรรมเลียนแบบกระทำตาม ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง

2) *สถาบันการศึกษา* เป็นสถาบันที่ให้ความรู้กับเด็กในการรับรู้ต่าง ๆ ถึงการเรียนการสอน การจดจำ ประพฤติเลียนแบบกันและกัน บุคคลที่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นครู อาจารย์ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีไม่เลือกปฏิบัติกับนักเรียนที่ไม่เท่าเทียมกัน ต้องกำหนดการเรียนรู้ที่จะให้เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน การยอมรับกันและกันในทัศนคติที่ต่างกัน โรงเรียนจะเป็นสถานที่ให้เด็กได้แลกเปลี่ยนทัศนคติต่าง ๆ ได้อย่างไม่มีใครผิด ใครถูกในความคิดต่าง เปิดใจรับฟังด้วยเหตุและผล

3) *สถาบันศาสนา* เป็นสถาบันที่สามารถขัดเกลาจิตใจในการอยู่ร่วมกันของสังคม สามารถหล่อหลอมให้ผู้ที่ปฏิบัติร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยให้ความรู้ ความเข้าใจถึงข้อธรรมที่ก่อให้เกิดอคติ สถาบันศาสนาจะต้องชี้โทษข้อเสีย-ข้อดีของการกระทำนั้น ๆ เช่น การรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ จะต้องพิจารณาวิเคราะห์ถึงต้อตอความจริง หรือการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยในการอยู่ร่วมกันมีจิตเมตตา อภัยกันและกันเพื่อสร้างมิตรภาพต่อกัน ฝึกอบรมให้นักปฏิบัติธรรมได้พิจารณา

ตนเอง อยู่กับตนเอง เพื่อดูจิตตนเองว่าสิ่งใดกระทำผิดก็ละเสีย สิ่งใดเป็นเรื่องดีก็นำไปปฏิบัติ และยังสามารถบอกต่อให้คนใกล้ชิดหรือในครอบครัวได้ปฏิบัติตามจากสิ่งที่ดี

4) สถาบันสื่อสารมวลชน เป็นสถาบันที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของบุคคลในสังคมทุกช่วงวัย เพราะการรับรู้ของข่าวสารเป็นการรับรู้ที่เร็วมากในยุคปัจจุบัน สื่อฯจะต้องมีจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าวสารต่าง ๆ ที่ไม่เป็นการกระทำที่สร้างความเกลียดชังให้กับบุคคลอื่น ในขณะที่ผู้รับสารนั้นรู้สึกได้และคล้อยตามไปกับกระแสค่านิยม เพราะยุคปัจจุบันบุคคลในสังคมจะปฏิบัติตนตามกระแสต่าง ๆ เป็นค่านิยมของสังคม ฉะนั้นสื่อต้องมีจริยธรรมไม่มีอคติ 4 ต่อการนำเสนอ แต่ต้องนำความรู้ที่เป็นจริงนำเสนอเชื่อมโยงกับคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยเพื่อลดละอคติในตน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ค้นพบเป็นการนำเสนอรูปแบบการบูรณาการแก้ไขปัญหาอคติในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการตาม GLHDF Model นั้น มุ่งเน้นการอยู่ร่วมกันในความเข้าใจทางการกระทำนั้นไม่ว่าจะอยู่ชนชั้นสังคมใด สามารถอยู่ได้อย่างมีความเข้าใจในกันและกันบนทัศนคติที่แตกต่างกันได้อย่างสันติสุข ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1).อคติ 4 กับการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยที่ต่างทัศนคติด้วยพุทธบูรณาการ

2).การจัดการองค์ความรู้เชิงวิเคราะห์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยด้วยพุทธบูรณาการ

บรรณานุกรม

แคทเธอรีน มอริส. (2547). *การจัดการความขัดแย้งและการขอโทษ.* แปลและเรียบเรียงโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศาลาแดง จำกัด.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2539). *สันติวิธีทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม.* กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

ปิ่น มุทุกันต์ พันเอก. (2538). *แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2556). *พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ.* กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

_____ . (2525). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Broom and Selznick. (1958). *Sociology: A Text with Adapted Readings.* 2nd ed. New York: Harper and Row.

George Eaton Simpson and J.Milton Yinger. (1965). *Racial and Cultural Minorities.* 3rd ed. New York: Harper and Row.

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น[1]

Problems and Obstacles on Procurement of Local Administration Organization

กรกช อ่อนน่วม[2] และฌาน เรืองธรรมสิงห์[3]

Korakotch Onnuam and Charles Ruangthamsing

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิธีการและขั้นตอนในการจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560 โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี ใช้การสัมภาษณ์แห่งละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ประกอบกัน ผลการศึกษาพบว่า 1) ขั้นตอนในการจัดซื้อจัดจ้างเริ่มตั้งแต่การประกาศแผนการจัดซื้อจัดจ้าง การจัดทำรายงานขอซื้อขอจ้าง การจัดตั้งคณะกรรมการ การบริหารพัสดุ โดยวิธีการจัดซื้อจัดจ้างแบ่งออกเป็น 3 วิธี คือ วิธีประกาศเชิญชวน วิธีคัดเลือก วิธีการเฉพาะเจาะจง 2) ปัญหาและอุปสรรคของการจัดซื้อจัดจ้าง พบว่า ปัจจัยที่เป็นปัญหาคือ ด้านการจัดหา ด้านการควบคุม ด้านการบำรุงรักษาด้านบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ยังขาดความเข้าใจในกระบวนจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560

คำสำคัญ: การจัดซื้อจัดจ้าง, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, การบริหารพัสดุ

Abstract

This research aims are follows: 1) Studying the methods and algorithms on procurement for improving according to the Government Procurement and Supplies Management Act B.E. 2560. 2) Investigation to problems and obstacles an implementation of the local administration organization under the Government Procurement and Supplies Management Act B.E. 2560.The local general administrative

[1] บทความวิจัยหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้รับทุนสนับสนุนจากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[2] นักศึกษาปริญญาโท สาขารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีเมล korakotcho@kkumail.com

Master's Degree Student of Public Administration, College of Local Administration, Khonkaen University. Email: korakotcho@kkumail.com

[3] ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาและอาจารย์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารกิจการสาธารณะ) วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีเมล jnarin@kku.ac.th

Assistant Dean (Student Affairs) and HE Lecturer D.P.A. (Public Affairs Management), College of Local Administration, Khonkaen University. Email: jnarin@kku.ac.th

organization that is the target group is the Provincial Administrative Organization, which consist of the Provincial Administrative Organization of Lop Buri, Saraburi and Prachin Buri. The interview was conducted with 5 people in each place, a total of 15. Analysis methods by studying from the documents and interviews of the agencies, then use both data to be processed together. The results of the study showed that: 1) The procurement process starts from the announcement of the procurement plan, the preparation of the report for the purchase or employment, the establishment of the committee for the management of supplies. The procurement method is divided into 3 methods which include to inviting announcements, selection and specific identification methods. 2) Problems and obstacles that are significant factors affecting the procurement process are found in the areas of supply, control, maintenance, and relevant persons are inapprehensive of the procurement process accordance with the Government Procurement and Supplies Management Act B.E. 2560.

Keywords: Procurement, Local Administration Organization, Supply Management

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครองตามหลักกระจายอำนาจทางการปกครองจากส่วนกลางไปตามภูมิภาคต่าง ๆ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจและหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ในส่วนของดำเนินงานนั้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหาร (อัจจิมา ฉัตรแก้ว, 2555) จัดทำบริการสาธารณะ การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา การเงินและการคลัง โดยรัฐบาลจะมีหน้าที่ในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงเท่าที่จำเป็นภายในกรอบของกฎหมายเท่านั้น การดำเนินกิจการสาธารณะนั้นต้องใช้ปัจจัยหลายอย่างประกอบกันเพื่อให้เกิดผลสำเร็จลุล่วงตามแผนงานขององค์กรนั้น ต้องประกอบด้วยหลายภาคส่วนอันได้แก่ บุคคล เงิน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์รวมถึงพัสดุด้วย การบริหารการจัดการ ซึ่งกระบวนการในการจัดหานั้นต้องปฏิบัติอยู่ภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารพัสดุ เพื่อเป็นการควบคุมในการจัดหา มีความคุ้มค่าและเป็นไปตามความต้องการของประชาชน แต่เดิมกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่บังคับใช้ในการจัดซื้อจัดจ้างของประเทศไทย คือ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุของ พ.ศ.2535 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ประกอบกับระเบียบข้อบังคับอีกหลายฉบับ กำหนดขึ้นเพื่อถือปฏิบัติในการดำเนินงานเกี่ยวกับพัสดุโดยมีการกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการจัดหา การควบคุม และการจำหน่ายพัสดุ โดยทางรัฐบาลได้เริ่มให้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐเพื่อลดปัญหาในการจัดหาพัสดุ โดยคาดหวังว่าจะเป็นการประหยัดงบประมาณ ลดระยะเวลาในการจัดซื้อจัดจ้างและทำให้เกิดประสิทธิภาพและความโปร่งใสในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง มีความเป็นมาตรฐานเดียวกัน แต่ทั้งนี้ก็ยังพบว่ากระบวนการดังกล่าวยังมีจุดอ่อนที่ทำให้เกิดการคอรัปชั่น มีช่องทางในการทุจริตอื่น ๆ ถูกมองว่าไม่เป็น

ธรรมและสาธารณชนมองว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้จริง ซึ่งที่ผ่านมายังคงเกิดปัญหาในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างทั้งในเรื่องของพัสดุไม่เพียงพอต่อความต้องการหรือไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร การปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามระเบียบ ข้อปฏิบัติ มีการร้องเรียนถึงความไม่โปร่งใสในการจัดหาพัสดุ (ศรัณย์พร ณ ศรีโต, 2554) การทุจริตและการประพฤติมิชอบโดยอาศัยช่องว่างของกฎหมาย มีการจัดซื้อจัดจ้างที่ราคาสูงกว่าความเป็นจริง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ยังมีความรู้และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานน้อย (วันจันทร์ จันทะโคตร, 2554)

ปัจจุบันได้มีการออกพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 โดยกรมบัญชีกลางเข้ามาเป็นผู้ดูแล และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มาใช้ประกอบกันเหตุที่มีการตรากฎหมายฉบับดังกล่าวขึ้นมาใช้บังคับก็เพื่อทำให้การดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างมีกรอบการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชนมากยิ่งขึ้น การวางแผนดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างจะคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการใช้งานและความคุ้มค่า แต่ภายหลังจากการประกาศบังคับใช้ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์พระราชบัญญัติดังกล่าวโดย ศ.ดร.สุรพล นิติไกรพจน์ (2560) อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ออกมาให้ความเห็นว่า “พระราชบัญญัติดังกล่าวจะส่งผลกระทบทำให้หน่วยงานภาครัฐไม่กล้าดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง และอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจตามแผนกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐ นอกจากนี้กฎหมายดังกล่าวยังมีการบังคับใช้กับหน่วยงานราชการตลอดจนรัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน องค์กรอิสระ ทำตามพระราชบัญญัตินี้เหมือนกันทุกหน่วยงานเสมือนการรวมศูนย์อำนาจซึ่งมองว่าเป็นหลักการที่ผิดพลาด ไม่เข้าใจหลักการจัดการองค์กรของรัฐในประเทศไทย” ดังนั้นหลังจากได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษาเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งที่จำทำการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเป็นไปตามระเบียบและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งในทางด้านวิชาการและด้านปฏิบัติต่อไป

คำถามและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 หรือไม่ อย่างไร

1. เพื่อศึกษาวิธีการและขั้นตอนในการจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการจัดซื้อจัดจ้าง

การจัดซื้อจัดจ้างเป็นกระบวนการจัดหาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเข้ามาในองค์กรเพื่อให้องค์กรนั้น ๆ สามารถดำเนินการปฏิบัติงานจนสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่ง

กระบวนการนี้มีอยู่ในทุกองค์กรทั้งในองค์กรภาครัฐและองค์กรเอกชน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ซึ่งถือเป็นหน่วยงานของรัฐ เป็นหน่วยงานราชการที่อยู่ภายใต้การบังคับใช้ของพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 โดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ได้ให้ความหมายของการจัดซื้อจัดจ้างไว้ว่า “การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งพัสดุโดยการซื้อ จ้าง เช่า แลกเปลี่ยน หรือโดยนิติกรรมอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง” ซึ่งเป็นการให้ความหมายที่แตกต่างจากกฎหมายฉบับเดิมหลายฉบับ อย่างเช่นในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 ข้อที่ 5 ไม่ได้มีการนิยามความหมายของการจัดซื้อจัดจ้างไว้อย่างชัดเจน เพียงแต่บอกว่า การซื้อ การจ้าง คือการพัสดุ เพียงเท่านั้น

ความหมายของการบริหารพัสดุ

พัสดุ ตามความหมายของพจนานุกรมราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2554 หมายความว่า สิ่งของต่าง ๆ เครื่องใช้ไม้สอย ที่ดิน บ้านเรือน ซึ่งโดยความหมายแล้วอาจทำให้เข้าได้ว่า พัสดุ คือสิ่งของสถานที่ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อประโยชน์ของทางราชการหรือองค์กรใด ๆ แต่หากพิจารณาความหมายตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 แล้วนั้นจะพบว่า “พัสดุ” หมายความว่า สินค้า งานบริการ งานก่อสร้าง งานจ้างที่ปรึกษา งานจ้างออกแบบควบคุมงานก่อสร้าง ตลอดจนการดำเนินการอื่น ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ซึ่งมีความหมายที่กว้างกว่าประเภทของพัสดุ แบ่งเป็น 6 ประเภทตามพระราชบัญญัติดังกล่าว มีดังต่อไปนี้

1. สินค้า ได้แก่ วัสดุ ครุภัณฑ์ ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง และทรัพย์สินอื่น ๆ รวมถึงงานบริการที่รวมอยู่ในสินค้านั้นด้วย แต่มูลค่าของงานบริการต้องไม่สูงกว่าของมูลค่า “สินค้า” นั้น

2. งานบริการ ได้แก่ งานจ้างบริการ งานจ้างเหมาบริการ งานจ้างทำของและการรับขน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จากบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล แต่ไม่หมายความรวมถึงการจ้างลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ การรับขนในการเดินทางไปราชการหรือไปปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ งานจ้างที่ปรึกษา งานจ้างออกแบบหรือควบคุมงานก่อสร้าง และการจ้างแรงงานตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์

3. งานก่อสร้าง ได้แก่ งานก่อสร้างอาคาร งานก่อสร้างสาธารณูปโภค หรือสิ่งปลูกสร้างอื่นใด และการซ่อมแซม ต่อเติม ปรับปรุง รื้อถอน หรือการกระทำอื่นที่มีลักษณะ ทำนองเดียวกันต่ออาคาร สาธารณูปโภค หรือสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว รวมทั้งงานบริการที่รวมอยู่ในงานก่อสร้างนั้นด้วย แต่มูลค่าของงานบริการต้องไม่สูงกว่ามูลค่าของงานก่อสร้างนั้น

4. งานจ้างที่ปรึกษา ได้แก่ หมายความว่า งานจ้างบริการจากบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลเพื่อเป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐในด้านวิศวกรรม สถาปัตยกรรม ผังเมือง กฎหมาย เศรษฐศาสตร์ การเงิน การคลัง สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สาธารณสุข ศิลปวัฒนธรรม การศึกษาวิจัย หรือด้านอื่นที่อยู่ในภารกิจของรัฐหรือของหน่วยงานของรัฐ

5. งานจ้างออกแบบหรือควบคุมงานก่อสร้างได้แก่ งานจ้างบริการจากบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลเพื่อออกแบบหรือควบคุมงานก่อสร้าง

6. การดำเนินการอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ความหมายของการบริหารพัสดุตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560 ได้ให้ความหมายว่า การเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย การยืม การตรวจสอบ การบำรุงรักษา และการจำหน่ายพัสดุ นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการออกมาให้ความหมายของการบริหารงานพัสดุไว้ ดังต่อไปนี้

ปรีชา จำปารัตน์ และไพศาล ชัยมงคล (2520 อ้างถึงใน กมล เดชศิริ, 2551) ได้ให้ความหมายว่าการบริหารพัสดุเป็นการนำวิทยาการหรือศิลปะในการบริหารมาใช้ในการจัดการพัสดุ เพื่อสนับสนุนและสนองความต้องการในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน หรือโครงการให้ดำเนินไปได้ตามเป้าหมาย กิจกรรมดังกล่าวมีหลายระดับขั้น นับตั้งแต่การเริ่มวางแผน การกำหนดความต้องการ การจัดหา การควบคุม การเก็บรักษา การขนส่ง การบำรุงรักษา และการจัดจำหน่ายพัสดุออกจากบัญชี ซึ่งอาจจะเรียกกระบวนการทั้งหมดเหล่านี้ว่า “วงจรการบริหารพัสดุ”

เดือนเพ็ญ ศังขะฤทธิ์ (2512 อ้างถึงใน กมล เดชศิริ, 2551) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารพัสดุเป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมถึงสิ่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เริ่มต้นตั้งแต่การวางแผน การจัดหา การควบคุม การบำรุงรักษา การจัดจำหน่าย ฯลฯ ซึ่งขั้นตอนทั้งหมดเหล่านี้จะต้องอาศัยความรู้และความชำนาญในการดำเนินงาน

พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560

พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ได้มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 และมีผลบังคับใช้เมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่ได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2560 สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดขอบเขตการใช้บังคับกับหน่วยงานของรัฐทุกแห่ง การจัดซื้อจัดจ้างต้องก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีหลักการ คือ คุ้มค่า โปร่งใส มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตรวจสอบได้ เน้นเรื่องการส่งเสริมให้ภาคประชาชนและผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริต โดยเป็นการยกเลิกบทบัญญัติเกี่ยวกับพัสดุ การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุ ในกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อบัญญัติ ข้อกำหนดต่าง ๆ ของหน่วยงานรัฐที่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งหน่วยงานที่ต้องอยู่ภายใต้การใช้บังคับของกฎหมายฉบับดังกล่าว ได้แก่ ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจตามกฎหมายด้วยวิธีการงบประมาณ องค์กรอิสระ องค์กรที่เกิดขึ้นตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ หน่วยธุรการของศาล มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หน่วยงานสังกัดรัฐสภา หน่วยงานอิสระของรัฐ และหน่วยงานอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง แต่ถึงอย่างไรเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นและมีความคล่องตัวในการทำงานหากหน่วยงานใดต้องการที่จะให้มีข้อระเบียบขึ้นมาเองก็สามารถกระทำได้อยู่เพียงแต่ต้องดำเนินการสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การจัดซื้อจัดจ้างตามแนวทางในพระราชบัญญัติฉบับนี้ (วารี แว่นแก้ว, 2561) แบ่งโครงสร้างของพระราชบัญญัติดังกล่าวออกเป็น 15 หมวด 132 มาตรา มีการเพิ่มเติมภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยส่งเสริมให้ภาคประชาชนและผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริต ในรูปแบบของข้อตกลงคุณธรรมตามโครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ซึ่งเป็นการทำข้อตกลงระหว่าง 3 ฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานของรัฐที่จะทำการจัดซื้อจัดจ้าง ผู้ประกอบการที่จะเข้าเสนอราคาในการจัดซื้อจัดจ้างครั้งนั้น และผู้สังเกตการณ์ ว่าจะไม่ทำการทุจริตในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างครั้งนั้น ๆ โดยเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การจัดทำร่าง TOR จนสิ้นสุดโครงการ กำหนดให้มีคณะกรรมการ จำนวน 5 คณะ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนดใน

พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างฯ พ.ศ. 2560 กำหนดประเภทการจัดซื้อจัดจ้างหลักๆ ไว้ 3 ประเภท ได้แก่ การจัดซื้อจัดจ้างทั่วไป มีวิธีการจัดซื้อจัดจ้างไว้ 3 วิธี คือ วิธีประกาศเชิญชวนทั่วไป วิธีคัดเลือก และวิธีเฉพาะเจาะจง การจ้างที่ปรึกษา มีวิธีการจัดซื้อจัดจ้างไว้ 3 วิธี คือ วิธีประกาศเชิญชวนทั่วไป วิธีคัดเลือก และวิธีเฉพาะเจาะจง และการจ้างออกแบบหรือควบคุมงาน มีวิธีการจัดซื้อจัดจ้างไว้ 4 วิธี คือ วิธีประกาศเชิญชวนทั่วไป วิธีคัดเลือก วิธีเฉพาะเจาะจง และวิธีประกวดแบบ ซึ่งในการจัดซื้อจัดจ้างแต่ละวิธีมุ่งเน้นให้การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุของหน่วยงานภาครัฐ เกิดความโปร่งใส คุ้มค่า มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และตรวจสอบได้ กำหนดเรื่องการทำสัญญา ซึ่งหน่วยงานของรัฐต้องจัดทำสัญญาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างฯ พ.ศ. 2560 ฉบับนี้ กำหนดเรื่องการบริหารสัญญาและการตรวจรับพัสดุ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจรับไว้อย่างชัดเจน กำหนดเพิ่มเติมในเรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ประกอบการ กำหนดเรื่องการทิ้งงาน กำหนดเรื่องการบริหารพัสดุ รวมถึงกำหนดเพิ่มเติมเรื่องสิทธิ์ในการอุทธรณ์ เพิ่มเติมบทกำหนดโทษสำหรับเจ้าหน้าที่ หรือผู้มีอำนาจซึ่งปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างฯ พ.ศ. 2560 เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ตลอดจนมีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ทำการสนับสนุนให้ทำความผิดด้วย

เมื่อได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 แล้วนั้น ก็ได้มีการประกาศระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ตามมา โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างเพื่อให้กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐเกิดความเหมาะสมไม่ขัดต่อกฎหมาย ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ได้แบ่งโครงสร้างของระเบียบกระทรวงการคลังฯ ดังกล่าว ออกเป็น 223 ข้อ 10 หมวด

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษางานวิจัยเรื่อง “**ปัญหาและอุปสรรคในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**” ได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครสร้าง เป็นรูปแบบของการเล่าเรื่อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 3 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี โดยจะมีการสัมภาษณ์แห่งละ 5 คน รวมเป็น 15 คน ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการกองคลัง เจ้าหน้าพัสดุ เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

การเก็บและรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านเอกสารผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในรูปแบบของเอกสารสิ่งพิมพ์ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน ระเบียบ ข้อปฏิบัติ ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้เตรียมเข้าไปขอสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการเข้าพบด้วยตนเองและทำการสัมภาษณ์ ในการสัมภาษณ์จะอยู่ในรูปแบบของการเล่าเรื่อง โดยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าเรื่องหรืออธิบายประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างทั้งปัญหาและอุปสรรคแล้วนำข้อมูลที่ได้จาก

การสัมภาษณ์ทั้งหมด มาเรียบเรียงข้อมูลและให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ตรวจทานข้อมูลว่าถูกต้องและครบถ้วน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ในรูปแบบของการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาและข้อที่เป็นสาระสำคัญ ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลจากภาคสนาม เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์ก็จะนำมาตรวจสอบข้อมูลอีกครั้งโดยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เพื่อพิจารณาว่าข้อเท็จจริงที่ได้มามีนั้นสมบูรณ์สามารถนำมาตอบคำถามการวิจัยได้และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนด ซึ่งอาจทำได้โดยการสังเกตควบคู่กับการซักถามผู้ให้ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์แล้ว จะนำข้อมูลดังกล่าวนำเสนอเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive)

ผลการศึกษา

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดสระบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี โดยได้เป็นข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 15 คน ในการเสนอผลการศึกษา ผู้ศึกษาได้ผลการศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้ง 3 แห่งนั้นมีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการจัดซื้อจัดจ้างแต่ละแห่งมีความสอดคล้องกัน โดยจะนำเสนอในแต่ละด้านตั้งแต่ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ปัญหาด้านการจัดหา พบว่าในการจัดหาพัสดุของแต่ละหน่วยนั้นยังมีปัญหาอยู่มากในเรื่องของความต้องการในการใช้พัสดุ เนื่องจากหน่วยงานหลายฝ่ายภายในองค์กรนั้นล้วนแต่มีความต้องการพัสดุเพื่อใช้ดำเนินงานในฝ่ายตน ผู้ใช้พัสดุไม่มีการวางแผนในการใช้พัสดุหรือไม่ปฏิบัติตามแผนงาน ผู้ใช้พัสดุไม่รู้ว่าต้องการพัสดุชนิดไหน ไม่ทราบว่าพัสดุชนิดใดมีความเหมาะสมกับงานของตน ไม่สามารถประมาณการจำนวนพัสดุหรือระยะเวลาได้ จึงทำให้ในบางครั้งเกิดการจัดหาที่เร่งด่วนหรือล่าช้าไป ทำให้ได้พัสดุไม่ตรงตามความต้องการ ไม่ทันเวลาทำให้การดำเนินงานภายในของแต่ละฝ่ายเกิดความล่าช้าออกไป ผู้ให้ข้อมูลได้ยกตัวอย่างว่าภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะมีลักษณะการทำงานแบบแบ่งงานกันทำ อยากฝ่ายงานใดต้องการให้มีการจัดซื้อหรือจ้างในฝ่ายงานของตน ฝ่ายงานนั้นจะต้องเป็นผู้กำหนดราคากลางและส่งเอกสารมายังเจ้าหน้าที่พัสดุซึ่งต้องประกาศภายใน 30 วัน แต่บ่อยครั้งที่ฝ่ายงานนั้นจะส่งเอกสารมายังฝ่ายพัสดุล่าช้าหรือส่งมาในช่วงท้ายทำให้เจ้าหน้าที่พัสดุดำเนินการไม่ทัน อีกทั้งหลายฝ่ายงานไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ขาดการประสานงานในการติดตามเอกสาร

ปัญหาด้านบุคลากร จากการศึกษาพบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้ง 3 แห่ง จะมีเจ้าหน้าที่พัสดุปฏิบัติงานอยู่ประมาณ 2-3 คน ที่มาจากการแต่งตั้ง ถือว่าเป็นจำนวนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับปริมาณงานภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นขนาดใหญ่มีงบประมาณ

เข้ามาหมุนเวียนเป็นจำนวนมาก อาจทำให้เกิดความผิดพลาดได้ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่มักจะอยู่ในตำแหน่งหน้าที่เพียงไม่นานก็จะดำเนินเรื่องย้ายไปยังฝ่ายงานอื่นเพราะงานพัสดุเป็นงานที่มีความเสี่ยงสูง ทางกรมบัญชีกลางได้เข้ามาแก้ไขปัญหาในจุดดังกล่าวโดยให้มีการอบรมเจ้าหน้าที่พัสดุ เพิ่มอัตราค่าตอบแทนเพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานมีความเชี่ยวชาญ แต่ในขั้นตอนดังกล่าวดังอยู่ในส่วนกลางยังไม่ได้มีการบังคับใช้ในระดับภูมิภาคหรือท้องถิ่น เนื่องจากยังอยู่ในขั้นตอนของการทดลองและผู้ที่ผ่านการอบรมมีจำนวนน้อยมาก อาจเพราะกรมบัญชีกลางใช้หลักเกณฑ์ที่สูงเกินไป จึงเป็นเรื่องที่ต้องดูว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป ในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 นั้นได้มีการกำหนดให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาหลายชุด ซึ่งบุคคลที่ได้รับหน้าที่เป็นคณะกรรมการก็จะมาข้าราชการ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานฝ่ายต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด จากการสอบถามพบว่าเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เข้ามาเป็นคณะกรรมการไม่ได้เข้าใจในตัวพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ขาดความชำนาญในการจัดหาพัสดุ ที่ต้องจัดซื้อจัดจ้าง เพียงแต่เข้าแต่มาทำหน้าที่เท่านั้น ไม่ทราบขั้นตอนก่อนหน้าหรือผลที่จะเกิดหลังจากนี้

ปัญหาด้านการควบคุม จากการศึกษาพบปัญหาว่าในบางแห่งหรือในบางฝ่ายงานไม่มีพื้นที่ในการจัดเก็บพัสดุที่เพียงพอด้วยปริมาณงานที่มีมาก ทำให้ในบางครั้งการจัดเก็บไม่ดีทำให้พัสดุเสียหาย ขาดความเป็นระเบียบ เป็นเรื่องยากในเวลาที่ต้องการตรวจสอบหรือค้นหาเพื่อนำมาใช้งานเมื่อถึงเวลาที่ต้องมีการจำหน่ายก็จะหาไม่พบ นอกจากนี้มีการเคลื่อนย้ายพัสดุของแต่ละฝ่ายงานโดยไม่มีการแจ้งให้ทราบหรือไม่ได้ขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ แล้วบางครั้งพัสดุก็สูญหายไปเลย หรืออีกกรณีคือการนำทรัพย์สินที่เป็นของทางราชการไปใช้เรื่องส่วนตัว และไม่สามารถตามคืนได้ต้องทำการจัดซื้อจัดหาใหม่เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ

ปัญหาด้านการบริหารสัญญา เป็นเรื่องที่อยู่ในขั้นตอนของการตรวจรับพัสดุ เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ ในส่วนที่พบปัญหามากที่สุดเป็นการบริหารสัญญาเรื่องแบบ เช่น การออกแบบไม่ถูกต้องหรือการออกแบบไม่สามารถทำได้จริงไม่สอดคล้องกับมาตรฐาน ช่างต้องแก้ไขบ่อย หรืออีกกรณีหนึ่งเป็นเรื่องของผู้รับเหมาที่ได้รับว่าจ้างจากหน่วยงานรัฐให้ดำเนินการก่อสร้างอาคารหรือถนนซึ่งมีกำหนดเวลาในการทำให้แล้วเสร็จแต่ส่วนใหญ่มักจะมาเร่งดำเนินการในช่วงท้ายใกล้เวลาหมดสัญญา ประกอบกับในบางครั้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุก็ไม่ได้เชี่ยวชาญในเรื่องงานช่าง ทำให้งานว่าจ้างนั้นไม่ค่อยมีประสิทธิภาพหรือไม่ได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด เมื่อสำนักตรวจเงินแผ่นดินมาสุ่มตรวจสอบก็จะส่งผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่และองค์กรได้

ปัญหาด้านการบำรุงรักษา จากการศึกษาและสอบถามพบว่า เมื่อแต่ละฝ่ายงานได้รับพัสดุหรือครุภัณฑ์ไปแล้วแต่เพียงไม่นานก็ทำเรื่องยื่นขอซื้อใหม่อีก เนื่องจากผู้ใช้พัสดุนั้นไม่ค่อยดูแลรักษาพัสดุให้อยู่ในสภาพดี นำไปใช้งานผิดประเภท เช่น การนำยานพาหนะไปใช้แล้วไม่ให้ความสนใจในการดูแลรักษาเพราะคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ตนเองหรือก็ไม่ทราบว่าจะต้องดูแลอย่างไร ทั้งที่ความเป็นจริงผู้ใช้พัสดุก็ควรมีหน้าที่บำรุงรักษาขณะใช้งานเพื่อไม่ให้เกิดความชำรุดเสียหายจนไม่สามารถซ่อมหรือใช้งานได้อีก

ปัญหาทางด้านกฎหมายและมาตรการอื่น ๆ ของรัฐ จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติพัสดุโดยตรงมองว่าพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ที่ได้ประกาศบังคับใช้ล่าสุดนั้นส่งผลดีในด้านการทำงาน แต่เดิมกฎหมายที่ใช้ในการจัดซื้อจัดจ้างมีอยู่ด้วยกัน

หลายฉบับทำให้เกิดความสับสนและเกิดข้อผิดพลาดได้ง่าย แต่พระราชบัญญัติฉบับใหม่ทำให้การดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น การส่งเสริมให้นำข้อมูลต่าง ๆ ประกาศลงเว็บไซต์ของกรมบัญชีกลาง ลดปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน ลดความผิดพลาดในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ แต่ด้วยระยะเวลาบังคับใช้ไม่นานจึงยังไม่พบปัญหามากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาในเรื่องของบุคลากรมากกว่า

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษา เรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถสรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดซื้อจัดจ้างแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

ด้านการจัดหา พบว่า บุคลากรภายในองค์กรไม่ให้ความสำคัญกับวางแผนการใช้พัสดุ หรือไม่ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ บางครั้งมีความต้องการพัสดุที่เกินความเป็นจริงหรือเลือกใช้พัสดุไม่ถูกประเภท ทำให้ได้พัสดุที่ไม่ต้องกับงานที่ต้องดำเนินการ

ด้านบุคลากร พบว่า นอกจากหน่วยงานจะมีเจ้าหน้าพัสดุไม่เพียงพอต่อปริมาณงานภายในองค์กรแล้วนั้น ยังพบว่าเจ้าหน้าที่ในฝ่ายงานอื่นแม้ไม่ได้ทำหน้าที่พัสดุโดยตรงแต่ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานพัสดุ เช่น การได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการ ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในงานพัสดุเลย ไม่ทราบขั้นตอนวิธีการเบื้องต้นของการจัดซื้อจัดจ้างที่กฎหมายกำหนด ทำให้เป็นการทำงานแบบทำตามเสียงส่วนใหญ่

ด้านการควบคุม พบว่า สถานที่ในการจัดเก็บพัสดุไม่เพียงพอ ทำให้ยากต่อการตรวจสอบควบคุมและค้นหาเพื่อมานำใช้งาน ไม่มีการจดบันทึกการเบิกจ่ายระหว่างฝ่ายงาน มีการเคลื่อนย้ายครุภัณฑ์ไปใช้งานในกองอื่นโดยไม่แจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบทราบ ไม่มีการทำใบเบิกพัสดุไว้เป็นหลักฐานจนบ่อยครั้งที่พัสดุครุภัณฑ์สูญหายเป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ให้กับเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ

ด้านการบริหารสัญญา พบว่าที่เป็นปัญหามากคือการบริหารสัญญาเรื่องแบบ ที่งานก่อสร้างสร้างออกมาไม่ตรงตามแบบที่ระบุไว้ในสัญญาหรือไม่ได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด ผู้รับจ้างไม่ปฏิบัติตามแบบที่ได้ตกลงกับหน่วยงานไว้ เมื่อถูกตรวจสอบและพบข้อผิดพลาดองค์กรก็จะได้รับความเสียหาย

ด้านการบำรุงรักษา พบว่าเจ้าหน้าที่ยังขาดความรับผิดชอบในการใช้พัสดุ ขาดการเอาใจใส่ในการบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดีเนื่องจากผู้ใช้พัสดุมองว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน จึงไม่ทำการบำรุงรักษา นอกจากนี้ยังไม่มีการวางแผนในการบำรุงรักษาพัสดุว่าพัสดุใดควรได้รับการบำรุงรักษาหรือซ่อมแซม จนสุดท้ายแล้วพัสดุก็เสียหายจนไม่สามารถนำกลับมาใช้งานได้ เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดหาพัสดุ

จากที่ได้สรุปปัญหาของจัดการซื้อจัดจ้างไปแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้สรุปแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดซื้อจัดจ้างในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ปัญหาด้านการจัดหา ควรดำเนินสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่บุคลากรเกี่ยวกับเรื่องความสำคัญและประโยชน์ของการจัดทำแผนจัดซื้อจัดจ้าง ชี้แจงระยะเวลาขอบเขตในการดำเนินงานต่าง ๆ ตามขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้างที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้ทำงานภายใต้กรอบเวลาเดียวกันเสริมสร้างความรู้

เกี่ยวกับพัสดุครุภัณฑ์ในหน่วยงานถึงความเหมาะสมความจำเป็น นำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนช่วยในการปฏิบัติงาน จัดทำระบบประสานงานให้มีประสิทธิภาพ

ปัญหาด้านบุคลากร ที่แต่ละหน่วยงานมีเจ้าหน้าที่พัสดุค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับงานที่ต้องปฏิบัติ และข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นไม่เข้ามามีส่วนในขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้างต่าง ๆ ไม่มีความรู้ความข้าใจในเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ ดังนั้นหน่วยควรควรที่จะมีการเสริมสร้างความรู้การจัดซื้อจัดจ้างขึ้นภายในองค์กรของตนเองอาจด้วยวิธีการอบรม แลกเปลี่ยนมุมมอง ความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนนำไปสู่การปฏิบัติและเกิดความผิดพลาดในการทำงาน

ปัญหาด้านการควบคุม ในการควบคุมพัสดุควรจะต้องให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น หากมีการเคลื่อนย้ายครุภัณฑ์ไปใช้งานอื่นจะต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ มีการกำหนดวันในการคืนให้ชัดเจน มีการจดบันทึกรายงานการยืมใช้พัสดุมีรายละเอียดระยะเวลาในการยืมและส่งคืน ความรับผิดชอบหากผู้ใช้พัสดุทำให้เกิดความเสียหายหรือสูญหาย จัดสถานที่จัดเก็บพัสดุให้มีความเหมาะสม แบ่งออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยเฉพาะ

ปัญหาด้านการบริหารพัสดุ คณะกรรมการตรวจรับพัสดุควรมีมาตรการในส่วนของตนในการเร่งรัด ติดตามผลการทำงานของผู้รับจ้าง ตลอดจนตรวจสอบพัสดุก่อนรับมอบอย่างละเอียด ใช้ผู้เชี่ยวชาญ รวมกันปรึกษาลงความเห็น เพื่อไม่ได้เกิดปัญหา และได้รับงานที่มีประสิทธิภาพตรงตามเจตนาของสัญญาจ้างงาน

ปัญหาด้านการบำรุงรักษา ควรมีการบำรุงรักษาพัสดุ ครุภัณฑ์ให้อยู่ในสภาพดี สามารถใช้งานได้ตลอด จัดการประชุมหรืออบรมสร้างจิตสำนึกแก่เจ้าหน้าที่ ให้มีความรับผิดชอบในการดูแลรักษา จัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเทคนิคคอยตรวจดูและแก้ไขในแต่ละฝ่ายงาน ทำคู่มือการใช้งานพัสดุแต่ละอย่างเพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้การศึกษาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการใช้งานหรือการบำรุงรักษาที่ผิดประเภท ทำให้การใช้งานสะดวกขึ้น

อภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลการศึกษาในครั้งนี้ได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นในปัจจุบันจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ ข้อบังคับของพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 เนื่องจากเดิมมีกฎหมายที่ใช้ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างมีอยู่ด้วยกันหลายฉบับ ทำให้ยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินงานส่งผลให้เกิดความล่าช้า โดยพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560 ฉบับนี้ใช้บังคับเพื่อให้หน่วยงานราชการมีการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมาตรฐานเดียวกันและเป็นการจัดซื้อจัดจ้างที่ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคภายหลังจากที่ได้มีการบังคับใช้กฎหมาย พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีปัญหาในเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างอยู่ดังต่อไปนี้

ด้านการจัดหา มีปัญหาอยู่มากในเรื่องของความต้องการในการใช้พัสดุ โดยพบว่าเจ้าหน้าที่มักจัดทำเรื่องขอดำเนินการจัดหาพัสดุเกินความจำเป็นไม่สามารถพิจารณาความต้องการใช้ที่เหมาะสม

ได้หรือขอพัสดุที่ไม่เหมาะสม ไม่มีประสิทธิภาพ แต่ละฝ่ายงานไม่ให้ความสำคัญกับแผนการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ ไม่ปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดทำให้บางครั้งงานเกิดความล่าช้าหรือผลที่ออกมาไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ไม่เกิดความร่วมมือกันในการทำงาน ขาดการติดต่อประสานงานระหว่างบุคลากรแต่ละฝ่าย ดังนั้นหน่วยงานควรที่จะดำเนินการจัดกิจกรรม อบรม เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันทั้งในเรื่องของความเหมาะสมในการจัดหาพัสดุ ความสำคัญและประโยชน์ในการจัดทำแผนการจัดซื้อจัดจ้าง นำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในการถ่ายทอดองค์ความรู้ พัฒนาระบบการประสานงานภายในให้มีประสิทธิภาพ

ด้านบุคลากรนั้นจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่ามีความเห็นส่วนใหญ่สอดคล้องกันในเรื่องของปัญหาด้านบุคลากรที่มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอในการทำงาน หรือเจ้าหน้าที่ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยอาจได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการไม่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างตามกฎหมาย ทำให้ในบางครั้งเข้ามาปฏิบัติหน้าที่แล้วเกิดความปิดพลาดได้ ดังนั้นแนวทางในการปัญหาคือการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับบุคลากรทุกคนโดยอาจดำเนินการเป็นกิจกรรมหรือสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เพราะการจัดซื้อจัดจ้างเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องไปทางใดก็ทางหนึ่ง

ด้านการควบคุม พบว่าสถานที่ในการจัดเก็บพัสดุไม่เพียงพอและมีปลอดภัย หรือในบางพื้นที่พื้นที่ในการจัดเก็บพัสดุค่อยข้างกระจายตัวออกไป จึงทำให้พัสดุนั้นเกิดความเสียหายหรือสูญหายได้ ขาดการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ มีการเบิกจ่ายพัสดุระหว่างฝ่ายงานโดยไม่มีการลงทะเบียนหรือจดบันทึกทำให้ยากแก่การค้นหาและควบคุม ดังนั้นการควบคุมพัสดุจะต้องมีการบริหารจัดการที่ดี จัดสรรพื้นที่และทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานงบประมาณ (2529) ที่ว่าการควบคุมพัสดุเกี่ยวข้องกับทุกส่วนงานในองค์กร ทุกส่วนงานจะต้องเข้าใจหน้าที่ของการควบคุมพัสดุเป็นอย่างดีทั้งนี้รวมถึงการจัดการและการจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้การควบคุมพัสดุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด

ด้านการบำรุงรักษา เป็นกระบวนการหลังจากที่หน่วยงานได้พัสดุมาครอบครองนอกจากจะนำมาเพื่อใช้ในการดำเนินงานแล้ว พัสดุนั้นจะต้องมีการบำรุงรักษาอยู่เสมอเพื่อให้ระยะเวลาการใช่งานที่นานขึ้นแต่จากการศึกษาพบว่าพัสดุส่วนใหญ่ไม่ถูกบำรุงรักษาเท่าที่ควร ด้วยเป็นทรัพย์สินของทางราชการไม่ใช่ทรัพย์สินส่วนตัว ผู้ใช้พัสดุจึงไม่ได้ใส่ใจในการดูและรักษา ดังนั้น บุคลากรที่เกี่ยวข้องควรได้รับการฝึกอบรมหรือแนะนำชี้แจงจากเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ในเรื่องของการบำรุงรักษา เสริมสร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพย์สินร่วมกัน ผู้ใช้พัสดุจะต้องรับผิดชอบดูแลให้พัสดุนั้นอยู่ในสภาพดีไม่ชำรุดไม่เสื่อมสภาพเสียก่อนกำหนด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ส่งเสริมกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้ภายในองค์กรจากผู้มีประสบการณ์ เกี่ยวกับงานพัสดุ การจัดซื้อจัดจ้าง สำหรับบุคลากรในทุก ๆ ฝ่ายงานไม่เพียงเฉพาะเจ้าหน้าที่พัสดุเท่านั้น เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับใน

การจัดซื้อจัดจ้าง มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ ประชุมหารือและรับฟังปัญหาซึ่งกันและกัน รวมทั้งชี้แจงทำความเข้าใจวิธีการ แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องแก่เจ้าหน้าที่

2. เสริมสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณในวิชาชีพพัสดุ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเป็นเรื่องที่มีรายละเอียดในการทำงานค่อนข้างมาก ประกอบกับมีเจ้าหน้าที่หลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ผู้ให้สัมภาษณ์อาจให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน ผู้ศึกษาจะต้องเตรียมพร้อมในประเด็นคำถามที่ต้องการหาคำตอบ และมีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ครบถ้วน

2. ควรมีการศึกษาผลการอบรมเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงานด้านพัสดุ เพื่อให้ทราบว่าบุคลากรสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้แลกเปลี่ยนไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้หรือไม่

บรรณานุกรม

กมล เดชศิริ. (2551). *รูปแบบการบริหารงานพัสดุที่เหมาะสมสำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี.* ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เดือนเพ็ญ ศังขะฤทษ์. (2521). การจัดการงานพัสดุ (commodity management). *วารสารพัฒนาชุมชน*, *8*(4), 35.

ปรีชา จำปารัตน์ และไพศาล ชัยมงคล. (2520). *การบริหารพัสดุ: ทฤษฎีและปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพาณิช.

วันจันทร์ จันทะโคตร. (2554). *ปัญหาและอุปสรรคการจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีการสอบราคาด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วารี แว่นแก้ว. (2561). *ความเป็นมาเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบการจัดซื้อจัดจ้าง.* สืบค้น 20 มกราคม 2562, จาก http://supply.rid.go.th/e-learning/index.php/2018-07-08-09-40-06/2-uncategorised/23-2018-07-14-03-45-00

ศรัณย์พร ณ ศรีโต. (2554). *การบริหารงานพัสดุของเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานงบประมาณ. (2529*). คู่มือการบริหารพัสดุ.* กรุงเทพฯ: สถาบันฝึกอบรมและปรับปรุงการบริหารสำนักงบประมาณ.

สุรพล นิติไกรพจน์. (2560). *พระราชบัญญัติจัดซื้อจัดจ้างฉบับใหม่ รวมศูนย์อำนาจอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ.* สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2561,จาก https://www.isranews.org/isranews-article

อัจจิมา ฉัตรแก้ว. (2555). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กฎหมาย

พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พุทธศักราช 2560

ทฤษฎีการสร้างสรรค์ศิลป์
The Theory of Art Creation

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์
Narongchai Pidokrajt

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่นำไปสร้างสรรค์งานศิลปะ โดยนำเสนอปรัชญาสาขาคุณวิทยาที่ว่าด้วยสุนทรียศาสตร์ คุณค่าที่สื่อให้รับรู้ได้ด้วยอารมณ์ความรู้สึกต่อความงาม ความไพเราะ การสร้างสรรค์ศิลป์เกิดมีขึ้นด้วยความคิดของศิลปินซึ่งมีฐานข้อมูลและบริบทสังคมวัฒนธรรม ในขณะที่การสร้างศิลป์เกิดขึ้นจากกระบวนการตามระเบียบวิธีวิจัยและนำผลนั้นมาเป็นฐานข้อมูล ด้านขอบข่ายการวิจัยสร้างสรรค์ใช้กระบวนวิธีทางศิลปวิทยา ทฤษฎีการสร้างสรรค์ศิลป์มีหลักคิด 2 ประการคือ 1. หลักมิติการสร้างสรรค์ หลักนี้กล่าวถึงการสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เกิดขึ้นจากบุพภูมิของมวลจินตนาการ เกิดขึ้นจากการต่อยอดบุพภูมิด้วยผลวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย เกิดขึ้นจากความคิดริเริ่มจนก่อเกิดเป็นสมบัติศิลป์ของชาติ เมื่อเกิดขึ้นเป็นภูมิสมบัติศิลป์ที่แสดงความถึงพร้อมของมนุษย์แล้วจึงสืบทอดไปเป็นมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ 2. หลักวิพิธลักษณาการสร้างสรรค์ หลักนี้อธิบายถึงลักษณะการพิจารณาคุณสมบัติผลงานการสร้างสรรค์ศิลป์ 5 ลักษณะ คือ 1. วิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับงานสร้างสรรค์ศิลป์ 2. ปัจจัยภายในด้านความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธา ความรัก มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์ 3. ปัจจัยภายนอกด้านวิถีโลกาภิวัตน์ การแพร่กระจายทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์ 4. งานสร้างสรรค์ศิลป์สามารถเรียนรู้ สะสมความรู้ ถ่ายทอด ริเริ่มขึ้นใหม่ และพัฒนาต่อยอดได้ และ 5. คุณค่าของงานสร้างสรรค์ศิลป์ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ทางศิลป์ของผู้รับรสศิลป์ ซึ่งใช้เป็นทิศทางในการวิพากษ์และประเมินคุณค่าทางศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค์

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์ศิลป์/ วิจัยสร้างสรรค์/ สุนทรียศาสตร์

Abstract

The academic article named “The Theory of Art Creation” aimed to present the concepts and theories used in art creation. The article demonstrates the philosophy of axiology which concerns aesthetics, the value which is conveyed through emotions and feelings towards beauty and melodiousness. Art creation occurs from the thought of the artist, which is composed of the databases and social and cultural contexts. While art creation originates from the methodological process with

[1] รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาดนตรีวิทยา ภาควิชาดนตรีวิทยา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล อีเมล narongchai.rajt@gmail.com
Associate Professor Dr. at Musicology, College of Music, Mahidol University. Email: narongchai.rajt@gmail.com

the result as the database, the framework of creative research uses the process of arts and sciences. The theory of art creation concerns two concepts: the creational concept and the concept of various characteristics of the creation. The creational concept reveals that art creation occurs from the human action, the primary knowledge which arises from the imagination, the development of the primary knowledge by using the methodological research result, and the intuitiveness which develops into the art property of the nation. When the art property which demonstrates the readiness of humanity occurs, it will evolve into the intangible heritage. The concept of various characteristics of the creation describes five qualities of art creation. The first quality is the people's way of life, nature, environment, and cultural process which connects with art creation. The second quality is the internal factors concerning belief, religion, faith, and love, which affect art creation. The third quality is the external factors concerning globalization and the dissemination of science, technology, and innovation, which affect art creation. The fourth quality is that art creation can be learned, cultivated, transmitted, generated, and developed. The fifth quality is that the value of art creation depends on the audience's knowledge and experience in art, which are used as the direction of the criticism and the evaluation towards the value of art creation.

Keywords: Art Creation, Creative Research, Aesthetics

การสร้างสรรค์ศิลป์ เป็นมหัจฉริยวิจักขณ์ที่ก่อเกิดความน่าพิศวงจากสติปัญญาเชิงชาญของมนุษยชาติในการกระทำให้เกิดงานศิลป์ขึ้น เนรมิต บันดาล ให้มีขึ้น ให้เป็นขึ้น เพื่อแสดงออกซึ่งอารมณ์สะเทือนใจของผู้รับรสศิลป์จนประจักษ์ด้วยสื่อเสียง ลีลาทำนองเพลง จังหวะ สีสัน เส้น ผิว โครงสร้าง รูปทรง ลีลาท่าฟ้อน รำ ระบำ เต้น ชั้นเชิงปฏิบัติการที่ปรากฏการณ์มีความสอดคล้องกับนิยามของคำว่า สิปฺป (ป.) ศิลฺป (ส.) กระบวนการสร้างสรรค์ศิลป์ฉายกรายให้เห็นจินตนาการด้วยอัตถวินิจของการพิจารณาเนื้อหาสาระของผู้ปัจเจกศิลป์ หรือเริ่มต้นไปที่กระบวนการต่อยอดด้วยวิจยานุวัตน์สู่มิติการสร้างสรรค์ศิลป์ (Creative Arts) เป็นอรรถประโยชน์ที่ในวงวิชาการกำหนดเป็นการวิจัยสร้างสรรค์ (Research & Creative Arts) ตามรูปแบบการพัฒนาเชิงคุณค่าของปรัชญาสาขาคุณวิทยา

ทิศทางของปรัชญาสาขาคุณวิทยา เป็นปรัชญาที่เน้นคุณค่าในสุนทรียศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาบริสุทธิ์ที่จำแนกออกเป็นอภิปรัชญา (ความสัมบูรณ์ยิ่ง) ญาณวิทยา (ทฤษฎีความรู้) และคุณวิทยา จำแนกออกเป็นสาขาย่อย มีตรรกศาสตร์ (เหตุผล) จริยศาสตร์ (ความดี) และสุนทรียศาสตร์ (ความงาม) ความงามในมิติสุนทรียศาสตร์ครอบคลุมงานด้านดุริยางคศิลป์ นาฏศิลป์ และทัศนศิลป์ เป็นงานศิลป์ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ผู้เป็นปัจเจกศิลปินหรือกลุ่มศิลปินในการคิดจินตนาการสร้างสรรค์ สุนทรียภาพที่สื่อให้รับรู้ได้ด้วย อารมณ์ความรู้สึก ความงาม ความไพเราะ เกิดคุณค่า เกิดความสุข ความยินดี ดังแผนภูมิ

แผนภูมิ 1 แสดงขอบข่ายสาระของปรัชญาว่าด้วยคุณค่าในสุนทรียศาสตร์

แผนภูมิ: ผู้เขียน

คุณวิทยา (Axiology) เป็นปรัชญาว่าด้วยคุณค่าของความดีในอรรถสาระด้านจริยศาสตร์ (Ethics) และว่าด้วยคุณค่าของความงาม ความไพเราะ ในอรรถะสาระด้านสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) ในด้านคุณค่าสุนทรียศาสตร์ที่เกี่ยวเนื่องกับสารัตถะทางศิลปะนี้ นับเป็นส่วนสำคัญที่ควรเริ่มต้นทำความเข้าใจให้ชัดเจนก่อน เพราะสุนทรียศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับวิทยรมณีย์ อันเป็นศาสตร์แห่งความรื่นรมย์บันเทิงใจ ความรู้สึกต่อการกระทบให้เกิดขึ้น ให้เป็นไป สามารถรับรู้ได้ด้วยความรู้สึกสัมผัสเข้าสู่ “รสารมณ์” โดยมีค่าความหมายที่ชัดแจ้งถึงการรับรู้จากอายตนะส่งผลให้ก่อเกิดความไพเราะ ความงาม ความพึงพอใจ ความรู้สึกทางจิตนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งเร้าสู่อารมณ์สุข รักสนุกสนาน เพลินใจ ฮึกเหิม โกรธ โศกเศร้า ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: 1408) อธิบายอารมณ์เช่นนี้ว่า “สิ่งที่ยึดหน่วงจิตโดยผ่านทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เช่น รูปเป็นอารมณ์ของตา เสียงเป็นอารมณ์ของหู” ดังนั้นเมื่อนำมาอธิบายในรูปของการสัมผัสงานศิลป์ จึงปรากฏว่าการสื่อสารรับรู้ด้วย**โสตสัมผัสงานศิลป์**นี้พบได้ในงานด้านคีตศิลป์ ดุริยางคศิลป์ (Music) การสื่อสารรับรู้

ด้วย**ทัศนสัมผัสงานศิลป์**พบได้ในงานด้านทัศนศิลป์และนฤมิตศิลป์ (Visual Arts & Creative Arts) ส่วน**โสตทัศนสัมผัสงานศิลป์**พบในงานด้านนาฏศิลป์หรือศิลปะการแสดง (Performing Arts) เป็นการสัมผัสใน “รสารมณ์งานศิลป์” ดังพิจารณาได้จากแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิ 2 แสดงการสัมผัส “รสารมณ์งานศิลป์”

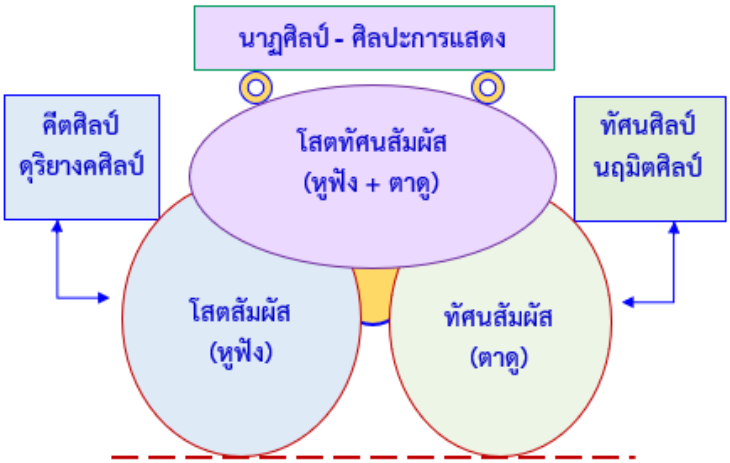

แผนภูมิ: ผู้เขียน

การสัมผัสรับรู้งานศิลป์ทั้งโสตศิลป์ ทัศนศิลป์ นฤมิตศิลป์ นาฏศิลป์ ศิลปะการแสดง อรรถรสหรือ รสารมณ์ของสุนทรียภาพดังกล่าวถึงนี้ ประกอบด้วยการปรากฏผลงานศิลป์ที่แสดงออกในรูปความงามตามสภาวะรูปวัตถุ คุณค่าในความงาม ความไพเราะ ความสัมพันธ์ของผัสสะ (ทั้งผัสสะที่กระทบรู้ได้ด้วยกายและใจ) การตัดสินคุณค่าศิลป์ เพื่อตีความ เพื่อวิพากษ์ หรือเพื่อประเมินระดับของปรากฏการณ์ศิลป์นั้นต้องเป็นไปตามความรู้และประสบการณ์ โดยกล่าวนี้ย่อมพบข้อจริงเชิงประจักษ์ว่าการสัมผัสศิลป์นั้นมีนัยสำคัญมากของระดับการเข้าถึงที่แตกต่างกันด้วยระดับของความรู้ ระดับประสบการณ์ และศักยภาพของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

ศิลปะสร้างสรรค์เป็นกระบวนการของกรรมวิธีที่ลำดับความคิด การกระทำอย่างต่อเนื่องไปสู่ปรากฏการณ์ให้เกิดมีขึ้น ให้ปรากฏขึ้นจนมีความสำเร็จผลด้วยความรู้สึกนึกคิดของปัจเจกศิลป์ผู้สร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการระหว่างวิถีชีวิต ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตามความจำเป็นเพื่อการดำเนินชีวิต เมื่อการดำเนินชีวิตมีความพร้อมครบถ้วนแล้ว ศิลปะที่เป็นความคิดสร้างสรรค์จึงก้าวมามีบทบาท 3 ประเภท คือ ประเภทความคิด (Creative Thinking) ประเภทความงาม (Beauty Creativity) ประเภทประโยชน์ใช้สอย (Function Creativity) ความคิดก่อให้เกิดสิ่งแปลกใหม่ สิ่งดีงาม ไพเราะ ความมีคุณค่า และมีประโยชน์

แบบการสร้างสรรค์ในสาระที่กล่าวถึงนี้เป็นระบบแนวคิดที่มุ่งอธิบายในมิติของงานศิลปะตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง การกำหนดชื่อสาขาวิชาสำหรับการเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ และการ

เทียบเคียงสาขาวิชาที่เคยกำหนดไปแล้ว พ.ศ. 2561 มี ทัศนศิลป์ นฤมิตศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ นาฏศิลป์และศิลปะการแสดง มิติของงาน “ศิลป์” เช่นกล่าวนี้มิได้มุ่งการสร้างสรรค์เท่านั้นแต่ยังมุ่งเน้นไปที่การค้นคว้าหาความรู้ความจริงในวิธีวิทยาการวิจัย “วิจัยแสวงผล” [R - Research] และใช้กระบวนวิธีการทางศิลปะ [MA - Methodical Art] ให้เกิดผลขึ้น จากนั้นจึงนำผลวิจัยมาสู่กระบวนการสร้างสรรค์ศิลป์ [CA – Creative Art] มีจินตนมิติ [Im - Imagination] ตามมุมมองและความคิดที่เสรีของผู้สร้างสรรค์และตั้งอยู่บนฐานที่ได้รับจากผลการวิจัย จนบรรลุถึงวิจักษศิลป์ [Appreciation] ที่แสดงออกในคุณค่าของศิลปาภิศิลป์อันเป็นที่ยิ่งของชิ้นงานดังปรากฏสัมฤทธิผลสร้างสรรค์ศิลป์ มีแผนภูมิแสดงแนววิธีการวิจัยและสร้างสรรค์ศิลป์ คือ

แผนภูมิ 3 แสดงแนววิธีการวิจัยสร้างสรรค์ศิลป์

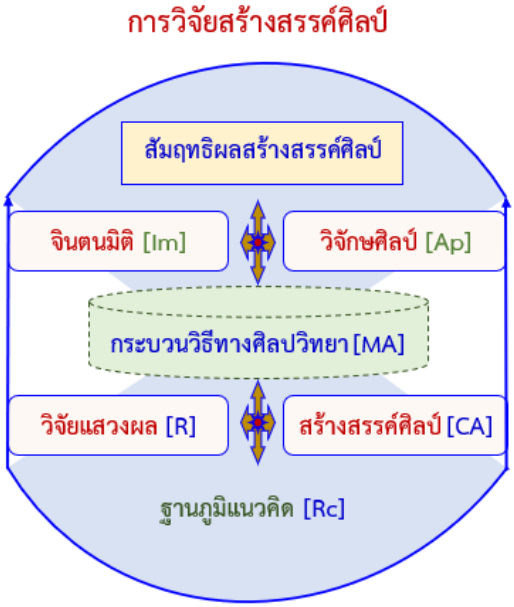

แผนภูมิ: ผู้เขียน

นิยาม “งานวิจัย” และ “ผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ ศิลปะ” ตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560 ให้คำอธิบายว่า

งานวิจัย หมายถึง “ผลงานทางวิชาการที่เป็นงานศึกษาหรืองานค้นคว้าอย่างมีระบบ ด้วยวิธีวิทยาการวิจัยซึ่งเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชานั้น ๆ และมีที่มาและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือข้อสรุปรวมที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ (งานวิจัยพื้นฐาน) หรือการนำวิชาการนั้นมาใช้ประโยชน์ (วิจัยประยุกต์) หรือการพัฒนาอุปกรณ์ หรือกระบวนการใหม่ที่เกิดประโยชน์”

ผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ ศิลปะ หมายถึง “ผลงานหรือชุดของสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางสุนทรียะ ปรัชญา จริยธรรม หรือเป็นงานที่สะท้อนสังคม แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ของเจ้าของผลงาน มีการนำเสนอพร้อมคำอธิบายอันกอปรด้วยหลักวิชาที่เอื้อต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในความหมายและคุณค่าของงาน เช่น ผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรม ด้านศิลปะการแสดง ด้านดนตรี ด้านสถาปัตยกรรม การออกแบบ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และศิลปะด้านอื่น ๆ”

(ประกาศ ก.พ.อ. 2560, นิยาม: ผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ ศิลปะ ข้อ 6.2.8)

หลักแห่งทฤษฎีการสร้างสรรค์ศิลป์

ทฤษฎีการสร้างสรรค์ศิลป์ มีหลักคิด 2 ประการ คือ หลักมิติการสร้างสรรค์และหลักวิพิธลักษณาการสร้างสรรค์ หลักคิดทั้งสองมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อกันระหว่างมุมมองที่มีทิศทางมุ่งไปให้เกิดมีขึ้นกับคุณลักษณะเฉพาะที่มีความหลากหลาย ซึ่งหมายรวมถึงคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันด้วย เช่น การรังสรรค์ ประดิษฐ์ ทัศนนิมิต การคิดท่าร่ายรำ แต่งเพลง ประพันธ์เพลง ได้หลอมรวมความเป็นเหตุผลของปัจจัยตามทฤษฎี

1. หลักมิติการสร้างสรรค์ศิลป์

หลักมิติการสร้างสรรค์ศิลป์เป็นมุมมองที่มีทิศทางมุ่งไปให้เกิดมีขึ้นด้วยการตริตรองความเป็นภูมิปัญญาของสมบัติศิลป์ในช่วงกาลปัจจุบันของผู้สร้างสรรค์ไปสู่ความเป็นมรดกภูมิปัญญา มุมมองการสร้างสรรค์นี้เกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัย 5 ประการ ดังแผนภูมิ คือ

แผนภูมิ 4 แสดงหลักมิติการสร้างสรรค์ศิลป์

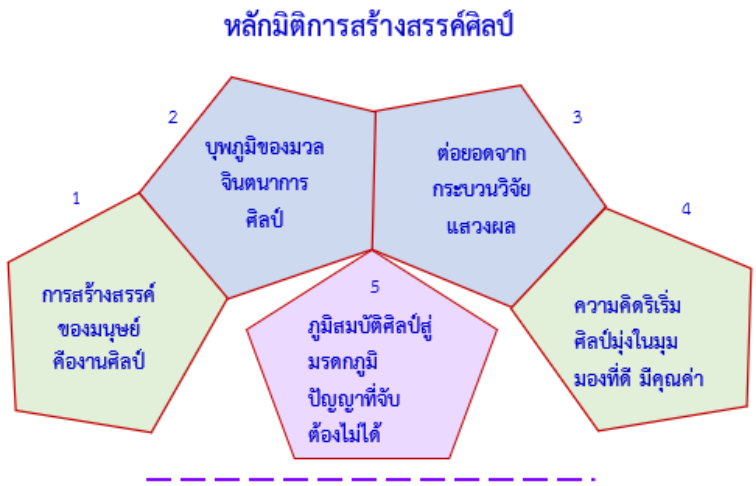

แผนภูมิ: ผู้เขียน

หลักมิติการสร้างสรรค์ศิลป์ตามแผนภูมิประกอบด้วยมุมมอง 5 ประการ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 การสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์

การเกิดขึ้นของงานศิลป์เป็นความงดงามจากการกระทำให้เกิดงานศิลป์ ทั้งดุริยางคศิลป์ ทัศนศิลป์ และนาฏศิลป์ได้นั้น สำเร็จขึ้นด้วยการสร้างสรรค์ของมนุษย์เท่านั้น สัตว์ทั้งหลายไม่ว่า ลิง ช้าง ม้า บ่าง ค่าง ชะนี หมี หมู หมา กา ไก่ นก ไม่สามารถสร้างสรรค์งานศิลป์ได้ การที่หมา ลิง ช้าง วาดรูป เขียนอักษร เล่นดนตรี ได้นั้น เป็นการกระทำซ้ำ ๆ ทำได้ตามคำสั่งของผู้ฝึกจนทำได้เท่าที่ทำได้ ไม่สามารถสร้างเสริมด้วยจินตนาการของตัวเอง เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติก็มิได้อยู่ในปัจจัยของการสร้างสรรค์งานศิลป์ หมู่เมฆที่ลอยเกาะกลุ่มตัดกับแสงสีของแสงอาทิตย์เกิดเป็นรูปร่างต่าง ๆ ขุนเขาทิวไม้ เสียงนกร้อง ไก่ขัน นกยูงแพนปีกหางวิ่งเริงร่าราวร่ายระบำ ร้องเรียกเพรียงหาคู่ น้ำตกไหลพลิ้วกระทบหิน ชะง่อนผา กอไผ่ไหวไปมา ตามสายลม หรืออาการใด ๆ ที่เป็นไปตามธรรมชาติ สิ่งนั้นไม่ใช่ศิลปะ สิ่งนั้นเป็นธรรมชาติ เพราะธรรมชาติก็คือธรรมชาติ เมื่อใดก็ตามที่ศิลปินได้พินิจปรากฏการณ์เหล่านั้นจนเกิดจินตนาการ เช่น ศิลปินดนตรีนำเสียงที่ได้ยินจากธรรมชาตินั้นมาเรียงร้อยเป็นลีลาสำเนียงทำนองด้วยเสียงขับร้องหรือบรรเลงเครื่องดนตรี ศิลปินวาดปั้นแกะสลักฉลุสลักถักทอเป็นภาพเป็นชิ้นผลงาน เกิดรูปร่างลวดลายตามที่เห็นตามจินตนาการ ศิลปินนักแสดงประดิษฐ์นาฏยรังสรรค์ด้วยลีลาท่าเต้น เยื้องกราย ร่ายรำ ผูกสาระเป็นเรื่องราว การกระทำในลักษณะดังกล่าวของศิลปินจัดเป็นงานสร้างสรรค์ศิลป์

1.2 การสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นจากบุพภูมิของมวลจินตนาการ

การเรียนรู้เพื่อดำรงชีวิตให้ชีวิตอยู่รอด การสังเกต ลองผิดลองถูก ปรับตัวให้เข้ากับการใช้ชีวิต พัฒนาสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้น เริ่มมีการใช้ไฟประกอบอาหาร สร้างเครื่องมือจับสัตว์ รู้จักการสร้างเครื่องนุ่งห่ม ใช้หนังสัตว์ให้เกิดประโยชน์ รู้จักใช้หินเป็นหัวหอกหรือขัดถูกระทบให้เกิดประกายไฟ เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต จนถึงการใช้โลหะทำเครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธ และเครื่องดนตรี การสั่งสมความรู้เป็นคุณสมบัติสำคัญที่มนุษย์มี จากปฏิบัติการเพื่อความอยู่รอดแล้วจึงเริ่มสังเกตสิ่งรอบข้างของธรรมชาติ การอุบัติของสรรพสิ่งที่พึงพอใจและไม่พึงพอใจ เกิดความกลัวต่อปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว โรคภัยไข้ป่วยและคร่าชีวิตคนในชุมชน มนุษย์เริ่มเกิดคิดเป็นความเชื่อว่าในธรรมชาติรอบกายมีสิ่งเร้นลับซึ่งมีอำนาจเหนือธรรมชาติ ผู้ทรงไว้ด้วยอำนาจนี้มีอิทธิฤทธิ์ดลบันดาลให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ความเชื่อต่อผู้ทรงอำนาจจึงมีเรียกชื่อที่แตกต่างไปตามแต่ละกลุ่มชุมชนและสังคมนั้น จนยอมรับความเป็นเอกภาพของผู้สร้าง ผู้ให้ ผู้อนุเคราะห์ช่วยเหลือ ดังพบการเรียกชื่อว่า “ผี” ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ความเชื่อต่อเทพเจ้า พระเจ้า ตามฐานความเชื่อและความศรัทธาของแต่ละวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นและมีพัฒนาการต่อไป

วัฒนธรรมเป็นบุพภูมิที่อธิบายภาวะหนึ่งของสังคมที่คละเคล้ากับความเป็น “มานุษยวิทยา” คือเป็นเรื่องราวของมนุษยชาติที่สร้างขึ้น มีพัฒนาการ มีการเรียนรู้ ทั้งในสายบรรพชนของตระกูล ในหมู่ชนของกลุ่มชาติพันธุ์ สังคมขนาดเล็กขยายไปเป็นสังคมขนาดใหญ่ระดับภาค ระดับประเทศ ภูมิภาคของประชาชาติ และระดับโลก เมื่อมีการติดต่อสื่อสารตามมิติของโลกาภิวัตน์ เกิดการผ่องถ่ายความรู้จนนำไปสู่ความเป็นสมบัติร่วมของมวลมนุษยชาติ สรรพสิ่งของวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จึงห้อมล้อมไปด้วยบริบทที่ฉายภาพให้เห็นโครงสร้างและเอกลักษณ์วัฒนธรรม มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันตามแนวทฤษฎี “มานุษยวัฒนธรรมสัมพันธ์” ที่อธิบายว่า มนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นของมนุษย์ วัฒนธรรมคงติดตัวมนุษย์ไปทุกหนทุกแห่ง เช่น คนไทยเป็นผู้ครองวัฒนธรรมไทย พูดภาษาไทย เขียนภาษาไทย รับประทานอาหารไทย มีพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณ์ไทย เมื่อคนไทย กลุ่มคนไทย ไปตั้งถิ่นฐาน ณ ที่ใดในโลก วัฒนธรรมไทยย่อมติดตัวคนไทยไปทุกแหล่งแห่งที่

การฝังลึกในวัฒนธรรมของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนเติบใหญ่นั้นนับเป็นบุพภูมิของแต่ละคน ความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธา ความมั่นใจ ความรัก และอีกหลากหลายเป็นปัจจัยของบุพภูมิ สิ่งนี้มีพลังมีอิทธิพล ในการสร้างความคิดของมวลจินตนาการให้การขับเคลื่อนงานสร้างสรรค์ศิลป์ ความเชื่อผสมผสานกับความศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นของมหัศจรรย์งานศิลป์ที่ยิ่งใหญ่ ศาสนสถานของทุกศาสนามีความยิ่งใหญ่โอฬารของศิลปะที่วิจิตร บทเพลงที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม การร่ายรำ การแสดงเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จัดเป็นบุพภูมิให้เกิดการสร้างสรรค์ศิลป์ขึ้น

1.3 การสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นจากการต่อยอดบุพภูมิด้วยกระบวนวิจัยแสวงผล

บุพภูมิคือความจริงในวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตมนุษย์ การสร้างสรรค์ศิลป์ที่เกิดขึ้นจากบุพภูมิมีปรากฏทั่วไป เพราะเป็นการสร้างสรรค์ที่ใช้ฐานคิดที่ปรากฏในบริบทอยู่โดยรอบแล้วจินตนาการผสานกัน แต่ยังมีการสร้างสรรค์อีกลักษณะที่บอกความจริงแท้ในความคิด และยืนยันข้อมูลด้วยกระบวนการศึกษาค้นคว้า หรือด้วยวิธีวิทยาการวิจัยเพื่อให้ทราบผลของสิ่งที่จะนำไปใช้ต่อยอดบุพภูมิ

ในงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระบรมศพของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ช่วงงานพระราชพิธี พ.ศ. 2559-2560) บรรดานักวิชาการและนักวิจัยศิลป์ได้ทำการศึกษาเรื่องราวของเขาไกรลาส เพื่อก่อสร้างพระเมรุมาศและส่วนประกอบต่าง ๆ ด้วยจินตนาการโดยยังคงสรรพสิ่งไว้ เช่น รูปปั้น สัตว์ป่าหิมพานต์ โครงการตามพระราชดำริที่จำลองจัดวางตามแผนผัง การให้ความหมายในเนื้องานทุกขั้นตอน ยังผลให้เกิดการฟื้นฟูองค์ความรู้ต่าง ๆ ของงานทัศนศิลป์ ส่วนของนาฏศิลป์และศิลปะการแสดงมีการศึกษางานพระบรมศพในอดีตแต่ละครั้งที่ผ่านมา และมีการจัดขึ้นในงานครั้งนี้ด้วย ทั้งโขน หนังใหญ่ ละครหุ่นกระบอก ลิเก ในด้านดุริยางคศิลป์และคีตศิลป์มีการศึกษาค้นคว้าการบรรเลงวงดนตรี มีการนำกลองมโหระทึกเข้าร่วมกระทั่งในวงปี่ไฉนกลองชนะ วงบัวลอย วงปี่พาทย์ วงปี่พาทย์นางหงส์ วงปี่พาทย์มอญ แม้กระทั่งการแสดงดนตรีสากล ละครเวที บัลเล่ต์ การสืบค้นเพลงจากโน้ตเพลงที่มีการบันทึกไว้เพื่อนำเข้าสู่การบรรเลงในงานพระราชพิธีก็เป็นวิธีหนึ่งในงานนี้ด้วย

เมื่อนักสร้างสรรค์ที่ดำเนินการด้วยวิธีใช้ผลที่ได้จากการวิจัยเพื่อเป็นฐานรองรับการสร้างสรรค์งานศิลป์นี้จึงนับเป็นการแสดงที่ให้เห็นภูมิพลังของร่องรอยองค์ประกอบ มีตัวอย่างให้เห็นเป็นตัวอย่างงานศิลป์แบบฉบับ เช่น การสร้างชุดโบราณคดีของนายธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร เกิดความคิดว่าภาพจำหลักศิลปะการร่ายรำซึ่งท่านได้พบเห็นระหว่างการออกตรวจราชการทั่วประเทศ นักร่ายรำปรากฏอยู่ตามศาสนสถานต่างยุคสมัยมีความหลากหลาย คำถามว่า “ทำไม” (Why) เป็นประเด็นผสานกับจินตนาการว่า “หากภาพจำหลักนั้นมีชีวิตชีวาออกมาร่ายรำ เคลื่อนไหวได้น่าจะเกิดความงดงาม จินตนาการของคนที่เริ่มสร้างในยุคแรกและต่อ ๆ กันมา ภาพจำหลักนั้นทำได้“อย่างไร” (How) ด้วยโจทย์ว่าทำไมและอย่างไรนี้คือบุพภูมิของมวลจินตนาการ การศึกษาค้นคว้าได้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนเมื่อเทียบด้วยระเบียบวิธีวิทยา (Methodology) ฝ่ายทัศนศิลป์

เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลภาพนักฟ้อนนักรำต่าง ๆ ทั่วประเทศและดินแดนวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องโดยไม่ใช้กรอบเส้นแบ่งประเทศมากีดกั้นความภาพหลากหลายเหล่านั้น เมื่อผ่านกระบวนการจำแนกข้อมูล การวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วได้ยุคสมัยของข้อมูล 5 ยุค คือทวารวดี ศรีวิชัย เชียงแสน ลพบุรี และสุโขทัย พร้อมกับการออกแบบเครื่องแต่งกายจากฐานความรู้ที่ปรากฏจากข้อมูลภาพ ฝ่ายนาฏศิลป์และศิลปะการแสดงมีศิลปินชั้นครูร่วมจินตนาการและสร้างสรรค์กระบวนท่าร่ายรำตามยุคสมัย ฝ่ายดุริยางคศิลป์จินตนาการและสร้างสรรค์ทำนองเพลงทั้ง 5 ชุดของการแสดงเป็นเพลงสำเนียงมอญ (ทวารวดี) สำเนียงชวา (ศรีวิชัย) สำเนียงล้านนา (เชียงแสน) สำเนียงขอม (ลพบุรี) และสำเนียงสยาม (สุโขทัย) ได้ชุดระบำสวยงามที่มีชื่อว่า ระบำโบราณคดี จำแนกเป็น ระบำทวารวดี ระบำศรีวิชัย ระบำเชียงแสน ระบำลพบุรี และระบำสุโขทัย งานสร้างสรรค์ศิลป์ชุดนี้จัดเป็นชุดการแสดงแบบแผนเป็นต้นความคิดให้แก่วงการศิลปะในเวลาต่อมาอีกจำนวนมากในใช้เป็นแนวคิดแนวทางการจินตนาการสร้างสรรค์ทั้งในในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านที่มีวัฒนธรรมร่วมคล้ายกัน

1.4 การสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นจากความคิดริเริ่มในมุมมองที่ดี ก่อเกิดสมบัติศิลป์ของมนุษยชาติ

การสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ ด้วยความเป็นปัจเจกศิลป์หรือโดยกลุ่มศิลปินที่ร่วมกระทำก็ตาม การเกิดขึ้นย่อมเริ่มต้นจากความเป็นปัจเจกเสมอ ส่วนกลุ่มบุคคลที่ร่วมกระทำนั้นเป็นส่วนขยายของการเริ่ม ในเนื้องานศิลป์หรือผลิตภาวะที่เกิดขึ้นนั้นหากเป็นความคิดริเริ่มย่อมเกิดขึ้นจากบุคคลแรกคิดให้เป็นไปตามความคิดนั้น ความคิดริเริ่มมีทิศทางที่ดำเนินไปในทางดีเสมอ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556: 1003) เมื่อผู้สร้างสรรค์ริเริ่มงานศิลป์บนฐานคิดของตนด้วยจินตนาการจากบุพภูมิหรือจากการต่อยอดบุพภูมิก็ตาม ผลงานศิลป์ที่เกิดขึ้นนั้นย่อมเป็นสมบัติศิลป์ที่ปรากฏและคงอยู่ของผู้สร้างสรรค์ ในขณะเดียวกันสมบัติศิลป์นี้ก็ย่อมเป็นตัวแทนของสถาบัน ชุมชน ของประเทศชาติ ไปจนถึงมนุษยชาติ ดังพบว่าชิ้นงานของดุริยศิลป์ทั้งบทเพลง รูปแบบวงบรรเลง สร้างสรรค์ขึ้นแล้วนำออกสู่สังคมในลักษณะการเผยแพร่ เพื่อการพาณิชย์ งานจิตรกรรม ประติมากรรม ที่มีการจัดแสดงตามงานแสดงผลงานศิลป์ทั้งในชุมชน ในประเทศต่างประเทศ งานสร้างสรรค์ในรูปแบบนาฏศิลป์ ฟ้อน ระบำ รำ เต้น โขน ละครไทย ละครเพลง ละครเวที ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ สมบัติศิลป์ดังกล่าวนอกจากเป็นของบุคคล กลุ่มบุคคลสร้างสรรค์แล้วยังเป็นตัวแทนของสังคมในทุกภาคส่วน คือ ของชุมชน ของจังหวัด ของชาติ และของโลก

1.5 การสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นเป็นภูมิสมบัติศิลป์ที่แสดงความถึงพร้อมของมนุษย์แล้ว สืบทอดไปเป็นมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)

สมบัติศิลป์คือปัจจุบันกาลของงานสร้างสรรค์ศิลป์ที่เกิดขึ้น โดยดำรงอยู่ในความเป็นเจ้าของแห่งปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสังคมซึ่งเป็นที่ก่อเกิดงานศิลป์ เมื่อกาลเวลาผ่านไปแล้วสมบัติศิลป์ย่อมปรับสถานภาพหลังมรณกาลไปเป็นมรดกศิลป์ความเป็น “มรดกศิลป์” จึงเป็นความตามนิยามการตกทอดสมบัติศิลป์ของผู้สร้างสรรค์ไว้หลังมรณกรรมให้เปลี่ยนสถานภาพจากสมบัติศิลป์เป็นมรดกศิลป์ทันที ความหลากหลายของมรดกงานศิลป์เมื่อเป็นมรดกของสังคมแล้วก็ยังการสืบทอดต่อไป ด้วยวิธีเรียนรู้จากระบบการศึกษา ด้วยการขับเคลื่อนตามพลวัตของสังคมและวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น จากอดีตกาลสู่ปัจจุบันกาล ไปยังอนาคตกาลสืบทอดต่อ ๆ กันไป ดังแผนภูมิ

แผนภูมิ 5 การปรับเปลี่ยนสถานภาพของงานศิลป์

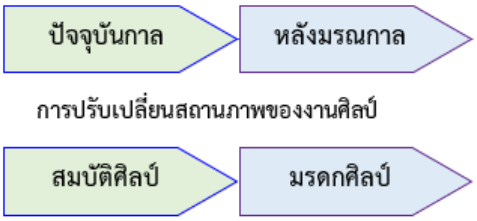

แผนภูมิ: ผู้เขียน

มรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) คือมวลความคิดที่คิดและกระทำให้เกิดผลเชิงประจักษ์ ภาพที่วาดอย่างวิจิตรงดงามนั้นปรากฏเป็นรูปธรรม การแสดงโขนละคร ละครเวที หุ่นละครเล็ก หุ่นกระบอก ดำเนินเรื่องเร้าใจชวนติดตามเป็นรูปที่เห็น ดนตรีที่บรรเลงเพลงไพเราะ บทละคร วรรณคดีที่อ่านแล้วเห็นนาฏการ ความเชื่อ พิธีกรรม ขนบประเพณี สิ่งที่กล่าวถึงนี้มิใช่สิ่งที่จับต้องได้ อะไรคือความคิด คิดได้อย่างไร ทำไมต้องคิด คิดอย่างไรจึงปรากฏความงดงามไพเราะ สวยงาม การได้มาของกระบวนการในศิลปวัฒนธรรมได้สะท้อนภูมิปัญญา สืบทอดต่อกันมาจนเป็นมรดกที่จับต้องไม่ได้ในความคิดและจินตนาการ ในกิจกรรมวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ มีงานศิลป์ที่กล่าวถึงนี้และได้รับการขึ้นทะเบียนกับชาติสมาชิก สำหรับประเทศไทยมีมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้จำนวนมาก สิ่งที่เกิดความภาคภูมิใจเมื่อองค์การสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ขึ้นทะเบียนให้ **“โขนไทย”** เป็นมรดกวัฒนธรรมของมนุษยชาติ (Khon: Cultural Heritage of Humanity) เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561

2. วิพิธลักษณาการสร้างสรรค์

วิพิธลักษณาการสร้างสรรค์ คืออาการของคุณสมบัติที่มีความเหมาะสมสอดคล้องและส่งผลต่องานสร้างสรรค์ศิลป์ รากฐานหรือพื้นภูมิงานสร้างสรรค์เป็นส่วนสำคัญในการคิด เกิดจินตนาการ สิ่งเหล่านี้เป็นนามธรรมดั่งยวดยานที่นำไปสู่ชิ้นงานรูปธรรม สิ่งแรกคือ วิถีชนที่รายล้อมด้วยวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ความเชื่อความศรัทธาต่อศาสนา การแพร่กระจายของสังคมโลกที่สื่อสารถึงกันกลายเป็นหนึ่งหน่วยสังคมขนาดใหญ่ การสื่อสารเชื่อมโยงตามวิถีโลกาภิวัตน์ กระบวนการคิดองค์ความรู้ ที่ก่อร่างสู่ชิ้นงาน เป็นสิ่งที่เป็นประโยชนานุเคราะห์ในการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือให้เกิดผลได้ตามความต้องการและเกิดคุณค่าตามความที่คิดไว้ ระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการถ่ายทอดให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดต่อ ๆ กันไป งานศิลป์ที่เกิดขึ้นจึงเข้าข่ายลักษณะของภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) สามารถเรียนรู้ เลียนแบบ พัฒนา และต่อยอด ส่วนระดับของความงามวิจิตร ความเสนาะไพเราะ ที่มีการประเมินคุณค่าจะปรากฏมากหรือน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับภูมิความรู้ ภูมิประสบการณ์ของผู้รับหรือบริโภค ดังคำอธิบายตามแผนภูมิและคำอธิบายในรายละเอียด ดังนี้

แผนภูมิ 6 แสดงการสร้างสรรค์ในมิติวิพิธลักษณาการ

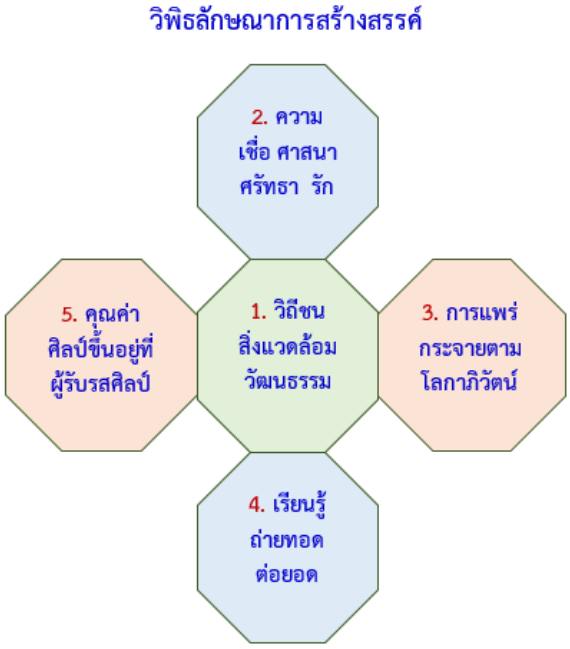

แผนภูมิ: ผู้เขียน

2.1 วิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางวัฒนธรรม มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับงานสร้างสรรค์ศิลป์

วิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางวัฒนธรรม เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับปัจเจกศิลปินโดยตรงเพราะต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยตนเอง อยู่ท่ามกลางสังคมครอบครัว รายล้อมไปด้วยบริบทของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวิถีวัฒนธรรม เป็นวิพิธลักษณ์ให้ปัจเจกศิลปินเกิดแรงบันดาลใจสร้างสรรค์ศิลป์ ผลงานที่ปรากฏเพื่อต่อยอดการดำรงชีวิต เช่น อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิต ประจำวัน มีการสร้างสรรค์ออกแบบชิ้นงานให้งดงามด้วยงานวิจิตรศิลป์ ดุริยรังสรรค์เพลงที่ไพเราะวิจิตรจากสิ่งที่มีอยู่ก่อน การสร้างสรรค์ท่ารำ ระบำ ฟ้อน ต่อยอดไปสู่ความงดงามที่เพิ่มขึ้น หรือด้วยวิธีการสร้างสรรค์ศิลป์ในลักษณะอื่นที่ปัจเจกศิลปินใช้บุพภูมิของวิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางวัฒนธรรม เป็นฐานจินตนาการในการสร้างสรรค์ศิลป์

2.2 ปัจจัยภายในด้านความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธา ความรัก มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์

งานสร้างสรรค์ระดับอภิมหาอลังการ เช่น โบราณสถานทางศาสนาทุกศาสนา ปิรามิดในอียิปต์ ปิรามิดของชนเผ่าอินคา พระพุทธรูป เทวรูป ปราสาทพระราชวังที่งดงามหลายแห่งในโลก ทัชมาฮาล แห่งความรัก ประติมากรรม งานวิจิตรศิลป์ชั้นยอด เกิดจากปัจจัยภายในที่เกิดขึ้นจากความเชื่อ ความศรัทธา ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระเจ้า พระพุทธเจ้า เทพเจ้า สิ่งมีอำนาจเหนือ

ธรรมชาติ ต่อความยิ่งใหญ่ในความรัก ด้วยแรกขับภายในจึงเป็นบ่อเกิดของจินตนาการ ปรากฏการณ์เกิดขึ้นจากผู้นำจิตวิญญาณ ผู้นำที่ทรงพลังอำนาจ การส่งต่อความคิดและการสนับสนุนปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ เช่น กำลังคน ค่าใช้จ่าย วัตถุดิบเพื่อใช้ในกระบวนการสร้างสรรค์ หรือปัจจัยของปัจเจกบุคคลผู้สร้างสรรค์ศิลป์ในการแกะสลักลวดลายเป็นเชิงชั้นในเนื้อไม้ สลักงาช้าง ศิราภรณ์ ภาพวาดต่าง ๆ การประพันธ์เพลงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อกิจศาสนกรรม

2.3 ปัจจัยภายนอกด้านวิถีโลกาภิวัตน์ การแพร่กระจายทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์

ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ก่อให้เกิดความก้าวหน้าของสรรพสิ่งในสังคมที่หลากหลาย ทั้งด้านการติดต่อสื่อสาร การเดินทางไปมาของผู้คนจากถิ่นหนึ่งไปยังอีกถิ่นหนึ่ง ทำให้สังคมของมนุษยชาติเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทิศทางความก้าวหน้าแบบก้าวกระโดดของการพัฒนาสังคมจากระดับ 1.0 ยุคหาของป่าล่าสัตว์เพื่อความอยู่รอด มาเป็นระดับ 2.0 ยุคสังคมเกษตรและอุตสาหกรรมเบา ระดับ 3.0 ยุคอุตสาหกรรมหนัก ระดับ 4.0 ยุคนวัตกรรมและเทคโนโลยี และระดับ 5.0 เป็นยุคก้าวไกลด้วยอัฉริยภาพล้ำของวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม ปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่พัฒนาดังกล่าวเป็นปัจจัยภายนอกผนวกกับวิถีโลกาภิวัตน์ การแพร่กระจายทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม จึงมีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์ ให้ปัจเจกศิลปินรับรู้งานศิลป์ที่เกิดในแต่ละภูมิภาคของโลก การรับรู้ผ่านช่องทางการสื่อสารของสื่อต่าง ๆ การเข้าร่วมเสวนา ความร่วมมือในงานร่วมสมัยระดับชาติ ระดับนานาชาติ คือ การแสดงนิทรรศนศิลป์ของงานทัศนศิลป์ การจัดมหกรรมทางดุริยางคศิลป์ การจัดมหกรรมทางนาฏศิลป์และศิลปะการแสดง เกิดสภาวะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ถ่ายโอนความคิดและจินตนาการ และต่อยอดสร้างสรรค์ให้งานศิลป์แต่ละสาขามีพัฒนาการ เกิดชิ้นงานที่ไม่เพียงเป็นสมบัติของปัจเจกศิลปิน ของสังคมประเทศเท่านั้น แต่เป็นของมนุษยชาติด้วย จนท้ายสุดเมื่อกาลเวลาผ่านไปชิ้นงานศิลป์ที่สร้างสรรค์ขึ้นก็เปลี่ยนสถานภาพเป็นมรดกภูมิปัญญาของมนุษยชาติอย่างน่าภาคภูมิใจ

2.4 งานสร้างสรรค์ศิลป์สามารถเรียนรู้ สะสมความรู้ ถ่ายทอด ริเริ่มขึ้นใหม่และพัฒนาต่อยอดได้

การสร้างสรรค์งานศิลป์ที่เกิดขึ้นจากวิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม กระบวนการทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นบุพภูมิ งานสร้างสรรค์ศิลป์ที่เกิดจากปัจจัยภายในด้านความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธา ความรัก มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์ เกิดจากปัจจัยภายนอกด้านวิถีโลกาภิวัตน์ การแพร่กระจายทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม ซึ่งภูมิจินตนมิติคือมุมมองของแนวคิดที่เป็นฐานเริ่มต้นของการเกิดผลงานสร้างสรรค์ศิลป์ องค์ความรู้ที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage) แต่สามารถถ่ายทอด สืบทอดความรู้ พัฒนาความคิด พัฒนาทักษะปฏิบัติ ให้เกิดการปฏิบัติตามแบบแผนดั้งเดิมจนมีมุมมองนำไปสู่การริเริ่มสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ และพัฒนาต่อยอดงานสร้างสรรค์ศิลป์ต่อไป

2.5 คุณค่าของงานสร้างสรรค์ศิลป์ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ทางศิลป์ของผู้รับรสศิลป์

การพิจารณาเพื่อวิพากษ์คุณค่างานศิลป์ที่สร้างสรรค์ขึ้น บุคคลย่อมมีมิติในรสศิลป์ที่แตกต่างกันไปตามพื้นภูมิของแต่ละคน การรับรู้ด้วยความพึงใจที่แตกต่างกันมีเหตุมาจากความรู้และจากประสบการณ์บุคคลที่มีต่องานศิลป์ รวมไปถึงการเปิดรับแนวจิตนาการอย่างไม่มีเขตจำกัดของ

ปัจเจกศิลปินมาผสมผสานให้เข้ากับความรู้และประสบการณ์ ธาตุศิลป์ของแต่ละสังคมย่อมมีอัตลักษณ์เฉพาะ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น รามายณะซึ่งมีต้นกำเนิดจากอินเดียแล้วแพร่กระจายมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื้อหา เรื่องราวของชาติที่รับแตกต่างไปจากเดิม การแต่งกายของนักแสดง ศิราภรณ์ อาวุธที่ตัวละครถือ ท่าร่ายรำ การทำบท บทขับร้องตามแต่ละถิ่นวัฒนธรรม ดนตรีที่บรรเลงให้สอดคล้องกับการดำเนินเรื่องในแต่ละช่วงแต่ละตอน ปรากฏการณ์ที่เห็นทั้งการแสดงของประเทศไทย มาเลเซีย ชวา ลาว กัมพูชา พม่า มีความแตกต่างกันทุกมิติ ดังนั้นการรับรู้และประเมินคุณค่าศิลป์จึงต้องศึกษาสิ่งที่เจ้าของแต่ละถิ่นวัฒนธรรมแสดงออก ประสบการณ์ที่มุ่งมองจนพบว่าความคล้ายเหมือนหรือความแปลกต่างเป็นอย่างไร อยู่ส่วนใดของเนื้อหาสาระ มุมมองในการตีความและประเมินศิลป์เช่นที่อธิบายนี้มีความซับซ้อนต่อการตีความ การประเมิน การวิพากษ์ ให้เป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม

สรุปาภิบาย

การสร้างสรรค์ศิลป์ เป็นงานศิลปะที่เกิดขึ้นจากปัญญาของมนุษย์ในการกระทำให้เกิดขึ้น ความงามของงานศิลปะมีมุมสะท้อนไปสู่การรับรสศิลป์ ก่อให้เกิดความรู้สึก อารมณ์ จากสื่อเสียง ลีลาทำนองเพลง จังหวะ สีสัน เส้น ผิว โครงสร้าง รูปทรง ลีลาท่าฟ้อน รำ ระบำ เต้น ศิลปะเป็นสาระในขอบข่ายตามทิศทางของปรัชญาสาขาคุณวิทยาที่เน้นคุณค่าในสุนทรียศาสตร์ (ความงาม) มิติสุนทรียศาสตร์ครอบคลุมงานด้านดุริยางคศิลป์ นาฏศิลป์ และทัศนศิลป์ เป็นงานศิลป์ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ผู้เป็นศิลปินในการคิดจินตนาการ สร้างสรรค์ สุนทรียภาพที่สื่อให้รับรู้ได้ด้วยอารมณ์ความรู้สึก ความงาม ความไพเราะ เกิดคุณค่า เกิดความสุข ความยินดี

นิยามงานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ ศิลปะ ตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560 อธิบายไว้ว่า **งานวิจัย** หมายถึง “ผลงานทางวิชาการที่เป็นงานศึกษาหรืองานค้นคว้าอย่างมีระบบ ด้วยวิธีวิทยาการวิจัยซึ่งเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชานั้น ๆ และมีที่มาและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือข้อสรุปรวมที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ (งานวิจัยพื้นฐาน) หรือการนำวิชาการนั้นมาใช้ประโยชน์ (วิจัยประยุกต์) หรือการพัฒนาอุปกรณ์ หรือกระบวนการใหม่ที่เกิดประโยชน์” ส่วน **ผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ ศิลปะ** หมายถึง “ผลงานหรือชุดของสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางสุนทรียะ ปรัชญา จริยธรรม หรือเป็นงานที่สะท้อนสังคม แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ของเจ้าของผลงาน มีการนำเสนอพร้อมคำอธิบายอันกอปรด้วยหลักวิชาที่เอื้อต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในความหมายและคุณค่าของงาน เช่น ผลงานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรม ด้านศิลปะการแสดง ด้านดนตรี ด้านสถาปัตยกรรม การออกแบบ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และศิลปะด้านอื่น ๆ”

ศิลปะสร้างสรรค์เป็นกระบวนการของกรรมวิธีที่ลำดับความคิด การกระทำอย่างต่อเนื่องไปสู่ปรากฏการณ์ให้เกิดมีขึ้น ให้ปรากฏขึ้นจนมีความสำเร็จผลด้วยความรู้สึกนึกคิดของปัจเจกศิลป์ผู้สร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการระหว่างวิถีชีวิต ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตามความจำเป็นเพื่อการดำเนินชีวิต เมื่อการดำเนินชีวิตมีความพร้อมครบถ้วนแล้ว ศิลปะที่เป็นความคิดสร้างสรรค์จึงก้าวมามีบทบาท 3 ประเภทคือ ประเภทความคิด (Creative in Thinking) ประเภทความงาม (Creative in

Beauty) ประเภทประโยชน์ใช้สอย (Creative in Function) ความคิดก่อให้เกิดสิ่งแปลกใหม่ สิ่งดีงาม ไพเราะ ความมีคุณค่า และมีประโยชน์

มิติของงาน “ศิลป์” มิได้มุ่งการสร้างสรรค์เท่านั้นแต่ยังมุ่งเน้นไปที่การค้นคว้าหาความรู้ความจริงในวิธีวิทยาการวิจัย “วิจัยแสวงผล” [**R** - Research] และใช้กระบวนวิธีการทางศิลปะ [**MA** - Methodical Art] ให้เกิดผลขึ้น จากนั้นจึงนำผลมาสู่กระบวนการสร้างสรรค์ศิลป์ [**CA** – Creative Art] มีจินตนมิติ [**Im** - Imagination] ตามมุมมองและความคิดที่เสรีของผู้สร้างสรรค์และตั้งอยู่บนฐานที่ได้รับจากผลการวิจัย จนบรรลุถึงวิจักษศิลป์ [Appreciation] ที่แสดงออกในคุณค่าของศิลปาภิศิลป์อันเป็นที่ยิ่งของชิ้นงานดังปรากฏสัมฤทธิผลสร้างสรรค์ศิลป์นั้น

การสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นจากภูมิรู้ ประสบการณ์ของศิลปิน และการใช้กระบวนการตามระเบียบวิธีวิจัยมาเป็นฐานข้อมูล ด้านขอบข่ายการวิจัยสร้างสรรค์ใช้กระบวนวิธีทางศิลปวิทยา ทฤษฎีการสร้างสรรค์ศิลป์มีหลักคิด 2 ประการคือ 1. หลักมิติการสร้างสรรค์ หลักนี้กล่าวถึงการสร้างสรรค์ศิลป์เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เกิดขึ้นจากบุพภูมิของมวลจินตนาการ เกิดขึ้นจากการต่อยอดบุพภูมิด้วยผลวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย เกิดขึ้นจากความคิดริเริ่มจนก่อเกิดเป็นสมบัติศิลป์ของชาติ เมื่อเกิดขึ้นเป็นภูมิสมบัติศิลป์ที่แสดงความถึงพร้อมของมนุษย์แล้วจึงสืบทอดไปเป็นมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ 2. หลักวิพิธลักษณาการสร้างสรรค์ หลักนี้อธิบายถึงลักษณะการพิจารณาคุณสมบัติผลงานการสร้างสรรค์ศิลป์ 5 ลักษณะ คือ 1. วิถีชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับงานสร้างสรรค์ศิลป์ 2. ปัจจัยภายในด้านความเชื่อ ศาสนา ความศรัทธา ความรัก มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์ 3. ปัจจัยภายนอกด้านวิถีโลกาภิวัตน์ การแพร่กระจายทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม มีผลต่อการสร้างสรรค์ศิลป์ 4. งานสร้างสรรค์ศิลป์สามารถเรียนรู้ สะสมความรู้ ถ่ายทอด ริเริ่มขึ้นใหม่ และพัฒนาต่อยอดได้ และ 5. คุณค่าของงานสร้างสรรค์ศิลป์ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ทางศิลป์ของผู้รับรสศิลป์ ซึ่งใช้เป็นทิศทางในการวิพากษ์และประเมินคุณค่าทางศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค์

บรรณานุกรม

ขวัญใจ คงถาวร. (2562). นาฏยประดิษฐ์ ชุด พิจิตรเลขาอุ้มสม. *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ, 3*(1), 1-16.

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์. (2561). *แนวคิดในการวิจัยเชิงคุณภาพและแบบผสม.* เอกสารประกอบการบรรยาย รายวิชา MSMS 702 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและแบบผสม. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. (เอกสารสำเนา).

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2554.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2562). *โขน: มรดกวัฒนธรรมของมนุษยชาติ – Khon: Cultural Heritage of Humanity.* กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด (สาขา 4).

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2560). *ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560*. กลุ่มมาตรฐานการบริหารงานบุคคล สำนักส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะบุคลากร. (เอกสารสำเนา).

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). *ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง การกำหนดชื่อสาขาวิชาสำหรับการเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ และการเทียบเคียงสาขาวิชาที่เคยกำหนดไปแล้ว พ.ศ. 2561*. กลุ่มมาตรฐานการบริหารงานบุคคล สำนักส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะบุคลากร. (เอกสารสำเนา).

กฎหมายนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรกับการจัดการทรัพย์สินอันเป็นสาธารณูปโภคส่วนกลาง
Housing Estate Juristic Person Law and Public Property Management, Public Utilities

ศิริวรรณ กมลสุขสถิต[1]
Siriwan Kamolsuksatit

บทคัดย่อ

การจัดการทรัพย์สินอันเป็นสาธารณูปโภคส่วนกลางของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นกับการอยู่อาศัยในลักษณะชุมชน ที่ส่งผลให้เกิดทรัพย์หรือที่ดินอันเป็นส่วนกลางเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ (Public services) และการมีสาธารณูปโภค หมู่บ้านจัดสรรเป็นรูปแบบหนึ่งของการอยู่อาศัยแบบชุมชนที่เกิดขึ้น อันส่งผลให้เกิดทรัพย์หรือที่ดินอันเป็นส่วนกลางเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ (Public services) และสาธารณูปโภคที่เหมาะสม แต่เดิมภาครัฐเองเป็นผู้จัดสร้างสาธารณูปโภคในแต่ละท้องที่ตามความพร้อมของงบประมาณและความต้องการของประชาชน ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงบทบาท ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 286 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 จึงเป็นกฎหมายที่ใช้ในเรื่องการจัดสรรที่ดินเป็นฉบับแรกและภายหลังประกาศคณะปฏิวัติ 286 ถูกยกเลิกและประกาศพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ออกใช้โดยมุ่งเน้นไปที่ประเด็นหลักคือควรมีการจัดตั้งองค์กรเอกชนที่มีความเป็นบุคคลตามกฎหมาย จนกระทั่งปัจจุบันที่มีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 (ฉบับที่ 2) ปีพ.ศ.2558 การตั้ง “นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร” จึงเป็นการสร้างองค์กรที่เข้ามามีบทบาทให้กับคุณภาพชีวิตที่เพิ่มขึ้นในสังคมปัจจุบัน เพื่อรับถ่ายโอนสิ่งที่เป็นสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะของหมู่บ้านจัดสรรต่อจากผู้จัดสรรที่ดินไปดูแลบำรุงรักษา ให้มีสภาพเป็นนิติบุคคลเพื่อให้มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลทรัพย์สินส่วนกลางอันได้แก่ที่ดินที่เป็นสาธารณูปโภครวมกัน และการจัดทำบริการสาธารณะในโครงการหมู่บ้านจัดสรร และให้นิติบุคคลยังคงอยู่ต่อไปได้ นำไปสู่การให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามาดูแล จัดการใช้ประโยชน์ บำรุงรักษาในชุมชนของตนเองได้อย่างสมประโยชน์ ตามประสงค์ และในขณะเดียวกันรัฐก็สามารถที่จะไปดำเนินการจัดการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้ตามประสงค์ในเรื่องอื่น ๆ

คำสำคัญ: นิติบุคคล,หมู่บ้านจัดสรร,สาธารณูปโภคส่วนกลาง

Abstract

The central utility management of the housing estate juristic person is a concept that occurs in the form of community living, which results in the public property or land in the middle for public services and the use of public housing utilities as one form of community living that results in a property or land that is central. In the past, the government created the public domain in each area according to the

[1] นักศึกษาปริญญาเอก นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง อีเมล siriwan.ak@gmail.com
Ph.d. students. Doctor of Laws, Ramkhamhaeng University. Email: siriwan.ak@gmail.com

readiness of the budget and the needs of the people. Later, the role of the announcement of the committee was changed. The Revolution No. 286 dated November 24, 1972 was the law that used to allocate land and the first announcement of the Revolutionary Council 286 was abolished and the royal decree. Land allocation law B.E. 2543 was issued with a focus on the main issue: a private organization should be established as a legal person until the amendment of the Land Allocation Act B.E. 2543 (Issue 2) B.E. 2015, the establishment of the "Housing Estate Juristic Person" is therefore the creation of an organization that has played a role in increasing quality of life in today's society in order to transfer public utilities and public services. Of the housing village after the land developer went to look after the maintenance to be a juristic person in order to have the authority and duty to look after the common property, which is the land that is public providing mutual utility and public services in the housing project leads to members of the community to view, manage, use, maintain, and benefit their own communities as intended and at the same time The state is able to proceed to provide public services to the people as needed in other matters.

Keywords: juristic person, housing village, public utility

บทนำ

ที่อยู่อาศัยคือปัจจัยในการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่มีความจำเป็นและสำคัญ ปัจจุบันการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของเมืองใหญ่ที่รองรับกับจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นนั้น ทำให้มีคนมากมายหลั่งไหลกันเข้ามา ดูเหมือนว่าที่อยู่อาศัยจะเริ่มขาดแคลนทั้งพื้นที่ งบประมาณรัฐที่ต้องเข้ามาดูแล นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรจึงเกิดขึ้น เป็นการใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่า และการถูกดูแลพื้นที่นั้นเองโดยการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ที่อยู่อาศัยจึงนับว่าก่อให้เกิดผลดี ทั้งในด้านประโยชน์ส่วนเอกชน และการแบ่งเบาภาระของรัฐให้ใช้ศักยภาพของเจ้าหน้าที่รัฐไปก่อสาธารณประโยชน์ให้คนในรัฐเรื่องอื่น

การอยู่อาศัยที่ในลักษณะชุมชนส่งผลให้เกิดทรัพย์หรือที่ดินอันเป็นส่วนกลางเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ (Public services) หรือการมีสาธารณูปโภค แต่เดิมภาครัฐเองเป็นผู้ทำหน้าที่จัดสร้างสาธารณูปโภคในแต่ละท้องที่ตามความพร้อมของงบประมาณและความต้องการของประชาชนนั้นต้องมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเอง ซึ่งอาจเป็นทั้งเหตุผลในเรื่องงบประมาณที่มีจำกัด เจ้าหน้าที่รัฐมีไม่เพียงพอ การดูแลสาธารณูปโภคจึงมีปัญหา ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 286 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 ใช้ในเรื่องการจัดสรรที่ดินเป็นฉบับแรก และที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน นำไปสู่การให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามาดูแล จัดการ ใช้ประโยชน์ บำรุงรักษาในชุมชนของตนเองได้อย่างสมประโยชน์ตามประสงค์ และในขณะเดียวกันรัฐก็สามารถที่จะไปดำเนินการจัดการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้ตามประสงค์ในเรื่องอื่น ๆ ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 286 ประกาศ วันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 ให้ผู้ดำเนินการจัดสรรที่ดินที่จัดจำหน่ายที่ดินติดต่อกันเป็นแปลงย่อยมีจำนวน

ตั้งแต่สิบแปลงขึ้นไปไม่ว่าด้วยวิธีใด โดยได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมเป็นค่าตอบแทน และมีการให้คำมั่นหรือการแสดงออกโดยปริยายว่าจะจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือบริการสาธารณะหรือปรับปรุงให้ที่ดินนั้นเป็นที่อยู่อาศัยที่ประกอบการพาณิชย์หรือประกอบอุตสาหกรรม โดยได้วางหลักเกณฑ์ในการจัดทำแผนผังโครงการและวิธีการในการจัดสรรที่ดิน

การที่รัฐอนุญาตให้เอกชนจัดสร้างที่อยู่อาศัย เพื่อลดบทบาทหน้าที่ของภาครัฐในการเข้าดูแลทรัพย์ที่เป็นสาธารณูปโภค จนกระทั่งปัจจุบันที่มีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 (ฉบับที่ 2) ปี พ.ศ. 2558 การตั้ง “นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร” จึงเป็นการสร้างองค์กรที่เข้ามามีบทบาทให้กับคุณภาพชีวิตที่เพิ่มขึ้นในสังคมปัจจุบัน โดยหน้าที่หลักที่เกิดขึ้นเพื่อรับถ่ายโอนสิ่งที่เป็นสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะของหมู่บ้านจัดสรรต่อจากผู้จัดสรรที่ดินไปดูแลบำรุงรักษา ให้มีสภาพเป็นนิติบุคคลเพื่อให้มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลทรัพย์สินส่วนกลางอันได้แก่ ที่ดินที่เป็นสาธารณูปโภคร่วมกันและการจัดทำบริการสาธารณะในโครงการหมู่บ้านจัดสรร

แต่อย่างไรก็ตามจากประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 286 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 จนถึงพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ตลอดจนกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ก็ยังไม่อาจที่จะบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมายได้ ซึ่งประการหนึ่งอาจเป็นเพราะนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรเป็นเรื่องใหม่ที่เกิดในระบบกฎหมายไทย การนำกฎหมายไปบังคับใช้จึงเกิดปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาที่สั่งสมมาและปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายการจัดสรรที่ดินมีบทบัญญัติบางประการที่ยังไม่เหมาะสมหรืออาจจะไม่สอดคล้องไม่ครอบคลุมกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร อันทำให้การจัดตั้งนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรไม่เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแต่ไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย ผู้เขียนได้สรุปปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้น และตั้งเป็นข้อสังเกตในประเด็น “นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร” ว่าการเป็นนิติบุคคลนั้นมิได้มีอธิบายการให้ดูแลทรัพย์สาธารณูปโภค ที่ดินในการจัดทำบริการสาธารณะในหมู่บ้านนั้นไว้ชัดเจน เพื่อโอนทรัพย์สินซึ่งเป็นสาธารณูปโภคให้เป็นทรัพย์สินส่วนกลางแก่ผู้ซื้อได้ใช้ประโยชน์และพัฒนาทรัพย์สินส่วนกลางร่วมกัน ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 การดำเนินการจัดตั้งนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรและการรับโอนสาธารณูปโภคจึงเป็นการดำเนินการที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการที่รัฐจะพัฒนาประเทศ ในลักษณะการให้ประชาชนที่เป็นเจ้าของร่วมในทรัพย์ส่วนกลางที่ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ได้เข้ามาดูแลพัฒนาให้เกิดประโยชน์ กระทั่งการที่ผู้จัดสรรที่ดินพยายามยัดเยียดให้ผู้ซื้อบ้านจัดสรรในโครงการรับโอนสาธารณูปโภคให้แก่นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรทั้งที่การจัดการทรัพย์สินอันเป็นสาธารณูปโภคหรือการบริการสาธารณะส่วนกลางยังไม่เป็นไปตามผังโครงการอันจะทำให้ผู้ซื้อที่ดินในโครงการพร้อมจะรับโอนมาได้นั้น เป็นการเอาเปรียบผู้ซื้อหมู่บ้านจัดสรร และท้ายที่สุดเมื่อปัญหาดังกล่าวนั้นเกิด กล่าวคือถ้าผู้ซื้อไม่ประสงค์จดทะเบียนจัดตั้ง **“นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร”** เพื่อรับโอนทรัพย์สินอันเป็นสาธารณูปโภคจากผู้จัดสรรที่ดิน ผู้ประกอบธุรกิจจัดสรรที่ดินจะโอนทรัพย์สินอันเป็นสาธารณูปโภคทั้งหมดที่มีให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาจัดการดูแลรับผิดชอบ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประโยชน์มหาชน อันเห็นได้ในประการหนึ่งว่าความชัดเจนของการเป็นนิติบุคคลไม่ได้ครอบคลุมถึงการให้ดูแลทรัพย์สาธารณูปโภค ที่ดินในการจัดทำบริการสาธารณะในหมู่บ้าน ตลอดจนภาระหน้าที่ในการรับโอน การบำรุงรักษาสาธารณูปโภคต่อจากผู้ประกอบธุรกิจผู้จัดสรรที่ดินตามกฎหมายจัดสรรที่ดินพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 (ฉบับที่ 2) ปี พ.ศ. 2558 แม้จะมีการ

แก้ไขวางหลักในกฎหมายฉบับดังกล่าว ไม่ว่าจะในเรื่องการให้จัดหาธนาคารหรือสถาบันการเงินมาค้ำประกันให้ดำเนินการจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือบริการสาธารณะ แต่ก็มิได้เกิดสภาพบังคับที่ทำให้ทั้งฝ่ายนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร หรือในเรื่องที่ว่าการให้ผู้จัดสรรที่ดินยื่นแผนผังโครงการในการจัดสรรที่ ในการจัดให้มีที่ดินที่เป็นทรัพย์สินหรือการจัดทำบริการสาธารณูปโภคส่วนกลางที่ยังคงมีปัญหาว่าแค่ไหนเพียงไรที่จะมิก่อให้เกิดปัญหาเรื้อรังในเรื่องดังกล่าวและกลับมาเป็นภาระในการจัดการดูแลของรัฐ ประเด็นปัญหาเหล่านี้ยังคงค้างคายากต่อการที่รัฐหรือประชาชนจะได้ใช้ทรัพยากรได้อย่างเต็มที่ และท้ายที่สุดก็มีการโอนกลับมาให้รัฐเข้ามาดูแลคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หลักในการจัดการทรัพยากรร่วมในเชิงการก่อประโยชน์สาธารณะของรัฐจึงกลับมาสู่จุดเดิมและกลายเป็นภาระของรัฐอีกครั้ง มิได้ยั่งยืนตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย เกิดปัญหาทางสังคม ทั้งทางภาครัฐต่อการใช้กฎหมาย ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรของประเทศ

แนวความคิดทฤษฎี และหลักทั่วไปของการจัดสรรที่ดิน

ระบบสาธารณูปโภค หมายถึง ระบบหรือการบริการที่ได้จัดให้มีขึ้น เพื่อการจัดสรรที่ดินเพื่อแผนผังและโครงการที่ได้รับอนุญาต เช่น ถนน สวน สนามเด็กเล่น ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวที่มีการเตรียมซึ่งระบบสาธารณูปโภคนั้นเป็นลักษณะของการได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนที่อยู่อาศัยเป็นชุมชน และบริการสาธารณะ หมายถึง การให้บริการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในโครงการจัดสรรที่ดินกำหนดไว้ในโครงการที่ขออนุญาตจัดสรรที่ดินซึ่งกฎหมายการจัดสรรที่ดิน เป็นกฎหมายหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ประการหนึ่งในหลายๆประการ และเหตุผลประการสำคัญที่ว่านี้คือแนวคิดในเชิงกฎหมายมหาชนที่ว่า การก่อประโยชน์สาธารณะแห่งรัฐที่จะสมเจตนารมณ์มากที่สุดคือการให้ที่ดินที่เดิมเป็นของพระมหากษัตริย์ให้ประชาชนในรัฐได้ใช้และดูแล แนวความคิดทฤษฎีและหลักทั่วไปของการจัดสรรที่ดินการอยู่อาศัยแบบรวมเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นเพื่อให้เพียงพอต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังขยายขึ้นอย่างรวดเร็ว ที่อยู่อาศัยแบบรวมที่มีทั้งพักอาศัยจำนวนมากพร้อมกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การสาธารณูปโภคจึงเป็นเรื่องที่ถูกพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว และเพื่อให้ง่ายต่อการดูแลรักษาและการดำเนินการของรัฐ จึงต้องมีการจัดแบ่งทรัพยากรที่มีการใช้โดยรวมหรือที่มีลักษณะชุมชนนี้ให้มีหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกันในลักษณะของทรัพย์ส่วนกลาง การนำทฤษฎีการบริการสาธารณะซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการที่จะให้รัฐได้ตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยส่วนรวม จึงนำมาปรับใช้กับการดูแลทรัพย์อันเป็นสาธารณูปโภคส่วนกลางในการอยู่รวมกันของคนในชุมชนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับหลักเกณฑ์แห่งการจัดทำบริการสาธารณะ อันได้แก่ หลักความต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (The Principle of Continuous) เพื่อให้การบริการสาธารณะนั้นคงอยู่และถาวร หลักความเสมอภาค (the principle of equal) ที่มุ่งให้ประชาชนได้รับการบริการหรือใช้บริการสาธารณะที่รัฐดำเนินการได้เหมาะสมและเท่าเทียม หลักว่าด้วยการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง (the principle of adaptation) ให้ทันต่อเหตุการณ์ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามสมัย ซึ่งเดิมที่รัฐได้ใช้วิธีการในการดูแลจัดทำบริการสาธารณะให้กับประชาชนเอง แต่เมื่อมีการอยู่อาศัยในลักษณะชุมชนโดยประชาชนที่เข้ามาอยู่อาศัยลักษณะนี้ ก็รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของทั้งการใช้ การได้ประโยชน์จากการบริการสาธารณะ และสาธารณูปโภคอันเป็นทรัพย์สินส่วนกลาง รูปแบบของการจัดองค์กรสาธารณะที่เข้ามาดูแลพัฒนาจึงเป็นการสร้างแนวคิดของการมีส่วนร่วมในทรัพย์อันเป็นสาธารณูปโภคส่วนกลางดังกล่าว

แนวความคิดในการตั้งนิติบุคคลเข้ามาร่วมดูแลบริการสาธารณะและสาธารณูปโภคในหมู่บ้านจัดสรร

นิติบุคคล คือการรวมตัวของบุคคลเพื่อดำเนินการให้บรรลุประโยชน์ร่วมกันนั้น จะแตกต่างจากผลประโยชน์ของบุคคลแต่ละคนที่เข้ามารวมกัน ในทางนิตินัย การรวมตัวของบุคคลเช่นนี้เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายตามวัตถุประสงค์ โดยกำหนดทิศทางการบริหารงานภายในโดยกลุ่มบุคคล และจะต้องมีผู้ที่สามารถแสดงเจตนาของนิติบุคคลได้ ซึ่งเรียกกันว่า “ผู้แทน” ของนิติบุคคล ซึ่งจะเป็นคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ มีผู้แทนกลุ่มบุคคลที่แสดงเจตนาหรือกระทำแทน แสดงออกต่อบุคคลภายนอกต้องมีการก่อตั้ง การดำเนินงาน และการเลิกไป มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่นั้นโดยสภาพจะมีได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดา ซึ่งแน่นอนว่าผู้ที่จะเข้ามาเป็นผู้แทนในนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรดังกล่าวจะต้องดำเนินการในฐานะนี้อย่างถูกต้อง เหมาะสมตามกรอบแห่งกฎหมาย และมีสภาพบังคับ บทลงโทษ อีกทั้งวางหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เป็นไปโดยเคร่งครัดชัดเจน เพื่อให้นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรดำรงอยู่ได้

วิวัฒนาการของกฎหมายนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในประเทศไทย

สืบเนื่องมาจากในอดีตสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เสวยราชย์ ประมาณ พ.ศ. 1822-1841 หรือ ค.ศ. 1279-1298 ในเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน เป็นไปเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจเกี่ยวกับการทำประโยชน์ในที่ดิน เพื่อให้ได้พืชผลมาเป็นปัจจัยในการบริโภคและอุปโภคพอควรแก่การครองชีพแบบเสรี โดยประชาชนในรัฐเข้าครอบครองจากการกระทำที่แสดงถึงการทำประโยชน์ในที่ดิน จึงโปรดให้ที่ดินนั้น ๆ เป็นกรรมสิทธิ์แก่คนออกแรงลงทุน ตามนัยแห่งศิลาจารึกหลักที่ 1 (กรมที่ดิน, ม.ป.ป.) ในสมัยอยุธยาสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง) ประมาณปี พ.ศ.1893 (ค.ศ. 1350) ถือว่าอำนาจการปกครองของ “กษัตริย์” มาจากสวรรค์ ทรงเป็นสมมุติเทพ “ที่ดิน” เป็นทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์ซึ่งพระผู้เป็นเจ้ามอบให้มาปกครองมนุษย์ ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เริ่มมีการพระราชทานที่ดินโดยการออกโฉนดให้แก่ประชาชน เป็นครั้งแรก และต่อมามีการออกพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน ร.ศ.127 (พ.ศ. 2451) (ธิยาภรณ์ หวานภาค, 2557) และถือเป็นมูลฐานของกฎหมายเกี่ยวกับการออกโฉนดที่ดินอันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเป็นพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดินอีกหลายฉบับ ฉบับสุดท้ายคือพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2479 ซึ่งได้วิวัฒนาการจนเป็นประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ใช้บังคับเกี่ยวกับการออกโฉนดที่ดินและหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินต่าง ๆ สืบมาจนถึงปัจจุบัน

การพัฒนาการของสังคมระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ลัทธิบริโภคนิยมและทุนนิยม ทำให้เกิดปัญหาการครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน เกิดการผลิแบบการพาณิชย์เพื่อการค้าขายมากขึ้น มิใช่เพื่อการบริโภคเหมือนดังเช่นแต่ก่อน “ที่ดิน” จึงมีคุณค่ามากขึ้น (Phachern Thammasarangkoon, 2559) งบประมาณและเจ้าหน้าที่รัฐมีไม่เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาการดูแลสาธารณูปโภคอันเป็นทรัพย์สินส่วนรวม ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 286 นั้นให้การดูแลที่สาธารณูปโภคเป็นหน้าที่ของผู้จัดสรรที่ดิน โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้จัดสรรที่ดินที่ได้รับอนุญาตจัดสรรที่ดินหรือผู้รับโอนกรรมสิทธิ์คนต่อไปมีหน้าที่ในการบำรุงรักษาให้คงสภาพดังเช่นที่จัดทำขึ้นในตอนแรก แต่ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 286 มิได้มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพียงพอขาดสภาพบังคับ องค์กร

ที่มีสภาพเป็นนิติบุคคลที่ให้เข้ามาดูแลรับผิดชอบสาธารณูปโภคในโครงการหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งหากมีผู้จัดสรรที่ดินที่ดี การดูแลรักษาตลอดจนถึงการส่งมอบทรัพย์สาธารณูปโภคก็ดีตามไปด้วย แต่หากโครงการใดที่ผู้จัดสรรที่ดินขาดความรับผิดชอบการสาธารณูปโภค และจัดทำบริการสาธารณะในโครงการนั้นก็ไม่สัมฤทธิ์ผลกฎหมาย ก่อให้เกิดปัญหาทั้งภาครัฐและต่อสังคมที่เกิดมาจากการไม่ดูแลสาธารณูปโภค ไม่ว่าจะเป็นปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ชุมชนแออัด

ต่อมามีการประกาศบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ออกใช้ มุ่งแก้ประเด็นการจัดตั้งองค์กรเอกชนที่มีความเป็นบุคคลตามกฎหมาย ตั้ง “นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร” เป็นองค์กรที่ที่มีหน้าที่หลักในการรับถ่ายโอนสิ่งที่เป็นสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะของหมู่บ้านจัดสรรต่อจากผู้จัดสรรที่ดินไปดูแลบำรุงรักษา มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลทรัพย์สินชุมชนส่วนกลาง อันได้แก่ ที่ดินที่เป็นสาธารณูปโภคร่วมกันและการจัดทำบริการสาธารณะในโครงการหมู่บ้านจัดสรรในการทำหน้าที่รับโอนทรัพย์ส่วนกลางจากผู้ซื้อที่ดินจัดสรรที่ได้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้จัดการและดูแลรักษาแทนเจ้าของกรรมสิทธิ์อันเป็นผลทำให้ผู้จัดสรรที่ดินหลุดพ้นจากหน้าที่ตามกฎหมายแต่จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเหตุผลของการตราพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 อันเนื่องจากประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 286 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 อันว่าด้วยการควบคุมการจัดสรรที่ดินได้ประกาศใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว มีหลักการและรายละเอียดไม่เหมาะสมจึงมีการกำหนดมาตรการในการคุ้มครองผู้ซื้อที่ดินจัดสรรโดยเฉพาะการได้สิทธิในที่ดินจัดสรรและการกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบบำรุงรักษาสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะ การให้ทรัพย์สินอันเป็นสาธารณูปโภคตกเป็นของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

แนวความคิดในการตั้งนิติบุคคลเข้ามาร่วมดูแลบริการสาธารณะและสาธารณูปโภคในต่างประเทศ

แนวคิดของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในออสเตรเลีย

กฎหมายการจัดสรรที่ดินในรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย มี 2 ลักษณะ คือ กฎหมายควบคุมการจัดสรรที่ดินที่ไม่มีทรัพย์ส่วนกลางกับกฎหมายควบคุมการจัดสรรที่ดินโดยมีทรัพย์ส่วนกลางและมีนิติบุคคลดูแลรักษาซ่อมแซมบริหารทรัพย์ส่วนกลาง ในการจัดสรรที่ดิน กฎหมายไม่ได้บังคับผู้จัดสรรว่าโครงการจัดสรรที่ดินจะต้องทำโดยมีทรัพย์ส่วนกลางหรือไม่ ถ้าหากต้องการให้มีทรัพย์ส่วนกลางจะต้องดำเนินการไปตามกฎหมายที่เรียกว่า “The Community Land Development Act 1989” และ “The Community Land Management Act 1989” ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับจะมีบทบัญญัติในเรื่องการจัดการทรัพย์ส่วนกลาง นิติบุคคลที่จะดูแลรักษาทรัพย์ส่วนกลาง การจัดการทรัพย์ส่วนระงับข้อพิพาท แต่ในกรณีที่ผู้จัดสรรไม่ต้องการให้โครงการจัดสรรของตนมีทรัพย์ส่วนกลางและมีนิติบุคคลทำหน้าที่บริหารเกี่ยวกับทรัพย์ส่วนกลาง ผู้จัดสรรก็ต้องดำเนินโครงการตามกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการจัดสรรที่ดิน เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายที่เรียกว่า “The Local Government Act” การจัดสรรที่ดินที่มีทรัพย์ส่วนกลางและมีนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรทำหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์ส่วนกลาง การจัดสรรที่ดินในรัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย

ขั้นตอนการจัดสรรที่ดินโดยมีทรัพย์ส่วนกลาง ผู้จัดสรรที่ดินจะต้องทำตามระเบียบที่กฎหมายได้กำหนดไว้คือ ผู้จัดสรรที่ดินยื่นผังโครงการ และแบบฟอร์มแผนการพัฒนาที่ดินเพื่อการจัดสรรที่ดิน

(Management Statement) แบบฟอร์มขอจดทะเบียนผังการจัดสรรที่ดิน โดยมีทรัพย์ส่วนกลางพร้อมกับแบบฟอร์มแผนการพัฒนาที่ดินเพื่อการจัดสรรที่ดิน (Management Statement) โดยยื่นพร้อมกันและถือเป็นส่วนหนึ่งของผังการจัดสรรที่ดินของโครงการทั้งหมด ทั้งนี้ให้ยื่นต่อหน่วยงานของทางราชการส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล เพื่อการอนุมัติวิธีการทำ Management Statement ผู้จัดสรรที่ดินเป็นผู้ทำขึ้น โดยในทางปฏิบัติจะมีที่ปรึกษามืออาชีพได้แก่ ทนายความ หรือนักวางผังร่วมจัดทำรูปแบบของ Management Statement ผู้จัดสรรที่ดินจะต้องวางเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายว่าโครงการจัดสรรที่ดินนั้น Management Statement นี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการของการจัดสรรและมีผลต่อการบริหารของนิติบุคคลบ้านจัดสรร (Association) ในทรัพย์ส่วนกลางต่อไป โดยนิติบุคคลจัดสรรจะเป็นผู้บริหารและดูแลรักษา อุดมการณ์ของโครงการอันเป็นวัตถุประสงค์หลักตาม Management Statement เมื่อผู้จัดสรรที่ดินได้จดทะเบียน ผังโครงการแล้วพร้อมกับเอกสาร Management Statement ผู้จัดสรรต้องมีการจัดตั้งนิติบุคคลบ้านจัดสรรทันที และมีทรัพย์ส่วนกลางของโครงการโอนไปเป็นของนิติบุคคลบ้านจัดสรรต่อไป ทั้งนี้นิติบุคคลบ้านจัดสรร จะเป็นผู้ดูแลรักษาดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนกลาง นิติบุคคลบ้านจัดสรรประกอบไปด้วยบุคคลที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาจากบรรดาสมาชิกที่เป็นเจ้าของที่ดินในโครงการเรียกว่า “คณะกรรมการบริหาร” (Executive Committee) ซึ่งหน้าที่ของนิติบุคคล บ้านจัดสรรอาจแตกต่างกันไปตามลักษณะของโครงการ โดยแล้วแต่ความมุ่งหมายของการทำ โครงการและตามแต่สมาชิกจะเห็นสมควร มีองค์กรในการควบคุมดูแลและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชุมชนบ้านจัดสรร The Community Schemes Commissionerได้รับการตั้งขึ้นโดย The Community Land Development Act 1989 ให้มีหน้าที่ให้คำแนะนำและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนเป็นทางการ (Commissioners advice and conciliation role) กฎหมายได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะว่าเจ้าหน้าที่ (Commissioner) จะให้คำแนะนำได้ในเรื่องประเภทใดบ้างและแก่บุคคลใดที่เกี่ยวข้องกบการจัดสรรที่ดินหรือผู้ที่มีส่วน ร่วมในโครงการ โดยให้คำแนะนำในเรื่อง สัญญาที่เจ้าของโครงการผูกมัดไว้ว่าจะทำการพัฒนาที่ดิน สัญญาหรือข้อกฎหมาย ที่กำหนดไว้ซึ่งจะมีผลเมื่อได้ทำการจดทะเบียน (Statutory Covenants) การให้ความยินยอมต่าง ๆตลอดจนการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสัญญาที่เจ้าของให้สัญญา อสังหาริมทรัพย์หรือ โครงการอื่นทำนองเดียวกันที่ได้สิทธิทางภาระภาษีที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย เจตนารมณ์ขอบเขต และการบังคับใช้เจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ เพื่อใช้กับกิจการประเภทไม่หวังผลกำไร ตามกฎหมายว่าด้วยบริษัท ที่บริหารชุมชน ที่พักอาศัยในรัฐนี้และเพื่อจะวางหลักการบริหารจัดการสมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัย อีกทั้งเพื่อจะปกป้องสิทธิของสมาชิกสมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัย โดยไม่ทำให้การบริหารจัดการของสมาคมเสียไป โดยกฎหมายฉบับนี้ไม่ใช้บังคับ

แนวคิดของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในสหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกาจะมีองค์กรหรือนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นเพื่อมาดูแลชุมชนเพื่อความมั่นคง ปลอดภัยและสภาพแวดล้อมที่ดี โดยดูแลทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลและทรัพย์สินส่วนกลาง เพื่อประโยชน์ของเจ้าของที่พักอาศัย เรียกว่า สมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัย (Homeowners Association: HOA) โดยปกติสมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัย จะเป็นเจ้าของดูแลพื้นที่ส่วนกลาง เพื่อประโยชน์ของเจ้าของที่พักอาศัย และเงื่อนไขหนึ่งของ สมาคมคือเจ้าของที่พักอาศัยนั้น ต้องเป็นสมาชิกของสมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัยโดยอัตโนมัติ ไม่ว่าจะเป็นบ้านหลังเดียวหรือบ้านหลายหลัง หรือจะเป็นทาวน์เฮาส์

หรือที่พักอาศัยอย่างอื่น จุดประสงค์เบื้องต้นของสมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัย ก็เพื่อปกป้องและดูแลทรัพย์สินส่วนบุคคล และส่วนกลางและวางระเบียบต่าง ๆ นอกจากนี้ สมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัยอาจมีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลรักษา และซ่อมแซมส่วนต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ถนน หลังคา และพื้นที่สันทนาการต่าง ๆ ตามที่กฎหมาย กำหนดไว้ กับสมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัย โดยในแต่ละรัฐจะแตกต่างกันตามความเหมาะสม แต่หลักเกณฑ์ส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกัน ส่วนที่แตกต่างกันก็เพื่อความยืดหยุ่นในการใช้บังคับเพื่อความเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น เช่น ในมลรัฐนิวยอร์ค สมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัยจะอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายของบริษัทที่จัดตั้งขึ้นโดยไม่หวังผลกำไรของมลรัฐนิวยอร์ค(The Not for Profit corporation Law: NPCL) ส่วนมลรัฐฟลอริดา มีกฎหมายควบคุมดูแลสมาคม ผู้ถือครองที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะ คือ Florida Statutes Title 11 Chapter 720 Homeowner's Association (Florida Statutes title 11 Chapter 720)

โดยสมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัยยังมีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลรักษา และซ่อมแซมส่วนต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ถนน หลังคา และพื้นที่สันทนาการ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้กับสมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัย โดยในแต่ละรัฐจะแตกต่างกันตามความเหมาะสม แต่หลักเกณฑ์ส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกัน ส่วนที่แตกต่างกันก็เพื่อความยืดหยุ่นในการ ใช้บังคับเพื่อความเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น เช่น ในมลรัฐนิวยอร์ค สมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัย จะอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายเกี่ยวกับบริษัทจัดตั้งขึ้นโดยไม่หวังผลกำไรของมลรัฐนิวยอร์ค (กิตติยา ศักดิ์ศรีมณีกูล, 2550) (The Not for Profit corporation Law: NPCL) ส่วนมลรัฐฟลอริดา มีกฎหมายควบคุมดูแลสมาคม ผู้ถือครองที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะ คือ Florida Statutes Title 11 Chapter 720 Homeowner's Association

การจัดตั้งสมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัย จากคำนิยามของสมาคมผู้ถือครอง ที่อยู่อาศัยประกอบกับวัตถุประสงค์การบังคับใช้สมาคมดังกล่าว จะอยู่ในรูปของบริษัทที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย เกี่ยวกับบริษัทประเภทไม่หวังผลกำไร ในตอนแรกเจ้าของโครงการจะเป็นผู้ก่อตั้งสมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัย และเจ้าของโครงการจะเป็นผู้วางวัตถุประสงค์ ระเบียบข้อบังคับ ควบคุมและบริหารงานสมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัย แล้วค่อยถ่ายอำนาจการควบคุมให้เจ้าของที่พักอาศัยต่อไป แต่อย่างไรก็ตามแม้เจ้าของโครงการจะเป็นผู้ก่อตั้งและควบคุมสมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัยก็ตาม สมาคมถือครองที่อยู่อาศัยเป็นองค์กรอิสระที่แยกต่างหากจากกิจการของเจ้าของโครงการ แต่เจ้าของโครงการก็มีหน้าที่ ต้องปกป้องการลงทุนของสมาชิก และดูแลองค์กรหรือสมาคมไปตามหลักธุรกิจและเป็นธรรม ตามเงื่อนไขในเอกสารแสดงสิทธิไว้ สมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัย ต้องจดทะเบียนจัดตั้งบริษัท ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในสำนักงานท้องถิ่น ที่ที่ดินตั้งอยู่และสมาคมหนึ่งอาจบริหารชุมชนได้มากกว่า 1 แห่งก็ได้ ตามระเบียบข้อบังคับของสมาคมในเอกสารจัดตั้งสมาคมที่เจ้าของโครงการกำหนด ได้แก่ Declaration หมายถึงเอกสารลายลักษณ์อักษรที่มีลักษณะเดียวกับ Covenants Running with the Land ที่ระบุว่าที่ดินนั้น ๆ จะมีชุมชนที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลโดยสมาคม เจ้าของที่ดินหรือตัวแทน จะต้องเป็นสมาชิกของสมาคมดังกล่าว Covenants Running with the Land เป็นสิทธิเหนือพื้นดิน โดยไม่ได้เป็นเจ้าของประเภทหนึ่ง ที่อยู่ในรูปของการทำข้อตกลงกันระหว่างเจ้าของที่ดินที่ติดกันว่าจะทำอย่างหนึ่งอย่างใดหรืองดเว้นกระทำที่มีผลผูกพันสมาชิก

แนวคิดการบริหารทรัพยากรกายภาพสำหรับโครงการที่อยู่อาศัยแบบรวม

การอยู่อาศัยแบบรวม เป็นความเหมาะสมที่เกิดขึ้นรองรับการขยายตัวของประชากรและในเขตเมือง ความพยายามในการพัฒนาการอยู่อาศัยแบบรวมเพื่อรองรับการอยู่อาศัยของคนจำนวนมาก ในรูปแบบของการมีทรัพย์สินส่วนกลางเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การสาธารณูปโภคและเมื่อมีการใช้ทรัพยากรและมีหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกันในทรัพย์ส่วนกลาง กลายเป็นชุมชนที่อยู่อาศัย ปัจจุบันหมู่บ้านจัดสรรนับเป็นรูปแบบการอยู่อาศัยที่สำคัญ

การบริหารทรัพยากรกายภาพ Facility Management มุ่งประสงค์เรื่องบริหารจัดการ เพื่อให้ทรัพยากรกายภาพขององค์กร เป็นไปตามความต้องการของคนในชุมชน และศักยภาพในเรื่องการให้ความสะดวกสบาย คุณภาพชีวิตที่ดีของโครงการการอยู่อาศัยแบบรวมหลาย ๆ ครัวเรือน ให้มีสำนึกในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน พัฒนาดูแลรักษาได้อย่างถูกจุด ได้นำมาประยุกต์ใช้กับอาคารหลายประเภท โดยจำแนกได้เป็น 2 ส่วน ตามประเภทของสิทธิในการครอบครอง คือทรัพย์ส่วนบุคคลที่ไว้ใช้เฉพาะตัวบุคคลและทรัพย์ส่วนกลาง คือทรัพย์ที่ต้องมีการดำเนินการร่วมกันของทั้งชุมชนเพื่อจัดการและดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดี เช่น ระบบสาธารณูปโภค ได้แก่ ถนน ระบบระบายน้ำ ระบบไฟฟ้าแสงสว่าง เป็นต้น (ฝ่ายวิชาการ ธอส และสมาคมบริหารทรัพย์สินแห่งประเทศไทย, 2549; วรวิทย์ ก่อก้องวิศรุต, 2543)

บทสรุป

อาจกล่าวได้ว่า หมู่บ้านจัดสรรอาจเกิดขึ้นมาด้วยเหตุผลจากการที่รัฐพัฒนาเข้าสู่การเป็นรัฐเสรีประชาธิปไตย รัฐจึงอนุญาตให้เอกชนดำเนินการจัดสรรที่ดินเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยในทุกฐานะระดับชั้น ให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน และมีความเหมาะสมต่อการรองรับการขยายตัวที่มากขึ้นของจำนวนประชากร ดังนั้นความต้องการที่จะผลักดันให้ผู้ที่อยู่อาศัยในโครงการจัดสรรรวมตัวกันจัดตั้งนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรเพื่อดูแลและบริหารจัดการสาธารณูปโภคภายในโครงการด้วยตัวเอง ซึ่งนอกจากจะทำให้สาธารณูปโภค ไม่ว่าจะเป็นถนน ทางระบายน้ำ สวนสาธารณะภายในโครงการอยู่ในสภาพที่ดีแล้ว ยังช่วยแก้ปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการและการที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ซื้อที่ดินจัดสรรจัดตั้งนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรเพื่อรับโอนทรัพย์สินที่ว่านั้นไปดูแลบำรุงรักษาเองนั้น เพราะผู้ที่จักได้รับผลกระทบมากที่สุดคือผู้ที่อยู่อาศัยและผู้ซื้อที่ดินจัดสรร เพราะกลุ่มคนดังกล่าวย่อมทราบถึงความต้องการและมีความมุ่งหมายในการพัฒนาโครงการบ้านจัดสรรของตนให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย การบริหารงานของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรจึงจำเป็นที่จะต้องมีองค์กรที่เป็นผู้แทนของฝั่งผู้ซื้อผู้อาศัยเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้เต็มที่ การตั้งนิติบุคคลบ้านจัดสรรจึงจัดตั้งขึ้นโดยมติเสียงข้างมากของผู้ซื้อที่ดินจัดสรรทั้งหมดภายในโครงการ เพื่อรับโอนทรัพย์สินที่เป็นสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะต่าง ๆ ในโครงการไปจัดการและดูแลบำรุงรักษาต่อไป แต่อย่างไรก็ตามยังคงพบช่องว่างของกฎหมายที่จะต้องได้รับการแก้ไขเพื่อให้เกิดการดำเนินการบริหารจัดการที่ดีกับผู้ที่ซื้อที่ดินจัดสรร โดยสภาพในการเป็นหมู่บ้านจัดสรรนั้นตามความเป็นจริงแล้วคือการประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ของเอกชน แต่ได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการจัดสรรที่ดินในการเข้ามาดูแลทรัพย์สินส่วนกลางแทนรัฐ อันเป็นการตัดหรือลดภาระของรัฐที่จะต้องเข้ามาดูแลรับผิดชอบทรัพย์สิน

ที่แต่ละบุคคลควรจะมีความรับผิดชอบในสิ่งที่จะต้องใช้ประโยชน์ร่วมกันในโครงการหมู่บ้านจัดสรรหนึ่งหนึ่งในลักษณะของการถือกรรมสิทธิ์รวม

ผู้เขียนเห็นว่าสิ่งที่จำเป็นที่สุดที่ส่งผลในรูปแบบของการบริหารจัดการการดูแล ตลอดจนความมั่นคงของโครงการหมู่บ้านจัดสรรนั้นการใช้หลักในการบริหารทรัพยากรกายภาพสำหรับโครงการที่อยู่อาศัยแบบรวมเหมาะสมกับการจัดทำบริการสาธารณะ และดูแลทรัพย์สินสาธารณูปโภคอันเป็นทรัพย์สินส่วนกลางที่เหมาะสม เพราะการพัฒนาการอยู่อาศัยแบบรวมเพื่อรองรับการอยู่อาศัยของคนจำนวนมากนั้นย่อมต้องมีทรัพย์สินส่วนกลางเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งหากมองในมิติเดิมที่รัฐมีหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะในเรื่องดังกล่าว ย่อมก่อให้เกิดภาระในการจัดการทั้งที่แท้ที่จริงแล้วทรัพย์สินนั้นเป็นของประชาชนจำนวนหนึ่งที่ได้ใช้ ทั้งหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกันในทรัพย์สินส่วนกลางร่วมกัน ดังนั้นการมอบให้ผู้ที่ได้ใช้เข้าจัดการดูแลทรัพย์สินอันเป็นสาธารณูปโภคส่วนกลางจึงเป็นสิ่งที่พึงกระทำอย่างยิ่ง

ในการบริหารทรัพยากรทางกายภาพ ในชุมชนที่อยู่อาศัยร่วมกันของบุคคลหลาย ๆ คน เมื่อมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันในทรัพย์ส่วนกลางแล้ว ภาระเรื่องการดูแลและบำรุงรักษากลายเป็นความจำเป็นที่สำคัญที่จะต้องดำเนินการร่วมกันของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นโครงการที่สร้างโดยรัฐหรือเอกชน เพราะความเสื่อมโทรมจากการใช้งาน เวลา การดำเนินการบำรุงรักษา และซ่อมแซมอย่างต่อเนื่องจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะต้องมี คือคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นผู้แทนของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในการที่จะกระทำการต่าง ๆ ตามที่กำหนดในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรนั้น โดยมีรูปแบบเป็นองค์กรกลุ่มหรือคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อเข้ามาร่วมปรึกษาหารือในกิจการหมู่บ้านตามกฎหมายและข้อบังคับที่หมู่บ้านได้ยื่นไว้ต่อเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดแท้ที่จริงแล้วประเด็นสำคัญในการบริหารจัดการที่ผู้แทนนิติบุคคลพึงกระทำมากที่สุดคือทำอย่างไรมีให้สภาพของทรัพย์อันเป็นสาธารณูปโภคที่ใช้ร่วมกันนั้นกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม ลดค่าใช้จ่ายของชุมชน และหาวิธีการที่จะมีทรัพย์หรือเงินงบประมาณที่จะมาบำรุงดูแลรักษา ดังนั้นการมีผู้เข้ามารับผิดชอบในกิจการของนิติบุคคลคุณสมบัติของผู้จัดการนิติบุคคลนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในเรื่องของตัวแทนในการดูแลคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินกิจการและผู้แทนนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรแต่ไม่มีผู้จัดการนิติบุคคลในการจัดทำบริการสาธารณะของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร การดูแลรักษาประโยชน์สาธารณะในโครงการหมู่บ้านจัดสรรนั้นจึงอาจดูไม่เพียงพอในการบริหารงานนิติบุคคลของหมู่บ้านจัดสรรและทำให้ไม่บรรลุผลตามความประสงค์ของกฎหมายหลักกฎหมายดังกล่าว ซึ่งทำให้การบริหารจัดการนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรลุล่วงไปได้

ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนมีแนวความคิดในการตั้งนิติบุคคลเข้ามาร่วมดูแลบริการสาธารณะและสาธารณูปโภคในต่างประเทศมาปรับปรุงกฎหมาย ดังเช่น นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในสหรัฐสหรัฐอเมริกาจะมีองค์กรหรือนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นเพื่อมาดูแลชุมชนเพื่อความมั่นคง ปลอดภัย และสภาพแวดล้อมที่ดี โดยดูแลทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลและทรัพย์สินส่วนกลาง เพื่อประโยชน์ของเจ้าของที่พักอาศัย เรียกว่า สมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัย (Homeowners Association: HOA) หรือในออสเตรเลียที่ผู้จัดสรรที่ดินทำหมู่บ้านจัดสรรที่มีการแบ่งพื้นที่จัดทำสาธารณูปโภคที่มีกฎหมายกำหนดให้ชัดเจนให้มี

การดำเนินการจัดทำให้แล้วเสร็จก่อนมีการขาย เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ขายหมู่บ้านจัดสรรหลบเลี่ยงเรื่องการดูแลสาธารณูปโภคหรือบริการสาธารณะก่อนการส่งมอบพื้นที่อันเป็นทรัพยากรร่วม โดยกำหนดขั้นตอนระยะเวลาแล้วเสร็จอย่างชัดเจน

การมีกฎหมายควบคุมการจัดสรรที่ดินที่ไม่มีทรัพย์ส่วนกลางกับกฎหมายควบคุมการจัดสรรที่ดินโดยมีทรัพย์ส่วนกลางอย่างชัดเจนโดยกำหนดกฎหมายให้ผู้จัดสรรที่ดินจะต้องทำตามระเบียบที่กฎหมายไม่ว่าจะเป็นยื่นผังโครงการ และแบบฟอร์มแผนการพัฒนาที่ดินเพื่อการจัดสรรที่ดิน (Management Statement) แบบฟอร์มขอจดทะเบียนผังการจัดสรรที่ดิน โดยมีทรัพย์ส่วนกลางพร้อมกบแบบฟอร์มแผนการพัฒนาที่ดินเพื่อการจัดสรรที่ดิน (Management Statement) โดยยื่นพร้อมกันและถือเป็นส่วนหนึ่งของผังการจัดสรรที่ดินของโครงการทั้งหมด ทั้งนี้ให้ยื่นต่อหน่วยงานของทางราชการส่วนท้องถิ่น วางเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายว่าโครงการจัดสรรที่ดินชัดเจนเพราะมีความสำคัญและมีผลต่อการบริหารของนิติบุคคลบ้านจัดสรร (Association) ในทรัพย์ส่วนกลางต่อไป

สำหรับการจดทะเบียนนิติบุคลหมู่บ้านจัดสรร ให้มีการจดทะเบียน“นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร” แต่งตั้งตัวแทนสมาชิก ในที่เป็น“คณะทำงาน” (Working Group) ที่ชัดเจน มีกรอบการทำงาน รายงานตลอดจนการตรวจสอบ รายการสาธารณูปโภคตามแผนผังโครงการตามที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการจัดสรรที่ดิน แนวทางงบประมาณการปรับปรุง แก้ไข จัดทำระเบียบ ดังเช่นองค์กรสมาคมถือครองที่อยู่อาศัยสหรัฐอเมริกา โดยนิติบุคคลจัดสรรจะเป็นผู้บริหารและดูแลรักษา อุดมการณ์ของโครงการอันเป็นวัตถุประสงค์หลักตาม Management Statement และองค์กรสมาคมถือครองที่อยู่อาศัยสหรัฐอเมริกาที่เป็นอิสระที่จากกิจการของเจ้าของโครงการ แต่เจ้าของโครงการก็มีหน้าที่ต้องปกป้องการลงทุนของสมาชิกและดูแลองค์กรหรือสมาคมไปตามหลักธุรกิจและเป็นธรรม นับแต่เวลาที่ปิดการขายกับผู้ซื้อได้ เจ้าของโครงการก็มีหน้าที่ต้องทำตามระเบียบข้อบังคับของสมาคมผู้ถือครองที่อยู่อาศัยตามเงื่อนไขในเอกสารแสดงสิทธิไว้ ในลักษณะการบริหารทรัพยากรกายภาพสำหรับโครงการที่อยู่อาศัยแบบรวมตามหลัก Facility Management การบริหารทรัพยากรกายภาพมุ่งประสงค์เรื่องการจัดการ ให้การบริหารทรัพยากรเป็นไปตามความต้องการ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนที่อยู่อาศัยร่วมกันอย่างสำนึกถึงการใช้ทรัพยากรร่วม ในทรัพย์ส่วนกลางมิให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อมิให้เป็นภาระแก่การเข้าไปดูแลจัดการ และให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพปัญหาตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป

บรรณานุกรม

กรมที่ดิน. (2545). *กฎกระทรวงว่าด้วยการขอจดทะเบียนจัดตั้ง การบริหาร การควบ.* สืบค้น 3 กุมภาพันธ์ 2562, จาก http://www.dol.go.th/variety/assign/promise_standard.htm.

กรมที่ดิน. (ม.ป.ป.). *คู่มือปฏิบัติเกี่ยวกับการขออนุญาตทำการค้าที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน*. กรุงเทพฯ: กลุ่มกฎหมายทรัพยากรธรรมชาติ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

กิตติยา ศักดิ์ศรีมณีกูล. (2550). *นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรกับผลทางกฎหมายภายหลังการจดทะเบียนจัดตั้ง* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ธิยาภรณ์ หวานภาค. (2557). *แนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาการออกโฉนดที่ดินในเขตป่าชายเลนของจังหวัดชลบุรี* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ฝ่ายวิชาการ ธอส และสมาคมบริหารทรัพย์สินแห่งประเทศไทย. (2549). สถานการณ์การบริหารชุมชนที่อยู่อาศัย ปี 2549. *วารสารธนาคารอาคารสงเคราะห์. 12*(44), 37-43.

วรวิทย์ ก่อก้องวิศรุต. (2543). *การเลือกระบบบริหารดูแลชุมชนหมู่บ้านจัดสรรระดับราคาปานกลางในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักส่งเสริมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ กรมที่ดิน. (2546). การจัดตั้งนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร. *102 ปี* กรุงเทพฯ: กรมที่ดิน.

สำนักส่งเสริมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ กรมที่ดิน. (2547). *กฎหมายเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน.* กรุงเทพฯ: กรมที่ดิน.

Phachern Thammasarangkoon. (2559). *กรรมสิทธิ์ที่ดินการแก้ปัญหาของสังคมไทยในระบอบเสรีนิยมสมัยใหม่.* สืบค้น 1 กันยายน 2562, จากhttps://www.gotoknow.org/posts/449434,17

รูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแนวใหม่ขององค์การคลังสินค้า (อคส.)[1]

The New Paradigm Management Model of The Agricultural Products of Public Warehouse Organization (PWO)

ณัฐวุฒิ เจี่ยงเพ็ชร์[2] และ นันทพล กาญจนวัฒน์[3]

Nattawut Jiengpet and Nantaphon Kanchanawat

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าทางเกษตรแนวใหม่แบบครบวงจรขององค์การคลังสินค้า (อคส.) วิธีวิทยาการวิจัยที่ใช้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิจัยเชิงปริมาณ และการรับฟังความคิดเห็น โดยมีรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศอินเดีย และองค์กรภาคเอกชนของประเทศไทย เป็นแนวทางในการวิเคราะห์

ข้อค้นพบของการวิจัย คือ รูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรครบวงจรมีการดำเนินงาน 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การศึกษาวิจัยพัฒนาสินค้าเกษตร การผลิตสินค้าเกษตร และการเพิ่มผลผลิต การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร การวิเคราะห์ต้นทุนและกระบวนการผลิต การวิเคราะห์ผลผลิตในแต่ฤดูการผลิต ส่วนที่ 2 การเก็บรักษาสินค้าเกษตร การแปรรูปสินค้าและการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และการขนส่งสินค้าเกษตร ส่วนที่ 3 การพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรและพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตร และการกระจายสินค้าสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแนวใหม่ขององค์การคลังสินค้าจะต้องมีรูปแบบที่มีการดำเนินงานใน 3 ส่วนเช่นกัน

การวิจัยเสนอแนะให้แก้ไข ปรับปรุงพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การคลังสินค้าเพื่อรองรับรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแนวใหม่ครบวงจรขององค์การคลังสินค้า

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการ, สินค้าทางเกษตร, องค์การคลังสินค้า (อคส.)

[1] วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติรัฐกิจและการบริหาร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

[2] นักศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติรัฐกิจและการบริหาร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม อีเมล topthree3@hotmail.com

Doctoral Candidate of Philosophy Program in Public and Business Administration Jurisprudence School of Law Sripatum University. Email: topthree3@hotmail.com

[3] ผู้อำนวยการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติรัฐกิจและการบริหาร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม อีเมล nuntapol.ka@spu.ac.th

Director of Philosophy Program in Public and Business Administration Jurisprudence School of Law Sripatum University. Email: nuntapol.ka@spu.ac.th

Abstract

The objective of the research is to create a New Paradigm Comprehensive Management Model of The Agricultural Products of Public Warehouse Organization (PWO) which integrated agricultural product management. By using qualitative research methodology Consists of document research In-depth interviews Quantitative research And listening to opinions With the management of agricultural products of the Socialist Republic of Vietnam and India and private sector organizations in Thailand Which is a way of analyzing

The research found out that there are 3 Parts of the integrated agricultural products management composes of Part 1 Research and development; Production and increasing productivity; Development quality of product; Analysis cost and production process; Analysis production on season. Part 2 Storage; Product processing and value-added of agricultural products; Transportation of agricultural products. Part 3 Development of agricultural product market and development production; Market distribution to domestic and international. The model of the integrated management of the Public Warehouse Organization must adopt this 3 Parts of the management for implementation as well.

Research suggests to amend the Royal Decree establishing the Public Warehouse Organization for the implementation of the new integrated agricultural product management model.

Keywords: New Paradigm Management Model, Agricultural Products, Public, Warehouse Organization (PWO).

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สินค้าเกษตรมีความสำคัญต่อประเทศไทย ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ร้อยละ 80 เป็นเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเพาะปลูก แต่เกษตรกรของประเทศส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาความยากจน เนื่องจากสินค้าเกษตรมีพื้นที่เพาะปลูกกระจายอยู่ทั่วประเทศ ปริมาณผลผลิตที่ออกมาในแต่ละฤดูกาล ล้นตลาด ส่งผลทำให้ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ มีปัญหาทั้งทางด้านการผลิต การเก็บรักษา การเพิ่มมูลค่า และการจัดจำหน่ายผลผลิต ซึ่งปัญหาเหล่านี้ถือว่าเป็นปัญหาเศรษฐกิจสำคัญของประเทศทำให้รัฐบาลทุกยุคสมัยดำเนินนโยบายเข้าแทรกแซงตลาดสินค้าเกษตรเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผ่านทางหน่วยงานภาครัฐทั้งที่เป็นส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจก่อเกิดเป็นระบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตร ซึ่งองค์การคลังสินค้าหรือที่เรียกโดยย่อว่า “อคส.” ที่มีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงพาณิชย์ที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การคลังสินค้า พ.ศ. 2498 ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล พ.ศ. 2496 ก็เป็นหนึ่งในองค์กรภาครัฐที่ภาครัฐมอบหมายให้มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการบริหาร

จัดการสินค้าเกษตรผ่านโครงการของรัฐบาลทั้งด้านการพยุงราคาและจำนำสินค้าเกษตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 จนถึงปัจจุบัน

อคส. จึงเป็นรัฐวิสาหกิจที่มีการสั่งสมประสบการณ์ ความชำนาญ และองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการคลังสินค้าเกษตรทั้งพืชไร่และพืชสวนหลายประเภท อาทิ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง และลำไย แต่ในด้านการบริหารจัดการองค์กรกลับไม่มีรูปแบบการประกอบธุรกิจที่ชัดเจนในการหารายได้จากสินค้าเกษตรที่เก็บรักษา จึงมีเฉพาะรายได้ที่รัฐบาลจัดสรรให้ในฐานะผู้ดำเนินการตามโครงการเท่านั้น ส่งผลให้ อคส. ไม่มีทุนสะสมมากพอที่จะนำมาลงทุนด้านการพัฒนาระบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรและขยายต่อยอดการทำธุรกิจเชิงพาณิชย์ เพื่อสร้างรายได้และมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรโดยรวมของประเทศอย่างที่ควรจะเป็น จึงนำมาสู่การศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาครัฐของประเทศไทยด้วยการพัฒนาโครงสร้างการบริหารงานและกฎหมายของ อคส. ภายใต้แนวคิดและหัวข้อการศึกษาว่า “รูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแนวใหม่ขององค์การคลังสินค้า (อคส.)” เพื่อให้ อคส. มีการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจรที่สอดรับกับแนวทางของการประกอบธุรกิจสินค้าเกษตรสมัยใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการสินค้าทางการเกษตรและการเพิ่มมูลค่าผลิตผลทางด้านการเกษตรของ อคส.
2. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการการบริหารจัดการคลังสินค้า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสินค้าเกษตรของ อคส.
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบองค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาครัฐของประเทศไทยกับองค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาคเอกชนของประเทศไทยและต่างประเทศ
4. เพื่อวิเคราะห์จัดทำรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าทางเกษตรแนวใหม่ของ อคส. ที่มีการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจร

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยครอบคลุมประเด็น ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 แนวคิด ทฤษฎี ในด้านทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ ทฤษฎีจัดการองค์การ ทฤษฎี Business Model Canvas (BMC) แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ แนวคิดทางรัฐวิสาหกิจ และแนวคิดของการจัดการโลจิสติกส์

1.2 ประเด็นวิเคราะห์ วิเคราะห์สถานการณ์ สภาพปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัด ของการบริหารจัดการขององค์การคลังสินค้า วิเคราะห์นโยบาย กฎหมาย และกฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและแผนฟื้นฟูฐานะทางการเงินและบทบาทองค์การคลังสินค้า (อคส.) ปี พ.ศ. 2555-2559 และแผนยุทธ์ศาสตร์การบริหาร อคส. ปี พ.ศ. 2556-2559 รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์กระทรวงพาณิชย์ ปี พ.ศ. 2555-2559 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ปี พ.ศ. 2560-2564 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลตามวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย

2.1 ปลัดกระทรวงพาณิชย์/ผู้บริหารระดับสูงในกระทรวงพาณิชย์ หรือตัวแทนของผู้บริหารระดับสูง ซึ่งถือว่าเป็นผู้กำหนดนโยบาย แผนปฏิบัติการขององค์กร

2.2 ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการ/ผู้อำนวยการสำนัก/ผู้อำนวยการส่วนงานพื้นที่ ซึ่งถือว่าเป็นผู้จะขับเคลื่อนนโยบายและแผนสู่การปฏิบัติ

2.3 ผู้ประสานงานประจำจังหวัด/หัวหน้าคลังสินค้าทั้ง 4 ภูมิภาค ซึ่งถือว่าเป็นผู้จะต้องปฏิบัติงานตามแผนต่าง ๆ

2.4 ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ที่เกี่ยวข้องการใช้บริการหรือการเพิ่มมูลค่าผลิตผลทางด้านการเกษตร ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการฝากเก็บสินค้า

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา พื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกำหนดเป็น กรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดการวิจัย

การบริหารจัดการสินค้าเกษตรของ อคส. ที่ผ่านมามีโครงสร้างขององค์กรและการ บริหารจัดการ และดำเนินงาน เป็นไปตามนโยบายของรัฐเป็นเป้าหมายหลัก ตัวองค์กรไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการทางธุรกิจที่ชัดเจน รวมถึงนโยบายภายในองค์กรก็ไม่มีแผนการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจร การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตผลทางการเกษตร การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและบุคคลากรให้สอดคล้องกับบริบทสภาวการณ์เศรษฐกิจของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป จะสามารถชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการจัดทำรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตร และยังสามารถเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตผลทางการเกษตร โดยการนำเอาทฤษฎี และแนวคิด เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสินค้าเกษตร และรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรขององค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนแบบครบวงจรของต่างประเทศ มาเป็นแนวทางในการจัดทำรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแนวใหม่ของ อคส.

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงผสมผสาน คือ การดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผลของการวิจัยเชิงคุณภาพจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นภายหลัง ต่อจากนั้นผู้วิจัยจะดำเนินการด้วยวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อให้ทราบถึงปัญหาในระดับปฏิบัติการ พร้อมทั้งนำมาวิเคราะห์เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สำหรับกระบวนการในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดรายละเอียดและขั้นตอนดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary research) ศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยมุ่งเน้นศึกษาพัฒนาการและองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขัน วิเคราะห์โอกาส อุปสรรค และข้อจำกัด และสามารถนำเสนอแนะแนวทางรวมทั้งการแก้ไขปัญหาทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ โดยแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ แบ่งข้อมูลออกดังนี้

1.1.1 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสินค้าเกษตร คือ

1) ทฤษฎีการจัดการ

2) ทฤษฎีจัดการองค์การ

3) ทฤษฎี Business Model Canvas (BMC)

4) แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM)

5) แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS)

6) แนวคิดทางรัฐวิสาหกิจ

7) แนวคิดของการจัดการโลจิสติกส์

1.1.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

4) พระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล พุทธศักราช 2496

5) พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พุทธศักราช 2560

6) พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การคลังสินค้า พุทธศักราช 2498

1.1.3 องค์กรบริหารจัดการสินค้าการเกษตรภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

1) ประเทศไทย คือ องค์การคลังสินค้า(อคส.)/องค์การตลาดเพื่อการเกษตร (อตก.)/การยางแห่งประเทศไทย (กยท.)/กรมการข้าว/กรมวิชาเกษตร/สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์/กรมการค้าภายใน/กรมการค้าต่างประเทศ/กรมทรัพย์สินทางปัญญา/สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.)

2) ประเทศเทศเวียดนาม คือ Vietnam Southern Food Corporation (VINAFOOD 2)

3) ประเทศอินเดีย คือ บริษัท KRBL Limited จำกัด

4) ประเทศไทย คือ บริษัทซีพี อินเตอร์เทรด จำกัด และบริษัทข้าว ซี.พี. จำกัด

1.1.4 นโยบาย แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องคือ

1) นโยบายของรัฐทางด้านการเกษตร

2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560–2564

3) ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561–2580

4) ยุทธศาสตร์รัฐวิสาหกิจ สาขาเกษตร พ.ศ. 2560–2564

5) ยุทธศาสตร์กระทรวงพาณิชย์ พ.ศ. 2559-2564

6) แผนยุทธศาสตร์องค์การคลังสินค้า พ.ศ. 2560–2564

1.1.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1) ผลงานวิจัยของไทย เพื่อให้ได้ความรู้และความเข้าใจที่สมบูรณ์และลึกซึ้งสำหรับประเด็นที่ศึกษาในบริบทของประเทศไทย

2) ผลงานวิจัยของต่างประเทศ เพื่อให้ได้ความรู้และความเข้าใจที่สมบูรณ์และลึกซึ้งสำหรับประเด็นที่ศึกษาในบริบทของต่างประเทศเพื่อความเข้าใจที่สมบูรณ์และลึกซึ้งต่อประเด็นที่ศึกษามากยิ่งขึ้น

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ กับกลุ่มภาคเอกชน

1.2.1 กลุ่มองค์กรภาครัฐ

1.2.1.1 องค์กรที่เกี่ยวข้องการบริหารจัดการสินค้าเกษตร คือ รัฐมนตรีและปลัดกระทรวงพาณิชย์ ผู้บริหารระดับสูง กระทรวงคลัง คือ ผู้อำนวยการสำนักงาน คณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) ผู้บริหารกรมการข้าว คือ อธิบดีกรมการข้าว ผู้บริหารกรมวิชาการเกษตร คือ อธิบดีกรมวิชาการเกษตร ผู้บริหารกรมการค้าภายใน คือ อธิบดีกรมการค้าภายใน ผู้บริหารกรมการค้าต่างประเทศ คือ อธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ ผู้บริหารกรมทรัพย์สินทางปัญญา คือ อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา

1.2.1.2 องค์กรรัฐวิสาหกิจอื่น คือ ผู้บริหารองค์การตลาดเพื่อการเกษตร (อตก.) คือ ผู้อำนวยการองค์การตลาดเพื่อการเกษตร (อตก.) ผู้บริหารการยางแห่งประเทศไทย (กยท.) คือ ผู้ว่าการยางแห่งประเทศไทย

1.2.1.3 องค์การคลังสินค้า ผู้บริหารองค์การคลังสินค้า คือ ประธานกรรมการ/ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการองค์การคลังสินค้า

1.2.2 กลุ่มภาคเอกชนที่บริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจร

ผู้บริหารระดับสูง/ตัวแทนบริษัท ซี.พี.อินเตอร์เทรด จำกัด และ บริษัท ข้าว ซี.พี. จำกัด คือ ประธานกรรมการ/รองกรรมการบริษัท ซี.พี.อินเตอร์เทรด จำกัด และ บริษัท ข้าว ซี.พี.จำกัด

1.3 การจัดประชุมเพื่อรับฟังความเห็น (Hearing) เพื่อนำเสนอร่างจัดทำรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแนวใหม่ขององค์การคลังสินค้า (อคส.) และเพื่อรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะนำในการปรับปรุงร่าง ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (Populative selection) ประกอบด้วย กลุ่มองค์กรที่กำกับดูแลนโยบายของรัฐบาล จำนวน 10 คน กลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องการบริหารจัดการสินค้าเกษตร จำนวน 10 คน กลุ่มองค์กรที่บริหารจัดการคลังสินค้า จำนวน 10 คน และกลุ่มองค์กรเอกชนที่บริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจร จำนวน 10 คน

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการนัดกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อเข้าไปทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งเตรียมประเด็นการสัมภาษณ์ตามโครงร่างการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ เพื่อศึกษาทั้งที่เป็นข้อเท็จจริง ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในลักษณะต่าง ๆ โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงร่วมกับการจดบันทึกที่ผู้วิจัยเตรียมขึ้น ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

1.5 วิธีการตรวจสอบข้อมูล วิธีการตรวจสอบข้อมูลภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้ว ผู้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1.5.1 ข้อมูลประเภทเอกสาร ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลประเภทเดียวกันจากแหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่ง เพื่อตรวจสอบว่าตรงกันหรือไม่ โดยตรวจสอบรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อบุคคล สถานที่ สถิติอ้างอิง เพื่อเปรียบเทียบความถูกต้องและความสอดคล้องข้อมูล

1.5.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบข้อมูลด้วยการใช้คำถามเดียวกันหลาย ๆ คน เปรียบเทียบคำตอบที่ได้จากเอกสาร หนังสือวิชาการ บทความ รายงานการสัมมนา และการวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากการสังเกตจริง

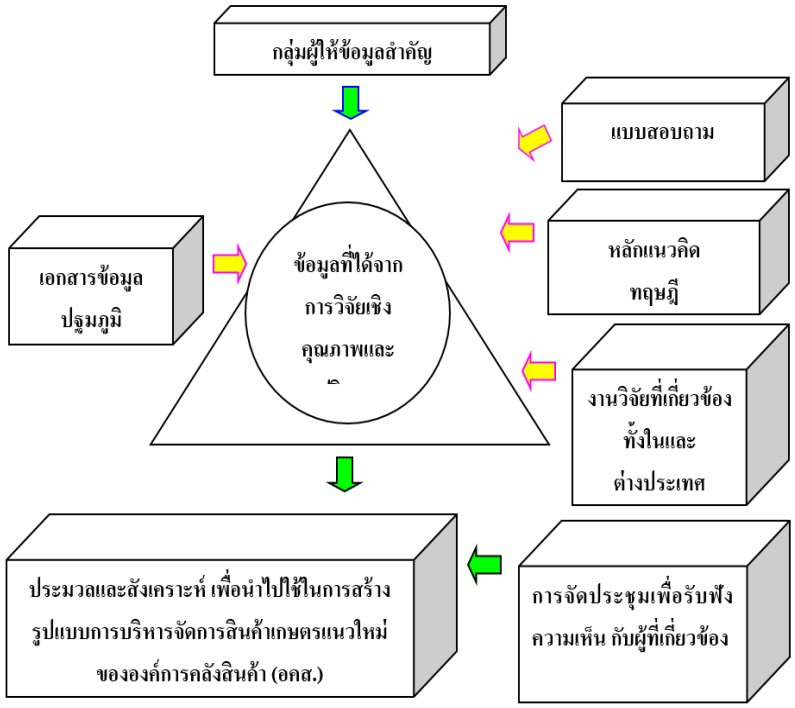

ภาพที่ 2 การตรวจสอบข้อมูล

1.6 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลแยกตามเนื้อหา จัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์และประเด็นที่สัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาตามหลักตรรกะ (Content Analysis) เทียบเคียงตามแนวคิดและทฤษฎี และวิเคราะห์องค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้ได้แนวทางการจัดทำรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแนวใหม่ขององค์การคลังสินค้า (อคส.) โดยประยุกต์ใช้ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ ผนวกเข้ากับแนวคิดและหลักการด้านการบริหารจัดการธุรกิจด้านรัฐประสานศาสตร์และ ด้านนิติศาสตร์

1.7 การนำเสนอข้อมูล นำเสนอข้อมูลโดยใช้วิธีการรายงานเชิงพรรณนา โดยนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการของรัฐวิสาหกิจทางด้านสินค้าเกษตรกับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการประชุมระดมสมอง

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การเก็บข้อมูลสภาพปัญหา เพื่อจัดร่างตัวแบบรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแนวใหม่ของ อคส. ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการสอบถามความคิดเห็น และลำดับความสำคัญของแนวทางการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าคลังสินค้าในแต่ละจังหวัด จำนวน 49 คน

2.2 พื้นที่ศึกษา คือ อคส. ในแต่ละจังหวัด

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือตรวจสอบข้อค้นพบจาก การวิจัยเชิงคุณภาพ

โดยนำข้อค้นพบที่เป็นรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแนวใหม่ของ อคส. และสังเคราะห์ขึ้นจากการวิจัยเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเป็นคำถามในแบบสอบถามรายข้อ ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่กำหนดไว้ แบบสอบถามมีสองตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่องแนวทางการบริหารจัดการรัฐวิสาหกิจแบบใหม่ ตามแบบของ Likert Scale ที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งหมดจะวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณ และวิเคราะห์ร่วมกับหลักการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ บริหารธุรกิจ และกฎหมาย

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจาก อคส. มีคลังสินค้าอยู่ทั่วประเทศ ดังนั้น การวิจัยเชิงปริมาณที่กำหนดไว้จึงใช้วิธีการส่งแบบสอบถามไปยังคลังสินค้าทุกจังหวัด

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

องค์กรที่ประสบผลสำเร็จจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการให้เกิดกระบวนการที่เหมาะสมในการใช้และแปรสภาพทรัพยากรให้เป็นผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ตามที่กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ และต้องมีการจัดการที่ยึดหลักการบริหารงานอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนการใช้ทรัพยากร กำหนดขั้นตอน การทำงานที่ชัดเจน รวมทั้งมีแนวทางและวิธีการการประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากองค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาคเอกชนของประเทศไทยและต่างประเทศ ทั้งสามแห่ง คือ (บจก. ซีพี อินเตอร์เทรด และ บจก.ข้าวซี.พี., บจก. KRBL, Vietnam Northern Food (VINAFOOD 2) ที่มีโครงสร้างและรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าอยู่ภายใต้องค์กรเดียวกัน และมีการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่ครบวงจร แต่เปรียบเทียบกับองค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาครัฐของประเทศไทย สะท้อนให้เห็นว่าองค์กรที่รับผิดชอบเป็นจำนวนมากแต่ขาดการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแนวใหม่ขององค์การคลังสินค้า (อคส.) สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการสินค้าทางการเกษตรและการเพิ่มมูลค่าผลิตผลทางด้านการเกษตรของ อคส.

การบริหารจัดการสินค้าทางการเกษตรของ อคส. พบว่า การดำเนินงานของ อคส. ยังไม่มีประสิทธิภาพ เพราะหากพิจารณาภารกิจ บทบาทและ อำนาจหน้าที่ของ อคส. ที่ผ่านมาพบว่า การเก็บรักษาในคลังสินค้าทั้งหมด เป็นสินค้าตามโครงการของรัฐบาลที่กำหนดรูปแบบและวิธีการจัดเก็บแบบกึ่งธรรมชาติ มิได้ใช้เทคโนโลยีจัดเก็บและดูแลรักษาคุณภาพในลักษณะที่เป็นคลังสินค้าเกษตรคุณภาพสูง ส่งผลให้สินค้าเกษตรที่จัดเก็บเสื่อมคุณภาพเร็วกว่าตามระยะเวลาการจัดเก็บ อีกทั้ง อคส. ทำหน้าที่เพียงการดูแลรักษาจนกว่าจะได้รับคำสั่งให้ระบายสินค้าออกจากคลังสินค้าเท่านั้น ประกอบกับในปัจจุบัน อคส. ยังไม่มีทั้งโครงสร้างการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่ดีและธุรกิจเชิงพาณิชย์ต่อเนื่อง เพื่อการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจร และขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญ งบประมาณ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการดูแลรักษาสินค้าเกษตรแต่ละชนิด อีกทั้งการดำเนินงานตามภารกิจของ อคส. ยังไม่ส่วนสัมพันธ์กับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรโดยตรง เนื่องภาครัฐไม่ได้วางนโยบายการดำเนินงานในส่วนนี้มาให้กับ อคส. ดำเนินงาน

ฉะนั้น การดำเนินงานทั้งหมดเป็นงานที่ได้รับสั่งการและมอบหมายให้เป็นหน่วยดำเนินงานตามโครงการของรัฐบาลด้านการจำนำสินค้าเกษตร ในลักษณะหน่วยรับซื้อและเก็บดูแลรักษาสินค้าเกษตรในโครงการจนกว่าสินค้าจะได้รับการประมูลขายออกไป และไม่มีระบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สร้างรายได้อย่างอื่น นอกเหนือจากรายได้ที่มาจากการดำเนินงานตามโครงการรัฐบาล ซึ่งเป็นสาเหตุให้ อคส. ได้รับการจัดอันดับเป็นรัฐวิสาหกิจที่มีสถานะการดำเนินงานและผลประกอบการไม่ดี จนกระทั่ง อคส. ต้องจัดทำแผนฟื้นฟูฐานะทางการเงิน และทบทวนบทบาทตามแนวนโยบายของรัฐต่อรัฐวิสาหกิจ

2. รูปแบบองค์กรการบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาครัฐของประเทศไทยกับองค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาคเอกชนของประเทศไทยและต่างประเทศ

ลักษณะการดำเนินงานขององค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรเอกชนของประเทศไทยและต่างประเทศ มีการดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพราะมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้กลไกการบริหารจัดการสินค้าเกษตรเป็นไปอย่างครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการศึกษาวิจัย การส่งเสริมและพัฒนาสินค้าเกษตร การเก็บรักษา การสร้างมูลค่า ตลอดจนการจัดจำหน่ายทั้งในตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ นโยบายและแผนงานในการบริหารจัดการสินค้าเกษตรขององค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาคเอกชนของประเทศไทยและต่างประเทศ จะมีขั้นตอนดำเนินการวิเคราะห์ผลผลิตที่ออกในแต่ฤดูกาล เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงเมื่อมีปัญหาในด้านผลิตและการตลาด องค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาคเอกชนของประเทศไทยและต่างประเทศ มีแผนงานในการรอบรับและสามารถทำการปรับเปลี่ยนนโยบายและแผนงาน รูปแบบในการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตามสถานการณ์เศรษฐกิจของประเทศ อีกทั้งแผนงานและการบริหารจัดการงานมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในลักษณะห่วงโซ่การผลิต (product chain) พร้อมทั้งยังมีการพัฒนาวัสดุคงเหลือของสินค้าเกษตรมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรนั้น

โครงสร้างการบริหารจัดการ เป้าหมาย และแผนงานที่มีความชัดเจน ตลอดจนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้องค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาคเอกชนของประเทศไทยและต่างประเทศ ประสบผลสำเร็จในเรื่องของการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจร ซึ่งถือว่าเป็นจุดที่มีความแตกต่างจากรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรระหว่างองค์กรภาครัฐของประเทศไทย ซึ่งพบว่าองค์กรภาครัฐที่ดูแลในเรื่องสินค้าเกษตร มีนโยบาย เป้าหมาย และแผนงานการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่ยังขาดความชัดเจนและต่อเนื่อง มีการกระจายการดำเนินงานอยู่ในแต่ละองค์กร และในแต่ละกระทรวงที่มีความซับซ้อน และขาดความเชื่อมโยงข้อมูลในด้านต่าง ๆ และขาดพัฒนาในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าหรือผลิตผลทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งคลังสินค้าของภาครัฐยังขาดมาตรฐานในการจัดเก็บรักษาเพื่อยืดอายุสินค้าเกษตร

โครงสร้างการบริหารจัดการสินค้าเกษตรขององค์กร เห็นได้ชัดเจนว่า องค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาครัฐของประเทศไทยมีความแตกต่างจากองค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาคเอกชนของประเทศไทยและต่างประเทศ คือ โครงสร้างการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่ครอบคลุมการดำเนินงานแบบครบจรภายใต้องค์กรเดียวกัน จะมีการดำเนินการประกอบด้วย (ก) หน่วยงาน การวิจัย และ พัฒนา วิเคราะห์ผลผลิตในฤดูกาล (ข) หน่วยงานในการเก็บรักษาเป็นเจ้าของเครือข่ายสถานที่ผลิตและคลังสินค้าที่มีมาตรฐาน เพื่อยืดอายุสินค้าเกษตร แปรรูป เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและขนส่ง (ค) หน่วยงาน การวิเคราะห์ตามต้องการของตลาดและพัฒนาระบบตลาด และกระจายสินค้าทั้งในและต่างประเทศ

แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจรขององค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาคเอกชนของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจร และเกิดเชิงบูรณาการ รวมถึงเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรของ อคส. นั้น ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

2.1 ควรมีการพัฒนาการบริหารจัดการสินค้าเกษตรของ อคส. เนื่องจากในปัจจุบัน อคส. ไม่มีรูปแบบโครงสร้างการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่ชัดเจนในแต่ละชนิดสินค้า ยังขาดหน่วยงานภายในเมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาคเอกชนของประเทศไทยและต่างประเทศ ฉะนั้น ควรมีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการสินค้าของ อคส.ให้มีรูปแบบที่ครบวงจรของสินค้าเกษตรอีกทั้งควรมีแผนงานที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการส่งเสริมการสร้างมูลค่าของสินค้าเกษตร

2.2 ควรการพัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรให้สอดคล้องระบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่ครบวงจร ตั้งแต่การวิจัยและพัฒนา จนกระทั่งออกสู่ตลาด และการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนของการดำเนินธุรกิจขององค์กร และควรมีหน่วยงานที่ดูแลเฉพาะเหมือนองค์กรภาคเอกชน อีกทั้งมีการแบ่งแยกงานและความรับผิดชอบอย่างชัดเจนภายในองค์กรเดียวกัน

2.3 ควรพัฒนาบุคคลกรที่มีอยู่และรับเข้ามาให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการขององค์กรและสถาการณ์ของตลาด

2.4 ควรมีการเชื่อมโยงระหว่างฝ่ายผลิต และฝ่ายตลาด

2.5 ควรนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเป็นระบบรองรับการพัฒนาในเชิงรุกเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ รวมถึงเสริมและพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

2.6 ควรมีการประสานงานและเชื่อมโยงข้อมูลกับองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องการบริหารจัดการสินค้าเกษตรซึ่งกระจายไปอยู่ในแต่ละกระทรวง ส่งผลให้การบริหารจัดการในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในลักษณะที่ต่างตนต่างทำและมีความซับซ้อนในการบริหารจัดการ

2.7 การแก้ไขระเบียบข้อบังคับ ข้อกฎหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรให้สอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจร

3. ผลวิเคราะห์จัดทำรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าทางเกษตรแนวใหม่ของ อคส. ที่มีการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจร

การบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่ครอบคลุมการดำเนินงานแบบครบวงจร อคส. ต้องปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรจากที่แบ่งตาม Functional เข้าสู่โครงสร้างที่เป็น การบริหารจัดการสินค้าแบบครบวงจร ที่สามารถแยกหน่วยงาน รวมถึงตั้งหน่วยงานภายในให้สอดคล้องบริหารจัดการสินค้าการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่ครอบคลุมการดำเนินงาน 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 การศึกษาวิจัยพัฒนาสินค้าเกษตร การผลิตสินค้าเกษตร และการเพิ่มผลผลิต การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร การวิเคราะห์ต้นทุนและกระบวนการผลิต การวิเคราะห์ผลผลิตในแต่ฤดูการผลิต ส่วนที่ 2 การเก็บรักษาสินค้าเกษตร การแปรรูปสินค้าและการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และการขนส่งสินค้าเกษตร และส่วนที่ 3 การพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรและพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตร และการกระจายสินค้าสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศ เพื่อทำหน้าที่ด้านการบริหารจัดการสินค้าเกษตรของประเทศ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน มีความคล่องตัวในการดำเนินธุรกิจ และแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาครัฐของไทย อีกทั้งยังเกิดรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่ทันสมัย สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตร และสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานขององค์กรบริหารจัดการสินค้าเกษตรภาคเอกชนของประเทศไทยและต่างประเทศ

ผลการโครงสร้างการบริหารงานของ อคส. เพื่อรองรับการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจร หากจะนำไปใช้บังคับให้เกิดขึ้นจริง มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับ ดังนั้นการวิจัยจึงนำเอาคำตอบดังกล่าวมาวิเคราะห์แล้วไปจัดทำเป็น (ร่าง) แก้ไขพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การคลังสินค้า (ฉบับที่ ....) พ.ศ. ..... ประกอบด้วย มาตรา 3 ในส่วนเพิ่มคำนิยาม มาตรา 6 ในส่วนของวัตถุประสงค์ มาตรา 7 ในส่วนของกรอบอำนาจหน้าที่ มาตรา 15 ในส่วนของคุณสมบัติกรรมการ บทเฉพาะการ มาตรา 37 ในส่วนการเปลี่ยนแปลงกรรมการเมื่อมีผลบังคับใช้กฎหมาย และมาตรา 38 ในส่วนของการดำเนินการจัดทำโครงสร้างการบริหารจัดการภายในกรอบระยะเวลาเสนอต่อรัฐมนตรี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านนโยบายและแผนงาน

1. ควรกำหนดและจัดเตรียมแผนงานและนโยบายที่มาของรายได้จากการดำเนินงานหลักของ อคส.ให้ชัดเจนมากขึ้น พร้อมทั้งการสร้างรายได้ที่มาจากบริการใหม่ ได้แก่ การเตรียมการและจัดทำแผนขยายธุรกิจการค้าข้าวและพืชเศรษฐกิจทางการเกษตร พันธมิตร การให้เช่าคลังสินค้า การตรวจสอบ ควบคุมและดูแลรักษาสินค้าฝากเก็บ และในระยะยาวสามารถหารายได้ จากการพัฒนาสินทรัพย์เพื่อจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตร การสร้างตลาดกลางข้าวและสินค้าเกษตรครบวงจร

2. ควรกำหนดและจัดเตรียมแผนงานและนโยบายการพัฒนา โดยการจัดทำโมเดลทางธุรกิจให้กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่มีรายได้เพิ่ม โดยการสร้างรายได้ใหม่จากการการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง ได้แก่ บริการตรวจสอบ การควบคุมคุณภาพสินค้า และการขนย้ายลักษณะบริการ เป็นการขยายบริการที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการคลังสินค้าของ อคส. มาสร้างมูลค่าเพิ่มแบบครบวงจร (Warehouse Solutions) เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ที่มีความต้องการซับซ้อนมากขึ้น

3. ควรกำหนดบทบาทและหน้าที่เพื่อเป็นองค์กรหลักในการสร้างคลังสินค้าและตลาดกลางสินค้าเกษตร รวมถึงการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร เพื่อเป็นช่องทางการกระจายและจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ชุมชนในภูมิภาค

4. ควรกำหนดบทบาทและภารกิจหน้าที่ให้มีการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจร รวมถึงมีหน่วยงานภายในดูแลภารกิจครอบคลุมตั้งแต่จัดซื้อแหล่งวัตถุดิบของสินค้าเกษตร จนกระทั่งกระจายสินค้าออกสู่ตลาด

ข้อเสนอแนะด้านการโครงสร้างและรูปแบบบริหารจัดการ

1. อคส. ต้องดำเนินการจัดเตรียมแผนการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการแบบครบวงจรทั้ง 3 ส่วน ภายในหน่วยงาน ได้แก่ 1) สำนักมาตรฐานสินค้าและพัฒนาระบบคุณภาพ 2) สำนักบริหารงานคลังสินค้าและจัดการสินทรัพย์ ส่วนงานบริหารสินทรัพย์ส่วนกลาง 3) สำนักการพัฒนาระบบกระบวนผลิตและตลาด

2. อคส. ต้องเตรียมการเอาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ ทั้งด้าน Hardware และ Software ปรับปรุงระบบการบริหารสินค้าคงคลัง รวมถึงการปรับปรุงระบบควบคุมภายในและบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ และพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพ ISO 9001

3. อคส. ควรเตรียมการแผนพัฒนาบุคลากรที่มีอยู่และจะรับเข้า ให้มีความเชี่ยวชาญที่จะมาบริหารจัดการสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในทางเชิงทางธุรกิจ

4. อคส. ต้องมีการดำเนินการวิเคราะห์ทรัพย์สินที่มีอยู่ เพื่อจัดทำแผนการใช้ทรัพยากร และความร่วมมือระหว่างกันของรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้เกิดประโยชย์สูงสุดแก่การดำเนินงานตามภารกิจนโยบาย และกลยุทธ์ของรัฐวิสาหกิจ และลดการลงทุนที่ซ้ำซ้อน สร้างภาพลักษณ์ที่ดี ให้เป็นที่ยอมรับและเป็นมิตรกับผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder)

5. อคส. ต้องดำเนินการนำเอาฐานระบบข้อมูลทางที่เกี่ยวข้องกับปริมาณผลผลิตทางการเกษตรและความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศที่เป็นปัจจุบัน เพื่อติดตามผลประกอบการสำหรับการแก้ไขปัญหา และสถานการณ์ที่ไม่เป็นไปตามแผนงาน โดยการกำหนดองค์กรที่เกี่ยวข้องและทำการประสานงานในแต่ละด้านไว้

6. อคส. ต้องมีแผนการกำหนดการที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานของรัฐ ที่มีภารกิจการผลิตสินค้าเกษตรและตลาดสินค้าเกษตร เช่น กรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร และกรมการค้าภายใน กรมการค้าต่างประเทศ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนและทำการประสานงานในแต่ละด้านไว้

7. อคส. ต้องมีการเตรียมโครงสร้างการบริหารงานของอคส. เพื่อรองรับการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่ครบวงจร เช่น 1) ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี เพื่อปรับสมดุลและพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ 2) แผนยุทธศาสตร์ รัฐวิสาหกิจ ปี พ.ศ. 2560–2564 เพื่อกำหนดบทบาทรัฐวิสาหกิจ

ให้มีชัดเจน โดยการทบทวนบทบาทที่เหมาะสมกับบริบทองค์กรในปัจจุบัน และเหมาะสมกับบริบทของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

จากข้อสรุปในการวิจัยจึงกำหนดให้การจัดการ เพื่อปรับปรุงแก้ไข โดยจัดทำเป็นร่าง พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การคลังสินค้า เพื่อให้รองรับโครงการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจร ดังนี้

1. คณะกรรมการ อคส. แต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนมีร่าง แก้ไขพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การคลังสินค้า พ.ศ. ..... เพื่อเตรียมการ

2. ศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะแก้ไข และดำเนินการกำหนดโครงสร้าง เนื้อหาสาระ และกลไกทางกฎหมายที่จะนำมาใช้

3. เสนอการปรับบาทและหน้าที่ เพื่อรองรับโครงสร้างการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบครบวงจร อคส. ต่อคณะกรรมกร อคส. เพื่อนำเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

4. เมื่อผ่านการเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ทางคณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามกรอบระยะเวลาที่จะแผนการปรับบทบาท อคส. ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาสินค้าเกษตรอินทรีย์ และสินค้าเกษตรที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และรูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า

2. ควรศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในระดับประเทศ

3. ควรศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาการพัฒนาองค์กรของรัฐให้เป็น trader

บรรณานุกรม

จุมพล หนิมพานิช. (2548). *การบริหารจัดการภาครัฐใหม่: หลักการ แนวคิด และกรณีตัวอย่างของไทย.* นนทบุรี: สำนักวิชาการมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วสันต์ เรืองประภัสร์. (2548). การจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการบริหารปกครองในระบอบประชาธิปไตย: สองกระแสความคิดในการบริหารจัดการภาครัฐลูกค้าหรือพลเมือง. *รัฐศาสตร์สาร, 7.*

ดำรง วัฒนา. (2547). *ทฤษฎีองค์การ.* เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. ชลบุรี: วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทศพร ศิริสัมพันธ์. *การปฏิรูประบบการบริหารงานภาครัฐ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ.

ธงชัย สันติวงษ์. (2543). *หลักการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ประภาวดี ประจักษ์ศุภนิติ. (2531). *รัฐวิสาหกิจไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2502 ถึงปัจจุบัน.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมหญิง เจียมศักดิ์ศรี. (2533). *มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมรัฐวิสาหกิจ ศึกษาเฉพาะกรณีรัฐวิสาหกิจที่จัดตั้งโดยพระราชบัญญัติ* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศาสตรา โตอ่อน. (2546). *ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐวิสาหกิจในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไทย* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2539). *การปรับปรุงกระบวนงานอย่างต่อเนื่อง: กลยุทธ์ในการเพิ่มคุณภาพบริการภาครัฐ.* กรุงเทพฯ: คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ.

Armstrong, J. C. (1999). *Principle of Marketing.* USA: Prentice Hall.

Bartol, K.M. and Martin D. C. (1991). *Management.* New York: McGraw-Hill.

Bhattachayya, Asish K. (2005). *Public Enterprises-Corporate Governance and The Role of Government*. Calcutta: Indian Institute of Management Calcutta.

Cheung, Anthony B.L. (2002). *The politics of New Public Management: some experience from reforms in East Asia***,** In New Public Management: Current trends and Future prospects. (pp. 243-268). London: Routledge.

Hammer, M., & Champy, J. (1993). *Reengineering the corporation: A manifesto for business revolution***.** New York: Harper Collins.

Holzer, M., & Callahan, K. (1998). *Government at work: Best practices and model programs.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Jiang, M.S. Yi. (2006). *Corporate Governance Across Institutional Contexts.* Dissertation Degree Doctor of Philosophy in the Graduate School of The Ohio State University.

Ricky Griffin W. (1999). *Management.* Boston: Houghton Mifflin.

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

พระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล พุทธศักราช 2496

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พุทธศักราช 2560

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การคลังสินค้า พุทธศักราช 2498

การพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

The Development of Clerical Work and General Administration Manual Handbook Faculty of Humanities and Social Sciences at Nakhon Sawan Rajabhat University

สดใส เลิศเดช[1]
Sodsai Loeddet

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการปฏิบัติงานด้านธุรการและงานสารบรรณของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ และ 2) เพื่อพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น มีกลุ่มให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยใช้แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า ระดับสภาพปัญหาด้านการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารงานทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ระดับค่าเฉลี่ย คือ 2.60 ระดับค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คือ 0.65 และระดับสภาพปัญหา คือ ปานกลาง และการพัฒนาเล่มคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นการปรับปรุง แก้ไขเล่มคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยประเด็นจะเกี่ยวข้องกับการพิมพ์ผิด ข้อความสลับซับซ้อน รูปแบบของเล่มคู่มือยังไม่สมบูรณ์จึงต้องมีการปรับแก้ในรายละเอียดหลายอย่างในเล่มคู่มือ

คำสำคัญ: คู่มือการปฏิบัติงาน, งานธุรการ, งานสารบรรณ

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the problems of administrative and correspondence work of the Faculty of Humanities and Social Sciences at Nakhon Sawan Rajabhat University and 2) to develop a manual for administrative and correspondence work Faculty of Humanities and Social Sciences at Nakhon Sawan Rajabhat University for even more efficiency. There is a main information group which

[1] เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล Sodsai_1976@hotmail.com
General Administration Office, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: Sodsai_1976@hotmail.com

is administrators, lecturer, staff and students of the Faculty of Humanities and Social Sciences at Nakhon Sawan Rajabhat University. The tools of the research were a questionnaire and group conversation. The research found that Level of operational problems of the general administration in Faculty of Humanities and Social Sciences at Nakhon Sawan Rajabhat University. The average level is 2.60, the standard deviation level is 0.65 and the level of problem condition is moderate and the development of the administrative and documentation manual in Faculty of Humanities and Social Sciences at Nakhon Sawan Rajabhat University. For even more efficiency in which group discussion participants talk about improvement issues amend the Handbook for Administrative and Correspondence Work Manuals Faculty of Humanities and Social Sciences at Nakhon Sawan Rajabhat University with issues related to typos Complex text The format of the manual is not complete, so many modifications have been made to the manual.

Keywords: Manual Handbook, Clerical Work, General Administration

บทนำ

งานธุรการและงานสารบรรณเป็นงานที่เกี่ยวกับหนังสือเอกสารเพื่อใช้เป็นหลักฐานทางราชการ ซึ่งมีกระบวนการเริ่มตั้งแต่มีการจัดทำหนังสือราชการ มีการส่งหนังสือราชการ ตลอดจนการรักษาและยืมหนังสือราชการไปใช้งานและสิ้นสุดด้วยการทำลายหนังสือราชการเมื่อกำหนดระยะเวลาในการเก็บและทำลาย โดยยึดปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อเป็นระบบที่ให้ความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง ตรงเวลาและมีประสิทธิภาพเพื่อประหยัดเวลาแรงงานและค่าใช้จ่าย

นอกจากนี้กลุ่มงานธุรการและงานสารบรรณ เป็นหน่วยงานที่สำคัญงานหนึ่งของการบริหารจัดการงานทั่วไป ที่จะทำให้การปฏิบัติงานสำนักงานเกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการดำเนินการ เป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญและส่งผลต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น ๆ ให้สามารถดำเนินการต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เป็นงานบริการและเกี่ยวข้องกับเอกสารที่ต้องใช้กฎหมายและระเบียบแบบแผนทางราชการประกอบการบริหารงานเป็นอย่างมาก หน่วยงานต้องพร้อมที่จะสามารถดำเนินงาน ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ จึงกำหนดขอบข่ายงานครอบคลุมถึงการวางแผนการบริหารงานธุรการและงานสารบรรณเพื่อองค์กรและบุคลากรของส่วนราชการได้ ให้บริการข้อมูลข่าวสารของการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นการรับส่งเอกสาร การตอบโต้เอกสาร ซึ่งเป็นหลักฐานในทางราชการอันจะอำนวยประโยชน์ต่อการประสานงาน ซึ่งในแต่ละหน่วยงานจะต้องมาติดต่อการประสานงานและดำเนินงานด้านเอกสารทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ทำให้มีการใช้เอกสารในการติดต่อประสานงานเป็นจำนวนมาก ซึ่งการจัดการบริหารงานเอกสารทั้งหลายเป็นหน้าที่ของผู้ปฏิบัติธุรการและสารบรรณที่ต้องเป็นผู้รับผิดชอบ หากเอกสารผิดพลาด ล่าช้า สูญหาย

ซ้ำซ้อน สับสน ไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ การบริการที่ไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้รับบริการได้ (วิไลวรรณ สิงห์เจริญ, 2555: 54)

ดังนั้นการดำเนินงานธุรการและงานสารบรรณ จึงเป็นงานที่เป็นหัวใจของงานบริหารงานทั่วไป จึงถือได้ว่าเป็นงานที่มีความสำคัญต่อการที่จะทำให้การดำเนินงานทุกด้านบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีแนวทางปฏิบัติ คือ ศึกษาสภาพงานธุรการของสถานศึกษาและระเบียบ กฎหมาย แนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องงานแผนออกแบบงานธุรการ ลดขั้นตอนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ โดยอาจนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานให้เหมาะสม จัดบุคลากรรับผิดชอบ และพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานธุรการ จัดหาอุปกรณ์ Hardware และระบบที่กำหนดไว้ ดำเนินการงานธุรการตามระบบที่กำหนดไว้โดยยึดหลักความถูกต้อง รวดเร็ว ประหยัดและคุ้มค่า ติดตามประเมินผลและปรับปรุงงานธุรการให้มีประสิทธิภาพ (รัตนา เนื่องแก้ว, 2557: 207)

สำหรับปัญหาการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณในปัจจุบันที่พบ ได้แก่ ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยในการจัดทำ การเก็บ การค้นหา ไม่มีการวางแผนและกำหนดระยะเวลาในการเก็บและทำลาย และเจ้าหน้าที่งานธุรการและงานสารบรรณไม่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ งานธุรการและงานสารบรรณ การตีความหรือการวินิจฉัยข้อกฎหมายที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน อาจทำให้การดำเนินงานผิดพลาดก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานในขั้นตอนการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ จึงจำเป็นต้องมีคู่มือการพัฒนางานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อให้งานธุรการและงานสารบรรณมีประสิทธิภาพที่สามารถดำเนินงานต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามระเบียบงานสารบรรณอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ และทราบถึงปัญหาในการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณของพนักงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ว่ามีปัญหาในการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณมากน้อยเพียงใด ด้านใดบ้าง พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานด้านธุรการและงานสารบรรณ เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดแก่หน่วยงานและคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการปฏิบัติงานด้านธุรการและงานสารบรรณของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

2. เพื่อพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร

สำหรับประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ รวมทั้งหมดจำนวน 1,300 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวน 297 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากตารางของแครจซี่และมอร์แกน

3. ระยะเวลาในการทดลอง

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง 12 เดือน ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2561–กันยายน 2562

4. เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง

การพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

5. ตัวแปรที่ศึกษา

5.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

5.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ สภาพปัญหาของการปฏิบัติงานด้านธุรการและงานสารบรรณของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ขั้นตอนในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เรื่อง “การพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์” ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 ศึกษาค้นคว้า หนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2. ขั้นสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามศึกษาสภาพปัญหาของการปฏิบัติงานด้านธุรการและงานสารบรรณของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ซึ่งเครื่องมือนี้โดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ และมีการนำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองและหลังจากนั้นนำแบบทดสอบไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

3. ขั้นทดลอง

3.1 กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถาม จำนวน 23 ข้อ

3.2 นำแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยหาค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3.3 มีการสนทนากลุ่ม โดยผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์แบบสอบถาม โดยการสรุปผลและการอภิปรายผล

4.2 นำผลการสนทนากลุ่มมาบรรยายแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

จากผลวิจัยสามารถสรุปผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการปฏิบัติงานด้านธุรการและงานสารบรรณของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษารูปแบบภาษาคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลจากการสำรวจพบข้อมูลดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการ		**จำนวน**	**ร้อยละ**
เพศ	ชาย	90	30.00
	หญิง	207	70.00
สถานภาพ	นักศึกษา	175	59.00
	ลูกจ้างประจำ	-	-
	พนักงานมหาวิทยาลัยฯ	103	34.00
	ข้าราชการ	19	7.00
อายุ	อายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี	156	52.00
	อายุ 25-35 ปี	52	18.00
	อายุ 36-55 ปี	63	21.00
	อายุ 56-55 ปี	20	7.00
	อายุ 56 ปีขึ้นไป	6	2.00

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาด้านการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารงานทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

หัวข้อประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับของปัญหา
1. มีระบบและขั้นตอนการรับ-ส่งหนังสือราชการ และสืบค้นข้อมูลและเอกสารที่ชัดเจน	2.59	0.84	ปานกลาง
2. การตรวจสอบหนังสือราชการเป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ด้วยความถูกต้องและเป็นมาตรฐานเดียวกัน	2.67	0.82	ปานกลาง
3. การลงรับและส่งหนังสือราชการและเอกสารต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีระบบ สะดวกและรวดเร็ว	2.45	0.74	น้อย
4. การออกเลขหนังสือภายใน ภายนอก เลขคำสั่ง ประกาศ ฯลฯ เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548	2.44	0.74	น้อย
5. การแจ้งเวียนหนังสือราชการ คำสั่ง ประกาศ ให้หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องรับทราบเพื่อถือปฏิบัติ เป็นไปอย่างมีระบบสะดวก และรวดเร็ว	2.87	0.98	ปานกลาง
6. การเพิ่มช่องทางที่หลากหลายในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารที่ปรากฏในหนังสือราชการทั้งภายใน และภายนอก เช่น facebook (เฟซบุ๊ก) line (ไลน์)	2.87	0.93	ปานกลาง
7. มีการติดตามหนังสือหรือเอกสารต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกมีความกระตือรือร้นเต็มใจให้บริการ	2.86	0.93	ปานกลาง
8. การติดต่อสื่อสารไม่เป็นระบบหรือควรมีแผนผัง Flow Chart การปฏิบัติงานและการ	3.11	0.99	ปานกลาง

วางระบบการติดต่อราชการในองค์กรให้ชัดเจน			
9. เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถในการร่างและพิมพ์หนังสือราชการให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548	2.85	1.12	ปานกลาง
10. เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถในการพิสูจน์อักษรให้เป็นไปตามหลักการเขียนภาษาไทยที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และชัดเจน	2.54	0.57	ปานกลาง
11. มีการใช้รูปแบบหนังสือราชการที่ถูกต้องตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548	2.69	0.72	ปานกลาง
12. มีตัวอย่างการเขียนหนังสือราชการประเภทต่าง ๆ ขององค์กรที่เคยปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548	2.61	0.55	ปานกลาง
13. เจ้าหน้าที่พิมพ์หนังสือราชการคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันมีการตัดคำ	2.57	0.55	ปานกลาง
14. เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาไทยในการเขียนหนังสือราชการได้อย่างถูกต้องและชัดเจน	2.39	0.80	น้อย
15. มีการจัดเก็บเอกสารอย่างเป็นระบบและสะดวกแก่การสืบค้น	2.47	0.90	น้อย
16. การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดเก็บเอกสารในรูปแบบงาน สารบรรณอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในสำนักงาน	2.85	0.85	ปานกลาง
17. มีการจัดเก็บเอกสารโดยการคัดแยกประเภทเอกสารออกเป็นหมวดหมู่ และจัดเรียงแฟ้มขึ้นชั้นหรือตู้จัดเก็บเอกสารอย่างเป็นระบบ และเป็นมาตรฐานเดียวกัน	2.53	0.60	ปานกลาง
18. เจ้าหน้าที่ให้บริการในการสืบค้นเอกสารด้วยความกระตือรือร้นเต็มใจให้บริการ	2.52	0.64	ปานกลาง

19. มีระเบียบแนวทางการปฏิบัติชัดเจน	2.28	0.81	น้อย
20. มีขั้นตอนการปฏิบัติไม่ยุ่งยาก	2.58	0.85	ปานกลาง
21. มีระยะเวลาการอนุมัติอย่างชัดเจนและเหมาะสม	2.43	0.91	น้อย
22. มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างถูกต้อง	2.58	1.06	ปานกลาง
23. มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างถูกต้อง	2.58	1.06	ปานกลาง
รวม	**2.62**	**0.65**	**ปานกลาง**

จากตารางผลการวิเคราะห์นี้ พบว่า ระดับความพึงพอใจให้บริการงานธุรการสายสนับสนุนคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 2.62) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า

ความพึงพอใจในระดับปานกลาง คือ มีระบบและขั้นตอนการรับ-ส่งหนังสือราชการ และสืบค้นข้อมูลและเอกสารที่ชัดเจน ($\bar{X}$ = 2.59) การตรวจสอบหนังสือราชการเป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ด้วยความถูกต้องและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ($\bar{X}$ = 2.67) การแจ้งเวียนหนังสือราชการ คำสั่ง ประกาศ ให้หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องรับทราบเพื่อถือปฏิบัติ เป็นไปอย่างมีระบบ สะดวก และรวดเร็ว ($\bar{X}$ = 2.87) การเพิ่มช่องทางที่หลากหลายในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารที่ปรากฏในหนังสือราชการทั้งภายใน และภายนอก เช่น facebook (เฟซบุ๊ก) line (ไลน์) ($\bar{X}$ = 2.87) มีการติดตามหนังสือหรือเอกสารต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกมีความกระตือรือร้นเต็มใจให้บริการ ($\bar{X}$ = 2.86) การติดต่อสื่อสารไม่เป็นระบบหรือควรมีแผนผัง Flow Chart การปฏิบัติงานและการวางระบบการติดต่อราชการในองค์กรให้ชัดเจน ($\bar{X}$ = 3.11) เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถในการร่างและพิมพ์หนังสือราชการให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ($\bar{X}$ = 2.85) เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถในการพิสูจน์อักษรให้เป็นไปตามหลักการเขียนภาษาไทยที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และชัดเจน ($\bar{X}$ = 2.54) มีการใช้รูปแบบหนังสือราชการที่ถูกต้องตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ($\bar{X}$ = 2.69) มีตัวอย่างการเขียนหนังสือราชการประเภทต่าง ๆ ขององค์กรที่เคยปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ.2526 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ($\bar{X}$ = 2.61) เจ้าหน้าที่พิมพ์หนังสือราชการคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันมีการตัดคำ ($\bar{X}$ = 2.57) การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดเก็บเอกสารในรูปแบบงาน สารบรรณอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในสำนักงาน ($\bar{X}$ = 2.85) มีการจัดเก็บเอกสารโดยการคัดแยกประเภทเอกสารออกเป็นหมวดหมู่ และจัดเรียงแฟ้มขึ้นชั้นหรือตู้จัดเก็บเอกสารอย่างเป็นระบบ และเป็นมาตรฐานเดียวกัน ($\bar{X}$ = 2.53) เจ้าหน้าที่ให้บริการในการสืบค้นเอกสารด้วยความกระตือรือร้นเต็มใจให้บริการ ($\bar{X}$ = 2.52) มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างถูกต้อง ($\bar{X}$ = 2.58)

ความพึงพอใจในระดับน้อย คือ การลงรับและส่งหนังสือราชการและเอกสาร ต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีระบบ สะดวก และรวดเร็ว ($\bar{X}$ = 2.45) การออกเลขหนังสือภายใน ภายนอก เลขคำสั่ง

ประกาศ ฯลฯ เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๖และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ($\bar{X}$ = 2.44) เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาไทยในการเขียนหนังสือราชการได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ($\bar{X}$ = 2.39) มีการจัดเก็บเอกสารอย่างเป็นระบบ และสะดวกแก่การสืบค้น ($\bar{X}$ = 2.47) มีระเบียบแนวทางการปฏิบัติชัดเจน ($\bar{X}$ = 2.28) มีขั้นตอนการปฏิบัติไม่ยุ่งยาก ($\bar{X}$ = 2.58) มีระยะเวลาการอนุมัติอย่างชัดเจนและเหมาะสม ($\bar{X}$ = 2.43)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่มโดยผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวนทั้งสิ้น 10 คน

การจัดประชุมแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาสังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อระดมสมองกำหนดระบบงาน และออกแบบกระบวนการการให้บริการงานธุรการ กลุ่มงานบริหารงานทั่วไป และขั้นตอนการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของ การให้บริการและการพัฒนารูปแบบการให้บริการ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการคณาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การให้บริการต่าง ๆ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการให้บริการด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรโดยให้เกิดความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองการให้บริการที่ดีต่อผู้มารับบริการของคณะมนุษยศาสตร์ และการให้บริการด้านการรับ- การส่งเอกสาร มีความล่าช้าเนื่องจากหนังสือรับและส่งออกมีปริมาณมากในแต่ละวันอาจทำให้ล่าช้า ตลอดจนเอกสารประกาศประชาสัมพันธ์ในการสื่อสารที่มีความซ้ำซ้อนกับงานอื่น ๆ ซึ่งทำให้เกิดความล่าช้า และยังขาดกระบวนการขั้นตอนระยะเวลาของการทำงาน เพื่อลดปัญหา โดยจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์การใช้อุปกรณ์ไว้บนโต๊ะหรือสถานที่มองเห็นได้ชัดเจน และพบว่าจากการสนทนากลุ่มการพัฒนารูปแบบการให้บริการในการพัฒนากระบวนการให้บริการแก่คณาจารย์ คือ รูปแบบหนังสือราชการ หนังสือภายนอก หนังสือรับภายใน และการโต้ตอบหนังสือยังคงไม่ถูกหลักตามสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 ซึ่งจะพบบ่อยครั้งที่ผิดแบบฟอร์ม และเนื้อหาข้อความแล้วยังไม่ได้ใจความชัดเจนของเนื้อหาและใจความสำคัญในการสื่อสาร

การให้บริการของกลุ่มงานบริหารงานทั่วไป

1. การรับหนังสือ สำหรับเรื่องนี้ไม่ค่อยมีปัญหาเนื่องจากหนังสือแยกชัดเจนจากสมุดลงทะเบียนรับภายนอกและรับภายในแต่ในบางครั้งอาจมีปริมาณหนังสือที่รับที่จำนวนมากและเนื่องจากคณะมนุษยศาสตร์ฯ มีจำนวนคณาจารย์และนักศึกษาเป็นจำนวนมาก จึงส่งผลให้การรับ-ส่งต่อให้คณาจารย์หรือผู้ที่เป็นผู้รับอาจจะได้รับหนังสือช้าแต่ก็สามารถส่งถึงผู้รับได้ภายในวันที่รับเรื่องมาและรีบดำเนินการโดยทันที

2. ด้านการจัดระบบเอกสารของธุรการ กระบวนการในการจัดทำระบบเอกสารธุรการโดยเฉพาะหนังสือรับ–ส่งหนังสือไปราชการภายในประเทศ และภายนอกประเทศ รวมทั้งโครงการต่าง ๆ และเอกสารอื่น ๆ ที่ไม่ได้ระบุระบบยังไม่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ยังมีปัญหาความล่าช้าในการค้นหาต้นเรื่อง วิธีการแก้ไขต่อระบบหมวดหมู่ของสำเนาเรื่องในระบบสามารถที่จะใช้เวลาไม่นานในการค้นเรื่อง

3. การส่งหนังสือ ระบบการส่งหนังสือ ก็จะมีระบบการส่งที่ชัดเจนสามารถตรวจสอบได้ว่าส่งเรื่องอะไร เพื่ออะไร ถ้าถึงใคร จากใคร ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีปัญหาว่างานอาจารย์ทุกคนได้รับหนังสือจากสำนักงานคณบดีในทุกเรื่องจะที่เรื่องสำหรับอาจารย์ที่อยู่ย่านมัทรีหนังสืออาจจะส่งถึงช้าไปบ้าง เจ้าหน้าที่ของสาขาไม่ได้เข้ามารับหนังสือไป แต่จะแก้ปัญหาโดยการโทรศัพท์ หรือมีเอกสารเร่งด่วนรีบดำเนินการ หรือต้องแจ้งอาจารย์บอกอีกครั้งเพื่อความรวดเร็ว

4. อาจารย์ในคณะต้องการแบบฟอร์มหนังสือต่าง ๆ เช่น หนังสือเชิญวิทยากรภายนอก บันทึกข้อความ หนังสือเชิญประชุม ฯลฯ ทางฝ่ายงานธุรการโดยต้องการให้แขวนไว้ในเว็บไซต์ของคณะเพื่อความถูกต้องในการจัดทำหนังสือนั้น

5. อาจารย์ต้องการทราบว่าในการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ นั้น เรื่องของตนอยู่ในขั้นตอนใดอยากให้ช่วยติดตามและประสานเรื่องให้

6. อาจารย์ต้องการป้ายประชาสัมพันธ์กรอบระยะเวลาขั้นตอนการให้บริการ และส่งหนังสือเรื่องนี้ที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายใด ทำเป็นบอร์ดเป็นชาร์ตก็ได้ว่าให้ส่งเรื่องนี้ที่ใคร คือให้ระบุหน้าที่การปฏิบัติงานเพราะส่งทุกเรื่องจะดำเนินการส่งที่ธุรการเป็นส่วนใหญ่

7. การจัดเก็บระบบเอกสารงานสารบัญไม่ค่อยมีปัญหาใดเพราะสามารถสืบค้น และจัดระบบแยกแฟ้มหนังสือแต่ละประเภทไว้ชัดเจน ระบุประเภทหนังสือรับภายนอก หนังสือรับภายใน หนังสือส่งภายนอก หนังสือคำสั่ง ประกาศ ระเบียบ และจัดลำดับเลข วัน เดือน ปี พุทธศักราช ไว้ชัดเจน สามารถดูแฟ้มเอกสารได้จากสำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

8. อาจารย์ต้องการให้ทำ CD แจกในเรื่องของขั้นตอนในการทำหนังสือจนกระทั่งขั้นตอน การรับ–ส่งหนังสือ เพื่อความชัดเจน และได้เข้าใจในทางเดียวกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์"

1. สภาพปัญหาและคู่มือของการปฏิบัติงานด้านธุรการและงานสารบรรณของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้ ระดับสภาพปัญหาด้านการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารงานทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ระดับค่าเฉลี่ย คือ 2.60 ระดับค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คือ 0.65 และระดับสภาพปัญหา คือ ปานกลาง ส่วนใหญ่ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและคู่มือของการปฏิบัติงานด้านธุรการและงานสารบรรณของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ อัมพร พุมทอง (2557) ได้ศึกษาปญหาการปฏิบัติงานสารบรรณและเพื่อหาแนวทางในการแกไขปญหาและพัฒนางานสารบรรณขององคการบริหารสวนตำบลปาไร อำเภอแมลาน จังหวัดปตตานี ผลการวิจัยคือ ผูปฏิบัติงานสารบรรณไมไดเข้ารับการฝกอบรมหลักสูตรงานสารบรรณ คอมพิวเตอรไมพอ แนวทางแกไข สงเจาหนาที่อบรมหลักสูตรงานสารบรรณ ควรมีคอมพิวเตอรครบทุกสวน การรับ หนังสือราชการ ไมไดลำดับความสำคัญเรงดวน แนวทางแกไข ลำดับความเรงดวนของหนังสือ เสนอผูบริหารสั่งการ การสงหนังสือราชการ ไมไดกำหนดความเรงดวน ไมไดใชเทคโนโลยีในการสงหนังสือ แนวทางแกไข ใหปฏิบัติงานดวยความรอบคอบ ปรับการสงหนังสือทันเวลา การเก็บ

หนังสือราชการ ที่คับแคบ เครื่องมือไมพอ ไมไดมีการจัดทำบัญชีหนังสือราชการ เก็บแฟมไมเปนหมวดหมู แนวทางแกไข ขยายพื้นที่แบงสวนงานชัดเจน นำระบบคอมพิวเตอรใชในการเก็บหนังสือ วางระบบใหเปนมาตรฐาน การยืมหนังสือราชการ ยืมดวยวาจา ไมทำหลักฐานการยืมหนังสือ แนวทางแกไข การยืมหนังสือแนวทางเดียวกัน นำคอมพิวเตอรใชในการคุมการยืมหนังสือ การทำลายหนังสือราชการ ไมมีการสำรวจหนังสือที่ครบอายุเพื่อทำลาย แนวทางแกไข ใหสวนราชการสำรวจหนังสือที่จะทำลายและทำบัญชีหนังสือเพื่อขอทำลาย แนวทางการพัฒนาระบบงานสารบรรณ ปฏิบัติงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีวาดวยงานสารบรรณ(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 และสอดคล้องกับเฉลิมวุฒิ พลศักดิ์ (2559) แนวทางการพัฒนางานสารบรรณขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับสภาพปัญหา และศึกษาข้อเสนอแนะ ของเจ้าพนักงานธุรการที่มีต่องานสารบรรณขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งศึกษาศึกษาแนวทางการพัฒนางานสารบรรณขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ เจ้าพนักงานธุรการผู้ปฏิบัติงานสารบรรณ สังกัดสำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด แห่งละ 1 คนจำนวน 129 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า และแบบสัมภาษณ์ มีค่าความเชื่อมันทั้งฉบับเท่ากับ 0.83 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1)ระดับสภาพปัญหางานสารบรรณขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการเก็บรักษาหนังสือราชการ รองลงมา คือ ด้าน การรับหนังสือราชการ ด้านการส่งหนังสือราชการ ด้านการทำ ลายหนังสือราชการ และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย

2. พัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยที่ผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่มโดยผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวนทั้งสิ้น 10 คน ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นการปรับปรุง แก้ไขเล่มคู่มือการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยประเด็นจะเกี่ยวข้องกับการพิมพ์ผิด ข้อความสลับซับซ้อน รูปแบบของเล่มคู่มือยังไม่สมบูรณ์จึงต้องมีการปรับแก้ในรายละเอียดหลายอย่างในเล่มคู่มือ ซึ่งสอดคล้องกับ ประภาพร มากเสม (2553) แนวทางการพัฒนาระบบงานธุรการในองค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง ผลการศึกษาพบว่าปัญหาด้านการจัดเก็บเอกสาร เจ้าหน้าที่ขาดการจัดเก็บเอกสารที่เป็นหมวดหมู่ ซึ่งมีสาเหตุมาจากบุคลากรขาดความรู้ในการจัดหมวดหมู่เอกสาร ปัญ หาด้านการค้นหาเอกสาร เจ้าหน้าที่ใช้ระยะเวลาในการค้นหาเอกสารนาน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่ได้นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการค้นหาเอกสาร เพื่อให้มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ปัญหาการทำลายหนังสือเอกสาร พบว่าไม่ได้มีการปฏิบัติตามระเบียบการทำลายเอกสารหนังสือราชการ ซึ่งจากสภาพปัญหาที่พบมีแนวทางการพัฒนาระบบงานธุรการโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนี้ แนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดเก็บเอกสารประกอบด้วยการพัฒนาเพิ่มพูนความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ การเพิ่มจำนวนประชากรให้เพียงพอและนำคอมพิวเตอร์มาช่วยในการปฏิบัติงาน (2) แนวทางการแก้ไขปัญหาการค้นหาเอกสารประกอบด้วยการ

นำโปรแกรมการค้นหาเอกสารมาใช้การอบรมเพิ่มความรู้ ความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้กับงาน (3) แนวทางการแก้ไขปัญหาไม่มีระบบทำลายเอกสาร ประกอบด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการทำลายเอกสารเพื่อให้การดำเนินการถูกต้องมีแบบแผนการจัดทำบัญชีทำลายเอกสาร เพื่อให้มีความถูกต้องตามระเบียบที่กำหนด

ข้อเสนอแนะ

สิ่งที่ค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้ นำมาซึ่งข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรพัฒนางานวิจัยเกี่ยวกับงานธุรการและงานสารบรรณเกี่ยวกับหนังสือราชการต่าง ๆ ซึ่งงานธุรการและงานสารบรรณเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับเอกสาร จะต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ และเชี่ยวชาญ การศึกษา กฎ ระเบียบ และข้อบังคับ ให้เกิดความเข้าใจ และแม่นยำในระเบียบที่ถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเองให้มีความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

2. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาคู่มือการพิมพ์หนังสือราชการเพื่อเป็นประโยชน์กับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความรู้ทักษะความเชี่ยวชาญ และกระบวนการขั้นตอนการปฏิบัติงานของงานธุรการและงานสารบรรณและสามารถให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่นได้ รู้จักพัฒนางานนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาปรับปรุงอยู่เสมอเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของงานธุรการและงานสารบรรณได้

3. ควรมีการพัฒนางานธุรการและงานสารบรรณมากกว่านี้เพื่อให้ครอบคลุมงานต่าง ๆ ควรมีการฝึกอบรม เทคนิคการพิมพ์หนังสือราชการ ตลอดจนการปฏิบัติงานธุรการและงานสารบรรณ เพื่อเพิ่มพูนทักษะ สร้างองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานด้านธุรการและงานสารบรรณ รวมทั้งจะช่วยลดความผิดพลาดจากผู้ปฏิบัติงานได้ และให้เกิดมาตรฐานเดียวกันของผู้ปฏิบัติงานด้านงานธุรการและงานสารบรรณในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

บรรณานุกรม

เฉลิมวุฒิ พลศักดิ์. (2559). *แนวทางการพัฒนางานสารบรรณขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ประภาพร มากเสม. (2553). *แนวทางการพัฒนาระบบงานธุรการในองค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

รัตนา เนื่องแก้ว. (2548). *ความต้องการในการพัฒนาบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการของคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิไลวรรณ สิงห์เจริญ. (2555). การพัฒนางานสารบรรณ ฝ่ายธุรการและสารบรรณ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. *วารสารวิชาการ (ปชมท.). 1*(2), 53-58.

อัมพร พุ่มทอง. (2557). *ศึกษาปญหาการปฏิบัติงานสารบรรณและเพื่อหาแนวทางในการแกไขปญหาและพัฒนางานสารบรรณขององคการบริหารสวนตำบลปาไร อำเภอแมลาน จังหวัดปตตานี* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ความยั่งยืนทางนิเวศกับระบอบกรรมสิทธิ์ในผืนป่าตะวันตก: บทวิพากษ์นิเวศวิทยาการเมืองและวัฒนธรรม

Ecological Sustainability and Property Regimes in Western Forests in Thailand: A Critique of Political Ecology and Culture

วรวิทย์ นพแก้ว[1]
Worawit Noppakaew

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติบนฐานนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงระบอบกรรมสิทธิ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อศึกษารูปแบบระบอบกรรมสิทธิ์ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่สัมพันธ์กับความยั่งยืนทางนิเวศ ในผืนป่าตะวันตก ผ่านบทวิพากษ์นิเวศวิทยาการเมืองและวัฒนธรรม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเข้าร่วมเวทีประชุมสัมมนาเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึก

ผลการศึกษาพบว่าชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จันกลางผืนป่าตะวันตก มีชีวิตวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ทั้งคน ภูเขา ลำห้วย ต้นไม้ และสัตว์ป่า ที่ไม่ได้แยกขาดออกจากกัน ต่างมีปฏิสัมพันธ์และสร้างความหมายต่อกันระหว่างคนกับธรรมชาติ มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันผ่านความเชื่อและคำสอนของ “ฤๅษี” หรือ “อิสิ” และองค์ความรู้ของชุมชน จากกการไม่ยอมรับสิทธิทางวัฒนธรรมและระบบความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน โดยรัฐยังให้ความสำคัญเฉพาะกรรมสิทธิ์ของรัฐและเอกชน ทำให้คนในชุมชนประสบปัญหาการดำรงชีพ ส่วนรูปแบบระบอบกรรมสิทธิ์ของชุมชนที่สัมพันธ์กับความยั่งยืนทางนิเวศ พบว่า ชุมชนยึดหลักระบบสิทธิการจัดการทรัพยากรร่วมในพื้นที่ทางวัฒนธรรมร่วมกันตามสิทธิทางวัฒนธรรม ระบบสิทธิส่วนรวมชั่วคราวแบบรวมหมู่เพื่อการดำรงชีพและจัดโซนพื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ตามคำสอนของฤๅษี พร้อมกับการลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมผ่านสำนึกร่วมทางนิเวศ

คำสำคัญ: การจัดการทรัพยากรร่วม, ความยั่งยืนทางนิเวศ, ระบอบกรรมสิทธิ์, นิเวศวิทยาการเมือง, นิเวศวิทยาวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to study community life and natural resource management on the framework of community's cultural ecology and property regime changes in natural resource management. To study the appropriate proprietary regime in the management of natural resources of communities that are related to ecological

[1]อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล Tom333tam@gmail.com
Lecturer in Political Science Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: Tom333tam@gmail.com

sustainability in Western Forests. Through the criticism of political and cultural ecology. This research is a qualitative research. Collect data from key informants, by observation, interviews, and participation in the symposium to study insights.

The study found that the Karen community, Mae Chan basin, in the middle of the western forest there is a cultural life that is related to nature, both people, mountains, creeks, trees and wild animals that cannot be separated from each other. All have interactions and create meaning between people and nature. There is a Common-Pool resource management through the beliefs and teachings of "Hermit" or "Isi" and the original knowledge of the community. But from not accepting the cultural rights and the traditional belief system of the community. The state also emphasizes only state and private proprietary. Causing people in the community to encounter problems of living. As for the form of community proprietary regime that is related to ecological sustainability found that the communities adhere to the system of Common-Pool resource management rights in the cultural area together. Temporary collective rights system for a living and arrange green zone for conservation according to the teachings of Hermit along with cultural movements through ecological consciousness.

Keywords: Common-Pool Resource Management, Ecological Sustainability, Property Regimes, Political ecology, Cultural ecology

บทนำ

ผืนป่าตะวันตก เป็นกลุ่มป่าที่มีความสำคัญอีกกลุ่มป่าหนึ่ง ซึ่งเป็นกลุ่มป่าขนาดใหญ่ต่อเนื่องกันอยู่ทางด้านตะวันตกของประเทศไทยในเขตพื้นที่ติดต่อกัน 6 จังหวัด คือ จังหวัดตาก กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี มีขนาดพื้นที่ป่าประมาณ 12 ล้านไร่ จึงจัดได้ว่าเป็นผืนป่าธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และยังเป็นผืนป่าที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเป็นแหล่งความหลากหลายของสังคมแห่งชีวิตมากมายหลายชนิดและเป็นแหล่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชที่สำคัญ ในพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าตะวันตก และนอกจากความมหัศจรรย์ของความอุดมสมบูรณ์ในด้านระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ และแหล่งต้นน้ำสำคัญ ๆ ในผืนป่าแห่งนี้ ยังมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่และใช้ชีวิตอยู่กับป่ามาอย่างยาวนาน และยังเป็นพื้นที่ปฏิบัติการทางวัฒนธรรมของคนกับธรรมชาติ ในผืนป่าแห่งนี้มีทั้งชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่กับป่ามาอย่างยาวนาน และเป็นชุมชนที่มีการอพยพเข้าไปทำมาหากินและอาศัยอยู่อย่างถาวรอีกหลายชุมชน และแต่ละชุมชนก็มีประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตวัฒนธรรม ความเชื่อ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่หลากหลายแตกต่างกันไป ชุมชนเหล่านี้สามารถสืบสาวได้ว่าหลายชุมชนมีอายุเก่าแก่ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตผืนป่าตะวันตกมาก่อนการเกิดขึ้นของรัฐ-ชาติของไทยเกือบทั้งสิ้น (อานันท์ กาญจนพันธุ์ และมิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, 2538)

ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ หลายชุมชน ที่อาศัยอยู่ในผืนป่าตะวันตกกว่า 400 ชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนเหล่านี้มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน บ้างก็เป็นชุมชนที่อยู่มานานมากกว่าสองร้อยปี บ้างก็เป็นชุมชนที่อพยพเข้ามาใหม่ อย่างไรก็ตามแต่ละชุมชนก็มีวิถีชีวิต การดำรงชีพ ภาษา จารีตประเพณี และความเชื่อซึ่งแตกต่างกันตามรูปแบบวัฒนธรรมและเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละชาติพันธุ์ ลักษณะการใช้พื้นที่ของชุมชนที่อาศัยอยู่ในผืนป่าตะวันตก จากคู่มือการมีส่วนร่วมและจัดการความขัดแย้งในผืนป่าตะวันตก (อภิญญา กอนี, 2557) สามารถจำแนกตามลักษณะการใช้พื้นที่เกษตรกรรมของชุมชนในผืนป่าตะวันตก ซึ่งมีทั้งการทำไร่ข้าวในลักษณะหมุนเวียนพักดิน และการทำนาในพื้นที่ราบเล็ก ๆ ซึ่งมีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ตามลุ่มน้ำแม่จัน ยังเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ คนในชุมชนยังคงมีวิถีวัฒนธรรม และความเชื่อที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ส่วนบางพื้นที่ที่มีการทำไร่ข้าวในลักษณะหมุนเวียนพักดิน โดยมีการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวร่วมด้วย และนอกจากนั้นยังมีพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว ส่วนใหญ่คือชุมชนที่อพยพเข้ามาบุกเบิกตั้งถิ่นฐานใหม่ พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกขยายเพื่อปลูกพืชไร่และแปลงผักอย่างกว้างขวาง มีทั้งชุมชนที่อาศัยอยู่กลางป่าและประชิดขอบพื้นที่ป่าตะวันตก และพื้นที่ไร่พืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวที่อยู่รอบผืนป่าตะวันตก ส่วนใหญ่มีการขยายพื้นที่พืชไร่อย่างกว้างขวาง ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามแนวประชิดขอบผืนป่าตะวันตก

สถานการณ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในผืนป่าตะวันตก หลังจากที่รัฐได้ใช้สิทธิขยายอำนาจเข้ามาควบคุมและจัดการทรัพยากรในพื้นที่ผืนป่าตะวันตกที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่ายังล้มเหลวและไร้ประสิทธิภาพ ในหลาย ๆ พื้นที่ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะคนในชุมชนไม่รู้สึกว่าเป็นเจ้าของ ถึงแม้ว่ารัฐพยายามที่จะอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของในการจัดการทรัพยากร ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะระบอบกรรมสิทธิ์ที่จำกัดเฉพาะกรรมสิทธิ์ของรัฐกับกรรมสิทธิ์ของบุคคล โดยไม่สนใจสิทธิที่เป็นรูปแบบดั้งเดิมในแต่ละพื้นที่ และการจัดการทรัพยากรโดยรัฐสมัยใหม่ยังส่งผลกระทบต่อชุมชนที่อาศัยอยู่กับป่าตามจารีตประเพณีที่มีมาตั้งแต่อดีต และขยายวงกว้างไปในหลายพื้นที่ เพราะนอกจากทรัพยากรส่วนรวมของชุมชนจะถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลมากขึ้น รัฐยังอ้างสิทธิเหนือทรัพยากรและยอมรับเฉพาะกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล มองข้ามระบอบกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน มีการประกาศเขตหวงห้าม รวมทั้งมีการดำเนินโครงการพัฒนาต่าง ๆ และการให้สัมปทานในพื้นที่ที่รัฐอ้างความเป็นเจ้าของ ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นและทำให้เกิดปัญหาและความขัดแย้งตามมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องแนวเขตการใช้พื้นที่ทำกินหรือการใช้ประโยชน์ด้านที่อยู่อาศัย

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว นำไปสู่ปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงหลายปีที่ผ่านมา และเกิดการตั้งคำถามว่าสิทธิในการจัดการทรัพยากรนั้นควรเป็นของใคร และกรรมสิทธิ์ที่เหมาะสมที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศในผืนป่าตะวันตกนั้นควรมีลักษณะอย่างไร ด้านหนึ่งรัฐก็พยายามนำแนวคิดการผูกขาดและการควบคุมการจัดการทรัพยากรแบบตะวันตกที่ยอมรับเฉพาะกรรมสิทธิ์ของรัฐกับเอกชนมาใช้ ด้วยการเริ่มจากการอ้างสิทธิในการจัดการและควบคุมพื้นที่ทั้งหมด ส่งผลให้ทรัพยากรชนิดต่าง ๆ ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐโดยปิดกั้นการใช้สิทธิและการจัดการไปจากชุมชนท้องถิ่นอย่างสิ้นเชิง มองข้ามระบอบกรรมสิทธิ์ตามประเพณีของชุมชน โดยเฉพาะกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน ส่วนเป็นอีกด้านหนึ่งของชุมชนกะเหรี่ยงที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ผ่านความเชื่อและคำสอนของบรรพบุรุษมีความสอดคล้องและนำไปสู่ความยั่งยืนทางนิเวศมาจนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างกฎหมายของรัฐกับกฎจารีต

ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาและความขัดแย้งในเรื่องการอ้างสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ในพื้นที่ผืนป่าตะวันตกจนมาถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การควบคุมและการจัดการทรัพยากรของรัฐในปัจจุบัน รัฐยังขาดความเข้าใจแบบองค์รวม เพราะยังมองปัญหาแบบแยกส่วนตามแนวคิดอนุรักษ์ที่สุดโต่ง มองว่าคนกับป่าอยู่ร่วมกันไม่ได้ ต้องแยกคนออกจากป่า จึงเกิดกรณีการใช้นโยบายอพยพคนออกจากป่า ซึ่งคนที่อยู่ในป่าตอนนั้นก็มีทั้งคนที่อยู่ดั้งเดิม หลังจากที่ภาครัฐประกาศใช้กฎหมายอนุรักษ์ป่าอย่างเข้มข้นเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ รัฐอ้างสิทธิในการจัดการทรัพยากร ผูกขาดความรู้ด้านเดียวไม่ยอมรับความรู้ภูมิปัญญาชุมชนและสิทธิทางวัฒนธรรมของชุมชน นโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังขาดความเข้าใจในมิติทางด้านนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนที่อาศัยอยู่ในป่าตะวันตกเป็นถิ่นฐานและดำรงชีวิตมานับหลายศตวรรษ อีกทั้งแนวคิดการต่อต้านหรือห้ามการทำไร่หมุนเวียนและการพยายามกดดันให้คนกะเหรี่ยงออกจากผืนป่าตะวันตก โดยมองข้ามสิทธิของชุมชนตามจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ จึงเต็มไปด้วยความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเรื่อยมา เนื่องจากการขยายอำนาจของรัฐเข้าไปครอบงำพื้นที่ของชุมชนดั้งเดิมที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรม ความเชื่อของคนที่สัมพันธ์กับป่า และเป็นเงื่อนไขให้มีการลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิในการจัดการตนเองตามสิทธิทางวัฒนธรรมของชุมชน และมีการสร้างวาทกรรมต่อต้านขึ้นมาหลายรูปแบบ เพื่อต้องการให้เกิดการยอมรับสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

และนอกจากนั้น ชุมชนในผืนป่าท่ามกลางโลกสมัยใหม่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขทางการผลิต กระทบกับสิทธิส่วนรวมของชุมชนที่ดำรงตามวิถีวัฒนธรรม การสร้างอุดมการณ์สังคมแบบใหม่ เหล่านี้มีผลทำให้ชาวบ้านต้องสูญเสียสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรพื้นที่ป่าเพื่อการยังชีพ หลายๆ ชุมชนรอบผืนป่าตะวันตกถูกผลักดันให้เป็นผู้ผลิตสินค้าทางการเกษตรที่ต้องแบกรับหนี้สินจากการผลิต ทำให้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ภายใต้บริบทของการพัฒนาที่รัฐไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ และไม่สามารถสร้างความยั่งยืนให้กับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่ป่าอันซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ทางระบบนิเวศได้ แต่กลับทำให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในการจัดการทรัพยากรของชุมชนตามวิถีวัฒนธรรม ที่ยังคงไร้ทางเลือกให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ในเขตพื้นที่ของตนเอง และไม่สามารถได้พิสูจน์ตัวเองในการจัดการทรัพยากรบนวิถีวัฒนธรรมของชุมชนอันจะนำไปสู่ความยั่งยืนทางนิเวศและความเป็นธรรมทางสังคมได้ และยังคงเป็นโจทย์ที่ท้าทายอย่างยิ่งว่าสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งการใช้ประโยชน์และการดูรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนกลางผืนป่าตะวันตกควรเป็นอย่างไร และรูปแบบระบบกรรมสิทธิ์ที่เหมาะสมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ผืนป่าตะวันตะควรมีลักษณะอย่างไรบ้างจึงจะนำไปสู่ความยั่งยืนทางนิเวศได้และสร้างความเป็นธรรมให้กับชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ผืนป่าตะวันตก

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความยั่งยืนทางนิเวศกับระบอบกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ผืนป่าตะวันตก และค้นหาระบบกรรมสิทธิ์ในการจัดการทรัพยากรภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลง หลังจากการขยายอำนาจรัฐในการเข้าไปควบคุมและจัดการทรัพยากรอันส่งผลให้รูปแบบของระบบกรรมสิทธิ์เปลี่ยนแปลงไป ผ่านบทวิพากษ์ทางนิเวศวิทยาการเมืองและวัฒนธรรม เพื่อวิเคราะห์สาเหตุเชิงโครงสร้างที่เป็นปัจจัยอยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลง และนำเสนอรูปแบบระบอบ

กรรมสิทธิ์ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติว่ารูปแบบระบบกรรมสิทธิ์ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ที่ชุมชนอาศัยอยู่ควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง อันจะทำให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศและความเป็นธรรมทางสังคม

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกับการจัดการทรัพยากรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จันที่สัมพันธ์กับความยั่งยืนทางนิเวศ ในผืนป่าตะวันตก

2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงระบอบกรรมสิทธิ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จันที่อาศัยอยู่ในผืนป่าตะวันตก

3) เพื่อศึกษารูปแบบระบอบกรรมสิทธิ์ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่สัมพันธ์กับความยั่งยืนทางนิเวศและความเป็นธรรมทางสังคมในผืนป่าตะวันตก

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความยั่งยืนทางนิเวศกับระบอบกรรมสิทธิ์ในเขตพื้นที่ผืนป่าตะวันตก : บทวิพากษ์นิเวศวิทยาการเมืองและวัฒนธรรม” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผ่านมุมมองทางเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวประวัติศาสตร์เชิงบูรณาการ โดยใช้กระบวนการเชิงวิพากษ์แนววิภาษวิธี (Dialectic) เน้นการวิเคราะห์ที่ไม่แยกส่วนระหว่างเศรษฐกิจกับการเมืองและยังให้ความสำคัญต่อสังคมและวิถีชีวิตวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธ์ การจัดการทรัพยากร ภายใต้การศึกษาเชิงสหวิทยการผ่านบทวิพากษ์นิเวศวิทยาการเมืองและวัฒนธรรม เพื่อวิเคราะห์สาเหตุเชิงโครงสร้างที่เป็นปัจจัยอยู่เบื้องหลังของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการขยายอำนาจของรัฐและทุนนิยมโลกาภิวัตน์ เพื่อหารูปแบบการจัดการทรัพยากรที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนทางนิเวศและความยุติธรรมทางสังคม

1) การเลือกพื้นที่ศึกษา และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จันตอนบน ตั้งแต่บ้านกุยเลอตอ บ้านกุยต๊ะ บ้านกุยเคล๊ะ บ้านพอกระทะ บ้านมอทะ บ้านแกวอทะ จนถึงบ้านหม่องก๊ัวะ มีทั้งหมด 7 กลุ่มบ้าน ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่กลางผืนป่าตะวันตกในเขตตำบลแม่จันทะ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน ตัวแทนชุมชน และประชาชนทั่วไป ผู้นำทางจิตวิญญาณ/ผู้อาวุโส และกลุ่มนักวิชาการ/นักพัฒนา

2) การศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document Study)

เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความเชิงวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ภูมิวัฒนธรรมของผืนป่าตะวันตก วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ กฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในผืนป่าตะวันตก เพื่อช่วยให้วิเคราะห์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสังเกต พูดคุย และแบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจากผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งเข้าร่วมประชุมสัมมนาเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึก และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีการวางแผนและเตรียมตัวเข้าพื้นที่อย่างรอบคอบ โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมภาษาท้องถิ่น การเตรียมทีมคณะที่เดินทางร่วมกับผู้วิจัย และการเตรียมอุปกรณ์อื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แผนที่ สมุดบันทึก ดินสอ กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง เป็นต้น

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลหลายรูปแบบ ยืดหยุ่นได้ ไม่ยึดติดกับวิธีใดวิธีหนึ่ง ได้แก่ การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) และ การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field research) โดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม พูดคุยสนทนา การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก และการเข้าร่วมประชุม/สัมมนา/เสวนาเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึก และให้ได้รายละเอียดของข้อมูลที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามกรอบแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมและนิเวศวิทยาการเมืองซึ่งเป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิจัย โดยการนำข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจวรรณกรรมและการศึกษาจากเอกสาร แล้วนำมาประกอบกับข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม มาจัดเรียงข้อมูลโดยจัดกลุ่มเป็นหมวดหมู่ แยกกลุ่มเนื้อหา สังเคราะห์ เชื่อมโยงหาข้อสรุปจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมและอธิบายตีความปรากฏการณ์ต่าง ๆ ตามแนววิภาษวิธี (dialectic) ที่สามารถตรวจสอบข้อมูลและเชื่อถือได้

สรุปผลการวิจัย

1) วิถีชีวิตชุมชนกับการจัดการทรัพยากรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จันที่สัมพันธ์กับความยั่งยืนทางนิเวศ ในผืนป่าตะวันตก

จากการศึกษา พบว่า ภูมิวัฒนธรรมผืนป่าตะวันตกเป็นผืนป่าธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และยังเป็นผืนป่าที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นถิ่นฐานดั้งเดิมอันทรงคุณค่าทั้งทางนิเวศน์แห่งการดำรงชีพและเป็นดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณชาวกะเหรี่ยง ถือว่าชุมชนกะเหรี่ยงมีบทบาทสำคัญในการรักษาป่าแห่งนี้ให้คงความอุดมสมบูรณ์จวบจนปัจจุบัน เพราะป่าแห่งนี้คือมรดกทางธรรมชาติที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ที่กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีส่วนในการดูแลรักษาเอาไว้ด้วยคุณค่าของความรู้และภูมิปัญญาทางนิเวศวิทยาอันสัมพันธ์กับธรรมชาติของคนกับป่า ซึ่งเป็นความรู้ที่อยู่เบื้องหลังประวัติศาสตร์การดำรงชีวิตอันยาวนาน แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องของการตั้งถิ่นฐาน และการสืบทอดความรู้ในการดำรงชีพภายใต้วิถีการทำไร่หมุนเวียน ที่สร้างความสมดุลทางธรรมชาติกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชน ด้วยการจรรโลงรักษาความสัมพันธ์ของระบบนิเวศและสรรพชีวิตในป่า อันมี “มนุษย์” เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในระบบนิเวศธรรมชาติไว้ได้อย่างกลมกลืนมาจนถึงทุกวันนี้

ชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จัน มีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติ อาศัยธรรมชาติในการดำรงชีพ ทำการเกษตรด้วยวิธีการทำไร่หมุนเวียน มีความเชื่อของฤๅษีและคำสอนของบรรพบุรุษที่สอนให้เคารพธรรมชาติดังคำกล่าวที่ว่า “อยู่กับป่าต้องรักษาป่า ใช้น้ำก็ต้องรักษาน้ำ” เพราะ “กะเหรี่ยงอยู่ที่ไหน ป่าอยู่ที่นั่น ป่าอยู่ที่ไหนกะเหรี่ยงก็อยู่ที่นั่น” วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงจึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับทรัพยากรทางธรรมชาติ ซึ่งชุมชนมีความเชื่อว่า “ถ้าป่าสมบูรณ์ ชีวิตคนก็สมบูรณ์” ดังนั้นความเชื่อและคำสอนของบรรพบุรุษชาวกะเหรี่ยงจึงเน้นไปที่การักษาดิน รักษาน้ำ เพราะชาวกะเหรี่ยงคิดว่า ถ้าดินสมบูรณ์ น้ำก็สมบูรณ์ ป่าก็สมบูรณ์ ชีวิตในป่าก็สมบูรณ์ตามไปด้วย ซึ่งชาวกะเหรี่ยง เปรียบ “ผืนดินคือแม่” ทุกสรรพสิ่งเกิดจากท้องแม่ ถ้าแม่สมบูรณ์ ชีวิตอื่น ๆ ก็สมบูรณ์ คำสอนของกะเหรี่ยงส่วนใหญ่จึงให้รักษาแม่ แล้วแม่จะรักษาเรา แม่จะรักษาโลกธรรมชาติเอาไว้ เพราะแม่คือดิน ดินจะสร้างทุกสรรพสิ่ง ให้มีป่า มีน้ำ มีสรรพสัตว์ และพันธุ์พืชต่าง ๆ นานาชนิด มนุษย์ก็อาศัยดิน อาศัยท้องแม่ในการดำรงชีวิต กะเหรี่ยงจึงเชื่อว่า การใช้ดินด้วยความเคารพ ดินก็จะรักษาเราด้วยเช่นกัน เราจึงต้องใช้ร่วมกันอย่างระมัดระวัง และการทำไร่แบบหมุนเวียนจึงเป็นการรักษาความสมดุลของดิน ไม่ให้ดินเสื่อมสภาพ เพราะถ้าผืนดินถูกทำซ้ำ ๆ นาน ๆ ดินก็จะเสื่อมสภาพลง ดินเสีย น้ำก็จะเสีย ป่าก็หาย ชีวิตในป่าก็จะอยู่ไม่ได้ เหล่านี้จึงเป็นที่มาของความเชื่อ และคำสอนของชาวกะเหรี่ยง ที่อาศัยอยู่กลางป่าใหญ่ในผืนป่าตะวันตก

วิถีชีวิตของชุมชนกะเหรี่ยงและการดำรงชีพของคนกับธรรมชาติ เกิดจากรากฐานทางวัฒนธรรมและจิตสำนึกทางนิเวศผ่านความเชื่อของฤๅษีและคำสอนของบรรพบุรุษ ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า ดิน น้ำ ป่า คือ รากฐานของชีวิต คนในชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กับชีวิตป่า สื่อสารกันผ่านความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่า ในป่า มีเจ้าป่าเจ้าเขา คอยดูแลปกปักษ์รักษาและคุ้มครองทุกสรรพชีวิต ทั้งมนุษย์ สัตว์ และพันธุ์พืช มนุษย์กับธรรมชาติไม่ได้แยกขาดออกจากกัน และไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทุกสรรพสิ่งยังสัมพันธ์กันด้วยภาษา การสื่อสาร และการปฏิบัติต่อกัน มีการสร้างความหมายที่ปฏิสัมพันธ์กัน (interrelated) ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ สัตว์ป่าบางชนิดอยู่ร่วมกับมนุษย์ คนและสัตว์ต่างก็เข้าไปแบ่งปันอาหารกันกินในพื้นที่ไร่ซากที่เริ่มเป็นป่าอ่อน เสียงร้องของสัตว์บางชนิดคือการสื่อสารและการสร้างความหมายต่อกัน และที่สำคัญชาวกะเหรี่ยงยังเคารพต่อธรรมชาติผ่านความเชื่อและการปฏิบัติอย่างมีสำนึกร่วมตามจารีตประเพณีจนกลายเป็นวัฒนธรรมร่วมกันของคนกับป่า โดยไม่ต้องมีกฎหมายในการควบคุม แต่ใช้กลไกทางสังคมเป็นกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติ ซึ่งชุมชนเข้าใจร่วมกันว่า มนุษย์ไม่ใช่เจ้าของธรรมชาติ เป็นเพียงผู้ขอใช้ ดั้งนั้นทรัพยากรธรรมชาติจึงไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์จะต้องเข้าไปจับจอง เวลาจะใช้ต้องขอจากเจ้าที่ เจ้าป่า เจ้าเขา ที่คอยปกปักรักษาด้วยความเคารพ ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “หล่า” ซึ่งเป็นวิญญาณที่ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าหล่าจะคอยปกปักษ์รักษา หล่าอยู่ในดินเรียกว่า “ซ่งทรี” (เจ้าแห่งแผ่นดิน) อยู่ในน้ำเรียกว่า โพ่ตุก๊ (เจ้าแห่งสายน้ำ) ในต้นไม้เรียกว่า “รุกขจือ” (เจ้าแห่งต้นไม้) เพราะกะเหรี่ยงเชื่อว่าธรรมชาติทุกสิ่งทุกอย่างจะมีเจ้าที่หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกป้องและดูแลรักษาอยู่ก่อนทำไร่ข้าวก็ต้องเคารพต่อธรรมชาติและจะต้องทำพิธีกรรมบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เจ้าป่าเจ้าเขา ผู้ดูแลผืนดินและป่าไม้ ซึ่งทุกการสื่อสารล้วนผูกพันเชื่อมโยงความหมายร่วมกันของคนกับกับธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้คือความเชื่อของฤๅษีที่สอนให้เคารพต่อธรรมชาติ และรักษาธรรมชาติ ปฏิบัติต่อ กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยมีผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้อาวุโส คอยย้ำเตือนให้คนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติตามจนถึงปัจจุบันนี้

การศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกับการจัดการทรัพยากรบนฐานนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่กลางผืนป่าตะวันตก พบว่าคนกับป่าอยู่ร่วมได้อย่างสอดคล้องและสัมพันธ์กันกับธรรมชาติ ชุมชนมีวิถีแห่งการปรับตัวเข้ากับบริบทของภูมินิเวศ และดำรงอยู่ได้ตามวิถีวัฒนธรรมทำเกษตรด้วยการทำไร่หมุนเวียน และการดำรงชีพอยู่กับป่า เพราะชุมชนมีรูปแบบการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างสมดุล คำนึงถึงข้อจำกัดทางนิเวศ โดยมีระบบและกลไกที่สอดคล้องกับธรรมชาติทั้งความเชื่อ คำสอน และความรู้ภูมิปัญญาที่ปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ตลอดจนข้อห้ามต่าง ๆ จนกลายเป็นกฎจารีตประเพณีและวิถีการปฏิบัติ ที่สัมพันธ์กันกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญทำให้คนในชุมชนดำรงชีพที่สอดคล้องกับแนวคิดความยั่งยืนทางนิเวศและแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ชุมชนเชื่อว่า ดิน น้ำ ป่า คือรากฐานของชีวิต มีระบบคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กันระหว่าง “ทรัพยากร/ระบบนิเวศ” และ “ความรู้/ภูมิปัญญา” ผ่านความเชื่อและคำสอนของฤๅษี ซึ่งนอกจากจะใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติแล้วชุมชนยังมีมิติของการอนุรักษ์และดูแลรักษา คำนึงถึงฐานทางทรัพยากรธรรมชาติ

2) การเปลี่ยนแปลงระบอบกรรมสิทธิ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จันที่อาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าอุ้มผาง ผืนป่าตะวันตก

จากการศึกษาพบว่า ภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ในบริบทของการเปลี่ยนแปลง หลังจากการขยายอำนาจรัฐกับองค์กรต่าง ๆ จากภายนอก เข้ามาอ้างสิทธิ์ในการควบคุมและจัดการทรัพยากรในพื้นที่ผืนป่าตะวันตก อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบกรรมสิทธิ์ดั้งเดิมของชุมชนกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่กับป่ามาเป็นเวลานาน รัฐพยายามอ้างสิทธิ์เข้าไปจัดการพื้นที่ป่าและรักษาผืนป่าเอาไว้ให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์โดยปราศจากมนุษย์และปลอดจากการรบกวน ชุมชนในป่าถูกมองว่าเป็นสิ่งแปลกปลอมและเป็นภัยคุกคามของธรรมชาติ ขณะที่กิจกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าซึ่งเคยมีมาแต่ดั้งเดิมถูกมองว่าเป็นวิถีที่ทำลายธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการทำไร่ ใช้ป่า หาอาหาร ล่าสัตว์ ตัดไม้ทำที่อยู่อาศัย ฯลฯ นำไปสู่การกีดกันชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่กับป่า หรือห้ามการใช้ประโยชน์จากป่าด้วยการนิยามความหมายการอนุรักษ์ที่คับแคบเกินไป ไม่เปิดโอกาสให้คนอยู่กับป่าต้องใช้ป่าเพื่อการดำรงชีพ จึงเป็นที่มาของนโยบายอพยพคนออกจากป่าในหลาย ๆ พื้นที่ในป่าตะวันตก โดยเฉพาะในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2532–2537 ท่ามกลางกระแสอนุรักษ์ที่เกิดขึ้น ภายใต้การอ้างสิทธิ์ของรัฐในการเข้าถึงทรัพยากรและการกีดกันชุมชนแยกคนออกจากป่า เน้นการควบคุมและข้อห้ามต่าง ๆ ข้อจำกัดและโอกาสที่ชุมชนผู้ตกเป็นเบี้ยล่างของโครงสร้างอำนาจในปัจจุบัน ทำให้ “กลุ่มคนต้นทะเล” ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จันกลางผืนป่าตะวันตก ได้รวมตัวกันลุกขึ้นมาเพื่อปกป้องฐานทรัพยากรของตัวเอง ประกาศเจตนารมณ์ที่จะรักษาวิถีวัฒนธรรมตามความเชื่อและคำสอนของฤๅษี เพราะพวกเขามองว่าทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คือชีวิตและจิตวิญญาณ และพวกเขาก็ควรมีสิทธิ์ในการเข้าถึงทรัพยากรเช่นกัน การลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวของชุมชนจึงมีเป้าหมายซึ่งนอกจากจะเป็นไปเพื่อการทวงสิทธิ์อันชอบธรรมตามสิทธิ์ของชุมชนแล้วยังมีเจตนารมณ์เพื่อรักษาความยั่งยืนทางนิเวศและเพื่อความเป็นธรรมทางสังคมของชุมชนที่ดำรงชีพอยู่กับป่าในผืนป่าตะวันตก เหล่านี้จึงชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเรื่อกรรมสิทธิ์ที่ยอมรับเฉพาะกรรมสิทธิ์ของรัฐเพียงด้านเดียวเกิดจากการกระทำของเจ้าอาณานิคมที่มาในรูปแบบอำนาจรัฐและความเป็นปรปักษ์ระหว่างรัฐกับชาวบ้านที่อาศัยอยู่กับป่า ที่พยายามเข้าไปควบคุมและมีอำนาจ

เหนือทรัพยากรของรัฐยังเป็นปรากฏที่เกิดขึ้นภายใต้ความขัดแย้งระหว่างกฎหมายและกฎจารีตวัฒนธรรมของชุมชมจนถึงปัจจุบัน

เดิมดินแดนป่าแห่งนี้ คือดินแดนทางวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง ที่นับว่าเป็นถิ่นฐานดั้งเดิมอันทรงคุณค่าทั้งทางนิเวศน์แห่งการดำรงชีพ และทางจิตวิญญาณของชาวกะเหรี่ยงมานานนับหลายศตวรรษ ประวัติศาสตร์การดำรงชีพของชุมชนกะเหรี่ยงในบริเวณพื้นที่กลางป่าใหญ่แห่งนี้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกะเหรี่ยงกับทรัพยากรธรรมชาติทั้งคุณค่าของความรู้และภูมิปัญญาทางนิเวศวิทยาอันสัมพันธ์กับธรรมชาติของคนกับป่า อันเป็นความรู้ที่อยู่เบื้องหลังประวัติศาสตร์การดำรงชีวิตด้วยการผลิตเพื่อการยังชีพอันยาวนาน และเป็นความรู้ที่ได้ช่วยให้ป่าผืนนี้ยังคงรักษาความอุดมสมบูรณ์ได้มาจนถึงปัจจุบัน บริบททางประวัติศาสตร์และความเป็นชุมชนกะเหรี่ยงในอาณาบริเวณนี้ที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับป่ามาอย่างยาวนาน แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องของการตั้งถิ่นฐาน และการสืบทอดความรู้ในการดำรงชีพภายใต้ระบบการทำไร่หมุนเวียน ที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของพื้นที่ เพราะเชื่อว่าธรรมชาติทั้งดิน น้ำ ป่า ต่างก็มีเจ้าของคอยปกป้องดูแล มนุษย์เป็นเพียงผู้ขอใช้เท่านั้น และต้องใช้ด้วยความเคารพหมุนเวียนกันไป ด้วยการทำเกษตรแบบไร่หมุนเวียน ซึ่งเป็นวิถีการผลิตเพื่อการดำรงชีพด้วยความรู้ทางธรรมชาติอันมีคุณลักษณะของชาวกะเหรี่ยงเอง และยังเป็นความรู้ที่สร้างความสมดุลทางธรรมชาติ อันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ที่ชุมชนกะเหรี่ยงมีพลังและศักยภาพในการจรรโลงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างป่าและสรรพชีวิตในป่า จากคำสอนของฤาษี หรือ อิสิ เชื่อว่าทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ไม่ใช่ของใคร และที่สำคัญชาวกะเหรี่ยงยังเคารพต่อธรรมชาติ โดยไม่ต้องมีกฎหมายในการควบคุม ซึ่งกะเหรี่ยงที่นับถือฤาษี ไม่ใช้กฎหมายก็สามารถอยู่ได้ แต่ใช้กลไกทางสังคมเป็นกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติ ซึ่งชุมชนเข้าใจร่วมกันว่า มนุษย์ไม่ใช่เจ้าของธรรมชาติ เป็นเพียงผู้ขอใช้เท่านั้น ซึ่งอันนี้ถือว่าพวกเขาเป็นองค์ประกอบหนึ่งในระบบธรรมชาติที่คอยรักษาธรรมชาติไว้ได้อย่างสมบูรณ์มาจนถึงทุกวันนี้

และหลังจากที่รัฐประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง ปี พ.ศ. 2537 ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เริ่มเข้ามาควบคุมและจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติในเขตพื้นที่ชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จันที่อาศัยอยู่มาก่อน พื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงที่มีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับป่ามาอย่างยาวนาน กลายเป็นพื้นที่ภายใต้การควบคุมและการจัดการโดยรัฐ ที่มุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานแนวคิดการอนุรักษ์ ให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางชีวภาพมากกว่าวิถีวัฒนธรรมของชุมชน มองคนที่เคยอาศัยอยู่ในป่าว่าเป็นปัญหาและภัยคุกคามต่อเป้าหมายการจัดการพื้นที่อนุรักษ์ ทำให้หลายชุมชนต้องโดนอพยพและให้ย้ายออกนอกพื้นที่อนุรักษ์ และมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ส่วนชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จันรัฐยังคงให้อยู่ในพื้นที่เดิมต่อไปได้ เนื่องจากเห็นว่าการดำรงชีวิตของชุมชนไม่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศในพื้นที่มากนัก จึงยังไม่มีการอพยพออกไป แต่การจัดการพื้นที่ของชุมชนให้อยู่ในรูปแบบของ “การผ่อนปรน” ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้

ภายใต้การจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วมในผืนป่าตะวันตก เป็นโครงการที่ถูกกำหนดขึ้นด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ด้วยความมุ่งหวังจะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชน ซึ่งภายใต้การดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 มาจนถึงปัจจุบัน ยังขาดความเข้าใจในมิตินิเวศวัฒนธรรมของชุมชนที่เคยอาศัยอยู่กับป่า การจัดการยังคงมุ่งเน้นในการคุ้มครองรักษา

สัตว์ป่า พันธุ์พืช และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยแยกคนออกจากป่าและระบบนิเวศโดยรวม เป็นการมุ่งเน้นการควบคุมและห้ามชุมชน นำไปสู่การพยายามกีดกันและห้ามกิจกรรมมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ การใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพตามวิถีจึงถูกมองว่าเป็นปัญหาและภัยคุกคาม คนในชุมชนถูกทำให้เป็นสิ่งแปลกปลอมของระบบนิเวศ และกรอบแนวคิดการอนุรักษ์ที่ยังคับแคบเกินไป ขาดความเข้าใจในมิติทางวัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีพของคนกับป่า ที่มีทั้งการใช้ประโยชน์และมิติของการดูแลรักษา ส่วนนโยบายและกฎหมายของรัฐก็ยังไม่สอดคล้องกับกฎจารีตประเพณีของชุมชน รวมทั้งการไม่ยอมรับในวิถีการทำเกษตรแบบไร่หมุนเวียน โดยมีการห้ามเปิดป่าใหม่ในไร่ซากเดิม ห้ามเผา โดยอ้างเหตุผลว่าจะทำให้โลกร้อน ห้ามตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งที่ผ่านมาได้นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะชุมชนมองว่าทรัพยากรธรรมชาติคือรากฐานของชีวิตและจิตวิญญาณของคนกับป่าที่ผ่านมาถึงแม้จะมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและในขณะเดียวกันก็ยังมีวิถีการในการดูแลรักษา รวมทั้งการอนุรักษ์ตามวิถีวัฒนธรรมผ่านความเชื่อและคำสอนของบรรพบุรุษมาโดยตลอด ส่วนรัฐกลับมองว่าคนคือภัยคุกคามที่ต้องควบคุมและจัดการ ห้ามขยายพื้นที่ทำกิน มองการอนุรักษ์ในความหมายที่ยังคับแคบที่ต้องมีทั้งการใช้ประโยชน์และการดูแลรักษา ชุมชนกลายเป็นเบี้ยล่างของการกระทำโดยรัฐดำรงชีพภายใต้กฎหมายที่รัฐพยายามอ้างสิทธิ์ในการควบคุมและจัดการดูแล รัฐยังให้ความหมายกรรมสิทธิ์ที่คับแคบเกินไป เช่น กรรมสิทธิ์ของเอกชนและกรรมสิทธิ์โดยรัฐ มองข้ามกรรมสิทธิ์รวมของชุมชน หรือสิทธิทางวัฒนธรรม สิทธิทางธรรมชาติ ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่เคยดำรงชีวิตอยู่ในผืนป่าแห่งนี้มาก่อนที่จะมีการประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ประเด็นปัญหาที่ยังเป็นข้อถกเถียงที่สำคัญ หลังจากที่รัฐพยายามอ้างสิทธิเข้าไปควบคุมและจัดการทรัพยากรในพื้นที่ มุ่งให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้กฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ แยกคนออกจากธรรมชาติ ขาดความเข้าใจในมิติทางนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน โครงการและนโยบายต่าง ๆ มุ่งเน้นการปกป้องคุ้มครองสัตว์ป่าและพันธุ์พืชมากกว่าวิถีชีวิตของชุมชน การจัดการทรัพยากรของรัฐยังมองข้ามความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติซึ่งเคยมีรูปแบบการจัดการทรัพยากรโดยจารีตประเพณีของชุมชน มีระบบและกลไกที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ทั้งความเชื่อ คำสอน และความรู้ภูมิปัญญาที่ปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ตลอดจนข้อห้ามต่าง ๆ จนกลายเป็นกฎจารีตประเพณีและวิถีการปฏิบัติที่สัมพันธ์กันกับธรรมชาติ แต่กฎหมายของรัฐยังคงเดินสวนทางกันกับกฎจารีตประเพณีของชุมชน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งทั้งทางความคิดและวิธีการปฏิบัติ เช่น การจัดการพื้นที่แนวเขตผ่อนปรน วิถีการทำไร่หมุนเวียนของชุมชนที่มีขั้นตอนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งการเลือกพื้นที่ปลูกข้าว การตัดไม้ในพื้นที่ไร่ซากเก่าและการเผาไร่ เพื่อเตรียมพื้นที่ทำไร่หมุนเวียน รวมทั้งข้อถกเถียงเรื่องสิทธิชุมชนในการเข้าถึงทรัพยากรอื่น ๆ ตามวิถีวัฒนธรรม ปัญหาเหล่านี้ยังเป็นข้อถกเถียงที่กลายเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน รัฐเริ่มสร้างความสับสนให้กับชาวบ้านคำอธิบายใหม่ของรัฐในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ขาดความเข้าใจในบริบทพื้นที่และวิถีวัฒนธรรม โดยไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนออกแบบการบริหารจัดการโดยใช้หลักจารีตประเพณี หรือองค์ความรู้ตามวิถีวัฒนธรรมที่เคยปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพบุรุษ การห้ามและควบคุมภายใต้ข้อกำหนดและเงื่อนไขการอนุรักษ์ที่ยังคับแคบเกินไปสำหรับคนที่ดำรงชีพอยู่กับป่า ผนวกกับการใช้มาตรการทางกฎหมายเข้ามาจัดการพื้นที่และวิถีของชุมชนที่ยังขาดความเข้าใจทางประวัติศาสตร์และมิติทางวัฒนธรรมของชุมชน ยิ่งจะนำไปสู่ข้อโต้แย้งในเรื่องสิทธิการดำรงอยู่และการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนตามวิถีวัฒนธรรม

ความขัดแย้งเรื่องกรรมสิทธิ์ในการจัดการทรัพยากร พบว่ามีรากฐานมาจากความขัดแย้งในการเข้าถึงทรัพยากรซึ่งมีระบบกรรมสิทธิ์ซ้อนทับกันอยู่เช่นกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของที่ดิน แหล่งน้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์น้ำ พันธุ์สัตว์ป่า และระบบนิเวศ รัฐก็พยายามอ้างสิทธิ์และแสดงความเป็นเจ้าของโดยอาศัยกลไกและโครงสร้างอำนาจส่วนบนในการควบคุมและจัดการ ส่วนชุมชนก็อ้างพยายามถึงสิทธิทางวัฒนธรรมที่ปฏิบัติตามกฎกติกาจารีตประเพณีผ่านความเชื่อและคำสอนของบรรพบุรุษที่สัมพันธ์กับการใช้โยชน์จากทรัพยากรได้อย่างสมดุลและยั่งยืนมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งมีรูปแบบการจัดการภายใต้ระบบกรรมสิทธิ์ร่วมที่ชาวบ้านใช้ร่วมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จนเกิดพื้นที่ทางวัฒนธรรม/เขตรักษาวัฒนธรรมของชุมชน ที่รัฐและองค์กรอื่น ๆ ควรยอมรับและให้สิทธิ์ในการจัดการ

3) รูปแบบระบอบกรรมสิทธิ์ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สัมพันธ์กับความยั่งยืนทางนิเวศและความเป็นธรรมทางสังคม

จากการศึกษารูปแบบระบอบกรรมสิทธิ์ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สัมพันธ์กับความยั่งยืนทางนิเวศและความเป็นธรรมทางสังคม ให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืนต่อไปในผืนป่าตะวันตก ลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชม และคำนึงถึงข้อจำกัดทางนิเวศและข้อจำกัดทางวิถีวัฒนธรรม ซึ่งด้านหนึ่งก็เพื่อการพิทักษ์รักษาธรรมชาติให้รอดพ้นจากการคุกคามของระบบอุตสาหกรรมนิยม ทุนนิยมโลก และโลกาภิวัตน์ และอีกด้านหนึ่งต้องดำเนินการทุกรูปแบบเพื่อปลดปล่อยให้กลุ่มคนผู้ยากไร้ ผู้ถูกกีดกัน ผู้ถูกผลักดันให้ตกขอบ

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอตัวแบบในจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่อาศัยอยู่กับป่าในชื่อว่า ที่มีรูปแบบวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่น่าสนใจสำหรับนิเวศวิทยาวัฒนธรรมท่ามกลางการบุกรุกของความทันสมัยและการขยายอำนาจรัฐเข้าไปแทรกแซงและอ้างสิทธิในการควบคุมและจัดการทรัพยากร แต่ยังขาดความเข้าใจในมิตินิเวศทางวัฒนธรรม รวมทั้งการให้ความหมายกรรมสิทธิ์ที่ยังคับแคบเกินไป ดังนั้น หลักการสำคัญ คือ สีเขียวต้องเป็นสีเขียวของชุมชนที่ยังมีมโนทัศน์เรื่องทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คือ ชีวิตและจิตวิญญาณ ที่ยังมีการจัดการทรัพยากรผ่านความเชื่อและคำสอนของ “ระบบฤาษี” จนกลายเป็นองค์ความรู้และภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของชุมชนที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยมีรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

1) ชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จันในผืนป่าตะวันตก ยึดหลักการระบบสิทธิการจัดการทรัพยากรร่วมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ตามความเชื่อและคำสอนของ “ฤาษี” หรือ “อิสิ” ที่สอนให้เชื่อว่า ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คือ ชีวิตและจิตวิญญาณ มนุษย์เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์เป็นเพียงผู้มาขอใช้ทรัพยากรแค่เพียงชั่วคราว หมุนเวียนเปลี่ยนกันไป ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง ไม่ควรครอบครองไว้เป็นของตนเอง และใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วยความเคารพ โดยยึดหลักระบบสิทธิการจัดการทรัพยากรร่วมกันตามกฎกติกาข้อตกลงของชุมชนและความเชื่อคำสอนของบรรพบุรุษ

2) ขอบเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรม หรือ “เขตฤาษี” คือ ขอบเขตพื้นที่การดำรงชีพของชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จันที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ทั้งการอยู่อาศัยและทำเกษตรแบบไร่หมุนเวียน ดำรงชีพอยู่ตามลุ่มน้ำแม่จันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ชุมชนจึงใช้พื้นที่ลุ่มน้ำแม่จันเป็นการกำหนดขอบเขตพื้นที่ดินแดนทางวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมจึงมีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนทางนิเวศและความเป็นธรรมทางสังคมภายใต้หลักคิดการจัดการทรัพยากรร่วมกัน หมุนเวียนเปลี่ยนกันไป ไม่มี

ใครมีสิทธิ์ในการครอบครองและจับจองเป็นเจ้าของธรรมชาติ แต่สามารถจัดการทรัพยากรร่วมกันได้ผ่านความเชื่อและคำสอนของฤาษี จนกลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ปฏิบัติร่วมกัน

3) สิทธิทางวัฒนธรรม หมายความว่า การอ้างสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวมในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมก็ต้องใช้สิทธิทางวัฒนธรรม ด้วยการปฏิบัติตามกฎกติกาและข้อตกลงของชุมชนผ่านความเชื่อและคำสอนของฤาษี โดยไม่ต้องมีกฎหมายบังคับ แต่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมและข้อตกลงของชุมชน

4) ระบบสิทธิชั่วคราว หมุนเวียนเปลี่ยนกันไป โดยเฉพาะพื้นที่ทำไร่หมุนเวียน ซึ่งเป็นพื้นที่การจัดการร่วมกันมาตั้งแต่อดีต ไม่มีใครเป็นเจ้าของ หมุนเวียนเปลี่ยนกันไป ใช้พื้นที่ระยะสั้น และให้ปล่อยทิ้งไว้ระยะยาว ตามความเหมาะสม คนในชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยปฏิบัติตามความเชื่อและคำสอนของบรรพบุรุษ ที่สอดคล้องละสัมพันธ์กับระบบนิเวศ

5) การจัดการพื้นที่แบบแปลงรวมกับสิทธิร่วมของชุมชน เป็นพื้นที่วัฒนธรรมอีกพื้นที่หนึ่งที่ทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรร่วมกันได้ โดยให้คนในชุมชนปฏิบัติตามกฎกติกาและข้อตกลงของชุมชน ลดการใช้พื้นที่ป่าสมบูรณ์ในพื้นที่ป่าใหญ่ ด้วยการกำหนดเขตพื้นที่แปลงรวมไว้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ในพื้นที่แต่ละชุมชน

6) การจัดโซนพื้นที่สีเขียวผ่านสำนึกร่วมทางนิเวศ หมายความว่า ภายในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จัน นอกจากจะมีพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำไร่หมุนเวียน ยังมีพื้นที่สีเขียวอีกหลายๆ พื้นที่ที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาไว้ เช่น พื้นที่ป่าต้นน้ำ ป่าศักดิ์สิทธิ ป่าเจ้าที่ แหล่งน้ำและลำห้วยต่าง ๆ ด้วยการกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์หรือเขตพื้นที่สีเขียว ซึ่งไม่ใช่แค่การจัดการแต่เป็นสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมของชุมชน นั่นหมายความว่า นอกจากชุมชนจะมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพตามวิถีวัฒนธรรมแล้ว ชุมชนยังมีการดูแลรักษาและอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ปฏิบัติร่วมกันมาจนกลายเป็นสำนึกร่วมทางสังคม

7) การเคลื่อนไหวแนวใหม่ภายใต้สำนึกร่วมทางนิเวศ เป็นการรวมกลุ่มกันของผู้นำชุมชน ผู้นำทางจิตวิญญาณ รวมทั้งชาวบ้านและเยาวชน ภายใต้ชื่อว่า “กลุ่มคนต้นทะเล” เพื่อประกาศเจตนารมณ์ในการอนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศและสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ผ่านฐานความคิดและการปฏิบัติตามความเชื่อและคำสอนของ “ฤาษี” หรือ “อิสิ” ที่จะทำให้เกิดพื้นที่ชุมชนสีเขียวที่คำนึงถึงขีดจำกัดทางนิเวศและวิถีชีวิตวัฒนธรรม และสัมพันธ์กับความยั่งยืนทางนิเวศ และสร้างความเป็นธรรมทางสังคม

8) สร้างกลไกการจัดการความขัดแย้งร่วมกัน กรณีเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนในชุมชนกันเอง หรือ ระหว่างรัฐกับชุมชน โดยมีคณะกรรมการร่วมกันจากทุกฝ่าย

อภิปรายผลวิจัย

การศึกษาวิถีชีวิตบนฐานนิเวศวิทยาวัฒนธรรมพบว่า คนกับป่าอยู่ร่วมได้อย่างสอดคล้องและสัมพันธ์กันกับธรรมชาติ ชุมชนมีวิถีแห่งการปรับตัวเข้ากับบริบทของภูมินิเวศ และดำรงอยู่ได้ตามวิถีวัฒนธรรม ทำเกษตรด้วยการทำไร่หมุนเวียน การดำรงชีพอยู่กับป่า เช่น การเข้าป่า ล่าสัตว์ ตัดไม้ เก็บฟืน หาอาหาร เพราะชุมชนมีรูปแบบการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างสมดุล คำนึงถึง

ข้อจำกัดทางนิเวศ โดยมีระบบและกลไกที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ทั้งความเชื่อ คำสอน และความรู้ภูมิปัญญาที่ปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ตลอดจนข้อห้ามต่าง ๆ จนกลายเป็นกฎจารีตประเพณีและวิถีการปฏิบัติที่สัมพันธ์กันกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญ ทำให้คนในชุมชนดำรงชีพที่สอดคล้องกับแนวคิดความยั่งยืนทางนิเวศและแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ชุมชนเชื่อว่า ดิน น้ำ ป่า คือรากฐานของชีวิต มีระบบคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กันระหว่าง “ทรัพยากร/ระบบนิเวศ” และ “ความรู้/ภูมิปัญญา” ผ่านความเชื่อและคำสอนของฤาษี ซึ่งนอกจากจะใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติแล้วชุมชนยังมีมิติของการอนุรักษ์และดูแลรักษา คำนึงถึงฐานทางทรัพยากรธรรมชาติ ข้อค้นพบเหล่านี้จึงทำให้เชื่อว่า “คนกับป่า” สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุลและอยู่ได้อย่างยั่งยืน ซึ่ง ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2559: 37-39) ได้อธิบายความหมายนิเวศวิทยาวัฒนธรรม โดยมีการอธิบายและอ้างถึง Julian H. Steward นักมานุษยวิทยา ผู้ซึ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติมาตั้งแต่ต้น ๆ ของศตวรรษที่ 20 และเป็นผู้สร้างแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม “Cultural Ecology” ที่เน้นความสำคัญของเรื่อง “การปรับตัวทางวัฒนธรรม” ให้เข้ากับธรรมชาติที่ล้อมรอบตัวเขา วัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ ไม่ได้ถูกกำหนดโดยธรรมชาติ หากแต่ได้รับอิทธิพลจากธรรมชาติและถูกกระตุ้นโดยธรรมชาติ ทำให้วัฒนธรรมของแต่ละชุมชนจะมีอัตลักษณ์เฉพาะของตนเอง และมีวิถีแห่งการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงที่ไม่เหมือนใคร ขึ้นอยู่กับบริบทของระบบภูมินิเวศและความรู้พื้นบ้าน ดังนั้นข้อค้นพบนี้จึงสอดคล้องกับชุมชนที่ศึกษา โดยเฉพาะวัฒนธรรมการใช้ประโยชน์และการดูแลรักษาทรัพยากรที่เป็นลักษณะเฉพาะและปฏิบัติร่วมกันมา เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ จนกลายเป็นความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน ผ่านกลไกความเชื่อ และกฎจารีตประเพณี ที่ควรมีสิทธิในการเข้าถึงฐานทรัพยากรตามวิถีวัฒนธรรมของตน โดยไม่ต้องมีกฎหมายมาบังคับหรือควบคุมวิถีการปฏิบัติของชุมชน

จากการศึกษารูปแบบระบอบกรรมสิทธิ์ของชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จันในพื้นที่ผืนป่าตะวันตกที่เน้นในสิทธิชุมชนดั้งเดิมในการจัดการทรัพยากร ด้วยรูปแบบกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน ซึ่งมีการจัดการทรัพยากรร่วมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ รวมทั้งมีการกำหนดพื้นที่แปลงรวม เพื่อการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จัน รวมทั้งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้ชัดเจนและปรับให้เป็นเขตวัฒนธรรมพิเศษ ร่วมกันกำหนดและจัดโซนพื้นที่การใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรภายในพื้นที่ของชุมชนให้ชัดเจน โดยการใช้หลักสิทธิชุมชนร่วมกับสิทธิของรัฐเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างยั่งยืน ด้วยการกันเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมออกจากพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ แล้วร่วมกันกำหนดแนวเขตพื้นที่ให้ชัดเจน ตรงกับแนวคิด Green Economy Model ของ Elinor Ostrom ที่มีหลักการสำคัญ คือ เศรษฐกิจสีเขียวต้องเป็นเศรษฐกิจจากชุมชนรากหญ้า การบริหารจัดการเศรษฐกิจสีเขียวก็ต้องเป็นเรื่องของประชาธิปไตยของชุมชนท้องถิ่นปราศจากการแทรกแซงของอำนาจนิยมทางการเมืองและอำนาจทุน เพื่อประกันความยั่งยืนทางนิเวศของชุมชนรากหญ้า คือ ความชัดเจนของขอบเขต (boundaries) คือขอบเขตของทรัพยากร และขอบเขตของผู้ใช้ทรัพยากร โดยที่ทรัพยากรที่ถูกจัดการนั้นต้องมีขอบเขตชัดเจน ระหว่างขอบเขตที่ชุมชนดูแลกับระบบนิเวศเชิงสังคมที่ใหญ่กว่านั้น ดังนั้น คนในชุมชนสามารถกำหนดและแยกแยะได้ว่าใครมีสิทธิ์ใช้ทรัพยากร หรือใครไม่มีสิทธิ์ในการใช้ทรัพยากร และสามารถระบุขอบเขตของทรัพยากรร่วมที่อยู่ภายใต้การจัดการ แต่ Ostrom ก็เสนอว่า ถ้าเป็นทรัพยากรในผืนป่าอนุรักษ์ ต้องระบุได้ว่าจะดูแล

ร่วมกันแค่ไหน และต้องมีความสอดคล้อง (congruence) ระหว่างกฎกติกาของชุมชนว่าด้วยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและการบำรุงรักษาระบบทรัพยากรกับเงื่อนไขทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เช่น ความสอดคล้องระหว่างประโยชน์ที่สมาชิกได้รับกับต้นทุนที่เสียไป นอกจากนั้น Ostrom ยังเสนอว่า ระบบที่เปิดให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและปรับปรุงกฎกติกา (collective-choice arrangements) ถ้าคนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พวกเขาก็จะขาดแรงจูงใจที่จะร่วมดูแลรักษาทรัพยากร ซึ่งก็ตรงกับงานวิจัยนี้ ที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้ชัดเจนและปรับให้เป็นเขตวัฒนธรรมพิเศษ ร่วมกันกำหนดและจัดโซนพื้นที่การใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรภายในพื้นที่ของชุมชนให้ชัดเจน โดยการใช้หลักสิทธิชุมชนร่วมกับสิทธิของรัฐเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างยั่งยืน ด้วยการกันเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมออกจากพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ แล้วร่วมกันกำหนดแนวเขตพื้นที่ให้ชัดเจน โดยคำนึงถึงมิติ นิเวศวิทยาวัฒนธรรมของชุมชน ใช้พื้นที่ชุมชนเป็นฐาน ส่วนภายในพื้นที่คุ้มครองวัฒนธรรมของชุมชน ให้ร่วมกันออกแบบและจัดโซนพื้นที่ต่าง ๆ บนฐานนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของชุมชน โดยยึดชุมชนศูนย์กลางในการออกแบบการจัดการพื้นที่ภายใน รวมทั้งให้มีการสอดส่องดูแลที่มีประสิทธิผล (effective monitoring) ต้องมีกลไกการสอดส่องดูแลว่าสมาชิกใช้ทรัพยากรตามกติกาที่ตกลงร่วมกันหรือไม่เพียงใด และคอยสอดส่องดูแลสภาพของทรัพยากรอย่างสม่ำเสมอ จะได้สามารถปรับเปลี่ยนกฎกติกาได้อย่างทันท่วงที โดยออสตรอมเสนอว่า ให้มีการลงโทษอย่างค่อยเป็นค่อยไป (graduated sanctions) คนที่ละเมิดกฎกติกาครั้งแรก ๆ จะถูกลงโทษค่อนข้างเบา ถ้าทำผิดซ้ำซากจะถูกลงโทษรุนแรงขึ้น เรื่องนี้สำคัญด้วยเหตุผลคล้ายกันกับการเปิดให้คนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ นั่นคือ ถ้าคนผิดถูกลงโทษหนักตั้งแต่ต้น คนก็จะไม่ค่อยอยากเข้าร่วมวงด้วย รวมทั้งให้มีกลไกจัดการความขัดแย้ง (conflict resolution mechanisms) ทั้งกลไกระหว่างผู้ใช้กันเอง โดยมอบหมายให้ผู้อาวุโสในชุมชนเป็นคนไกล่เกลี่ย และกลไกระหว่างผู้ใช้กับเจ้าหน้าที่รัฐ ในแง่นี้วิธีหนึ่งที่รัฐจะช่วยเหลือชุมชนได้คือ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยเมื่อมีข้อขัดแย้งระหว่างกติกาของชุมชนกับกฎหมาย

นอกจากนั้น ข้อเสนองานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิด Green Economy Model ของ Elinor Ostrom ที่ต้องการให้รัฐยอมรับในสิทธิของชุมชน (recognition of rights) ชุมชนที่ประสบความสำเร็จได้ต้องได้รับการยอมรับจากรัฐว่ามีสิทธิในการวางกติกา ในการใช้ประโยชน์ และจัดการทรัพยากรร่วม แต่หลักการข้อนี้เป็นประเด็นที่ประเทศไทยยังล้าหลังมาก เพราะระบบคิดของรัฐยังให้สิทธิรัฐหรือเอกชนในการจัดการทรัพยากรตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก มากกว่าจะคุ้มครองสิทธิของชาวบ้านในการจัดการตัวเอง ระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชนหลายแห่งถึงแม้จะมีความยั่งยืน แต่สุดท้ายก็ไปต่อไม่ได้เพราะถูกนายทุนซื้อกรรมสิทธิ์ในที่ดินอย่างถูกกฎหมาย เจ้าหน้าที่รัฐจับชาวบ้านในข้อหาบุกรุกหรือทำให้โลกร้อน

การปรับแก้กฎหมายให้สอดคล้องกับความเป็นจริงจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะกฎหมายที่มีอยู่ยังขาดความเข้าใจในมิติทางนิเวศวัฒนธรรมและเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างยังนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งไม่มีสิ้นสุด เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในทางปฏิบัติทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและชุมชน เพราะนโยบายและกฎหมายต่าง ๆ ถือว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับคนในชุมชน ดังนั้น ทางออกของปัญหา กฎหมายกับกฎจารีตประเพณีของชุมชนต้องสัมพันธ์และสอดคล้องกันทั้งในหลักการและในทางปฏิบัติ ซึ่งตรงกับข้อเสนอของ Ostrom ที่ว่าทรัพยากรร่วมที่มีขนาดใหญ่

กติกาและกระบวนการจัดการทรัพยากรจะต้องเชื่อมโยงสอดรับกับระบบที่ใหญ่กว่า อาทิ กฎหมาย (nested enterprises) โดยมีระบบการจัดการของชุมชนเป็นฐานราก

แต่สิ่งที่ Elinor Ostrom ไม่ได้นำเสนอนั้น คือเรื่องของชีวิตและจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นความเชื่ออันเป็นตัวกำหนดรากฐานทางวัฒนธรรมให้เข้มแข็ง และสามารถสร้างสำนึกร่วมทางนิเวศให้สามารถจัดการทรัพยากรบนฐานนิเวศวัฒนธรรมได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืนได้ และที่สำคัญคือ Ostrom จะเน้นในเรื่องการจัดการทรัพยากรที่ผ่านกลไกโครงสร้างเชิงสถาบันเป็นหลัก ขาดการมองในมิตินิเวศวิทยาวัฒนธรรม ไม่ได้คำนึงถึงพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ โดยเฉพาะชุมชนกะเหรี่ยงลุ่มน้ำแม่จัน ที่อาศัยอยู่กลางผืนป่าตะวันตก เป็นชุมชนที่มีวิถีวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ โดยมีรากฐานทางวัฒนธรรมมาจากความเชื่อเรื่องฤๅษี หรือ “อิสิ” จนกลายเป็นสำนึกร่วมของคนกับธรรมชาติ ทั้งคำสอนและข้อห้ามต่าง ๆ ถูกถ่ายทอดและผลิตซ้ำมาเรื่อย ๆ ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกทางนิเวศร่วมกัน และเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญของชุมชนในการรักษามรดกทางธรรมชาตินี้เอาไว้ได้อย่างยั่งยืน และถือว่าชุมชนกะเหรี่ยงมีบทบาทสำคัญในการรักษาป่าแห่งนี้ให้คงความอุดมสมบูรณ์จวบจนปัจจุบัน เพราะป่าแห่งนี้คือมรดกทางธรรมชาติที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษที่กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีส่วนในการดูแลรักษาเอาไว้ด้วยคุณค่าของความรู้และภูมิปัญญาทางนิเวศวิทยาอันสัมพันธ์กับธรรมชาติของคนกับป่า ที่สร้างความสมดุลทางธรรมชาติกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชน ด้วยการจรรโลงรักษาความสัมพันธ์ของระบบนิเวศและสรรพชีวิตในป่า อันมี “มนุษย์” เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในระบบนิเวศธรรมชาติไว้ได้อย่างกลมกลืนมาจนถึงทุกวันนี้ ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมของมนุษย์กับธรรมชาติ ที่ควรได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกันกับธรรมชาติ ภายใต้ชื่อว่า “พื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรม” ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 ตามแนวนโยบายการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง

ข้อเสนอแนะ

จากรูปแบบระบอบกรรมสิทธิ์ในการจัดการทรัพยากรของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ผืนป่าตะวันตก เป็นรูปแบบการจัดการทรัพยากรที่นำไปสู่ความยั่งยืนทางนิเวศและสามารถสร้างความเป็นธรรมทางสังคม แต่โจทย์ที่ท้าทายก็คือ ชุมชนที่อยู่ในผืนป่าใหญ่ท่ามกลางการบุกรุกของความทันสมัยจะดำรงชีวิตอยู่อย่างไรให้มั่นคงและยั่งยืน ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปรับเปลี่ยนไปมาและโครงสร้างอำนาจที่รวมศูนย์อยู่ที่รัฐเพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นรูปแบบนี้จะดำรงและคงอยู่ได้ยังต้องมีแนวทางในการจัดการที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรมของชุมชนที่ดำรงอยู่ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางในการจัดการทรัพยากรบนฐานนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ผืนป่าตะวันตก ซึ่งเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป ดังนี้

1) ให้การยอมรับระบบกรรมสิทธิ์ร่วม (common-property regimes) หรือการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชนในเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรม โดยชุมชนมีสิทธิเป็นเจ้าของทรัพยากรร่วมกัน เพื่อสร้างความเป็นธรรมทางสังคมอันสอดคล้องสัมพันธ์กับความยั่งยืนทางนิเวศ โดยหลักการของอำนาจแห่งสิทธิ มนุษย์ควรมีสิทธิที่จะดำรงอยู่ตามวิถีวัฒนธรรม ทุกภาคส่วนต้องยอมรับสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ ให้ชุมชนมีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรได้ตามวิถีวัฒนธรรมและการเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นหน่วยงานรัฐและองค์กรภาคส่วนอื่น ๆ ต้องยอมรับสิทธิของชุมชนใน

การเข้าถึงฐานทางทรัพยากร ทั้งสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิทธิในการดูแลรักษาทรัพยากรของชุมชน ซึ่งเป็นสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ

2) ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงควรได้รับในการคุ้มครอง ตามมติ ครม. 3 สิงหาคม 2553 ที่ให้ความคุ้มครองและฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่เป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ทั้งอัตลักษณ์และวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรของชุมชน รวมทั้งการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ดังนั้นการกีดกันชุมชนในการเข้าถึงทรัพยากรและการลดทอนบทบาทการดำรงชีพตามวิถีวัฒนธรรม จึงถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิของชุมชนตามรัฐธรรมนูญ และมติ ครม. 3 สิงหาคม 2553อ

3) สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชมในการจัดการทรัพยากร และควรแก้กฎหมายให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่กับป่า คนในชุมชนมีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรและการดำรงชีพอยู่กับป่าได้อย่างถูกต้องตามวิถีวัฒนธรรม เพราะถ้ากฎหมายที่มีอยู่ยังขาดความเข้าใจในมิติทางนิเวศวัฒนธรรม จะกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่จะนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งไม่มีสิ้นสุด ดังนั้น จึงควรให้มีการปรับแก้กฎหมายป่าไม้ฉบับต่าง ๆ ที่ยังขัดกับหลักการของสิทธิชุมชน และให้เพิ่มหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในทางปฏิบัติทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและชุมชน

4) กำหนดพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้มีสิทธิทางกฎหมาย ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 ตามแนวนโยบายการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง เปิดโอกาสให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการตนเองตามวิถีวัฒนธรรม สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการกำหนดแนวเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้ชัดเจนและปรับให้เป็นเขตวัฒนธรรมพิเศษ มีสถานะทางกฎหมายรองรับ ให้ชุมชนร่วมกันกำหนดและจัดโซนพื้นที่การใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรภายในพื้นที่ของชุมชนให้ชัดเจน โดยการใช้หลักสิทธิชุมชนร่วมกับสิทธิของรัฐเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติให้ยั่งยืน

บรรณานุกรม

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2549). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์และความเป็นอื่น.* กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2555). *รื้อถอนการพัฒนา ความยั่งยืนทางนิเวศ และความยุติธรรมทางสังคม: บทวิพากษ์เศรษฐศาสตร์การเมือง.* ชลบุรี: กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา.

_____. (2559). *เศรษฐศาสตร์การเมืองสีเขียวและนิเวศวิทยาการเมือง.* จันทบุรี: หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2539). *ภูมิปัญญานิเวศวิทยาชนพื้นเมือง ศึกษากรณีชุมชนกะเหรี่ยงในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร.* นนทบุรี: โครงการฟื้นฟูวิถีชีวิตและธรรมชาติ.

พฤกษ์ เถาถวิล, (2542). *พลวัตของความขัดแย้งในการเข้าถึงพื้นที่ป่า: กรณีศึกษาหมู่บ้านป่า ชุมชนในจังหวัดลำพูน* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เพ็ญพรรณ อินทปันตี. (2552). *วิถีแห่งจอมป่ารักษาผืนป่าตะวันตก.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิสืบนาคเสถียร.

มูนีเร๊าะ เจะแต. (2556). *การปรับตัวในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติบูโด*

–สุไหงปาดี: กรณีศึกษาชุมชนในตำบลปะลุกาสาเมาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ยศ สันตสมบัติ. (2543). รัฐ ชุมชน และนโยบายการจัดการทรัพยากร : บทสำรวจองค์ความรู้. ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บ.ก), *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร: กระบวนทัศน์และนโยบาย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

หทัยกานต์ สังขชาติ. (2551). *พลวัตของการอ้างสิทธิในการควบคุมและจัดการที่ดินในเขตป่า: กรณีศึกษาชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ บ้านหนองหลัก อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อนุสรณ์ อุณโณ. (2547). *ขบวนการสิทธิเหนือทรัพยากรส่วนรวมในสังคมไทย เกษตรกรรมยั่งยืนในบริบทระบอบกรรมสิทธิ์เหนือทรัพยากรส่วนรวม กรณีศึกษาโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิพิธภัณฑ์และวัฒนธรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2541). *สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร : สถานภาพการศึกษาเกี่ยวกับวิธีคิด.* เชียงใหม่: โครงการวิจัยชุมชนกับการจัดการทรัพยากร คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อานันท์ กาญจนพันธุ์ และมิ่งสรรพ์ ขาวสอาด. (2538). *วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า : กรณีศึกษาภาคเหนือตอนบน.* กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

เอมอร สุขสวัสดิ์อำนวย. (2557). *คู่มือการมีส่วนร่วมและจัดการความขัดแย้งในผืนป่าตะวันตก.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิสืบนาคะเสถียร.

Julian H. Steward. (1976). *Theory of Culture Change: The Methodology of Multilinear evolution*. Chicago: University of Illinois Press.

Ostrom, Elinor. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. New York: Cambridge University Press.

ความเหมาะสมของการนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการระงับข้อพิพาททางปกครองในศาลปกครอง[1]

The Appropriateness of Mediation in Resolving Administrative Disputes in the Administrative Court

อมรรัตน์ อำมาตเสนา[2] และ บรรเจิด สิงคะเนติ[3]
Amonrat Ammartsena and Bunjerd Singkaneti

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองในศาลปกครอง โดยศึกษาว่าการนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ระงับข้อพิพาทในคดีปกครองนั้นเหมาะสมหรือไม่ หากนำมาใช้ควรจะมีขอบเขต หลักเกณฑ์และกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทในคดีปกครองในศาลปกครองอย่างไร ทั้งนี้การกำหนดหลักเกณฑ์หรือกระบวนการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองนั้นดำเนินไปโดยถูกต้อง เหมาะสม รักษาไว้ซึ่งหลักการในทางกฎหมายมหาชน โดยมุ่งศึกษาปัญหาทางกฎหมาย คือ การนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลมาใช้ในคดีปกครองและขอบเขตของการนำวิธีการไกล่าเกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ โดยเน้นวิเคราะห์และศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคดีปกครอง การระงับข้อพิพาทและการไกล่เกลี่ยในคดีปกครอง ร่วมกับการศึกษาเปรียบเทียบบทกฎหมายต่างประเทศและประสบการณ์ของการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรม รวมถึงศึกษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2562 ในส่วนที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย และประเภทของคดีปกครองของไทย

อันเนื่องจากในปัจจุบัน การระงับข้อพิพาทหรือคดีที่เกิดขึ้นนั้น คู่กรณีมักเลือกที่จะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลเป็นผู้พิจารณาตัดสิน ซึ่งเป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับว่าได้ผลเป็นที่สุด แต่ในขณะเดียวกันการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลเป็นกระบวนการที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ต้องดำเนินการตามขั้นตอนทำให้ใช้ระยะเวลานานและไม่อาจคาดเดาได้ว่าผลของการพิพากษาจะเป็นที่พอใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายหรือไม่ ประกอบกับการที่รัฐขาดมาตรการกลั่นกรองคดี ทำให้มีคดีเข้าสู่ศาลในปริมาณที่มากจนเกินไป กลายเป็นภาระของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ ซึ่งในศาลยุติธรรมนั้นได้มีการนำวิธีการระงับข้อพิพาทที่เรียกว่า การไกล่เกลี่ยในศาลมาใช้เพื่อให้เกิด

[1] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2561

[2] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อีเมล amonrat.oungpao@gmail.com
Graduate student, Master of Laws (Public Law), School of Law, National Institute of Development Administration. Email: amonrat.oungpao@gmail.com

[3] ศาสตราจารย์ ดร., ผู้อำนวยการหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อีเมล banjerd.s@gmail.com
Professor Dr., Faculty Director (doctor of laws program), School of Law, National Institute of Development Administration. Email: banjerd.s@gmail.com

การประนีประนอมยอมความ โดยเป็นวิธีการที่สะดวก รวดเร็ว และได้ผลที่สร้างความพึงพอใจให้กับคู่ความ ขณะเดียวกันศาลปกครองก็ได้มีแนวคิดที่จะนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ระงับข้อพิพาทในศาลปกครอง แต่เนื่องจากคดีปกครองเป็นคดีที่คู่ความมีสถานะทางกฎหมายแตกต่างจากในคดีแพ่งหรือคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันของคู่ความ และส่วนใหญ่วัตถุแห่งคดีมักเป็นประเด็นการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง ดังนั้นการนำแนวทางการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในคดีปกครองจึงมีประเด็นปัญหาว่า การระงับข้อพิพาททางเลือกดังกล่าว จะสามารถทำได้ภายใต้หลักนิติธรรมและสามารถคุ้มครองประโยชน์สาธารณะควบคู่ไปกับการปกป้องสิทธิของประชาชนได้หรือไม่

ต่อมา สำนักงานศาลปกครอง ได้มีการประกาศใช้บทบัญญัติเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครองไทย ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2562 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจศาลในการดำเนินการไกล่เกลี่ย แต่ยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่า หลักเกณฑ์ วิธีการ รวมทั้งเงื่อนไขในการนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในคดีปกครองเหมาะสมหรือไม่ และควรจะมีสาระสำคัญเช่นใด จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาความล่าช้า และความไร้ซึ่งประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีของศาลให้สอดคล้องและเหมาะสมกับหลักกฎหมายทางมหาชน เช่น หลักนิติรัฐ และหลักการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะได้ โดยผลการศึกษาพบว่า การที่จะนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในคดีปกครองในศาลปกครอง ต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของการกระทำทางปกครอง หลักการทางกฎหมายมหาชนและความเหมาะสมของคดีปกครองแต่ละประเภทด้วย จึงขอเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา คือ 1. การตรากฎหมายหรือระเบียบที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยในคดีปกครองในศาลปกครองควรกำหนดบทบาทหน้าที่ของตุลาการศาลปกครองในการควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ยและข้อตกลงของการไกล่เกลี่ยข้อคู่กรณีให้อยู่ภายใต้หลักการทางกฎหมายมหาชนควบคู่ไป 2. สำนักงานศาลปกครองควรดำเนินการออกระเบียบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับกฎหมายกลาง เพื่อทำการไกล่เกลี่ยคดีปกครองในศาลปกครองเป็นระบบ สามารถควบคุมปริมาณคดีในการเข้าสู่ศาลและอำนวยความยุติธรรมให้แก่คู่ความพร้อมทั้งประสานประโยชน์สาธารณะให้คงอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ย, คดีปกครอง

Abstract

This research focuses on principles and theories of mediation in resolving administrative disputes in the administrative court and the appropriateness of using mediation in administrative proceedings. If the mediation is employed, what are scope, criteria and procedures that should be considered so that the mediation procedures are carried out correctly, appropriately and finally maintaining the principles of public law. The methodology employed includes the study of basic concepts, principles and theories on the administrative case, administrative resolution and mediation in administrative disputes, the analysis of comparative study and mediation usage in the Court of Justice and the insight into the Administrative Court and Administrative Court Procedure, (No 12) B.E. 2019 and type of administrative cases.

At present, the parties often choose to settle the disputes or litigation in the court for judicial decision. This practice is considered as the most accepted method. However, at the same time, the court proceedings are a process that is specifically prescribed by law, therefore, the procedures must be strictly practiced and usually take a long time. More importantly, the decisions are unpredictable; hence, the outcome of the judgment might not be satisfied by both parties. In addition, with the lack of state screening measures, it brings the excessive amount of cases to enter into the court, which is the burden of the entire justice system.

The Court of Justice has adopted a method of dispute resolution called mediation in the court to make a compromise for both parties. The mediation is convenient, fast and effective method that creates satisfaction for the parties. At the same time, the Administrative Court has the idea of using mediation methods to settle disputes in the Administrative Court. However, the administrative cases have different legal status from the civil cases or particular cases that fall under the jurisdiction of the Court of Justice, for instance, the inequality of the parties' legal status. Besides the issues in the administrative case is to examine the legality of administrative acts. Therefore, the question is that whether or not the implementation of the dispute resolution method by using mediation methods in the administrative case can be effectively practiced under the rule of law and serve as an engine of public interest protection while protecting the rights of people.

Subsequently, the Office of the Administrative Court has announced the Administrative Procedure Act (No. 12) BE 2562, which stipulates mediation rules for the Administrative Court. So far, it is unclear whether the rules, procedures, and conditions in the application of mediation procedures are appropriate and what should be the essence of this Act that could be able to resolve the delay and the lack of efficiency in judicial proceedings. The expected proceedings should be consistent and suitable for public law principles such as the rule of law and the principles of public benefit protection.

The findings reveals that the limitation on administration acts, the public law principles and the type of administrative cases are the three major concerns when using the mediation in the administrative case in the Administrative Court. Therefore, the suggestions are as follows. 1. The law on mediation in the administrative case should determine the role of the administrative judge on controlling the mediation process and the agreement of parties in accordance with the principles of public law. 2. The Office of the Administrative Court should issue regulations related to the use of mediation in resolving administrative disputes in the administrative court that

comply with the central law. Consequently, these will facilitate a systematic procedure in the administrative court, control the amount of cases in the court, and provide justice to both parties as well as sustain the public benefit effectively.
Keywords: Mediation, Administrative Case

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

"ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือการปฏิเสธความเป็นธรรม"(Justice Delayed is Justice Denied) (ไชยยศ วรนันท์ศิริ, 2539) เป็นภาษิตทางกฎหมาย ซึ่งมีความหมายว่า แม้กฎหมายจะกำหนดให้มีการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายแล้ว หากการเยียวยาเป็นไปโดยล่าช้า ไม่ทันเวลาและล้าสมัย เท่ากับว่ามิได้มีการเยียวยา (กรมคุ้มครองสิทธิ, 2560) ภาษิตนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิอันที่จะเข้าถึงการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว มุ่งประสงค์ขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมให้เร็วขึ้น (ทัชชภร มหาแถลง, 2561)

ในปัจจุบันเมื่อมีข้อพิพาทหรือคดีเกิดขึ้น คู่กรณีหรือผู้ที่ได้รับความเสียหาย จะฟ้องร้องคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลเป็นผู้พิจารณาตัดสินข้อพิพาท เป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับว่าได้ผลที่แน่นอนและเป็นที่สุด เนื่องจากเป็นการพิจารณาพิพากษาคดีโดยบุคคลที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง (กุมพล พลวัน, 2546) แต่เนื่องจากการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลเป็นการดำเนินกระบวนการตามที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ทำให้การดำเนินคดีในศาลต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน แต่ไม่แน่นอนว่าสุดท้ายแล้วผลของคำพิพากษาจะเป็นที่พอใจของคู่ความฝ่ายใด (มนู รักวัฒนศิริกุล, ม.ป.ป.) ด้วยเหตุนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาความล่าช้า รัฐจำต้องใช้ทรัพยากรบุคคลและงบประมาณจำนวนมาก ส่งผลให้คู่กรณีหรือคู่พิพาทมีความขัดแย้งกันมากขึ้น ประกอบกับการที่รัฐขาดมาตรการกลั่นกรองคดี ทำให้มีปริมาณคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของศาลมากจนเกินไป เป็นภาระของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ ทำให้ไม่อาจอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนหรือผู้เสียหายได้อย่างแท้จริง (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547) ซึ่งในศาลยุติธรรมนั้น ได้มีการนำวิธีการยุติข้อพิพาททางเลือก เรียกว่า การไกล่เกลี่ยในศาล มาใช้เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความซึ่งนิยมใช้ในการระงับข้อพิพาททางแพ่ง เนื่องจากเป็นวิธีการที่สะดวก รวดเร็ว โดยคู่ความสามารถยุติข้อพิพาทได้ด้วยความพึงพอใจร่วมกัน ไม่มีฝ่ายใดแพ้หรือชนะ และคู่ความยังสามารถรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันได้ต่อไป (ชลิตา ศรีสง่า, 2552)

ขณะเดียวกัน ศาลปกครอง ได้มีแนวความคิดที่จะนำวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution : ADR) มาใช้กับข้อพิพาททางปกครองพร้อมทั้งมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำมาใช้อยู่อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานศาลปกครอง, 2558) แต่เนื่องจากคดีปกครองเป็นคดีที่มีสถานะทางกฎหมายของคู่พิพาทไม่เท่าเทียมกัน และการกระทำของฝ่ายปกครองจะกระทำได้ต่อเมื่อมีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจไว้ (สิทธิกร ศักดิ์แสง และ อรทัย อินต๊ะไชยวงค์, 2560) ประกอบกับไม่นานมานี้ สำนักงานศาลปกครอง ได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2562 โดยการเพิ่มบทบัญญัติเพื่อรองรับอำนาจศาลปกครองในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองไว้อย่างคร่าว ๆ แต่ก็ยังมีปัญหาว่าหลักเกณฑ์ และวิธีการรวมทั้งเงื่อนไขในการนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในคดีปกครองจะสามารถแก้ไขปัญหา

ความล่าช้า ความไร้ซึ่งประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีของศาลให้สอดคล้องและเหมาะสมกับหลักกฎหมายทั่วไปทางปกครอง ดังเช่น หลักนิติรัฐ หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง และหลักคุ้มครองประโยชน์สาธารณะได้หรือไม่ ดังนั้นการศึกษาความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยในศาลนั้น มีประเด็นที่สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

ประการแรก การนำวิธีการไกล่เกลี่ยในศาลซึ่งใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในคดีแพ่งมาใช้กับคดีปกครองจะมีความเหมาะสมและจะสามารถใช้วิธีการดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

ประการที่สอง ขอบเขตของการนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลมาใช้ในคดีปกครอง ควรจะมีกระบวนการ และผลทางกฎหมายอย่างไร เพื่อให้การนำวิธีการไกลเกลี่ยในศาลมาใช้ในการยุติข้อพิพาทในคดีปกครองเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและรักษาไว้ซึ่งหลักกฎหมายทางมหาชนอันเป็นหัวใจของการพิจารณาคดีปกครอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวความคิด หลักการพื้นฐาน และทฤษฎีกฎหมายที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองในศาลปกครอง

2. เพื่อศึกษาแนวความคิดทางกฎหมายที่เกี่ยวกับใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองของประเทศไทย

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการนำการไกล่เกลี่ยมาใช้ระงับข้อพิพาททางปกครองในศาลปกครองของไทย โดยศึกษาและเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การนำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้ระงับข้อพิพาททางปกครองของประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศเนเธอร์แลนด์

สมมติฐานการวิจัย

สิทธิของบุคคลที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรมนั้นมีอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทางแพ่ง และทางปกครอง แต่ปรากฏว่า เมื่อบุคคลได้รับความเสียหายฟ้องคดีปกครอง กระบวนการยุติธรรมทางปกครองไม่ได้รองรับสิทธิของบุคคลที่จะให้กระบวนการยุติธรรมได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม สำนักงานศาลปกครองจึงนำวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มาใช้ในการระงับข้อพิพาทในคดีปกครองบางประเภทภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองและหลักการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ จะทำให้การยุติข้อพิพาทในคดีปกครองในศาลปกครอง เป็นไปด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัดเวลาและงบประมาณ รวมทั้งสามารถรักษาผลประโยชน์สาธารณะและความต้องการอันแท้จริงของคู่กรณีอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ข้อความคิดพื้นฐานและทฤษฎีเกี่ยวกับคดีปกครอง เป็นข้อความคิดเกี่ยวกับกระทำทางปกครองคือฐานที่ก่อให้เกิดข้อพิพาททางปกครอง โดยการกระทำทางปกครองเป็นการใช้อำนาจรัฐตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของนิติกรรมทางปกครองหรือปฏิบัติการทางปกครองก็ตาม (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2557) แต่การกระทำทางปกครองดังกล่าวนั้นจะมีวัตถุประสงค์คือเพื่อให้การดำเนินการด้าน

บริการสาธารณะบรรลุเป้าหมาย (สมยศ เชื้อไทย, 2530) และเมื่อใดก็ตามที่การกระทำการต่าง ๆ ของฝ่ายปกครองไปกระทบสิทธิของเอกชน ก่อให้เกิดความเสียหายหรือภาระหน้าที่แก่เอกชน เมื่อนั้นก็จะเกิดข้อพิพาททางปกครองขึ้น และก่อเกิดสิทธิให้แก่เอกชนในการนำข้อพิพาทดังกล่าวฟ้องต่อศาลให้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งเพื่อให้องค์กรฝ่ายปกครองได้ดำเนินการแก้ไขการกระทำของตน หรือชดใช้ค่าเสียหายหรือค่าเสียประโยชน์แก่เอกชน (R. CARRE de MALBERG, 1980)

2. ข้อความคิดพื้นฐานและทฤษฎีการระงับข้อพิพาทในคดีปกครอง เนื่องจากข้อพิพาททางปกครอง เป็นการโต้แย้งการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจากเอกชนหรือประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งการฟ้องร้องคดีต่อศาลเป็นวิธีหนึ่งของการระงับข้อพิพาทที่ดำเนินการโดยองค์กรภายนอก ได้แก่ องค์กรศาล เพื่อให้ศาลเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี โดยปรากฏการปรับใช้วิธีการดังกล่าวหลากหลายรูปแบบทั้งในระบบศาลเดี่ยว ระบบศาลคู่ ระบบที่เขตอำนาจศาลปกครองรวมอยู่ในเขตอำนาจศาลยุติธรรมและระบบที่ศาลปกครองเป็นพิเศษอิสระ (ประยูร กาญจนดุล, 2523) นอกจากการระงับข้อพิพาทในคดีปกครองโดยองค์กรศาลแล้ว นั้นคดีปกครองสามารถระงับได้ด้วยวิธีอื่น เช่น การระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยโดยตุลาการศาลปกครอง (ประสาท พงษ์สุวรรณ์, 2546) วิธีการดังกล่าวปรากฏในการระงับข้อพิพาทในคดีปกครองของหลายประเทศ ซึ่งเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับประชาชนในการเข้าถึงความยุติธรรม และลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการในศาลรวมถึงลดภาระงานของศาลในการพิจารณาพิพากษาคดี (Dame Hirzel, 1989) แต่อย่างไรก็ตามการระงับข้อพิพาทในคดีปกครองโดยวิธีไกล่เกลี่ยนั้นก็มีข้อจำกัดหลัก ๆ สองประการ คือ ข้อจำกัดภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากการที่ฝ่ายปกครองจะกระทำการใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนได้นั้นจะต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้และจะกระทำได้ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด การใช้วิธีการไกล่เกลี่ยมาระงับข้อพิพาทในคดีปกครองจำเป็นต้องคำนึงถึงความชอบด้วยกฎหมายของการประทำทางปกครองเสมอ และในส่วนของข้อจำกัดภายใต้หลักคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เนื่องจากประโยชน์สาธารณะเป็นเกณฑ์ในการใช้ตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองว่ามีการใช้อำนาจเกินขอบเขตหรือขอบวัตถุประสงค์หรือไม่ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยบิดเบือน ดังนั้น ในการใช้วิธีใดมาระงับข้อพิพาททางปกครอง จำเป็นต้องคำนึงเสมอว่า การที่องค์กรฝ่ายปกครองเข้าไปเจรจาไกล่เกลี่ยกับเอกชนนั้น กระทำไปโดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะหรือไม่ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2538)

3. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การไกล่เกลี่ย หมายถึงการพูดจาให้เกิดการตกลงกัน ปรองดองกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) โดยคำว่า การไกล่เกลี่ยทางกฎหมายหรือ Mediation มีความหมายถึงกระบวนการระงับหรือยุติข้อพิพาทด้วยความตกลงของคู่กรณีโดยมีผู้ไกล่เกลี่ยคอยให้ความช่วยเหลือ แนะนำและเสนอแนวทางในการยุติข้อพิพาท (ภานุ รังสีสหัส, ม.ป.ป.) ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Frost Stephen, 2558) มีหลักการในการดำเนินการคือให้คู่ความทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข ปรับปรุงและร่วมกันหาทางออกให้กับความขัดแย้ง โดยเน้นการประสานประโยชน์ของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายอย่างมีดุลยภาพและลงตัวมากที่สุด โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทปรากฏทั้งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล โดยมักจะมีขั้นตอนกระบวนการในการดำเนินการแตกต่างไปในแต่ละศาล โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของคดีที่พิพาทและบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้อำนาจในการไกล่เกลี่ยด้วย (วรพจน์ เวียงจันทร์, 2557)

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ใช้วิธีศึกษาแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research)โดยเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านเอกสารโดยรวม โดยค้นคว้าจากบทบัญญัติของกฎหมาย หนังสือตำราทางวิชาการ บทความ งานวิจัย ข้อมูลสารสนเทศจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองในศาล เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพื่อนำมาวิเคราะห์ในการหาข้อสรุปและแนวทางการเสนอแนะในการแก้ปัญหาต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

จะศึกษาเกี่ยวกับข้อจำกัดของหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองและหลักคุ้มครองประโยชน์สาธารณะในการระงับข้อพิพาท รวมถึงหลักการพื้นฐานของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครอง กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองในศาล ทั้งของไทยและของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศเนเธอร์แลนด์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องของขอบเขตและข้อจำกัดของการนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองในศาลมาใช้ เพื่อให้ได้หลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายที่ดี ชัดเจน และครบถ้วน สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและยังให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สาธารณะ ป้องกันปัญหาที่อาจเกิดจากความยุ่งยาก ซับซ้อนและใช้เวลานานของกระบวนการยุติธรรม

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความหมายและหลักการแนวคิดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองโดยศาลปกครอง

การไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทอย่างหนึ่งที่นอกเหนือจากการพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาล สำหรับในประเด็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองในศาลปกครอง เป็นกระบวนการเพื่อให้เกิดข้อยุติในประเด็นพิพาทของคู่กรณีที่มีสถานะทางกฎหมายไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ คดีปกครองเป็นคดีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งเป็นหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีสถานะทางกฎหมายที่สูงกว่าเอกชนและมีโอกาสในการเข้าถึงพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้ดีกว่าเอกชน ทั้งนี้ ในคดีปกครองนั้นมักมีการกระทำทางปกครองเป็นวัตถุแห่งคดี การไกล่เกลี่ยในคดีปกครองจึงเป็นการไกล่เกลี่ยในประเด็นของการกระทำทางปกครองหรือการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองนั้นเอง ดังนั้น การนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้เพื่อให้ฝ่ายปกครองแก้ไขเปลี่ยนแปลงการกระทำทางปกครอง ก็เป็นลักษณะหนึ่งของการใช้อำนาจทางปกครอง จึงจำเป็นจะต้องคำนึงถึงหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง หลักไม่มีกฎหมายไม่มีอำนาจ และหลักการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเสมอ เนื่องจากเป็นหลักการพื้นฐานทางกฎหมายมหาชน ที่กำหนดให้การกระทำทางปกครองทุกรูปแบบต้องอยู่ภายใต้หลักการดังกล่าวเพื่อให้การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองชอบด้วยความถูกต้อง เป็นธรรม และอยู่ภายในขอบเขตของกฎหมาย

2. ผลการศึกษาแนวความคิดทางกฎหมายที่เกี่ยวกับวิธีการไกล่เกลี่ยคดีปกครองโดยศาลในประเทศไทย

จากที่ได้กล่าวไปในตอนต้นว่า ความยุติธรรมที่ล่าช้าเป็นการปฏิเสธความยุติธรรมนั้น เกิดขึ้นกับศาลแทบทุประเทศ และเพื่อลดปัญหาดังกล่าว ระบบกระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ จึงนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเข้ามาใช้ เช่นเดียวกับในประเทศไทย ที่ได้มีการริเริ่มการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศาลเป็นครั้งแรกในศาลยุติธรรม โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความได้ การไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรมได้ถูกใช้อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม จนถูกใช้เป็นแนวทางและรูปแบบในการกำหนดวิธีการไกล่เกลี่ยให้กับศาลอื่น ๆ

ประสิทธิภาพของกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีในศาลยุติธรรมดังกล่าว ส่งผลต่อการบริหารจัดการคดีของศาลปกครองไทย โดยได้มีแนวความคิดจะนำระบบการไกล่เกลี่ยคดีมาใช้ในการยุติข้อพิพาทในคดีปกครอง แต่เนื่องจากมีประเด็นปัญหาในเรื่องความลักษณะและวัตถุประสงค์ของคดีปกครองที่มีความแตกต่างจากในคดีของศาลยุติธรรม จึงทำให้ที่ผ่านมาตุลาการในศาลปกครองและนักวิชาการหลายท่านยังไม่เปิดรับแนวความคิดดังกล่าว แต่ถึงกระนั้นในทางปฏิบัติพบว่า ตุลาการศาลปกครองกลุ่มหนึ่งได้นำแนวความคิดในลักษณะการใช้วิธีไกล่เกลี่ยมาใช้ในกระบวนการพิจารณาของศาลโดยเรียกว่า “วิธีการไต่สวนเพื่อยุติข้อพิพาท” โดยเป็นการใช้อำนาจไต่สวน ซึ่งเป็นอำนาจทั่วไปที่กฎหมายรับรองเอาไว้ อย่างไรก็ตามการไต่สวนในลักษณะเช่นนี้ไม่อาจทำให้คดียุติลงได้ เพียงแต่มีความมุ่งหวังให้ผู้ฟ้องคดีถอนฟ้องออกไป ซึ่งมักทำให้เกิดความเข้าใจผิดในกลุ่มตุลาการศาลปกครองว่า การกระทำในลักษณะดังกล่าว คือ การที่ศาลปกครองมีอำนาจในเรื่องกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครอง

3. **ผลการศึกษากฎหมาย และหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองโดยศาลปกครองของต่างประเทศ ร่วมกับเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ และประสบการณ์ไกล่เกลี่ยของศาลยุติธรรมและศาลปกครองของประเทศไทย**

การไกล่เกลี่ยในคดีปกครองโดยศาลปกครองของต่างประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับความหมาย วัตถุประสงค์ รูปแบบ ขั้นตอนและกระบวนการของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองในศาลตามกฎหมายต่างประเทศซึ่งมีพัฒนาการมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน เพื่อที่สร้างความเข้าใจและเห็นมุมมองของต่างประเทศรวมถึงการค้นหาแนวทางใหม่ ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาการนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในคดีปกครองของศาลปกครองไทยด้วย

3.1 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองของประเทศฝรั่งเศส

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นประเทศที่กล่าวได้ว่าได้ว่าเป็นรากฐานของกฎหมายมหาชนที่สำคัญประเทศ มีมุมมองต่อการไกล่เกลี่ยในคดีปกครองว่า เป็นการระงับข้อพิพาทของคู่ความโดยให้บุคคลภายนอกซึ่งเป็นตุลาการศาลปกครองเข้ามาเป็นผู้ระงับข้อพิพาทให้ ซึ่งคดีปกครองที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ในศาลปกครองฝรั่งเศสนั้นจะต้องเป็นคดีพิพาทที่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองชั้นต้นเท่านั้น โดยมักเป็นคดีที่เกี่ยวกับอำนาจทางปกครองในการดำเนินการอนุญาตในการก่อสร้าง หรือสัญญาทางปกครอง รวมไปถึงการดำเนินการเกี่ยวกับการให้สวัสดิการที่เป็นประโยชน์ทาง

สังคมหรือการให้เงินช่วยเหลือ อย่างไรก็ตาม การไกล่เกลี่ยคดีปกครองในฝรั่งเศสห้ามมิให้มีการไกล่เกลี่ยในคดีที่เกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายหรือกฎ

3.2 ข้อความคิดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลปกครองของเยอรมนีนั้นในปัจจุบันไม่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยตรง แต่ในทางปฏิบัติพบว่า ศาลปกครองสามารถใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยอำนาจจากกฎหมายว่าด้วยผู้พิพากษาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองประกอบกัน ซึ่งได้ให้อำนาจศาลดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยอาศัยหลักการดำเนินกระบวนวิธีพิจารณาที่ปรากฏกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยลักษณะของคดีที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลปกครองของเยอรมนีได้นั้น จะต้องเป็นข้อพิพาทที่มีลักษณะเป็นการใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครอง เป็นคดีที่มีข้อเท็จจริงยุ่งยากซับซ้อนจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน มีความต้องการของข้อเรียกร้องเป็นประโยชน์และเงินชดเชย แต่จะต้องไม่เป็นข้อพิพาทที่ได้มีความพยายามไกล่เกลี่ยมาก่อนที่ไม่ประสบผลสำเร็จ

ทั้งนี้ การไกล่เกลี่ยคดีปกครองของเยอรมนีเป็นการไกล่เกลี่ยที่ต้องกระทำโดยตุลาการผู้ไกล่เกลี่ยที่จะต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพิจารณาพิพากษาคดี และเป็นตุลาการที่คู่กรณีพิจารณาคัดเลือกร่วมกันจากบัญชีรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยคดีของศาล

3.3 ข้อความคิดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองของประเทศเนเธอร์แลนด์

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางปกครองของศาลในเนเธอร์แลนด์นั้น มีกฎหมายให้อำนาจศาลไว้ในบทบัญญัติพิเศษเกี่ยวกับลักษณะการดำเนินคดีก่อนเข้าสู่กระบวนการทางศาล โดยได้กำหนดสาระสำคัญในเรื่องนี้ไว้ว่า ในการพิจารณาคดีเบื้องต้น ศาลปกครองอาจเรียกคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเข้าร่วมประชุมเพื่อพูดคุยและร่วมกันหาแนวทางในการระงับข้อพิพาทได้ อย่างไรก็ตามบทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้กำหนดประเภทคดีปกครองที่สามารถทำไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ไว้อย่างชัดเจน แต่ก็พอจะอนุมานได้ว่า คดีปกครองของเนเธอแลนด์ที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ตุลาการในคดีจะต้องเห็นถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการหาทางออกให้กับข้อพิพาทนั้น และได้รับความสมัครใจจากคู่ความทั้งสองฝ่ายด้วย

จากกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีปกครองในศาลของต่างประเทศข้างต้น จากการศึกษาพบว่าทั้งสามประเทศ มีผลทางกฎหมายของการไกล่เกลี่ยคดีปกครองที่ไปในแนวทางเดียวกันคือ หากการไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จ ผู้ฟ้องคดีอาจตกลงถอนคำฟ้องหรือคู่กรณีตกลงยุติข้อพิพาทแห่งคดีหรืออาจทำสัญญาประนีประนอมกันต่อหน้าศาลก็ได้ ซึ่งตรงกันข้ามกับกรณีที่การไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ คดีพิพาทนั้นก็จะถูกส่งกลับมาให้ตุลาการผู้มีอำนาจในคดีดำเนินการพิจารณาพิพากษาตามกระบวนการปกติของศาลต่อไป

3.4 แนวคิด และหลักกฎหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย

เพื่อให้การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในเรื่องความเหมาะสมของการนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้กับคดีปกครองของศาลนั้นสมบูรณ์ ในการศึกษาจึงต้องเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยคดีของศาลยุติธรรมของไทยและเปรียบเทียบบทบัญญัติเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีปกครองในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2562 ซึ่งในส่วนของศาลยุติธรรมนั้น ปัจจุบันประสบความสำเร็จอย่างมากในการนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ควบคู่กับการพิจารณาคดีของ

ศาล ภายใต้หลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรูปแบบใหม่ที่ศาลนำมาใช้ คือ ระบบแยกคน แยกห้อง แยกสำนวน ระบบแยกคน หมายถึง ผู้ไกล่เกลี่ยกับผู้ตัดสินคดีต้องไม่ใช่คนเดียวกัน ระบบแยกห้อง หมายถึง จัดให้มีห้องไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแยกต่างหากจากห้องพิจารณาคดี และระบบแยกสำนวน คือ การตั้งสำนวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแยกต่างหากจากสำนวนคดี เนื่องจากคดีในศาลยุติธรรม เป็นคดีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีสถานะทางกฎหมายที่เท่าเทียมกัน วัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยก็เพื่อให้สามารถยุติข้อพิพาทได้อย่างรวดเร็ว และรักษาความสัมพันธ์อันดีของคู่กรณี จึงทำให้รูปแบบการไกล่เกลี่ยของศาลยุติธรรมสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้โดยผู้พิพากษา หรือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้พิพากษา เพียงแต่ต้องเป็นบุคคลที่คู่ความทั้งสองฝ่ายยินยอมให้เข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยส่วนใหญ่แล้วคู่ความจะทำการเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยที่ศาลได้จัดทำไว้แล้วในเบื้องต้น ในส่วนของกระบวนการในการไกล่เกลี่ยของศาลยุติธรรมจะให้ความสำคัญกับความสมัครใจของคู่กรณี และความพึงพอใจของคู่กรณีที่ได้รับจากการไกล่เกลี่ยผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน

ซึ่งแตกต่างกับการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครอง ที่บัญญัติขั้นตอนและรูปแบบไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2562 โดยกำหนดคดีพิพาทที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ไว้ว่า คดีปกครองที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้จะต้องเป็นคดีปกครอง ตามแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 9 (2) (3) (4) ประกอบด้วยคดีพิพาทที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจดุลพินิจของฝ่ายปกครองและมีวัตถุของคดีเป็นเรื่องประโยชน์หรือค่าชดเชยเกี่ยวกับความเสียหายอันเกิดจากการละเมิด ความรับผิดอย่างอื่นหรือในสัญญาทางปกครอง เป็นต้น และห้ามมิให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีลักษณะเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายหรือเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือกระทบต่อสถานะบุคคล เป็นต้น ทั้งนี้การไกล่เกลี่ยคดีปกครองในศาลนั้นจะต้องกระทำโดยผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นตุลาการศาลปกครองผู้ที่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบสำนวนคดีนั้นโดยคำนึงถึงความรู้ความเชี่ยวชาญและความเหมาะสมของตุลาการประกอบกัน

จากผลการศึกษาทั้งในส่วนของกฎหมายต่างประเทศและของไทยนั้น สรุปได้ว่า ในการนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในคดีปกครองในศาลปกครองไทยนั้น จะต้องพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วนด้วยกัน คือ ด้านศาลปกครอง ด้านวิธีพิจารณาคดี ด้านหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นคู่กรณีในคดีปกครอง และด้านลักษณะของคดีที่ควรเข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งทั้ง 4 ส่วนนี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญและเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากการทำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในคดีปกครอง

อย่างไรก็ตาม การนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในการระงับข้อพิพาททางปกครองในศาลปกครอง จะต้องคำนึงถึงขอบเขตและวิธีพิจารณา กล่าวคือ วิธีการไกล่เกลี่ยจะสามารถนำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทในคดีปกครอง ไม่ได้จำกัดการไกล่เกลี่ยคดีปกครอง เพียงไม่กี่ประเภทตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2562 เท่านั้น เนื่องจากในการพิจารณาว่าคดีใดเหมาะสมที่จะนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการระงับข้อพิพาทจะต้องพิจารณาถึงลักษณะ และวัตถุของคดี ว่าเป็นกรณีที่เกี่ยวกับหลักความชอบด้วยกฎหมายหรือเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ ซึ่งคดีที่มีลักษณะดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการพิจารณาพิพากษาจากศาลซึ่งเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลาง แต่อย่างไรก็ตามการ

ไกล่เกลี่ยในคดีปกครองจะต้องพิจารณาและคอยระมัดระวังไม่ให้ขัดกับหลักความชอบด้วยกฎหมายและกระทบต่อประโยชน์สาธารณะด้วย และจะต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยตุลาการศาลปกครองตามขั้นตอน วิธีการที่มีความเหมาะสมสำหรับคดีปกครอง โดยหากการไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ คู่กรณีจะจัดทำข้อตกลงเพื่อให้ศาลพิพากษาตามยอม แต่หากการไกล่เกลี่ยไม่ประสบผลสำเร็จคู่กรณีก็จะกลับเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลตามปกติต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การไกล่เกลี่ยคดีปกครองในศาลปกครองเพื่อให้คู่กรณีซึ่งมีสถานะทางกฎหมายไม่เท่าเทียมกันตกลงประนีประนอมกันนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการแก้ไข เปลี่ยนแปลงการกระทำทางปกครอง ตลอดจนเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดให้แก่เอกชน (CHAPUS René, 2004) ดังเช่นที่กล่าวมา การไกล่เกลี่ยคดีปกครองในศาลปกครองจึงจำเป็นจะต้องอยู่ภายใต้หลักการทางกฎหมายมหาชน กล่าวคือ หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองและหลักการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เนื่องจากหลักการดังกล่าวเป็นหลักการสำคัญของการพิจารณาการกระทำทางปกครองและเป็นกรอบของการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ส่งผลให้การจะนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ระงับข้อพิพาทในคดีปกครองจะต้องนำหลักการดังกล่าวมาเป็นกรอบในการดำเนินการด้วย (ปาลีรัฐ ศรีวรรณพฤกษ์, 2556) ใน**ด้านศาลปกครอง** บทบาทของตุลาการที่เข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางมีความสำคัญมาก เนื่องจากต้องคำนึงถึงดุลยภาพของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายคือรัฐกับเอกชน และต้องรักษาดุลยภาพของประโยชน์สาธารณะไปพร้อมกัน **ด้านวิธีพิจารณาคดี** การนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในศาลปกครอง นับเป็นการเพิ่มทางเลือกและอำนวยความสะดวกในด้านกระบวนการให้กับประชาชน แต่ในขณะเดียวกันคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจใช้ช่องทางการไกล่เกลี่ยเป็นการประวิงคดีให้ล่าช้าออกไป ดังนั้นเพื่อให้คงหลักการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพของคดีปกครอง (พัชฌา จิตรมหึมา, 2560) จึงควรกำหนดระยะเวลาหรือเงื่อนไขใด ๆ เกี่ยวกับคดีปกครอง และศาลควรมีมาตรการในการสั่งยุติคดีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าคู่กรณีไม่ได้มีเจตนาที่จะไกล่เกลี่ยเพื่อยุติคดีอย่างแท้จริง **ด้านองค์กรฝ่ายปกครองที่เป็นคู่กรณี** ในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นฝ่ายปกครองจะต้องพึงระวังและมุ่งคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ เพราะแม้ว่าองค์กรฝ่ายปกครองจะมีอำนาจดุลพินิจในการตัดสินใจ แต่ก็ไม่ได้มีอิสระจนถึงขนาดที่สามารถดำเนินการใด ๆ โดยละเลยซึ่งการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของประชาชนไปได้ **และด้านลักษณะของคดีที่ควรเข้าสู่การไกล่เกลี่ย** ควรเป็นคดีที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจดุลพินิจ และเป็นคดีที่มีเจตจำนงในการยุติคดีเป็นการเรียกร้องประโยชน์หรือเงินชดเชย หรือเป็นคดีที่มีความซับซ้อนต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมหรือการตัดสินใจของหลายฝ่าย ๆ แต่ทั้งนี้คดีพิพาทนั้นจะต้องไม่มีเป็นการไกล่เกลี่ยที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบร้ายแรงต่อการบังคับใช้กฎหมาย (CHABANOL Daniel, 2004)

2. จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ขอบเขตการนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการระงับข้อพิพาททางปกครองในศาลปกครอง จำเป็นต้องคำนึงถึงสาระสำคัญขอบเขตทั้ง 4 ด้าน อันประกอบด้วยประเภทและลักษณะคดีที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ กระบวนการขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยที่

แตกต่างไปจากการไกล่เกลี่ยคดีในศาลยุติธรรม รวมไปถึงผู้ที่ทำการไกล่เกลี่ยและผลทางกฎหมายของการไกล่เกลี่ยก็จะต้องมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) คดีปกครองที่สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2562 มีทั้งสิ้น 5 ประเภท กล่าวคือ คดีพิพาทที่เกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง คดีพิพาทที่กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับให้บุคคลต้องกระทำการหรือละเว้นการกระทำการ รวมถึงคดีพิพาทที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลปกครองสูงสุดโดยคู่กรณีไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีต่อศาลปกครองชั้นต้น ซึ่งประเภทคดีปกครองดังกล่าวที่สามารถนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ระงับข้อพิพาทได้นั้น จะต้องเป็นคดีพิพาทที่มีลักษณะไม่เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง และการไกล่เกลี่ยดังกล่าวจะต้องไม่กระทบต่อประโยชน์สาธารณะหรือสร้างภาระให้เกิดขึ้นแก่ส่วนร่วม ทั้งนี้การไกล่เกลี่ยในคดีดังกล่าวข้างต้น จะต้องอยู่บนฐานที่ว่าหากดำเนินการไกล่เกลี่ยไปแล้ว การตกลงของคู่กรณีจะไม่ขัดกับกฎหมายที่ให้อำนาจหรือไม่ขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่กฎหมายกำหนด และจะต้องเป็นกรณีที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นสามารถกระทำการใด โดยใช้อำนาจดุลพินิจในการพิจารณาตัดสินใจเท่านั้น เพราะหากเป็นการใช้อำนาจผูกพันตามกฎหมาย ข้อตกลงที่เกิดขึ้นในการไกล่เกลี่ยของฝ่ายปกครองก็ย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย (วรารัตน์ ไคขุนทด, 2554) นอกจากนี้ในการไกล่เกลี่ยที่เกี่ยวกับประโยชน์หรือเงิน ควรจะมีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ด้านงบประมาณหรือกระทรวงการคลัง เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นด้วยเสมอ เพราะเงินตราดังกล่าว มิใช้ทรัพย์สินของฝ่ายปกครองโดยแท้เฉกเช่นเอกชน แต่เป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการจัดทำบริการสาธารณะต่าง ๆ ให้กับประชาชนในประเทศ (กรรณิการ์ สุทธิประสิทธิ์และคณะ, 2554)

2) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครอง สามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ ช่วงการเข้าสู่การไกล่เกลี่ยคดีปกครอง โดยในกรณีที่ตุลาการศาลปกครองเห็นว่าคดีปกครองนั้นมีเหตุแห่งคดีที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ และคู่กรณียินยอม ให้ตุลาการศาลปกครองแนะนำวิธีการ และอธิบายให้คู่กรณีเข้าใจหลักการและสาระสำคัญของการไกล่เกลี่ยในคดีปกครอง รวมทั้งตรวจสอบให้แน่ใจว่าคู่กรณีสมัครใจไม่ได้ต้องการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อประวิงคดีให้ล่าช้า และหลังจากคู่กรณีและตุลาการศาลปกครองผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเข้าสู่ขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองแล้ว คู่กรณีทั้งสองฝ่ายและตุลาการจะต้องซักซ้อมทำความเข้าใจ โดยตุลาการอาจรับฟังและให้คำแนะนำแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย และชี้ให้เห็นข้อดีและข้อเสียของแต่ละทางออก แต่ไม่จำเป็นจะต้องเสนอข้อยุติข้อพิพาทให้แก่คู่กรณี ทั้งนี้ข้อตกลงของคู่กรณีที่เกิดขึ้นจะอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองและหลักการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะโดยตุลาการผู้ไกล่เกลี่ย ก่อนที่ข้อตกลงจะเข้าสู่การรับรองให้มีผลตามกฎหมายต่อไป

3) ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย เป็นหัวใจสำคัญของการไกล่เกลี่ยในคดีปกครองในศาลปกครอง ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบกับการพิจารณาคดีปกครองโดยวิธีหลัก ตุลาการศาลปกครองเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ นับถือและไว้วางใจจากคู่กรณีว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์และ

ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารราชการและหลักกฎหมายมหาชน (Boyron Sophie, n.d.) ดังนั้นในการไกล่เกลี่ยคดีปกครอง ซึ่งเป็นวิธีการที่เข้ามาเสริมเพื่อให้การพิจารณาคดีปกครองในศาลมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีปกครองในศาลจึงจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่เหมาะสม มีความเชี่ยวชาญ สามารถให้คำแนะนำ เจรจา ให้ความรู้แก่คู่กรณีเพื่อให้คู่กรณีสามารถทำความเข้าใจและหาทางออกร่วมกันได้ ซึ่งบุคคลที่มีความเหมาะสมจะทำหน้าที่ดังกล่าวคือ ตุลาการศาลปกครอง โดยไม่ได้จำกัดว่าตุลาการดังกล่าวเป็นองค์คณะพิจารณาคดีหรือตุลาการผู้แถลงหรือไม่ โดยให้เป็นไปตามที่อธิบดีศาลปกครองหรือประธานศาลปกครองสูงสุดเห็นชอบและมีคำสั่งแต่งตั้ง

4) ผลทางกฎหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครอง มีด้วยกัน 2 รูปแบบ กล่าวคือ ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จคู่กรณีสามารถตกลงกันโดยทำสัญญาประนีประนอมในศาลและขอให้ศาลพิพากษาตามยอม ทั้งนี้ในการทำคำพิพากษาตามยอมดังกล่าว ศาลปกครองจะต้องพิจารณาตรวจสอบว่าการทำสัญญาของคู่กรณีขัดกับหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองหรือมีเนื้อหาขัดกับหลักการทางกฎหมายมหาชนหรือสร้างภาระหรือผลกระทบให้กับประโยชน์สาธารณะหรือไม่ ทั้งนี้ในกรณีที่สัญญาประนีประนอมดังกล่าวไปกระทบหรือสร้างความเสียหายให้บุคคลภายนอก บุคคลนั้นก็สามารถร้องขอต่อศาลปกครองให้พิจารณาหรือมีคำสั่งเกี่ยวกับคดีปกครองนั้นเสียใหม่ก็ได้ (E-UROPEAN JUSTICE, 2017) ส่วนในกรณีที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นไม่ประสบความสำเร็จ คู่กรณีจะต้องกลับเข้าสู่การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีตามปกติของศาล โดยประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงศาลสามารถนำมาประกอบการพิจารณาได้ตามปกติ เนื่องจากไม่ขัดกับหลักการพิจารณาคดีของศาลปกครอง และสามารถจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีและความยุติธรรมของศาลต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การที่จะนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งเป็นวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกรูปแบบหนึ่งมาใช้ โดยตุลาการศาลปกครองเป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้นเป็นการเพิ่มภาระหน้าที่อีกด้านหนึ่งให้แก่ตุลาการศาลปกครอง เป็นการปฏิบัติหน้าที่ในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากการปฏิบัติหน้าที่โดยปกติ จึงควรมีการอบรม หรือเตรียมความพร้อมให้กับตุลาการศาลปกครอง เพื่อให้สามารถการดำเนินการในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การไกล่เกลี่ยคดีปกครองควรกำหนดระยะเวลาไกล่เกลี่ยไว้ให้ชัดเจน เช่น ในการไกล่เกลี่ยของศาลปกครองฝรั่งเศส กำหนดให้ศาลใช้เวลาในการทำการไกล่เกลี่ยคดีปกครองไม่เกิน 4 เดือน และในการไกล่เกลี่ยคดีปกครองตามคำร้องขอของคู่กรณี จะต้องจำกัดให้คู่กรณีสามารถร้องขอให้มีการไกล่เกลี่ยได้เพียงครั้งเดียว และจะต้องมีการระบุเหตุผลและความเห็นหรือความยินยอมของคู่กรณีอีกฝ่ายประกอบด้วย เพื่อไม่ให้การไกล่เกลี่ยคดีเป็นหนทางแห่งการประวิงคดีและทำให้การพิจารณาคดีของศาลตามปกติได้รับผลกระทบหรือล่าช้าไปด้วย

3. เนื่องจากลักษณะเฉพาะของการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองของศาลปกครองนั้นถือหลักการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว และประหยัด ดังนั้นในการไกล่เกลี่ยคดีปกครองกฎหมายควรกำหนดให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองในศาลปกครองเป็นกระบวนการที่กระทำได้โดยไม่คิด

ค่าใช้จ่าย คู่กรณีที่เป็นเอกชนสามารถเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยนี้ได้โดยไม่จำเป็นจะต้องจ้างทนายความมาต่อสู้กับรัฐ ซึ่งจะทำให้การไกล่เกลี่ยคดีปกครองเป็นเครื่องมือในการระงับข้อพิพาทอย่างหนึ่งที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพการอำนวยความยุติธรรมของศาลให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในอนาคตผู้วิจัยควรทำการวิจัยเพื่อตรวจสอบการนำวิธีการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการระงับข้อพิพาทในคดีปกครองในศาลปกครอง โดยการตรวจสอบว่าวิธีการไกล่เกลี่ยเมื่อนำมาใช้เป็นวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกในศาลปกครองแล้ว ตุลาการผู้ไกล่เกลี่ย หรือคู่กรณีพบปัญหาในข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงหรือไม่อย่างไร และควรที่จะมีมาตรการเสริมใดเพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้การนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในการระงับข้อพิพาทในคดีปกครองนั้นสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กรรณิการ์ สุทธิประสิทธิ์และคณะ. (2554). *โครงการพัฒนาความรู้ตุลาการศาลปกครอง เรื่อง การนำวิธีระงับข้อพิพาททางเลือก (ADR) มาใช้กับคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในศาลปกครอง.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

ชลิตา ศรีสง่า**.** (2552). *ข้อจำกัดของกฎหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีแพ่งของศาลยุติธรรม* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประสาท พงษ์สุวรรณ์. (2516). การระงับข้อพิพาททางปกครองโดยวิธีอื่นนอกจากการฟ้องคดีหรือพิพากษาโดยศาลปกครอง. *วารสารนิติศาสตร์, 33*(3), 470.

ปาลีรัฐ ศรีวรรณพฤกษ์. (2556). บทบาทของตุลาการศาลปกครองในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: ประสบการณ์ของประเทศฝรั่งเศส. *วารสารวิชาการศาลปกครอง*, *13*(3), 2-6.

พัชฌา จิตรมหึมา. (2560). *แนวคิดและหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลปกครองฝรั่งเศสที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ ค.ศ.2016*, เอกสารเสนอคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) เพื่อประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ฉบับที่ ...) พ.ศ..., กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 1-20.

ภานุ รังสีสหัส. (ม.ป.ป). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. ใน *รวมบทความการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

วรพจน์ เวียงจันทร์. (2557). *การไกล่เกลี่ย สมานฉันท์ ในระบบพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่องของศาลยุติธรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีของศาลจังหวัดพิษณุโลกและศาลจังหวัดกบินทร์บุรี* (การอบรมหลักสูตร ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 13 สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2557), 7-13.

วรารัตน์ ไคขุนทด. (2554). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครอง: สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี. *วารสารวิชาการศาลปกครอง*, *11*(4), 54.

สำนักวิจัยและวิชาการ สำนักงานศาลปกครอง. (2558). *พัฒนาการของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครองของศาลปกครองไทย ระหว่างปี พ.ศ.2543 ถึง พ.ศ.2558*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.

Boyron Sophie. (n.d.). The Rise of Mediation in Administrative law Dispute: Experiences from England, France, and Germany. *Public Law* (50th Anniversary Year), 329.

CHABANOL Daniel. (2004). Code de justice administrative. 2 èd., (paris le moniteur), 125.

E-UROPEAN JUSTICE. (2016). *Mediation in Member states.* Accessed December 30, 2018, From https://e-justice.europa.eu

Frost, Stephen. (n.d.). *Use of ADR in AAT GST Case*. Accessed April, 02, 2018, From http://www.aat.gov.au/Publications/SpeechesAndPapers/AATMembers/docs/frostUseOfADRSeptember2100.rtft.

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนามาตรการทางกฎหมายการประกันภัยปศุสัตว์

Factors affect the development of legal measures for Livestock Insurance

จำลองลักษณ์ อินทวัน[1]
Jamlonglak Intawan

บทคัดย่อ

แม้จะมีการทำสัญญาการประกันภัยปศุสัตว์ ในรูปแบบของกรมธรรม์ประกันภัย และเป็นการประกันภัยโดยภาคสมัครใจ แต่ไม่มีการประสานและผลักดันการพัฒนากฎหมายการประกันภัยปศุสัตว์ที่เหมาะสมและสามารถใช้ได้จริง ทำให้เกิดอุปสรรคทั้งจากปัญหาการดำเนินงานเฉพาะด้านขององค์กรกลางในเรื่องของการควบคุมและกำกับดูแล การบริหารจัดการความเสี่ยงภัย การดำเนินงาน การกำหนดรูปแบบ หลักเกณฑ์ และขั้นตอนต่างๆ และกำหนดมาตรฐานของรูปแบบการทำสัญญาตามกฎหมายการประกันภัยปศุสัตว์ เพื่อให้เป็นไปในทิศทางและแนวทางเดียวกัน ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณหรือเงินสนับสนุนจากภาครัฐ การจัดเก็บข้อมูลต่างๆ จากองค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนากฎหมายการประกันภัยปศุสัตว์ กับทั้งการให้ความรู้ ความเข้าใจ และการให้ความสำคัญในทำสัญญาตามกฎหมายการประกันภัยปศุสัตว์แก่ผู้เลี้ยงปศุสัตว์ โดยการเข้าทำสัญญาประกันภัยโดยภาคความสมัครใจ และการทำสัญญาประกันภัยโดยภาคบังคับ เพื่อให้ผู้เลี้ยงปศุสัตว์ทุกรายเข้าสู่ระบบกฎหมายการประกันภัยปศุสัตว์อย่างครอบคลุมและทั่วถึงทุกราย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนามาตรการทางกฎหมายการประกันภัยปศุสัตว์ของไทย

คำสำคัญ: การประกันภัยปศุสัตว์

Abstract

Although there is a contract for livestock insurance in the form of insurance policies and is voluntary insurance, there is no coordination and driving the development of appropriate and practical livestock insurance laws, causing obstacles from implementation problems. Specific tasks of central organizations in matters of control and oversight, risk management, operations, formulation In accordance with the rules and procedures, and establishing standards for the form of contracting under the law of livestock insurance in order to be in the same direction and direction, including the allocation of budgets or government grants, data collection from organizations that Related, which is an important part in the development of livestock insurance law, with both the knowledge and understanding of the importance of Means livestock insurance for the livestock by entering into voluntary insurance contracts and compulsory insurance contracts in order to enable all livestock owners

[1] นักศึกษาปริญญาเอก นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง อีเมล a.jamlonglak@gmail.com
Ph.D. students Doctor of Laws Ramkhamheang University, E-mail: a.jamlonglak@gmail.com

to have a comprehensive and thorough livestock insurance law system, which is a factor Importance of developing legal measures for Thai livestock insurance.
Keywords: Livestock Insurance

บทนำ

ประเทศไทยมีสัดส่วนของประชากรที่ประกอบอาชีพด้านการปศุสัตว์ ในปี 2561 มีผู้เลี้ยงสัตว์รายครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 2,937,117 ราย แบ่งสัดส่วนตามรายภาค คือ ภาคเหนือ ร้อยละ 23.99 ภาคใต้ ร้อยละ 15.30 ภาคกลาง ร้อยละ 13.10 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 47.61 (กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์, 2560) ปศุสัตว์เศรษฐกิจในประเทศไทย ได้แก่ ไก่เนื้อ ไก่ไข่ เป็ดเนื้อ เป็ดไข่ สุกร โคนม โคเนื้อ กระบือ และสัตว์อื่น ๆ ปัจจัยสำคัญต่อพัฒนาการผลิตสัตว์เหล่านี้ทั้งด้านพันธุ์และการปรับปรุงพันธุ์ อาหารและการให้อาหาร สุขศาสตร์ และโรคสัตว์ รวมถึงผลผลิตการแปรรูปและการตลาด ได้แก่ การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม พื้นที่เลี้ยงสัตว์ลดลง ที่ดินมีราคาแพง ค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น อาหารธรรมชาติและน้ำ รวมถึงกรณีเกิดภัยทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยไม่อาจคาดเดาได้ หรือสภาพดินฟ้าอากาศที่ร้ายแรงหรือไม่เอื้ออำนวยต่อเลี้ยงสัตว์ เช่น ภัยแล้ง อุทกภัย วาตภัย โรคระบาดในสัตว์ ผู้เลี้ยงปศุสัตว์จึงตกอยู่ในภาวะความเสี่ยงต่อการเสียหาย

ปัจจุบัน การเลี้ยงปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงโคเนื้อ โคนม สุกร เป็ดและไก่ เป็นต้น ยังคงเป็นอาชีพสำคัญของประชากรไทย โดยส่วนใหญ่จะประสบปัญหากับภัยธรรมชาติ โรคระบาด และการสูญหาย แต่ภัยที่ร้ายแรงสำหรับปศุสัตว์คือมาตรการป้องกันโรคระบาด เมื่อมีการเกิดโรคระบาดอย่างหนักจนรัฐบาลต้องใช้อำนาจรัฐทำลายสัตว์ที่ติดโรคระบาดอย่างร้ายแรง ภัยเหล่านี้เป็นความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อการลงทุนของผู้เลี้ยงปศุสัตว์

การช่วยเหลือของรัฐบาลแม้จะมีการนำมาตรการการช่วยเหลือผู้ประสบภัยด้านปศุสัตว์ในกรณีที่สัตว์ตายหรือสูญหายจากโรคระบาดหรือภัยธรรมชาติที่แปรปรวนสูง โดยการจัดหาพืชอาหารสัตว์ วัคซีน และเวชภัณฑ์รักษาสัตว์เพื่อป้องกันและกำจัดโรค การฟื้นฟูสุขภาพสัตว์เลี้ยง และการจัดหาอาหารสำเร็จรูป เป็นเหตุให้รัฐบาลต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายจำนวนมาก จนกลายเป็นปัญหาที่รัฐบาลต้องกำหนดแนวนโยบายและงบประมาณไว้คอยช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาตลอดและช่วยอย่างเสมอเมื่อเกิดเหตุโดยไม่มีที่สิ้นสุด แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมและอย่างทั่วถึง

การประกันภัยปศุสัตว์ถือเป็นการจัดการความเสี่ยง (Disaster Risk Management) ซึ่งถือว่าเป็นการเตือนภัยล่วงหน้า เพื่อรองรับเหตุการณ์ภัยพิบัติเกิดขึ้นโดยไม่รอให้ภัยพิบัติเกิดขึ้นก่อน โดยการให้ผู้เลี้ยงปศุสัตว์ทำสัญญากรมธรรม์ประกันภัยปศุสัตว์ไว้กับบริษัทประกันภัยในฐานะผู้รับประกันภัย ถือเป็นรูปแบบการเงินอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เลี้ยงปศุสัตว์สามารถคาดการณ์และป้องกันความเสี่ยงด้านการเงินได้ด้วยตนเอง โดยการถ่ายโอนความเสี่ยงไปยังบริษัทผู้รับประกันภัย โดยผู้เลี้ยงปศุสัตว์ในฐานะผู้เอาประกันภัยต้องจ่ายเบี้ยกันภัยให้กับผู้รับประกันภัย เพื่อจะได้รับการคุ้มครองด้านการเงิน หรือได้รับค่าชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับปศุสัตว์ แต่ยังไม่สามารถคุ้มครองหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างครอบคลุม

เนื่องจากการคุ้มครองดังกล่าวไม่คุ้มครองถึงการที่ปศุสัตว์ตายจากโรคระบาด และความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นตามเงื่อนไขที่บริษัทผู้รับประกันภัยกำหนด และอีกประการหนึ่งคือการประกันภัยนี้จะคุ้มครองเฉพาะเกษตรกรผู้เลี้ยงปศุสัตว์ที่เข้าทำสัญญากรมธรรม์การประกันภัยปศุสัตว์กับบริษัทที่รับประภัยเท่านั้น ซึ่งไม่ครอบคลุมและทั่วถึงกับผู้เลี้ยงปศุสัตว์ทุกคน

ประโยชน์ของการประกันภัยปศุสัตว์

1. ประโยชน์ต่อผู้เอาประกันภัย

1.1 ให้ความคุ้มครองและรับรองในปศุสัตว์ที่ความเสียหายหรือสูญหายของผู้เอาประกันภัย

1.2 ช่วยบรรเทาความเดือดร้อนเสียหาย เป็นหลักประกันต่อผู้เอาประกันภัย เช่น กรณีผู้เอาประกันภัยปศุสัตว์เสียหายหรือสูญหาย ผู้เอาประกันภัยจะได้รับเงินชดเชยจำนวนหนึ่ง ทำให้ไม่ต้องตกอยู่ในภาวะเป็นหนี้สินจากการเลี้ยงปศุสัตว์

1.3 ช่วยคุ้มครองความเสียหายหรือสูญหาย ที่เกิดขึ้นแก่ปศุสัตว์ของผู้เอาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยจะได้รับชดใช้ค่าเสียหายนั้นจากผู้รับประกันภัย

2. ประโยชน์ต่อธุรกิจ

2.1 ก่อให้เกิดความมั่นคงในการประกอบอาชีพเลี้ยงปศุสัตว์ ในกรณีที่เกิดความเสียหายหรือสูญหาย ที่เกิดขึ้นกับปศุสัตว์

2.2 เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพเลี้ยงปศุสัตว์ ซึ่งการประกอบอาชีพเลี้ยงปศุสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นรายย่อยหรือรายใหญ่ย่อมอยู่บนความเสี่ยง หากมีการกระจายความเสี่ยงไปยังผู้รับประกันภัยให้เป็นผู้รับภาระแทน จะทำให้ผู้เลี้ยงปศุสัตว์สามารถการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง ทั้งยังเพิ่มประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพมากขึ้นด้วย

2.3 สามารถการขยายเครดิตให้กับผู้กู้เงิน ช่วยเป็นหลักประกันในการกู้ยืมเงินดำเนินไปได้อย่างสะดวก โดยการประกันภัยจะช่วยลดความเสี่ยงภัยของผู้ให้กู้จากหนี้สูญ เช่น ธนาคารจะกำหนดให้ ผู้กู้จะต้องทำประกันภัยปศุสัตว์เท่ากับจำนวนเงินที่ต้องการกู้ หากปศุสัตว์เสียหายหรือสูญหายไป ธนาคารก็จะสามารถเรียกเงินกู้ส่วนที่เหลือคืนได้ เพราะมีหลักประกันว่าจะได้รับชดใช้คืน

2.4 ทำให้เกิดความเสถียรภาพด้านต้นทุนการผลิต เพราะการทำประกันภัยคือการโอนความเสี่ยงภัยไปยังบริษัทประกันภัย โดยการจ่ายค่าเบี้ยประกันภัยจำนวนหนึ่งที่มีจำนวนแน่นอนตามที่ตกลงกันไว้ ถึงแม้จะเกิดหรือไม่เกิดภัยก็ตาม ต้นทุนการผลิตก็ถูกกำหนดได้อย่างแน่นอน ช่วยให้การคำนวณต้นทุนใกล้เคียงกับความเป็นจริง

3. ประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม

3.1 ทำให้ลดภาระของสังคมและลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการสงเคราะห์จากภาครัฐ ทำให้สังคมมีหลักประกันความปลอดภัย มีความมั่นใจว่าเมื่อเกิดอุบัติภัยและความเสียหายขึ้น ผู้ประสบภัยจะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน เช่น ปศุสัตว์ของผู้เอาประกันภัยเกิดการเสียหายหรือสูญหายเป็นจำนวนมาก ค่าสินไหมทดแทนที่ได้รับจากบริษัทประกันภัยก็สามารถนำมาเป็นต้นทุนในการซื้อปศุสัตว์ใหม่ ในการประกอบอาชีพและสามารถดำรงชีพต่อไปได้โดย ไม่เป็นภาระของสังคมและภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือ

3.2 เป็นการระดมทุนอย่างหนึ่ง ในระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยการประกันภัยจะมีการกำหนดเบี้ยประกันภัยโดยผู้เอาประกันภัยจะเป็นผู้จ่ายเบี้ยประกันภัย บริษัทประกันภัยจะนำเงินเหล่านั้นไปลงทุนกับแหล่งเงินทุนอื่น เพื่อให้ได้ผลกำไรกลับคืนมา ทำให้เกิดการหมุนเวียนเงินทุนในระบบเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

ประเภทของผู้ดำเนินการ ผู้รับประกันภัย

ผู้รับประกันภัย มีหน้าที่ในการรับความเสี่ยงและจ่ายค่าสินไหมทดแทน โดยเป็นผู้กำหนดราคาของผลิตภัณฑ์ประกันภัยประเภทต่าง ๆ ผู้รับประกันมีทั้งแบบที่อยู่และไม่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ การประกันภัยที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของทางการนั้น สามารถแยกออกเป็นการให้บริการประกันภัยเชิงพาณิชย์ ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันภัย และมุ่งแสวงหาผลตอบแทนเป็นสำคัญ และการรับประกันภัยแบบกลุ่ม ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายอื่นนอกเหนือไปจากกฎหมายว่าด้วยการประกันภัย และมิได้เป็นองค์กรที่มุ่งแสวงหากำไรสูงสุด ในขณะที่แบบที่ไม่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐส่วนใหญ่จะมีขนาดเล็กและไม่มีการจัดตั้งองค์กรอย่างเป็นทางการ (จุฑาทอง จารุมิลินท และคณะ, 2553) แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การรับประกันภัยโดยเอกชน (Private Insurance Company) การประกันภัยซึ่งดำเนินการโดยภาคเอกชนเป็นผู้รับประกันภัย หรือรับประกันความเสียหายและความเสี่ยงต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่การดำเนินการโดยภาคเอกชนจะเป็นการรับประกันภัย หรือรับประกันความเสียหายที่มีความเสี่ยงสูงไม่มาก การกระจายความเสี่ยงในการรับประกันภัยค่อนข้างอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่สูง การรับประกันภัยจึงไม่เป็นที่แพร่หลายมาก ต้องใช้งบประมาณสูงในการประชาสัมพันธ์ การดำเนินนโยบายจะคำนึงถึงเงื่อนไขในเชิงพาณิชย์มากกว่าเชิงเทคนิค และมุ่งเน้นเพื่อผลกำไรที่จะได้รับเป็นสำคัญ มีการแข่งขันกันสูงระหว่างเอกชนผู้ดำเนินการในธุรกิจประกันภัย การรับประกันภัยโดยภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการจึงไม่ก่อให้เกิดภาระต่อภาครัฐแต่อย่างใด

2. การรับประกันภัยโดยรัฐบาล (Public Insurance Company) การประกันภัยซึ่งดำเนินการโดยภาครัฐเป็นผู้รับประกันภัย หรือรับประกันความเสียหายและความเสี่ยงต่าง ๆ หากความเสียหายที่รับประกันภัยมีมูลค่าสูงกว่าจำนวนเบี้ยประกันภัยที่ได้รับ ภาครัฐสามารถที่จะดำเนินการในการจัดหาเงินทุนสำรองเพื่อจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันได้ ดังนั้นการดำเนินการประกันภัยโดยภาครัฐมักมีการเก็บเบี้ยประกันภัยที่ต่ำกว่าการรับประกันภัยโดยภาคเอกชน จึงไม่มีการแข่งขันในธุรกิจประกันภัยที่ดำเนินการโดยภาครัฐ แต่จะก่อให้เกิดภาระทางการคลังต่อรัฐที่สูงมากขึ้น ซึ่งอาจต้องเผชิญต่อแรงกดดันจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการดำเนินการโดยภาครัฐมักประสบกับปัญหาเรื่องของคุณภาพในการให้บริการ อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายโดยภาครัฐมักจะคำนึงถึงเงื่อนไขทางสังคมมากกว่าเชิงเทคนิค เพราะภาครัฐจะประกอบการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนและเยียวยามากกว่าการมุ่งเน้นเพื่อแสวงหาผลกำไรที่จะได้รับ ดังเช่นภาคเอกชน (อรศรัณย์ มนุอมร, 2552)

3. รับประกันโดยเอกชนโดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล (Public Private Partnership: PPP) การประกันภัยซึ่งเอกชนดำเนินการเป็นผู้รับประกันภัยโดยการสนับสนุนจากภาครัฐ จึงเป็นการดำเนินการร่วมกันทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ในการจัดการความเสี่ยงและการโอนความเสี่ยงของบุคคลที่ต้องการจะทำประกันภัย ภาครัฐจะมีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ซึ่งเพิ่มความสะดวกใน

การตอบสนองการปรับตัวได้ดีกว่าภาคเอกชน ในทางกลับกันภาคเอกชนมักจะมีความเชี่ยวชาญความสามารถในการบริหารจัดการและความสามารถทางการเงินที่ดีกว่าภาครัฐ ดังนั้น ความร่วมมือกันของทั้งสองภาคส่วนย่อมส่งผลดีต่อกลุ่มผู้ประกันภัย ทั้งนี้ หากมีการออกแบบความร่วมมือที่เหมาะสมจะช่วยพัฒนาตลาดและเป็นไปในเชิงพาณิชย์ได้ (อัจฉรา เอียวพันธ์, 2556)

ผลจากความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชนย่อมส่งผลให้ธุรกิจประกันภัย มีการแข่งขันในการให้บริการสูงขึ้น จึงเป็นโอกาสที่ทำให้ผู้ต้องการจะทำประกันภัยมีทางเลือกในการประกันภัยที่เพิ่มมากขึ้น และด้วยการสนับสนุนโดยภาครัฐจะทำให้การประกันภัยเป็นที่แพร่หลายในวงกว้าง แม้ในการดำเนินการและสนับสนุนโดยภาครัฐแต่ภาระทางการคลังต่อรัฐยังคงอยู่ในระดับที่รับได้ไม่สูงจนเกินไป อีกทั้งการสนับสนุนจากภาครัฐที่เป็นการเพิ่มเสถียรภาพให้ระบบการประกันภัย ประกอบกับภาคเอกชนซึ่งเป็นฝ่ายเพิ่มความรู้ความชำนาญให้ระบบการประกันภัย และด้วยการดำเนินการประกันภัยโดยเอกชนที่ได้รับการสนับสนุนโดยภาครัฐที่คำนึงถึงเงื่อนไขเชิงเทคนิคมากกว่าเชิงพาณิชย์ จึงก่อให้เกิดประสิทธิภาพในระบบการประกันภัยที่สูงมากขึ้น (อรศรัณย์ มนุอมร, 2552)

การคำนึงถึงเงื่อนไขเชิงเทคนิค ได้แก่ เทคนิคการประกันภัยปศุสัตว์ โดยรัฐเป็นผู้กำหนดแผนการพัฒนาการประกันภัยปศุสัตว์ โดยคำนึงถึง หลักการประกันภัยปศุสัตว์ การเข้าถึงการประกันภัยปศุสัตว์ของผู้เลี้ยงปศุสัตว์ ความสามารถในการจ่ายเบี้ยประกันภัยและมีความยืดหยุ่น

ประเภทของการสมัครของผู้เอาประกันภัย

ผู้เอาประกัน หมายถึง ผู้ที่ได้รับความคุ้มครองการประกอบอาชีพเลี้ยงปศุสัตว์จากบริษัทประกันภัย และเมื่อเกิดความเสียหายจากการเลี้ยงปศุสัตว์ เมื่อเกิดความเสียหายหรือสูญหาย ผู้เลี้ยงปศุสัตว์สามารถรับค่าสินไหมทดแทนเป็นเงินจำนวนหนึ่ง ซึ่งสามารถนำไปลงทุนใหม่ทดแทนความเสียหายได้ (วัลลาภ์ นุตะมาน, 2551) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การทำประกันภัยโดยภาคสมัครใจ (Voluntary Insurance) การประกันภัยในประเภทนี้ผู้เลี้ยงปศุสัตว์ที่จะทำประกันภัยมีสิทธิเลือกที่จะทำการประกันภัยปศุสัตว์ของตนหรือไม่ทำประกันภัยก็ได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของตัวผู้เลี้ยงปศุสัตว์เอง หากเลือกทำประกันภัยก็จะได้รับความคุ้มครอง จะไม่รู้สึกเหมือนถูกทิ้งให้เผชิญชะตากรรมอย่างโดดเดี่ยวเวลาประสบภัย เป็นเหตุให้มีความเสียหายหรือสูญหายกับปศุสัตว์

2. การทำประกันภัยโดยภาคบังคับ (Compulsory Insurance) การทำประกันภัยโดยภาคบังคับ เป็นการกำหนดให้ผู้เลี้ยงปศุสัตว์ทุกคนซึ่งมีปศุสัตว์อยู่ในเขตของการรับประกันภัย มีหน้าที่จะต้องทำการประกันภัยปศุสัตว์ของตนทุกคน ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้ ภายใต้การกำกับควบคุมและดูแลโดยรัฐบาล กฎหมายดังกล่าวตราออกมาเพื่อใช้บังคับให้มีการทำประกันภัยในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะของการลดอัตราความเสี่ยงและความเสียหายหรือสูญหายในภัยพิบัติต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการทำประกันภัยโดยการบังคับ ภาครัฐจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจ่ายเบี้ยประกันให้แก่ผู้เลี้ยงปศุสัตว์ด้วยส่วนหนึ่ง เพื่อมิให้เกิดภาระแก่ผู้เลี้ยงปศุสัตว์ที่อยู่ในพื้นที่และต้องทำประกันภัยโดยภาคบังคับมากจนเกินไป หรือภาครัฐอาจให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่ผู้เลี้ยงปศุสัตว์เพิ่มเติมนอกเหนือจ่ายการสนับสนุนในเรื่องเบี้ยประกันภัย เช่น พันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ ยารักษาโรค ฯลฯ

ความหมายของการประกันภัย (Insurance)

การประกันภัยจะเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่สามารถบรรเทาความเดือดร้อนเมื่อเกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินต่าง ๆ ที่ได้ทำประกันภัยไว้ ด้วยการกระจายความเสียหายไปยังสมาชิกที่ทำประกันภัย โดยมีบริษัทประกันภัยเป็นผู้ทำหน้าที่จัดเก็บเบี้ยประกันและชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ตามที่ระบุไว้ในสัญญาประกันภัย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 861 บัญญัติว่า “อันว่าสัญญาประกันภัยนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้นหรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตดังได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกกว่า “เบี้ยประกันภัย”

ดังนั้นการทำสัญญาประกันภัย จึงเป็นการตกลงร่วมกันระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย คือ ผู้รับประกันภัย (บริษัทประกันภัย) กับผู้เอาประกันภัย (ผู้ถือกรมธรรม์) โดยมีการทำข้อตกลงกันในลักษณะของสัญญาประกันภัย หรือที่เรียกว่า “กรมธรรม์ประกันภัย” ซึ่งคู่สัญญาต่างมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบซึ่งกันและกัน ผู้รับประกันภัยมีหน้าที่คุ้มครองผู้เอาประกันภัย เมื่อเกิดการเสียหายหรือมีความสูญหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เอาประกันภัยตามรายละเอียดข้อตกลงที่กำหนดไว้ในสัญญา และในขณะเดียวกันผู้เอาประกันภัยก็มีหน้าที่ชำระค่าเบี้ยประกันภัย (Premium) ตามที่กำหนดไว้ในสัญญา เพื่อให้ความคุ้มครองดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีการตกลงทำสัญญาประกันภัยกันแล้ว

กรมธรรม์ประกันภัย เป็นเอกสารสำคัญที่บริษัทผู้รับประกันภัยได้มอบให้แก่ผู้รับประกันภัย เปรียบเสมือนเอกสารหลักฐานยืนยันว่าผู้เอาประกันภัยจะได้รับการคุ้มครองทันที และบริษัทผู้รับประกันภัยจะเป็นผู้รับผิดชอบความเสี่ยงภัยนั้น โดยการจ่ายค่าชดเชย เมื่อเกิดความเสียหาย สูญหาย หรือภัยพิบัติขึ้น

สรุป การประกันภัย (Insurance) คือ ระบบการบริหารจัดการความเสี่ยงภัยซึ่งโอนความเสี่ยงภัยจากผู้เอาประกันภัยไปยังบริษัทผู้รับประกันภัยโดยการทำสัญญาเพื่อคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัย และผู้เอาประกันภัยต้องชำระค่าเบี้ยประกันภัยให้กับบริษัทผู้รับประกันภัย และเมื่อเกิดความเสียหายหรือสูญหาย ผู้รับประกันภัยจะยอมชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามที่ได้กำหนดความคุ้มครองไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยตามที่ตกลงกันไว้

ดังนั้น หากมีการกำหนดให้มีการทำประกันภัยปศุสัตว์โดยภาคบังคับ ไว้แทนการทำประกันภัยโดยภาคสมัครใจ ผู้เลี้ยงปศุสัตว์ทุกคนซึ่งมีปศุสัตว์อยู่ในเขตของการรับประกันภัย มีหน้าที่จะต้องทำการประกันภัยปศุสัตว์ของตนทุกคน โดยบัญญัติกฎหมายกำหนดหลักการประกันภัย ผู้เลี้ยงปศุสัตว์สามารถเข้าถึงการประกันภัยปศุสัตว์ได้อย่างทั่วถึง ภายใต้การกำกับควบคุมและดูแลโดยรัฐบาล กฎหมายดังกล่าวตราออกมาเพื่อใช้บังคับให้มีการทำประกันภัยในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะยืดหยุ่นสามารถทำประกันภัยได้หลากหลายตรงตามความต้องการของผู้เลี้ยงปศุสัตว์ และมีความสามารถในการจ่ายเบี้ยประกันภัยได้

ความหมายของการประกันภัยปศุสัตว์

การประกันภัยปศุสัตว์ มิได้หมายความว่าเป็นการป้องกันมิให้เกิดอุบัติภัยขึ้น หรือมิได้หมายความว่าผู้รับประกันภัยให้คำรับรองว่าจะไม่มีอุบัติภัยเกิดขึ้นแก่ผู้เอาประกันภัย แต่หมายถึงการโอนความเสี่ยงภัยจากผู้เอาประกันภัยไปยังบริษัทผู้รับประกันภัย โดยผู้รับประกันสัญญาว่าหากปศุสัตว์ที่เลี้ยงอยู่ เมื่อเกิดการเสียชีวิตอันเนื่องจากอุบัติเหตุ การเจ็บป่วย และการได้รับเชื้อโรคอย่างใดอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ในสัญญา ผู้เอาประกันภัยจะได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากผู้รับประกันภัยตามจำนวนวงเงินที่เอาประกันภัย และผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องชำระเงิน เรียกว่าเบี้ยประกันภัย ให้แก่ผู้รับประกันภัยให้เป็นการตอบแทน

หลักการประกันภัยปศุสัตว์

ในหลักของการประกันภัยปศุสัตว์ โดยปกติกรมธรรม์ประกันภัยปศุสัตว์จะให้ความคุ้มครองเฉพาะการเสียชีวิตของสัตว์ที่มีประกันภัยอันเนื่องมาจากสาเหตุจากการติดโรค หรือจากอุบัติเหตุในระหว่างอายุสัญญาเท่านั้น ภัยพิบัติที่ถือว่าเป็นเรื่องร้ายแรงที่สุดของการประกันภัยประเภทนี้ คือ การเกิดโรคระบาดของปศุสัตว์ เช่นโรคปากและเท้าเปื่อย โรคแอนแทร็กซ์ โรควัณโรค โรคไรน์เดอร์เพสท์ และโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร โรคพิษสุนัขบ้า เป็นต้น และในกรณีที่เกิดการระบาดของโรคอย่างหนักจนถึงกับเป็นภัยพิบัติระดับชาติแล้ว ความเสียหายระดับนี้ผู้รับประกันภัยจะไม่สามารถแบกรับภาระไว้ได้ อะไรก็ตามที่นอกเหนือความสามารถที่ผู้รับประกันภัยจะคำนวณได้ล่วงหน้า หรือประมาณขอบเขตความเสียหายได้แล้ว ผู้รับประกันภัยก็ไม่พร้อมที่จะรับความเสี่ยงภัยนั้น

รัฐบาลในเกือบทุกประเทศต่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ยุโรป แม็กซิโก ญี่ปุ่น อินเดีย และจีน ก็มีกฎหมายเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์ที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถสั่งทำลายสัตว์ที่ติดโรคระบาดร้ายแรงได้ รัฐบาลของแต่ละประเทศออกคำสั่งให้ฆ่าสัตว์ที่ติดเชื้อโรคระบาดทิ้งทั้งหมด รวมทั้งห้ามประชากรบริโภคเนื้อสัตว์ที่ติดเชื้อโรคระบาด กรณีในประเทศไทยก็มีการสั่งให้ทำลายสัตว์ที่ติดโรคระบาดทิ้ง รวมทั้งห้ามบริโภคเนื้อที่ติดเชื้อโรคดังกล่าวด้วย (**พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558** มาตรา 15) ซึ่งในกรณีดังที่กล่าวมานี้รัฐจะรับผิดชอบจ่ายเงินชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เลี้ยงปศุสัตว์ ดังนั้นกรมธรรม์ประกันภัยจึงได้ยกเว้นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการสั่งทำลายโดยเจ้าหน้าที่บ้านเมือง (สำนักงานปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์, 2562)

การคุ้มครองการเสียชีวิตเพียงประการเดียว อันเป็นเงื่อนไขคุ้มครองมาตรฐานที่ใช้กันอยู่ทั่วไปแล้ว ในบางกรณีผู้รับประกันภัยอาจพิจารณาขยายความคุ้มครองรวมถึงภัยเพิ่มเติมพิเศษต่าง ๆ เช่น การจี้ปล้น ลักขโมย โดยปกติแล้วภัยจากการถูกลักขโมยมักจะเป็นชนวนทำให้เกิดปัญหาในการเรียกร้องการค่าสินไหมทดแทน เพราะหาหลักฐานมาพิสูจน์ไม่ได้ว่า ไม่ใช่เป็นเพราะปศุสัตว์ได้หนีหายไปเอง จึงจำเป็นต้องมีข้อกำหนดให้ชัดเจนเกี่ยวกับการถูกลักขโมย เพื่อป้องกันข้อขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในภายหลังได้ ส่วนภัยจากธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม พายุ แผ่นดินไหว ถ้าไม่ได้รวมอยู่ในข้อยกเว้นในกรมธรรม์แล้ว ผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เอาประกันภัย เมื่อสัตว์ที่มีประกันภัยเสียชีวิตจากสาเหตุของภัยดังกล่าว (สถาบันไมโครไฟแนนซ์, 2560)

นอกจากความเสียหายในแง่เศรษฐกิจ ที่เกิดความเสียหายต่อเจ้าของปศุสัตว์ที่มีประกันภัยโดยทั่วไปแล้ว ผู้รับประกันภัยจะไม่ยอมให้ความคุ้มครองความเสียหายอันเกิดจากการที่ปศุสัตว์มี

ประกันภัย ไม่สามารถนำมาใช้ทำประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่เลี้ยงได้ โดยมีสาเหตุจากการติดโรค หรืออุบัติเหตุ เช่น วัวพ่อพันธุ์ไม่สามารถที่จะใช้ทำพันธุ์ได้ โคนมไม่สามารถให้น้ำนมได้ เป็นต้น การให้ความคุ้มครองการสิ้นสมรรถภาพซึ่งต้องกำหนดว่าเป็นการสิ้นสมรรถภาพในการใช้ทำประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่เลี้ยงโดยสิ้นเชิง และเป็นการถาวร ดังนั้นก่อนที่ผู้รับประกันภัยจะให้ความคุ้มครองความเสียหายในกรณีเช่นนี้ ผู้รับประกันภัยจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบถึงมาตรฐานการสัตวบาลและการบริการด้านสัตวแพทย์ว่าจะต้องมีอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ และก่อนที่จะเริ่มการรับประกันภัยปศุสัตว์ จะต้องมีสมรรถภาพที่ดีดังกล่าวอยู่ก่อนแล้ว เช่น โคนมต้องสามารถให้น้ำนมตามปกติได้ (บุญสาน เจริญฤทธิ์.2548)

ภัยที่กล่าวมาข้างต้นเป็นภัยที่สามารถประเมินค่าเป็นตัวเลขได้ แต่ยังมีภัยด้านจริยธรรม (Moral Hazards) ที่เกิดจากตัวผู้เอาประกันภัยเองว่ามีเจตนาทุจริตเอาเปรียบหรือแสวงหาผลประโยชน์จากการทำประกันภัยโดยไม่ชอบธรรม ซึ่งทางผู้รับประกันภัยได้กำหนดสิทธิของผู้รับประกันภัยและหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยเป็นมาตรการขึ้นเพื่อป้องกันภัยทางด้านจริยธรรมสำหรับการประกันวินาศภัยปศุสัตว์ ได้ดังนี้

1. สิทธิของผู้รับประกันภัยในการป้องกันภัยด้านจริยธรรมผู้รับประกันภัยมีสิทธิต่าง ๆ ในการป้องกันภัยด้านจริยธรรมซึ่งพอที่จะแยกได้ดังนี้

1.1 ผู้รับประกันภัยจะกำหนดเงื่อนไขไว้ในกรมธรรม์ประกันปศุสัตว์ว่าจะไม่ชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากความจงใจเจตนาหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยก็ได้ (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 879 วรรคแรก)

1.2 ผู้รับประกันภัยจะไม่คุ้มครองความสูญเสียจากสาเหตุความไม่สมบูรณ์ (ความไม่สมประกอบในเนื้อแห่งวัตถุที่เอาประกันภัย) หรือโรคที่ติดมากับสัตว์ก่อนที่จะเริ่มทำสัญญาประกันภัย กล่าวคือผู้เอาประกันวินาศภัยปศุสัตว์จะต้องมีการจัดให้สัตว์ที่จะเอาประกันภัยนั้นมีการตรวจโรคและสุขภาพก่อนที่จะเริ่มทำประกันภัย (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 879 วรรคสอง)

1.3 ผู้รับประกันภัยจะกำหนดวงเงินชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ต่ำกว่ามูลค่าตามราคาตลาด เพื่อให้ผู้เอาประกันภัยต้องร่วมรับความเสียหายส่วนหนึ่งด้วยทุกครั้ง โดยทั่วไปจำนวนเงินประกันภัยจะถูกกำหนดให้เท่ากับ 80 เปอร์เซ็นต์ของราคาตลาด เช่น โคตัวหนึ่งตามราคาตลาด 30,000 บาท จำนวนเงินประกันภัยจะถูกกำหนดไว้ไม่เกิน 24, 000 บาท (80 เปอร์เซ็นต์ของราคาตลาด)

1.4 ผู้รับประกันภัยมีสิทธิส่งตัวแทนเข้าตรวจสอบหาสาเหตุของความเสียหายได้ทุกครั้ง

1.5 กำหนดไว้เป็นเงื่อนไขของสัญญาประกันภัยว่าผู้รับประกันภัยจะไม่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเมื่อปรากฏว่าผู้เอาประกันภัยหรือตัวแทนของผู้เอาประกันจงใจแจ้งความอันเป็นการเท็จเพื่อประโยชน์ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 879)

2. หน้าที่ของผู้เอาประกันภัยในการป้องกันภัยด้านจริยธรรม ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ที่จะต้องป้องกันภัยด้านจริยธรรมซึ่งพอที่จะแยกได้ดังนี้

2.1 ผู้เอาประกันภัยต้องแถลงข้อเท็จจริงทุกอย่างเกี่ยวกับการขอทำประกันภัยตามที่ผู้รับประกันภัยต้องการทราบทั้งก่อนเริ่มการประกันภัยและเมื่อเกิดความสูญเสียขึ้น (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865)

2.2 สัตว์ชนิดเดียวกันของผู้ขอเอาประกันภัยจะต้องนำมาเอาประกันภัยหมดทั้งคอก (ต้องนำมาทำประกันภัยหมดทุกตัวที่เลี้ยงอยู่ในคอก) ผู้เอาประกันภัยจะเลือกเอาสัตว์เฉพาะบางตัวมาขอเอาประกันภัยไม่ได้

2.3 ทุกครั้งที่สัตว์ที่มีประกันภัยป่วยหรือได้รับบาดเจ็บต้องรีบให้สัตวแพทย์ทำการเยียวยารักษาโดยทันที

2.4 ห้ามนำสัตว์ที่มีประกันภัยไปใช้งานอย่างอื่นนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงเพื่อใช้ประโยชน์ตามที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์

ลักษณะของสัญญาประกันภัยปศุสัตว์

ดังที่ได้กล่าวมาในเรื่องความหมายของการประกันภัยปศุสัตว์ สัญญาประกันภัยปศุสัตว์ถือว่าเป็นสัญญาประกันวินาศภัยประเภทหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องบังคับตามกฎหมายประกันวินาศภัย ซึ่งสัญญาประกันวินาศภัย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 869 บัญญัติว่า อันคำว่า “วินาศภัย” ในหมวดนี้ท่านหมายความรวมเอาความเสียหายอย่างใดๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้

จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 869 คำว่า “วินาศภัย” หมายถึงความเสียหายอย่างใดที่จะพึงประมาณเป็นราคาเงินได้ กล่าวคือต้องเป็นความเสียหายที่ตีราคาเป็นเงินได้ ความเสียหายทางด้านจิตใจ เช่น ความเจ็บปวด ความตกใจ ความเศร้าโศก ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ จึงไม่ใช่วินาศภัยจึงมีการประกันภัยไม่ได้

สัญญาประกันภัยปศุสัตว์มีลักษณะพิเศษ สามารถแยกได้ดังนี้

1. เป็นสัญญาต่างตอบแทน ในการประกันภัยปศุสัตว์ผู้รับประกันภัยและผู้เอาประกันภัยแต่ละฝ่ายต่างก็ต้องมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติการชำระหนี้ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง และในขณะเดียวกันก็มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากอีกฝ่ายหนึ่ง คือ ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องชำระเงิน เรียกว่า เบี้ยประกันภัย เป็นค่าตอบแทนที่ผู้รับประกันภัยยอมรับเข้าเสี่ยงภัยแทน และหากเกิดความเสียหายขึ้นในอนาคต เช่น ปศุสัตว์ที่เอาประกันภัยไว้ตาย ผู้เอาประกันภัยย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้รับประกันภัยชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตนได้ ในทางกลับกันเมื่อสัญญาประกันภัยเกิดขึ้นแล้วผู้รับประกันภัยย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้เอาประกันภัยชำระเบี้ยประกันภัย หากผู้เอาประกันภัยไม่ชำระเบี้ยประกันภัย ผู้รับประกันภัยย่อมบอกเลิกสัญญาได้ หรือถ้าผู้เอาประกันภัยไม่ชำระเบี้ยประกันภัย แม้ผู้รับประกันภัยจะได้ชำระค่าสินไหมทดแทนไปก่อนแล้ว ผู้รับประกันภัยก็มีสิทธิเรียกให้ผู้เอาประกันภัยชำระคืนได้

2. เป็นสัญญาที่มีผลบังคับไม่แน่นอน หรือเป็นสัญญาเสี่ยงโชค เมื่อผู้เอาประกันภัยได้ชำระเบี้ยประกันภัยไปแล้ว ก็ไม่เป็นที่แน่นอนว่าการเสียเงินเป็นค่าเบี้ยประกันภัยนั้น จะได้ผลตอบแทนตามที่หวังไว้ คือ ถ้าไม่มีวินาศภัย หรือเหตุอย่างอื่นตามที่ตกลงกันไว้ โอกาสที่ผู้เอาประกันภัยจะได้ค่าสินไหมทดแทนก็ย่อมหมดไปด้วย ส่วนผู้รับประกันภัยเมื่อได้รับชำระค่าเบี้ยประกันภัยจากผู้เอาประกันภัย

มาแล้ว ก็ใช่ว่าจะนำเงินค่าเบี้ยประกันภัยนั้นมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ เพราะผู้รับประกันภัยอาจจะต้องเสียค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เอาประกันภัย เมื่อมีเหตุการณ์ดังที่ระบุไว้ในสัญญาเกิดขึ้น

3. เป็นสัญญาที่ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันอย่างยิ่ง สัญญาประกันภัยต้องการความซื่อสัตย์สุจริตยิ่งกว่าสัญญาธรรมดา คือ ผู้รับประกันภัยต้องมีความเชื่อก่อนที่จะเข้าเสี่ยงภัยว่าผู้เอาประกันภัยจะต้องให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินที่เอาประกันภัย หรือไม่ปกปิดข้อความจริงต่าง ๆ ที่ควรแจ้งให้ผู้รับประกันทราบ เพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้เอาประกันภัยเป็นฝ่ายรู้แต่ผู้เดียว ผู้รับประกันภัยไม่มีโอกาสทราบได้เลย การตัดสินใจของผู้รับประกันภัยจึงขึ้นอยู่กับข้อมูลหรือข้อความจริงที่ผู้เอาประกันภัยแถลงให้ทราบ ส่วนผู้เอาประกันภัยเมื่อมีภัยเกิดขึ้น และได้รับความเสียหาย ก็จะได้รับค่าสินไหมทดแทนตามจำนวนที่กำหนดไว้ในสัญญา ฉะนั้นเวลาทำสัญญาประกันภัยเพียงแต่ผู้เอาประกันภัยรู้แล้วนิ่งเสีย ไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจทำให้ผู้รับประกันภัยเรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้น หรือไม่ยอมทำสัญญาหรือเพียงแต่แถลงข้อความอันเป็นเท็จเท่านั้นก็ทำให้สัญญาประกันภัยเป็นโมฆียะได้ (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865)

4. เป็นสัญญาที่มีหน่วยงานควบคุม แม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้บังคับว่าสัญญาประกันภัยจะต้องทำตามแบบอย่างไร แต่ในมาตรา 867 วรรคสอง ก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้รับประกันภัยที่จะต้องส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งมีเนื้อความถูกต้องตามสัญญาให้แก่ผู้เอาประกันภัย ในทางปฏิบัติผู้เอาประกันภัยมักจะไม่มีโอกาสต่อรองข้อสัญญาให้ผิดไปจากเนื้อหาในกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งผู้รับประกันภัยเป็นผู้ร่างและเตรียมไว้ก่อนเข้าทำสัญญากับผู้เอาประกันภัย ฉะนั้น โอกาสที่ผู้รับประกันภัยจะกำหนดข้อความให้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตนก็ย่อมมีมาก ดังนั้นหน่วยงานควบคุมโดยสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) จึงได้เข้ามามีส่วนในการควบคุมการออกกรมธรรม์ประกันภัยเอกสารประกอบหรือแนบท้ายกรมธรรม์ประกันภัยจะต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนเสียก่อน (ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ. ศ. 2551 มาตรา 29)

กรมธรรม์ประกันภัยปศุสัตว์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 867 ได้กำหนดหน้าที่ของผู้รับประกันภัยให้เป็นผู้ออกหลักฐานให้แก่ผู้เอาประกันภัยยึดถือไว้ซึ่งเรียกว่า "กรมธรรม์ประกันภัย ” โดยกำหนดให้กรมธรรม์ประกันภัยเป็นหลักฐานแสดงว่าได้มีการทำสัญญาประกันภัยขึ้นแล้ว แต่กรมธรรม์ประกันภัยนั้น ไม่ใช่สัญญาประกันภัย แต่อาจจะถือเป็นหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้รับประกันภัยให้ต้องรับผิดได้ กรมธรรม์ประกันภัยต้องมีรายละเอียดตามที่กฎหมายระบุไว้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 867 วรรคสาม) และต้องมีข้อความตรงตามสัญญาประกันภัยดังนั้นกรมธรรม์ประกันภัยจึงเป็นหลักฐานเป็นหนังสือที่ผู้เอาประกันภัยสามารถฟ้องร้องบังคับคดีแก่ผู้รับประกันภัยได้

กรมธรรม์ประกันภัยปศุสัตว์มีรายละเอียดเงื่อนไขและข้อยกเว้นเพิ่มเติมมากกว่ากรมธรรม์ประกันภัยทั่วไป

1. เงื่อนไขของกรมธรรม์ประกันภัยปศุสัตว์ บริษัทผู้รับประกันภัยจะรับผิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนต่อปศุสัตว์ที่ได้เอาประกันภัยไว้ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขบังคับก่อน คือ

1.1 ปศุสัตว์ที่เอาประกันภัยต้องมีสุขภาพสมบูรณ์ ไม่มีอาการเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บหรือมีร่างกายพิการ ในขณะเริ่มใช้บังคับตามสัญญาประกันภัย

1.2 ปศุสัตว์ต้องระบุ อาณาเขต อายุ และการถูกใช้งานของปศุสัตว์ที่ให้ความคุ้มครอง ไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย

1.3 ผู้เอาประกันภัยต้องเอาใจใส่ดูแลปศุสัตว์ทุกตัวตลอดเวลาที่เอาประกันภัย หากมีอาการเจ็บป่วย อุบัติเหตุ บาดเจ็บ พิการ อาจกำหนดให้ ผู้เอาประกันภัยต้องให้สัตวแพทย์ปริญญารักษาสัตว์ทันที และหากปศุสัตว์ตายต้องแจ้งให้ทราบในทันทีโดยไม่ชักช้า และต้องจ่ายเงินค่าชันสูตรซากสัตว์และรายละเอียดเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อผู้รับประกันภัยทันที

1.4 กรมธรรม์ประกันภัยปศุสัตว์จะมีการกำหนดระยะเวลาที่ให้ความคุ้มครอง ซึ่งอาจกำหนดไม่เกิน 1 ปี และเมื่อหมดอายุแล้ว จะต้องมีการพิจารณาต่ออายุเหมือนกับเริ่มทำประกันภัยใหม่ ผู้รับประกันภัยอาจจะปฏิเสธไม่ต่ออายุก็ได้

1.5 การบอกเลิกกรมธรรม์ ผู้รับประกันภัยอาจมีข้อกำหนดในการบอกเลิกกรมธรรม์และการวิธีจ่ายคืนเบี้ยประกันภัยไว้

2. ข้อยกเว้นของกรมธรรม์ประกันภัยปศุสัตว์ อาจมีข้อกำหนดไม่คุ้มครองไว้

2.1 การฆ่าสัตว์โดยเจตนา เว้นแต่ผู้รับประกันภัยได้มีการตกลงยินยอมให้ทำลายปศุสัตว์ หรือมีความเห็นจากสัตวแพทย์ปริญญาที่ผู้รับประกันภัยกำหนดให้ออกใบรับรองว่าไม่อาจรักษาได้ จำเป็นต้องทำลายปศุสัตว์นั้น

2.2 การตายจากยาพิษ

2.3 การบาดเจ็บที่เกิดขึ้นจากการกลั่นแกล้งหรือเจตนาทำร้าย

2.4 ความเสียหายเกิดจาก สงคราม การสู้รบ หรือการปฏิบัติการที่มีลักษณะเป็นการทำสงคราม สงครามกลางเมืองของทหาร การกบฏ การปฏิวัติ การต่อต้านรัฐบาล การยึดอำนาจการปกครองโดยใช้กำลังทหาร หรือการจลาจลที่ก่อความวุ่นวายของประชาชน เป็นต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การประกันภัยปศุสัตว์นั้นมีประโยชน์ต่อผู้เอาประกันภัย ธุรกิจ เศรษฐกิจและสังคม สามารถลดความเสี่ยงภัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายทั้งผู้เอาประกันภัย ผู้รับประกันภัย และภาครัฐ เมื่อมีการนำเข้าสู่ระบบการประกันภัยประกันภัยอย่างครอบคลุมและทั่วถึง ซึ่งในปัจจุบันการประกันภัยปศุสัตว์เป็นแบบภาคสมัครใจ โดยที่ผู้เลี้ยงปศุสัตว์มีสิทธิเลือกที่จะทำการประกันภัยปศุสัตว์ของตน หรือไม่ทำประกันภัยก็ได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของตัวผู้เลี้ยงปศุสัตว์เอง หากเลือกสมัครใจเข้าทำการประกันภัยปศุสัตว์ ก็จะได้รับการคุ้มครองตามข้อกำหนดเงื่อนไข ข้อยกเว้น ตามที่ได้ตกลงกันไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งเป็นไม่ครอบคลุมภัยทุกประเภทและอย่างทั่วถึงทุกราย

หากมีการกำหนดกฎหมายให้ผู้เลี้ยงปศุสัตว์ทุกรายเข้าสัญญาประกันภัยปศุสัตว์แบบโดยภาคบังคับ โดยการที่รัฐออกกฎหมายกำหนดให้ผู้เลี้ยงสัตว์ทุกรายต้องจัดให้มีประกันภัยอย่างน้อยที่สุด คือ การการพัฒนากฎหมายการประกันภัยปศุสัตว์เพื่อคุ้มครองปศุสัตว์ที่ประสบภัยจากการเสียหายหรือสูญหายจากการภัยอุบัติต่าง ๆ จะเป็นการคุ้มครองได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึงทุกราย

ข้อเสนอแนะ

1. หลักสำคัญของการประกันภัยปศุสัตว์ คือ เพื่อคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้เลี้ยงปศุสัตว์ที่ได้รับประสบภัยเป็นเหตุให้ปศุสัตว์เสียหายหรือสูญหาย จากภัยธรรมชาติ อุบัติเหตุ หรือจากการโจรกรรม โดยให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนอย่างทันท่วงที ผู้เขียนพบว่าการประกันภัยปศุสัตว์ในปัจจุบันไม่คุ้มครองทุกภัยพิบัติและทุกราย ดังนั้น รัฐควรออกกฎหมายกำหนดให้ผู้เลี้ยงสัตว์ทุกรายต้องจัดให้มีการประกันภัยปศุสัตว์อย่างน้อยที่สุด เพื่อคุ้มครองปศุสัตว์ที่ประสบภัยจากการเสียหายหรือสูญหายจากการภัยอุบัติต่าง ๆ

2. กำหนดให้เป็นหลักประกันแก่ผู้ประกันภัยปศุสัตว์ว่าจะได้รับค่าสินไหมทดแทนเมื่อความเสียหายหรือสูญหายเกิดขึ้นจากภัยพิบัตินั้น

3. กำหนดให้เป็นสวัสดิการสงเคราะห์ที่รัฐมอบให้แก่ผู้ประกันภัยปศุสัตว์ที่ได้รับความเสียหายหรือสูญหาย ที่ประสบภัยพิบัติจากธรรมชาติหรือโรคระบาด

4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้รับประกันภัยเข้ามีส่วนร่วมในการบรรเทาความเดือดร้อนแก่ผู้เลี้ยงปศุสัตว์

บรรณานุกรม

กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์. (2560). เรื่องข้อมูลจำนวนสัตว์ ปี 2560. สืบค้น 30 ตุลาคม 2562, จาก http://www.dld.go.th/ict/yearly/yearly60/stock

จุฑาทอง จารุมิลินท และคณะ. (2553). *การพัฒนาเครื่องมือทางการเงินสำหรับเกษตรกร: กรณีศึกษาการประกันภัยพืชผลโดยใช้ดัชนีสภาพอากาศในประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง,

บุญสาน เจริญฤทธ์. (2548). *ความเป็นไปได้ในการประกันภัยปศุสัตว์: กรณีศึกษาการเลี้ยงสุกรของเกษตรกร สมาชิกสหกรณ์ปศุสัตว์ราชบุรี จำกัด* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2540). *พจนานุกรมศัพท์ประกันภัย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.* กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

วัลลาภ์ นุตะมาน. (2551). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการประกันภัยพืชผลของเกษตรกร*. กรุงเทพฯ: สำนักเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์,

สถาบันไมโครไฟแนนซ์. (2560). *ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย.* กรุงเทพฯ :ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

สรพลจ์ สุขทรรศนีย์. (2556). *กฎหมายลักษณะประกันภัย.* พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สำนักงานปศุสัตว์. (2562). *ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการทำลายสัตว์ที่เป็นโรคระบาดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นโรคระบาด หรือสัตว์หรือซากสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคระบาด*. กรุงเทพฯ:กรมปศุสัตว์.

อรศรัณย์ มนุอมร. (2552). *การประกันภัยพืชผล (Crop Insurance) รูปแบบและประสบการณ์จากต่างประเทศและข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย.* สืบค้น สืบค้น 30 ตุลาคม 2562, จาก https://www.slideserve.com/thiery/4569585

อัจฉรา เอียวพันธ์. (2556). *การประกันภัยรายย่อย (ไมโครอินชัวรันส์).* กรุงเทพฯ: สถาบันวิทยาการประกันภัยระดับสูง สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย.

กฎหมาย

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง
Identity Construction of Southern Thai People Through Shadow Play

ศราณี เวศยาสิรินทร์[1] วิทยาธร ท่อแก้ว[2] สุภาภรณ์ ศรีดี[3] และพิทยา บุษรารัตน์[4]
Saranee Wessayasirin, Wittayatorn Tokeaw, Supaporn Sridee and Pittaya Budsararat

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านสื่อพื้นบ้านหนังตะลุง เกี่ยวกับ 1) อัตลักษณ์คนใต้ที่มีผู้กำหนดไว้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 2) กลวิธีประกอบสร้างอัตลักษณ์คนใต้จากหนังตะลุง และ 3) การถอดรหัสความหมายคนใต้ของผู้ชมหนังตะลุง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์ตัวบทหนังตะลุง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ นายหนังตะลุง จำนวน 3 คน ได้แก่ 1) กลุ่มหนังตะลุงอนุรักษ์ คือ นายหนังรุ่งวิเชียร ตะลุงเสียงทอง 2) กลุ่มหนังตะลุงผสมผสาน คือ นายหนังแนบ นวลจันทร์ ศ.นครินทร์ และ 3) กลุ่มหนังตะลุงทันสมัย คือ นายหนังเอียดนุ้ย ศ.เคล้าน้อย และกลุ่มผู้ชมการแสดงหนังตะลุง จำนวน 9 คน เป็นผู้ชมหนังตะลุงอย่างต่อเนื่อง ผู้ชมหนังตะลุงเมื่อมีโอกาส และผู้ชมหนังตะลุงตามกระแสนิยม โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบวิเคราะห์ตัวบทหนังตะลุง แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบการสนทนากลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า 1) อัตลักษณ์คนใต้ที่มีผู้กำหนดไว้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คือ (1) คนใต้มีถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นภูเขา ป่า ทุ่งนา ทะเล ภูมิอากาศ มีฤดูฝน ฤดูร้อน มีลมประจำถิ่น ตั้งบ้านเรือนแบบยกเสาสูง (2) ตัวบุคคล เป็นคนไทยพุทธ มุสลิม และคนจีน มีรูปร่างหน้าตา ผิวเข้ม ผมหยิก ตาคม มีทั้งตัวแข็งแกร่งและโปร่งบาง คางแหลม บุคลิกนิสัย กตัญญู รักศักดิ์ศรี ช่างเจรจาและรักพวกพ้อง แต่งกายแบบพื้นบ้านใส่ผ้าถุง และนุ่งผ้าขาวม้า อาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน ประมงและค้าขาย ใช้ภาษาใต้แตกต่างกันตามแต่ละพื้นที่ กินอาหารเน้นวัตถุดิบในท้องถิ่น รสจัด และมีเครื่องเคียง (3) โลกทัศน์ มีความเชื่อมาจากศาสนาและสิ่งเหนือธรรมชาติ มีพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับวิถี

[1] นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และอาจารย์ประจำหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อีเมล์ saraneem@hotmail.com
Ph.D. student of Philosophy Program in Communication Arts, School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Lecturer at Communication Arts Program, Faculty of Management Science, Songkhla Rajabhat University. Email: saraneem@hotmail.com

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อีเมล์ wittayatorn2002@yahoo.com
Associate Professor Dr. at School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University. Email: wittayatorn2002@yahoo.com

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อีเมล์ caasssup2002@yahoo.com
Assistant Professor Dr. at School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University. Email: caasssup2002@yahoo.com

[4] นักวิจัยอิสระ อดีตผู้อำนวยการสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ อีเมล์ Pittya2903@gmail.com
Independent researcher, Former director of Institute for Southern Thai Studies, Thaksin University. Email: Pittya2903@gmail.com

ชีวิตและความเชื่อ 2) กลวิธีการประกอบสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง ใช้กลวิธีแบบตะวันตกด้วยวิธีการเล่าเรื่อง และกลวิธีตามรูปแบบแบบหนังตะลุงด้วยขนบนิยมและศิลปะการแสดงหนังตะลุง โดยการสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุงที่เข้ารหัสไว้ คือ (1) ถิ่นที่อยู่อาศัย แบบเหนือธรรมชาติ และในชีวิตจริง (2) ตัวบุคคล เป็นผู้ที่เหนือมนุษย์ คนชั้นสูง และคนใต้ทั่วไป (3) โลกทัศน์ เชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ครูบาอาจารย์ การทำความดี มีเมตตา เชื่อฟังบุพการี และรักชาติรักบ้านเมือง 3) การถอดรหัสอัตลักษณ์คนใต้จากผู้ชมหนังตะลุง คนใต้มีอัตลักษณ์ คือ (1) ถิ่นที่อยู่อาศัย อยู่ในฉากตามจินตนาการ และถิ่นที่อยู่ตามความเป็นจริง (2) ตัวบุคคลมีลักษณะเหนือมนุษย์ คนชั้นสูง และคนใต้ทั่วไป (3) โลกทัศน์ มีความเชื่อในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์และศิลปวัฒนธรรมประเพณีภาคใต้ (4) ลักษณะการต่อรอง การต่อต้าน และการยอมรับ ซึ่งผู้ชมต่างยอมรับในอัตลักษณ์คนใต้ประเภทตัวบุคคล คือ ตัวตลกในหนังตะลุงเป็นตัวแทนของคนใต้ทั่วไป ทั้งการแต่งกาย บุคลิกนิสัย ภาษา อาหารการกิน และอาชีพ ซึ่งตรงกับอัตลักษณ์คนใต้ที่ถูกประกอบสร้างในหนังตะลุงและอัตลักษณ์คนใต้ที่มีผู้กำหนดไว้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
คำสำคัญ: อัตลักษณ์, คนใต้, สื่อพื้นบ้าน, หนังตะลุง

Abstract

The objectives of this research were to study 1) the prevailing identity of southern Thais in the Songkhla Lake Basin region; 2) tactics in which the identity of southern Thais is constructed via the folk medium of shadow plays; and 3) shadow play viewers' signification of the meaning of southern Thai people. This was a qualitative research based on documentary research, analysis of shadow play scripts, in-depth interviews and focus group discussions. The key informants came from 3 groups: 1) conservative shadow play troupes, represented by master Rungwichien Talungsiangtong; 2) mixed shadow play troupes, represented by master Naeb Nualjan Sor Nakarin; and 3) modern shadow play troupes, represented by master Iadnuy Sor Klaonoy. The other 9 purposively selected samples represented 3 kinds of audience members: regular shadow play fans, occasional watchers, and popular trend followers. The research tools were a document analysis form, a shadow play script analysis form, an in-depth interview form and a focus group discussion form. Data were analyzed through descriptive analysis.

The results showed that 1) for the prevailing identity of southern Thais in the Songkhla Lake Basin region, (a) they inhabit mountains, forests, fields, and the sea; the climate consists of a rainy season and a hot season with local wind patterns; and they live in houses raised on stilts; (b) the people are Buddist, Muslim and Thai of Chinese descent ,are dark-skinned with curly hair and dark eyes, strong and slight figures, and sharp chins; their characters are grateful, honorable, good at negotiating and loyal to their group; they tend to wear traditional sarongs made of homespun cotton; they are

farmers, fishermen and tradesmen; they speak particular local dialects; they eat spicy foods made from local ingredients with condiments; and (c) their worldview is influenced by beliefs about religion and the supernatural; and they practice customs based on their way of life and beliefs. 2) As for tactics in which the identity of southern Thais is constructed via shadow plays, shadow play performers use the Western method of storytelling and also tactics specific to the shadow play art form that are based on local traditions. The identity of southern Thais encoded in shadow play performances consists of (a) their habitation, both supernatural and in real life; (b) individuals who are superhuman, high class and common folk; (c) a world view with belief in the supernatural, respect for the sacred and for teachers, valuing good deeds, mercy, obedience and nationalism; 3) shadow play viewers' signification of the meaning of southern Thai people (a) habitations were in imaginary scenes and in real life places; (b) characters represented superhuman figures, high class people and common folk; (c) the worldview was transmitted through belief in sacred rituals and southern Thai art and culture; (d) negotiating, defiance and acceptance as viewers accepted the individual identity of southern Thai people as represented by the clown character in the shadow play because of his style of dress, personality, language, culinary style, and occupation, which matched the southern Thai identity that prevailed in the locality and that was portrayed in shadow play performances.

Keywords: identity, southern Thai, folk media, shadow play

บทนำ

การศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ (Identity) ถือเป็นการให้อำนาจมนุษย์เพื่อนิยามตัวตน โดยเฉพาะให้อำนาจกับคนหรือกลุ่มคนที่ไร้อำนาจให้เสมือนมีตัวตนหรือมีอำนาจทางสังคมขึ้นมา (กำจร หลุยยะพงศ์, 2551) ซึ่งอภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2546) กล่าวถึงการศึกษาคำว่า "อัตลักษณ์" ในมุมมองวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) ว่า เป็นการศึกษาควบคู่ไปกับเรื่องของอำนาจ การให้ความหมายหรือการสร้างภาพแทนความเป็นจริง (Representation) เหตุเพราะบริบททางสังคมมีการปรับเปลี่ยนจากพลังของโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างหลากหลาย ซับซ้อน และรวดเร็ว รวมทั้งในศตวรรษที่ 20 มีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมทันสมัยสู่สังคมหลังสมัยใหม่ จึงทำให้อัตลักษณ์ของคนเราเริ่มก้าวเข้าสู่ภาวะวิกฤติ ที่เรียกว่า Crisis of Identity (Woodward, 1997) นั่นคือ มนุษย์เริ่มสงสัยในตัวตนว่าแท้จริงแล้วนั้นคืออะไร ส่วนอัตลักษณ์นั้นมีความขัดแย้ง หลากหลาย ทับซ้อนกันอยู่จริงหรือไม่ จึงทำให้เกิดมุมมองในการศึกษาอัตลักษณ์ที่หลากหลายมากขึ้น

การศึกษาเรื่องอัตลักษณ์และตัวตน ของสำนักวัฒนธรรมศึกษาในมุมมองของสื่อสาร พบว่า นักวิชาการสนใจแนวคิดอัตลักษณ์โดยการตั้งคำถามว่า เราได้กลายมาเป็นตัวเราในทุกวันนี้ได้อย่างไร

อีกทั้งตัวตนของเราถูกผลิตขึ้นมาได้อย่างไร และเราจะระบุ (Identify) ความเป็นตัวเราได้อย่างไร (สมสุข หินวิมาน, 2548) สอดคล้องกับกาญจนา แก้วเทพ (2545) ได้เคยอธิบายไว้ว่า กระบวนการบริโภคและสร้าง “ตัวตน” เกิดจากการที่สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ได้เรียก (Interpellate) “ตัวเรา” ให้เป็น “ตัวตน” ขึ้นมา อัตลักษณ์ที่แสดงออกจึงเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร (Woodward, 2002; Barker, 2008) แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารจึงกลายเป็นเครื่องมือที่สร้างอัตลักษณ์ในส่วนของบุคคล ทั้งการที่มีคนอื่นทำหน้าที่เป็นผู้สื่อสารอัตลักษณ์ และการที่ตัวเราเองเป็นผู้กำหนด

อัตลักษณ์จึงสามารถเปลี่ยนแปลง และแปรเปลี่ยนไปได้ตามบริบทที่ตัวเราสร้างความหมายขึ้นมา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์ของคนแปรเปลี่ยนไปตามบริบทไม่รู้จบ เป็นคุณสมบัติที่คนเราสร้างขึ้นมาตามสถานการณ์เฉพาะหน้า (Clifford Geertz, 1983) แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ของคนชาติพันธุ์ใด พื้นที่ใด ก็จะแสดงตัวตนของคนชาติพันธุ์นั้นหรือพื้นที่นั้นออกมาอย่างชัดเจน โดย นิติ ภวัครพันธุ์ (2541) กล่าวถึงคุณลักษณะสำคัญสองประการของอัตลักษณ์คือมีหลากหลายมิติและมีพลวัต สามารถเปลี่ยนแปลงลื่นไหลไปตามสถานการณ์ และจะปรับเปลี่ยนการแสดงอัตลักษณ์ที่มีความหลากหลายในตัวตนเมื่อไปอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ คน ๆ หนึ่งมีอัตลักษณ์หลายมิติ แต่จะหยิบหรือพลิกมิติอัตลักษณ์แบบใดออกมาสื่อสารกับคนอื่น ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่จะต้องต่อรองช่วงชิงมา นอกจากนี้ Stuart Hall (1997) ยังได้เสนอแนวคิดเรื่อง Articulated Self ขึ้นมา โดยให้ความหมายไว้ในสองมุมมอง มุมมองหนึ่งคือ ตัวตนที่ปรากฏในวรรณกรรมที่ถูกนำเสนอออกมา และอีกมุมมองหนึ่งเป็นมุมมองที่สามารถนำมาปรับใช้กับงานในครั้งนี้ที่บ่งบอกว่าตัวตนหรืออัตลักษณ์เป็นเพียงชิ้นส่วนหลาย ๆ ชิ้นส่วนที่ถูกประกอบรวมขึ้นมา ซึ่งในบริบทหรือสถานการณ์แบบหนึ่งอาจมีการเชื่อมร้อยชิ้นส่วนต่าง ๆ ให้ปัจเจกบุคคลแสดงออกมาในลักษณะหนึ่ง แต่หากบริบทที่เปลี่ยนไปอาจมีรูปแบบการเชื่อมร้อยให้ปัจเจกบุคคลแสดงออกมาเป็นอีกรูปแบบหนึ่งก็ได้

การศึกษาอัตลักษณ์จึงมีมุมมองที่หลากหลายและมุมมองหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การศึกษาอัตลักษณ์คนในท้องถิ่น เป็นลักษณะเฉพาะตัวของคนแต่ละภูมิภาคของประเทศ ในยุคปัจจุบันสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย มีสิ่งต่าง ๆ เข้ามามีผลกระทบทำให้ชีวิตของคนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นปรับเปลี่ยนไป ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและควรศึกษาว่าในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเช่นนี้ อัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่นจะเป็นอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตลักษณ์ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ ที่เรียกว่า “คนใต้” หรือ “ชาวใต้” เมื่อพูดถึงคนใต้พบว่าคนทั่วไปมักสร้างภาพตัวแทน (Representation) หรือถูกเหมารวม (stereotype) ว่าคนใต้ว่าเป็นคนแข็งกร้าว ตรงไปตรงมา เชื่อมั่นในตนเองสูง มีนิสัยนักเลง สนใจเรื่องการเมืองมาก (อาคม เดชทองคำ, 2543) ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะลักษณะทางกายภาพของภูมิประเทศที่เป็นคาบสมุทร อยู่ไกลจากอำนาจรัฐซึ่งเป็นที่ส่วนกลาง จึงถูกมองในแง่ลบว่าห่างไกลความเจริญ (ณฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, 2548)

การมองว่าคนใต้เป็นอย่างไรจึงมีได้หลากหลายแง่มุม เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อสถานภาพหรือลักษณะดั้งเดิมของภาคใต้ ดังที่สำนักวัฒนธรรมศึกษาเองได้มองว่าประเด็นปัญหาด้านสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น อาจเป็นปัจจัยร่วมที่มีส่วนทำให้อัตลักษณ์เกิดการเปลี่ยนแปลง ลื่นไหลไปตามสถานการณ์ จึงเกิดมุมมองของการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์คนใต้ หรือสูญเสียความเป็นตัวตนของคนใต้ เพราะกระแสการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน ทั้งในเรื่องการพัฒนาประเทศที่เน้นความเจริญด้านวัตถุ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้ส่งผลความเปลี่ยนแปลงใน

หลายพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พื้นที่ภาคใต้ตอนกลาง 3 จังหวัด ได้แก่ สงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ก็ได้ถูกนโยบายดังกล่าวทำลายจนสภาพทางกายภาพอยู่ภาวะวิกฤติ ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบกับสภาพสังคมต่อวิถีชีวิตคนใต้ดั้งเดิมเช่นกัน คนใต้เริ่มทิ้งชนบทไปทำงานในเมือง ในโรงงาน หรือแม้แต่การพัฒนาความก้าวหน้าทางด้านการศึกษาก็ทำให้คนใต้ละทิ้งชนบท เข้าไปศึกษาในเมืองหรือในเมืองหลวง ด้วยเหตุนี้สำนึกในรากเหง้าของคนในท้องถิ่นใต้จึงค่อย ๆ เลือนหายไป (วิมลมาศ ปฤชากุล, 2550)

นอกจากกระแสการพัฒนาแล้ว กระแสโลกาภิวัตน์ ก็มีบทบาททำให้เกิดการไหล่บ่าข้ามพรมแดนของวัฒนธรรมจากทั่วโลก ทำให้คนรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วพร้อมกัน ความเป็นท้องถิ่นใต้ถูกท้ายทายจากสิ่งเหล่านี้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะปัจจุบันสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารของคน การนำเสนอเรื่องราวที่หลากหลาย ทำให้คนใต้มีการเปิดรับสื่อจากภายนอก ส่งผลให้อัตลักษณ์บางอย่างของคนใต้ปรับเปลี่ยนไป ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือเรื่องของ “ภาษา” เดิมคนใต้ใช้ภาษาท้องถิ่นภาคใต้ในการพูดจา แต่ปัจจุบันพบว่าคนชั้นกลางส่วนใหญ่ในภาคใต้ไม่นิยมสอนลูกให้พูดภาษาใต้ เหตุเพราะกลัวเชยหรือกลัวถูกล้อเลียน หรือเพราะจากภาพตัวแทนความเป็นคนใต้ที่ถูกสร้างผ่านสื่อมวลชน ทำให้คนภายนอกท้องถิ่นมองว่าคนใต้ต้องพูดไม่ชัด ที่เรียกว่า “แหลงทองแดง” หรือแม้แต่บางครั้งสื่อพื้นบ้านอย่างหนังตะลุง ที่ตัวตลกต้องพูดภาษาใต้ก็กลับพูดด้วยภาษากลาง ด้วยเหตุนี้จึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ความเป็นคนใต้ที่เกิดขึ้นกับคนใต้ในยุคปัจจุบัน

ดังนั้นการค้นหาคนใต้ที่เป็นคนท้องถิ่นแท้จริง เพื่อเป็นต้นแบบการศึกษาเรียนรู้ความเป็นคนใต้ที่แตกต่างจากคนพื้นที่อื่นนั้น หาได้ค่อนข้างลำบากในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากวิถีชีวิตและการดำรงอยู่ของคนใต้เปลี่ยนแปลงไป จึงต้องศึกษาผ่านสื่อพื้นบ้านที่มีความใกล้ชิดชาวใต้ เนื่องจากสื่อพื้นบ้านเป็นสื่อที่สร้างความหมาย หรือความรู้สึกร่วมให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ดังที่สมสุข หินวิมาน (2548) กล่าวว่าเมื่อใดที่กล่าวถึง “สื่อพื้นบ้าน” ของคนภาคใต้ก็จะนึกถึงโนรา หนังตะลุง ดิเกร์ฮูลู หรือรองเง็งตันหยง ซึ่งสื่อพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่นก็จะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างหลากหลายกันไป หนังตะลุงถือเป็นสื่อพื้นบ้านที่ใกล้ชิดคนใต้ เมื่อใดที่กล่าวถึงหนังตะลุง ก็จะมีนัยยะที่คนส่วนใหญ่หมายความถึงภาคใต้เท่านั้น ทำให้หนังตะลุงได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของภาคใต้ และอยู่คู่กับชาวใต้ต่อเนื่องมายาวนาน (ชวน เพชรแก้ว, 2548) หนังตะลุงจึงถือเป็นมุมมองของการสื่อสารจากคนในท้องถิ่น ทำหน้าที่นำเสนอและสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชุมชนผ่านองค์ประกอบในการแสดงหนังตะลุง ทั้งตัวละครที่เป็นรูปหนังหรือตัวหนังตะลุง เรื่องที่แสดง ฉากและบรรยากาศของเรื่อง สามารถสะท้อนมุมมองถึงอัตลักษณ์ความเป็นคนใต้ได้อย่างดี อีกทั้งยังสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชมกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ได้อีกด้วย

อย่างไรก็ดีหนังตะลุงก็มีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย มีการพัฒนาเพื่อต่อรองกับโลกสมัยใหม่มาเป็นลำดับ ดังที่ชวน เพชรแก้ว (2548) ปรีดา นัคเร (2549) และพิทยา บุษรารัตน์ (2553) ได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและได้แบ่งลักษณะการแสดงหนังตะลุงออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ หนังตะลุงแบบที่มีการแสดงแนวอนุรักษ์ ยังคงแสดงโดยยึดแบบดั้งเดิมมาก หนังตะลุงที่มีการแสดงแนวผสมผสาน เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการแสดงไปบ้าง เช่น เครื่องดนตรี เนื้อหาที่นำเสนอ และหนังตะลุงที่มีการแสดงแนวใหม่หรือทันสมัย มีการปรับเปลี่ยนการแสดงไปมาก เพื่อให้สอดรับกับความเปลี่ยนแปลง

ตามยุคสมัย เช่น การแสดงโดยใช้เครื่องดนตรีสากล มีการปรับเนื้อหา หรือเพิ่มบทตลกให้มากขึ้น เพื่อให้ถูกใจหรือเท่าทันกับวัยรุ่น ซึ่งบริบทของหนังตะลุงที่ปรับเปลี่ยนไปในแต่ละรูปแบบนั้น ถือว่าเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญซึ่งสามารถสร้างหรือปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ความเป็นคนใต้ขึ้นมาได้ ซึ่งแนวทางการแสดงหนังตะลุงที่เปลี่ยนแปลงใน 3 รูปแบบนี้จึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสามสิ่ง นั่นคือ อัตลักษณ์คนใต้ และหนังตะลุง โดยมีการสื่อสารเป็นตัวสร้างความเกี่ยวพันเชื่อมโยงระหว่างกัน

จากสถานภาพอัตลักษณ์ของคนใต้ที่เกิดขึ้น เมื่อมีแรงปะทะจากสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้การศึกษาในครั้งนี้ได้หยิบยกทฤษฎีในกระบวนทัศน์ใหม่เชิงวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งเป็นวิธีการหรือมุมมองของนักทฤษฎี นักคิด หรือนักวิชาการตะวันตก ที่นำมาใช้ในศึกษาสื่อพื้นบ้านแบบตะวันออกหรือแบบท้องถิ่นภาคใต้เช่นหนังตะลุง ถือเป็นการวิจัยที่เปิดมุมมองการศึกษาสื่อพื้นบ้านแนวใหม่เช่นหนังตะลุง โดยใช้กรอบแนวคิดตามแบบวัฒนธรรมศึกษา ในการศึกษาถึงอัตลักษณ์คนใต้ที่ได้ปรากฏอยู่ในรูปลักษณะต่าง ๆ ผ่านพัฒนาการของการแสดงหนังตะลุง 3 รูปแบบ คือหนังตะลุงกลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มผสมผสาน และกลุ่มทันสมัยและแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์มีความหลากหลาย โดยการศึกษาถึงแนวทางการประกอบสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง ให้ละเอียดและลึกซึ้งลงไปที่บทหนังตะลุงในหนังตะลุงแต่ละรูปแบบว่ามีการใช้กลวิธีที่ทั้งเหมือนและต่างกันเพื่อประกอบสร้างอัตลักษณ์คนใต้ รวมทั้งศึกษาถึงการตีความหมายอัตลักษณ์คนใต้ของผู้ชมหนังตะลุง 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้ชมที่ติดตามชมหนังตะลุงอย่างต่อเนื่อง กลุ่มผู้ชมที่ติดตามชมเมื่อมีโอกาส และกลุ่มผู้ชมที่ชมตามกระแสนิยม ตามเครื่องหมายอัตลักษณ์ และการถอดรหัสตีความในเชิงการยอมรับ ต่อรอง หรือต่อต้านกับความหมายที่นายหนังตะลุงได้เข้ารหัสไว้ รวมทั้งวิเคราะห์ถึงการสืบทอดอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุงในแต่ละรูปแบบ ทั้งนี้เพื่อเป็นการขยายมุมมองการศึกษาสื่อพื้นบ้านผ่านการสื่อสารความหมายอัตลักษณ์คนใต้ในเชิงวัฒนธรรมศึกษา อีกทั้งจะเป็นประโยชน์ในการสื่อสารเพื่อสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นคนใต้ผ่านสื่อพื้นบ้านเช่นหนังตะลุง ทั้งนี้จะได้เป็นแนวทางในการแสดงหนังตะลุงเพื่อสืบสานอัตลักษณ์ความเป็นคนใต้ได้อย่างรัดกุม แยบคาย และรอบด้านมากขึ้น รวมทั้งเป็นแนวทางเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของคนในภูมิภาค หรืออัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านสื่อพื้นบ้าน ด้วยกลวิธีแบบตะวันตกที่ผสมผสานกับกลวิธีแบบสื่อพื้นบ้านต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบททางสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์คนใต้ที่ถูกกำหนดไว้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2) เพื่อวิเคราะห์กลวิธีในการประกอบสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านสื่อพื้นบ้านหนังตะลุง
3) เพื่อศึกษาการถอดรหัสความหมายอัตลักษณ์คนใต้ของผู้ชมผ่านสื่อพื้นบ้านหนังตะลุง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยสามารถสรุปแนวคิดทฤษฎีที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับกรอบแนวคิดในงานวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้ ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสาร ได้แก่ การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม การเข้ารหัสและถอดรหัส และการเล่าเรื่อง ได้แก่ การเล่าเรื่องแบบตะวันตกและการเล่าเรื่องแบบหนังตะลุง

โดยใช้ขนบนิยมและศิลปะการแสดงหนังตะลุง ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ แนวคิดเกี่ยวกับคนใต้และอัตลักษณ์ความเป็นคนใต้ แนวคิดเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน และแนวคิดเกี่ยวกับหนังตะลุง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์มองว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่แสดงออกความเป็นตัวตนของคนใต้ ซึ่งมีทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม มีหลากหลายสามารถเปลี่ยนแปลงลื่นไหล ปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัยและตามบริบททางสังคม ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาอัตลักษณ์ใน 3 ลักษณะคือ อัตลักษณ์คนใต้ที่ถูกกำหนดไว้ และอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง ซึ่งประกอบด้วยอัตลักษณ์ที่ถูกประกอบสร้างหรือเข้ารหัสโดยนายหนังตะลุง และอัตลักษณ์ที่ถูกตีความหรือถูกถอดรหัสโดยผู้ชมหนังตะลุงที่เป็นคนใต้ โดยได้นำอัตลักษณ์ที่ถูกกำหนดไว้เป็นอัตลักษณ์ของคนใต้ในมุมมองเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ระดับสังคมบ่งบอกลักษณะของคนใต้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาผ่านเครื่องหมายอัตลักษณ์แบบต่าง ๆ ประกอบกับแนวคิดเกี่ยวกับคนใต้และอัตลักษณ์ความเป็นคนใต้ ทำให้ได้เครื่องอัตลักษณ์ใน 3 แบบคือ ถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ตัวบุคคล ประกอบด้วย รูปร่างหน้าตา บุคลิกนิสัย การแต่งกาย อาชีพ ภาษาที่ใช้ อาหารการกิน และโลกทัศน์ ประกอบด้วยความเชื่อ พิธีกรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน ประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งเครื่องหมายอัตลักษณ์ได้ถูกนำไปใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์อัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุงอีกด้วย

สำหรับอัตลักษณ์ผ่านหนังตะลุงนั้น ประกอบด้วยอัตลักษณ์คนใต้ที่ถูกประกอบสร้างหรือเข้ารหัสโดยนายหนังตะลุง และอัตลักษณ์คนใต้ที่ถูกตีความหรือถอดรหัสโดยผู้ชมหนังตะลุง ดังนั้นการวิเคราะห์ถึงกลวิธีการประกอบสร้างอัตลักษณ์คนใต้ ได้ใช้เครื่องหมายอัตลักษณ์เป็นแนวคิดหลักในการวิเคราะห์แล้ว และในส่วนของอัตลักษณ์คนใต้ที่ถูกประกอบสร้างหรือเข้ารหัสโดยนายหนังตะลุงนั้น ได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบการสร้างความเป็นจริงทางสังคมศึกษาถึงแนวทางที่นายหนังตะลุงซึ่งเป็นคนในพื้นที่ และเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดความหมายของความเป็นคนใต้ผ่านบทหนังตะลุง วิเคราะห์กลวิธีประกอบสร้างความหมายของความเป็นคนใต้ในตัวบทหนังตะลุง รวมทั้งใช้แนวคิดการเล่าเรื่องแบบตะวันตก ประกอบด้วย โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร ฉาก/สถานที่ และมุมมองการเล่าเรื่อง และแนวคิดการเล่าเรื่องแบบหนังตะลุง ประกอบด้วยขนบนิยมและศิลปะการแสดงหนังตะลุง วิเคราะห์การติดตั้งรหัสความหมายหรือเข้ารหัสให้กับผู้ชมคนใต้ซึ่งเป็นผู้รับสาร

นอกจากนี้ยังได้นำเอาแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงหนังตะลุงมาแบ่งกลุ่มหนังตะลุงในยุคปัจจุบันออกเป็น 3 รูปแบบ คือ กลุ่มหนังอนุรักษ์ กลุ่มหนังผสมผสาน และกลุ่มหนังทันสมัยเพื่อเปรียบเทียบว่ากลวิธีการประกอบสร้างของหนังตะลุงแต่ละกลุ่ม และแบ่งกลุ่มผู้ชมในการศึกษากลุ่มผู้ชมที่ถอดรหัสอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง ออกเป็น 3 กลุ่มตามลักษณะของการติดตามชมหนังตะลุง นั่นคือ กลุ่มที่ติดตามชมหนังตะลุงต่อเนื่องมายาวนาน มีความชื่นชอบหนังตะลุงเป็นพิเศษ กลุ่มที่ชมหนังตะลุงตามโอกาส และกลุ่มที่ชอบหนังตะลุงตามกระแส สำหรับการเข้ารหัสและถอดรหัสความหมายอัตลักษณ์ของคนใต้ผ่านหนังตะลุงนี้ได้นำแนวคิดการเข้ารหัสและการถอดรหัสมาเป็นกรอบแนวทางในการวิเคราะห์เพื่อดูอัตลักษณ์คนใต้ที่ถูกสร้างความหมายผ่านหนังตะลุงรวมทั้งมุมมองของผู้ชมในเชิงการยอมรับต่อรอง หรือต่อต้านความหมาย ทั้งนี้ ได้นำเอาแนวคิดสื่อพื้นบ้านและทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่มาอธิบายเพิ่มเติม ในมุมมองของหนังตะลุงที่เป็นสื่อพื้นบ้านเปรียบเสมือนระบบย่อยของสังคม เป็นสื่อท้องถิ่นที่มีความผูกพันกับชาวใต้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์และตัวตนความเป็นคนใต้ให้กับคนในท้องถิ่นมาอย่างยาวนานอีกด้วย

โดยการศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นผลของการทำหน้าที่สร้างอัตลักษณ์ความเป็นคนใต้ผ่านหนังตะลุง ทั้งที่เกิดจากที่นายหนังตะลุงได้ประกอบสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาและอัตลักษณ์ที่ผู้ชมได้ถอดความหมายจากการชมหนังตะลุง ส่งผลต่อเนื่องถึงการทำหน้าที่สืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นคนใต้ของหนังตะลุง ซึ่งสามารถแสดงกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพที่ 1

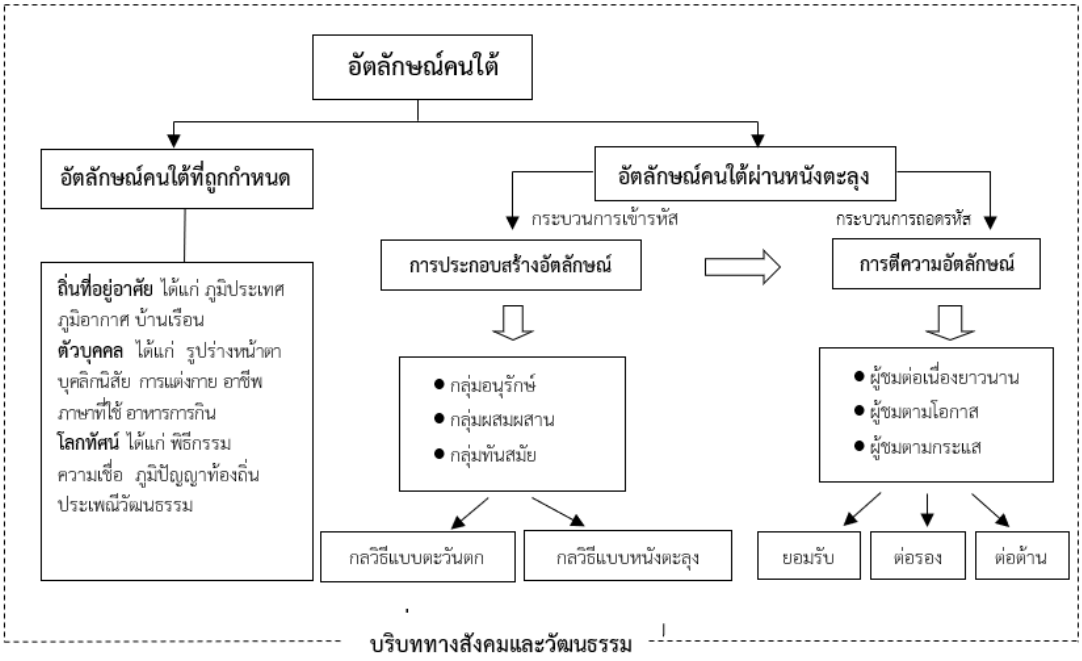

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) จากสถาบันการศึกษา เป็นเอกสารชั้นต้นประเภทหนังสือและตำรา และเอกสารชั้นรองประเภทงานวิจัย รายงานการวิจัย รวมบทความ และบทความจากวารสาร และเอกสารจากสถาบันสื่อสารมวลชนเป็นเอกสารจากสื่อออนไลน์ประเภทเว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์ประเภทเพจ Facebook การวิเคราะห์ตัวบทหนังตะลุง (Textual Analysis) 3 เรื่องได้แก่ เรื่อง 1) ลูกเทวดา 2) ธรรมะชนะอธรรมและ 3) ยอดกำพร้า การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ นายหนังตะลุง จำนวน 3 คน ได้แก่ 1) กลุ่มหนังตะลุงอนุรักษ์ คือ นายหนังรุ่งวิเชียร ตะลุงเสียงทอง 2) กลุ่มหนังตะลุงผสมผสาน คือ นายหนังแนบ นวลจันทร์ ศ.นครินทร์ และ 3) กลุ่มหนังตะลุงทันสมัย คือ นายหนังเอียดนุ้ย ศ.เคล้าน้อย และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้ชมการแสดงหนังตะลุง จำนวน 9 คน เป็นผู้ชมหนังตะลุงกลุ่มที่ติดตามชมอย่างต่อเนื่อง กลุ่มที่ติดตามชมหนังตะลุงเมื่อมีโอกาส และกลุ่มที่ชมตามกระแสนิยม โดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และได้รับคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านหนังตะลุง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบวิเคราะห์ตัวบท

หนังตะลุง แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบการสนทนากลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง สามารถสรุปผลการวิจัยได้ 3 ประเด็น ตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ อัตลักษณ์คนใต้ที่ถูกกำหนดไว้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กลวิธีในการประกอบสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านสื่อพื้นบ้านหนังตะลุง และการถอดรหัสความหมายอัตลักษณ์คนใต้ของผู้ชมผ่านสื่อพื้นบ้านหนังตะลุง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

อัตลักษณ์คนใต้ที่ถูกกำหนดไว้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

อัตลักษณ์ของคนใต้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้มีการศึกษาวิเคราะห์เอกสารจากสถาบันการศึกษาและสถาบันสื่อสารมวลชน ตามเครื่องหมายเอกลักษณ์ 3 ด้าน ดังนี้ อัตลักษณ์ด้านถิ่นที่อยู่อาศัย ประกอบด้วย ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และบ้านเรือน อัตลักษณ์ด้านตัวบุคคล ประกอบด้วย รูปร่างหน้าตา บุคลิกนิสัย การแต่งกาย อาชีพ ภาษาที่ใช้ และอาหารการกิน และอัตลักษณ์ด้านโลกทัศน์ ประกอบด้วย ความเชื่อ พิธีกรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน และประเพณีวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. อัตลักษณ์ด้านถิ่นที่อยู่อาศัย

1.1 ภูมิประเทศ พื้นที่บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดสงขลา 12 อำเภอได้แก่ อำเภอเมืองสงขลา หาดใหญ่ สะเดา คลองหอยโข่ง นาหม่อม ควนเนียง รัตภูมิ บางกล่ำ สิงหนคร สทิงพระ ระโนด และกระแสสินธุ์ จังหวัดพัทลุง 11 อำเภอได้แก่ อำเภอเมืองพัทลุง ป่าบอน บางแก้ว ปากพะยูน เขาชัยสน กงหรา ตะโหมด ควนขนุน ศรีบรรพต ศรีนครินทร์ และป่าพะยอม และจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอได้แก่ อำเภอชะอวด และอำเภอหัวไทร เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งที่เป็นภูเขา ป่าไม้ ทะเล และพื้นที่ราบซึ่งเป็นไร่นาสวนของชาวบ้าน โดยลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีลักษณะพื้นที่ที่หลากหลายแตกต่างกัน มีทั้งส่วนที่เป็นภูเขา เนินเขา หุบเขา ที่ราบระหว่างภูเขา ที่ราบเชิงเขา ที่ราบลุ่มน้ำ ที่ราบชายฝั่งทะเล ลำน้ำลำคลอง หนอง บึง พื้นที่ชุ่มน้ำ เช่น ป่าพรุ ป่าชายเลน และทะเลสาบ โดยผู้คนจะตั้งถิ่นฐานที่บริเวณที่ราบริมทะเลหรือทะเลสาบ ด้านตะวันออกของทะเลสาบ คือ จากสันทรายสทิงพระไปถึงฝั่งทะเล และที่ราบตามแม่น้ำและหุบเขา บริเวณที่ราบด้านตะวันตกของทะเลสาบ ตั้งแต่ที่ราบริมฝั่งไปจนถึงสันปันน้ำเทือกเขาบรรทัดเป็นแนวยาวเหนือ-ใต้ รวมทั้งมีที่ราบลุ่มแม่น้ำลำคลองที่ไหลลงสู่ทะเลสาบได้มีคำกล่าวถึงภูมิประเทศของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาว่า “พัทลุงดอน นครท่า (ตรังนา) สงขลาบ่อ”

1.2 ภูมิอากาศ เป็นแบบมรสุมเขตร้อน ฝนตกชุก 2 ช่วง คือช่วงฝนแรก เดือน พ.ค.- ก.ย. ได้รับอิทธิพลลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และช่วงฝนหลัง เดือน ต.ค.- ม.ค. ได้รับอิทธิพลลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และมีฤดูร้อนประมาณ 3 เดือน คือเดือน ก.พ.- เม.ย. หรือเรียกว่า ฤดูแล้ง นอกจากนี้ยังมีลมประจำถิ่นช่วยบอกฤดูกาล

1.3 บ้านเรือน บ้านเรือนของคนใต้จะเป็นบ้านที่ยกพื้นสูง เนื่องจากภาคใต้มีช่วงหน้าฝนน้ำท่วมที่เรียกว่า “น้ำพะ” ทำให้น้ำผ่านที่ยกพื้นไปได้ การปลูกบ้านจะหันหน้าไปทางทิศตะวันออก หรือตะวันตก อาณาบริเวณบ้านจะมีต้นไม้รายล้อมแต่มักเป็นต้นไม้ประเภทไม้ล้มลุก ไม้ดอกไม้ประดับ

เพราะไม้ผลจะไม่นิยมปลูกบริเวณบ้าน จะปลูกถัดไปจากบ้าน ใกล้ ๆ บริเวณบ้านจะเป็นลานกว้างที่มักทำเป็นที่สารพัดประโยชน์ และบริเวณที่มีการปลูกไม้หลาย ๆ สำหรับใช้ประโยชน์ในครัวเรือน เรียกว่า “สวนสมรม”

2. อัตลักษณ์ด้านตัวบุคคล

2.1 รูปร่างหน้าตา คนใต้ในพื้นที่มีรูปร่างหน้าตาเกิดจากคน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเกิดจากการผสมกันระหว่างชนพื้นเมืองดั้งเดิมกับคนไทยจะมีผิวเข้ม ผมหยิก ร่างกายแข็งแกร่ง และกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มคนรุ่นหลังที่เกิดจากการผสมของคนพื้นเมืองกลุ่มแรกกับคนไทย หรือคนจีน รูปร่างโปร่งบาง คางแหลม ผิวสีจากค่อนข้างขาว นอกจากนี้หากแบ่งตามเชื้อชาติหรือความเชื่อทางศาสนาที่เคารพนับถือแล้ว กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาประกอบด้วยกลุ่มคนหลัก ๆ 3 กลุ่ม คือ คนไทยพุทธ คนไทยมุสลิม และคนไทยเชื้อสายจีน

2.2 บุคลิกนิสัย คนใต้มีบุคลิกนิสัยหลากหลาย ตรงกับคำใต้ว่า “ตาหนา”คนใต้จึงมีบุคลิกเฉพาะในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1.มีความสามารถด้านการใช้ภาษา เช่น การพูด การเจรจา 2. เป็นคนรักพวกพ้อง รักกลุ่ม ทำให้สามารถต่อรองกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ 3. มีศักดิ์ศรีในตนเอง ไม่ไว้ใจหรือเชื่อใจใครง่าย ๆ ยกเว้นนับถือ เข้าใจ หรือไว้ใจกัน โดยมีคำกล่าวถึงบุคลิกนิสัยของคนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาว่า “พัทลุงชังกั้ง สงขลาหมัง (ตรังยอน) นครรุม”

2.3 การแต่งกาย การแต่งกายของคนใต้แบ่งได้ออกเป็น 3 ประเภทคือ 1.กลุ่มเชื้อสายจีน มลายู แต่งกายสวยงามผสมผสานรูปแบบของชาวจีน ฝ่ายหญิงใส่เสื้อฉลุลายดอกไม้ นุ่งซิ่นปาเต๊ะ ฝ่ายชายแต่งกายคล้ายรูปแบบจีนดั้งเดิม 2.กลุ่มชาวไทยมุสลิม เป็นชนดั้งเดิมของดินแดนนี้ นับถือศาสนาอิสลามมีเชื้อสายมลายู แต่งกายตามประเพณี ฝ่ายหญิงมีผ้าคลุมศีรษะ ใส่ตัวยาวแบบมลายู นุ่งซิ่นปาเต๊ะ หรือซิ่นทอแบบมลายู ฝ่ายชายใส่เสื้อคอตั้ง สวมกางเกงขายาว และมีผ้าโสร่งผืนสั้นพันรอบเอว ถ้าอยู่บ้านอาจใส่โสร่งอย่างเดียวก็ได้ และ 3. กลุ่มชาวไทยพุทธ ชนพื้นบ้าน สมัยก่อนฝ่ายหญิงนิยมนุ่งโจงกระเบน หรือ ผ้าซิ่นด้วยผ้ายกอันสวยงาม ใส่เสื้อสีอ่อนคอกลม แขนสามส่วน ส่วนฝ่ายชายนุ่งกางเกงชาวเล หรือ โจงกระเบนเช่นกัน สวมเสื้อผ้าฝ้าย โดยสรุปทั่วไปแล้วหญิงชาวบ้านภาคใต้มักนิยมนุ่งผ้าถุง ส่วนชายชาวบ้านภาคใต้นิยมนุ่งโสร่ง มีผ้าขาวม้าผูกเอว หรือพาดบ่าเวลาออกนอกบ้าน

2.4 อาชีพ อาชีพคนใต้มีหลายหลายตามทรัพยากรธรรมชาติ โดยอาชีพหลัก ๆ มีดังนี้ 1. การเพาะปลูก มีทั้งทำนา ทำสวนผลไม้และยางพารา 2.ทำการประมง นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงปลาอีกด้วย ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีคำกล่าวที่หมายความถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาว่า “นครพุงปลา สงขลาผักบุ้ง พัทลุงลอกอ” แสดงถึงการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันในลักษณะการค้าขาย

2.5 ภาษา ภาษาถิ่นใต้ เป็นภาษาถิ่นที่สื่อสารใน 14 จังหวัดภาคใต้ มีหลากหลายสำเนียงแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น เราเรียกการพูดภาษาใต้ว่า “แหลงใต้”

2.6 อาหารการกิน อาหารท้องถิ่นของภาคใต้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนใต้ อาหารพื้นบ้านอยู่มากมายหลายชนิด มีทั้งที่คิดขึ้นมาเองและได้รับอิทธิพลจากที่อื่น ที่มีการติดต่อสัมพันธ์กัน การทำอาหารท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีความหลากหลาย ทั้งที่เหมือนหรือใกล้เคียงกันและที่ต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น เกิดจากการนำสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาปรุงเป็นอาหารชนิดต่าง ๆ อาหารหลักของคนใต้คือข้าวเจ้า ส่วนข้าวเหนียวใช้ในการประกอบอาหาร ในงานสำคัญหรือเป็นของ

หวาน และมีกับข้าวที่บ่งบอกถึงสภาพภูมิศาสตร์ได้เป็นอย่างดี นั่นคือ อาหารรสจัด กลิ่นแรง และนิยมกินเครื่องเคียง เช่น ผักสดเป็นผักเหนาะ

3. อัตลักษณ์ด้านโลกทัศน์

3.1 ความเชื่อ คือ การยอมรับนับถือว่าสิ่งนั้นมีอยู่จริง สามารถให้คุณให้โทษแก่ผู้เชื่อได้ ความเชื่อในภาคใต้แถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีที่มาจาก 1.ความเชื่อด้านหลักธรรมในพุทธศาสนา 2.ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า หรือเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์ 3.ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น วิญญาณ บรรพบุรุษ ครูบาอาจารย์ที่ล่วงลับ อำนาจลึกลับ เครื่องรางของขลัง ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู นอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่เป็นข้อห้ามอีกด้วย ได้แก่ 1.ข้อห้ามเกี่ยวกับบุคคล 2.ข้อห้ามเกี่ยวกับการสำรวมกิริยาอาการ 3.ข้อห้ามอื่น ๆ 4.ข้อห้ามเกี่ยวกับพืช 5.ข้อห้ามเกี่ยวกับสัตว์ และ 6.ข้อห้ามเกี่ยวกับสิ่งของ

3.2 พิธีกรรม คือ พฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมของศาสนาและระบบความเชื่อ ซึ่งปรากฏอยู่ในทุกสังคม สะท้อนถึงสิ่งที่มีความหวัง ความต้องการ ความหวาดกลัว หรือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และจิตใจของมนุษย์ พิธีกรรมจึงเป็นการกระทำที่แสดงออกซึ่งความเชื่อ เป็นลักษณะทางวัฒนธรรมของมนุษย์ ภาคใต้มีพิธีกรรมที่แสดงถึงความเชื่อทางพุทธศาสนา ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาผูกพันกับวิถีชีวิตของคน ได้แก่ 1.พิธีที่เกี่ยวเนื่องด้วยวิถีชีวิต 2.พิธีกรรมอันเป็นงานส่วนรวมในท้องถิ่นที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนา และ 3.พิธีกรรมทางศาสนา

3.3 ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันเกิดจากการพัฒนา การปรับตัว ปรับวิถีชีวิต ของคนในภาคใต้ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งพื้นที่ชาติพันธุ์ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ หล่อหลอมให้เกิดภูมิปัญญาในภาคใต้ที่มีความหลากหลาย ดังนี้ 1.ภูมิปัญญาในด้านการดำรงชีพ 2.ภูมิปัญญาในด้านความสัมพันธ์และการพึ่งพา 3.ภูมิปัญญาในด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน 4.ภูมิปัญญาในด้านสมุนไพร 5.ภูมิปัญญาในด้านชีวทัศน์และโลกทัศน์ และ 6.ภูมิปัญญาในด้านการปลูกฝังคุณธรรม

3.4 ประเพณีวัฒนธรรม ประเพณี คือ สิ่งที่ดีงาม ความถูกต้องที่เรายึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจากอดีตสู่ปัจจุบัน เช่น ประเพณีเดือนสิบ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลากพระ ประเพณีอาบน้ำหรือรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ เป็นต้น และวัฒนธรรม คือ สิ่งต่าง ๆที่คนในสังคมสร้างขึ้นเพื่อการดำเนินชีวิตและปฏิบัติสืบต่อกันมา แต่ไม่ได้ยึดถือตายตัวในรายละเอียด วัฒนธรรมจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ วัฒนธรรมภาคใต้ เช่น วัฒนธรรมการพูด วัฒนธรรมอาหาร วัฒนธรรมการแต่งกาย มีผ้าประจำถิ่น และวัฒนธรรมการแสดง

กลวิธีการในการประกอบสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านสื่อพื้นบ้านหนังตะลุง

การวิเคราะห์กลวิธีในการประกอบสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านสื่อพื้นบ้านหนังตะลุง ใช้กลวิธี 2 แบบ ได้แก่ กลวิธีการประกอบสร้างแบบตะวันตก ประกอบด้วย โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร ฉาก และมุมมองการเล่าเรื่อง และกลวิธีการประกอบสร้างแบบหนังตะลุง ประกอบด้วยขนบนิยม ได้แก่ เบิกโรง โหมโรง ออกฤาษี ออกลิงหัวค่ำ ออกพระอิศวร ปรายหน้าบท บอกเรื่อง เกี้ยวจอ และตั้งเมือง และศิลปะการแสดงหนังตะลุง ได้แก่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หนังตะลุงกลุ่มอนุรักษ์ เรื่องลูกเทวดา

1.1 กลวิธีการประกอบสร้างแบบตะวันตก

โครงเรื่อง สร้างเรื่องแบบเทพนิยายตัว ละ คร เหนือมนุษย์ สร้างปมขัดแย้ง โดยมีผู้มีบุญบารมีมาช่วยแก้ปัญหา มีการฟื้นคืนชีวิต และเกิดดวงตาเห็นธรรม

แก่นเรื่อง แสดงแนวคิดการมีอยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือมนุษย์ ความเชื่อทางพุทธศาสนา การบวชรวมทั้งสอดแทรกสถานการณ์ปัจจุบันต่าง ๆ

ตัวละคร มีตัวละคร 3 กลุ่มตัว คือ ละครเหนือมนุษย์ คนชั้นสูง-ตัวละครเอก ชาวบ้าน-ตัวตลกมีการแต่งกายตามสถานะ โดยตัวตลกแต่งกายและมีบุคลิกนิสัยเหมือนชาวใต้จริง ภาษาที่ใช้สำหรับตัวละครในจินตนาการ คนชั้นสูงและตัวละครเอกพูดภาษากลาง ส่วนตัวตลกพูดภาษาใต้ เมื่อตัวตลกพูดกับตัวละครเอก หรือคนชั้นสูงจะพูดลักษณะที่เรียกว่า แหลงทองแดง นอกจากนี้ยังมีการแทรกการสอนตัวตลกมักใช้การผวนคำ การแสดงถึงเรื่องเพศ รวมทั้งมีเรื่องล้อเลียนเสียดสี โดยเฉพาะเรื่องอาหารภาคใต้จะล้อเลียนตัวตลกชื่อ “โถ”

ฉาก มีลักษณะเป็นเมืองในจินตนาการได้แก่ สวรรค์ เมืองยักษ์ เมืองครุฑ รวมทั้งมีเมืองตามท้องเรื่อง และสำนักฤาษี

มุมมองการเล่าเรื่อง ใช้การเล่าเรื่องผ่านตัวละคร 2 ตัว มีลักษณะนิสัยแบบคู่ตรงข้าม เพื่อสร้างปมและคลายปมปัญหา

1.2 กลวิธีการประกอบสร้างแบบหนังตะลุง

ขนบนิยม มีการเบิกโรงเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการโหมแบบได้เดิมช่วงสั้น มีการออกฤาษีแต่ไม่ปักรูป แสดงฤาษีร่ายมนต์ ไม่มีออกลิงหัวค่ำ มีการออกพระอิศวร แต่ไม่มีการขวัดโคหรือไม่มีการออกลีลาโคพยศ มีการออกรูปปรายหน้าบท มีการบอกเรื่อง มีการขับบทเกี้ยวจอเกี่ยวกับค่านิยม 12 ประการ และมีตั้งเมือง

ศิลปะการแสดงหนังตะลุง แสดงหนังตะลุงแบบดั้งเดิม ตายก็ชบ หรือชุบชีวิต รบก็ยัง มีดำเนินเรื่องรวดเร็ว มีตลกในเรื่องมากกว่าตลกนอกเรื่อง เชิดรูปได้เข้ากับจังหวะดนตรี ขับบทกลอนไพเราะ เสียง “เข้าโหม่ง” ขับบทเหมาะสมกับตัวละคร การพากย์รูป เสียงนางหวานใส

หนังตะลุงกลุ่มผสมผสาน เรื่องธรรมะชนะอธรรม

1.1 กลวิธีการประกอบสร้างแบบตะวันตก

โครงเรื่อง สร้างเรื่องแบบจักร ๆ วงศ์ๆ มียักษ์กับมนุษย์รบกัน แสดงถึงผู้มีอำนาจมากกว่าหรือยักษ์มักข่มเหงคนด้อยกว่า มีผู้มีบุญบารมีมาช่วยแก้ปัญหา และคนดีชนะคนชั่ว

แก่นเรื่อง แสดงให้เห็นแนวคิดว่ารูปลักษณ์ภายนอกมิใช่สิ่งตัดสินว่าเป็นคนดี ความดีคุ้มครองคนทำดี การทำดีไม่หวังผล รวมทั้งสอดแทรกสถานการณ์ปัจจุบันต่าง ๆ

ตัวละคร มีตัวละคร 3 กลุ่ม คือ ยักษ์ คนชั้นสูง-ตัวละครเอก และชาวบ้าน-ตัวตลก มีการแต่งกายตามสถานะ โดยตัวตลกแต่งกายและมีบุคลิกนิสัยเหมือนชาวใต้จริง มีอาชีพหลักคือทำการเกษตร

ภาษาที่ใช้สำหรับตัวละครในจินตนาการ คนชั้นสูงและตัวละครเอกพูดภาษากลาง ส่วนตัวตลกพูดภาษาใต้ เมื่อตัวตลกพูดกับตัวละครเอก หรือคนชั้นสูงจะพูดลักษณะที่เรียกว่า แหลงทองแดง นอกจากนี้ยังมีการแทรก

การสอน เช่น เป็นคนดี รักนวลสงวนตัว ตัวตลกมักเล่นเรื่องเพศ โดยเฉพาะเรื่องอาหารภาคใต้จะล้อเลียนตัวตลกชื่อ “โถ”

ฉาก มีลักษณะเป็นเมืองมนุษย์และเมืองยักษ์ สำนักฤาษี และพื้นที่ว่างทำการเกษตร

มุมมองการเล่าเรื่อง ใช้การเล่าผ่านตัวละครที่ถูกซ่อนความดีไว้ภายใต้รูปลักษณ์ที่ไม่พึงปรารถนา แต่ด้วยความดีที่มีก็จะสามารถชนะความชั่วทั้งปวงได้

1.2 กลวิธีการประกอบสร้างแบบหนังตะลุง

ขนบนิยม มีการเบิกโรง เพื่อแสดงการเคารพสิ่งศักดิ์ และครูหมอ มีการโหมโรงแบบไทยผสมสากล ให้จังหวะเร้าใจ มีการออกฤาษีครบถ้วน มีการปักรูปฤาษีร่ายมนต์ ไม่มีการออกลิงหัวค่ำ มีการออกพระอิศวร มีการขวัดโคหรือมีการออกลีลาโคพยศ แต่ไม่ปักรูปโค และมีการร่ายมนต์ มีการออกรูปปรายหน้าบท มีบอกเรื่อง มีการขับบทเกี้ยวจอเป็นกลอนให้สำนึกรักบ้านเมือง รักชาติ และสดุดีบรรพบุรุษ และมีการตั้งเมือง

ศิลปะการแสดงหนังตะลุง แสดงหนังตะลุงแบบโบราณ จักร ๆวงศ์ๆ มีการดำเนินเรื่องค่อนข้างรวดเร็ว มีทั้งตลกในเรื่องและตลกนอกเรื่อง เชิดรูปได้ดี สมจริง ขับบทได้ดี เข้าโหม่ง เข้ากับตัวละคร การพากย์รูปทำได้ดี ถึงอารมณ์ เช่น ตัวตลกจีนจ้ง

หนังตะลุงกลุ่มทันสมัย เรื่องยอดกำพร้า

1.1 กลวิธีการประกอบสร้างแบบตะวันตก

โครงเรื่อง สร้างเรื่องแบบละครชีวิต เป็นแบบนิยายรักประโลมโลก ให้เห็นถึงการคลุมถุงชนการยึดมั่นในคำสัญญา การเชื่อมั่นในรักแท้ และเชื่อฟังบุพการี

แก่นเรื่อง แสดงให้เห็นแนวคิดที่เน้นทำความดี การเชื่อฟังบุพการี การมีเมตตา การเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเลือกคู่ครองมีทั้งแบบที่พ่อแม่เลือกให้และเลือกเอง รวมทั้งสอดแทรกสถานการณ์ปัจจุบัน

ตัวละคร มีตัวละคร 3 กลุ่ม คือ คนชั้นสูง-ตัวละครเอก ชาวบ้าน-ตัวตลก และตัวละครเสริม ตัวละครคนชั้นสูงมีการแต่งกายตามสถานะ และบางตัวมีการปลอมตัวแต่งกายเป็นแบบชาวบ้านทั่วไป ตัวตลกแต่งกายและมีบุคลิกนิสัยเหมือนชาวใต้จริง ลักษณะนิสัยของพระเอกยึดความดี เคารพบุพการี ส่วนตัวโกงเศรษฐี ผู้ทรงอิทธิพล มีนิสัยยอมหักไม่ยอมงอ และนางเอกหรือนางละครเป็นคนยึดมั่นในความรัก ภาษาที่ใช้คนชั้นสูงพูดกลาง ส่วนตัวตลกพูดใต้ เมื่อตัวตลกพูดกับตัวละครเอก หรือคนชั้นสูงจะพูดลักษณะที่เรียกว่า แหลงทองแดง นอกจากนี้ยังมีการแทรกการสอนในหลายแง่มุม ตัวตลกมักเล่นเรื่องเพศ เล่นคำ ล้อเลียน เสียดสี

ฉาก มีลักษณะเป็นเมืองมนุษย์ มีฉากในวัง ในบ้านเศรษฐี โรงละคร บ้านชาวบ้าน และในหมู่บ้านรวมทั้งมีอุปกรณ์ประกอบฉาก เช่น เครื่องเสียง กลองชุด มีสัตว์เข้าร่วมในฉากด้วย

มุมมองการเล่าเรื่อง ใช้การเล่าผ่านตัวละคร ให้เห็นความมีเมตตา ความดี เคารพบุพการี เป็นกุศโลบายไปสู่ผลที่วางไว้

1.2 กลวิธีการประกอบสร้างแบบหนังตะลุง

ขนบนิยม มีการเบิกโรง เพื่อแสดงการเคารพสิ่งศักดิ์ และครูหมอ ไม่มีโหมโรงแบบโบราณ แต่มีการโหมโรงด้วยเสียงปี่นำ ต่อด้วยดนตรีสากลและร้องเพลง มีการออกฤาษี แต่ไม่ครบถ้วน ไม่มีการ

ออกลิงหัวค่ำ มีการออกพระอิศวร มีการขวัดโคหรือมีการออกลีลาโคพยศ แต่ไม่ปักรูปโค มีการออกรูปปรายหน้าบท มีการบอกเรื่อง มีการขับบทเกี้ยวจอเพื่อเตือนใจเยาวชน และมีการตั้งเมือง

ศิลปะการแสดงหนังตะลุง แสดงหนังตะลุงแบบละครชีวิต มีการดำเนินเรื่องช้า มีบทตลกนอกเรื่องค่อนข้างมาก การเชิดรูปไม่ครบถ้วนตามแบบโบราณ แต่เชิดได้สมจริง สามารถขับบทได้ดีพอใช้ แต่คำกลอนยังไม่ได้สละสลวยทั้งหมด ส่วนการพากย์รูปตัวตลกอยู่ในระดับพอใช้ ใช้มุกตลกรับส่งได้ดี

การถอดรหัสความหมายอัตลักษณ์คนใต้ของผู้ชมผ่านสื่อพื้นบ้านหนังตะลุง

กลุ่มผู้ชมหนังตะลุง 3 กลุ่มประกอบด้วย กลุ่มที่ติดตามชมหนังตะลุงอย่างต่อเนื่อง กลุ่มที่ติดตามชมหนังตะลุงเมื่อมีโอกาส และกลุ่มที่ชมหนังตะลุงตามกระแสนิยม ได้มีการถอดรหัสตีความหมายอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุงทั้ง 3 เรื่อง ตามแนวทางเครื่องหมายอัตลักษณ์ทั้ง 3 ด้าน และถอดรหัสตีความหมายในเชิงการยอมรับ ต่อรอง หรือต่อต้าน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ติดตามชมหนังตะลุงอย่างต่อเนื่อง

1.1 อัตลักษณ์ด้านถิ่นที่อยู่อาศัย มี 2 แบบ คือ แบบเหนือธรรมชาติ ได้แก่ เมืองสวรรค์ เมืองยักษ์ เมืองครุฑ และเมืองบาดาล แบบเหมือนคนในชีวิตจริง ได้แก่ เมืองมนุษย์ มีพระราชวัง สำนักฤาษี และป่าเขา

1.2 อัตลักษณ์ด้านตัวบุคคล ประกอบด้วยคนชั้นสูงหรือคนชั้นปกครอง แต่งตัวตามสถานะมีลักษณะค่อนข้างดีกว่า มีคนใต้ทั่วไป มีลักษณะตัวดำ ผมหยิก ไม่ใส่เสื้อ นุ่งผ้าถุงหรือโสร่ง หรือผ้าขาวม้า นั่นคือ ตัวตลก ส่วนภาษาที่ใช้นั้น สำหรับชนชั้นปกครองพูดภาษากลาง ส่วนคนใต้แหลงใต้แหลงหรือทองแดง นิสัยของคนใต้มองว่าเป็นคนโผงผาง แต่คนใต้มีเหตุผล เป็นคนสนุกสนาน ช่างเจรจาสนใจการเมืองและสถานการณ์บ้านเมือง ได้แก่ เหตุการณ์ไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ การเปิดเสรีอาเซียน เรื่องปัญหาในครอบครัว ปัญหาคอรัปชั่น และปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งภาคใต้มีอาหารที่หลากหลาย

1.3 อัตลักษณ์ด้านโลกทัศน์ ถ่ายทอดความเชื่อเกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมในการเล่นหนังตะลุง เช่น การตั้งโรง พิธีกรรมก่อนขึ้นโรง หนังที่ใช้แกะรูปหนัง การตั้งแผง ขนบนิยมการแสดง การครอบมือถือเป็นกุศโลบายในการแสดงหนังตะลุง ผนวกกับความเชื่อในหนังตะลุง เช่น เรื่องลูกเทวดานับถือเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เรื่องธรรมะชนะอธรรมเชื่อเรื่องธรรมะย่อมคุ้มครองผู้ประพฤติดี และเรื่องยอดกำพร้าเชื่อเรื่องความกตัญญู เชื่อฟังบุพการี และบุพเพสันนิวาส

1.4 การถอดรหัสในเชิงยอมรับ ต่อรอง หรือ ต่อต้าน

การยอมรับ : ด้านตัวบุคคล คนใต้รักถิ่นฐานบ้านเกิด ด้านโลกทัศน์ เชื่อเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และแสดงออกผ่านพิธีกรรม

การต่อรอง : การแต่งกายของรูปหนังบางตัว ที่สามารถปรับให้ทันยุคทันสมัยได้ เช่น ใส่กางเกงยีนส์ ใส่สูท หรือเครื่องแบบทหาร

การต่อต้าน : การให้ตัวละครสำคัญ เช่น เจ้าเมือง ฤาษี แสดงออกในบทตลกที่ไม่เหมาะสม เช่น เจ้าเมืองควรจริงจัง ไม่ควรนำเอาบุคลิกเจ้าเมืองมาล้อเล่น

กลุ่มที่ติดตามชมหนังตะลุงเมื่อมีโอกาส

1.1 อัตลักษณ์ด้านถิ่นที่อยู่อาศัย มี 3 แบบ คือแบบเหนือธรรมชาติ ได้แก่ เมืองยักษ์ แบบเหมือนคนในชีวิตจริง ได้แก่ เมืองมนุษย์ มีพระราชวัง สำนักฤาษี พื้นที่ทำการเกษตรและป่าเขา

1.2 อัตลักษณ์ด้านตัวบุคคล ประกอบด้วยคนชั้นสูงหรือคนชั้นปกครอง แต่งตัวตามสถานะมีลักษณะค่อนข้างดีกว่า มีคนใต้ทั่วไป ลักษณะตัวดำ ผมหยิก ไม่ใส่เสื้อ นุ่งผ้าถุงหรือโสร่ง หรือผ้าขาวม้า นั่นคือ ตัวตลก ส่วนภาษาที่ใช้นั้น ชนชั้นปกครองพูดภาษากลาง ส่วนคนใต้แหลงใต้แหลงทองแดง นิสัยของคนใต้มองว่าเป็นคนสนุกสนาน ช่างเจรจา ชอบพูดตรง ๆ สนใจการเมืองและสถานการณ์บ้านเมือง ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับพุทธศาสนา กระบวนการยุติธรรม ระบบสาธารณสุข ราคายางพาราตกต่ำ ปัญหาคอรัปชั่น ปัญหาการทิ้งสัตว์เลี้ยงไว้ที่วัด คนใต้อาชีพหลักเป็นเกษตรกร รวมทั้งภาคใต้มีอาหารหลากหลาย

1.3 อัตลักษณ์ด้านโลกทัศน์ ถ่ายทอดความเชื่อในเรื่องขนบนิยมในการแสดง และสอดแทรกศิลปวัฒนธรรมประเพณีภาคใต้

1.4 การถอดรหัสในเชิงยอมรับ ต่อรอง หรือ ต่อต้าน

การยอมรับ : ด้านตัวบุคคล ตัวตลกคือคนใต้

การต่อรอง : หญิงชาวใต้ในหนังตะลุงบางครั้งชอบบ่นว่าสามี ซึ่งเป็นจริงในบางสถานการณ์ แต่ผู้หญิงใต้ไม่ได้เป็นแบบนี้ทั้งหมด

การต่อต้าน : คนอื่นมองว่าคนใต้ป่าเถื่อน เพราะเราพูดเสียงดัง สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นทะเล ป่าเขา ต้องตะโกนเสียงดังพูดกัน

กลุ่มที่ชมหนังตะลุงตามกระแสนิยม

1.1 อัตลักษณ์ด้านถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นแบบเหมือนคนในชีวิตจริง ในพระราชวัง บ้านเรือนและชนบท รวมทั้งมีองค์ประกอบที่ทำให้สมจริง เช่น สัตว์และอุปกรณ์ประกอบฉาก

1.2 อัตลักษณ์ด้านตัวบุคคล ประกอบด้วยคนชั้นสูงหรือคนชั้นปกครอง แต่งตัวตามสถานะมีลักษณะค่อนข้างดีกว่า มีคนใต้ทั่วไป ลักษณะตัวดำ ผมหยิก ไม่ใส่เสื้อ นุ่งผ้าถุงหรือโสร่ง หรือผ้าขาวม้า นั่นคือ ตัวตลก ส่วนภาษาที่ใช้นั้น ชนชั้นปกครองพูดภาษากลาง ส่วนคนใต้แหลงใต้แหลงทองแดง นิสัยของคนใต้มองว่าเป็นคนที่สนใจการเมืองและสถานการณ์บ้านเมือง ได้แก่ ปัญหาวัตถุนิยม ปัญหาการเข้ามาของเทคโนโลยี ปัญหาครอบครัว ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กแว้นแข่งรถจักรยานยนต์ ปัญหาการเล่นการพนัน ปัญหาการคอรัปชั่น และปัญหาเหตุการณ์ไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนใต้

1.3 อัตลักษณ์ด้านโลกทัศน์ ถ่ายทอดความเชื่อในพิธีกรรมสำคัญ เกี่ยวกับความเชื่อหนังตะลุง เช่น แก้บน ตัดเหมรย และครอบมือ

1.4 การถอดรหัสในเชิงยอมรับ ต่อรอง หรือ ต่อต้าน

การยอมรับ : ด้านตัวบุคคล นิสัยและการแต่งกายของตัวตลก

การต่อรอง : ปรับบุคลิกนิสัยของตัวละครบางตัวที่ไม่เหมาะสม เช่น ยอดทอง นายหนังบางคนเล่นแล้วสร้างบุคลิกให้ดุเกินไป หรือเจ้าชู้เกินไป

การต่อต้าน : ไม่มีการถอดรหัสตีความหมายในเชิงต่อต้าน

การเปรียบเทียบอัตลักษณ์คนใต้จาก 3 แนวทาง

สำหรับอัตลักษณ์คนใต้ที่เกิดขึ้นจาก 3 แนวทาง ได้แก่ อัตลักษณ์คนใต้ที่ถูกกำหนดไว้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อัตลักษณ์คนใต้ที่มีการประกอบสร้างผ่านหนังตะลุงซึ่งนายหนังได้เข้ารหัสไว้ และอัตลักษณ์คนใต้ที่ผู้ชมถอดรหัสตีความหมายผ่านสื่อพื้นบ้านหนังตะลุง ได้นำมาเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์คนใต้ในแต่ละมุมมอง ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

เครื่องหมายอัตลักษณ์	อัตลักษณ์ที่ถูกกำหนดไว้	อัตลักษณ์ที่ถูกประกอบสร้าง (เข้ารหัสโดยนายหนังตะลุง)	อัตลักษณ์ที่ผู้ชมถอดรหัสตีความหมาย
1. ถิ่นที่อยู่อาศัย	-เขา ป่า นา เล -ฝน แดด ได้แก่ ฤดูฝน ฤดูแล้ง -เริน (เรือน) ยกเสา	-มี 2 แบบ เหนือธรรมชาติในจินตนาการ และเมืองมนุษย์ ได้แก่ วัง วัด ป่าเขา	-มี 2 แบบเหนือจินตนาการและคนอยู่ในถิ่นฐานที่อยู่ปกติ เช่น ในวัง วัด บ้านเรือน ป่าเขา *นายหนังจะบอกเล่าจนเข้าใจได้ว่าตัวละครเคลื่อนไหวอยู่สถานที่นั้นจริง ๆ
2. ตัวบุคคล	-รูปลักษณ์: 1.คม เข้ม ตัวดำ ผมหยิก 2.ผิวสีจากโปร่งบาง คางแหลม -นิสัย: เก่งพูด พรรคพวก ศักดิ์ศรี หัวหมอ ตายายนักเลง -แต่งกาย: ชาวบ้านชายนุ่งผ้าถุง โสร่ง ผ้าขาวม้าท่อนบนไม่สวมเสื้อ -อาชีพ: ทำสวน ทำนาประมง -ภาษา: สำเนียงพัทลุงสงขลานครศรีธรรมราช -อาหาร: ทำจากพืชผักสัตว์บก/สัตว์น้ำ ผลไม้ มีข้าวเจ้าเป็นหลัก ข้าวเหนียวใช้ในพิธีกรรม นิยมอาหารรสจัด เผ็ดร้อน เครื่องเคียงผักเหนาะ	-มี 3 แบบ คือ เหนือจินตนาการ คนชั้นสูง/ตัวเอก และคนใต้ทั่วไป -การแต่งกาย: ชนชั้นสูง/ตัวเอก แต่งกายตามสถานะ ส่วนคนใต้ทั่วไป ตัวดำ ผมหยิก ไม่ใส่เสื้อ นุ่งผ้าถุงโสร่ง ผ้าขาวม้า อาชีพ: อาชีพหลักทำการเกษตร -ภาษา: คนชั้นสูง/ตัวเอกพูดภาษากลาง คนใต้พูดภาษาใต้ แหลงทองแดงเมื่อพูดกับชนชั้นสูงหรือตัวเอก -บุคลิกนิสัย: โผงผาง มีเหตุผลในเวลาที่เหมาะสม ช่างเจรจา พูดตรง ๆ สนุกสนาน สนใจการเมืองและสถานการณ์บ้านเมือง	-คนมี 3 แบบ: เหนือมนุษย์ในจินตนาการ คนชั้นสูง และคนใต้ทั่วไป บุคลิกนิสัย: ตัวตลกเหมือนคนใต้จริง ๆ ตัวตลกทุกตัวครอบคลุมนิสัยคนใต้หลากหลายรูปแบบ สนใจการเมือง -การแต่งกาย: ตามแบบรูปหนังมีแบบคนภาคกลาง และตัวตลก-คนใต้นุ่งผ้าถุง/โสร่ง ท่อนบน ไม่สวมเสื้อ พกอาวุธเฉพาะกาย -ภาษา: เหนือมนุษย์/คนชั้นสูง-ตัวเอกใช้ภาษากลาง ส่วนตัวตลกพูดใต้ หรือแหลงทองแดง

เครื่องหมายอัตลักษณ์	อัตลักษณ์ที่ถูกกำหนดไว้	อัตลักษณ์ที่ถูกประกอบสร้าง (เข้ารหัสโดยนายหนังตะลุง)	อัตลักษณ์ที่ผู้ชมถอดรหัสตีความหมาย
		-อาหาร: มีหลากหลายรูปแบบ ทั้งอาหารถิ่นใต้และอื่น ๆ มักให้โถเป็นคนพูด	สำเนียงตามถิ่นเดิมของตัวตลก -อาชีพ: ตามวิถีชีวิตคนใต้จริง ๆ เช่น ทำการเกษตร - อาหาร ขึ้นอยู่สถานการณ์ ส่วนใหญ่อาหารถิ่นใต้ ล้อเลียนโถ/สะหม้อ
3. โลกทัศน์	-ความเชื่อ: อำนาจเหนือธรรมชาติ ศาสนา ข้อห้ามต่าง ๆ -พิธีกรรม: เกี่ยวกับวิถีชีวิตงานส่วนรวมในท้องถิ่นและศาสนา -วัฒนธรรมประเพณี : วัฒนธรรมตามศาสนาพุทธ มุสลิม เชื้อสายจีน / ประเพณี 12 เดือน -ภูมิปัญญา : สำหรับดำรงชีพ สัมพันธ์และพึ่งพา หัตถกรรม สมุนไพร ทัศนคติ และคุณธรรม	-เชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่มองไม่เห็น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ คาถาอาคม ปาฏิหาริย์ คนมีบุญบารมี -เคารพครูบาอาจารย์ -เคารพบรรพบุรุษ -เชื่อฟังบุพการี -การมีเมตตา -การทำความดี ความดีชนะความชั่ว ทำดีได้ดี ทำดีไม่หวังผลตอบแทน รูปลักษณ์ไม่ได้บ่งบอกถึงการเป็นคนดี -การเลือกคู่ครองที่ดี (แม่เลือกให้/เลือกเอง) -การยึดมั่น/มั่นคงในความรัก -การปลูกฝังให้รักชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ เข้มแข็ง ซื่อสัตย์ เสียสละ รักถิ่นฐาน รักวัฒนธรรมใต้ รักภาษาถิ่นใต้ ให้สนใจสิ่งที่มีประโยชน์และสร้างคุณค่าให้กับตัวเอง	-ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมหนังตะลุง ขนบนิยมการแสดง การแก้บน ตัดเหมรย ครอบมือ -เชื่อสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ -กตัญญู เชื่อฟังบุพการี -เชื่อเรื่องการทำความดี ธรรมะย่อมคุ้มครองผู้ประพฤติดี -เชื่อเรื่องความรักบุพเพสันนิวาส -สอดแทรกศิลปวัฒนธรรมภาคใต้

บทสรุป

จากการศึกษา “การสร้างอัตลักษณ์คนใต้ผ่านหนังตะลุง” สามารถอภิปรายผลการวิจัยและสรุปข้อค้นพบจากการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1. เครื่องหมายอัตลักษณ์คนใต้ทั้งสามด้าน คือ ด้านถิ่นที่อยู่อาศัย ด้านตัวบุคคล และด้านโลกทัศน์ เปรียบเสมือนชิ้นส่วนอัตลักษณ์แบบต่าง ๆ ที่ประกอบรวมกันขึ้นมา ตามแนวคิด Articulated Self ของ Stuart Hall (1997) แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมร้อยความเป็นตัวตนของคนใต้ในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่แม้จะมีความหลากหลายไปตามบริบทของพื้นที่ แต่ก็มีจุดร่วมที่ผสมผสานและแสดงอัตลักษณ์ของความเป็นคนใต้ในพื้นที่ลุ่มเลสาบสงขลาได้เป็นอย่างดี

2. กลวิธีการประกอบสร้างทั้งการเล่าเรื่องแบบตะวันตกและการเล่าเรื่องแบบหนังตะลุงทำให้ได้อัตลักษณ์คนใต้ในมุมมองที่ทั้งเหมือนและแตกต่างกัน โดยอัตลักษณ์คนใต้ที่เหมือนกันคือ อัตลักษณ์ในด้านตัวบุคคล โดยเฉพาะตัวตลกที่เปรียบเสมือนตัวแทนของนายหนังทำหน้าที่นำเสนอเรื่องราวทั้งมีสาระและบันเทิง และเป็นตัวแทนของคนใต้ในทุกลักษณะทั้งด้านบวกและลบ ส่วนอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันคือ อัตลักษณ์ด้านโลกทัศน์ ซึ่งแตกต่างไปตามกลวิธีการเล่าเรื่องในแบบของนายหนังตะลุงแต่ละคน

3. นายหนังตะลุงแต่ละแบบ มีการปรับเปลี่ยนการแสดงไปจากเดิมเพื่อความอยู่รอด แต่ไม่ว่าจะเป็นหนังแบบใดก็ตาม ทั้งแบบหนังกลุ่มอนุรักษ์ หนังกลุ่มผสมผสาน หรือหนังกลุ่มทันสมัย นายหนังตะลุงยังแสดงเจตนารมณ์ที่ต้องการให้หนังตะลุงทำหน้าที่เป็นสื่อพื้นบ้านเพื่อสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นคนใต้ สอดคล้องกับแนวคิดของพิทยา บุษรารัตน์ (2547) ที่ใช้ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่อธิบายบทบาทหน้าที่ของหนังตะลุงไว้ว่าหนังตะลุงเป็นเสมือนหนึ่งสถาบันสังคม (Social Institution) ที่ทำหน้าที่ให้สังคมดำรงสภาพอยู่ได้ ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาวะสังคม เพราะหนังตะลุงเป็นเสมือนส่วนย่อยของสังคมที่เป็นตัวประสานความผูกพันของคนในชุมชน และมีบทบาทหน้าที่ต่อวิถีชีวิตของชาวใต้ทั้งในด้านความเชื่อ เศรษฐกิจ การเมือง ชีวิตความเป็นอยู่ ทัศนคติ และความรู้สึกนึกคิดของคนในชุมชน

4. ประสบการณ์และความชอบในการชมหนังตะลุงมีผลต่อการแสดงความคิดเห็นในการถอดรหัสความหมายคนใต้ของผู้ชมหนังตะลุงในแง่ของความนิยมหนังตะลุง นั่นคือ ผู้ชมหนังตะลุงกลุ่มที่ติดตามหนังตะลุงอย่างต่อเนื่องมายาวนาน และกลุ่มที่ติดตามหนังตะลุงตามโอกาสชื่นชอบหนังตะลุงแบบหนังกลุ่มผสมผสาน เพราะการแสดงหนังตะลุงครบถ้วนครบรส เนื้อหาน่าสนใจ สามารถเข้าใจเรื่องราวได้ไม่ยากนัก ส่วนผู้ชมกลุ่มที่ชอบดูหนังตามกระแส ชื่นชอบหนังแบบทันสมัย เพราะดำเนินเรื่องได้สนุกสนาน มีการร้องเพลง และสอดแทรกมุกตลก อีกทั้งสร้างบรรยากาศการดูหนังตะลุงด้วยอุปกรณ์หรือรูปหนังที่ทันสมัย

5. การถอดรหัสในเชิงการยอมรับ ต่อรอง และต่อต้านนั้น กลุ่มผู้ชมทุกกลุ่มยอมรับการถอดรหัสอัตลักษณ์คนใต้ในหนังตะลุงด้านตัวบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตลักษณ์คนใต้ที่สื่อผ่านตัวตลก เพราะมีลักษณะตรงกับอัตลักษณ์คนใต้ในชีวิตจริง สอดคล้องกับการศึกษาของภริตพร สุขโกศล (2548) ที่มองว่า “ตัวตลก” สร้างขึ้นจากบุคลิกภาพของบุคคลที่มีลักษณะเด่น ๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ของคนในชุมชนภาคใต้

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ. (2545). *สื่อบันเทิง : อำนาจแห่งความไร้สาระ.* กรุงเทพฯ: ออลอเบ้าท์ พริ้นท์.

กำจร หลุยยะพงศ์. (2551). *อัตลักษณ์และความสามารถทางการสื่อสารของแกนนำชมรมผู้สูงอายุ ต.โพธิ์ไทรงาม จ.พิจิตร ในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.

ชวน เพชรแก้ว. (2548). *หนังตะลุงในประเทศไทย.* สุราษฎร์ธานี: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ณฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (2548). อัตลักษณ์ชุมชนภาคใต้: บทสำรวจเบื้องต้นจากเอกสาร. *วารสารปาริชาติ, 18*(1), 102-117.

นิติ ภวัครพันธุ์. (2541). บางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งไม่ใช่ อัตลักษณ์แห่งตัวตนที่ผันแปรได้. *รัฐศาสตร์สาร, 20*(3), 215-252.

ปรีดา นัคเร. (2549). *แนวทางการส่งเสริมหนังตะลุงสำหรับกลุ่มผู้รับสารวัยรุ่นในจังหวัดสงขลา* (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พิทยา บุษรารัตน์. (2553). *การแสดงพื้นบ้าน : การเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรม บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา กรณีศึกษาหนังตะลุงและโนรา ช่วงการปฏิรูปการปกครองสมัย รัชกาลที่ 5- ปัจจุบัน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

_____ . (2547). หนังตะลุงและโนราในบริบทของโครงสร้าง และพลวัตทางสังคมวัฒนธรรมภาคใต้. *วารสารทักษิณคดี, 7*(1), 107-138.

ภริตพร สุขโกศล. (2548). *การสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวใต้ผ่านหนังตะลุง.* พิษณุโลก: คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วิมลมาศ ปฤชากุล. (2550). *อัตลักษณ์พื้นถิ่นในบันเทิงคดีภาคใต้ (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต).* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

สมสุข หินวิมาน. (2548). ทฤษฎีสำนักวัฒนธรรมศึกษา. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 13.* นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

_____ . (2548). สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข : แนวคิดและความหมาย. ใน ปรารถนา จันทรพันธุ์ (บก.). *สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข.โครงการสื่อพื้นบ้าน เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพชุมชน (สพส.).* หน้า 30-31. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อภิญญา เฟื่องฟู. (2546). *อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด.* กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อาคม เดชทองคำ. (2543). *หัวเชือกว้วชน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Barker, C. (2008). *Cultural Studies*. London: Sage.

Clifford Geertz. (1983). *Local Knowledge.* New York: Basic Books.

Hall S. (1997). Representation: Cultural Representations and Signify Practices. London: Sage.

Woodward, K. (1997). *Identity and difference***.** London: Sage.

Woodward, K. (2002). *Understanding Identity.* London: Sage.

การแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดนครสวรรค์
Thai Dramatic Dance affecting the Tourists' Behavior in Heritage Tourism Nakhonsawan Province

นงลักษณ์ ปิยะมังคลา[1] ญาณัญฎา ศิรภัทร์ธาดา[2] และกฤษฎา สังขมณี[3]
Nongluk Piyamingcra, Yananda Siraphatthada and Krisada Sungkhamanee

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยว และเพื่อศึกษารูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยว การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mix methods) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative method) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) ประชากรกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย จากสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์ ในปี 2560 จำนวน 1,803,791 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการประมาณค่าของตัวแปรสังเกตในสัดส่วน 1 ต่อ 20 กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จำนวน 180 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจากนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 16 แห่ง จากนั้นทำการตรวจสอบยืนยันผลการวิจัยด้วยการใช้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์และการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง กำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ 16 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ใช้การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างและวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน ผลการวิจัย

1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ด้านวิถีชุมชน ด้านวัฒนธรรมชุมชน ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และด้านประวัติศาสตร์ชุมชน พบว่า มีความเชื่อถือได้ และมีความเหมาะสมสอดคล้องกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยด้านวัฒนธรรมชุมชนมีความเชื่อถือได้สูงที่สุด ส่วนตัวแปรขนบธรรมเนียมประเพณี มีความเชื่อถือได้ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวแสดงให้เห็นว่า ด้านความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ ด้านความเต็มใจแนะนำบอกต่อ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริการการท่องเที่ยว และด้านการตลาดการท่องเที่ยว พบว่า มีความเชื่อถือได้ และมีความเหมาะสมสอดคล้องกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ด้านความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ มีความเชื่อถือได้สูงที่สุด ส่วนด้านการบริการการท่องเที่ยวมีความเชื่อถือได้ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อีเมล nongluk_p@windowslive.com
Assistant Professor Dr. at Drama Arts, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: nongluk_p@windowslive.com
[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา อีเมล yananda_nam@hotmail.com
Assistant Professor Dr. at College of Innovation Management, Suan Sunandha Rajabhat University. Email: yananda_nam@hotmail.com
[3] รองศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา อีเมล krisada.su@ssru.ac.th
Associate Professor Dr. at Faculty of Management Science, Suan Sunandha Rajabhat University. Email: krisada.su@ssru.ac.th

2) รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว การแสดงเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาที่สะท้อนถึงการเกิดวัฒนธรรมชุมชน จะเป็นที่ชื่นชอบและส่งผลกับนักท่องเที่ยวมากที่สุด และควรมีรูปแบบการแสดงที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับบริบทชุมชนสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

การแสดงนาฏศิลป์จึงมีบทบาทที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัด ซึ่งเมื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนหรือชุมชน สามารถนำไปปรับใช้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ที่ท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง โดยกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนสามารถที่จะดึงดูดพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวได้ดีที่สุด โดยจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำด้วยความเต็มใจ และพร้อมที่จะประชาสัมพันธ์บอกต่อแก่สาธารณชนรับรู้รับทราบต่อด้วย โดยผ่านการสื่อสารทางโซเชียลมีเดียต่าง ๆ

คำสำคัญ: นาฏศิลป์ ,พฤติกรรมนักท่องเที่ยว , การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

The present study aimed to study the factors affected towards tourists' behaviour in a particular tourist attraction and the forms of dancing art affected towards the tourists' behaviour. The study was done with the means of mix method between quantitative and qualitative method. The samples were 1,803,791 Thai tourists who found at various tourist attraction in Nakhon Sawan in 2018 The samples were defined by estimating observable variable as 1: 20. The 180 samples were chosen with sample random sampling of the tourists at 16 tourist attractions in Nakhon Sawan. Then, the check and confirmation were done with in - depth interview of the administrators in the government and private agency which concerns about dancing art and tourism by purposive sampling as 16 people. The data were analysed with descriptive statistics, structural equation model and confirmatory factor. The result showed that

1. The factors ; affected the tourists' behaviour in terms of community way, community culture, community custom and community history were reliable and had statistically significant consistency. Community culture was the most reliable, on the other hand, community custom was the least reliable in all reliables. The analysed results of behaviour elements of the tourists concerning the aspects of the return, making recommendation, tourist attraction, tourist service and tourist market were reliable and had statistically significant consistency. Tourists' behaviour with the return was highly reliable while the aspect of tourist service was less reliable.

2. The forms of dancing art performance affected the tourists' behaviour concerning the presentation of the origins of community culture was the most impressive and also had influence on the tourists. Moreover, there should be the performance form of the changing community or society context . The performance

of dancing art, therefore, plays an important role towards being part of tourism promotion in the province. As the related organisation including government sector, private sector and community can adjust the performance of classical dancing, it will be considerably beneficial to tourist attraction. The activities concerning community culture can best attract the tourists' behaviour to let them willingly visit the places again and also publicise via the various kinds of social media.

Keywords: Dancing art , Tourists' behaviour, Cultural Tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นกลไกที่สำคัญที่ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการในเรียนรู้ด้วยการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อาศัยของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันซึ่งการขยายตัวของระบบเครือข่ายการสื่อสาร ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านการคมนาคม และการแข่งขันของประเทศต่าง ๆ เพื่อเป็นแบรนด์ระดับโลก (Global Brand) ล้วนส่งเสริมให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทั่วโลก ความเป็นโลกาภิวัตน์ส่งเสริมให้มนุษย์เดินทางท่องเที่ยวไปทั่วโลกในอัตราการเติบโตที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์กรการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ได้ยืนยันว่าการท่องเที่ยวยังคงเติบโตต่อไปและทำนายว่าใน พ.ศ. 2563 หรือ ค.ศ. 2020 จะมีการเดินทางทั่วโลก จำนวน 1.56 พันล้านครั้ง การเดินทางจำนวนมากนี้ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมข้ามชาติทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และโลก (WTO, 2001) และวัฒนธรรมจะเป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ในขณะเดียวกัน วัฒนธรรมของแต่ละประเทศจะมีการเคลื่อนไหวไปยังประเทศอื่น โดยผ่านการประชุมหรือสัมมนา การจัดงานแสดงสินค้า อาหาร ดนตรี ภาพยนตร์ และสื่อโฆษณาต่าง ๆ (Richards, 2007: 4) ซึ่งยิ่งทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตน เพื่อเรียนรู้ เข้าใจและเห็นคุณค่าสถาปัตยกรรม ศิลปะ ประเพณี เทศกาล วิถีชีวิตของคนในพื้นที่อื่นซึ่งเรียกอีกนัยหนึ่งว่า "การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม"

คำว่า "การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม" กำหนดขึ้นมาอย่างชัดเจนในการประชุมสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council on Monuments and Sites: ICOMOS) ที่เมืองออกซ์ฟอร์ด ใน พ.ศ.2512 หรือ ค.ศ.1969 (Moulin: 1989, cited in Koster, 1996: 231) ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา นักวิชาการได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้อย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตาม ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ ล้วนมีจุดมุ่งเน้นในทำนองเดียวกันคือ *"เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงดลใจหรือสิ่งกระตุ้นให้เดินทางไปยังจุดหมายปลายทางเพื่อสังเกตเรียนรู้ มีประสบการณ์ร่วม และตระหนักคุณค่าวัฒนธรรมของชุมชนในจุดหมายปลายทางนั้น ซึ่งครอบคลุมถึงงานสร้างสรรค์ ประเพณีขนบธรรมเนียม และกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนจุดหมายปลายทาง ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนต้องเคารพ เรียนรู้ และเข้าใจวัฒนธรรมของกันและกันเพื่อให้เกิดมิตรภาพ และสันติภาพระหว่างชุมชนอย่างยั่งยืน"* (นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย, 2554: 31)

ประเทศไทยมีความพยายามส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมาโดยตลอด มีการดำเนินงานตามแผนการตลาดและการเติบโตของปริมาณนักท่องเที่ยว ผ่านการสร้างสรรค์รูปแบบท่องเที่ยวที่ใช้การโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวรับรู้สถานที่ท่องเที่ยวรวมทั้งสนับสนุนการขายสินค้าทางวัฒนธรรม เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจซื้อขายสินค้าเป็นจำนวนมาก การนำเสนอโปรแกรมในการท่องเที่ยวที่เน้นขายการชื่นชมความงามสภาพแวดล้อมในแต่ละสถานที่ท่องเที่ยว โดยพยายามเน้นหาเอกลักษณ์ของพื้นที่และวัฒนธรรมรวมทั้งพยายามสร้างแบรนด์ไทยเพื่อเป้าหมายทางการค้า จุดขายที่สำคัญของไทยคือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และวัฒนธรรม โดยยึดตามกรอบทิศทางตามนโยบายการพัฒนาสู่ประเทศไทย 4.0 ซึ่งงานวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรมและบริการที่มีมูลค่าสูง โดยมีภารกิจด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง โดยเริ่มจากสินค้าและการบริการทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ 5F คือ 1) อาหาร (Food) 2) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) 3) การออกแบบและแฟชั่น (Fashion) 4) มวยไทย (Fighting) และศิลปะการป้องกันตัวแบบไทย และ 5) เทศกาล ประเพณี (Festival) โดยการดำเนินงานดังกล่าวจะต้องมีการบูรณาการและร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ตามแนวนโยบายพลังประชารัฐ เพื่อพัฒนาสินค้าและบริการดังกล่าวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและลูกค้าเชื่อมโยงความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกประเทศ เช่น ประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มสมาชิกอาเซียน ฯลฯ ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการตามกรอบทิศทางการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สร้างรายได้และเกิดการจ้างงานเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ดีท่ามกลางการแข่งขันของตลาดท่องเที่ยวที่สูง กระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงได้รับความสนใจ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และได้มีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน (กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณและศรันยา แสงลิ้มสุวรรณ, 2555: 139) การท่องเที่ยวได้ถูกกล่าวถึงฐานะของธุรกิจการค้าการบริการที่มีศักยภาพสามารถช่วยขยายการจ้างงาน การกระจายรายได้และการหารายได้จากเงินตราต่างประเทศ และได้ถูกบรรจุให้เป็น “แนวทางเร่งด่วนในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม” ในประเทศไทยได้มีการจัดลำดับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวระดับจังหวัด การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปธรรมการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งซึ่งเน้นความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับ มรดกประเพณีที่สืบทอดต่อกันมา และวัฒนธรรมที่ดึงดูดความสนใจ โดยสิ่งที่ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวนั้นมีหลายอย่าง ประกอบด้วยวิถีชีวิตพิพิธภัณฑ์การแสดงแหล่งโบราณคดี ศิลปะ ละคร การแสดงดนตรีสากล และการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา หัตถกรรมงานฝีมือ และการกระทำอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม (จุฑามาศ คงสวัสดิ์, 2550: 1) ดังนั้นวัฒนธรรมที่นำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวจึงมีความหมายรวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา

นอกจากการท่องเที่ยวจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ การจ้างงาน สร้างอาชีพ การกระจายรายได้และการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องแล้วนั้น การท่องเที่ยวด้วยวิถีทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ถือเป็นแนวทางที่สำคัญยิ่ง ในการนำไปสู่การพัฒนาที่ต่อเนื่อง มั่นคงและยั่งยืนของทรัพยากรท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวในยุคโลกไร้พรมแดน นอกจากคำนึงถึงความคุ้มค่าใน

เชิงเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ยังคำนึงถึงการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักการของแผนแม่บทของโลก (Agenda: 21) เป็นกรอบการจัดการ จึงจัดเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable tourism development) โดยแผนแม่บทโลกมีหลักการ 4 ประการ คือ ประการที่หนึ่งการดำเนินกิจการการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถการรองรับของธรรมชาติชุมชนขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ประการที่สอง การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน (เอกลักษณ์และอัตลักษณ์) ประการที่สามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว และประการสุดท้าย การประสานความต้องการและกำหนดแผนงานทางเศรษฐกิจ การดำรงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2549: ออนไลน์)

ประวิทย์ ฤทธิบูลย์ (2558: 109) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมเป็นการแสดงที่บ่งบอกถึงคุณภาพและมาตรฐานด้านสุนทรียภาพในแต่ละศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชนชาติ เป็นเรื่องของความงามที่สัมผัสด้วยตา หู จมูก และปาก ทั้งที่แสดงออกเป็นรูปธรรม ในรูปแบบของอาคาร บ้านเรือนที่อยู่อาศัย การประดับตกแต่ง ศิลปะการแสดงดนตรีและร้องรำ และในรูปแบบของนามธรรมที่ไม่สามารถประมาณค่าของความสำคัญได้แต่สามารถรับรู้ได้จากความรู้สึกนึกคิด และนาฏศิลป์ก็เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมศิลปะแห่งการฟ้อนรำ นาฏศิลป์เป็นนาฏกรรมในรูปแบบหนึ่งเปรียบเสมือนสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและคงไว้ซึ่งความมีเสถียรภาพของสังคม นับแต่อดีตถึงปัจจุบัน นาฏศิลป์ไทยสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) นาฏศิลป์แบบหลวงหรือแบบราชสำนัก และ 2) นาฏศิลป์แบบราษฎร์หรือแบบพื้นบ้าน ซึ่งนาฏศิลป์แบบพื้นบ้านมีความเชื่อกันว่าเป็นนาฏศิลป์แบบแรกและดั้งเดิม โดยเดิมมักใช้ในการประกอบพิธีกรรมอันสะท้อนภาพคติความเชื่อต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งน่าจะเป็นพิธีที่มีมาก่อนศาสนาพุทธ โดยลักษณะการแสดงนั้นมักเป็นแบบง่าย ๆ มือและแขนวาดเป็นวงจีบอย่างหลวม ๆ ย่ำเท้าไปตามจังหวะ ต่อเมื่อมนุษย์รู้จักการจัดระเบียบการปกครอง นาฏศิลป์พื้นบ้านจึงถูกพัฒนามีการจัดระเบียบกฎเกณฑ์แบบแผนมากขึ้นจนที่สุดได้กลายเป็นนาฏศิลป์แบบหลวง และต่อมาลักษณะการร่ายรำแบบพื้นบ้านได้ถูกพัฒนาประดิษฐ์ท่ารำแบบใหม่เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน (ประภาศรี ศรีประดิษฐ์และรุ่งนภา ฉิมพุฒ, 2551: 1) และทำให้นาฏศิลป์เป็นส่วนหนึ่งและมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่นของสังคมไทย

นครสวรรค์เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ได้มีการนำเอานาฏศิลป์เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ประเพณีแห่งเจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีรำกลองยาว ประเพณีงานปีใหม่เมืองสี่แคว งานกาชาดชมการแสดงแสงสีเสียงและสื่อผสม แผ่นดินต้นเจ้าพระยาเอกนครานครสวรรค์ และการแสดงในพระราชพิธีสำคัญของจังหวัด โดยการร่วมในขบวนแห่และการเข้าร่วมแสดง เป็นต้น ประวัติจังหวัดนครสวรรค์มีความสำคัญและความเป็นมาดังนี้ นครสวรรค์ดินแดนที่มีความเจริญมาตั้งแต่สมัยอดีตกาล มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานผ่านพัฒนาการมาหลายยุคหลายสมัย เริ่มตั้งแต่ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เรื่อยมาถึงสมัยทวารวดี สุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ จนถึงยุคปัจจุบันจังหวัดนครสวรรค์จึงเป็นแหล่งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีความเป็นเอกลักษณ์ โดยดูได้จากโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปกรรม ตำนาน หรือวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นมรดก

ตกทอดมาจากสมัยบรรพบุรุษ ส่วนในทางเศรษฐกิจก็ถือได้ว่าเป็นเมืองศูนย์กลางการคมนาคมและศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจที่มีความสำคัญในภูมิภาคทางภาคเหนือตอนล่างและภาคกลาง จังหวัดนครสวรรค์ มีสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์สอดคล้องกับคำขวัญประจำจังหวัดที่ว่า *“เมืองสี่แคว แห่มังกร พักผ่อนบึงบอระเพ็ด ปลารสเด็ดปากน้ำโพ”* มีบึงบอระเพ็ดบึงน้ำจืดขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศอุดมไปด้วยข้าวปลา-อาหาร (อู่ข้าว-อู่น้ำ) เป็นต้นน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำสี่สายหรือแม่น้ำสองสีไหลมาบรรจบกันที่ปากน้ำโพ มีสถานที่พักผ่อนออกกำลังกายของชุมชนหรือนักท่องเที่ยวขนาดใหญ่ คืออุทยานสวรรค์ เป็นสถานที่จัดงานของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ยิ่งใหญ่ คือประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ จนทำให้ผู้คนทั่วไปรู้จักจังหวัดนครสวรรค์ ตามสมญานามต่าง ๆ อาทิ “เมืองสี่แคว” บ้าง “ปากน้ำโพ” บ้าง หรือ “ประตูสู่ภาคเหนือ” บ้าง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพดังกล่าวข้างต้นและตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ การแสดงนาฏศิลป์เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดให้สมบูรณ์มากขึ้น โดยกำหนดการแสดง ท่าร่ายรำต่าง ๆ ให้กลมกลืนสอดคล้องกับสถานที่นั้น ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชม เกิดแรงจูงใจ เกิดความประทับใจบอกเล่าต่อกัน และอยากกลับมาเที่ยวอีกเป็นการสร้างรายได้และเพิ่มโอกาสในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดนครสวรรค์ได้อีกทางหนึ่ง เพื่อสืบทอดรักษาวัฒนธรรมประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนครสวรรค์สืบไป

จากรายงานวิเคราะห์สถานการณ์การจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ของสำนักงานสถิติจังหวัดนครสวรรค์ พบว่าจังหวัดนครสวรรค์ มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ โดยมีการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวไปพร้อมกันด้วย พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว ได้แก่ จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวประจำปี/งานประเพณีสำคัญ รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนประเพณีวัฒนธรรมกับกลุ่มอาเซียน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า กระบวนการสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมคือ การพัฒนาการตลาดเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีด้านการท่องเที่ยว ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน และส่งผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศภายใต้การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ จึงได้กำหนดชื่อเรื่องการวิจัย การแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อที่จะได้นำรูปแบบที่ได้มาใช้ในการส่งเสริมรณรงค์ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเที่ยวจังหวัดนครสวรรค์ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดนครสวรรค์

สมมติฐานของการวิจัย

ด้านวิถีชุมชน ด้านวัฒนธรรมชุมชน ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และด้านประวัติศาสตร์ชุมชนส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีรูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี (mixed methods) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative method) นำการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) ซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการวิจัยเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ซึ่งเป็นบุคคลพิเศษที่สะท้อนถึงแนวคิด และแนวทางการปฏิบัติ ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทยในจังหวัดนครสวรรค์ แบ่งการอธิบายขอบเขตการศึกษาออกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านประชากร และขอบเขตด้านพื้นที่ มีรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาเฉพาะการแสดงนาฏศิลป์ในสถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดนครสวรรค์ และพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 180 คน

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in–depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) หัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นบุคคลที่สะท้อนถึงแนวคิด และแนวทางการปฏิบัติ ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทยในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 16 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยสถานที่ท่องเที่ยวในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ตามกิจกรรมและเทศกาล จำนวน 16 แห่ง

1. ปีใหม่เมืองสี่แคว แผ่นดินต้นแม่น้ำเจ้าพระยา
2. ประเพณีตรุษจีนแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ
3. มหกรรมโอท็อปนครสวรรค์หอการค้าแฟร์
4. เทศกาลพักผ่อนบึงบอระเพ็ด
5. มหกรรมไม้ดอกไม้ประดิษฐ์เมืองร้อน
6. มหกรรมข้าวเมืองปากน้ำโพ
7. เทศกาลปีนเขาหน่อรอนางพันธุรัตน์
8. ประเพณีตักบาตรเทียนโพธิ์
9. เทศกาลเที่ยวทุ่งหินเทิน
10. สืบสานตามรอยพระยุคลบาทเสด็จประพาสต้น

11. ประเพณีแข่งเรือยาว
12. สืบสานประเพณีลอยกระทง เมืองสี่แคว วิถีไทย วิถีพุทธ ย้อนยุคเมืองพระบางสมัยสุโขทัย
13. งานขอพรหลวงพ่อพรหม ชมเมืองจันเสน
14. ประเพณีสงกรานต์ตำบลเขาทอง
15. ประเพณีบุญบั้งไฟ แม่เปิน
16. ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะวัดวรนาถบรรพตพระอารามหลวง(วัดกบ)

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

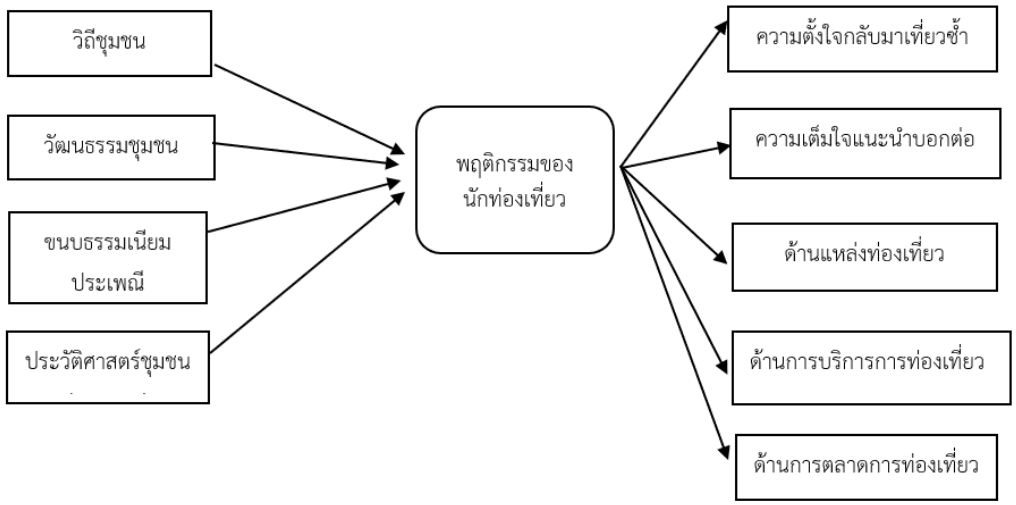

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีรูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี (mixed methods) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative method) นำการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) ซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 180 ชุด และการวิจัยเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ซึ่งเป็นบุคคลพิเศษที่สะท้อนถึงแนวคิด และแนวทางการปฏิบัติ ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทยในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 16 คน

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 180 คน ประชากรกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย จากสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (convenience sampling) เก็บข้อมูลกับคนที่อยู่ในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว โดยหาค่าเฉลี่ยร้อยละ ประกอบด้วยสถานที่ท่องเที่ยวจำนวน 16 แห่ง

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเตรียมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความ รายงานการศึกษาวิจัย ในลักษณะที่เป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์ และในรูปแบบฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ที่อยู่บนอินเทอร์เน็ต โดยการวิเคราะห์ข้อกฎหมาย แนวคิด บทความเกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้ความสอดคล้องครอบคลุมถึงองค์ประกอบทุก ๆ ด้าน

2. การดำเนินการขั้นที่สอง นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ เพื่อสร้างข้อคำถามการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำแบบสอบถามส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ไม่ใช่ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

3. การดำเนินการขั้นที่สาม ดำเนินการเก็บรวมรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เมื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจนครบแล้ว ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

4. การดำเนินการขั้นที่สี่ สรุปผลและเขียนรายงานเชิงพรรณนา ในลักษณะของการใช้ตารางและแผนภาพประกอบ โดยค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ซึ่งเป็นบุคคลพิเศษที่สะท้อนถึงแนวคิด และแนวทางการปฏิบัติ ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทยในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 8 คน

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) แบ่งการศึกษาวิจัยออกเป็น 2 ส่วน มีการนำข้อมูลมาบูรณาการกันอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องต้องกัน โดยมุ่งเน้นการแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) เกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ ในวิถีชุมชนวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และประวัติศาสตร์ รวมถึงตำรา เอกสาร บทความเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ ความเต็มใจแนะนำบอกต่อ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริการ และด้านการตลาดการท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อกันและสร้างสร้างรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ที่มีความสอดคล้องหรือแตกต่างกัน

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) หน่วยวิเคราะห์ คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และสร้างรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้แนวทางการแสดงที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวและแสดงถึงนาฏ ศิลป์มีบทบาทที่สำคัญในชุมชน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเกี่ยวข้องนาฏศิลป์และการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) (ณรงค์ กุลนิเทศ และ สุดาวรรณ สมใจ, 2558: 117) กำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ 8 คน บุคลากรในแต่ละองค์กร ๆ ละ 1 คน ได้แก่ หัวหน้าของหน่วยงาน

การวิจัยเชิงคุณภาพ ทำให้ได้ข้อมูลเชิงสนับสนุน การวิจัยเชิงปริมาณ ข้อสังเกตจากการปฏิบัติจริง ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ จากคำถามปลายเปิด มีส่วนสำคัญในการสนับสนุน ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจากการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำการวิเคราะห์แบบจำลองเชิงโครงสร้าง มาทดสอบตามกรอบแนวคิดของการวิจัย เพื่อให้ผลการวิจัย เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

แหล่งท่องเที่ยว	ประชากร	กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ (11-12)	กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ
1	169,066	11	1
2	246,502	12	1
3	82,496	11	1
4	77,690	11	1
5	76,790	11	1
6	148,933	12	1
7	62,371	11	1
8	81,056	11	1
9	67,483	11	1
10	101,721	11	1
11	197,845	12	1
12	92,108	11	1
13	111,333	11	1
14	66,633	11	1
15	91,208	11	1
16	130,556	12	1
รวม	1,803,791	180	16

สรุปผลการวิจัย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รายงานข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ข้อ

1. สรุปข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ด้านวิถีชุมชน ด้านวัฒนธรรมชุมชน ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านประวัติศาสตร์ และ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่งผลต่อ ด้านความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ ด้านความเต็มใจแนะนำบอกต่อ ด้านแหล่ง

ท่องเที่ยว ด้านการบริการการท่องเที่ยว และด้านการตลาดการท่องเที่ยว จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลปรากฏ ดังนี้

ด้านวิถีชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การนำเสนอเนื้อหาการแสดงพื้นบ้านที่สะท้อนวิถีชีวิตของคนในชุมชน มากที่สุด รองลงมา การแต่งกายการแสดงที่บ่งบอกถึงวิถีชุมชน และการนำเสนอการแสดงที่สะท้อนถึงลักษณะของคนในชุมชน ตามลำดับ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

ด้านวัฒนธรรมชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การนำเสนอเนื้อหาการแสดงที่สะท้อนถึงการเกิดวัฒนธรรมชุมชน มากที่สุด รองลงมา การนำเสนอเนื้อหาการแสดงที่สะท้อนวัฒนธรรมชุมชน การนำเสนอเนื้อหาการแสดงที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับบริบทชุมชนสังคมที่เปลี่ยนแปลง และนำเสนอเนื้อหาการแสดงที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมทางสัญลักษณ์ที่ใช้กันในชีวิตประจำวันของสังคมในชุมขน ตามลำดับ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การนำเสนอเนื้อหาการแสดงที่สะท้อนขนบธรรมเนียมประเพณี มากที่สุด รองลงมา การมีกิจกรรมการแสดงในพิธีแต่งงาน งานบวช งานศพ ฯลฯ การมีกิจกรรมการแสดงในประเพณีตรุษจีนปากน้ำโพ และการมีกิจกรรมการแสดงในประเพณีลอยกระทงกะลา ชุมชนหน้าผา ตามลำดับ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

ด้านประวัติศาสตร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การนำเสนอเนื้อหาการแสดงที่ถ่ายทอดความเชื่อทางศาสนา มากที่สุด รองลงมา การนำเสนอเนื้อหาการแสดงที่เล่าถึงประวัติชุมชนที่สำคัญ การนำเสนอเนื้อหาการแสดงที่เล่าเรื่องราวสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครสวรรค์ ตามลำดับ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่งผลต่อ ด้านความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ ด้านความเต็มใจแนะนำบอกต่อ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริการการท่องเที่ยว ด้านการตลาดการท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นเกี่ยวกับ ด้านความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ ด้านความเต็มใจแนะนำบอกต่อ มากที่สุด รองลงมา ด้าน ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านการตลาดการท่องเที่ยว และด้านการบริการการท่องเที่ยว น้อยที่สุด ตามลำดับ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

2. สรุปข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ด้านวิถีชุมชน ด้านวัฒนธรรมชุมชน ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านประวัติศาสตร์ และ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่งผลต่อ ด้านความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ ด้านความเต็มใจแนะนำบอกต่อ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริการการท่องเที่ยว และด้านการตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งจากข้อค้นพบ พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 9 ตัวแปร ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมด 45 คู่ ซึ่งเป็นตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดมีความสัมพันธ์กันและความสัมพันธ์ของตัวแปรทุกคู่มีทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวก มีขนาดของความสัมพันธ์หรือค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.101 – 0.239 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งจากข้อกำหนดในสมมติฐานการวิจัย จากการทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎี และกรอบแนวคิด ผู้ศึกษาขอนำเสนอสรุปข้อค้นพบโดยเรียงตามระดับความสัมพันธ์ ได้ดังนี้

2.1 สามารถอธิบายเส้นทางความสัมพันธ์ได้ว่า วัฒนธรรมชุมชน (CULTUR) ความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (BEHTOU) มากที่สุดเท่ากับ 0.22 รองลงมาคือ ขนบธรรมเนียมประเพณี (TRADIT) เท่ากับ 0.21 ตามลำดับ แต่วิถีชุมชน (COMMUN) และประวัติศาสตร์ชุมชน (HISTOR) ไม่ส่งผลทางตรงกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (BEHTOU) นอกจากนั้นยังพบว่า แสดงว่าแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นแบบจำลองตามสมมติฐานสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ได้ร้อยละ 17

2.2 ผลการวิเคราะห์ภาพโดยรวมพบว่าค่าดัชนีวัดความกลมกลืนมีสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากขึ้น เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่แสดงถึงความสอดคล้องของแบบจำลองและข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีมาตรฐานอยู่ในระดับดีมาก

อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลข้อค้นพบจากการวิจัยผู้ศึกษานำเสนอการอภิปรายผลโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ อภิปรายผลการทดสอบโมเดลสมการโครงสร้าง ดังนี้

อภิปรายผลการทดสอบสมการโมเดลโครงสร้าง

ด้านวิถีชุมชน ด้านวัฒนธรรมชุมชน ด้านขนมธรรมเนียมประเพณี และด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว พบว่า ด้านวิถีชุมชน ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งไม่สนับสนุนสมมติฐาน

ด้านวัฒนธรรมชุมชน ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว พบว่า ด้านวัฒนธรรมชุมชนส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อมีการแสดงของนาฏศิลป์กับด้านวัฒนธรรมชุมชน เพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลให้เกิดด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เพิ่มมากขึ้นด้วย

ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว พบว่า ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อมีการแสดงของนาฏศิลป์กับด้านขนบธรรมเนียมประเพณี เพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลให้เกิดด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เพิ่มมากขึ้นด้วย

ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว พบว่า ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งไม่สนับสนุนสมมติฐาน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ควรให้ความสำคัญกับปัจจัยแวดล้อมอื่นที่มีความหลากหลาย ให้ความสำคัญกับการแสดงที่สะท้อนถึงความเป็นลักษณะของวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับการแสดงที่สะท้อนถึงความเป็นลักษณะของขนบธรรมเนียมประเพณี และควรเพิ่มการแสดงเข้าไปงานต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

บรรณานุกรม

กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ ศรันยา แสงลิ้มสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. *วารสารนักบริหาร มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 32*(4), 139.

จุฑามาศ คงสวัสดิ์. (2550). *การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม.* นครปฐม: ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณรงค์ กุลนิเทศ, และสุดาวรรณ สมใจ. (2558). *ระเบียบวิธีวิจัยชั้นสูง และการออกแบบวิจัย.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพ: มาสเตอร์พรินท์ สามเสน.

นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย. (2554). กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์, 18*(1), 32-33.

ประภาศรี ศรีประดิษฐ์ รุ่งนภา ฉิมพุฒ. (2551). *การศึกษาวิเคราะห์นาฏศิลป์พื้นบ้านเขตภาคเหนือตอนล่าง: กรณีศึกษาจังหวัดนครสวรรค์และอุทัยธานี* (รายงานผลการวิจัย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ประวิทย์ ฤทธิบูลย์. (2558). *นาฏศิลป์ไทย: สื่อทางวัฒนธรรมที่มีกว่าความบันเทิง.* สืบค้น 29 มีนาคม 2560, จาก http://www.repository.rmutt.ac.th/handle/123456789/2288

เยาวลักษณ์ ใจวิสุทธิหรรษา และคณะ.(2552). บทบาทนาฏยศิลป์เพื่อส่งเสริมที่ท่องเที่ยว อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เมืองมรดกโลก. *สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 15*(2).

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2552). *แผนการตลาดเร่งด่วนเพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์และกระตุ้นการท่องเที่ยว ปี 2552.* สืบค้น 29 มีนาคม 2560, จาก http://www.webboard.bangkoktourguide.net/webboard/index.php?topic=1695.0

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2549). *การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน.* สืบค้นเมื่อ 7 พฤศจิกายน 2559, จาก http://www.tourism.go.th.

Richards, Greg. (2007). *Cultural Tourism: Global and Local Perspectives*. Binghamton: The Haworth Press.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University

“ผลิตบัณฑิตให้มีปัญญา
สร้างคุณภาพคู่คุณธรรม
นำวิชาการสู่การพัฒนาท้องถิ่น”